1/2 tela 4 - 145

COMMENTARIUM TEXTUS
CODICIS IURIS CANONICI

LIBER I.
NORMAE GENERALES

Praevio Tractatu Introductorio
et Appendice subsequente de legibus ac libris liturgicis

AUCTORE
FR. ALBERTO BLAT O. P.
LECT. S. THEOL. AC IURIS CAN. DOCT.
ET CODICIS PROFESSORE IN PONTIFICIO COLLEGIO INTERNATIONALI
" ANGELICO "

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA PONTIFICIA IN INSTITUTO PII IX
(IUVENUM OPIFICUM A S. IOSEPH)
—
1921

37111

Auctoris iura
secundum vigentes leges reservantur

ROMAE SEXTA DIE AVGVSTI

ANNO MCMXXI

AD PERENNEM MEMORIAM

ANNI SAECVLARIS SEPTIMI

A GLORIOSO TRANSITV

BEATISSIMI P. DOMINICI

FVNDATORIS ORDINIS NOSTRI

VOLVMEN HOC PRODIT

DEVOTISSIMI ANIMI TESSERA

BENEVOLO LECTORI

Codicem Iuris Canonici perscrutantibus nobis opus est duas qualitates comites indesinenter habere: docilitatem in mentem, obedientiam in voluntate. Excellentiam in istis expostulant eximia prudentia et auctoritas summa, quibus Christus exornavit suam Ecclesiam. Obedientia faciet, ut desiderio urgeamur noscendi, quid voluit legislator Ecclesiae servandum, ita quod nec magis nec minus excipiamus. Talis animi dispositio intellectum attentum ac solertem reddet, quia Ecclesiam audiens Christum audit, atque Spiritus Sanctus, qui eam regit, eidem suggessit etiam quid sit acceptum apud Eum atque linguam ipsius facit disertam, ad decernendum sobrie in verbis ac certe in sententiis.

Quamplurima sunt verba, quorum significatio in Codice discitur, sed multoties praesupponitur verborum sensus communiter notos esse saltem apud ss. canonum peritos, illosque data opportunitate inseremus, quin idipsum saepius admoneamus. Canonum praescripta perscrutabimur, normas sequendo per Codicem traditas quae, dum paulatim in Codicem progrediemur, ampliores fient ac numero auctae invenientur propter veterum canonum accessum. Alia quoque eiusdem Codicis statuta, interpretationi lumen afferent ob mutuam connexionem et affinitatem, nec deerunt nobis plures authenticae declarationes ante et post Codicem editae, quae non carent utilitate.

Intentionem nostram circumscribere valde conveniens erit, cuius limites satis amplos non transmutare sanctum nobis erit. Volumus namque callere perfecte, quantum ex Dei adiutorio nobis datum erit, quaecumque in Codice praescripta esse in veritate dici poterit. Verumtamen occasione data, leges alias ecclesiasticas memorari erit utile, sive liturgiam sacram respiciant illae, sed parce id praestandum erit, sive particulares sint, quae una vel altera ratione specialem postulent mentionem.

Ad sacros tamen canones quod attinet, mentem locupletare curabimus, non tam eruditione quaestionum, quae apud Auctores inveniantur, vel utilium quoque doctrinarum ab eisdem traditarum, sed certis tam regulis quam doctrinis, quae nostram disciplinam claram reddunt. Multiplex cum sit ratio sic agendi, tantum hac contenti erimus, scilicet: ut vitatis opinionibus, quae ad legem statuendam non conferunt, quia in iure tunc agendi libertas est a Codice permissa, praefatam sequentes viam, obtinebimus solidam doctrinam, cuius fulcimento erit facile nobis in futurum, de opinionum illarum fundamento rectum dare iudicium, ac sciemus quando, potiusquam uti opiniones. sint velut deviationes respuendae.

Quoad libros Doctorum, qui nostram disciplinam in aetatum decursu exornarunt, una solummodo alterave consideratio circa illorum usum praecipue facienda videtur. Ad ecclesiasticas leges condendas vel ad obligatorias interpretationes dandas, certum est Doctores nulla potestate praeditos esse. Hinc magis quam in aliis disciplinis verum erit, doctrinas eorum in hoc interpretationis munere tantum valere, quan-

tum valeant tum iuris principia rite intellecta quibus innitantur. tum accuratiora ratiocinia quibus practicas conclusiones protulerint. Quando igitur nobis obviam erit casus doctrinae alicuius apud probatos Auctores communis. curandum est ut proponatur ipsa et idipsum incunctanter faciendum erit in his praecipue. quae Codex ex veteri iure desumpsit. vel saltem huiusmodi congruitatem a nobis adnotandam libenter erit.

Etenim ad probatos Auctores. benevole lector. in Commentarii decursu sobrie pergas et cum solerti discretione. Sobrie. dixi. non enim multiplicata Doctorum lectione iuvamen ad intelligendos ss. canones semper consequetur. quinimo multoties ob sententiarum diversitatem obscuritas proveniet. Insuper est potius discretio circa lectionem hanc optimorum quoque Auctorum sectanda. In eorum namque libris sunt apprime distinguenda iuris principia ibidem sparsa. quae veritatem sibi semper vindicant. dummodo recte sint intellecta. a regulis disciplinae iuris canonici per illos traditae. Etsi enim hae fuerint tempore ipsorum veritati omnino conformes. impraesentiarum eadem sunt orbatae. si ad Codicis ius. quod ab illo veteri discrepet. illas regulas transferas. Neque Doctoribus potestas competit certo necessaria. ut ipsorum interpretationes non communes. quamvis de iure nunc servato. ad earum obliget observantiam. sed pro rationum pondere quibus fulciantur. erunt semper aestimandae.

E dictis autem falso coniiceretur. praedictam lectionem utilitate destitutam. Porro non est sentiendum ita. Ut dictum est prius. multa ex eis addisci

principia, estque addendum motiva canonum certa vel probabilia in probatis Auctoribus inveniri. quibus nituntur ipsi, atque ab eisdem obtinetur criterium bene ratiocinandi in hac disciplina, canonesque aptandi casibus occurrentibus in praxi, quod iurisprudentia stricte dicta vocatur plurimi facienda. Quapropter ut desiderio perfecte sciendi canones fiat satis, quoad scientiam theologicam aliasque nostrae affines disciplinas, Doctorem Angelicum ac Bened. XIV ut principes oportet revereri. In toto Commentario Reiffenstuel et Schmalzgrueber ex antiquis uti amici sunt habendi, et cum eis inter Auctores ante Codicem Wernz et Santi merito sunt commendati. Post ipsos, atque ad tempus quod attinet praesens, cum desint Commentaria in totum Codicem elaborata. pro Libro I Auctorum notitia facile habetur, inter quos Marotto et Cocchi adnumerare non est dubitandum. Ex veteribus pro eodem Libro deservient ex theologis consulendi Suarez de legibus, Bañez de iustitia et iure, dum inter canonistas Barbosae tractatus de dictionibus et clausulis usu frequentioribus, uti lexicon-iuridicum magno cum fructu in hoc et aliis Codicis libris studioso cuilibet est assumendum. Si adhuc aliorum Canonistarum notitia desideratur, selectorum Doctorum elenchus cum relativa biographia et bibliographia apud Wernz inveniri potest.

Quae hucusque de probatorum Auctorum libris breviter fuit dictum fuerunt exarata pro quolibet benevolo lectore, qui uti novitius ad iuris disciplinam accedat, talibus namque non indigent considerationibus quicumque circa illius cognitionem sunt provecti, imo hi poterunt absdubio aliam terere ab ipsis praedilectam viam.

Demum Commentarii huius folia perlegens, quodlibet in eodem recte dictum sibi videatur, Supremo legum Conditori pro merito gratias referre velit, si aliquid distortum invenerit, mihi adiudicare ignoscendo faveat.

Vale.

Romae die 2 Iulii 1921 in Collegio Angelico.

fr. Albertus Blat, O. P.

CENSURA ECCLESIASTICA ET LICENTIAE

Nos infrascripti, de mandato Revmi. Patris Magistri Generalis O. P., attente perlegimus opus manuscriptum cui titulus: *Commentarium Textus Codicis Iuris Canonici. Liber I. Normae generales cum Tractatu introductorio et Appendice de « legibus ac libris liturgicis »* ab Adm. R. P. Doctore Fr. Alberto Blat, O. P., Codicis Iuris Canonici Antecessore in Collegio Angelico compositum, et dignum ducimus ut in lucem edatur.

Romae 8 Octobris 1920.

P. Reginaldus M. Schultes O. P.
S. Theol. Mag. et Prof. Theol.
in Coll. Angelico de Urbe.

Fr. Iosephus Gonzalez O. P.
Dr. et Prof. Iur. Can.
in Univers. Friburg., Helv.

Imprimi permittimus:

Romae, die 31 Ianuarii 1921.

Fr. Lud. Theissling, O. P., *Mag. Gen.*

IMPRIMATUR

Fr. Albertus Lepidi, O. P., S. P. A. Magister.

IMPRIMATUR

Iosephus Palica, Arch. Philippen., Vicesger.

INTRODUCTIO
IN HOC COMMENTARIUM

I.

Iuris breves notiones.

1. **Iuris significatio etymologica.** — Initium sumendum est a determinatione obiecti, cuius studio intendimus. Et primo quidem perpendendae sunt diversae vocabuli *ius* significationes, ac postea earum praecipuae divisiones. Statim sese nobis offert DD. discrepantia quoad ipsius verbi etymologiam. Quinimo iuxta aliquos illud vocabulum non est derivatum, eo quod simplicius verbis *iustum*, *iustitia* et similibus inveniatur. Haec ratio vera quidem atque efficax, si phonologice esset quaestio solvenda, non videtur tamen cogens, si consideremus illorum verborum sensum; verumtamen est absolute philologis derelinquenda.

Ad perpendandas vero iuris significationes diversas, illud verbum supponimus in ratione signi derivatum secundum eorum sententiam, quibuscum sentit Isidorus in c. «ius generale» 2 Dist. I., ubi legitur «ius autem est dictum, quia iustum est.» Supra innuimus non esse cum Isidoro concordem DD. opinionem, alii enim absque gravi ratione *ius* dici putant vel a praepositione *iuxta*, vel a verbo *iuvo*, *as*, *are*, vel per metathesim a nomine *vis*. Atque insuper Ulpianus rationabiliter denominavit ius a *iustitia*, vel tamquam obiectum potentiae habitusve a qua vel a quo respicitur, quemadmodum scibile ab scientia, visibile a visu nominatur; vel melius considerans illud sicut artem vel scientiam a suo fine, cum enim laudatus Iurisconsultus in eodem textu [1] *Ius* definiat: quod sit *ars boni et aequi*, certe ius ibidem pro scientia iuris accipit.

2. **Praecipuae iuris significationes.** — Haec vero iuris significatio etsi vera, non est tamen unica et nequidem primaria

[1] D. Lib. I, tit. I, l. 1 in principio.

iuxta D. Thomam [1]: «dicendum quod consuetum est quod nomina a sui prima impositione detorqueantur ad alia significanda; sicut nomen medicinae impositum est primo ad significandum remedium quod praestatur infirmo ad sanandum, deinde tractum est ad significandam artem qua hoc fit. Ita etiam hoc nomen ius primo impositum est ad significandum ipsam rem iustam; postmodum autem est derivatum ad artem qua cognoscitur quid sit iustum; et ulterius ad significandum locum [2] in quo ius redditur, sicut dicitur aliquis comparere in iure (aut iudicio); et ulterius dicitur etiam quod ius redditur [2] (vel dicitur) ab eo, ad cuius officium pertinet iustitiam facere, licet etiam id quod decernit, sit iniquum». - In hoc textu enumerantur praecipuae iuris significationes, dummodo compleatur per responsionem ad 2[m] (ibidem) et per iuris acceptionem subiective considerati.

a) Perpendamus seorsim singulas: et primo quidem ius accipitur pro eodem significando ac *iustum*, quod est obiectum iustitiae, sicuti exponit Angelicus in corp. cit. art. dicens: «quod iustitiae proprium est inter alias virtutes ut ordinet hominem in his quae sunt ad alterum. Importat enim (iustitia) aequalitatem quamdam, ut ipsum nomen demonstrat: dicuntur enim vulgariter ea quae adaequantur, iustari: aequalitas autem ad alterum est.... Sic ergo... rectum quod est in opere iustitiae, etiam praeter comparationem ad agentem, constituitur per comparationem ad alium. Illud enim in opere nostro dicitur esse iustum, quod respondet secundum aliquam aequalitatem alteri, puta recompensatio mercedis debitae pro servitio impenso. Sic ergo iustum dicitur aliquid, quasi habens rectitudinem iustitiae, ad quod terminatur actio iustitiae, etiam non considerato qualiter ab agente fiat.... Et propter hoc specialiter iustitiae prae aliis virtutibus determinatur secundum se obiectum, quod vocatur iustum; et hoc quidem est ius. Unde manifestum est quod ius est obiectum iustitiae». Et hoc dictum sit de prima iuris significatione.

b) Subiungebat D. Th. [3]: «Postmodum hoc nomen ius est derivatum ad artem qua cognoscitur quid sit iustum», et secundum istam significationem ius definitur: «ars boni et aequi» iuxta Ulpianum et ut diximus, quam definitionem explicat Imperator

[1] 2.a 2.ae q. LVII art. 1 ad 1[m]. — [2] D. Lib. I, tit. I, l. 11. — [3] Resp. cit. ad 1.[m]

in Inst. iuris civilis (§ iurisprudentia 1), dum ait: «Iurisprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia» id est: cognitio seu peritia operum iustorum, quae scilicet habent aequalitatem quamdam ad alterum secundum debitum praeceptorum divinorum et humanorum; quae praecepta docent quid iustum vel iniustum, aequum vel iniquum sit. Huic disciplinae qui student, iuris studiosi, qui eam callent, iurisperiti vel iurisconsulti, aut Doctores in iure; et qui eamdem ex officio docent in studiorum Academiis et Universitatibus, iuris Professores vocantur.

c) Haec vero iustorum operum cognitio seu ars considerari potest in eorum mente, quibus competit, quaenam sint iusta generaliter edicere ac constituere, atque de ista tertia significatione ait D. Th. [1]: «quod, sicut eorum quae per artem exterius fiunt, quaedam ratio in mente artificis praeexistit, quae dicitur regula artis: ita etiam illius operis iusti, quod ratio determinat, quaedam ratio praeexistit in mente, quasi quaedam prudentiae regula».

d) Addit vero Noster Doctor: «et hoc si in scriptum redigatur, vocatur lex; est enim lex, secundum Isidorum [2], constitutio scripta, et ideo lex non est ipsum ius, proprie loquendo (i. e. secundum primam nominis impositionem), sed aliqualis ratio iuris», seu conceptus et quidem per scripturam expressa. Hinc factum est, ut ipsae leges tum divinae tum humanae iura nominarentur, ideoque in hac significatione ius nihil aliud est quam *regula iusti et iniusti*, et sicut habetur in aliis rebus regula vel norma, ut in Geometricis linea, in Opticis tubus, in artis aedificatoriae perpendiculum; quid simile obtinet in societate ius, ad quod debent facienda exigi, agendaque mensurari. Et hoc in sensu, facta vero abstractione medii per quod exprimitur ipsa conceptio mentis iuridica, ius accipitur in c. ius 2. dist. 1 ubi ex Isidoro transcribitur: «Ius generale nomen est; lex autem iuris est species». In eadem item significatione accipitur, quando aliquid esse dicitur *liquidi vel explorati vel dubii iuris*, quando asseritur quemdam laborare *ignorantia iuris*, quando exprimitur professores tradere discipulosque excipere interpretationem iuris canonici, civilis, publici, etc.

e) Ius etiam sub eadem significatione ampliatur ad signandum complexum legum vel ecclesiasticarum, vel civilium aut a natura

[1] Loc. cit. ad 2.m — [2] Etym. lib. V. c. 3.

profluentium, etc.; et sic loquimur de iure canonico, de iure civili, de iure naturae, etc.

f) Quandoque ulterius accipitur ius pro loco in quo litigantium cuique quod suum est adiudicatur ab eo, qui munus publicum in societate exercet. Atque hoc sensu Ulpianus ait: « ius eum solummodo locum esse, ubi iuris dicendi vel iudicandi gratia iudex consistat »; et dicimus eodem sensu: *in ius ire*, *vocari*, *duci; in iure comparere* ac *sisti*. — Huic significationi connectitur alia; pro iudicis nempe sententia, per quam alicui decernitur vel dicitur ius, idest: adiudicatur quod ipsi debetur; et quia iudicis est in particularibus casibus proferre quid iustum seu aequale alteri sit, etiam iniqua sententia per ipsum prolata vocatur ius, secundum Pauli iurisconsulti animadversionem: [1] « Praetor quoque ius reddere dicitur, etiam cum inique decernit, relatione scilicet facta, non ad id quod ita Praetor fecit, sed ad illud, quod Praetorem facere convenit ».

g) Supposita igitur lege decernente (aliquid determinatum) sive rem, sive actionem alteri personae reddendam esse, vel nihil ei obstandum, mens concipit in ea persona mente ac libera voluntate praedita moralem facultatem veram illud sibi debitum recipiendi, exigendi, vel quidquam agendi absque alterius oppositione. Haec moralis facultas ius subiectivum audit, de quo infra redibit sermo.

3. **Divisio iuris sumpti pro iusto.** — Ex D. Th. [2]: « sicut dictum est, ius sive iustum est aliquod opus adaequatum alteri, secundum aliquem aequalitatis modum. Dupliciter autem potest alicui homini esse aliquid adaequatum; uno quidem modo ex ipsa natura rei, puta cum aliquis tantum dat, ut tantumdem recipiat, et hoc vocatur ius naturale. Alio modo aliquid est adaequatum vel commensuratum alteri ex condicto, sive ex communi placito: quando scilicet aliquis reputat se contentum, si tantum accipiat. Quod quidem potest fieri dupliciter: uno modo per aliquod privatum condictum, sicut quod firmatur aliquo pacto inter privatas personas; alio modo ex condicto publico, puta cum totus populus consentit quod aliquid habeatur quasi adaequatum et commensuratum alteri; vel cum hoc ordinat princeps, qui curam populi habet, et eius personam gerit; et hoc dicitur ius positivum ».

[1] D. Lib. I, tit. I, l. 11. — [2] 2a 2ae q. LVII a. 2, c.

Omissis aliis obiectionibus, perpendamus quam ingerit ius divinum, reapse non comprehensum in divisione, quia utpote naturam humanam excedens, non est ius naturale, atque uti non innixum placito vel determinationi auctoritatis humanae non erit positivum. — Sed facile solvitur difficultas dicendo (ib. ad 3[m]) «quod ius divinum dicitur quod divinitus promulgatur; et hoc quidem partim est de his quae sunt naturaliter iusta, sed tamen eorum iustitia homines latet», sive hoc eveniat ob imbecillitatem humanae mentis in adinvenienda veritate, quando est propriis relicta viribus, sive ob passiones rationem obnubilantes, sive ob desidiam; «partim autem (ius divinum est) de his quae fiunt iusta institutione divina»; sicut in quibusdam obligationibus pastorum animarum erga eorum subditos. «Unde etiam ius divinum per *illa* duo distingui potest, sicut et ius humanum». Sunt enim in lege divina quaedam (quarum bonitas seu malitia praecepto divino praesupponitur, et sunt ratio illius praecepti, quaedam vero sortiuntur bonitatem aut malitiam solum ex praecepto vel prohibitione divina. Et hoc sic expressit D. Thomas: «Sunt enim in lege divina quaedam praecepta, quia bona, et prohibita, quia mala; quaedam vero bona, quia praecepta, et mala, quia prohibita».

Praeterea, nunc perscrutandum ac solvendum est dubium, quod exoritur ex iure gentium. Istud enim non est ius positivum; non enim omnes gentes umquam convenerunt ut ex communi condicto aliquid statuerent (consideramus enim ius gentium proprie ut ab internationali per pacta distinctum); neque uni auctoritati omnes gentes subiiciuntur; cum tamen, teste Ulpiano celeberrimo Icto. [1]: «ius gentium sit, quo omnes gentes utuntur»; ac ceteroquin illud a iure naturali distinguitur, iuxta Isidorum dicentem [2], quod «ius aut naturale est, aut civile, aut gentium».

Audiamus ergo solutionem Angelici Praeceptoris probantis ius gentium sub iure naturali comprehendi [3]: «Resp. dicendum quod sicut dictum est, ius sive iustum naturale est, quod ex sui natura est adaequatum vel commensuratum alteri. Hoc autem potest contingere dupliciter: uno modo secundum absolutam sui considerationem; sicut masculus ex sui ratione habet commensurationem ad

[1] D. Lib. I, tit. I, l. 1. — [2] Etym. lib. V. c. 4. — [3] 2a 2ae q. LVII. a. 3. c.

feminam, ut ex ea generet: et parens ad filium, ut eum nutriat. Alio modo aliquid est naturaliter alteri commensuratum, non secundum absolutam sui rationem, sed secundum aliquid quod ex ipso sequitur, puta proprietas possessionum: si enim consideretur iste ager absolute, non habet unde magis sit huius quam illius; sed si consideretur per respectum ad opportunitatem colendi, et ad pacificum usum agri, secundum hoc habet quamdam commensurationem ad hoc quod sit unius et non alterius, ut patet per Philosophum. Absolute autem apprehendere aliquid non solum convenit homini, sed etiam aliis animalibus. Et ideo ius quod dicitur naturale, secundum primum modum, commune est nobis et aliis animalibus. A iure autem naturali sic dicto recedit ius gentium, ut Iurisconsultus dicit, quia *illud omnibus animalibus, hoc solum hominibus inter se commune est* [1]. Considerare autem aliquid, comparando ad id quod ex ipso sequitur, est proprium rationis; et ideo hoc idem est naturale homini secundum rationem naturalem, quae hoc dictat. Et ideo dicit Caius iurisconsultus [2]: *Quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peraeque custoditur, vocaturque ius gentium*». Hinc patet quod ea quae sunt iuris gentium speciali institutione seu communi omnium condicto non indigent; nam ipsa naturalis ratio ea instituit vel dictavit, velut ex brevi ratiocinatione cognita sicuti aequitatem habentia. Et Isidorus in citato textu: *ius naturale* vocat *illud nobis aliisve animalibus commune*, *civile* aliud *quod positivum diximus* et *ius gentium proprium naturale ius hominum*.

4. **Aliae iuris divisiones** considerari queunt in primario illius sensu; 1ª quatenus diversimode aliquis iure qua iusto ordinatur ad alterum, et hunc respicit, atque ex hac diversitate obiecti duae virtutes distinctae specificantur; videlicet: iustitia particularis et iustitia generalis seu legalis. De quibus sufficiat quod ait D. Thomas [3]: « Respondeo dicendum, quod iustitia, sicut dictum est, ordinat hominem in comparatione ad alium, singulariter consideratum (et haec est iustitia particularis, ib. a. 7. c); alio modo ad alium in communi, secundum scilicet quod ille qui servit alicui communitati, servit omnibus hominibus qui sub communitate illa

[1] D. Lib. I, tit. I, l. 1 in fine. — [2] D. Lib. I, tit. I, l. IX. — [3] 2ª 2ae q. LVIII. a. 5. c.

continentur. Ad utrumque ergo se potest habere iustitia secundum propriam rationem. Manifestum est autem quod omnes qui sub communitate aliqua continentur, comparantur ad communitatem sicut partes ad totum; pars autem id quod est, totius est; unde et quodlibet bonum partis est ordinabile in bonum totius. Secundum hoc ergo bonum cuiuslibet virtutis, sive ordinantis aliquem hominem ad seipsum, sive ordinantis ipsum ad aliquas alias personas singulares, est referibile ad bonum commune ad quod ordinat iustitia. Et secundum hoc actus omnium virtutum possunt ad iustitiam pertinere, secundum quod ordinat hominem ad bonum commune. Et quantum ad hoc iustitia dicitur virtus generalis. Et quia ad legem (in societate) pertinet ordinare in bonum commune... inde est quod talis iustitia praedicto modo generalis dicitur iustitia legalis, quia scilicet per eam homo concordat legi ordinanti actus omnium virtutum in bonum commune».

2ª Divisio iuris exurgit, quatenus in ipso iure ceu iusto aequalitas ad alterum diversa respicitur, quod ius hac ratione seu ut obiectum secernit iustitiam commutativam a iustitia distributiva, quia sicut Philosophus dicit: *in iustitia distributiva accipitur medium* (virtutis) *secundum geometricam proportionalitatem; in commutativa autem secundum arithmeticam;* quod ita optime a D. Th. exponitur [1]: «...in distributiva iustitia datur aliquid alicui privatae personae, inquantum id quod est totius, est debitum parti; quod quidem tanto maius est, quanto ipsa pars maiorem principalitatem habet in toto. Et ideo in distributiva iustitia tanto plus alicui de bonis communibus datur, quanto illa persona maiorem habet principalitatem in communitate... Sed in commutationibus (unde iustitia vocatur commutativa) redditur aliquid alicui singulari personae propter rem eius quae accepta est, ut maxime patet in emptione et venditione, in quibus primo invenitur ratio commutationis. Et ideo oportet adaequare rem rei, ut quanto ipse plus habet quam suum sit, de eo quod est alterius, tantumdem restituat ei cuius est. Et sic fit aequalitas secundum arithmeticam medietatem, quae attenditur secundum parem quantitatis excessum». Sed hic sistamus relinquendo harum omnium explanationem theologis, his namque ipsarum virtutum cognitio valde interest.

[1] 2ª 2ªe q. LXI a. 2 c.

5. **Divisiones iuris sumpti pro lege.** — Ius vero sumptum pro lege, huius suscipit divisiones. Quarum legum omnium fons est *lex aeterna*, quae nihil aliud est quam « ratio divinae sapientiae secundum quod est directiva omnium actuum et motionum » [1] et « *cui* subduntur omnia quae sunt in rebus a Deo creatis, sive sint contingentia, sive sint necessaria » (ib. a. 4. c.).

In hac lege aeterna duas possumus considerare distinctiones: 1ª iuxta diversitatem actuum et motionum rerum creatarum, qui possunt esse necessarii contingentesve tantum, vel actus insuper etiam liberi. Quoad priores motiones, creaturae participant legem aeternam, quam exequuntur, per principia intrinseca operationum quibus principiis aguntur ad finem, aut sine huius cognitione aut cognoscentes finem ipsum sensibiliter, et inde proveniunt relationes quas leges naturae vocamus. Quoad actus vero liberos, creaturae rationales seipsas agunt et seipsas resque alias gubernant per illius sapientiae divinae lumen, quod lex naturalis appellatur, et quae « nihil aliud est, quam participatio legis aeternae in rationali creatura. » (ib. a. 2 c.).

2ª distinctio legis aeternae promanat ex Dei voluntate angelos ac homines elevante ad ordinem finis superexcedentis naturas ipsorum, qui ordo quoad inclinationes tum necessarias tum liberas regitur quidem aeterna lege, sed quoad illius partem, haec modo positivo a Deo est condita et promulgata, quae propterea lex divina positiva proprie audit, et quam mente discernimus a legis aeternae praeceptis, quibus reguntur naturae omnium creaturarum (non exclusis intellectualibus creaturis); iuxta illud D. Th. [2]: « praecipue cum per legem aeternam regulemur in multis quae excedunt rationem humanam sicut in his quae sunt fidei ».

A lege aeterna demum derivantur mediate universae leges humanitus positae, potestate vero quae a Deo sit, sive tamquam conclusiones ex principiis, sive tamquam determinationes legis a Deo promulgatae; cum hac tamen differentia iuxta utramque potestatem, quam Deus in mundo posuit ut homines regerentur, civilem scilicet et ecclesiasticam, ut potestas civilis quae finem temporalem, humanumque secundum naturam ex se prosequitur, derivet suas leges, a naturae legibus ac iure naturali quae

[1] 1ª 2ae q. XCIII, a. 1. c. — [2] 1. 2, q. LXXI. a. 6. ad 5.

ut vidimus, manifestationes sunt legis aeternae, ecclesiastica vero potestas expresse collata pro assequendo fine spirituali, aeterno ac supernaturali hominum, derivare teneatur suas leges a lege divinitus revelata, sub qua comprehenditur et lex proprie divina seu supernaturalis quoad obiectum et lex naturalis quae etiam supernaturaliter idest revelatione divina nobis tradita est.

Ulteriores divisiones legum ecclesiasticarum erunt perpendendae sub titulo de Constitutionibus, sicuti aliorum Titulorum sunt propriae divisiones iuris accepti secundum alias significationes superius positas, exceptis duabus quas statim proponemus.

II.

Nonnullae sequuntur quaestiones.

6. **Iuris subiectivi definitio.** — Videtur quod ius subiectivum non sit « facultas moralis aliquid agendi, omittendi vel exigendi inviolabilis ». I. Quia omnibus probatur ius defendendi propriam vitam, cum invasoris occisione, et in Iure nostro Clem. un. « de homicidio voluntario et casuali » (V. 4) quando statuit irregularitatem ob talem occisionem non contrahi. Sed haec facultas non est moralis, iuxta illud « Non occides ». Ergo ius subiectivum non est facultas moralis, sed physica.

II. Praeterea: ius subiectivum proprie habere debet pro obiecto idem ac iustitia. Sed huius obiectum est actio *ad alterum* commensurata, sicut dictum est. Ergo non recte dicitur facultas *aliquid agendi vel omittendi.*

III. Si esset facultas inviolabilis in se, dicenda esset impossibilis eius violatio, quod falsum est. Si dicatur inviolabilis iuxta leges, quatenus coactione protegitur ac vindicatur, sequeretur quod iura naturalia non suffulta legum humanarum sanctione, non essent vera iura, quod admitti non posse videtur.

Sed contra est, quod ab omnibus illa definitio admittitur.

Respondeo dicendum, quod iuris nomen ad ea proprie extenditur, quae referuntur ad ius obiectum iustitiae. Iustitia neminem laedit et unicuique suum debitum tribuit. Unde sequitur iustitiam aequalitatem custodire inter homines, non sic ut omnes sint aequales quoad bona propria, sed inquantum non patitur illa uniuscuiusque

bona positive aut negative violari per aliorum hominum actiones, aut omissiones. Atque omnia haec naturalis humana lex dictat servanda. iuxta illud: quod tibi non vis fieri, alteri ne facias. Ex his patet liberae creaturae proprium esse illud ac secundum rationem, proindeque moralem facultatem propriorum bonorum possidendi ac utendi, et relativam in aliis obligationem esse iustitiae virtute requisitam. Quae facultas circa haec tria versatur, ut aliquis faciat quidquam circa propria bona vel quoad ipsa quoddam omittat, vel demum ad servandum ea aliquid ab aliis exigat. Illa vero aequalitas semper est servanda, ita ut si laedatur sit necessario reparanda, utpote quod perenni ratione exigitur, ac semel destructa ex seipsa non restauratur. Et hoc sensu inviolabilis recte appellatur. Unde sequitur ex dictis quod « facultas moralis aliquid agendi vel omittendi vel exigendi inviolabilis » recte ius subiectivum dicatur.

Ad I^m^ ergo dicendum, quod praeceptum « Non occidendi » sic est accipiendum, quatenus alteri debemus velle bonum sicut nobis, ut aequalitas servetur. Sed quandocumque unus homo invadit alterius vitam, ita ut vita utriusque servari nequeat, quod exprimitur verbis « servato moderamine inculpatae tutelae »), invasionem patiens, non sicut sibi sed magis quam sibi bonum idipsum alteri vellet, et etiam aequalitatem non servaret, dum nocentis vitam eidem bono innocentis praeferret in praxi. Unde patet ius defendendi propriam vitam cum invasoris occisione, facultatem moralem esse, si tamen fiat servato moderamine inculpatae tutelae.

Ad II^m^ dicendum quod illa facultas non vocatur proprie ius subiectivum, quatenus aliquid simpliciter agit vel omittit, sed quatenus has actiones vel omissiones aliquis ponens in respectu ad alios homines consideratur, velut ab eis non impediendus. Sic enim ad iustitiam illa facultas pertinet.

Ad III^m^ dicendum quod facultas hominis dupliciter inviolabilis dicitur, vel quia irrationabiliter tractari seu impediri nequit quoad eius naturam et exercitium, et hoc physice, sicut intellectus ac voluntas hominis in seipsis, vel quia illa irrationalis tractatio seu violentia aut impedimentum, etiamsi possit physice adhiberi, tamen lege hoc ipsum vetatur, proindeque violatio secumfert transgressionem legis. Primo modo facultas est physice inviolabilis, secundo modo est inviolabilis moraliter. Iuxta dicta (in corp.) ius subiectivum est circa actiones et omissiones quatenus ad alterum refe-

runtur, et hinc earum facultas dicenda erit inviolabilis non physice sed moraliter ob legem aliquam, quae facultatem illam protegit, et debitum cum obligatione huius in aliis correlativa sancitur.

Sed considerandum quod ex naturali lege duplex est debitum cum obligatione unius erga alterum. «Unum quidem quod non est numerandum in bonis eius qui debet, sed potius in bonis eius cui debetur: puta si aliquis habet pecuniam aut rem aliam alterius, vel furto sublatam, vel mutuo acceptam, sive depositam, vel alio aliquo simili modo», et hoc est *debitum iustitiae*, ad quod reddendum semper adstringimur lege naturali. «Aliud autem est debitum quod computatur in bonis eius qui debet, et non eius cui debetur, puta si debeatur non ex iustitiae necessitate proindeque cum perpetuo restituendi onere, sed ex quadam morali aequitate, ut contingit in beneficiis gratis susceptis», unde oritur gratitudinis debitum morale [1].

In ordine vero ad legem humanam possumus etiam distinguere duplex debitum cum obligatione unius erga alterum, scilicet perfectum seu legale et imperfectum seu morale, prout lex tribuit actionem ut illius reddendi obligatio efficaciter urgeatur, damnumque ex illius obligationis trangressione ortum reparetur, et habetur debitum legale, vel lex debitum cum obligatione unius erga alterum agnoscit vel saltem non inficiatur, sed eam relinquens in eiusdem vi morali, non tribuit actionem, qua possit valida manu praefata obligatio urgeri. Primum respondet iuri subiectivo perfecto, et secundum iuri subiectivo imperfecto. Et hinc apparet quo modo ius subiectivum dicatur facultas moralis *inviolabilis*, ita ut si ius illud sit naturale, *inviolabilis* facultas existat lege quidem naturali saltem ob iustitiae necessitatem, et si ius illud sit etiam lege humana sancitum, *inviolabilis* dicetur facultas, eo quod quicumque ipsi opponatur, pulsari potest in iudicio ut ab oppositione desistat vel interesse solvat. Et de hoc duplici debito loquitur D. Th. [2] dum ait: «Est autem duplex debitum: unum quidem secundum regulam rationis: aliud autem secundum regulam legis determinantis: sicut Philosophus [3] distinguit duplex iustum, scilicet morale et legale.... Debitum autem ex determinatione legis in rebus quidem humanis pertinet ad iudicialia...».

[1] D. Th. 2. 2. q. XXXI. a 3 ad 3m. — [2] Ia 2ae q. XCIX. a. 5 c. — [3] Ethic. lib. V. c. 7.

7. **Iuris subiectivi divisio.** — Videtur quod iuris subiectivi divisio in ius proprietatis et ius iurisdictionis non sit bona. I. Quia ius naturae subiectivum, si proprie dicatur, debet habere pro correlativo debitum iustitiae. Sed iurisdictioni respondet debitum obedientiae, quae virtus est a iustitia diversa et huius debitum est a iustitiae debito valde diversum.

II. Praeterea: ius proprietatis bona respicit externa quae possidentur et iurisdictio est potestas publica praecepta condens. Sed alia subiectiva iura inveniri possunt, v. gr. ad vitam, ad matrimonium contrahendum, etc. quae nec bona externa nec praecepta dici possunt. Ergo divisio in ius proprietatis et ius iurisdictionis est incompleta.

III. Praeterea: ius iurisdictionis est potestas publica. Sed dantur etiam iura subiectiva praeceptis condendis privata, v. gr. patris, domini; quae sub iure proprietatis non comprehenduntur. Ergo ius subiectivum non est rite distributum, ut supra.

Sed contra est, quod (teste Schmalzgrueber Dissert. proem. § I. n. 20) « communiter DD. ius ita acceptum dicunt esse duplex, videlicet ius proprietatis et ius iurisdictionis. »

Respondeo dicendum quod ius subiectivum, sicut supra dictum est, proprie dicitur quod respicit iustitiae debitum. Rationabiliter vero iura subiectiva vocantur etiam quaecumque referuntur ad debitum ortum ex aliis virtutibus [1] « quae in aliquo cum iustitiae virtute conveniunt, quamvis in aliquo deficiant a perfecta ratione ipsius. Quia vero iustitia ad alterum est, omnes virtutes quae ad alterum sunt, possunt ratione convenientiae iustitiae annecti. Ratio vero propria iustitiae consistit in hoc quod alteri reddatur quod *ei debetur secundum aequalitatem.* Dupliciter ergo aliqua virtus ad alterum existens a ratione iustitiae deficit: uno quidem modo, inquantum deficit a ratione *aequalis;* alio modo inquantum deficit a ratione *debiti.* Sunt enim quaedam virtutes quae debitum quidem alteri reddunt, sed non possunt reddere aequale ». Inter has enumerandae sunt pietas erga parentes, observantia erga constitutos in dignitate aut virtute praeditos, et obedientia erga superiores. « A ratione vero *debiti iustitiae defectus* potest attendi, secundum quod est duplex debitum, scilicet morale et legale. Unde et Phi-

[1] 2ª 2ae q. LXXX. a. un. c.

losophus [1] secundum hoc duplex iustum assignat. Debitum quidem legale est ad quod reddendum aliquis lege (humana) adstringitur (vel adstringi potest): et tale debitum proprie attendit iustitia, quae est principalis virtus. Debitum autem morale est quod aliquis debet ex honestate virtutis».

Patet ergo quod si ius subiectivum accipiatur pro facultate morali unius personae, cui altera obligetur propter aliquod debitum, triplex ius distingui potest. primo proprie dictum, cui correlativum sit debitum iustitiae ad aequalitatem, secundo ius subiectivum cui respondet debitum, sed non reddendum ad aequalitatem, et hoc ius solet vocari potestas sive patria, sive publica, sive maioritas: ac tertio ius improprie dictum quod respicit debitum tantum morale. Primum solet vocari ius perfectum quando a lege humana est actione iudiciali donatum, quod ut plurimum consequitur in iure canonico. Secundum vero, designari nomine iuris non solet, sed potestatis. Iura vero tertio loco posita, sicut etiam priora iudiciali actione carentia, atque correlativa debito alio cuicumque in altera persona, iura imperfecta vocantur.

Ad I^m ergo solutio patet ex dictis.

Ad II^m dicendum quod illa divisio est desumpta ex diversitate personarum, quibus obvenit utilitas per usum iuris subiectivi sumpti pro facultate morali unius erga alios; scilicet: ius proprietatis vocatur illud, quod exercetur in utilitatem personae, quae sit iuris subiectum, e contra ius iurisdictionis causat eorum utilitatem erga quos adhibetur.

Ad III^m dicendum, quod illa iura nominantur ab illo in quo magis apparet conceptus eorum, ita ut ius proprietatis designet omnia iura quae ad instar dominii divitiarum sunt quid utile habenti ea; et iurisdictionis ius accipitur pro omni iure quod ad instar potestatis publicae ordinatur in bonum subditorum. Hinc sub iure proprietatis bene ordinarentur ius ad vitam, ad famam, ius dominii in res sensibiles externas, et alia quasi-iura: et sub iure dominii perfecti, ius directum proprietatis, seu radicale, ius utile usus, vel ususfructus. Ita similiter sub iurisdictionis iure ordinari possent potestas domestica, potestas societatum imperfectarum qua tales sunt, et potestas publica societatis perfectae, quae ultima in

[1] Ethic. L. VIII c. 13 circa med.

saecularem et ecclesiasticam recte subdividitur, de qua ultima infra dicetur. Et sic videtur intelligenda communis DD. sententia in quarto argumento adducta.

III.

De Iure canonico.

8. **Iuris canonici etymologia.** — « Canon graece, latine regula nuncupatur » (c. 1. D. III.). Etenim de se applicari potuisset illud verbum quibuscumque legibus etiam saecularibus, utpote quae regulae agendi proprie sunt. Attamen illud nomen ab antiquitate ac etiam nunc ab omnibus adhibetur ad designandas tum definitiones fidei, quae vocantur canones dogmatici, sive speculativas veritates contineant, sive morum doctrinas; tum leges disciplinares Ecclesiae, prout etiam videre est in eodem Conc. Trid.° ante Dec. de ref. in Proemio sess. XIV: « hos, qui sequuntur, canones statuendos et decernendos duxit ». Ius ergo canonicum, pro eodem accipiendum est ac leges universalis Ecclesiae. Harum enim proprium est, ut propter assistentiam Spiritus Sancti quam R. Pontifex atque Conc. OEcumenica habent, nihil praefatae leges contineant legibus naturali ac divinae contrarium vel ab eis difforme, quod asseri non potest semper de legibus a laica potestate promulgatis. « Regula vero dicta est, eo quod recte ducit: nec aliquando aliorsum trahit. Alii dixerunt regulam dictam, vel quod regat, vel quod normam recte vivendi praebeat, vel quod distortum pravumque corrigat » (c. 2 D. III.).

9. **Eiusdem aliae denominationes.** — Ob istam rationem et quia Ius canon. potestate per Iesum verum Deum immediate tradita conditum est, atque « ex auctoritatibus novi et veteris Testamenti postea processerunt canonicae sanctiones », [1] aliquando idem Ius *divinum* appellatur, scilicet (in c. Cum de diversis 2 de privileg. in 6.°) his verbis: « providimus, quod ibidem de cetero regatur, et vigeat studium iuris divini, et humani, canonici videlicet et civilis ». Etiam ius *ecclesiasticum* vocatur propter obiectum ipsius, et ius *sacrum* quia personis Deo magis vel minus sacratis est im-

[1] C. Qualiter et quando, 1 De accusationibus... tit. I, lib. V. X.

positum et de mediis statuit quae sacra sunt vel qualitercumque ad Deum animarumque sanctitatem ordinantur. Denique Ius *pontificium* etiam dicitur, eo quod a Summo Pontifice robur accipiat, etiamsi a Concilio aliquo generali fuerit constitutum.

10. **Ius canonicum** dicitur quandoque *metonymice* pro codice in quo recensentur ss. canones, ibique servati addisci possunt, indeque citari. *Formaliter* sumitur pro legum Ecclesiae generali complexu. Et demum extenditur iuris canonici appellatio ad illam doctrinam, quae uti obiectum habet ipsos sacros canones ipsorumque collectiones.

11. **Ius canonicum formaliter sumptum** definiri potest: « Ius positivum ex omnibus Ecclesiae legibus collectum, quae in bonum spirituale fidelium editae sunt ». Restricta vero significatione ad exprimendum nostri Commentarii obiectum, Ius canonicum est: « Complexus legum quae Romanorum Pontificum auctoritate constitutae sunt, in ordine ad finem Ecclesiae proprium assequendum ». Sub definitionibus his comprehenduntur leges quae immediate ab ecclesiastica potestate vim obligandi habent, non leges quae a ratione naturali vel a Deo immediate virtutem sortiuntur, quae potestas in priori definitione nullis limitationibus circumscribitur, in secunda vero et magis proprie ad supremam Ecclesiae potestatem circumscribitur. Secunda definitionum parte innuitur finis canonici iuris, quo ab aliis iuribus inferioribus secernitur.

12. **Animadversio quoad legem divinam in Codice propositam.** — Aplca. Sedes in suis documentis ac ss. canonibus proponit fidelibus leges naturalem ac divinam, quod diversimode fieri contingit. Primo enim velut magistra, modo plus vel minus solemni docet illas practicas non minus quam speculativas veritates, tamquam in revelationis deposito contentas. Secundo legum earum sensum pandit, atque obligatorio modo proponit. Tertio praeceptum aliquod in lege divina vel naturali generice traditum a S. Pont.e determinatur quoad circumstantias in eius adimplemento servandas, v. gr. Paschatis tempus, ad satisfaciendum divino praecepto, iuxta illud Conc. Trid. [1]: « neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod iure divino necessarium, et institutum esse intellexerat; sed ut praeceptum con-

[1] Sess. XIV c. 3.

fessionis, saltem semel in anno,... impleretur». Quarto demum conclusiones infert magis vel minus necessarias ex veritatibus practicis, quae sunt divinitus revelatae, illasque iubet. Sequitur inde quod in primo et secundo modo, exercet Ecclesia officium docendi seu magisterium divinum, proindeque praecepta sic proposita iuri altiori potius quam canonico sunt tribuenda; solumque ab ecclesiastica lege mutuabunt sanctionem v. gr. excommunicationis, fortassis eis annexam. Tertio vero et quarto modo Ecclesia se gerit ut legislatricem, sicut cum Deo legislatore, proindeque ad ius canonicum proprie reducenda est obligatio, tum determinationis praecepti naturalis aut divini, tum conclusionis quae saltem non necessario eruatur ex eis.

Exempla dictorum possumus desumere ex Concilii Tridentini Actis. V. gr. quoad 1^m^ in sess. VII. can. XI De sacramentis in genere; quoad 2^m^ in sess. XIII, cap. VII circa praeceptum Apostoli: «Probet autem seipsum homo»: quoad 3^m^ in sess. XIV c. 3 loc. supra cit.°; quoad 4^m^ denique cap. 1 in sess. VI De Ref. circa praeceptum Apostoli «in omnibus laborent, et ministerium suum impleant» et cap. 1 in sess. XXIII De Ref. «Cum praecepto divino mandatum sit omnibus.... etc.»

IV.

Iuris canonici disciplina.

13. **Disciplinae circa ius canonicum notio.** — Definienda est iam disciplina iuris canonici, ut proprie distincta a theologia morali, aliisque iuridicis disciplinis. Est nempe disciplina haec: «cognitio certa et rationabiliter fundata regularum, quibus mores christianorum conformandi sunt pro fine supernaturali sanctificationis vitaeque aeternae adipiscendo; non omnium vero regularum huiusmodi, sed earum solummodo quae vim suam omnem, aut saltem partialiter quoad determinationem aut expressam sanctionem repetunt ab ecclesiastica potestate». Ex hac descriptiva definitione, si attentius perspiciatur, multa eruenda sunt.

Dicitur 1.°: *cognitio certa et rationabiliter fundata*, ad innuendam eiusdem stabilitatem, tum ex parte subiecti, quod eidem cognitioni firmiter adhaeret, tum ex parte obiecti (regularum nempe

quae ss. canones vocantur), quod principiis innititur sive rationis, sive fidei, quae quidem certa sunt; attamen stabilitas praedicta relativa est, quia regulae dictae in mutabili elemento etiam fundantur, videlicet in hominum conditionibus quae sunt diversae pro locorum, temporum ac aetatum varietate, indeque sequitur eas leges mutationi etiam subiici, quamvis haec si frequenter fieret laudari minime posset, tum ob rationes a D. Thoma [1] relatas, tum aliis de causis, unde dicitur a Iurisperito Ulpiano: quod «in rebus novis constituendis evidens debet esse utilitas, ut recedatur ab eo iure quod diu aequum visum est». Quae omnia Ecclesiae praxi confirmantur, unde salva manet relativa stabilitas ss. canonum cognitionisque ipsorum. Adiungitur in definitione: *regularum quibus mores christianorum conformandi sunt;* ex quibus verbis statim eruitur hanc doctrinam proprie artem non esse, eo quod ars est *recta ratio factibilium,* cum econtra mores agibilia sint: unde disciplina haec ad scientias magis accedit et quidem practicas non pure speculativas, subordinaturque immediate scientiis iuris tum divini tum naturae, quas praesupponit, illiusque iuribus superadditur et quae simul cum iure canonico a fidelibus servanda sunt, ut finem horum principalem ipsi consequantur. Eisdem verbis exprimitur obiectum materiale ac formale huius disciplinae, quod obiectum attributionis magis determinatur per verba quae illius finem innuunt, nempe: *pro fine supernaturali sanctificationis vitaeque aeternae adipiscendo.*

Per cetera definitionis verba intentionem nostram distinguendi hanc disciplinam ab aliis promere voluimus, scilicet ad eam proprie pertinere, non iam leges quae in philosophia tum morali tum iuris addiscuntur, nec alias quae (utpote nobis a Deo revelatae) traduntur atque explicantur in Sacra Theologia, sed tantum illas leges ecclesiasticas, vel quarum tota vis immediate nititur potestati, quam Ecclesiae Deus tradidit, vel quae determinationes legis tum divinae tum naturalis continent, vel quae veluti harum legum necessariae conclusiones habendae sunt atque praecepta, sed ab Ecclesia proponuntur addita ecclesiastica sanctione, seu poena statuitur in ss. canonibus, qua illorum vis fulciatur et urgeatur in populo christiano. Ita puto distingui optime iuris canonici doctrinam ab

[1] 1ª 2ae q. XCVII, a. 2,

scientiis praedictis atque illius doctrinae obiectum proprium definiri. Non tamen oculos avertere licet ab illis legibus tum divino-positiva tum naturae, ne in errores incidamus, sed eas praesupponimus, ac eaedem opportune memorandae sunt. — Nec intentio disciplinae iuris canonici est omnes leges ecclesiasticas exponere, sed tantummodo eas quae a Sede Apostolica prodierunt ad regimen Ecclesiae universalis moraliter acceptae; idest: pro illa Ecclesiae potiori parte, in qua commune ius servatur.

14. **Disciplina iuris canonici ad quem mentis habitum sit reducenda.** — Videtur quod iuris canonici doctrina sub artis habitu ponenda sit: I. Definitur enim a Iurisconsulto, ut supra dictum est [1]: « ars boni et aequi », et D. Th. ait [2] quod verbum ius « est derivatum ad *artem* qua cognoscitur quid sit iustum ».

II. Praeterea: scientia, quae ex demonstratione acquiritur, est de his quae aliter se habere nequeunt. Sed iuris canonici doctrina est de ss. canonibus, quae aliter se habere possunt, ut patet, ex eorum mutationibus. Ergo scientia non est.

III. Praeterea: scientia certitudinem praestat sicut sapientia et intellectus. Sed iuris canonici doctrina est de contingentibus liberis, quae proinde incerta sunt. Ergo non est sub tribus prioribus habitibus intellectualibus.

IV. Praeterea: ad scientiam evidentia requiritur mediata conclusionum. Sed haec deest in iuris canonici doctrina, quae in experientia nititur.

V. Denique: iuxta D. Thomam [3]: « prudentia est completiva omnium virtutum moralium », proindeque ab omnibus virtuosis habetur. Sed iuris canonici doctrina non habetur ab omnibus virtuosis. Ergo non est prudentia.

Sed contra est, quod iuris canonici doctrina pertinet ad intellectuales habitus. Sed non est sapientia, intellectus vel ars. Ergo debet comprehendi sub scientia vel prudentia.

Respondeo dicendum, quod doctrinae iuris canonici obiectum formale, ut dictum est supra, ponendum est in rectitudine actionum fidelium ad bonum Ecclesiae commune. Quae rectitudo demonstratur per ss. canones, qui procedunt ex prudentia iuris positiva seu re-

[1] D. L. I, tit. I. l. 1. — [2] II-II quaest. LVII, a. 1. ad 1[m]. — [3] 2. 2. q. CLXVI. a. 2 ad 1[m].

gnativa S. Pontificis, aliorumque legislatorum in Ecclesia, illiusque prudentiae manifestationes sunt [1]. De cuius nomine (ib. ad 3[m]) «dicendum, quod Philosophus denominat regnativam a principali actu regis, *qui est leges ponere* (idest: Philosophus ponit legis positivam, partem subiectivam prudentiae): quod etsi conveniat aliis, (idest: ad quosdam alios principatus, et etiam ad populum), non convenit eis, nisi secundum quod participant aliquid de regimine regis», idest: inquantum populus ducitur aliique hoc regimen imitantur.

Sacri autem canones non sunt ita plene positi, quoad ipsorum conditionem seu institutionem, in libero supremae potestatis ecclesiasticae arbitrio, ut pro libitu eos condat sine respectu ad alias normas. Quinimo prae oculis habere debet, quod D. Th. de legibus humanis docet [2], ita ut sacri canones sint derivandi etiam a lege divina, vel tamquam huius conclusiones, vel saltem ut ipsius determinationes, et ex hac parte ss. canones firmitatem ac certam rectitudinem divinae legis participant. Quidam vero ss. canones uno ex praedictis modis a lege naturali derivantur, supernaturalis enim ordo naturalem non destruit ordinem, sed illum praesupponens perficit, et propter hoc naturali etiam lege fideles sunt gubernandi. Et his ss. canonibus quoque praedicta firmitas et rectitudo est adiudicanda.

Deinde humanae leges sacrique canones, non tantum divinae ac naturali legibus innituntur, sed in illis edendis attendere legislator debet ad circumstantias societatis quam regit, atque civium conditiones, temporis, loci ac negotiorum; ut sapienter tamquam *conditor legum iusta decernat*. Quae conditiones variae sunt pro diversis temporibus ac locis, et hinc exurgit quoque ss. canonum mutabilitas, etiamsi non tam frequenter mutandae sint leges, uti probat D. Th. [3] et Ecclesia idem in praxi servat, unde stabilitas relativa in ss. canonibus invenitur, prout ius canonicum scienti constat; quae stabilitas sufficiens est ad hoc, ut ss. canones constituere scientificum obiectum possint, non tamen scientiae pure rationalis, nec tantum speculativae sed practicae.

Sed cum hic modus ss. canones cognoscendi, eorum naturam

[1] D. Th. 2. 2. q. L a. 1. corp. et ad 2[m]. — [2] 1, 2, q. XCV, a, 2. — [3] 1. 2. q. XCVII. a. 2. corp.

non mutet, est absolute dicendum hanc disciplinam ad habitum prudentiae regnativae esse reducendam, sed modo scientifico cognitionum acquirendam esse ac possidendam.

Ad I^m ergo dicendum, quod iuris canonici doctrina nequit *ars* proprie dici, cum haec definiatur: *recta ratio factibilium*, habet ergo tamquam obiectum *factibilia*, prout haec opponuntur *agibilibus*, quae nempe in hominum moribus consistunt. Hinc definitio Iurisconsulti, ac Praeceptoris Angelici verba, nomen *artis* accipiunt non proprie, sed quatenus iura cognita seu legum conceptus sunt ad modum artis verae regulae, quibus debent quoad honestatem conformari, quaecumque actiones libere fiunt ab homine [1].

Ad II^m dicendum quod [2] « contingentia dupliciter possunt considerari, uno modo secundum quod contingentia sunt, alio modo secundum quod in eis aliquid necessitatis invenitur. Nihil enim est adeo contingens, quin in se aliquid necessarium habeat.... Sic igitur contingentia, prout sunt contingentia, cognoscuntur directe quidem a sensibus, indirecte autem ab intellectu: rationes autem universales et necessariae contingentium cognoscuntur per intellectum. Unde si attendantur rationes universales sensibilium (sicut ss. canones quibus conformandi sunt actus fidelium sensibiles), omnes scientiae stricto sensu dictae sunt de necessariis: si autem attendantur ipsae res (v. gr. fidelium actiones de quibus ss. canones dantur, vel isti prout legislatorum factum), sic quaedam scientia est de necessariis, quaedam vero de contingentibus ». Unde ex hac parte disciplina iuris canonici, non secus ac theologia moralis, scientia practica dici posset.

Ad III^m dicendum quod iuris canonici doctrina habet quidem velut obiectum ss. canonum fidelium actus, qui contingentes ac liberi sunt, sed considerat rectitudinem in eis inducendam, quae in ss. canonibus continetur, horumque determinationibus non deest moralis certitudo, huiusmodi scientiarum moralium propria. Sic id patet ex D. Th. [3], ubi ad propositionem « Sed non omnium quae a maioribus lege statuta sunt, ratio reddi potest, ut Iurisperitus dicit » [4] respondet: « dicendum, quod verbum illud Iurisperiti intelligendum est in his, quae introducta sunt a maioribus circa parti-

[1] 1. 2. q. LVII a. 4, corp. — [2] 1 q. LXXXVI a. 3. c. — [3] 1. 2. q. XCV a. 2 ad 4^m. — [4] Lib. I ff. tit. 3 de legibus et senatusc.

culares determinationes legis naturalis (in Ecclesiam etiam legis divinae), ad quas quidem determinationes se habet expertorum et prudentum iudicium (quanto magis Episcoporum in Concilio et SS. Pontificum, cum quibus est Christus ac Spiritus Sanctus usque ad consummationem saeculi), sicut ad quaedam principia, inquantum scilicet statim vident quid congruentius sit particulariter determinandum. Unde Philosophus dicit [1] quod, *in talibus opportet attendere iudicium expertorum et seniorum vel prudentum in demonstrabilibus enunciationibus et opinionibus, non minus quam demonstrationibus.*»

Et sic patet, non deesse principia equidem certa, ex una parte ob lumen fidei ac lumen rationis, ex altera vero legislatorum prudentia, quibus ss. canones innituntur tamquam conclusiones, et quae principia et rationes ut plurimum exhibentur in ipsis legibus ecclesiasticis velut motiva legum ipsarum ferendarum. Adest quoque circa praedictarum conclusionum seu ss. canonum rectitudinem certitudo, ex illis principiis ac rationibus proveniens, quam firmant praeterea Supremi Pastoris auctoritas et Spiritus Sancti adiutorium.

Denique huius rectitudinis stabilitas seu veritas practica inter rerum humanarum fluctus, adeo sufficienter manet salva, ut scientia semper virescens et radicibus praefatis innixa sine dubio sit agnoscenda. Etenim sicut ait D. Th. [2] « *non est eadem certitudo quaerenda in omnibus,* ut (Ethic. l. 1 c. 3 in princ. etc. 7 sub fine) dicitur. Unde in rebus contingentibus, sicut sunt naturalia, et res humanae, sufficit talis certitudo, ut aliquid sit verum ut in pluribus: licet interdum deficiat ut in paucioribus ». — Et sic patet etiam responsio ad IV^m^. Sufficit enim evidentia de principiis, quae habetur in scientiis quarum subalterna est iuris canonici doctrina, quoad res vero experientia cognitas quibus etiam innititur, sensuum auctoritatisque humanae criteria evidenter satis constant. Et sic de ss. canonibus verum quoque est [3] « quod in universali habent rationem, non autem quantum ad particulares conditiones sed hae sunt ex arbitrio instituentium » eas.

Ad V^m^. dicendum [4], « quod prudentiae politicae (idest: *quae ordinatur ad bonum commune civitatis vel regni,* seu Ecclesiae) sunt duae species: una quae est legum positiva, quae pertinet ad

[1] Ethic. lib. VI c. 11 ad fin. — [2] 1. 2. q. CXVI a. 1 ad 3^m^. — [3] I-II. q. CII. a. 2, ad 3. — [4] D. Th. 2. 2. q. XLVII a. 12. Sed contra.

Principes (seu ad Ecclesiae Pastores); alia quae retinet commune nomen politicae, quae est circa singularia. Huiusmodi autem singularia peragere, pertinet etiam ad subditos. Ergo prudentia (ad bonum commune ordinata) non est solum Principum, sed etiam subditorum » (seu fidelium, qui proinde ss. canones cognoscere debent. ut infra dicetur).

15. **Distinctio inter Iuris canonici disciplinam et S. Theologiam.** — Videtur quod ius canonicum a sacra Theologiae doctrina non differat. Nam eisdem S. Theologiae locis videlicet: S. Scripturae, Traditionis, auctoritatis S. Pont[is]. ac Conciliorum Sanctorumque Patrum, utitur iuris canonici doctrina, atque de fidelium actionibus in vitam aeternam dirigendis utraque agit. Unde Pignatelli dicit [1]: « Est enim ius canonicum portio quaedam theologiae... Et partialis quaedam theologia quae practica vocatur » Et Card. Ostiensis: « Haec nostra lex sive scientia potest scientiarum scientia nuncupari »; quod Sacrae doctrinae competit.

Sed contra est, quod in Conc Trid. [2] de promovendis ad Ecclesias cathedr. dicitur: « antea in universitate studiorum magister. sive doctor, aut licentiatus in sacra theologia, vel iure canonico, merito sit promotus... ». Ergo sunt doctrinae diversae s. theologia et ius canonicum.

Respondeo dicendum, quod [3]: « Omnia pertractantur in sacra doctrina (Theologiae) sub ratione Dei; vel quia sunt ipse Deus; vel quia habent ordinem ad Deum, ut ad principium et finem. Unde sequitur quod Deus vere sit subiectum huius scientiae. Quod etiam manifestum fit ex principiis huius scientiae, quae sunt articuli fidei quae est de Deo. Idem autem est subiectum principiorum, et totius scientiae: cum tota scientia virtute contineatur in principiis ». Iuris vero canonici doctrina pertractat de rectitudine quam debent fidelium actus induere, iuxta Summi Ecclesiae Pastoris prudentiam, quae respicit immediate actuum ordinem ad fidelium sanctificationem socialiter assequendam. Insuper ius canonicum proprie dictum non datur de his quae per divinam revelationem iam sunt determinata, vel necessario rationis nexu connexa cum fidei veritatibus. Sequitur ergo quod iuris canonici doctrina valde sit a sacra

[1] T. 1. Consult. Can. consult. 14, n. 11. — [2] Sess. XXII, c. 2 de Ref. — [3] D. Th. q. I. a. 7. corp.

Theologia distincta. Imo et inferius posita, eo « quod, cum ista scientia (Theologiae), quantum ad aliquid sit speculativa et quantum ad aliquid sit practica, omnes alias transcendit tam speculativas quam practicas » [1].

Ad primum ergo dicendum, quod etiamsi Iuris canonici doctrina locis S. Theologiae propriis utatur, fit tamen modo diverso; quia illis S. Theologia innititur, quatenus in eis divinitus revelata continentur, et hinc procedens « ea quae in diversis scientiis philosophicis tractantur, potest sacra doctrina una existens considerare sub una ratione, inquantum scilicet sunt divinitus revelabilia: ut sic sacra doctrina sit velut quaedam impressio divinae scientiae, quae est una et simplex omnium » [2]. Iuris canonici vero doctrina utitur S. Scriptura, Traditione, SS. Patrum sententiis ad dignoscendas veritates, quae simul cum experientia moverunt SS. Pontifices ac generalia Concilia, ad statuendos ss. canones quibus informentur mores populi christiani, quatenus divinitus nondum fuerunt determinati. — Ex alia vero parte affinitas magna inter eas exsistit doctrinas, propter subiectum supernaturalibus mediis, actibusque dirigendum in aeternam beatitudinem adipiscendam, quae affinitas fuit causa, ut iuris canonici doctrina theologiae rectricis nomine decoretur; et inter scientias iuridicas primum locum teneat, practicisque scientiis philosophicis superemineat, quod Card. Ostiensis expressit argumenti verbis.

16. **An sit obligatio discendi Ius canonicum.** — Non videtur omnibus esse necessaria iuris canonici doctrina. 1. Deus enim per suam legem sufficienter providit ad salutem. Sed sacri canones divinae legi superadduntur.

2. Praeterea. Quatenus doctrina nostra regimini providet animarum, poterunt fideles ad canonistas remitti, et similiter parochos et Pastores a ss. canonum peritis consilia expostulare pro temporum opportunitate.

3. Praeterea. Sacri canones casus particulares respiciunt, aut decretis et Constitutionibus quamplurimis constant ad quae addiscenda et ad eruendam ex his disciplinam sequendam opus est labore magno. Immo variante casu diversa erit solutio, et necessarium

[1] Ibi. a. 5. corp. — [2] D. Th. q. 1. a. 3 ad 2[m].

labori praedicto tempus non vacat. Ergo vel nulla fere utilitas, vel excusatio manifesta.

Sed contra: In cap. 5 « de constitutionibus » (I, 2) legitur. « Ne innitaris prudentiae tuae. Prudentiae suae innititur, qui ea, quae sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis praeponit ». Sed ita fiet, nisi cognoscantur ss. canones seu Patrum decreta. Ergo eorum cognitio est necessaria.

Dicta in praec. quaestione non obstant quominus necessarium sit iuris canonici studium. Ait enim D. Th. [1]: « ignorantia importat scientiae privationem, dum scilicet alicui deest scientia eorum quae aptus natus est scire. Horum autem quaedam aliquis scire tenetur, illa scilicet sine quorum scientia non potest debitum actum recte exercere. Unde omnes tenentur scire communiter ea quae sunt fidei, et universalia iuris praecepta; (scilicet: etiam quae ex iure can. omnes fideles obligant, velut de observantia ieiuniorum et festorum, de sacramentorum communium susceptione, etc.); singuli autem ea quae ad eorum statum vel officium spectant... Manifestum est autem quod quicumque negligit habere vel facere id quod tenetur habere vel facere, peccat peccato omissionis. Unde propter negligentiam ignorantia eorum quae aliquis scire tenetur est peccatum; non autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea quae scire non potest... Ex quo patet « quod... ignorantia vincibilis est peccatum, si sit eorum quae aliquis scire tenetur, non autem si sit eorum quae quis scire non tenetur ». Unde sapienter dixit Coelestinus Papa [2]: « Nulli sacerdotum liceat canones ignorare, nec quidquam facere quod Patrum possit regulis obviare ». Multo magis (seu amplius) idipsum est urgendum, quoad parochos, beneficiarios, religiosos, et praelatos, de quorum obligationibus canones plures agunt, atque ipsis aptari possunt Leonis Papae verba [3]. « Si in Laicis vix tolerabilis videtur inscitia: quanto magis in iis, qui praesunt, nec excusatione digna est, nec venia ».

Ad 1[m] dicendum [4] « quod lex nova (sc. novi Testamenti) in exterioribus illa solum praecipere debuit vel prohibere, per quae in gratiam introducimur, vel quae pertinent ad rectum gratiae usum ex necessitate. Et quia gratiam ex nobis consequi non possumus,

[1] 1. 2. q. LXXVI. a. 2 corp. — [2] Can. 4, Dist. XXXVIII. — [3] Dist. ead. can. 3. — [4] D. Th. 1. 2. q. CVIII. aa. 1 et 2. corp.

sed per Christum solum, ideo sacramenta, per quae gratiam consequimur, ipse Dominus instituit per seipsum ». De his vero Conc. Trid. [1] « declarat, hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quae suscipientium utilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum et locorum varietate magis expedire *iudicaret* ». « Rectus autem gratiae usus (iuxta D. Thomam) est per opera charitatis, quae quidem secundum quod sunt de necessitate virtutis, pertinent ad praecepta moralia, quae etiam in veteri lege tradebantur ».

Notandum vero cum eod. D. Th. in a. 1 quod « in his, quae ex instinctu gratiae producuntur, est quaedam differentia attendenda. Quaedam enim habent necessariam convenientiam vel contrarietatem ad interiorem gratiam, quae in fide per dilectionem operante consistit, et huiusmodi exteriora opera sunt praecepta vel prohibita in lege nova, sicut praecepta est confessio fidei, et prohibita negatio » (in art. 2). « Determinatio autem praedictorum operum in ordine ad cultum Dei pertinet ad praecepta caeremonialia legis (veteris) ; in ordine vero ad proximum ad iudicialia : et ideo quia istae determinationes non sunt secundum se de necessitate interioris gratiae, in qua lex divina consistit, idcirco non cadunt sub praecepto novae legis, sed relinquuntur humano arbitrio : quaedam quidem quantum ad subditos, quae scilicet pertinent singillatim ad unumquemque ; quaedam vero ad praelatos temporales vel spirituales, quae scilicet pertinent ad utilitatem communem ». (ib. a. 1). « Alia vero sunt opera quae non habent necessariam contrarietatem vel convenientiam ad fidem per dilectionem operantem : et talia opera non sunt in nova lege praecepta vel prohibita ex prima legis institutione, sed relicta sunt a legislatore (scilicet Christo) unicuique, secundum quod aliquis alicuius curam gerere debet, et sic unicuique liberum est circa talia determinare quid sibi expediat facere vel vitare, et cuicumque praesidenti circa talia ordinare subditis, quid sit in talibus faciendum vel vitandum ». — Similiter (ib. a. 2. ad 2[m]) « in sacris non datur aliqua gratia, puta in consecratione templi vel altaris, vel aliorum huiusmodi, aut etiam in ipsa celebritate solemnitatum. Et ideo, quia talia secundum seipsa

[1] Sess. XXI c. 2.

non pertinent ad necessitatem interioris gratiae, Dominus fidelibus instituenda reliquit pro suo arbitrio », vel praelatorum quoad utilitatem communem. In his omnibus tamen sufficienter ac plene provisum est saluti aeternae fidelium per divinam legem a qua provenit potestas ecclesiastica, cum sanctione ratihabitionis in caelo quorumlibet, quae ab ipsamet potestate fient in terris.

Ad 2^m^ dicendum cum Cano (Lib. VIII c. VI quod cum cap. VII plura continet utilia) in hac quaestione : « quemadmodum non est in Abbatem eligendus nisi qui ante fuerit in regula competenter instructus, *ut cap. Officii de Elect.* Innocentius tradit, ita ne cura quidem Ecclesiam gubernandi est ei committenda, qui ecclesiasticas regulas nescit. Theologus igitur, qui vel Episcopus vel parochus futurus est, nisi canones ante didicerit, quibus fideles debent in Christiana religione et Ecclesiae caeremoniis institui, non habebit profecto ad rem hanc publicam gerendam theologiae officinam satis instructam ». Et infra : « Nam quod Caietanus dixit (in summa : verb. confessori necessaria) poenitentes in excommunicationibus, suspensionibus, irregularitatibus aliisque eiusmodi poenis ad iurisperitos remittendos esse, ne confessor ipse alterius facultatis onere praegravetur, id ignoro prorsus quemadmodum sine magnis incommodis fieri queat.

Primum enim interdum in poenas iuris incurrunt foeminae, quas pro conscientiae remedio iurisperitorum adire domos (vel eos interrogando quaerere) absurdum erit, ac certe parum muliebri verecundiae consentaneum. Deinde etiam cum iurisperiti et scientiam et verba locare soleant, (sed hoc non extendendum ad eos est, qui iuris can. scientia in animarum ministerio utuntur), ad confessionis sacramentum non nisi prius data pecunia erit accessus. Adde, quod homines vel sacerdoti verentur sua peccata detegere. Quod si ad iurisperitos etiam relegentur, Sacramenti huius onus gravius efficietur, quam ut ferri ab imbecillis possit... Sed et *Summa* ipsa Caietani, si, quae ex iure canonico multa continet, demas, magna ex parte imperfecta reperietur ». Non ita sensisse dicendus est D. Thomas ab illo commentatus; in Summa enim theologica multa loca citari queunt et integri articuli, quibus Angelicus bene instructum in canonico iure seipsum exhibet.

Ad 3^m^ dicendum, quod etiamsi iuris canonici doctrinae utpote practicae applicetur quod (in 2. 2 Prolog.) ait D. Th. de morali

theologia: « Sermones morales universales minus sunt utiles, eo quod actiones in particularibus sunt », et [1] in genere: « Omnis scientia operativa tanto perfectior est, quanto magis particularia considerat in quibus est actus »; tamen illius obiectum sunt ss. canones, quibus convenit quod Iurisperitus dicit: [2] « iura constitui oportet in his quae saepius accidunt: [3] ex his autem quae forte uno casu accidere possunt, iura non constituuntur ». (ib. ad 2[m]) « Si enim essent tot regulae vel mensurae, quot sunt mensurata vel regulata, cessaret utique utilitas regulae vel mensurae, quae est ut ex uno multa possint cognosci; et ita nulla esset utilitas legis, si non se extenderet, nisi ad unum singularem actum. Ad singulares enim actus dirigendos daptur singularia praecepta prudentum; sed lex est praeceptum commune ». Circa obiectionis partem quae in ss. canonum multitudine nititur, solutio patet ex dictis, non enim canones omnes a singulis sunt addiscendi.

17. **Munera in sacrorum canonum studio prosequenda** deprehendi possunt considerando: imprimis leges ecclesiasticas ob earum mutabilitatem vicissitudines subiisse, nec Codex iuris canonici illas omnes praecedentes abrogavit, ut patebit. Proinde vigens disciplina est eruenda non solum ex ss. canonum simplici studio, sed etiam ex praecedentium legum comparatione cum vigenti Codice, ut sic pateat, quid ex illis posterius sit aut revocatum aut mutatum, aut etiam quid fuerit servatum vel illis superadditum. Et ecce *munus* sacros canones vigentes *dignoscendi*. — Secundo quamvis iuxta Isidorum in Gratiani Decreto [4] « Erit autem lex... manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat », attamen nonnumquam in Codice iuris canonici propter alios ss. canones, vel propter humanae loquutionis infirmitatem, addita etiam Ecclesiae catholicitate, legum ecclesiasticarum sensus dubius offertur, et hinc opus est interpretatione.

Haec tamen oportet non sit arbitraria, sed prolata iuxta mentem S. Sedis, quae mens alias in iure canonico erit invenienda, vel ex ipso rite eruenda, vel a iuris can[i]. peritis tradenda. Et en aliud *munus ss. canones interpretandi*. — Huic connectitur et subservit tertio *munus tradendi fundamenta* singularum legum, idest: motiva

[1] I P. q. XXII a. 3 ad 1[m]. — [2] 1. 2. q. XCVI a. 1. Sed contra. — [3] Pomponius et Celsus. ll. 4 et 5 D. Lib. I tit. III. — [4] C. II Dist. IV.

tum iuridica seu rationis fideique, tum ex factis temporum aliarumque circumstantiarum, quae impulerunt ac duxerunt S. Pontificem vel Concilia in ferendis legibus; quae motiva multoties in ipsis legibus ecclesiasticis patefiunt atque rectam ipsarum interpretationem suppeditant.

Quarto denique ss. canones universaliter proponuntur, nec humanus legislator potest casus, qui in infinitum variari queunt, sua mente considerare atque ipsa lege exprimere. Immo etsi alicui hoc ipsum possibile foret, magna confusio in lege oriretur, si per hanc illis omnibus provideretur [1]. Hinc necesse est *iuris prudentiam acquirere*, ut legis applicatio casibus particularibus rite fiat, idest: secundum ius et aequum, et hoc est aliud *munus perfectionis* in ss. canonum doctrina, quod proprie *iurisprudentia* est appellanda [2]. — Si vero quaesita proponantur non pro uno alterove casu ex circumstantiis plene determinato, sed quae generalem utilitatem habeant, et in legibus ecclesiasticis non sint expresse soluta; saepe huiusmodi quaesitorum solutio ex ss. canonum doctrina certo aut probabiliter deduci potest, et hoc est etiam *peritorum in iure munus* asserendum, iuxta illud: peritis in arte credendum est, eo quod mens disciplinâ praedita bene disponitur ad rectum iudicium in eâdem ferendum.

18. **Obiectum huius Commentarii** innuitur per inscriptionem, « Textus Codicis Iuris Canonici » nempe: illius Voluminis, quod in « Actis Apostolicae Sedis » ita inscriptum constituit Partem II Voluminis IX Actorum eorumdem.

Praemittitur in eodem Bulla Bened. PP. XV fel. regnantis « Providentissima » data in die festo Pentecostes anni 1917. Statim sequitur « Professio fidei catholicae », ac demum ipse « Codex iuris canonici » in quinque Libros digestus, cui accensentur Documenta octo, cum Indice totius Voluminis. — « Appendix » etiam officialis est, uti complens Partem illam « Actorum Aplcae. Sedis », et in I° tum fides datur mendarum quae irrepserunt, « quas Ssmus. corrigendas prout (ibidem) sequitur, praecepit »; II° tum stabilitati Codicis providetur Motu proprio Bened. PP. XV « Cum iuris canonici Codicem » sub die 15 Sep. 1917; tum III° « Index analytico-alpha-

[1] Vide D. Th. I.ª II.ae quaest. XCVI, art. VI ad 3. — [2] De qua vide D. Th. loco cit. art. I ad 1m.

beticus » claudit hanc partem pro more eiusdem Commentarii officialis.

19. **Commentarii huius scopus,** seu quem in hoc Commentario persequimur, est perfecte callere sacrorum canonum praescripta in illo Codice contenta. — Hinc consequens erit, ut magis demiremur supremae potestatis ecclesiasticae prudentiam regitivam, quae mirabiliter elucet in ordinatissima dispositione *domus Dei, quae*, teste D. Paulo [1], *est Ecclesia Dei vivi:* ita ut potiori ratione nobis accidat quod in III Regum X, 4 seq. legitur; nempe: « Videns autem Regina Saba omnem sapientiam Salomonis, et domum quam aedificaverat, et cibos mensae eius, et habitacula servorum, et ordines ministrantium, vestesque eorum, et pincernas et holocausta, quae offerebat in domo Domini, non habebat ultra spiritum. Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audivi in terra mea... maior est sapientia et opera tua, quam rumor, quem audivi.. Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, et constituit te regem, ut faceres iudicium et iustitiam ».

20. **Methodus** adhibenda in Codicis Iuris Canonici textu explicando, nobis praestituta est a S. Congr. Seminariorum et Universitatum per sequens mandatum pro schola Textus canonici datum sub die 7 Aug. 1917, quod libenter amplectimur ac pro nostro modulo exsequemur. Videlicet: « in schola antehac *Textus* aptissime nuncupata, in qua ius canonicum penitus copioseque praelegitur, ita in posterum eiusmodi disciplina tradatur, ut alumni, non modo Codicis sententia synthetice proposita, sed accurata quoque uniuscuiusque canonis analysi, ad cognoscendum et intelligendum Codicem veluti manu ducantur: debent scilicet doctores iuri canonico tradendo, ipso Codicis ordine ac titulorum capitumque serie religiosissime servata, singulos canones diligenti explanatione interpretari » [2].

Propositum istud obsecundantes, connexionem canonum numquam praetermisimus, imo schemata inseruimus memoriae iuvandae causa. Insuper cum canones, etsi voluntate legislatoris positiva condantur, non sunt pro libitu orti, sed legibus divinae ac naturali innituntur, nec rationibus etiam eorum existentiae ab experientia petitis destituuntur; utrasque autem cognoscere erit absdubio in-

[1] I Ad Timoth. III, 15. — [2] CO. IX, 439.

trospicere canonum eximiam prudentiam, unde promanent existimatio eorum et amor. Ipsas non ex privatis doctoribus sed ex iuris fontibus duximus repetendas, in quibus Ecclesiae more sunt expressae. Hoc primum; secundas curas adhibuimus perpendendo congruentiam ac discrepantiam Codicis cum praeexistente iure, quod egimus duplici potissimum de causa. Iuris illius magis vel minus periti Codicem attente legentes quandoque praeiudicium ex praehabita cognitione incurrere possunt, eo quod leves mutationes nec ipsorum advertet diligentia: omnibus autem opus est tali collatione canonum Codicis ac praeteritorum, ad hoc ut discernant subtiliter in quibus interpretandis et qua mensura usui esse possint sapientes Canonistae, et in quibus aliis vel eorum particulis qua novis omnino, non antiquis scriptoribus deferendum, sed sua ipsorum sententia sit perpendenda.

Ultimo, studium praecipuum apposuimus ad hoc ut verba perspiceremus « secundum propriam eorum significationem in textu et contextu consideratam », clausulas singulas et coniunctim consideravimus diligenter, « ad locos Codicis parallelos recursum habuimus » ad normam can. 18, et quaecumque animadvertere potuimus « explicite vel implicite in Codice contineri » ac propterea « ex disciplinaribus legibus vim non amisisse » (can. 6, 6°), Codicis sententias evolvendo libenter notare voluimus animo pro posse simplici ac praeiudiciis vacuo. Ita existimavimus commentandos canones, ut non proprios sensus vel aliorum doctiorum traderemus, sed, prout veri est interpretis, mentem ac voluntatem legislatoris ecclesiastici panderemus.

V.

Iuris canonici Collectiones praecipuae.

21. **De Collectionibus iuris canonici** quemdam brevem conspectum proponere nunc videtur opportunum, antequam munus nobis propositum aggrediamur. Illarum sufficiens cognitio praetermitti nequit ab eo qui Codicem recte et apprime perscrutari vult. Desunt enim in eo canonum rationes seu fundamenta, quae in Collectionibus inveniendae sunt, atque valde conferunt ad ss. canonum solidam intelligentiam. Insuper Collectiones illae merito sunt vocatae

« fontes iuris cognoscendi », eo quod ex illis hauriri potest disciplina ecclesiastica decursu temporis vigens, et usque ad Codicem. Hic vero ex illis disciplinam ut plurimum retinuit, etiam quando dubia appareat eiusdem mutatio, atque multi canones ex parte tantum cum illa conveniunt. Has concordantias atque discrepantias scire omnium interest, praesertim hoc tempore transitus ad Codicis ius. In hunc autem finem non oportet totam Collectionum historiam texere, sed satis erit notas facere illas ex quibus Iuris canonici Corpus coalescit, nam disciplina Codicem praecedens ex illis tantum complete hauriebatur.

22. **Collectionum divisiones** traduntur diversis de causis. Ratione ambitus habentur collectiones *iuris universalis* et aliae *iuris particularis* prout leges in eis contentae obligarunt totam Ecclesiam, vel solum obligant quamdam regionem. — Ratione methodi sunt *chronologicae* illae collectiones sub quibus canones connectuntur iuxta eorum institutionis tempus, dum *systematicae* recte audiunt, quae ordinem canonum servant, attenta iuridica natura rerum de quibus canones praescribunt. — Ratione fidei ac integritatis documentorum dividuntur in *genuinas*, quae vere sunt illius auctoris, cui inscribuntur, ac praesertim iura referunt vera et integra saltem quoad substantiam. Si primum deficiat in collectione, haec vocatur *pseudoepigrapha;* dum *spuria seu aporripha* est collectio iuris ecclesiastici, quae fidem non meretur propter falsificationes et fictionem materiae principalis in eadem contentae, quamvis ordinarie sit quoque vocanda pseudoepigrapha. — Ultima divisio ac praecipua est ratione auctoritatis, qua collectio, ut talis pollet. Est namque *privata,* prout eius collectionis auctor in ea perficienda non usus est potestate ecclesiastica, qua forsan orbatus erat, nec eidem collectioni confirmatio auctoritatis ecclesiasticae accessit. Vocatur vero *publica* proprie, quando circa eam intervenit potestas ecclesiastica. Huiusmodi interventus quadruplex esse potest. Vel 1° collectionem privatim confectam permittit Sedes Apostolica uti collectionem imprimi ac divulgari. Per talem approbationem, quae aliorum librorum editionibus est communis, collectio illa non evadit publica collectio, nec documentis eiusdem accrescit documentorum fides historica et iuridica. — Vel 2° a publica Ecclesiae auctoritate aliqua collectionis editio ita curatur, ut textus ex officio definiatur, et detur privatis prohibitio variandi eum. Talis collectionis

editio publica dicenda est, quamvis eius partibus maior inde non concedatur vis, quam haberent documenta extra ipsam. — Vel 3° testimonio publicae auctoritatis declaratur documenta in aliqua collectione inserta genuina esse, atque in hoc casu collectio et publica est et authentica dici debet, vel melius « Decreta authentica »; sed haec vi insertionis in Collectione, quamvis reiici nequeant, manent intacta quoad eorum vim iuridicam. Denique 4° supremus in Ecclesia legislator potest collectionem aliquam ita publici iuris reddere, ut qua talis obtineat vim iuridicam legum. Quo in casu stricte authentica dicenda est, quatenus propter solam canonum insertionem in ea, hi leges ecclesiasticae fiunt, atque publica omnino erit collectio, quatenus fidem in Ecclesia facit de voluntate Sedis Apostolicae. Huiusmodi est Codex iuris canonici. Praecedentis collectionis exemplum adest in Actis Apostolicae Sedis seu in Commentario officiali.

23. **Corpus iuris canonici** exhibet in se pro diversis eiusdem Collectionibus, exempla quadruplicis interventus auctoritatis ecclesiasticae antea dicti, ut patebit. Ab his incipiemus, quia praecedentes ipsum Collectiones, si quod ius vigens prae se ferunt, in illo Corpore vel posterioribus collectionibus ante Codicem est contentum, unde utilitatem amiserunt, nisi quoad comparandam eruditionem et quoad primaevam iuris ecclesiastici historiam.

24. **Notio.** Considerata indole verborum « Corpus iuris » significat completam iurium seu legum collectionem. Illa verba prius adhibita in Iure Romano transierunt in usum iuris ecclesiastici. Attamen quoad collectiones appellatas decursu temporum « Corpus iuris canonici » diversimode assumpta fuerunt haec verba. Postquam enim Collectio « Anselmo dedicata » saeculo nono audiit « Corpus canonum », illis verbis appellatae fuerunt successive tum Decretum Gratiani, tum singulae quinque subsequentes compilationes, tum eadem Gregorii IX collectio. Tandem Gregorius XIII in const. « Cum pro munere » 1 Iulii 1580 enunciavit singillatim Decretum Gratiani, Decretales Greg. IX, Sextum Decretalium, Clementinas et Extravagantes, illasque collectiones simul sumptas primo vocavit « Iuris Canonici Corpus ». Et haec significatio usque ad nostram manavit aetatem. Huiusmodi opus emendatum prodiit in editione Romae facta anno 1582, ac subministrat textum Corporis Iuris Canonici publicum secundo modo prius explicato propter citatam Bullam,

utpote quod a Greg. XIII edictum est: « ut nihil addere, detrahere vel immutare aut invertere nullave interpretamenta adiungere » eidem liceat.

25. **Decretum Gratiani** est prima Corporis Iuris canonici collectio in se privata, eo quod eam confecit Gratianus monachus Bononiensis, inter annos 1139 et 1150, post celebrata Concilia Lateranensia I et II annis 1123 et 1139. Gratianus appellavit suam collectionem « Concordantia discordantium canonum », sic patefaciens eius intentum circa sacros canones, qui extra collectiones praecedentes circumferebantur. A DD. Rolando et Paucapalea fuit vocata « Decretum », sicut adhuc audit.

Gratianus eam in tres Partes divisit. Prima pars sub 20 prioribus Distinctionibus continet introductionem de iure generalem, quam ille initium vel principium nominat. Reliquae Distinctiones 81 vocantur ab eodem « tractatus ordinandorum » agens de personis ac muneribus ecclesiasticis. Secunda pars Decreti divisa est item a Gratiano in 36 « causas », singulae vero distinguuntur per « quaestiones », quibus respondet ille per sua « dicta » seu doctrinam, quam confirmat canonibus seu « capitibus », quibus praemittuntur summaria et inscriptiones. Hic modus servatur quoque ab eodem Gratiano, tam in Distinctionibus primae Partis, quam in quinque Distinctionibus per quas Paucapalea divisit Partem tertiam ius « de consecratione » seu de sacra Liturgia continentem, quae propterea Liber de sacramentis est quoque appellata.

Causae XXXIII quaestio tertia in secunda Decreti Parte agit de Poenitentia, prout a Gratiano est suo Decreto inserta. Illa vero nunc est divisa in 7 Distinctiones ad modum digestas similium sub aliis Decreti Partibus. In citationibus igitur hae discernuntur ab aliis addito verbo « De Poenitentia », sicuti adiungitur verbum « De Consecratione », quando citatio pertinet ad Tertiae Partis Distinctiones, dum ex Prima Parte citantur ex. gr. Dist. XX cap. 4. — Demum si textus citandus inveniatur extra Distinctiones, tunc designantur quoque Causa et Quaestio sic v. gr.: Causa VI q. II cap. 1 vel mutato ordine.

Diversa Decreti elementa diversum habent valorem iuridicum. Dicta sunt doctrina Gratiani, sicut et summaria, habentque vim auctoritatis privatae, ipsi autem canonum textus « tantum auctoritatis habent, quantum ex se habuissent, si numquam in Gratiani Decreto

inserta forent », ut optime concludit Bened. XIV. Imo haec capita seu canones quandoque sunt Decretales et Rescripta Romanorum Pontificum atque canones Oecumenicorum Conciliorum, sed multa inveniuntur vel ex S. Scriptura, vel ex Synodis particularibus, vel ex SS. Patribus ac ecclesiasticis scriptoribus vel ex saeculari iure. Nec obliviscendum est non ex fontibus genuinis fuisse a Gratiano hausta, sed ex collectionibus quae tunc temporis fuerunt in usu.

26. **Aliae quinque Compilationes** quae nunc antiquae appellantur prodierunt in tempore, quod est lapsum inter Decretum Gratiani et sequentem Corporis Iuris canonici collectionem. Illarum quinque compilationum 1ª et 2ª fuerunt collectiones privatae, ex tribus posterioribus 4ª iuxta sententiam sufficienter solidam aliaeque ex certa sententia fuerunt authenticae. Sed ad practicum iuris studium parum vel nihil conferunt.

27. **Decretalium Gregorii IX Compilatio** inscribitur secunda in Corpore Iuris Canonici Collectio, quae etiam audiit Liber Extravagantium, et in usu dicitur Decretales Gregorii IX, quia iussu eius facta fuit Compilatio haec a S. Raymundo de Pennafort Ord. Praed., et illius Pontificis multa capita continet, videlicet 193 in calce plurium Titulorum distributa, ac demum quia per dictum Summ. Pontificem fuit promulgata const. « Rex pacificus » sub die 5 Sept. 1234, cum qua misit illam ad florentissimas tunc Universitates Bononiensem ac Parisiensem. In dicta const. prius memoratur finis ac necessitas legum, dein proponuntur causae quae moverunt Rom. Pontificem ad opus perficiendum. Postea edicitur cuius opera sit usus in eadem adornanda Collectione, ac modus servatus. Ultimo autem praescribit: « Volentes igitur ut hac tantum compilatione universi utantur in iudiciis et in scholis, districtius prohibemus, ne quis praesumat aliam facere absque auctoritate Sedis Apostolicae speciali ». Ex his verbis optime eruitur: hanc Compilationem fuisse stricto sensu authenticam, et universam Ecclesiam obligasse quoad partem Decretalium dispositivam et quoad rubricas quae habebant perfectum sensum v. gr. « Ut lite pendente nihil innovetur » (L. II, tit. 16). Videlicet: ad normam Compilationum antiquarum fuit haec authentica in quinque libros distributa. Libri eiusdem in Titulos distincti sunt cum relativis inscriptionibus, quae rubricae dicebantur, et sub Titulis singulis disponuntur ordine chronologico ipsa capita. Rubricae illae quandoque perfectum sensum

habent, quandoque vero imperfectum, v. gr. « De praebendis et dignitatibus », atque hae tantummodo ad interpretationem deserviunt. Item citatis verbis compilationes praecedentes abrogantur atque antiquatae redditae sunt. Ratione distributionis fit opportune ipsius citatio per numeros cap^s. Tituli ac Libri: sic v. gr. cap. 2 tit. II Lib. I, X.

Demum in hac Compilatione singulis capitibus inveniuntur praefixa summaria cum inscriptionibus. Hae fuerunt positae per compilatorem unde quodcumque interpretationis argumentum praestant, illa sicut et Glossa, quibus editiones ornantur, sunt adiecta tamquam interpretationes Doctorum in scholis receptae, quapropter utilitate non destituuntur.

28. **Liber Sextus Decretalium** est dicta tertia Corporis Iur. Can. collectio, secundum textum const. « Sacrosanctae » 3 Martii 1288, qua Bonif. VIII promulgavit illam, quam confici mandaverat deferens plurimorum voto illam desiderantium. Eiusdem collectionis distributio, additamenta, et vis partium sunt omnino eadem ac praec^s. Compilationis Gregorii IX. Maxima capitum pars *in 6°* Decretalium, (qua sigla distinguuntur huius ac praecedentis citationes) constat Decretalibus et Constitutionibus Bonif. VIII, a quo per suam Constitutionem abrogatae fuerunt omnes suorum Praedecessorum Decretales posteriores alteri Compilationi, nisi in Lib. 6° essent insertae aut specialiter exceptae.

Hic memoranda est quaestio utilis pro quibuscumque sacrorum canonum Collectionibus ad invicem comparandis saltem ante Codicem, nempe de antinomiis seu oppositionibus inter eos. Pertractatur ab Schmalzgrueber in Prooemio sui Operis « Ius Decretalium » num. 279-283.

29. **Clementinae** solet appellari Constitutionum Clem. V Collectio, cui praemittitur const. Ioannis XXII « Quoniam nulla » diei 25 Oct. 1317. Hic Pontifex postquam memorat suum Praedecessorem statuisse plura salubria tam in Conc. Viennensi quam extra ipsum, et illius consilium huiusmodi constitutiones in unum redactas mittere iuris studiosis, quod perficere non potuit morte praeventus, subiungit: « Nunc igitur (opportunitate captata illas vobis sub Bulla nostra transmittimus Universitati vestrae per Aplca. scripta mandantes, quatenus eas prompto affectu suscipiatis, et studio alacri, eis sic vobis manifestatis et cognitis usuri de cetero in iudiciis et

in scholis ». Constat ergo illam Collectionem esse authenticam proprio sensu, sed nihil detrahere praecedentibus, nisi quantum Clementinae per seipsas iam detraxerant. Eiusdem distributio sicut partium diversarum vis iam explicata manet ex dictis quoad alias Collectiones. Citationes discernuntur verbo forsan abbreviato « in Clementinis ».

30. **Extravagantes** vocantur duae ultimae Corporis Iur. Can. Collectiones, quae ab invicem discernuntur per verba Ioannis XXII et communes, quia priores 20 numero sunt Constitutiones illius S. Pontificis, dum in altera Collectione diversis Pontificibus sunt adiudicandae Constitutiones. Omnes sunt authenticae, sed Collectiones ipsae sunt opus privatum Chapuis licentiati in iure ac correctoris in typographia Parisiensi.

31. **Regulae Cancellariae Apostolicae** constituunt singularem collectionem, quae orta est ex tempore Ioannis XXII, et quae vigebat solum vivente Romano Pontifice. Hinc variabilis erat per successores, qui post assumptionem suam illas publicabant. Ex declaratione Urb. VIII inceperunt illae obligare a crastina die post assumptionem Rom. Pont., quin nova indigerent publicatione, hinc « Regulas Cancellariae Aplcae. transiisse in edictum perpetuum iam » monuerat Riganti, qui saeculo XVIII optimum earum commentarium exaravit. Illae Regulae ante Codicem erant 72 Ordinationes Apostolicae, quibus una est adiuncta a Pio X bon. mem. Obiectum quarumdam erat expeditio litterarum Aplcarum., seu sunt regulae directivae quae praescribunt formam servandam in actis et negotiis Sedis Aplcae. per litteras expediendis et solius Cancellariae Apostolicae sunt propriae. Hae in aliqua parte sunt reformatae per Const. « Sapienti consilio » 29 Iulii 1908, et ex Motu proprio « Romanae Curiae » 8 Dec. 1910 [1] scimus « quod memorati PP. Cardinales (Cancellarius, Datarius et a Secretis Consistorialis) officii (eis impositi in Ordine servando dicasteriorum Curiae Romanae, Parte altera, Cap. IX, Art. I) partem expleverunt, et novas condiderunt formulas, quibus Cancellaria Aplca. uti debeat in conficiendis Bullis... de beneficiis consistorialibus aliisve actis adnexis ». Et Pius X illo Motu proprio edixit: « eae tantummodo, (loco antiquarum) a die 1 mensis Ian. 1911, ac deinceps, ab omnibus ad quos spectat re-

[1] CO. II, 939.

ligiose recipiantur et inviolate serventur ». Regulae aliae dicebantur beneficiales, quoad illorum praesertim reservationem. Denique extiterant regulae iudiciales, quibus definiebatur ordo iudicialis in appellationibus aliisque partibus processus iudicialis observandus. Cum ergo tam beneficiales quam iudiciales regulae constituerent ius commune servandum etiam extra Urbem, transire debuerunt in novum Codicem, iisdem abrogatis quoad ceteras earum praescriptiones.

32. **Acta Concilii Tridentini** in Decretis « de reformatione » nobis exhibent magna ex parte disciplinam hodiernam, quae videlicet superadditis mutationibus transiit in Codicem, et quae Decreta per quamplures successivas declarationes S. Congr^e^. Concilii magis explicata offerunt adiumentum praestantissimum ad Codicis intelligentiam. Distributa sunt post Conc. Trid. in capita, unde citationes fiunt per capitis, ac sessionis numeros, additis verbis de Reformatione, ut secernantur a Decretis doctrinalibus quae inveniuntur apud easdem sessiones. Imo in sessionibus XXIV et XXV distinguenda sunt a Decretis de Ref. alia Decreta « de reformatione matrimonii » in sess. XXIV et « de Regularibus et monialibus » in sess. XXV. Huiusmodi Decreta disciplinaria vim consequuta sunt iuridicam ex confirmatione ac publicatione Pii IV per eius const. « Benedictus Deus » diei 26 Ian. 1564, excepto cap. « Tametsi » de cuius promulgatione aliter cautum in eo ipso fuit.

33. **Bullaria** sunt collectiones privatae, si excipiatur saltem 1us tomus Bullarii Bened. XIV, quatenus eius auctoritate est editus ac documenta ipsius authentica sunt. Illae collectiones continent Bullas et alias Epistolas Romanorum Pontificum. Bullarium Romanum auctum et continuatum fuit editum a Carolo Cocquelines saeculo XVIII annis 39-44 Romae et protenditur a Leone I usque ad Clem. XII inclusive. Alia editio Taurinensis facta est saeculo XIX cura collegii romani adlecti ex theologis ac canonistis. Tanquam illius Bullarii prosequutio censeri potest Bullarium Bened. XIV, cui subsequitur « Bullarii Romani Continuatio » a Clem. XIII usque ad Greg. XVI exclusive, quae Romae fuit edita 1835-54.

34. **Acta** Greg. XVI usque ad Pium X successive sunt edita cuius postremi Romani Pontificis memorandum est Decretum ex Secretaria Status [1] circa libros « Acta Pii PP. X » *de promulga-*

[1] 26 Dec. 1913.

tione quarumdam Pontificiarum Constitutionum ac legum [1], quo Decreto collectio harum fuit vere authentica. Quoad alia huius documenta sicut quoad cetera « Acta », etiamsi collectiones sint genuinae, non sunt nactae publicam auctoritatem.

35. **Collectiones SS. Romanarum Congregationum.** Sub illo respectu triplex harum classis distingui potest. S. Indicis Congregatio nunc suppressa edidit collectionem stricto sensu authenticam de obiecto suae competentiae. Leges eiusdem generales transierunt paulo immutatae in Titulum « de censura et prohibitione librorum » Libri III Codicis. Decreta vero circa singulares libros collecta sunt in libro qui inscribitur : « Index librorum prohibitorum... Pii PP. X iussu tertio editus » anno 1911.

Eodem sensu authentica in lucem prodiit *Raccolta* seu « Collectio precum piorumque operum, quibus recitandis seu peragendis Romani Pontifices Indulgentias adnexuerunt ». De hac in Dec. S. Congr^s. Indulgentiarum... [2] legitur : « eaque proinde uti genuina et authentica Sylloge Indulgentiarum hactenus pro universis Christifidelibus et pro quibusdam eorum coetibus ibidem designatis concessarum ab omnibus est retinenda ». Appendices pariter authenticae accesserunt.

Collectiones publicas quoad Decretorum authenticitatem obtinuerunt S. Congr. Indulgentiarum nunc suppressa, et S. Congr. Rituum (quarum collectiones maximi sunt momenti practici, quatenus parum per Codicem sunt derogatae), et modo infra explicando S. Congr. Conc. suam habet Collectionem.

Collectio S. Congr^a. Indulgentiarum pro titulo habet : « Decreta authentica S. Congr^a. Indulgentiis sacrisque reliquiis praepositae ab a. 1668 ad a. 1882 edita iussu et auctoritate Ss.mi D. N. Leonis PP. XIII ». Ratisbonae, Neo-Eboraci et Cincinnatii 1883. De hac dicitur in Dec^o. eiusdem S. Congr^s. [3] Collectioni praefixo : quam Decretorum Syllogem... Leo PP. XIII « auctoritate sua Apica. approbavit, et uti authenticam ab omnibus retinendam esse praecepit ».

Anno 1901 finis est impositus editioni Romae ab anno 1898 inceptae operis in quinque volumina digesti : « Decreta authentica S. Congr. Rituum, cui accessit Volumen VI seu Appendix a Pio X

[1] CO. V, 558. — [2] 23 Iul. 1898. — [3] 19 Aug. 1882.

declarata authentica eodem sensu, nempe quoad Decreta ibi contenta, etsi multa sint particularia ».

Ab anno 1739 inchoata est Collectio, quae dicitur: « Thesaurus resolutionum S. Congr. Conc. » atque huius decisiones continet de causis eidem propositis ab anno 1700 usque ad annum 1908 inclusive per volumina CLXVII. Cum hic Thesaurus ex officio publicaretur a Secretario eiusdem Congr^a. publica est collectio quoad decisionum genuinitatem.

Denique adsunt collectiones privatae, tum ad usum S. Congr^s. EE. et RR. nunc suppressae, atque opera eiusdem Secretarii Bizzarri adornata, tum alia quae inscribitur Ius Pontificium de Prop. Fide, et eiusdem S. Congr^a. « Collectanea », quae in altera editione duo habet volumina, atque hanc prae se fert praerogativam, ut in ea inveniri queant plures Declarationes ac Instructiones S. Congr. S. Officii ac S. Poenitentiariae deficientes in publicis Collectionibus. Tam illud Ius quam haec Collectanea S. Congr^s. de Prop. Fide ad eorum documenta quod attinet, haec sunt authentica ac proinde illa publica.

36. **Commentarium officiale** originem habuit ex const. « Promulgandi » Pii PP. X sub die 29 Septembris 1908 [1], in qua sic edixit: « ut ineunte... anno 1909, Commentarium officiale de Apicae. Sedis actis edatur Vaticanis typis. Volumus autem Constitutiones, pontificias leges, decreta aliaque, tum Romanorum Pontificum tum SS. Congregationum et Officiorum scita, in eo Commentario de mandato Praelati a secretis aut maioris administri eius Congregationis vel Officii, a quo illa dimanent, inserta et in vulgus edita, hac una, eaque unica, ratione legitime promulgata haberi, quoties promulgatione sit opus, nec aliter fuerit a S. Sede provisum. (Quod ex can^s. 9 iussu adhuc viget). Volumus praeterea in idem Commentarium cetera S. Sedis acta referri, quae ad communem cognitionem videantur utilia, quantum certe ipsorum natura sinat; eique rei perficiendae SS. Congregationum, Tribunalium et aliorum Officiorum moderatores opportune consulere ». Interest ergo studiosi ss. canonum ad parcendum tempori atque ad capiendam utilitatem canonicam, noscere illius Commentarii documenta nullo modo ab ipsomet praetereunda.

[1] CO .I, 5.

Ordo servandus in moderatione et administratione Commentarii officialis, de mandato speciali Sanctitatis suae per Status Secretariam publici iuris factus fuit, sub data 5 Ian. 1910 [1].

Tres partes fere in unoquoque ipsius fasciculo sunt distinctae, acta Romani Pontificis, eo quod ab eodem directe promanant, acta SS. RR. Congregationum, Tribunalium, aliorumque officiorum, nempe ut plurimum Secretariae Status, atque Commissionum sive de re biblica, sive ad Codicis canones auth. interpretandos; ac ultimo Diarium Romanae Curiae quod exprimit satis eiusdem contentum.

1. **Acta Summi Pontificis** actu regnantis primo inveniuntur in praefato Commentario sub varia forma; et sic appellantur: Constitutiones, Litterae encyclicae, Motu proprio, Litterae apostolicae, Epistolae, et quandoque Sermones vel Allocutiones Summi Pastoris inseruntur.

Constitutiones induunt formam Bullae, ac ut plurimum continent fundamentalia iura de aliqua re canonica, sed in eis iuxta morem praemittuntur doctrinales veritates ac circumstantiarum expositiones, quae valde sunt utiles; v. gr. Const. « Divino afflatu » « De nova Psalterii in Breviario Romano dispositione » [2]. Illae vero Constitutiones nonnumquam particulares sunt, v. gr. Const. « Apostolatus » De suburbicariis dioecesibus [3]. In Appendice quoque insertae inveniuntur Constitutiones ante dictum Commentarium editae sed ob aliquam rationem utiliter divulgandae aut servandae, v. gr. Const. « Romanos Pontifices » [4].

Litterae encyclicae, sic dictae, quia formam epistolarem induunt atque ad Archiep[s] et Epos. mittuntur ex inscriptione, vel omnes vel alicuius regionis cum Sede Apostolica communionem habentes. Earum obiectum solet esse peculiare ac sunt ut plurimum doctrinales, continent tamen ordinationes seu voluntatem Rom. Pont[s]. ad tempus saltem observandas; v. gr. Litt. encycl. « Spiritus Paraclitus » in natali MD S. Hieronymi Ecclesiae Doctoris [5] et aliae « Lacrimabili statu » de misera Indorum conditione sublevanda [6].

Motu proprio illa Romani Pontificis documenta vocantur, quorum in parte dispositiva (semper enim quidquam praescribunt, perpetuo vel ad tempus, forsitan in peculiari territorio servandum)

[1] CO. II, 37. — [2] 1 Nov. 1911. CO. III, 633. — [3] 15 Apr. 1910. CO. II, 277. — [4] 13 Maii 1881. CO. II, 254. — [5] 15 Sept. 1920. CO. XII, 385. — [6] 7 Iun. 1912. CO. IV, 521.

adhiberi solent verba illa: *motu proprio* statuimus, quamvis aliis suggerentibus prodeat illud, iuxta finem cap. « Si motu » 23 de Praebendis in 6°. « Motu quoque proprio tunc solum gratia fieri censeatur, cum hoc expresse cautum fuerit in eadem ». Quoad formam in eorum fine et quandoque in principio etiam nomen Summi Pontificis cum numero invenitur appositum. Quatuor exempla invenire licet in CO. V, pagg^s. 5, 145, 449, 545.

Litterae apostolicae simpliciter dictae induunt Brevis formam, diriguntur ad personas in dignitate, aut officio constitutas, atque de particularibus negotiis tractant etsi quandoque in publicam utilitatem prodeuntibus. Raro sunt practicae utilitatis in iure canonico.

De Epistolis Summi Pontificis, quae propter formam a praecedentibus differunt, idem quoad obiectum earum dicatur, et ad diversas personas propter privatum quoque motivum dari queunt. Harum exempla sicut et praecedentium quolibet in Volumine perspici possunt.

Sermones sicut et Allocutiones sunt orationes, quas Summus Pontifex data occasione per se pronuntiat vel per alium dicit, tum ad coetum quemlibet personarum, quae eumdem adeunt, v. gr. « Ad concionatores quadragesimales et ad parochos almae Urbis » [1], tum ad Purpuratos Patres in Consistorio ut plurimum adunatos v. gr. [2] 22 Ian. et 6 Dec. 1915 [3]. Ex circumstantiis temporum, eventuum ac personarum desumunt illae orationes motivum, et rarissime canonistas attingunt, v. gr. Allocutio « Quandoquidem » de proxima promulgatione Codicis Iuris Canonici [4].

Demum inveniri possunt acta, quae denominantur: *Chirographum* veluti manu Romani Pontificis exaratum, *Apostolicae sub plumbo litterae* propter formam, *Decretum* quo aliquid breviter decernitur, *Hortatio* quae fit more paterno. Haec videas, si lubet in Commentario officiali [5].

II. **Acta SS. Rom. Congregationum** iuxta Commentarium officiale sic distribui possunt ratione formae: *a*) « Decretum », quando S. Congregatio vel Officium velut ex seipso statuit aliquid faciendum; *b*) « Rescriptum », quando respondet expresse ad interrogationes vel postulata; *c*) « Pagellae seu Summaria », quando re-

[1] 15 Febr. 1915. CO. VII, 92. — [2] 24 Dec. 1914. CO. VI. 694. — [3] CO. VII, 33, 509. — [4] 4 Dec. 1916. CO. VIII, 465. — [5] VI, 341, 801. VIII, 89, 92, 217. VII, 8, 378, 365.

censentur indulta, facultates, indulgentiae plures, quae conceduntur; *d*) « Instructiones », quando exarantur velut doctrinae practicae iuris; *e*) « Litterae », quando induunt epistolarem formam; *f*) « Monita », quando aliquod ius existens vel factum fit notum pro interesse habentibus.

Decreta quandoque noscuntur ex ipsa inscriptione: *Decretum: Urbis et Orbis:* dies mensis, sicut in S. Officio; sed aliquando eruitur solum ex forma illius. — Decreta sic distingui possunt: *a*) alia potestatis legislativae, quae continent leges canonicas, seu statuta, praescriptiones forsan particulares, iussionem seu praeceptum, declarationes iuris. — Alia *b*) sunt potestatis administrativae seu exequutionis legum, quae secumferunt nominationes Praelatorum, erectiones et immutationes dioecesum, vicariatuum seu praefecturarum, approbationes peculiares Congregationum religiosarum, constitutionum earum, commendationes alicuius praxis. — Alia *c*) potestatis iudicialis et continent dubiorum solutiones in causis beatificationis et canonizationis. — Alia *d*) iurisdictionis voluntariae elargientis gratias, v. gr. concessiones indulgentiarum, privilegiorum, facultatis, exemptionis seu indulti.

Tantummodo Decreta potestatis legislativae sub littera *a*) et iurisdictionis voluntariae sub littera *d*) intersunt canonistae, eo quod in eis inveniuntur quandoque statuta canonica generalia adeo ut ignorare ipsa non liceat.

Rescripta numquam sic appellantur in Comm. officiali; sed facillime cognosci possunt ex ipsa intrinseca forma, et quandoque inscribuntur: *Dubia, N. Dubia, N. et aliarum, Declarationes.*

Rescripta sic distribui queunt: — 1) aliquoties continent iuris declarationes in generali forma datas, quamvis ad quorumdam interrogationes; attamen dantur quoque per illa declarationes solum attingentes casum propositum, vel dicendo expresse *in casu* vel implicite; — 2) possunt esse responsa ad postulata SS. Congregationibus porrecta; — 3) etiam sub huiusmodi forma dantur resolutiones quaestionum, quae SS. Congregationibus subiiciuntur disciplinari ordine dirimendae; — ac demum 4) solvuntur sic tum multa *quaesita* doctrinalia a Commissione Biblica, tum alia de sensu sacrorum Codicis canonum a Commissione Pont. ad eos authentice interpretandos.

Priora et postrema rescripta scire canonistarum valde interest,

propter interpretationes, quas illa continent, sed cautelae non praetermittantur in discernendis quae pro casu tantum proposito datae fuerunt. — Rescripta sub num^s. 2 et 3 valde utilia sunt ad iurisprudentiam et canonicam scientiam adipiscendam, prout quilibet experiri potest, legens integre ipsa.

Pagellae seu Summaria, facile noscuntur ex eorumdem titulo, videlicet: *Indulta, Facultates, Summarium Indulgentiarum*. — Sunt secundariae utilitatis canonistae qua tali.

Instructiones tali vocabulo se pandunt et his aequipollent acta inscripta *Ordo servandus* seu *Normae*. — Earumdem instructionum notitia valde utilis est, immo quandoque necessaria: utpote quod in eis exponitur ius vigens in quo fundantur, et modi traduntur seu regulae illud applicandi ad praxim; atque servandas praescriptiones non raro continent.

Litterae statim notae fiunt ob earumdem initium. Ipsarum lectio utilitate non destituitur, si eae sint directae ad Ordinarios omnes, vel alicuius saltem regionis. Attamen praeter istas, quae possunt continere iussa, commendationes, instructiones, etc., aliae absdubio mittuntur huic vel alteri Superiori pro informatione et voto vel pro eorumdem privata utilitate.

Denique *Monita* si ius continent, certe sunt adnumeranda inter memoriae iuvamina.

Speciali mentione dignae sunt S. Romanae Rotae sententiae, quae Commentario inseruntur officiali. Hae siquidem iuridicam vim habent solum in casu, sed instructione canonica refertae, iurisprudentiam docent, et inducunt ex iteratis similibus sententiis iudicialibus stylum Curiae usumque forensem, qui vim legis habeat, ita ut eam inferiores iudices observare teneantur.

VI.

De Bulla promulgationis Codicis Iuris canonici.

37. **Animadversiones circa Bullam " Providentissima „** qua Codex promulgatus est. Iuxta praxim in promulgatione collectionum iuris canonici authenticarum servatam, inter quas Codex, ut perfectior undequaque, est connumeranda, Bulla promulgationis inscribitur iuxta mores nostros « catholicarum studiorum Universi-

tatum ac Seminariorum Doctoribus atque auditoribus », quorum usui est maximae utilitatis hic Codex, ac ex eorum studio in ipsum addiscendum cognitio et praxis desiderata in Dei populo est maxime spectanda. Sed perfectior fuit haec promulgatio, dum universae Ecclesiae ex Orientali atque Occidentali coalescenti Summus Pontifex adloquitur, quando Ordinariis omnibus Bullam direxit, qui plebem unicuique commissam repraesentant, etiam ut Romano Pontifici subiectam.

Exorditur per simplicem potestatis legiferae in Ecclesia assertionem, quam historia testatur ab illius initio non sine populorum utilitate multiplici.

Meminit quod fel. record. Pius X Motu proprio « Arduum sane » d. XVI Kal. Apr. an. 1904 edito sapienter advertit, et « quibus de causis consilium iniit universas Ecclesiae leges, ad haec usque tempora editas, lucido ordine digestas in unum colligendi; amotis inde quae abrogatae iam essent aut obsoletae; aliis, ubi opus esset, ad nostros praesentes mores opportunius accomodatis; aliis etiam, si quando necesse esse aut expedire videretur, ex novo constitutis ».

Qua prudentia in rem sane perarduam processerit bonae memoriae Pius X, paucis praelibare duxit atque laudare Summus Pontifex Codicis promulgator, qui testatur « novum totius canonici iuris Codicem... in omnes suas partes recognovimus, approbavimus, ratum habuimus ». Quae verba confirmationem in forma specifica indubiam patefaciunt.

38. **Pars dispositiva Bullae** dictum corroborat, sic prosequente Supremo Ecclesiae Pastore: « Itaque, invocato divinae gratiae auxilio, Beatorum Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, motu proprio, certa scientia atque Apostolicae, qua aucti sumus, potestatis plenitudine, Constitutione hac Nostra, quam volumus perpetuo valituram (uti obiectum eius requirit), praesentem Codicem, (eo quod simul cum illa est publici iuris factus), sic ut digestus est, (non tantum Pii X tempore « antequam promulgaretur », sed in exemplari Bullae promulgationis adnexo; atque ut talis Codex cum divisione, multiplicibus inscriptionibus, ordine universo etiam quoad minima, et distinctionibus per §§os sententias et commata) promulgamus, (quae promulgatio solemnior facta est die 28 Junii 1917, adstantibus coram Ss.mo S. R. E. Cardinalibus Com-

missionis Codicis, atque consultoribus eiusdem, dum singulis ad manum est traditum exemplar ex voluntate Pontificis illud quoque primo accipientis; ordinaria vero fuit perfecta per insertionem in « Actis Apostolicae Sedis », illiusque in vulgus editionem ad normam const. « Promulgandi » Pii X [1], cum « promulgatione fuerit opus, nec aliter a Sancta Sede provisum ».

Prosequitur Rom. Pontifex in Bulla: « praesentem Codicem... vim legis (quatenus a legislatore pendet, sed singulariter veluti unius « legis » quamplurimos simul statuentis canones, quorum proinde non est unus altero posterior quoad vigorem suum, nec unus altero oppositus, imo quilibet ex altero etiam secundum ordinem priore lumen interpretationis mutuare poterit), posthac (idest a promulgatione peracta) habere pro universa Ecclesia (quae tum ex diversis Ecclesiis pro eius natura conflatur, etiam orientalibus, tum constat Praelatis ac subditis ipso Romano Pontifice minime excluso, equidem quatenus illas et hos respiciat Codex in eius diversis canonibus, sicut ibidem reperietur) decernimus, iubemus (firma et omnino liquida voluntate, quod ut efficaciter obtineatur, est additum) vestraeque tradimus custodiae (quoad ipsos audientes ex Bullae inscriptione) ac vigilantiae (pro munere Pastorum) servandum ».

39. **Tempus ut exerceatur efficaciter vis Codicis.** — Cum dicta sufficerent, ut Codex vim legis habeat ex parte legislatoris, sicut scriptum est in c. 1 « de postulatione Praelatorum » (I, 5): « nec est necessarium, cum constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare, sed id solum sufficit, ut ad eius observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam »..., nihilominus quia ex parte subditorum, quibus per promulgationem applicatur, verum est: « quod lex, seu constitutio, et mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisi post tempus intra quod ignorare minime debuissent », ut edicitur in cap. Quia cunctis 1 « de concessione praebendae, etc. » in 6° (III, 7), et ex altera parte ob canonum Codicis multiplicitatem facile quaestiones ob ignorantiam exoriri possent, difficilius solvendae ob incertitudinem initii

[1] III Kal. Octobris 1908

obligationis in unoquoque; patet non defuisse providentiam valde necessariam in belli immanis circumstantiis, per verba Bullae sic prosequentis: « Ut autem omnes, ad quos pertinet (pro eiusdem Codicis diversis canonibus), probe perspecta habere possint (iuxta eorum obligationem addiscendi) huius Codicis praescripta antequam ad effectum adducantur, (cum ceteroquin per disciplinam usque tunc vigentem sufficienti Ecclesiae regimini fuerit provisum), edicimus ac iubemus (quin priori iussioni contradicamus, ut ea vim obligandi (quatenus a notitia subditorum necessaria pendet) habere non incipiant (etsi prius ab omnibus vel quibusdam plene cognoscantur), nisi a die Pentecostes anni proximi venturi (post annum liturgicum a promulgatione), idest a die decima nona (et cum illa) mensis Maii anni millesimi nongentesimi duodevicesimi ». Data utique laudanda, ut hi quorum sufficientia ex Deo est, tunc inciperent obligari, quando ex liturgiae praecepto universa Ecclesia Deum deprecatur, ut det Spiritum bonum petentibus se.

10. **Finis Documenti promulgationis** habet simplicem clausulam derogatoriam ex contextu omnino sufficientem. « Non obstantibus quibuslibet ordinationibus, (velut particularibus, vel quae leges non sint), constitutionibus, (legibus nempe ecclesiasticis supremae auctoritatis), privilegiis (atque ut cavillationes vitentur, simpliciter additur) etiam speciali (propter eorum clausulas salvatorias) atque individua (uniuscuiusque prout de iure necessarium esset) mentione dignis, necnon consuetudinibus (quae sub praecedentibus non venirent) etiam immemorabilibus (quae firmiores sunt) ceterisque contrariis quibusvis » si quae opponi possent.

« Datum fuit die Pentecostes », quia dignum fuit, ut eo die quo solemnis promulgatio Legis Novae commemoratur, Codex iuris canonici, quo illa iuxta hominum naturam completur, promulgaretur.

Ultimo [1] « de novis Aplcis. Constitutionibus edendis » post ea quae in Apost. Constitutione « Sapienti consilio » statuta sunt, « Pius X decernere dignatus est, ut Constitutionibus huiusmodi in posterum una subscribant Cardinalis S. R. E. Cancellarius, et Cardinalis qui officio praeest ad cuius competentiam res pertinet in eadem Constitutione pertractata », quae cum sit promulgatio Codicis pro universa Ecclesia, Card[s] a Secretis Status evidenter fuit unicus com-

[1] S. Congr. Consist. 15 Apr. 1910. CO. II, 287.

petens. Ergo iuxta regulam praedictam vigentem fuit Constitutio Codicis promulgatoria subscripta.

41. **Exceptiones edicti in praefata Bulla.** — « Episcopi aliive locorum Ordinarii complures demisse efflagitarunt ut, nulla interposita mora, vigere incipiant praescripta Codicis, i. e quae sequuntur: 1° Canonis 859, § 2 » de tempore intra quod « Paschalis communio fiat »; « 2° Canonis 1108, § 3 », ad permittendam solemnem nuptiarum benedictionem, ex iusta causa etiam temporibus vetitis; « 3° Canonis 1247, § 1 quoad dies festos, qui sub praecepto in universa Ecclesia sunt; 4° Canonum 1250, 1251, 1252, 1253, 1254 » seu omnes Tituli XIV Lib. III « De abstinentia et ieiunio ». « Beatissimus Pater decrevit praescripta canonum, de quibus supra, ex hoc ipso die (19 Aug. 1917) vim habere ».

Item, « Motu proprio concessit, ut S. R. E. Cardinales iam tunc omnibus ac singulis fruerentur privilegiis quae can. 239 § 1 » illis omnibus communia ibidem declarata, « 240 » de iuribus illorum in suis ecclesiis, titulis ac diaconiis, « 600, n. 3° » de ingressu intra monialium clausuram, « 1189 » quoad « oratoria S. R. E. Cardinalium », « 1401 eiusdem Codicis describuntur ». Nempe: quod « ecclesiastica librorum prohibitione non adstringuntur » [1].

Demum circa canones « de sacris concionibus » [2] quatenus eorum praescripta continentur in Normis « de sacra predicatione », quas Emi Patres S. Congr. Consistoriali praepositi sancivere, dicendum est ut ibidem, etiam ipsa « Beatissimus Pater statim exsequutioni mandanda praecepit » [3].

VII.

De professione fidei catholicae.

42. **Professio catholicae fidei,** quia « unus Deus, una fides, unum baptisma », est « actus ore confitendi (secundum formulam auctoritate Romani Pontificis saltem approbatam) cum assensu cogitationis veritates praecipuas a Deo revelatas et qua tales ab Ecclesia propositas ». Illa formula quandoque vocatur Symbolum, veluti signum

[1] Ex Secretaria Status, 20 agosto 1917; CO. IX-I, 475 — [2] Cap. II tit. XX Lib. III — [3] 28 Jun. 1917, CO. IX-I, 328

externum quo fideles ab infidelibus secernuntur, ac melius tanquam succincta recensio ad modum professionis illarum veritatum, nam « ab huiusmodi sententiarum fidei collectione nomen symboli est acceptum » ait D. Thomas. [1]

Formula Piana propter auctorem a Doctoribus vocatur, quam, pro more authenticarum collectionum ab initio ponentium Tit^m « De Sancta Trinitate et fide catholica », opportunius praemiserunt Summi Pontifices Codici Iuris canonici, sic innuentes illius vim altius repetendam quam ex humana potestate, atque illam praeviam esse potestati legislativae in Ecclesia exercendae. Etenim illa formula continet immutabilem ipsius societatis ecclesiasticae constitutionem in utraque hierarchiae ratione ac in Romani Pontificis primatu, media ipsius propria, nempe: sacramenta cum indulgentiis, divinum cultum, infallibile magisterium, atque finem supernaturalem ipsius Ecclesiae; quae simul cum testimonio Sacrarum Scripturarum ac divinarum traditionum, complete quamvis generaliter plenam ipsius iuris divini oeconomiam praesefert.

43. **Editio huius formulae.** — Singulis authenticis collectionibus formulae professionis fidei speciales praeinsertae sunt in Conciliis ultimo editae; scilicet: cap. « Firmiter » 1 « De Summa Trinitate et Fide catholica » (I, 1) ex Conc. Generali sub Innoc. III, cap. « Fideli » 1 eod. tit. in 6° ex Conc. Lugdun. II sub Greg. X, et cap. « Fidei catholicae » 1 eod. tit. in Clem. ex Conc. Viennensi sub Clemente V. Eodem modo « Professio fidei catholicae » Codici Iuris Canonici praefixa fuit edita a Pio IV in const. « Iniunctum » et « In sacrosancta » [2], qui « ad hoc, ut unius eiusdem fidei professio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque et certa illius forma cunctis innotescat, et ubique gentium, per eos, ad quos ex decretis ipsius Concilii spectat recipi et observari, iuxta hanc et non aliam formam, professionem praedictam solemniter fieri, districte praecepit ». Huic additiones praescriptae sunt fieri per Dec. « Quod a priscis » S. Congr. Conc. [3] a Pio IX, « ut in fidei professione dogmaticis quoque Vaticani Concilii definitionibus, prout corde, ita et ore publica solemnisque fieri deberet adhaesio ».

44. **An aliae quoque vigeant obligatorio usu, et quaenam sint.** — Huius professionis praescriptum non hic imponitur,

[1] II-II q. I a. 9, c. — [2] 13 Nov. 1564 — [3] 20 Ian. 1877, A. S. S. X, 71.

sed ob formulae connexionem cum Codice indigitatur, hanc esse formulam de qua loquitur can. 1406 in Tit. « De Fidei professione » XXIV Lib. III. Sed can. 2314 decernit, quod « praevia abiuratione iuridice peracta, delictum apostasiae, haeresis vel schismatis, ad forum externum » quod attinet, « Ordinarius absolvere potest; ex can. 2 « omnes liturgicae leges vim suam retinent, nisi earum aliqua in Codice expresse corrigatur »; ac demum iuxta can. 1 « Codex unam respicit Latinam Ecclesiam ». Ex his infertur, quod Symbola praecipua et formulae professionis fidei (ac iurisiurandi) quae in Ecclesiae usu vigent, sunt sequentes: [1]

Primum omnium est Symbolum Apostolorum sic dictum, vel quia ab Apostolis conflatum velut fidei breve compendium ac facile pro omnibus fidelibus, ut quibusdam fuit acceptum, quod nunc reiicitur, vel saltem uti continens Apostolorum fidei doctrinam fundamentalem, atque usitatam a remotissima Ecclesiae antiquitate, fideliterque servatam in Ecclesia Dei, praesertim apud Romanam. Est illud etiam nunc commune inter fideles.

2° Symbolum quod dici potest Niceno Costantinopolitanum, et quod in Missa iuxta rubricas recitatur. Constat Symbolo Apostolorum, interiectis explicationibus tum Conc. Niceni I contra Arium de Filii Dei consubstantialitate atque divinitate, tum Conc. Constantinopolitani I contra Macedonium de Spiritus S. divinitate atque simultanea cum Filio ac Patre adoratione. Huic Symbolo intextum est posterius, verbum « Filioque » sc. a Conc. Toletano I in Hispania (a 405), et postea in Ecclesia Romana admissum a Benedicto PP. VIII ad preces S. Henrici; et in Synodis oecumenicis Lugd. II. et Florentina a latinis simul et graecis admissum est.

3° Symbolum Athanasianum, quod iuxta hodiernam criticam denegatur Sancto cuius nomine designatur, quin tamen de vero auctore constet. Quod tamen nihil refert, huius enim Symboli auctoritas provenit ex universa Ecclesiae acceptatione, quia per modum doctrinae fundamentales fidei veritates continet.

4° Symbolum S. Leonis IX, quod constat explicationibus Symbolo Niceno-Constantinopolitano interiectis, et adduntur fidei veri-

[1] Vid. Denzinger. Enchiridion... num. 6, 86, 39, 343, 994-1000, 1683-1085, 1459-1473, Edit. decima. — [2] In Conc. Plen. Baltimorensi II, aut apud Cappello: De Curia Romana, pag. 86.

tates contra Manichaeum et Pelagianos. Fere totum invenitur in Pont. Romano per interrogationes ad electum in Episcopum directas.

5° Adsunt praeterea duae aliae fidei professiones, quarum una Gregorii XIII est Graecis praescripta et altera a Benedicto XIV Patriarchae Maronitarum iussa in Litteris « Nuper ad Nos » 16 Mart. 1743. Illa Symbolo Niceno-Constantinopolitano adiungit Conc.[1] Florentini definitiones ex Dec.° unionis Graecorum. Ista vero post praedictum Symbolum recenset, tum Generalia Concilia in Oriente celebrata eorumque dogmaticas definitiones, cum Concilia pariter Oecumenica Florentinum ac Tridentinum cum eorum definitionibus dogmatum.

6° Pro recipiendis haereticis neo-conversis invenitur specialis formula professionis fidei in S. Officii Instructione 20 Jul. 1859[2].

Denique in praxi utilitatem habent, sive formulae abiurationis contentae in Pontificali Rom., de quibus infra, sive duplex iusiurandum a Pio PP. X praescriptum in M. pr. « Illibatae » 29 Jul. 1910 et in alio « Sacrorum Antistitum » 1 Sept. 1910.

43. **Quinam in Ecclesia Latina et quando fidem profiteri formula non Piana tenentur.** — R. Illi qui, ut plurimum in sacra liturgia vel in quorumdam Sacramentorum susceptione fidem publice profitentur, unde: 1° Baptizandi, iuxta ritum de Baptismo administrando in Rituali Rom. contentum, sicut exponam in Titulo « de Baptismo » Lib. III.

2° Schismatici ac haeretici ad Christi Ecclesiam conversi proprios errores abiurare tenentur, fidemque confiteri. Sed diversimode, nam in Pontificali Romano extant speciales formulae in (Ordine ad reconciliandum apostatam, schismaticum vel haereticum) quando agitur de « praecipuo et notabili fautore schismatis et de haeresiarca, seu praecipuo auctore alicuius haeresis », atque pro haereticis primo ad Ecclesiam venientibus est proposita specialis formula in S. Officii Instructione[1]. — Porro hic memorandum est eiusdem Congregationis responsum[2]: « Abiuratio potest fieri coram quopiam ab Episcopo delegato ut notario, et aliquibus personis ut testibus; et detur Instructio 8 Aprilis 1766 ad Episcopum Limericensem ». Si agatur de haereticorum puellis parentum in haeresi permanentium, consulendae normae Congreg.[s] S. Officii diei 21 Iulii 1880.

[1] 20 Iul. 1859 — [2] 28 Martii 1906.

3° Presbyteri iuxta ritum ordinationis Symbolum apostolicum solemniter profitentur antequam Spiritum Sanctum ad remittenda peccata recipiant.

4° Similiter in Episcopos consecrandi in ipsius ritus initio iuxta S. Leonis IX Symbolum per modum examinis reddunt rationem fidei, sicut in Pontificali Romano praescribitur. Et priusquam sacrum viaticum recipiant, secundum Caeremonialis Episcoporum rubricam fidem profitentur.

5° Denique omnibus notum est, quod in sacra liturgia romana pluries sit recitandum Apostolorum Symbolum, in horis canonicis, item in Missa semper illud atque Niceno-Constantinopolitanum quandoque, ac demum « Symbolum Athanasianum... ad Primam in festo Sm̃ae Trinitatis et in Dominicis, tantummodo post Epiphaniam et Pentecosten quando de eis persolvendum est officium, salva exceptione »[1].

46. **An professionis fidei praescriptiones canonicae sint undequaque sapiens statutum.** — Rationes in contrarium viderentur sequentes. Nam, sicut Apostolus dicit (Eph. IV. 5), *una est fides*. Sed Symbolum est professio fidei. Ergo inconvenienter traditur multiplex symbolum ac in canonibus praescribitur (D. Th. loco citando).

Praeterea; si dicatur in Symbolis non contineri diversam fidem, inconvenienter iussum est diversis symbolis utendum in diversis casibus, et adeo necessario, ut legi canonicae non satisfiat, nisi per determinatam formulam.

Praeterea; iniuriosum videtur profitenti fidem, quod ab eo exigatur iuramentum quod talem fidem mente retineat, ac si mendacium adeo perniciosum vellet proferre.

Praeterea; superflue videtur additam formulae professionis fidei promissionem de fide retinenda ac in subiectis custodienda, et quidem sub iuramento, quando in c. 3 « de cohabitatione clericorum ac mulierum » vetat Ecclesia, ne a clericis concubinariis exigatur abiuratio concubinarum.

In contrarium nobis sufficit Ecclesiae auctoritas, de qua legitur dictum a Domino: « Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit » (Luc. c. 20 v. 16).

[1] Novae Rubricae ad normam Const. « Divino afflatu » Tit. VII. 3. 4. CO. III, 639.

Respondeo dicendum ss. canones de fidei professione sapiens statutum continere. Sapientis quidem est omnia ordinate peragere, ac disponere ut eorum, quae principaliora sunt ac fundamentalia, firmitati ac custodiae magis provideatur. In Ecclesia vero catholica principium ac fundamentum est fides, ut apparet in Petri confessione, et quia « sine fide impossibile est placere Deo » (Heb. XI. 6) et « Qui non crediderit, condemnabitur » (Marc. XVI. 16). Ecclesia ergo debuit suprema cura fidei securitati ac stabilitati prospicere. — Nunc vero considerandum est triplicem personarum conditionem quoad hoc inveniri posse. Imprimis omnibus dicitur: « corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem » (ad Rom. X. 10). Quoties vero urgeat in vita hoc divinum praeceptum, non constat. Unde ab Ecclesia id fuit determinandum: in officio divino, quod nomine fidelium persolvitur, et in Missa cui fideles intersunt. Et *frequenter* iussit recitandum, ut radices figat tam necessaria virtus, secundum illud « iustus autem ex fide vivit » (ad Rom. c. 1 v. 17), atque ut Deo mentis debitum obsequium aliquantulum praestetur, Apostolo aiente: « et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi » (II ad Corinth. X. 5). — Nec sine ratione laudabili est quod Symbolum unum vel alterum adhibeatur, in quibusdam solum horis vel missis, submissa aut elata voce (sicut v. gr. videri potest in D. Th. 2. 2. q. I a 9 ad 6^m^ et 3. P. q. LXXXIII a 4 in corp.).

Aliae personae sunt, quae Ecclesiam ingredi petunt per baptismi regenerationem. Quoad has, memorans Ecclesia scriptum esse: « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit » (Marc. XVI. 16) et (Haebr. XI. 6.) « accedentem ad Deum oportet credere », fidei professionem per Apostolorum Symbolum exigit, antequam fidei sacramentum conferatur. Cum vero quidam adulti erroribus antea decepti ad Ecclesiam convertuntur, eis praescribit determinatam formulam, qua non solum fidem profiteantur, sed adversus errores prius habitos directe insurgant, eos abiurando. Et quia semel fit ingressus, semel hac de causa fides profitetur.

Demum in S. Theologia demonstratur, (D. Th. 2. 2. q. II a. 6.) quod « plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officium alios instruendi, quam alii »; et magis roborata et illuminata fide indigent homines, qui non solum seipsos, sed alios infirmiores in ea sustentare debent, quam simplices, quibus fides

necessaria est ut ipsi vivant per dilectionem operantes. Propterea ergo, quicumque aliis praeponuntur scientia, ministerio, aut pascendi officio, ad formulam fidei magis explicitam obligantur, et providens Ecclesia eorum firmitati in fide retinenda, eos adigit pro subditorum bono ad promissionem dandam et iuramento fulcitam de ipsius fidei retentione ac de eiusdem in subditis custodia, ut novae obligationis vinculo ac religionis reverentia in recta via contineantur. Eo magis conditiones huius professionis sunt probandae, quod semel tantum in gradus officiive susceptione illa est facienda, et haereses a maioribus in minores efficacius descendunt. Sic patet ss. canonum sapientia de fidei professionis instituto.

Ad 1^m^ ergo dicendum cum D. Th. (2. 2. q. 1. a. IX ad 2^m^); « quod in omnibus symbolis eadem fidei docetur veritas; sed ibi oportet populum diligentius instrui de fidei veritate, ubi errores insurgunt, ne fides simplicium per haereticos corrumpatur. Et haec fuit causa, quare necesse fuit edere plura symbola, quae in nullo differunt, nisi quod in uno plenius explicantur quae in alio continentur implicite, secundum quod exigebat haereticorum instantia ».

Ad 2^m^ patet responsio ex dictis in corp. art.

Ad 3^m^ dicendum, quod Ecclesia non exigit praedictum iuramentum, velut dubitans de fide profitentis, quam prius humano modo perspectam habet, sed ut ostendat non satisfieri cultu Dei tantum externo, sicut colebant illi de quibus est scriptum: « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me » Matth. XV, 8., et insuper ob rei gravitatem, quia « homo videt ea quae parent, Deus autem intuetur cor » (1 Reg. XVI. 7), exigit internae fidei probationem sc. Dei testimonium, secundum illud: « ad confirmationem est iuramentum ». Nec ulla iniuria quoad hoc deprehendi potest, eo quod praeterea haec formula adhibetur pro capessendis gradibus et officiis, quae accipientibus necessaria non sunt: dispensans ergo ea, iure suo utitur in conditionibus apponendis.

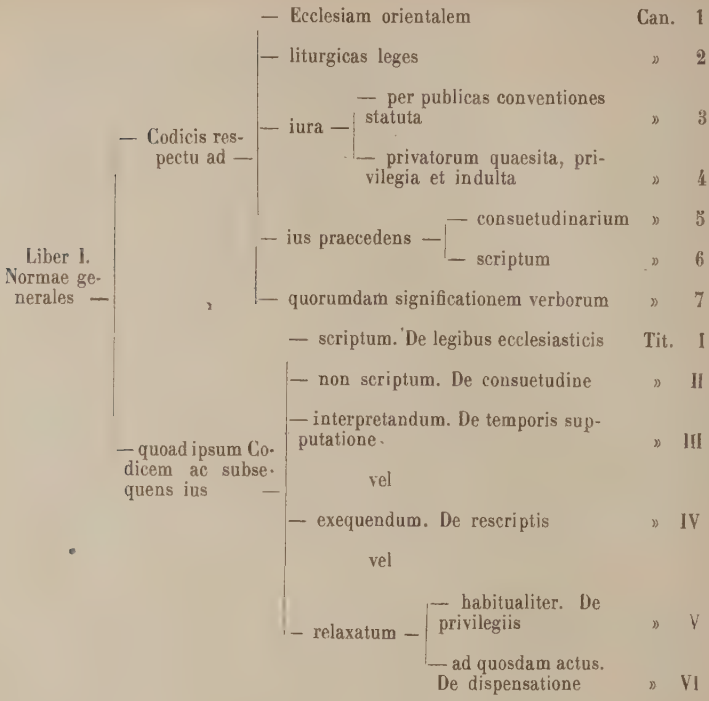
Liber I. Normae generales
— Codicis respectu ad
— Ecclesiam orientalem Can. 1
— liturgicas leges » 2
— iura
— per publicas conventiones statuta » 3
— privatorum quaesita, privilegia et indulta » 4
— ius praecedens
— consuetudinarium » 5
— scriptum » 6
— quorumdam significationem verborum » 7
— quoad ipsum Codicem ac subsequens ius
— scriptum. De legibus ecclesiasticis Tit. I
— non scriptum. De consuetudine » II
— interpretandum. De temporis supputatione » III
vel
— exequendum. De rescriptis » IV
vel
— relaxatum
— habitualiter. De privilegiis » V
— ad quosdam actus. De dispensatione » VI

CODEX IURIS CANONICI

LIBER PRIMUS

NORMAE GENERALES

Can. 1. - Licet in Codice iuris canonici Ecclesiae quoque Orientalis disciplina saepe referatur, ipse tamen unam respicit Latinam Ecclesiam, neque Orientalem obligat, nisi de iis agatur, quae ex ipsa rei natura etiam Orientalem afficiunt.

Can. 2. - Codex, plerumque, nihil decernit de ritibus et caeremoniis quas liturgici libri, ab Ecclesia Latina probati, servandas praecipiunt in celebratione sacrosancti Missae sacrificii, in administratione Sacramentorum et Sacramentalium aliisque sacris peragendis. Quare omnes liturgicae leges vim suam retinent, nisi earum aliqua in Codice expresse corrigatur.

Can. 3 - Codicis canones initas ab Apostolica Sede cum variis Nationibus conventiones nullatenus abrogant aut iis aliquid obrogant; eae idcirco perinde ac in praesens vigere pergent, contrariis huius Codicis praescriptis minime obstantibus.

Can. 4. - Iura aliis quaesita, itemque privilegia atque indulta quae, ab Apostolica Sede ad haec usque tempora personis sive physicis sive moralibus concessa, in usu adhuc sunt nec revocata, integra manent, nisi huius Codicis canonibus expresse revocentur.

Can. 5. - Vigentes in praesens contra horum statuta canonum consuetudines sive universales sive particulares, si quidem ipsis canonibus expresse *reprobentur*, tanquam iuris corruptelae corrigantur, licet sint immemorabiles, neve sinantur in posterum reviviscere; aliae, quae quidem centenariae sint et immemorabiles, tolerari poterunt, si Ordinarii pro locorum ac personarum adiunctis existiment eas prudenter submoveri non posse; ceterae suppressae habeantur, nisi expresse Codex aliud caveat.

Can. 6. - Codex vigentem huc usque disciplinam plerumque retinet, licet opportunas immutationes afferat. Itaque:

1.° Leges quaelibet, sive universales sive particulares, praescriptis huius Codicis oppositae, abrogantur, nisi de particularibus legibus aliud expresse caveatur;

2.° Canones qui ius vetus ex integro referunt, ex veteris iuris auctoritate, atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus, sunt aestimandi;

3.° Canones qui ex parte tantum cum veteri iure congruunt, qua congruunt, ex iure antiquo aestimandi sunt; qua discrepant, sunt ex sua ipsorum sententia diiudicandi;

4.° In dubio num aliquod canonum praescriptum cum veteri iure discrepet, a veteri iure non est recedendum;

5.° Quod ad poenas attinet, quarum in Codice nulla fit mentio, spirituales sint vel temporales, medicinales vel, ut vocant, vindicativae, latae vel ferendae sententiae, eae tanquam abrogatae habeantur;

6.° Si qua ex ceteris disciplinaribus legibus, quae usque adhuc viguerunt, nec explicite nec implicite in Codice contineatur, ea vim omnem amisisse dicenda est, nisi in probatis liturgicis libris reperiatur, aut lex sit iuris divini sive positivi sive naturalis.

Can. 7. - Nomine Sedis Apostolicae vel Sanctae Sedis in hoc Codice veniunt non solum Romanus Pontifex, sed etiam, nisi ex rei natura vel sermonis contextu aliud appareat, Congregationes, Tribunalia, Officia, per quae idem Romanus Pontifex negotia Ecclesiae universae expedire solet.

Codex iuris canonici.

47. Sicut in iure Romano Codex appellatur collectio decisionum seu Constitutionum Imperatoris, et in hodierno usu iuridico Codices nominantur collectiones legum, quae a suprema potestate societatum civilium pro his sunt saltem confirmatae: ita hoc Volumen, cuius commentarium in nomine Domini incipimus, proprie dictum fuit *Codex*, utpote breviter colligens ac logico ordine illas leges, quae a suprema potestate sunt saltem confirmatae pro universa Ecclesia; proindeque ad aliorum Codicum distinctionem additum est *iuris canonici*, quod verbum, ut supra dictum est, proprie ac in usu reservatur iuri scripto Ecclesiae universalis.

48. **Codicis divisio.** — Quemadmodum in Dec.° Gratiani priores XX Distinctiones generalia iuris praesertim positivi principia tradunt, ac ceterae collectiones authenticae priores titulos eidem materiae assignarunt, ita Codex noster fecit; sed laude dignior in primum librum introductorium digessit ea, quae generalia sunt canonum principia quatenus eadem per potestatem humanam legislatoris determinantur, nam generalia iuris principia ut a ratione vel ex revelatione percepta sunt praevia Codici potius quam eiusdem partes, nisi considerentur, prout ad complementum et integram perfectionem illius conferunt. Hinc *Liber primus* inscribitur: *Normae*, ceu ab humano legislatore positae regulae, *generales* tum respectu aliorum canonum, qui de singulis institutis iuridicis agunt, cum in ordine ad ipsum Codicem iuris canonici qua talem. Has distributas inveniemus in septem canones praeliminares, illas in subsequentes titulos huius Libri.

Quoad ceteros libros, fuit derelicta traditionalis collectionum divisio et ordini logico ac iuridico fuit in hac parte delatum, qui non ignotus fuit antiquitati classicae et iuris canonici Doctoribus, quoad personas et res; fuit vero perpolitus quoad actiones in ampliorem librum de processibus, et completus libro de delictis et poenis. — Porro ad peculiarem Ecclesiae naturam quod attinet, ut logica sit canonum plena distributio, plura successive considerare oportet. Primo finem ad quem ordinatur potestas a Iesu Domino Divo Petro data, qui est corporis Christi aedificatio, dicente Apostolo [1]:

[1] Ad Eph. IV, 11, 22.

« Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos,... alios autem pastores... in aedificationem corporis Christi », in quo sunt quidem diversa membra, quae « non eumdem actum habent » [1], « sed pro invicem sollicita sint membra » [2]. — Illorum perpulchra varietas consurgit in Ecclesia per ordinatam multitudinem personarum, quae obtinent gradus ac officia, quibus constat utraque hierarchia ordinis et iurisdictionis, simul ac per utriusque sexus multiplices familias religiosas, quae una cum saecularium sodalitiis ac singulis ceteris fidelibus, confirmant Davidicum versum: (112, 9.) « qui inhabitare facit sterilem in domo matrem filiorum laetantem ». — Mutua vero sollicitudo membrorum Ecclesiae Christi adhibetur iurium ac obligationum exercitio quae, tum illis gradibus officiisve, tum his familiis religiosis, sodalitiis, et singulis fidelibus tributa sunt. Sacros ergo canones, qui huiusmodi Ecclesiae constitutionem respiciunt, primo cognoscere oportet, et hinc *Liber II* est inscriptus *De personis*. — Deinde opus est memorari Apostolicum dictum: [3] « Deus secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis,... ut iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitae aeternae ». Ex quibus verbis et aliis locis S. Scripturae datur intelligi in quo Ecclesiae aedificatio consistat, nempe in iustificatione animarum per gratiam vel in *sanctificatione*, « sine qua nemo videbit Deum » [4]. Iuxta D. Thomam [5] « Sanctitas dicitur per quam mens hominis seipsam et suos actus applicat Deo... Oportet autem quod mens ab inferioribus rebus abstrahatur, ad hoc quod supremae rei (scl. Deo) possit coniungi ». Huiusmodi abstractio seu cordis purificatio est effectus fidei, ex testimonio D. Petri: « fide purificans corda eorum » [6]. Eadem vero purificatio simul ac mentis eiusque actuum ad Deum applicatio perficitur charitate, iuxta illud: [7] « qui manet in charitate in Deo manet et Deus in eo », et Iesus de seipso ac de Patre ait: « Si quis diligit me,... mansionem apud eum faciemus » [8]. Sollicita ergo debet esse potestas ecclesiastica de stabiliendis omnium, praecipue christianorum animis in fide atque charitate, adhibendo ad hoc media eidem tradita a Domino, quae discere licet ex verbis Christi: « Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos...., et docentes eos servare

[1] Ad Rom. XII, 4. — [2] 1 ad Cor. XII, 25. — [3] Ad Titum, III, 5, 7. — [4] Ad Haeb. XII, 14. — [5] 2ª. 2.ae q. LXXXI, a. 8, c. — [6] D. Th. 2.ª 2.ae q. VII, a. 2. — [7] I Ioann. IV, 16. — [8] Ioann. XIV, 23.

omnia quaecumque mandavi vobis » [1]. — Sacri ergo canones quoad media sanctificationis obtinendae, vel 1° disponunt de his quae fidem gignere, roborare ac tueri possunt, (et hi recensentur sub titulis de praedicatione verbi Dei, de seminariis, de censura et prohibitione librorum); vel 2° disciplinam statuunt servandam in sacramentis, quae gratiam simul cum charitate non ponentibus obicem conferunt, (quorum studio vacandum erit in titulis de baptismo et in aliis cum tractatu de matrimonio); et haec quidem quoad fidem gratiamque acquirendam et conservandam. Sed per bona etiam opera sunt fides et gratia servandae et augendae, unde 3° ss. cann. decernunt quaecumque ad divinum pertinent cultum, ut ipse per quodcumque fidei absonum deturpari nequeat, quin potius indeficiens fons permaneat auxiliorum, quibus homines divina praecepta adimpleant. (et hi locum expostulant in titulis de locis sacris eorumque benedictione, de sacrificio missae, de cultu Divino); vel denique sacri canones iubent ipsos actus virtutum, quaedam superaddendo Dei ac naturae legibus, velut sacri auditionem, ieiuniorum observationem et ista praecepta fidelibus communia post dictos canones opportune edicenda fuerunt), quae ceteroquin non tam multa sunt, cum S. Augustini monitum Ecclesia sequatur, qui dicit: « in his moderationem attendendam, ne conversatio fidelium onerosa reddatur » (2^a 2^{ae} q. CVII, a. 4, c.). — Quomodo vero titulos de sacramentis et ceteros de rebus Ecclesiae propriis ad invicem coordinari oporteat ob rationes valde practicas, alibi enuntiandum veniet. Et sic videtur nihil fore praetermissum de canonica legislatione quoad media Ecclesiae propria, quibus salutem animarum consequatur.

Ultimo, de ipsa Ecclesia legimus dictum [2]: « In novissimo dierum erit mons domus Domini, praeparatus in vertice montium, et sublimis super colles: et fluent ad eum populi ». Hinc consequitur evidenter istud regnum Dei quamvis spirituale, debere esse omnino visibile ac externum, proindeque indigere bonis temporalibus, sicuti caetera regna inter homines constituta. Hinc quamvis [3] « non sit aequum », potestatem ecclesiasticam « derelinquere verbum Dei » seu propria media « et ministrare mensis », debet « *aliquos constituere super hoc opus* », ac leges statuere circa bona tempo-

[1] Matth. XXVIII, 19. 20. — [2] Mich. IV, 1. — [3] Act. VI, 2, 3.

ralia, ut in Ecclesia « omnia honeste et secundum ordinem fiant » : quod praestitit Codex in titulis de beneficiis ecclesiasticis, de aliis institutis ecclesiasticis non collegialibus, de bonis ecclesiasticis administrandis, ac de piis fundationibus.

Ius canonicum his concluderetur limitibus si opus non esset quod leges humanae secundum ius et aequum applicentur casibus multoties dubiis, unde controversiae oriri solent inter fideles, atque si pravi homines, qui Ecclesiae ordinationi resistunt, non cogerent, ut sacri canones efficaci muniantur sanctione. His necessitatibus prospexit Ecclesia per sacras leges, quibus potestas publica ordinate exerceatur in illis controversiis definiendis ac in poenis applicandis, sive iudicialiter illud fiat, sive extraiudicialiter, quapropter conveniens fuit mutatio inscriptionis Libri IV, ut sit « De processibus » loco alterius Decretalium « de iudiciis ». Imo ex propria Ecclesiae natura fuit sub eodem Libro pars quaedam reservata processibus stricte iudicialibus, quos Ecclesia servare consuevit ob magnum negotiorum momentum, quando agitur de decernendis Beatificatione et Canonizatione Servorum Dei. — Delicta vero determinare, quae animarum saluti magis obstant pro Ecclesiae fine peculiari, ac poenas tum proprias illius tum communes aliis societatibus decernere, fuit reservatum Lib. V « De delictis et poenis ».

19. **Canonum praeliminarium coordinatio.** Cum Codex superveniat iuri iam undequaque constituto, in eius limine fuit determinanda digerentis illum intentio ; nempe : qua mensura fuit ad praxim deductum « consilium (quod Pius X) iniit, universas Ecclesiae leges, ad haec usque tempora editas, lucido ordine digestas in unum colligendi », et an e contra necessitas vel prudentia suaserit quasdam extra illum relinquere. Principium ergo iuridicum de legum applicatione Orientalibus ecclesiis salvum mansit in can. 1, et liturgicae leges, quae ob multitudinem constituere peculiarem Codicem valent, ad normam can. 2 pro maxima earum parte extra Codicem manent. Disciplina quarumdam regionum, quae nequit sola Rom. Pontificis voluntate mutari ob interpositam Sedis Apicae. fidem, intacta fuit ex can. 3, dum can. 4 edicit, qua mensura non tangantur iuris varietates ob peculiaria Sanctae Sedis documenta, quamvis possent revocari. Hisque limitibus circumscriptus Codex consideratur uti relatus ad praecedens ius pro duplici ipsius fonte in can. 5 et 6, nempe : prout a consuetudine fuit ortum vel scripto

conditum, subsequente can. 7 de « nomine Sedis Apostolicae vel Sanctae Sedis », quod frequentissime in Codice inveniri licet.

30. **Codex relate ad universam Ecclesiam.** Teste Bened. XIV in ep. encycl. « Allatae sunt » [1], post discussionem in praestantium virorum conventu habito die 4 Iul. anno 1631 in aedibus Card[lis]. Pamphilii, qui ad Summum Pontificatum evectus, Innoc. X nomen assumpsit, haec prodiit resolutio : « Subditi quatuor Patriarcharum Orientis non ligantur novis Pontificiis Constitutionibus, nisi in tribus casibus : primo in materia Dogmatum Fidei ; secundo, si Papa explicite in suis constitutionibus faciat mentionem, et disponat de praedictis ; tertio, si implicite in iisdem Constitutionibus de eis disponat, ut in casibus appellationum ad futurum Concilium ». Hanc adoptavit in tres partes distributus *can. 1. Licet in Codice iuris canonici*, ut illum pervolventi patebit, *Ecclesiae quoque Orientalis*, quatenus haec contradistinguitur Ecclesiae Occidentali propter loca, ubi existit respectu Romanae. Sed hoc in canone designatur illa propter linguam, qua in sacra utitur liturgia, et consequenter peculiares leges ecclesiasticas observat, ubicumque huiusmodi fideles degant.

« Licet » ergo... illius *disciplina*, seu normae obligatoriae actionum externarum eius fidelium rite conditae, *saepe referatur*, sive hoc fiat explicite praescribendo, v. gr. in can. 98 §§ 3-5, sive implicite quando utriusque Ecclesiae disciplina concordat, v. gr. canones « de Missarum eleemosynis seu stipendiis » inquantum referunt praescripta dec[i]. « Vigilanti » S. C. C.[2] extensi « ad clerum et fideles ritus orientalis » per Dec. S. C. de Prop. Fide [3], et haec pars canonis est ad instructionem, cui subsequitur norma generalis : *ipse tamen* Codex, qua talis ex intentione principali Sedis Apostolicae a) *unam respicit* (*Latinam Ecclesiam*, nempe : in cuius sacra liturgia haec lingua est in usu praeceptivo) sive in absolutis membrorum eius actionibus, sive in agendo respectu orientalium v. gr. in matrimoniis contrahendis, b) *neque Orientalem obligat* quoad diversos Codicis canones ; secundario autem seu multoties tamquam per exceptionem Codex obligationem ipsis imponit, addente hoc canone : *nisi de iis agatur*, *quae ex ipsa rei natura*, tum ob materiam, quam continet canon, scilicet : iuris divini praeceptum vel huius

[1] 26 Iul. 1755, § 44. — [2] 25 Maii 1893, Collect. S. C. de P. F. n. 1832. — [3] 18 Aug. 1893, Collect. cit. n. 1847.

authenticam declarationem v. gr. can. 802, 864, tum ob dispositionem iuris quoque ecclesiastici ad membra Orientalis Ecclesiae expresse saltem propter ritum directam, v. gr. can. 866, tum implicite praesertim iuxta praecedentes Aplcae. Sedis declarationes, eo quod norma positiva iuris adeo intime connexa est cum iure divino, ut diversitas disciplinae non fuerit admittenda, sicut constat ex sequentibus. Ergo Codicis canones, sive ob materiam, sive propter eorum dispositum expresse aut implicite ut infra, *etiam Orientalem* « Ecclesiam » *afficiunt*. — Etenim Bened. XIV in const. « Etsi pastoralis » [1] ait: « singulae Romanorum Pontificum Constitutiones contra Sollicitantes praesertim in Confessione editae, in singulas Nationes universim vires suas extendunt, ac Latinos aeque ac Graecos sua amplitudine comprehendunt », seu ut ait Congr. S. Officii [2]: « Le Costituzioni pontificie emanate *contra sollicitantes* comprendono tutte le nazioni, ed in conseguenza così obbligano i greci come gli armeni ». Et hae constitutiones continentur in can. 904 et 2368. — In Litt[s]. encycl[s]. S. C. de Prop. fide [3] legitur: « 2. Rituum Orientalium fideles subiici omnibus censuris ab Aplca. Sede latis in materia dogmatum et in Constitutionibus in quibus implicite de iis disponitur, nempe ubi materia ipsa demonstrat eos comprehendi, quatenus non de lege mere ecclesiastica agitur, sed ius naturale et divinum declaratur ». Ac demum Praelatos memorari desiderat: « illos fideles subiici nominatim nedum censuris, sed etiam Apostolicis reservationibus latis in const. Bened. XIV « Sacramentum Poenitentiae », et in Constitutionibus contra sectae massonicae aliisque similibus addictos », quae nunc inveniuntur, hae in can. 2335, illae in can. 2314, 2317. — Ex dictis erit curandum adnotare illos canones, qui *a*) ius divinum continent, *b*) aut implicite Orientalem Ecclesiam afficiunt: nam alios expresse in eam extensos cognoscere facillimum erit. His tamen interpretandis recte deserviet norma generalis supra dicta huius canonis.

51. **Codex in respectu ad liturgicas leges.** Incipit asserens *can. 2. Codex* simpliciter dictus ob praec. can. in quo fuit distinctus ab aliis, *plerumque*, idest: pro maxima canonum parte, *nihil decernit de ritibus et caeremoniis*, quae verba praecipue denotant formulas recitandas et actiones peragendas in cultu Ecclesiae

[1] 26 Maii 1742, § IX n. V. — [2] 13 Iunii 1710, Collect. S. C. de P. F. n. 279. — [3] 6 Aug. 1885, Collect. S. C. de P. F. n. 1640.

publico, sed etiam comprehendunt sacras vestes ac utensilia pro eodem exercendo, *quas liturgici* propter eorum obiectum, quod sacra liturgia vocatur, *libri* quocumque nomine discernantur, *ab Ecclesia latina* pro eius cultus varietate rituum, romani, monastici, dominicanorum, etc., saltem usu longaevo vel positivo Sedis Apostolicae actu *probati*, *servandas* praecipue ab Ecclesiae ministris, vel aliis personis, *praecipiunt* v. gr. per rubricas praeceptivas, per diversa decreta, et constitutiones pontificias, a) *in celebratione* tum sollemni, tum privata *sacrosancti Missae sacrificii*, quod est praecipuus sacrae liturgiae actus, b) *in administratione* singulorum septem *Sacramentorum*, quae consistunt in actionibus, *aliisque sacris* sive rebus sacramentalibus sive functionibus *peragendis*. — Praemonstrata norma, secundum quam digestus est Codex sub hoc respectu, concludit statuens canon: *Quare omnes liturgicae* qua tales, videlicet proprie de sacra liturgia disponentes *leges* vigentes, quandocumque sint editae, sive in Codice inserantur, sive maneant extra eum, premendo sub silentio consuetudines, *vim suam* intactam *retinent*, uti regula generalis, proindeque erunt opportune in Commentario memorandae cum parsimonia, adnotando applicationes sequentis exceptionis: *nisi earum aliqua in Codice* per aliquem canonem vel vi aliquorum *expresse corrigatur*, statuente, sive explicite contrarium illi saltem partialiter, sive quidquam cum lege liturgica incompossibile.

Quinam sint libri liturgici Ecclesiae romanae, singulorumque vis iuridica exposcunt brevem tractationem in Appendice huius Libri I.

32. **Codex cum relatione ad publicas conventiones.** Leo XIII in encycl. « Immortale Dei » docet: « Itaque inter utramque potestatem (ecclesiasticam et civilem) quaedam intercedat necesse est ordinata colligatio... Qualis autem et quanta ea sit, aliter iudicari non potest, nisi respiciendo ad utriusque naturam, habendaque ratione excellentiae et nobilitatis causarum ». Unde ex ratione recta constare potest illa colligatio. « Incidunt autem quandoque tempora, cum alius quoque concordiae modus ad tranquillam libertatem valet, nimirum si qui principes rerum publicarum et Pontifex romanus de re aliqua separata in idem placitum consenserint ». Hinc vim nominis « concordati seu conventionis » ad modum quidem pactorum internationalium in civilibus. Has conventiones observare cogit interposita saltem fides. Quapropter cum propter eas

bonum Ecclesiae promanans ex Codificatione non esset procrastinandum, nec opportune Concordata mutari vel rescindi propter disciplinae uniformitatem possent, quam nec Codicis scopus exigebat, conditus est *can. 3. Codicis canones* omnes ac singuli *initos* ante ipsius vigorem *ab Apostolica Sede*, nam Romanus Pontifex nomine suo ac successorum contraxit, ratione igitur illius, *cum variis*, ut ex historia patet, *Nationibus*, eo quod cum principibus rerum publicarum qua talibus, ac proinde uti cum formali elemento ipsarum pepigit Apostolica Sedes *conventiones*, sic dictas iuxta earum substantialem formam contrahendi, manente inter Doctores quaestione implexa de illarum natura pro diversis earum articulis, *nullatenus*, nempe : quoad hos singulos *abrogant*, vim eorum detrahendo, *aut iis* conventionibus *aliquid obrogant*, scilicet : articulos substituunt canonum praescripta ; et hoc est principium iuridicum publice hic recognitum. — Imo sic confirmantur : *eae* « conventiones » praedictae *idcirco perinde ac in praesens* tempus promulgationis ac initii vigoris Codicis, non magis vel minus nec aliter *vigere pergent*, quin accipiant vigorem quae obligare desierunt quacumque ex causa etiam iniusta, *contrariis* pro qualibet earum parte *huius Codicis praescriptis minime obstantibus*, etiam supposita promulgationis Bulla, cum diversis eius vel canonum clausulis, quod adnotare iuvat pro eorum aliquorum interpretatione. Constituunt ergo conventiones exceptionem Codicis veluti particulares locorum leges ecclesiasticae.

53. **Codex in ordine ad privatorum iura.** Post Codicis limitationes, ratione Orientalis Ecclesiae quoad personas illi subiectas, ratione obiecti legislationis, quae extra Codicem remansit, ratione particularis legislationis quoad nationes ex conventionibus ortae, ultima Codicis circumscriptio designatur per *can. 4. Iura* subiectiva *aliis*, quam hi quibus per Codicis canones attribuuntur, *quaesita*, seu iam obtenta quolibet ex factis, quae, supposito legis alicuius praescripto, illa producunt, *itemque* a) *privilegia* proprie dicta, quae secundum, praeter aut contra ius in antecessum vigent, *atque* b) *indulta* quaelibet, ut distinctio est supra posita, sed tamquam gratiosae concessiones ad privilegii naturam non pertingentes, *quae*, distributive singula, a) *ab Apostolica Sede* ad normam infra explicandi can^{n}. 7, (non iam ab aliis Ordinariis concessa), quae Codicis canonibus contraria sint, b) *ad haec usque tempora*, nam futura erunt aliter ponderanda circa eorum vim, c) *personis* seu iu-

rium subiectis *sive physicis*, idest : singularibus, *sive moralibus* idest : aut collectivis aut iure conditis, *concessa* vere quolibet modo legitimo, vel illis aequiparata, non tantum praesumpta, d) *in usu adhuc sunt*, non obsoleta per non usum aut ob legitimam contrariam praescriptionem, e) *nec revocata* cum effectu, *integra manent*, quin augeantur, minuantur vel mutentur, *nisi huius Codicis canonibus* non solum opponantur, sed illis singulis *expresse revocentur*, quae revocatio, cum positivum actum supponat, explicite apponenda erit.

Hoc in loco referre placet animadversionem cl. Secretarii S. C. C. I. Mori in c. Cuneen. et Utinen. Praecedentiae [1], quia illa mirifice illustrat praesentem canonem. « Praeterea, can. 4 de non sublatis per Codicem iuribus quaesitis, in eo habet fundamentum, quod lex, per se, non agit retrorsum, seu non habet vim retroactivam ut dici solet, quum « respiciat futura, non praeterita » pronti habet can. 10. Id tamen non significat generatim legem non posse in futurum supprimere ius quod quis habet dum illa promulgatur, sed tantum non posse eam tollere in futurum ius quod quis, dum lex promulgatur, habet *dependenter a facto praeterito*, dum bene potest tale ius tollere in futurum, si sit *independens* ab aliquo facto praeterito. Ita v. gr. *diaconus* qui ante Codicem accepit collationem paroeciae, habet ex facto praeterito collationis ius quaesitum in paroeciam : quamobrem lex can. 453 exigens ad officium parochi *sacerdotium* et auferens diaconis capacitatem ad tale officium, profecto nequit auferre tali diacono capacitatem : eo ipso quia nequit agere retrorsum, nequit ius quaesitum tollere, dum ageret retrorsum tolleretque ius quaesitum, si auferre praetenderet capacitatem dependentem omnino a facto praeterito. E contrario vir constitutus in XV aetatis anno in vigilia Pentecostes anni 1918 habilis erat ad contrahendum matrimonium, quam habilitatem sustulit profecto insequenti die Codicis can. 1067 exigens XVI aetatis annum. Agebatur enim de supprimendo in futurum, ius *nullo modo dependens a facto praeterito*, ideoque lex illam habilitatem tollens, nequaquam egit retrorsum nec substulit quaesitum ius. Ratio namque cur iuvenis XV annorum sit inhabilis ad matrimonium est *eius praesens aetas*, non factum praeteritum, quia nullo unquam tempore

[1] 17 Maii 1919. CO. XI, 531.

quispiam ius habuit quaesitum ad matrimonium ante aetatem *a lege ipsa* permissam ».

Ob tenorem huius canonis 4 patet, quam necessarium fuit Dec. S. Congr^s. Consist^s. « Proxima sacra », ut cessarent « indulta quae... vel in Brevi dicto 25 annorum, vel in formulis typis impressis ad decennium, ad quinquennium aut etiam ad triennium valituris continentur, (quia) supervacanea evadere videntur; quin imo confusionem haud levem ingerere, eo quod a novis Canonici iuris ordinationibus in pluribus discrepant.

Hisce itaque de causis... Ssmus. D. N. Bened. PP. XV... statuit et sanxit: 1) exceptis locis Sacrae Congr. de Prop. Fide subiectis,... alibi, in universis scilicet dioecesibus iuri communi obnoxiis, facultates omnes pro foro externo Ordinariis concessae, (ut supra), a die 18 maii huius anni (1918) cessabunt, neque amplius in usu esse poterunt; — 2) in locis tamen remotioribus aliisque ad quae, sive praesentis belli causa, sive alia qualibet ratione, praesentis decreti notitia utili tempore non pervenerit dispensationes et ordinationes vi veterum facultatum ab Ordinariis forte concessas Ssmus. Dominus ratas habet, firmo tamen ut ipsi ab acceptae notitiae die, si res adhuc sit integra, huic decreto se conforment; — 3) facultates pro foro interno a S. Poenitentiaria datae, aliaeque ratione praesentis belli concessae, aut peculiaribus de causis ab Ordinariis obtentae, sub huius decreti dispositione non comprehenduntur, et ideo abolitae non sunt ».

Immo quia postea « quaesitum est a nonnullis Episcopis, utrum decretum (hoc) ... comprehenderet etiam indulta quaedam circa missas in favorem Seminarii applicandas nonnullis dioecesibus concessa. — Huic dubio, de mandato Ssmi. D. N., S. Congregatio respondit: memorata indulta non fuisse comprehensa, ideoque in suo robore manere » [1].

Memorari oportet quoque simile eiusdem S. Congr^s. Concist^s. « Decretum de cessatione quarumdam facultatum quae sacerdotibus durante bello concessae sunt » [2].

34. **Codex erga ius non scriptum**. Legitur in Gratiani Decreto [3]: « Ius generale nomen est, lex autem iuris est species. Omne autem ius legibus et moribus constat ». Et [4]: « Mos est longa con-

[1] 1 Iul. 1918. CO. X, 325. — [2] 22 Febr. 1919. CO. XI, 74. — [3] Dist. II. cap. 2. — [4] Ib. cap. 4.

suetudo de moribus tantummodo tracta ». Utrisque ergo tempore Codicis vigentibus fuit ille comparandus, ad determinandum illius iuris cum Codice relationes. Quod facit legislator in duabus diversis normis. Prima est *Can. 5. Vigentes* proprie ob iuridicam vim, a fortiori ergo de facto tantum existentes, *in praesens* quando Codex incepit habere vim, *contra horum statuta canonum*, relictis quoad vigorem, quae sint secundum aut praeter eadem « statuta » *consuetudines*, quae sic vocantur, « quia in communi sunt usu » [1], *sive universales* proprie secundum leges praecedentes, ac melius interpretatur verbum « universales » magis vel minus, *sive particulares*, nempe : « locorum specialium et personarum singularium », necessario exprimendas, quia « cum sunt facti, et in facto consistant, (Romanus Pontifex) potest probabiliter ignorare : et ipsis, dum tamen sint rationabiles, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare » uti edixit Bonif. VIII [2]. — Declaratas ergo tali modo consuetudines tripliciter dispescit praescribens canon : primo quaenam non « sint rationabilia » sic edixit : a) *si quidem ipsis* (contra quorum statuta illae vigebant) *canonibus expresse reprobentur* hoc quidem vocabulo, quapropter fuit cursivis litteris impressum, *tamquam iuris*, quod « est dictum, quia iustum est » [3], *corruptelae*, tunc uti ratio postulat, praecipit canon omnibus sed praecipue Praelatis, *corrigantur*, ab his quidem iuxta servandam pastoris prudentiam ; qui autem servant illas peccant contra hoc canonis praescriptum, additurque : *licet sint immemorabiles*, eo quod initium earum nec ex scriptis cognoscatur, proindeque exprimendae tanquam privilegiatae. Sed illa reprobationis clausula effectum quoque futurum obtinet, quod sic statuitur : *neve sinantur* ab Ordinariis *in posterum* fortassis iam correctas *reviviscere*, ac potiori ratione de novo induci. — Praeter reprobatas consuetudines, sic reliquae distinguuntur : *aliae*, b) *quae quidem centenariae sint*, seu a 100 annis observatae, *et immemorabiles*, quorum initium excedit hominum memoriam etiam ex aliorum relatione, *tolerari poterunt*, ita ut interim qui observent illas non peccent, sed haec tolerantia non est Praelatorum arbitrio relicta, sic prosequente canone : *si Ordinarii*, etiam « pro suis vero subditis Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis » (can. 198, § 1), *pro locorum ac personarum*

[1] Dist. cit. cap. 5. — [2] Cap. 1 de constitutionibus Tit. II Lib. I in 6°. — [3] Dist. II cap. 2.

adiunctis tempore quo incepit vigere Codex, sed quia solum « tolerari poterunt », intelligendum est : usquequo pro illis adiunctis *existiment* proprio iudicio, sed ex prudentium virorum opinione fulcito, *eas* consuetudines praedictas *prudenter* idest : iuxta rectam agendi rationem, quae maiora mala vitat, tempusque opportunum expectat, *submoveri non posse ;* demum c) *ceterae,* quae videlicet : non sint ad minus centenariae, *suppressae* ipsius vi Codicis *habeantur*, ita ut « statuta canonum contraria » sint in conscientia et in foro externo servanda, *nisi expresse Codex* in aliquo canone *aliud* huic praescripto dissimile *caveat,* quod positivum cu.i sit, explicitum sit oportet.

55. **Codex, ad praecedentes leges ecclesiasticas quod attinet.** *Can. 6. Codex* in eius praescriptis *vigentem huc usque*, non iam revocatam, vel insuetam, *disciplinam* scilicet : normas consuetudine ortas vel scripto latas, tum circa actiones externas Ecclesiae in diversis iuridicis institutis, personarumque coetibus, gradibus, diversitatibus, tum quoad rerum seu mediorum species ad illius finem, *plerumque retinet* secundum Codicis scopum, qui fuit « in unum colligendi Ecclesiae leges », proinde a suprema potestate latas, quas declaravi, normas, legesque particulares pontificias quae illorum institutorum varietates contineant, quacumque sub forma tales normae sint editae, v. gr. ut Constitutiones, ut Decreta Conciliorum Oecumenicorum vel SS. Romanarum Congregationum, ut harum Instructiones, Summorum Pontificum Decretalia, etc. ; minime vero huiusmodi praeceptiva documenta, tum pro aliqua religione qua tali v. gr. pro Praedicatorum Ordine, vel dioecesi, v. gr. Dec. S. C. C. « de disciplina chori in Urbe servanda », ut declaravit Commissio pontificia ad Cod. canones authentice interpretandos [1], tum pro morali persona ; et adhuc minus talia documenta praeceptiva etiam communia, quae non sint proprie leges, utpote transitoriae ob circumstantias ordinationes equidem obligatoriae. — Animadvertatur vero quoad supra declaratam disciplinam, quod admonet canon, *licet* in ea disciplina *opportunas immutationes* per additionem, derogationem, ac obrogationem *afferat* Codex. Hoc sic declarato principio digerendi Codicem, sequitur. *Itaque :*

[1] 16 Oct. 1919. CO. XI. 476. — « 1. Utrum praescripta Dec. S. C. C. diei 30 Nov. 1910 « Decorem domus Dei » de chori disciplina in Urbe servanda, I-VIII adhuc vigeant. — Resp. : Affirmative ».

1° *Leges quaelibet,* sed proprie tales ceu perpetuae, ac scripto vel datae vi iurisdictionis ecclesiasticae vel per hanc approbatae, *sive universales* a suprema potestate sine territorii designatione, *sive particulares* tum pro quodam territorio ex potestate suprema conditae seu confirmatae, tum ab inferiore potestate ecclesiastica rite constitutae, *praescriptis* quibuslibet *huius Codicis oppositae, abrogantur* hoc canone, *nisi de particularibus legibus* declaratis *aliud,* nempe: ipsas esse salvas, *expresse* canonum verbis *caveatur* saltem implicite. Quoad particulares leges fuit necesse hoc praescriptum edicere propter Decretalem Urbani VIII [1]: « Licet Romanus Pontifex (qui iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere), constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat revocare noscatur: quia tamen locorum specialium et personarum singularium... statuta, (cum sunt facti et in facto consistant, potest probabiliter ignorare), ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare ». — Imo quod de legibus particularibus praescribit canon, de aliis statutis personarum singularium, intelligendum potiori ratione erit.

Sequuntur de interpretatione canonum Codicis tres normae ob respectum ad praecedentem disciplinam.

2° *Canones qui ius vetus,* vel consuetudinarium vel praecipue scriptum ac huc usque vigens, *ex integro* eisdem vel aequipollentibus verbis quoad omnia *referunt, ex veteris iuris* declarati *auctoritate* in illis prosequente, *atque ideo* scilicet: ut explicati quoad sensus vim *ex receptis* authenticis vel doctrinalibus *apud probatos* ob recognitum communiter valorem *auctores* librorum *interpretationibus,* sunt aestimandi. Quae in casu plene valent ad usum commentarii, ac proinde illi auctores utiliter consuli queunt. Talem ergo congruentiam cum antiquo iure adnotare curabimus, ut oportet. Nec est iussum auctores citare, quamvis laudabiliter hoc fiat, servata moderatione.

3° *Canones qui ex parte tantum cum veteri iure* in num. praec. declarato *congruunt,* eo quod aliquid vel aliquam circumstantiam in eo praescriptam omittunt vel mutant, forsitan aliud vel aliam addentes, *qua congruunt, ex iure antiquo aestimandi sunt,* ut supra,

[1] Cap. 1 de constitutionibus tit. II Lib. I in 6°.

« atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus », sicut explicatum est: *qua discrepant*, non ad praecedentes auctores quantumvis doctos est recurrendum, sed « canones sunt » *ex sua ipsorum sententia diiudicandi* quoad verborum ac sententiae vim, seu ad normam can. 18 et 19, non despecto quoad hos auctorum adiumento probatorum, eorum praesertim qui post Codicem scripserunt.

4° *In dubio*, quod facile accidere potest, ac bene fundato *num aliquod canonum* singulorum etsi partiale *praescriptum* iubens aut vetans *cum veteri iure* in num. 2° declarato *discrepet, a veteri iure non est recedendum*, iuxta illud: « ab eo quod a longo tempore aequum visum est, non est temere recedendum » [1].

De disciplina in Codice omissa sunt duo seq.ª num.[1], incipiendo ab eo quod est generalius statutum:

5° *Quod ad poenas attinet*, « disciplinae » normis initio canonis declaratis insertas, *quarum in Codice nulla fit mentio*, unde nec aliis verbis expressae fuerunt saltem breviori modo, atque absque ulla limitatione aut discretione, dicitur enim: *spirituales sint vel temporales* iuxta bonum quo privant, *medicinales* ad emendationem *vel, ut vocant, vindicativae* idest; editae praecipue in punitionem delicti, *latae vel ferendae sententiae* quoad modum eas incurrendi, *eae* omissae ut supra, *tanquam abrogatae habeantur* ex huius canonis edicto de voluntate digerentis ac promulgantis Codicem. Sed iuxta explicationem initio datam quoad verbum « disciplinam » sequitur, quemadmodum declaravit Pius IX de censuris latae sententiae per const. « Aplcae. Sedis » [2], poenas praedictas decretas etiam suprema Ecclesiae auctoritate « sive pro interno regimine quorumcumque ordinum et institutorum regularium, necnon quorumcumque collegiorum, congregationum, coetuum locorumque piorum cuiuscumque nominis aut generis sint, eas omnes firmas esse, et in suo robore permanere ».

6° *Si qua ex ceteris* (seu non qua poenalibus, nec quibus saltem dubio congruant canones) *disciplinaribus*, quatenus ab his supra declaratis mere morales, quae actus internos dirigunt, distinguuntur, *legibus*, scripto datis in perpetuum, a suprema Ecclesiae potestate vim accipientibus, et non mere particularibus; non enim hae in hoc num.° exprimuntur, nec de his cura fuit digerenti Codicem,

[1] l. 2 D. tit. IV, L. I. — [2] 12 Oct. 1869.

uti ad verbum « disciplinam » declaratum est, illae igitur sic declaratae leges, *quae usque adhuc* idest: « usque ad » Codicis obligationem plenam *viguerunt* qua tales, *nec explicite* nempe: verbis illas forsitan in plures canones dispertitas exprimentibus vel per extensum, vel succinte per initium Const.ª antiquae, *nec implicite* scilicet: quae deducatur ex unius canonis vel plurium canonum praescripto tanquam necessaria conclusio, vel in tali praescripto praesupponatur certo, vel in eo contineatur, tanquam species in genere, pars in toto, id quod minus in eo quod maius est, *in Codice* etiam ex plurium canonum collatione *contineatur*, *ea* lex sic determinata *vim omnem*, ad Ecclesiam latinam quod attinet, *amisisse* per exclusionem a Codice nunc continente Ecclesiae Latinae totam disciplinam ut supra, *dicenda est*, sic pandita legislatoris voluntate, *nisi* a) *in probatis libris liturgicis* declaratis in can. 2 *reperiatur*, prout ibidem « vim suam retinere » explicatum est, non autem si solum « reperiatur » relata ex aliis fontibus, quin « ritus ac caeremonias publici cultus praescribat », *aut* b) *lex sit iuris divini*, hoc est: a Deo supernaturaliter promulgati, *sive positivi* idest: libera quoque conditi voluntate, *sive naturalis* hoc est: ex hominis natura provenientis, ac ratione cogniti, nam « lex naturalis nihil aliud est quam participatio legis aeternae in rationali creatura » ut ait D. Th. [1]. Haec divisio explicatur ab eod. Angelico Praec. [2]: « ius divinum dicitur quod divinitus promulgatur; et hoc quidem partim est de his quae sunt naturaliter iusta, sed tamen eorum iustitia homines latet; partim de his quae fiunt iusta institutione divina. Unde etiam ius divinum per haec duo (naturale et positivum) distingui potest, sicut et ius humanum. Sunt enim in lege divina quaedam praecepta, quia bona; et prohibita, quia mala; quaedam vero bona, quia praeccepta; et mala, quia prohibita ». Quaenam vero sint haec in dubio, constare potest ex authentica Ecclesiae declaratione.

Hic referre oportet ob servandam praxim Decretum S. Congr. S. Officii « circa consilia a vigilantia et iuramentum antimodernisticum ». Videlicet; « inspecto Codicis ipsius can. 6, n. 6, propositum est dubium: *An praescriptiones ad duo supra memorata capita spectantes, post dictum diem festum Pentecostes* (anni 1918), *in vigore manere pergant an non?*... Emmi. ac Rdmi. DD. Cardi-

[1] I-II q. XCI a. 2 c. – [2] II-II q. LVII a. 2 ad 3[m].

nales... die 20 Martii 1918, expresse declarandum decreverunt: « Praescriptiones praedictas, ob serpentes in praesenti modernisticos errores latas, natura quidem sua, temporarias esse ac transitorias, ideoque in Codicem Iuris Canonici referri non potuisse; aliunde tamen, cum virus Modernismi diffundi minime cessaverit, eas in pleno suo robore manere debere usquedum hac super re Apostolica Sedes aliter statuerit » [1]. Praescriptiones illae inveniri possunt in Motu pr. « Sacrorum Antistitum » Pii X s. m. 1 Sept. 1910 edito [2].

56. **Significatio verborum in quamplurimis Codicis locis usitatorum.** S. Congr. S. Officii interrogata « 2. Utrum per acta a S. Sede Apostolica profecta designentur tantum acta quae immediate a S. Pontifice proficiscuntur, an etiam quae mediate a SS. RR. Congregationibus proveniunt? respondit [3] ad 2. Negative ad primam partem; affirmative ad secundam ». Huic concordat ampliori modo inscriptio Commentarii officialis Romanae Curiae. Congruenter igitur his, et quidem rationabiliter, ut patebit, edicit *can.* 7. *Nomine Sedis* metaphorice ob publicam fixam auctoritatem in Ecclesia, *Apostolicae* antonomastice, eo quod solum Petri successores in ea consequuntur omnes potestates illius Apostolatus, *vel Sanctae Sedis* ex usu propter illibatam fidei ac morum doctrinam inde prodeuntem, et ob Spiritus Sancti assistentiam peculiarem, *in hoc Codice veniunt* ex illum digerentis ac promulgantis voluntate *non solum Romanus* ob ecclesiam cuius est *Pontifex, sed etiam,* ut regula generalis cum exceptione duplici: *nisi* a) *ex rei natura* forsan incommunicabili v. gr. can. 100 § 1, b) *vel sermonis contextu* personam ipsius designante *aliud appareat*, nec dubium sufficit, *Congregationes*, de quibus sunt can. 246-257, *Tribunalia* tria in can. 258, 259 designata, *Officia* sex moderata per can. 260-264, *per quae* velut organa diversimode, hoc est: consultatione, decisione, mera exequutione; ac proinde cum supremae auctoritatis communicatione *idem Romanus Pontifex negotia Ecclesiae universae* scilicet « eorum, qui undique, sive studio religionis ac pietatis, sive iuris persequendi, sive gratiae impetrandae, aliisve de causis ad Summum Pontificem confugiunt » [4] *expedire solet*, quamvis nonnulla quandoque propria manu vel vivae vocis oraculo expediat.

[1] Comm. offic. X, 136 — [2] Comm. offic. II, 664, 669. — [3] 13 Ian. 1892, Collect. S. Congr. de P. F. n. 1777. — [4] Const. « Sapienti consilio » Pii X. 29 Iunii 1904, initio.

57. **Libri distributio in Titulos.** Etiam in Codice retinentur Decreti Gratiani principia [1]: « Omne autem ius legibus et moribus constat. Lex est constitutio scripta. Consuetudo autem est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex ». Propterea Tituli priores Decretalium, de constitutionibus in alium mutatus, nempe: *Tit. I. De legibus ecclesiasticis,* et *Tit. III. De consuetudine,* in hoc Libro I.° inveniuntur, interiecto *Tit. II. De temporis supputatione,* quia Codicis canones multoties tempus designant servandum in praescripti adimplemento, cuius initium ac finis cognitu necessaria fuerunt per has normas generales determinanda. — Semel constituto iure, oportet illud in praxim deducere interveniente administratione Superiorum ecclesiasticorum, qui, cum sint etiam legislatores, authenticas legum declarationes proferre debent, imo et facultates praeter ius vel dispensationes quoque contra ius concedere. Omnia haec peragunt documentis, de quibus ut in Decretalium titulo etiam inscribitur *Tit. IV. De rescriptis,* huic succedentibus duobus aliis, qui sunt *Tit. V. De privilegiis,* quae facultates tum praeter tum contra ius continent, ac *Tit. VI. De dispensatione,* quae contraria est semper alicui normae obligatoriae. Hic titulus quoad inscriptionem novus est, praecedens autem ex Lib. V Decretalium est huc convenienter translatus.

TITULUS I.

De legibus ecclesiasticis.

CAN. 8. - § 1. Leges instituuntur, cum promulgantur.

§ 2. Lex non praesumitur personalis, sed territorialis, nisi aliud constet.

CAN. 9. - Leges ab Apostolica Sede latae promulgantur per editionem in *Actorum Apostolicae Sedis commentario officiali,* nisi in casibus particularibus alius promulgandi modus fuerit praescriptus; et vim suam exserunt tantum expletis tribus mensibus a die qui *Actorum* numero appositus est, nisi ex natura rei illico ligent aut in ipsa lege brevior vel longior vacatio specialiter et expresse fuerit statuta.

CAN. 10. - Leges respiciunt futura, non praeterita, nisi nominatim in eis de praeteritis caveatur.

CAN. 11. - Irritantes aut inhabilitantes eae tantum leges habendae sunt, quibus aut actum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse vel aequivalenter statuitur.

CAN. 12. - Legibus mere ecclesiasticis non tenentur qui baptismum non receperunt, nec baptizati qui sufficienti rationis usu non gaudent, nec qui, licet rationis usum assecuti, septimum aetatis annum nondum expleverunt, nisi aliud iure expresse caveatur.

[1] Dist. I cap. 2, 3, 5.

Can. 13. - § 1. Legibus generalibus tenentur ubique terrarum omnes pro quibus latae sunt.

§ 2. Legibus conditis pro peculiari territorio ii subiiciuntur pro quibus latae sunt quique ibidem domicilium vel quasi-domicilium habent et simul actu commorantur, firmo praescripto can. 14.

Can. 14. - § 1. Peregrini:

1.° Non adstringuntur legibus particularibus sui territorii quandiu ab eo absunt, nisi aut earum transgressio in proprio territorio noceat, aut leges sint personales;

2.° Neque legibus territorii in quo versantur, iis exceptis quae ordini publico consulunt, vel actuum sollemnia determinant;

3.° At legibus generalibus tenentur, etiamsi hae suo in territorio non vigeant, minime vero si in loco in quo versantur non obligent.

§ 2. Vagi obligantur legibus tam generalibus quam particularibus quae vigent in loco in quo versantur.

Can. 15. - Leges, etiam irritantes et inhabilitantes, in dubio iuris non urgent; in dubio autem facti potest Ordinarius in eis dispensare, dummodo agatur de legibus in quibus Romanus Pontifex dispensare solet.

Can. 16. - § 1. Nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi aliud expresse dicatur.

§ 2. Ignorantia vel error circa legem aut poenam aut circa factum proprium aut circa factum alienum notorium generatim non praesumitur; circa factum alienum non notorium praesumitur, do nec contrarium probetur.

Can. 17. - § 1. Leges authentice interpretatur legislator eiusve successor et is cui potestas interpretandi fuerit ab eisdem commissa.

§ 2. Interpretatio authentica, per modum legis exhibita, eandem vim habet ac lex ipsa; et si verba legis in se certa declaret tantum, promulgatione non eget et valet retrorsum; si legem coarctet vel extendat aut dubiam explicet, non retrotrahitur et debet promulgari.

§ 3. Data autem per modum sententiae iudicialis aut rescripti in re peculiari, vim legis non habet et ligat tantum personas atque afficit res pro quibus data est.

Can. 18. - Leges ecclesiasticae intelligendae sunt secundum propriam verborum significationem in textu et contextu consideratam; quae si dubia et obscura manserit, ad locos Codicis parallelos, si qui sint, ad legis finem ac circumstantias et ad mentem legislatoris est recurrendum.

Can. 19. - Leges quae poenam statuunt, aut liberum iurium exercitium coarctant, aut exceptionem a lege continent, strictae subsunt interpretationi.

Can. 20. - Si certa de re desit expressum praescriptum legis sive generalis sive particularis, norma sumenda est, nisi agatur de poenis applicandis, a legibus latis in similibus; a generalibus iuris principiis cum aequitate canonica servatis; a stylo et praxi Curiae Romanae; a communi constantique sententia doctorum.

Can. 21. - Leges latae ad praecavendum periculum generale, urgent, etiamsi in casu peculiari periculum non adsit.

Can. 22. - Lex posterior, a competenti auctoritate lata, obrogat priori, si id expresse edicat, aut sit illi directe contraria, aut totam de integro ordinet legis prioris materiam; sed, firmo praescripto can. 6, n. 1, lex generalis nullatenus derogat locorum specialium et personarum singularium statutis, nisi aliud in ipsa expresse caveatur.

Can. 23. - In dubio revocatio legis praeexsistentis non praesumitur, sed leges posteriores ad priores trahendae sunt et his, quantum fieri possit, conciliandae.

Can. 24. - Praecepta, singulis data, eos quibus dantur, ubique urgent, sed iudicialiter urgeri nequeunt et cessant resoluto iure praecipientis, nisi per legitimum documentum aut coram duobus testibus imposita fuerint.

38. **Inscriptionis tituli definitio.** Omnino fundamentalis in Codice est *Titulus I. De legibus ecclesiasticis*, quae sunt « ordinationes rationis ad bonum Ecclesiae commune ab eo, qui iurisdictione

curam ipsius habet, promulgatae ». Talis est definitio legis in genere a D. Thoma data [1] et ecclesiasticae legi accomodata.

Ex hac definitione facile eruuntur qualitates, quibus fulgere debet lex ecclesiastica. Dicitur 1° « ordinatio rationis » non quaecumque, etsi enim « propositio universalis rationis practicae ordinata ad actiones habeat rationem legis », et huiusmodi consilia inveniantur in Codice ad imitationem iuris divini, lex proprie loquendo est « ordinatio rationis » imperativa, eo quod « lex quaedam regula est et mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur. Dicitur enim lex a ligando, quia (in conscientia) obligat ad agendum » [2]. — Dicitur 2° « ad bonum commune Ecclesiae », sive universalis, sive particularis; nam quandocumque leges proprie dictae dantur societatibus minoribus in Ecclesia, hae similitudinem habent cum dioecesibus, sive delimitatione territoriali, sive coadunatione personarum. Item lex est regula communitatis perfectae vel subiectorum quatenus membra illius sunt. Cum ergo « omnis pars ordinetur ad totum, sicut imperfectum ad perfectum, necesse est quod lex proprie respiciat ordinem ad felicitatem communem [3], communitate causae finalis » socialiter prosequendae. « Etenim sicut Iesus Christus in terras venit ut homines " vitam habeant et abundantius habeant „ [4], eodem modo Ecclesia propositum habet, tamquam finem, salutem animarum sempiternam », ut ait Leo XIII in encycl. « Immortale Dei » [5]. « Ideoque lex (ecclesiastica) proditur, ut appetitus noxius sub iuris regula limitetur, per quam genus humanum, ut honeste vivat, alterum non laedat, ius suum unicuique tribuat, informatur » in ordine quoque supernaturali [6]. — Dicitur 3° « ab eo qui iurisdictione curam ipsius habet », nam « ordinare aliquid in bonum commune (declaratum) est gerentis vicem ipsius multitudinis (ob eiusdem curam). Et ideo condere legem (ecclesiasticam) pertinet ad personam publicam (seu iurisdictione praeditam), quae totius multitudinis (scilicet: Ecclesiae ut supra) curam habet [7]; quia et in omnibus aliis ordinare in finem est eius, cuius est proprius ille finis ». — Item « persona privata non potest inducere efficaciter ad virtutem; potest enim solum monere: sed si sua monitio non recipiatur, non

[1] I-II q. XC a. 4 c. — [2] D. Th. loc cit. a. 1 c. — [3] Loc. cit. a. 2 c. — [4] Io. X, 10. — [5] 1 Nov. 1885. — [6] Greg. IX in const. « Rex pacificus » 5 Sept. 1234. — [7] D. Th. loc. cit. a. 3 c.

habet vim coactivam, quam debet habere lex, ad hoc quod efficaciter inducat ad virtutem, ut Philosophus dicit [1]. Hanc autem virtutem coactivam habet persona publica (ut supra), et ideo solius eius est leges facere » [2]. — Demum dicitur 4° « promulgata », quod intelligatur secundarie, quando lex ecclesiastica declarat vel docet ius divinum, « quod divinitus promulgatur » primo per revelationem, vel naturale quoque per rationem; sed primario ab Ecclesia « promulgata » erit lex per ipsam etiam condita. Distinguitur autem promulgatio a notitia per divulgationem sequuta; illa enim est actus ex legislatoris voluntate respicitque directe societatem qua talem, haec nascitur in individuis et aliquando ex privatorum testimonio fide digno.

59. **Differentia legem inter et praeceptum ac statuta** ex dictis patebit. « Statutum » est verbum, quod vi usus habet iuridicam significationem universaliorem vocabulis « praeceptum » ac « lex ecclesiastica ». — Statutum enim idem sonat ac ordinatio quaedam rationis practicae sequenda, praescindendo a natura potestatis ob quam fertur; ideoque applicatur et ss. canonibus, quando dicitur « statuta ss. canonum », et religiosorum regulis, quae sine difficultate appellantur proprie « statuta eorum », et dispositionibus pro interno regimine alicuius capituli vel confraternitatis latis absque iurisdictione vel auctoritate praecipiendi publica aut privata. — « Praeceptum » est quidem ordinatio rationis, datum tamen non a quocumque, sed ab eo tantum qui vere Superior sit illius, cui praeceptum iniungitur. Servandum est igitur in conscientia, ut non peccetur ex inobedientia. Auctoritas vero praecipiendi, qua pollet Superior, non est quoad eius originem determinata, nec quoad finem ob quem est constituta. Potest ergo immediate oriri, aut ex contractu, sicut in societate herili, aut ex natura, velut in parentibus erga filios, aut ex voto, sicut in religiosis, aut ex divina institutione, sicut in Ecclesia. Sic pariter finis auctoritatis praecipiendi potest esse commodum seu utilitas privata, sicut in potestate domestica vel vi voti, forsitan non exclusa utilitate communitatis seu societatis non perfectae, vel e contra ipso iure constituta est illa auctoritas primario in bonum membrorum societatis perfectae commune, quod evenit in qualibet publica auctoritate,

[1] Ethic. lib. X cap. ult. — [2] Ib. ad 2^m.

quamvis non excludatur forsitan directa quoque sociorum utilitas propter specialem societatis naturam, quod absdubio asserendum est de iurisdictione ipsius Ecclesiae ob peculiarem ipsius finem, qui est salus animarum in singulis fidelibus promovenda directe, sive illa potestas exerceatur socialiter sive privatim. — « Lex vero ecclesiastica », si loqui proprie velimus, est quidem ordinatio rationis, seu statutum. Item secundum Digestum [1]. « Lex est commune praeceptum », quod a vero Superiore promanat, sed habet sibi omnino proprium, quod procedit ab Ecclesiae iurisdictione seu publica regiminis potestate, ac directe in bonum commune ipsi societati praefixum ab eiusdem Divino Conditore.

60. **Statuta, leges ac praecepta stricto sensu.** Hinc sequitur, quod « statuta » stricto sensu sunt ordinationes, quae a capitulis fiunt vel a confraternitatibus absque ulla superioritate vel iurisdictione, quamvis forsitan ex conventione, vel oeconomica utilitate. Econtra leges ecclesiasticae requirunt *a*) in eas ferente spiritualem iurisdictionem fori externi, et hinc leges non erunt, quae vi voti religiosis congregationum etiam communiter iniungantur. Item *b*) necesse est respiciant directe bonum ipsius Ecclesiae, quod resultat ex plurium actibus, iuxta illud Digesti [2] « Iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur ». Et cum hoc bonum, utpote Ecclesiae quae semper durat, conservari perpetuo oporteat, lex ecclesiastica *c*) ex natura sua fertur in perpetuum. Imo, ut legitur in Digesto [3]: « Ex his quae forte uno aliquo casu accidere possunt, iura non constituuntur ». « Nam ad ea potius debet aptari ius, quae et frequenter et facile, quam quae perraro eveniunt ». — Quandocumque ergo aliquod horum deficiat requisitum, ordinatio rationis practicae poterit vocari statutum, vel etiam praeceptum, si ex auctoritate quamvis publica iniungatur, sed deficiet plus minusve a propria legis ecclesiasticae natura.

61. **Canonum distinctio.** Leges ecclesiasticae possunt esse *a*) generales, hoc est sine directa restrictione ad territorii limitationem, proindeque a suprema Ecclesiae potestate, *b*) particulares vero pro determinato territorio, sive a suprema sive ab inferiore dentur potestate. Illae tantum in Codice vocantur « canones » proprie. Nam [4] « Canon graece, latine regula nuncupatur » et « Regula dicta est,

[1] Lib. I tit. 3 l. 1. D. — [2] Loc. cit. l. 8. — [3] Lib. I tit. 3 ll. 4 et 5. D. — [4] Dec. Gratiani, Dist. III, cap. 1 et 2.

eo quod recte ducit, nec aliquando aliorsum trahit. Alii dixerunt regulam dictam, vel quod regat, vel quod normam recte vivendi praebeat, quod distortum pravumque corrigat ». Et hoc stabiliter evenit in legibus, quae a Summo Pontifice vel Conciliis Oecumenicis feruntur, propter assistentiam Spiritus Sancti eisdem usque ad consummationem saeculi a Iesu Christo promissam. — Inter « canones », quidam sunt continentes « legem credendi » supernaturaliter veritates sive speculativas, sive practicas, v. gr. can. 108, § 3, can. 218, § 1, et vocantur « canones dogmatici », alii recte dicuntur « canones morales », qui nempe moderantur voluntatem, seu « agendi legem » continent in illius actibus, sive interne consummatis sive ad externum pertingentibus, v. gr. can. 1323, § 1, et can. 901, demum alii proprie sunt « canones disciplinares », qui « legem dant actionum externarum » equidem cum libera voluntate, quae videlicet Ecclesiae iurisdictioni publicae subiiciuntur, et huiusmodi sunt pro maxima Codicis parte, imo canones tam dogmaticos, quam morales rite admisit ille in ordine ad gubernationem Ecclesiae externam pro ipsius Codicis perfectione.

62. **Constitutiones, decreta, decretales.** Rubrica relativi Tituli Decretalium mutata fuit in inscriptionem facilioris intelligentiae « De legibus ecclesiasticis », ac proprie, cum in hoc titulo considerentur etiam leges particulares forsitan a singulari legislatore conditae, dum « Constitutio » vi vocis significat aliquid statuere cum aliis, unde potest applicari, sicut in Decretalium rubrica, Capituli Universitatisque statutis, necnon actibus civilis potestatis. Imo etsi leges Conciliorum ac Synodorum, ut ait Bened. XIV, Constitutiones dici queant in iure canonico, et nomine « Synodalium constitutionum » utatur can. 362, attamen in Gratiani Decreto scriptum est [1]: « Constitutio vel edictum est, quod Rex vel Imperator constituit vel edicit », unde Constitutiones pontificiae vocantur proprie, quas Supremus Pastor sive in Concilio Oecumenico, sive extra illud, consultis S. R. E. Cardinalibus, promulgat. — Aliud verbum in usu, quo leges ecclesiasticae designantur, est « decreta », et quamvis ordinarie huiusmodi sint per SS. Romanas Congregationes edita, in Codice sic appellantur sive leges Oecumenicorum Conciliorum (can. 227) ad exemplum Conc. Trid[t]., sive leges Concilii plenarii et pro-

[1] D. II, cap. 4.

vincialis (can. 291, § 2). — Demum documenta, quae vim legum universalium in eorum parte dispositiva consequuta sunt eo quod inserta fuerunt in Greg. IX Compilationem, denominantur Decretales. Aliae denominationes legum ecclesiasticarum v. gr. interdicta, sanctiones, mandata, sunt antiquatae.

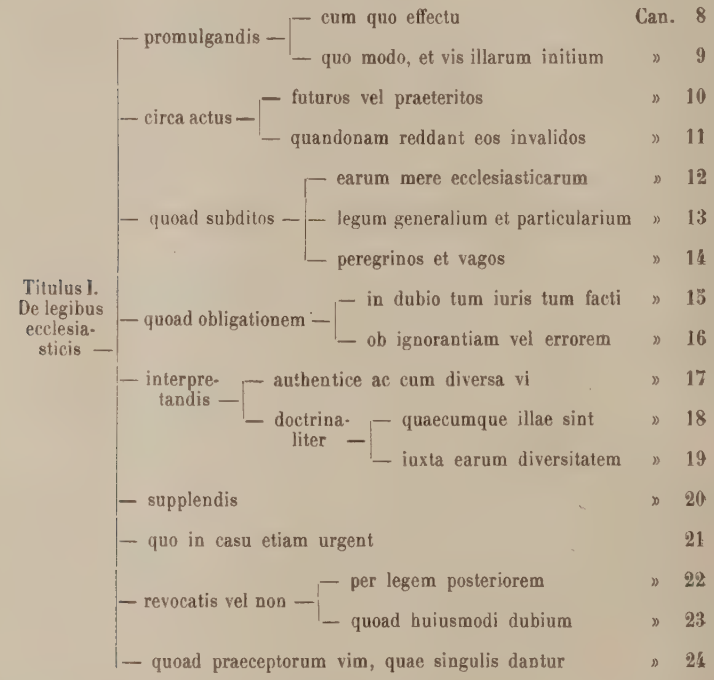

63. **Canonum coordinatio**. Supponit Codex in hoc titulo doctrinam in philosophia et Sacra Theologia tradendam de legibus, ac pro suo scopo ea discernit, statuens, quae a legislatoris voluntate pendent in praecidendis Doctorum controversiis. De promulgatione itaque legum dantur can. 8 et 9; obiectum earum ac vim edicunt can. 10 et 11, quinam diversis legibus ecclesiasticis teneantur in can. 12-14 edocetur, de dubio ac ignorantia legum can. 15, 16 tractant, de ipsarum interpretatione normae sunt can. 17-19, quo modo supplenda sit legis deficientia determinatur in can. 20, de

cessatione legum can. 21-23 decernunt, ac de praeceptis ultimus can. 24 datur.

64. **Promulgationis legum effectus.** Dictum Gratiani ad cap. 3 dist. IV adoptat *Can. 8.* § *1. Leges* quaecumque, sed iuxta inscriptionem « ecclesiasticae » *instituuntur* scilicet : in suo esse stabili ponuntur, ad legislatorem quod attinet, ita ut « lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis », *cum promulgantur,* idest : auctoritate legislatoris societati seu Ecclesiae denuntiantur sic, ut in notitiam subditorum venire possint. Ratio ex D. Thoma [1] : « lex imponitur aliis per modum regulae et mensurae. Regula autem et mensura imponitur per hoc quod applicatur his quae regulantur et mensurantur. Unde ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis, oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent. Talis autem applicatio fit per hoc quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione. Unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc quod lex habeat suam virtutem ». Post hoc, ita Gratianus complet suum dictum, « leges firmantur, cum moribus utentium approbantur ».

Cum ex una parte iurisdictio ecclesiastica in Ecclesiae Pastoribus circumscribatur territorio, ex altera vero leges vi illius datae a personis subditis servari debeant, nonnumquam dubitari poterit an huic vel alteri legi aptanda sit decisio Bonif. VIII [2] : « Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur : subditi eius furtum extra ipsius dioecesim committentes, minime ligari noscuntur : Cum extra territorium ius dicenti non pareatur impune ». Opportunus igitur fuit § *2. Lex,* ut plurimum particularis, sed quandoque S^{us} applicatur legi generali, ut infra, *non praesumitur,* ac « praesumptio est rei incertae probabilis coniectura » (can. 1825), et praesens est « iuris, quae ab ipsa lege statuitur », ac est tum negativa, quantum ad hoc quod « lex » sit *personalis,* scilicet ut a subditis ubique servanda sit, tum positiva : *sed* « praesumitur » *territorialis* ad normam citatae Decretalis, *nisi aliud* scilicet : personalem esse *constet,* seu « praesumptio haec est « iuris simpliciter » contra quam admittitur probatio tum directa, tum indirecta » (can. 1826).

65. **Canonica legum promulgatio et vacatio.** Pius X in-

[1] I-II q. XC a. 4 c. — [2] Cap. II de constitutionibus tit. II. Lib. I.

quit in sua Const.: « Promulgandi pontificias Constitutiones ac leges non idem semper decursu temporis in Ecclesia catholica fuit modus; a pluribus tamen saeculis consuetudo invaluit, ut earum exemplaria publice proponerentur frequentioribus quibusdam Urbis affixa locis, praesertim ad Vaticanae ac Lateranensis Basilicae valvas. Quae autem Romae, tamquam in christianae reipublicae centro et communi patria fidelium, promulgarentur, ea ubique gentium promulgata censebantur, vimque legis plenissime obtinebant: verum cum promulgandae legis ratio et modus a legislatoris voluntate pendeat, cui integrum est constitutas innovare ac moderari formas, aliasque pro temporum ac locorum opportunitate sufficere: idcirco factum est, ut, anteactis temporibus, non omnes Apostolicae Sedis leges ac Constitutiones, memorata forma, hoc est consuetis Urbis affixae locis promulgarentur. Recentius, sacrarum praesertim Congregationum opera, quibus Romani Pontifices, ad leges iam latas declarandas aut ad novas constituendas, utebantur, id fere in consuetudinem venit, ut acta S. Sedis eiusque decreta, in Officio a secretis a quo edita essent legitima auctoritate vulgata, hoc ipso promulgata haberentur. Publici sic iuris effecta, dubitari quidem nequit, quin acta ipsa rata firmaque essent, tum quod plerumque munita clausulis, contrariis quibusvis derogantibus, tum quod id genus promulgatio esset vel expresse vel tacite approbata a Pontifice Maximo. Huic tamen promulgandi rationi etsi plena vis esset, solemnitas illa deerat, quam par est supremae auctoritatis actis accedere. Ea de causa, complures Episcopi flagitarunt, ut a suprema Ecclesiae auctoritate Commentarium proponeretur, in quo novae promulgarentur ecclesiasticae leges, et Apostolicae Sedis acta vulgarentur.

Harum litterarum vi edixit (Summus Pontifex) ut ineunte anno 1909 Commentarium officiale de Apostolicae Sedis actis ederetur Vaticanis typis »[1].

Propterea dicit *can. 9. Leges,* sive generales sive particulares, et sub qualibet Documenti forma v. gr. « Constitutiones pontificiae, Decreta, aliaque scita » *ab Apostolica Sede* (can. 7) nempe: « tum Romanorum Pontificum tum Sacrarum Congregationum et Officiorum » *promulgantur* illius praescripto constitutionis *per editionem* scilicet: « de mandato Praelati a secretis, aut maioris administri

[1] 29 Sept. 1908. CO. I. 5.

eius Congregationis vel Officii, a quo illa dimanent, inserta et in vulgus edita » *in Actorum* etiam « quae ad communem cognitionem videantur utilia, quantum certe ipsorum natura sinat » *Apostolicae Sedis* ad normam can. 7 *commentario officiali*, qualem praesefert titulum, *nisi in casibus particularibus* singularium legum *alius promulgandi modus* equidem « a Sancta Sede » *fuerit praescriptus*, in quibus « casibus » haberetur exceptio in Constitutione « Promulgandi » expressa. — Novum sequitur in canone praescriptum ad quaestionem Doctorum decidendam, et in administrationis Ecclesiae profectum; nempe: *et* leges iuxta normam promulgatae *vim suam* obligandi promulgatione obtentam *exserunt* ad subditos quod spectat, *tantum expletis tribus mensibus*, qui « sumantur prout sunt in calendario » (can. 34, § 3. 1°) *a die* « ad explendam numerationem computando » (ib. 2°) *qui Actorum numero* in parte superiori primae pag^ae^. *appositus est*, non a Documenti data. Duplex tamen sequitur exceptio: *nisi* a) *ex natura rei* v. gr. si « authentice declaretur quandonam ius divinum matrimonium impediat vel dirimat » (can. 1038, § 1), « interpretatio authentica, per modum legis exhibita, si legem coarctet vel extendat aut dubiam explicet » (can. 17, § 2), *illico ligent* habita promulgationis notitia, b) *aut in ipsa lege* singulari *brevior vel longior* « tribus mensibus » *vacatio* scilicet: dilatio efficacis obligationis post factam promulgationem, vel tempus elabendum inter promulgationem eiusque adimplendae obligationis initium, *specialiter* pro tali lege *et expresse* idest: explicitis verbis *fuerit statuta* per legislatorem, quin opus sit huius normae derogatione, cum sit iuxta eiusdem declaratam exceptionem.

66. **Legum effectus extensive.** Alia legum divisio est in « praeceptivas aut prohibitivas », prout solummodo iubent aut vetant respective aliquos actus, vel disponunt circa res positivo aut negativo modo, « poenales », quae adnexam ferunt expressam sanctionem poenae adversus earum transgressores, et denique « irritantes aut inhabilitantes » quando actus in contrarium positos reddunt nullius valoris iuridici, non aliter ac si positi non fuissent, et hoc statuunt directe ipsum actum respicientes aut indirecte per inhabilitatem personae iuridice statutam.

De poenalibus legibus iustam rationem afferens, inquit Gre-

gorius [1]: « Rem quae culpa caret, in damnum vocari non convenit. Quoties vero novum quid statuitur, ita solet futuris formam imponere, ut dispendiis praeterita non commendet: ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurrere, quod eos postmodum dignum est vetitos sustinere ». Id ipsum, ac de legibus aliis praefatis intelligens, ait Gregorius IX [2]: « Cum leges et constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad praeterita facta trahi, nisi nominatim in eis de praeteritis caveatur ». Namque lex proprie dicta, praecipiens vel prohibens, imo irritans vel inhabilitans, datur ad modum regulae, qua actus informentur. Utraque igitur supponit esse possibile diverso modo illud de quo fertur. Atqui praeteritum qua tale, est impossibile mutari, quia neque infectum fieri potest amplius illo in tempore, neque alio modo fieri potest quam eo quo factum sit. Ergo iustum omnino est praescriptum iuris antiqui omnino integrum in *can. 10. Leges* quaelibet ecclesiasticae, qua tales *respiciunt futura* facienda, sive actiones sint, sive processus, sive contractus, sive res, *non praeterita* iam facta, *nisi nominatim* seu expresse *in eis* legibus singulis *de praeteritis*, prout haec vel « adhuc pendentia negotia sint » extraiudicialia quatenus actu uno non complentur [3], vel sunt « praesentia » quatenus « adhuc per appellationem pendentia » [4] aut propter primae instantiae disceptationem, vel quod eorum actuum praeteritorum effectus iuris sunt a legislatoris auctoritate mutabiles, et haec omnia vel aliqua intelliguntur iuxta tenorem verborum per quae « de praeteritis » *caveatur*.

Explicant hunc canonem per eiusdem applicationem ad sacramenti matrimonii canones, duae sequentes declarationes Commiss. Pont. ad Cod. canones auth. interpretandos [5]: « 6. Vis novi Codicis estne retroactiva in his, quae modificantur circa sponsalia et impedimenta tam impedientia quam dirimentia matrimonium, ita ut quodlibet ius acquisitum vigore sponsalium validorum, nullimode possit reclamari, nisi in quantum novus Codex concedit, et contracta impedimenta modificata a novo Codice, nulla dispensatione indigeant? (Cann. 4, 10). — Resp.: Codici, etiam quoad sponsalia et impedimenta, non esse vim retroactivam: sponsalia autem et ma-

[1] Cap. « Cognoscentes » 2 de constitutionibus tit. II. Lib. I. — [2] Loc. cit. cap. 13 in fine. — [3] Cap. 4 de officio Legati I, 15 in 6°. — [4] Cap. 2 de iudiciis I, 1 in Clem. — [5] 2-3 Iunii 1918. CO. X, 346.

trimonia regi iure vigenti quando contracta sunt vel contrahentur, salvo tamen, quoad actionem ex sponsalibus, can. 1017, § 3.

7. Quid dicendum de matrimoniis, si quae nulla sint ex capite impedimentorum a novo Codice abrogatorum: fiuntne matrimonia illa valida ipsa promulgatione novi Codicis, vel etiam post dictam promulgationem indigent dispensatione, sanatione, etc.? (Cann. 4, 10). Resp.: Negative ad primam partem, affirmative ad secundam ».

67. **Legum effectus intensive.** « Leges positae humanitus vel sunt iustae vel iniustae. Si quidem iustae sint, habent vim obligandi in foro conscientiae a lege aeterna, a qua derivantur, secundum illud [1]: " Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt „; et sicut Apostolus dicit [2], *omnis potestas* humana *a Deo est;* et ideo *qui potestati resistit* (in his quae ad potestatis ordinem pertinent), *Dei ordinationi resistit;* et secundum hoc efficitur reus quantum ad conscientiam. Dicuntur autem leges iustae, et ex fine, quando scilicet ordinantur ad bonum commune; et ex auctore, quando scilicet lex lata non excedit potestatem ferentis; et ex forma, quando scilicet secundum aequalitatem proportionis imponuntur subditis onera in ordine ad bonum commune ». Quandonam « iniustae leges per contrarietatem ad bonum humanum e contrario praedictis » obligent per accidens in foro conscientiae, et quod « iniustae per contrarietatem ad bonum divinum nullo modo licet observare » potest videri apud probatos theologos, aut apud D. Thomam [3]. — Doctrina de legis obligatione valet, non solum de legibus tantum praeceptivis aut prohibitivis sed de poenalibus, sive absolute, quae nempe supponunt delictum in earum praevaricatore, sive disiunctive, quae ab Auctoribus mere poenales audiunt, quando aliquid facere, omittere vel poenam secus sustinere statuunt: obligatur enim in conscientia ad illud vel ad poenam sustinendam debito modo inflictam. — Demum leges irritantes aut inhabilitantes obligant in conscientia, ne actus sustineatur tanquam validus, neque habeatur tanquam fons emolumentorum et iurium. Imo huiusmodi actus esset in conscientia omittendus ob legis saltem implicitam prohibitionem. Nam pro certo habendum est actum iure canonico irritum forsitan ob personae inhabilitatem nullos effectus etiam iuris

[1] Proverb. VIII, 15. — [2] Rom. XIII, 1. — [3] I-II q. XCVI a. 4 c.

naturalis producere, quamvis lex canonica hos expresse non auferat. Alias sequeretur, quod lex huiusmodi irritans aut inhabilitans, non per accidens ob legislationis humanae deficientiam, sed necessario et semper oppositionem statueret inter forum externum et conscientiae, quinimo per iudicis declarationem obligaret ad hanc oppositionem, quae, utpote animarum sanctificationi contraria, non cadit sub legislativa potestate Ecclesiae.

In iure canonico praecedenti, ut norma generalis vigebat, secus ac in Romano iure, « multa fieri prohibentur, quae, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem » [1], seu canones ut plurimum habent solum praecepti vim aut prohibitionis. Non deerant vero, ut omnibus notum est, canones irritantes atque inhabilitantes, de quibus conflata est reg. iuris 64 in 6°. « Quae contra ius fiunt, debent pro infectis haberi ». Amplitudo ergo huius regulae sortitur terminos per *can. 11. Irritantes aut inhabilitantes* definitae initio commentarii ad praec. can^m. *eae tantum leges* « ecclesiasticae » *habendae sunt* secundum expressam Sedis Apostolicae etiam pro futuris voluntatem, *quibus* singulis a) *aut actum* ibi expressum vel adversus canonis praescriptum *esse nullum,* hoc verbo quoad sensum, vel ex eo quod praescripta forma sit ad actus validitatem necessaria, b) *aut inhabilem* idest: facultate iuridica privatam *esse personam,* qua iurium subiectum, *expresse* unum alterumve dicendo *vel aequivalenter* idest: quoad verborum manifestum eundem sensum *statuatur* indubitabili modo ad normam can. 15. — Ad huius declarationem conferunt verba Reiffenstuel [2]: « Irritatio actus alia est *implicita,* alia *explicita.* Et quidem irritatio explicita dicitur, quae fit verbis claris et expressis, ut si lex dicit: " si secus fiat, omni careat robore firmitatis ", cap. Decet, § fin. De immunitate Eccl., in Sext., aut " irritum sit et inane ". Clem. 2, De rebus Eccl. non alienandis. — Irritatio *implicita* est, quae fit per verba aequipollentia, ut fit quando *certa forma praescribitur* actui sive contractui. Nam quia forma dat esse rei, consequenter ea deficiente corruit actus ».

Reg. iuris 35 in 6°. est: « Plus semper in se continet quod est minus », unde potestas irritandi actus in omnibus subditis per leges, quae provenit ob necessitatem efficaciter providendi bono

[1] Cap. 16 de regularibus tit. XXXI, Lib. III. — [2] Tit. II, de Constitutionibus n. 243.

communi societatis, extenditur quoque ad actuum irritationem pro singulis subditis. Hanc potestatem exercet legislator, quando iubet vel saltem permittit, actus contra canonem vel aliam legem positos rescindi posse seu annullari, personam inhabilem fieri aut declarandam esse. His in casibus actus illi vel ab huiusmodi persona sunt validi, usquequo interveniente Ordinario vel iudice ad canonis normam, lex illa iubens vel permittens effectum sortiatur, secundum illud Innoc. III [1]: « Cum multa per patientiam tolerentur, quae si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia non debeant tolerari ». — Sed ob regulam citatam sequitur canonem 11 aptandum esse quoque legibus circa actus rescindibiles vel circa inhabilitandas personas, prouti hae leges sub irritantibus aut inhabilitantibus implicite continentur.

68. **Quinam in genere subsunt Ecclesiae legibus,** eruendum est partim ex iure divino, partim ex humani legislatoris voluntate. Ex illo iure ita fundata est Ecclesia, ut eiusdem ingressus pateat volentibus baptismum recipere, quod sacramentum ianua est huius domus Dei: eis vero qui nullo modo receperunt baptisma vel non valide, aptanda sunt Apostoli verba: « Quid mihi de iis qui foris sunt iudicare? » [2] idest: ad me non attinet. Cum vero iudicium exerceri possit in ea societate, quae leges fert, sequitur Ecclesiam non gaudere legislativa potestate in eos, qui extra eam inveniuntur. Quod asseritur etiam ab Innoc. III in cap. « Gaudemus » 8 de divortiis (IV, 19): « qui (pagani) constitutionibus canonicis non arctantur (quid enim ad nos, secundum Apostolum eundem, de his, quae foris sunt, iudicare?) ». Idque de catechumenis adhuc valet. — Propterea sic incipit loquens negative *can. 12. Legibus* quibuslibet *mere ecclesiasticis*, idest: in quantum obligandi vim ex sola ecclesiastica potestate derivant directe, aliter enim est asserendum de obligatione, quae ex iure altiori dimanat iuxta distinctionem canonum sub inscriptione positam, *non tenentur* obligati *qui* a) *baptismum* de facto aut valide *non receperunt*: quoad ius vero divinum positivum cum sit a Deo pro omnibus promulgatum, noscentes sufficienter illud obligantur, propter quod sequens aptatur clausula non minus iuri divino quam legibus ecclesiasticis, quibus *nec* valide *baptizati* « tenentur » *qui sufficienti rationis usu* ad

[1] Cap « Cum iam dudum » 18 de praebendis et dignitatibus, tit. V, Lib. III. — [2] I ad Corinth. V, 12.

earum habendam cognitionem *non gaudent*, cuiuslibet sint aetatis, et hoc ex natura illarum legum. Hi enim nequeunt praeceptum positivum percipere, nec eis est insitum a natura. — Ius autem naturale eis est inditum cum mente, iuxta illud: « signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (Ps. IV, 6), quasi lumen rationis naturalis, quo discernimus quid sit bonum et quid malum, quod pertinet ad naturalem legem, nihil aliud sit quam impressio luminis divini in nobis » [1]; hinc posito rationis usu homines quilibet ius illud, prout norunt, servare obligantur. — De legibus autem ecclesiasticis sequens Codex doctrinam auctorum communem, sic regulariter statuit: *nec* illis « tenentur » *qui, licet rationis usum assecuti*, ac posito quod eas noscerent, *septimum aetatis annum* ad normam can. 34, § 3, 1°. 3°. *nondum expleverunt*, videlicet: « expleto ultimo die eiusdem numeri » ac mensis, in quibus nativitas accidit. Consideravit igitur canon quandonam usus rationis frequentius consequatur, sed exceptionem adiecit: *nisi aliud iure* scripto quoad unam vel plures leges *expresse caveatur*; uti solet fieri de iuris divini determinationibus.

Positivus canonis sensus est: cuiuslibet legis ecclesiasticae qua talis subiectum est persona *a*) valide baptizata, *b*) usum rationis assecuta, *c*) post septimum aetatis annum, quod valet de ss. canonibus ac de legibus particularibus. Ultima conditio pro quibusdam legibus non est necessaria, nempe: quando sic expressit competens legislator. Ceteroquin tres illae conditiones non semper sufficiunt.

69. **Quinam diversis legibus tenentur.** Cum iurisdictio Ecclesiae utpote catholicae nullis coarctetur territorii limitibus, ss. canones vere universales obligant baptizatos ubique terrarum degentes. Sic legimus in cap. 1 « de constitutionibus » (I, 2): « Canonum statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus vel iudiciis ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur », et in Conc. Trid. actis [2] invenimus scriptum: « sciant universi, sacratissimos canones exacte ab omnibus, et quoad eius fieri poterit, indistincte observandos ». Accuratius loquitur *can. 13, § 1. Legibus generalibus*, (ut sunt quamplures Codicis canones), videlicet vel conditae absque circumscriptione territorii, proindeque latae a Romano Pon-

[1] D. Th. I-II, q. XCI, a. 2 c. — [2] Sess. XXV cap. 18 de ref.

tifice, a Concilio Oecumenico, vel ab illis SS. Romanis Congregationibus quibus, « pro suae competentiae negotiis, nulli sint constituti territorii limites », ut explicatum est in Commentario textus ante can. 251, vel quae sunt leges personales, *tenentur*, considerata illarum conditione, *ubique terrarum* qualitercumque degant *omnes* indistincte inter valide baptizatos ex can. 12, *pro quibus* iuxta illarum tenorem *latae sunt* singulae.

Quandoque enim lex utitur verbo « omnes fideles » v. gr. can. 119, « cuivis fidelis » ut in can. 905, « nemini » ut incipit can. 857, ac tunc, nisi per canonis verba, vel alterius canonis praescripto restringendus sit legis sensus, est lata lex pro illis qui « septimum aetatis annum expleverunt » (can. 12); quandoque canon v. gr. 859, § 1, 906, addit verbis « omnis utriusque sexus fidelis » alia « postquam ad usum rationis pervenerit », ac tunc lex amplior est, quia est lata pro his quoque, qui « septimum aetatis annum nondum expleverunt »; demum quandoque canon exprimit « coniuges » v. gr. 1128 « coniux innocens » v. gr. 1130, « parentes » v. gr. 1113, « parochus » v. gr. 470, « Ordinarius loci » can. 472, « Episcopi residentiales » v. gr. 334. « Cardinales » v. gr. 238, etc., ac singuli sub illa denominatione expressi, ac forsitan non omnes ob restrictiva subsequentia verba, illis singulis canonibus « tenentur ».

Hinc patet quasdam interpretationis regulas vigere in hoc canone implicitas. Prima sit brochardica seu doctrinalis iuri antiquo innixa et in eo quoad sensum generalem contenta: « Verba generalia generaliter i. e. sine distinctione sunt intelligenda, nisi propter aliam legem distinguatur ». Continetur in cap. « Quia circa » 22 « de privilegiis » (V, 33), additurque ibidem ratio: « cum nihil exceperit, et potuerit excepisse ». Quoad exceptionem adest reg. 34. Iuris in 6°: « Generi per speciem derogatur », prout v. gr. lex generaliter loquens limitatur per aliam specialiter loquentem, vel una lex distinguit limitando aliam indistincte statuentem, ut fit in cap. « Statutum » 23 de electione (I, 6) in 6°. — Secunda sit: « indefinita loquutio aequipollet universali ». Est communis, et fundatur sicut praecedens. Intelligenda vero, quando subest eadem ratio pro omnibus individuis sub indefinita locutione comprehensis. Et differentia recolenda inter loquutionem universalem cum particula *omnis* et indefinitam loquutionem est, quod illa comprehen-

dit singularia vi vocabuli, nisi motivum adsit interpretationem huiusmodi restringendi, indefinita vero loquutio est universalis non vi vocis, sed ex rationabili benignaque interpretatione.

§ 2. *Legibus conditis*, sive ab inferiori sive a suprema Ecclesiae potestate, *pro peculiari territorio*, cuiuslibet amplitudinis illud sit, exclusis ergo personalibus legibus, *ii subiiciuntur* inter valide baptizatos ad normam can. 12, *a*) *pro quibus latae sunt* iuxta declarationem huius clausulae in praec. §°, *b*) *quique ibidem* intra territorii praefati limites *domicilium vel quasi domicilium* sive « paroeciale » sive « dioecesanum » (can. 92, § 3) *habent*, idest : acquisierunt ad normam can. 92, §§. 1, 2, vel « necessario retinent » (can. 93, § 1) atque necdum amiserunt ad normam can. 95, *c*) *et simul* tempore urgentis legis *actu commorantur*, etiam brevi tempore, « ibidem » ut supra, *firmo* uti exceptione huius §ⁱ *praescripto can. 14* statim exponendo de peregrinis obligatis, vel absque tertia conditione (§ 1, n. 1°) vel absque secunda (§ 1, 2°), et de vagis obligatis quamvis secunda desit conditio (ib. § 2).

70. **Utrum legislatores ecclesiastici subiiciantur legibus a se indistincte latis, et quomodo.** Si potestas Ecclesiae legislativa exercetur a collegio quodam, singula huius membra, utpote vere subditi integro collegio, obligantur legibus ab ipso latis sine distinctione, aut omisso verbo quod eos comprehendat, dum excipiatur unus Romanus Pontifex in Concilio Oecumenico ; ipse enim, cum eandem habeat potestatem ac ipsum Concilium, legibus conciliaribus non est subiectus magis quam propriis Constitutionibus. — Si Supremus Pastor aliique singulares legislatores v. gr. Episcopi leges promulgant pro omnibus, et quoad huiusmodi leges a suis praedecessoribus, nemo sibiipsi inferre vim potest, sed ii subduntur legibus propria voluntate servandis, quoad earum praeceptum aut vetitum. Teneri ergo sic ex levi saltem obligatione ad servandas praedictas leges etiam a suis praedecessoribus latas, rationabiliter respondetur cum D. Thoma [1] eo quod « Iurisperitus (Ulpianus) dicit [2] « princeps solutus est a legibus » quantum ad vim coactivam legis, nullus enim proprie cogitur a seipso; lex autem non habet vim coactivam nisi ex principis (seu legislatoris) potestate. Sic igitur princeps dicitur esse solutus a lege, quia nullus

[1] 1-11 q. XCVI ar. 5 ad 3ᵐ. — [2] Lib. 1 ff. tit. 3 de legibus et senatuscons.

in ipsum potest iudicium condemnationis ferre, si contra legem agat (« Prima Sedes a nemine iudicatur » Can. 1556). Sed quantum ad vim directivam legis princeps (et legislator ecclesiasticus) subditur legi propria voluntate, secundum quod scriptum est in Decretalibus: [1] « Quod quisque iuris in alterum statuit, ipse eodem iure uti debet ». Et Sapientis dicit auctoritas: « Patere legem, quam tu ipse tuleris ». Theodosius et Valentinianus impp. Volusiano Praefecto scribunt: [2] « Digna vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri: adeo de auctoritate iuris nostra pendet auctoritas. Et revera maius imperio est subiicere legibus principatum ». Improperantur etiam a Domino ii *qui dicunt, et non faciunt,* et qui *aliis onera gravia imponunt et ipsi nec digito volunt ea movere,* ut dicitur (Matth. XXIII). Unde quantum ad Dei iudicium princeps (ac ecclesiasticus legislator) non est solutus a lege quantum ad vim directivam eius, sed debet voluntarius, non coactus legem implere. — Est etiam princeps (seu ecclesiasticus legislator) supra legem, inquantum, si expediens fuerit, potest legem mutare, et in ea dispensare pro loco et tempore » ad normam can. 81, 82.

De cetero huius modi doctrinae concordat Gelasius Papa aiens in epistola ad Episcopos Dardaniae [3]: « Confidimus, quod nullus iam veraciter Christianus ignoret, uniuscuiusque Synodi constitutum, quod universalis Ecclesiae probavit assensus, nullam magis exsequi sedem prae ceteris oportere, quam primam: quae et unamquamque synodum sua auctoritate confirmat, et continuata moderatione custodit ». — Citatos canones ac iuris principia putamus esse implicite in can. 13 contenta sub illis verbis « omnes pro quibus latae sunt » intelligendis « secundum propriam verborum significationem » (can. 18), pro legibus initio determinatis, atque ad normam can. 13, 14 excludentem quarumdam earum legum observantiam.

71. **Quid iuris de peregrinorum et vagorum subiectione legibus.** Ex principiis in can. 13 admissis facile deducuntur per logicam illationem, quamvis opposita illis videantur, praescripta *can 14. § 1: Peregrini,* nempe: qui ad tempus infra maiorem anni partem, aut obiter et quasi praetereuntes pro aliquo negotio vel

[1] Cap. 6 de constitutionibus tit. II Lib. I. — [2] Lib. IV. C. De legibus et constitut. — [3] Cap. 1 caus. XXV, q. I.

commodo « versantur extra domicilium et quasi-domicilium quod adhuc retinent » (can. 91):

1°. *Non adstringuntur* obligationis conscientiae vinculo *legibus particularibus sui territorii*, scilicet: « conditis pro territorio » (can. 13, § 2) domicilii et quasi-domicilii eorum, *quamdiu ab eo absunt*, idest: ab egressu e limitibus territorii ubi illae vigent. eo quod « ibidem actu non commorantur » (can. 13 § 2) iuxta decisionem Bonif. VIII [1] ampliantis principium: « Extra territorium ius dicenti non paretur impune ». — Duae sequuntur exceptiones, videlicet: *nisi a) earum* « particularium legum » *transgressio* tempore absentiae patrata sit vere talis, ut *in proprio territorio noceat*, tunc enim ex effectu putatur ille moraliter praesens in loco, *b) aut leges sint personales*, quia generalium legum naturam induunt, prout in can. 13 § 1 declaratum est.

2° *Neque* « adstringuntur » ut in n.° 1° *legibus* equidem « particularibus », nam dicitur: *territorii in quo versantur* « peregrini », seu absque quasi-domicilio, propter defectum secundae conditionis can. 13, § 2, congruenter iuri praecedenti [2] seu Decretali Clem°. III: « A nobis fuit ex parte tua quaesitum, utrum si quis ita pronuntiaverit: Quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit, haec generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de iurisdictione illius? Ad quod dicimus, quod hac sententia non nisi subditi obligantur; nisi forte plus contulerit maior et largior auctoritas delegantis ». Ex iure enim Codicis « sive per domicilium, sive per quasi-domicilium suum quisque... Ordinarium sortitur » (can. 94, § 1). — Etiam hic duae subnectuntur limitationes: iis supradictis « legibus » *exceptis*, nempe: his « adstringuntur peregrini », *quae* a) *ordini publico consulunt*, sive per iusti determinationem v. gr. quoad taxas, sive propter scandalum, quod ex transgressione oriretur, sive illud constet iudicio legislatoris in lege expresso aut consuetudine, *b) vel actuum* in iudicio vel extra illud legitimorum *sollemnia* vulgo formalitates *determinant*, iuxta principium: « Locus regit actum ». Hae quidem exceptiones iustae sub principiis can.° 13 non veniunt.

3° *At legibus generalibus* declaratis in can. 13, § 1, equidem

[1] Cap. 2 de constitutionibus tit. II, Lib. I in 6°. — [2] Cap. 21 de sent. excommunicationis tit. XXXIX Lib. V.

« mere ecclesiasticis » ob ea quae sequuntur, *tenentur*, prout in cit.° § 2° fuit edictum, sed hoc in loco iteratur utiliter admonitio: *a*) *etiamsi hae* « generales » iuxta earum promulgationem *suo in territorio* domicilii et quasi domicilii *non vigeant*, ob exemptionem tum in lege positam tum circumstantiarum territorii, propter indultum, aut legitimam consuetudinem in contrarium, *b*) *minime vero* praefatis « legibus » tenentur, *si in loco in quo versantur* tanquam « peregrini » *non obligent* una ex causis, ut supra. Breviter post declarationem: « Peregrini legibus generalibus tenentur solummodo, quando vigent in loco in quo versantur ». — Quoad modum has leges servandi, qui sit diversus ex legibus vel usibus particularibus, sequitur ex huius canonis praescriptis validas esse normas, quae sic exprimuntur de lege Concilii Quebecensis quoad diversas regionis Canadensis dioeceses. S. Congr. Consistorialis ita declaravit [1]: « 2. Clericum a propria dioecesi in aliam migrantem posse ibi vestem dioecesis suae retinere, quamvis diversam ab ea quae in loco est praescripta, dummodo sit una ex duabus a Patribus Quebecensibus probata: idque usquedum domicilium vel quasi-domicilium ibidem non ineat. — 3. Sicut in ieiunii et abstinentiae lege aliisque similibus fas est peregrinis loci usum sequi, ita pariter salvam esse cuilibet clerico potestatem se conformandi usibus loci ad quem transmigrat, quin ab Ordinario suo hac una de causa reprehendi vel puniri valeat ».

§ 2. *Vagi*, nempe: qui « nullibi domicilium habeant, vel quasi domicilium » (can. 91), hac de causa *obligantur legibus*, quae pro ipsis qua personis in Ecclesia « latae sunt », *a*) *tam generalibus* ob can. 13, § 1, *quam b*) *particularibus, quae vigent* seu actuali obligandi vi pollent *in loco in quo versantur*. Etenim quoad generales, pariter ac peregrini « minime tenentur, si in loco praefato non obligent », idest: gaudent locali excusatione; quoad particulares autem obligantur congruenter normae can. 13, § 2, eo quod secunda conditio ibi requisita domicilii vel quasi-domicilii, faciens subditum Ordinarii illius territorii congruenter can^{a}. 94 § 1^{a}, verificatur aequipollenter in vago dum in loco « actu commoratur » ad normam cit.^{i} can.^{a} § 2.

72. **Diversi casus legis dubiae.** Ad sanam interpretatio-

[1] 31 Mart. 1916, CO. VIII, 150.

nem seq.ª canonis praemittere quaedam opus est. Dubium est « mentis suspensio assensus alterutri propositionum contradictoriarum tanquam verae ». Si propositiones sint de re speculativa, dubium est speculativum, si de actionibus hominum est proprie dubium practicum, quod ultimum potest respicere actionum moralitatem, ac erit proprie dubium morale, vel artes, industriam, commercium, etc. vel demum leges, quibus regitur societas, et tunc vocabitur proprie dubium iuridicum. — Hoc ultimum potest contingere vel ex defectu rationum pro et contra, vocaturque negativum; vel ob rationes quae militantes pro et contra mentis statum illum causant, et est dubium positivum. — Denique hae rationes quandoque fundantur in ipsa lege, quoad promulgationem, quoad sensum illius in se vel collatae cum aliis legibus iurisque principiis, quoad eiusdem revocationem, ac erit dubium iuris; quandoque autem ex humanorum actuum circumstantiis motiva dubitandi oriuntur, ac vocatur dubium facti. — Dubium designat quid subiectivum; sed si contingat secundum mentem instructam iuris ac facti cognitione debita, erit dubium obiectivum, quia se habebit ex parte ipsius propositionis; si pendeat ex defectu debitae cognitionis, erit tantum subiectivum, quod propterea excuti debet.

De morali dubio regulas edocere ad Theologiam moralem spectat. Manente igitur quaestione ac systematum diversitate quoad eius in praxi solutionem, idemque dicatur de lege divina, quatenus hominum mores dirigit; sic statuit pro legibus, quae ab Ecclesiae auctoritate sola vim habent, *can. 15. Leges* « ecclesiasticae » propter inscriptionem Tituli ac secundum illius explicationem, ast proprie tales, videlicet: vere promulgatae (tunc enim « instituuntur » can. 8, § 1), indeque notae certo communitati seu obiective, ac nondum certo revocatae, nam « in dubio circa revocationem legis » adest can. 23. Hinc iam consequitur non extendi canonem ad leges iuris divini, quia earum dubium vel recidit in ipsarum dubiam promulgationem, atque circa canones dogmaticos sequenda norma can. 1323, § 3, vel aliter ob dubium essent servandae propter certum quod incurreretur periculum, eo magis quod addit canon: *etiam irritantes* contrarium actum quoad ipsius effectus ex respectivo iure transgresso provenientes, *et inhabilitantes* personas in eodem iure ad efficaces actus. — « Leges » igitur declaratae *a) in dubio iuris* de verborum, clausularum significatione, vel

ad quosdam actus legis extensione, *non urgent* ad earum in dubia parte observationem, nec quoad vim earum irritandi vel inhabilitandi, quam sic limitat legislatoris voluntas iuxta reg. iuris 37 in 6°: « Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda », ut vitentur incommoda ex incertitudine quoad actuum validitatem oriunda in Ecclesia; *b*) *in dubio autem* quocumque *facti* redundantis in dubiam legis obligationem, non iam dicitur « declarare » quid faciendum, quod potest Summus Pontifex circa ius divinum, sicut dicitur v. gr. in can. 1038, § 1: « Supremae tantum auctoritatis ecclesiasticae est authentice declarare quandonam ius divinum matrimonium impediat vel dirimat », sed in praefato sub *b*) dubio *potest Ordinarius*, etiam « pro suis subditis Superior maior in religionibus clericalibus exemptis » ad normam can. 198, § 1, *in eis* legibus etiam irritantibus et inhabilitantibus, pro casu cum « dubio facti » *dispensare* proprie, idest: « legem tunc relaxare » (can. 80) ad cautelam, num ista comprehendat casum, sub conditione limitante: *dummodo agatur de legibus in quibus Romanus Pontifex*, non solum potest, ut supponitur secundum explicationem, sed per se aut per SS. Congregationes Officiave *dispensare solet* iuxta stylum Curiae Romanae vel fortassis morem ipsius S. Pontificis tempore dispensationis elargiendae. Atque huiusmodi « potestas iurisdictionis est ordinaria ». Animadvertatur vero quod dicemus ad can. 80 et 199.

73. **De ignorantia et errore in ordine ad leges.** Sicut in can. praec. servata est implicite regula iuris 37 in 6° ad illius normam, ita sensus regulae iuris 13 in 6°: « Ignorantia facti, non iuris excusat » exponitur partialiter in *can. 16*, qui est circa leges certas, quia de dubiis qualitercumque tractatum est in can. praec.

Ignorantia proprie dicta est: « carentia cognitionis in subiecto de aliqua re, quam potest ac debet scire ». Si eam ignorantiam excutere nequeat physice hic et nunc vel moraliter, vocatur *invincibilis*; si adsit possibilitas eam discutiendi mediis in subiecti manu positis, dicitur *vincibilis*, quae propterea est *culpabilis* magis, vel minus, pro maiori vel minori negligentia discutiendi eam. *Negligentia gravis* potest accidere, quia subiectum incumbit occupationibus graviter impedientibus debitum studium, atque ignorantia est *gravis* simpliciter; quod si negligit studium ex incuria, pigritia, dicitur proprie *ignorantia crassa* et *supina*, quae tamen inter Doc-

tores designat notabiliorem inter graves studii negligentiam, demum *affectata* proprie vocatur volita directe ignorantia, fortassis ut sine remorsu transgrediatur legem vel propter voluntatem ipsius transgressionis. Denique ignorantia distingui potest secundum diversas res de quibus contingit.

His praesuppositis statuit § *1. Nulla* ex dictis, etiam invincibilis *ignorantia* proprie dicta, quia omnes in Ecclesia pro diverso statu, gradu et officio in conscientia debent scire leges pro eisdem latas, *legum* ecclesiasticarum, sed praecise *irritantium aut inhabilitantium*, quatenus hanc irritandi vel inhabilitandi vim continent ad can. 11 declaratam, vel etiam omnino, *ab eisdem* sustinendis cum effectu *excusat*, ita ut actus contra eas positi nullius effectus sint ex iure, sic proveniendo unice ex legislatoris voluntate ob necessitatem boni communis, quocirca subsequitur: *nisi aliud*, scilicet: aliquam excusare ignorantiam, *expresse* verbis alicuius canonis *dicatur*, quod asseri nequit de legibus, quae ultra ecclesiasticam auctoritatem sunt constitutae. Legum poenalium ignorantia circa ipsas poenas plene inspicitur in can. 2229. De ignorantia vero quarumcumque legum ecclesiasticarum circa earum praescriptum, nihil fuit iure canonico addendum iis, quae natura constant: cum lex ignota servari nequeat.

Cum autem ignorantia diversimode influat in obligationum adimplementum, et influxus ille secum effectus inducat coram Ecclesia, determinandus fuit modus (cum illa per se intra hominem lateat) rationabiliter coniecturandi eam. De hoc invenimus normam generalem sub § *2. Ignorantia* proprie quaelibet, *vel error*, qui proprie est « iudicium falsum de aliqua re », et in hoc canone: *a*) *circa legem*, quae subiectum ignorans respiciat, ac proinde ab eodem scienda, *b*) *aut poenam*, legi non ignorandae, ut supra, et transgressae adnexam, vel legitime cum eiusdem intimatione inflictam; et quia iuxta reg. iuris 45 in 6°: « Inspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit », additur: *c*) *aut circa factum proprium* eo quod a seipso positum, vel quod ipsius notabiliter interest, *d*) *aut circa factum alienum*, etiam quod nostrum non intersit, sed *notorium*, quod ex loco parallelo can. 2197, 2° et 3° potest esse vel « notorium notorietate iuris, post sententiam iudicis competentis quae in rem iudicatam transierit aut post confessionem in iudicio factam ad normam can. 1750 », vel « notorietate facti, si publice notum sit et in talibus adiunctis

positum, ut nulla tergiversatione celari possit ». Quaelibet huiusmodi « ignorantia vel error » *generatim* ob adductas rationes *non praesumitur*; « nam praesumptio est rei incertae probabilis coniectura » (can. 1825, § 1). E converso « ignorantia vel error » *circa factum alienum*, seu non ab ignorante seu errante positum, atque *non notorium* nec notorietate iuris nec notorietate facti supra declaratis, iuxta reg. iuris 47: « *praesumitur* ignorantia, ubi scientia non probatur », seu ut ait canon: *donec contrarium probetur*. Hinc praesumptio « est iuris » utpote « quae ab ipsa lege statuitur » (can. 1825, § 1), atque « iuris simpliciter » eo quod « admittitur probatio tum directa tum indirecta » contra illam (can. 1826).

74. **Interpretatio legum authentica.** — In (Cap. 2 dist. IV) Gratiani Decreto inter legis qualitates refertur: « Erit autem lex... manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat ». Non autem id perfecte consequitur saltem quoad plures subditos, hinc necessitas interpretationis, ne lex efficaci utilitate frustretur, praesertim ad normam can. 15, si certa non sit. — Interpretatio definitur communiter « manifestatio sensus praescripti ab initio in lege contenti, sed aliquatenus obscuri vel ambigui ». Diximus « aliquatenus » congruenter cap. Exiit 3 de verborum significatione (V, 12) in 6°: « Super ipsa constitutione glossae non fiant (nisi forsan per quas verbum, vel verbi sensus, seu constructio, vel ipsa constructio quasi grammaticaliter ad litteram vel intelligibilius exponatur) », quamvis huiusmodi Glossae ab aliquibus verbo declarationum significentur. Si consideretur multiplex interpretationis auctor, haec vocatur *authentica*, quae prodit a persona ad hoc publica auctoritate praedita, *doctrinalis*, « quae a Doctoribus in iure canonico vel saltem a personis in hoc peritis docetur secundum interpretationis sanae regulas saltem fundatas in iure ». Huiusmodi interpretatio valorem sortitur intrinsecum secundum rationum pondus maius vel minus, cui accedere potest meritum ex auctoritate, quam interpres gaudet ob doctrinam iuris. Demum interpretatio vocatur *usualis* « quae ex consuetudine legem determinato sensu servantium infertur » et cuius vis pendet ab statu illius consuetudinis. De hac loquemur iterum in Tit. de consuetudine. De aliis duabus per extensum in hoc canone et seqq.

§ *1. Leges* iuxta inscriptionem qua « ecclesiasticas » *authentice*, velut signis veritatis muniendo, atque consequenter cum ne-

cessitate iuris sequendi *interpretatur*, seu earum indubium sensum intrinsece idest: praecisione facta ponderis rationum, ob propriam auctoritatem tradit a) *legislator*, « ut unde ius prodiit, interpretatio quoque procedat » [1], ut inquit Innoc. III doctoribus decretorum Bonon. seu « unde constitutionis revocatoriae processit editio, interpretatio eius quoque procedat », sicut ait Bonif. VIII, [2] non exclusis Conciliorum Oecumenicorum decretis iuxta illud Paschalis Panormitano Archiep°: « cum omnia Concilia per Romanae Ecclesiae auctoritatem et facta sint, et robur acceperint ». Ratio liquet: nullus enim potest melius quam ipse propriam cognoscere mentem ac voluntatem lege promulgatam. Item ratione potestatis b) *eiusve successor* iuxta reg. Iuris 46 in 6°: « Is, qui in ius succedit alterius, eo iure quo ille, uti debebit », atque ut ait Innoc. III: « qui (Alexander III) successoribus suis, nullum potuit in hac parte (iurisdictionis circa leges) praeiudicium generare, pari post eum, imo eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem ». Sequitur c) *et is cui* (personae vel coetui personarum) *potestas interpretandi*, quae iurisdictioni circa leges colligata est, *fuerit ab eisdem* uno aut altero *commissa* iure vel actu delegandi habitualiter vel pro aliqua lege; eo magis quod talis persona vel coetus poterit ob iuris peritiam veriorem dare interpretationem, idest: iuri canonico iam constituto aptiorem.

Commissiones huiusmodi factae sunt: I° quoad Codicis canones Motu proprio « Cum iuris canonici » Bened. PP. XV [3] « Consilium seu *Commissionem*, uti vocant, constituit, cui uni ius erit Codicis canones authentice interpretandi »; II° quoad « omnes liturgicas leges quae vim suam retinent, nisi earum aliqua in Codice expresse corrigatur » (can. 2), quocirca fortassis cum limitatione de huiusmodi legibus sic correctis, viget Dec. S. R. C. in Romana [4]: « 1. Quum ex declaratione S. R. C. lata die 23 Maii 1846 in una Ord. Praedicatorum, sancitum fuerit Decreta et Responsiones ab ipsa emanata, dummodo scripto formiter edita fuerint, eamdem auctoritatem habere ac si immediate ab ipso Summo Pontifice promanarent; quaeritur: An per verba *dummodo formiter scripto edita fuerint*, sufficiat quod sint subscripta a S. R. C. Praefecto et Secretario, ac

[1] Cap. 31 de sententia excommunicationis, tit. XXXIX Lib. V — [2] Cap. 8 de concessione prebendae, tit. VII Lib. III in 6°. — [3] 15 Sept. 1917. CO. Vol. IX, Pars II, pag. 529. — [4] 8 Apr. 1854, n. 3023.

eiusdem sigillo munita; vel potius requiratur, ut sint vel Romae vel ab Episcopis in suis Dioecesibus promulgata? 2. Et quatenus affirm. ad 1^m^ partem, neg. ad 2^m^: An tamquam *formiter edita* habenda sint Decreta et Responsiones in authentica Collectione insertae? », qualis est etiam Commentarium officiale. — « Et S. Rit. C... respondere rata est: Ad 1. affirmative, ad primam partem: Negative, ad secundam. Ad 2. Affirmative; uti patet ex adiecta Declaratione ». III° quoad Decreta, Instructiones, etc. quae generales ordinationes continent, sive in exequutionem ss. canonum, sive in maiorem determinationem eorum, adhuc manent, quin Motu proprio citato revocatae sint in hac parte, dubiorum solutiones, quas edicere censuerunt Emi Patres S. Congr^s^. Consist.^s^ [1]: « 2.° an facultas authentice interpretandi Conc. Trid. decreta aliasque leges ecclesiasticas vi const. *Sapienti Consilio* sit singulis Sacris Congregationibus commissa secundum propriam cuiusque competentiam, salva Rom. Pontificis approbatione; 3.° an eadem potestas competat sacris tribunalibus Romanae Rotae et Signaturae Apostolicae. Ad III negative; ad II affirmative ».

Interpretationes secundum earum formam possunt esse *a*) generales ac directe de ipso canone, decreto, lege ecclesiastica, etiamsi dentur per rescriptum ad alicuius quaesitum vel consultationem, atque *b*) *particulares* tum in casu peculiari, tum implicitae in sententia iudiciali vel decisione in via disciplinari. De utrisque successive praescripta sequuntur.

§ 2. *Interpretatio authentica* supra definita *per modum legis* seu generaliter *exhibita* sub quacumque Documenti forma, *eandem vim habet* propter eius auctorem *ac lex ipsa* in qua sensus declaratus est contentus ex interpretationis natura, proindeque ab omnibus, pro quibus lex lata est, servanda erit interpretatio. Quocirca duo circa leges praescripta determinantur in canone statim quoad interpretationem ob eius distinctionem, sic: *α*) *et si verba legis* singula et in eius complexu *in se certa* quoad illius sensum, etsi quidam dubitent, vel ob rationes parum probabiles, aut ad rem non facientes, vel ob inadvertentiam alicuius verbi aut clausulae, vel ob inconsiderationem alterius canonis regulaeve interpretationis, *declaret tantum*, prout hae interpretationes vocari solent, ut supra

[1] 11 Feb. 1911, CO. III, 99.

dictum est, *a*) *promulgatione* necessaria ut novae leges instituantur *non eget*, utpote sufficienter facta cum lege ipsa, *b*) *et valet retrorsum*, ac si lex cum hac interpretatione prodiisset, sed quoad effectus, qui nunc a iuris potestate pendent : β) *si legem* quam respicit *coarctet* in eius propria significatione, excludendo aliquos casus, personas, etc., a praescripti obligatione, *vel extendat* obligationem ultra propriam verborum significationem, *aut dubiam* propter obscuritatem in constructione, ambiguitatem multiplicis sensus, indeterminationem illius, *explicet* sensum praescripti sequendum, *a*) *non retrotrahitur*, veluti ac sub littera legis non esset inclusa, *b*) *et* consequenter tanquam instituenda nova lex *debet promulgari* ad normam can. 9 ob analogiam cum legibus, ad hoc ut obliget subditos.

§ *3. Data autem*, supple « interpretatio authentica » ex connexione cum §° 2°, eo quod S. Congr. Consist.ª in Romana [1] ad dubium « 4° an iisdem sacris tribunalibus (Romanae Rotae et Signaturae Apostolicae) competat saltem facultas decreta Conc. Trid. aliasque leges ecclesiasticas interpretandi iuridice in casibus particularibus, ita nempe ut ius faciant inter partes in causa. Emi Patres... respondendum censuerunt: Ad IV affirmative ». Quae responsio implicita est in canone aiente de illa interpretatione *per modum a*) *sententiae iudicialis*, et quia SS. Congr. Romanae quaestiones omnes unarumquarumque competentiae in via disciplinari dirimunt, et dubia solvunt in casu ad exequutionem ss. canonum, additum est ; *b*) *aut rescripti in re peculiari*, quae facultas interpretandi salva manet Motui proprio citato non opposita, sed inde sequuta interpretatio *vim legis non habet* qua talis, etiamsi pluries repetitae constituant vel auctoritatem rerum similiter indicatarum, cui se conformare debeant inferiora tribunalia, vel stylum ac praxim Curiae Romanae, sed vis propria illius interpretationis atque praefata clausula sic exponitur: *a*) *et ligat tantum personas b*) *atque afficit res pro quibus* utrisque *data est*. Ergo negotium singulare attingit relate ad legem tali interpretatione cum potestate publica applicatam.

75. **Regulae interpretationis privatae seu doctrinalis** in hoc canone summarie attinguntur ac in sequenti. In Decreto

[1] 11 Feb. 1911 CO. III, 99.

Gratiani cap. 1 caus. XXII q. V sic incipit: « Humanae aures verba nostra talia iudicant, qualia foris sonant. Divina vero iudicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur ». Consequens est quod « lex humana non obligat, nec operatur ultra intentionem legislatoris verbis expressam », ut habetur in Instr. S. Congr. de Prop. Fide [1]. Optime igitur edicit *can. 18. Leges ecclesiasticae*, quatenus a divinis ob auctorem discernuntur, *intelligendae sunt ab omnibus*, quoniam « scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem », [2] *secundum propriam*, qua discernuntur ab aliis, *verborum*, quae cum signa sint conventionalia conceptuum ac voluntatum, *significationem* illam sortiuntur ex usu « Quem penes arbitrium, ius est et norma loquendi », ut pulchre ait Horatius (Epist. ad Pisones). Circa Codicis canones animadvertatur latinam dictionem fuisse adoptatam, quae maiestati legum conveniat usuique iuridico, et haec significatio verborum est *propria et usualis*. Verbis tamen quandoque ibidem datur significatio ex legislatoris voluntate atque talis *propria* erit ac *iuridica seu canonica* verborum illorum significatio, sive ad totum Codicem extendatur v. gr. (can. 215 § 2) « In iure nomine dioecesis venit », sive ad aliquam eius partem v. gr. (can. 488) « In canonibus qui sequuntur veniunt nomine... etc. », sive ad aliquam inferiorem divisionem v. gr. (can. 479, § 1) « Nomine rectorum ecclesiarum hic veniunt ». — Considerare nunc oportet « quod aliud est etymologia nominis, et aliud est significatio nominis. Etymologia enim attenditur secundum id a quo imponitur nomen ad significandum; nominis vero significatio attenditur secundum id ad quod significandum nomen imponitur. Quae quandoque diversa sunt: nomen enim lapidis imponitur a laesione pedis, non tamen hoc significat: alioquin ferrum cum pedem laedat, lapis esset. Similiter etiam nomen superstitionis non oportet quod significet illud a quo nomen est impositum » secundum Ciceronem apud Isidorum [3]. Haec D. Thomas [4], qui etiam admonet alibi [5] « quod consuetum est quod nomina a sui prima impositione detorqueantur ad alia significanda; sicut nomen medicinae impositum est primo ad significandum remedium quod praestatur infirmo ad sanandum, deinde tractum est

[1] 2 Iul. 1827, Collect. S. C. de P. F. n. 796 — [2] D. Lib. I. Tit. III. l. 17. — [3] Etymolog. lib. X ad litt. S. — [4] II-II q. XCII. a. 1 ad 2[m] — [5] Ib. q. LVII a. 1 ad 1[m].

ad significandam artem qua hoc fit. Ita etiam nomen ius ». Idem contingit quoad verborum significationes iuridicas. — Propter significationum propriarum multiplicitatem, et quia ut ait Eugenius IV [1] « Nos attendentes iuxta doctrinam beati Augustini, quod solent circumstantiae Scripturarum illuminare subtantiam veritatis, et non solum adiacentia, sed etiam praecedentia et subsequentia verba sunt consideranda prudenter », canon praescribit quod « leges intelligendae sunt secundum declaratam significationem » *in textu* seu constructione canonis totius vel articuli legis *et contextu* sive cum aliis canonibus, sive cum inscriptione proximae divisionis, sive erga totum Codicem, aut extra illum « in contextu » articuli cum toto aliquo Decreto, *consideratam;* seu ut ait Gregorius [2] « si prolixam epistolam meam ad interpretandum accipere te fortasse contigerit: rogo non verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferri: quia plerumque dum proprietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur », ac in Romanorum iure scriptum est [3]: « Incivile est, nisi tota lege perspecta, una aliqua particula eius proposita iudicare vel respondere »

Hac norma generali servata, memorandum est quod ait Glossa: [4] « Ubi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi; sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio ». Huius regulae sic adduntur in canone: *quae* significatio verborum legis, considerata ut supra, *si dubia*, ad praescripti intelligentiam quod attinet, v. gr. quia « profecto sic intelligenda sunt verba, ut res de qua agitur, valere possit potius, quam perire » [5], vel eo quod vitandum sit absurdum quod sequeretur, iuxta cap. « Solitae » § Verum de maioritate et obedientia (I. 32), vel « cum verba aliquid operari debeant » [6], vel alia de causa, *et obscura manserit* in seipsa lex, *a*) *ad locos Codicis parallelos* nempe: canones circa eamdem similemve materiam tractantes, vel eiusdem constructionis, *si qui sint,* propter eumdem Auctorem qui digessit integrum Codicem, *b*) *ad legis finem*, quae in futurum detur expressum, vel in fontibus Codicis, *ac circumstantias* promulgationis tempore, secundum illud

[1] Const. cit. § 2 — [2] Cap. 8 de verborum significatione, tit. XL. lib. V — [3] D. Lib. I tit. III l. 24 [4] In cap. « Cum dilectus » 8 de consuetudine, verb. iuri communi — [5] Cap. Abbate 25 de verborum significatione, tit. XL, Lib. V — [6] Cap. Si Papa 15 de privilegiis, tit. VII Lib. V in 6°.

iuris decretalium [1]: « Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus »; *c) et ad mentem legislatoris* non aliorum etsi successorum *est recurrendum*, servando quod scriptum est in Romanorum iure [2]: « In ambigua voce legis ea potius accipienda est significatio, quae vitio caret: praesertim cum etiam voluntas legis ex hoc colligi possit ».

Hoc postremum innititur reg. 88 iuris in 6°: « Certum est, quod is commitat in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem »; quae applicatur in cap. « In his » 15 de verborum significatione (V. 40): « Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire ». Mens legislatoris, si agatur de his canonibus interpretandis, quando nexu logico arguatur ex illis, certa erit. Tam de his quam posterioribus legibus ac decretis, mens legislatoris seu Romani Pontificis « quia iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere » [3] propter eiusdem in legibus ferendis coadiutores iuris peritos, praesumitur esse conformis tum principiis in Corpore iuris canonici sparsis, ac etiam in Romanorum iure, « quod *ratio scripta* est merito nuncupatum » testimonio Bened. P. P. XV in Bulla « Providentissima », qua Codicem promulgavit, tum regulis utriusque illius iuris, tum sacris canonibus, quia « expedit concordare iura iuribus, et eorum correctiones (si sustineri valeant) evitare » [4]. Poterit ergo mens ex illis argui, sicut inveniri expressa in aliis legislatoris documentis ac praxi. Aliqua consideravimus argumenta, quorum in usu cautelae sunt adhibendae, sub can. 20 ponderanda ad cuius praescriptum praecipue attinent.

76. **Quoad legis materiam** legimus reg. 15 in 6°: « Odia restringi, et favores convenit ampliare ». Haec regula quoad omnes suas partes explicari potest commentando *can. 19*, qui legislatoris mentem sic generali norma exhibet. *Leges* « ecclesiasticae » ob auctorem, *quae* a) *poenam statuunt* v. gr. excommunicationem, non sunt interpretandae de casibus ac personis non expressis certo, sed potius iuxta reg iuris 49 in 6°: « In poenis benignior est inter-

[1] Cap. Intelligentia 6 de verborum significatione tit. XL. Lib. V. — [2] D. Lib. I. tit III. l. 19. — [3] Cap. 1 de constitutionibus, tit. II. Lib. I. in 6°. — [4] Cap. Cum expediat 29 « de electione et electi potestate » tit. VI. Lib. I. in 6°.

pretatio facienda », b) *aut liberum iurium* vere possessorum *exercitium coarctant*, v. gr. quoad visitationem non exemptorum peragendam ab Ordinario loci, c) *aut exceptionem a lege*, quae ut supponitur, est illis magis generalis, sive haec exceptio in eodem canone aut lege inseratur, sive alius sit canon, lex, aut privilegium, quae illam *continent* « exceptionem ». quae poterit esse *a*) contra legem « relaxatio », *b*) secundum legem « exorbitans a generali regula », vel *c*) praeter legem « gratiosa concessio », non aliter ac in iure antiquo exprimebant tum *c*) reg. 78 iuris in 6° : « Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum », tum b) reg. 28 iuris in 6° : « Quae a iure communi (etiam ut norma canonis generali) exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda », tum *a*) cap. Is qui 1 « de filiis praesbyterorum... » in 6° : « promoveri nequit praetextu dispensationis huiusmodi, quam exorbitantem a Jure oportet veluti odiosam restringi », ubi etiam affertur ratio : « veluti odiosam »... — De omnibus sic declaratis legibus edicit canon : quod *strictae subsunt interpretationi*, iuxta « legislatoris mentem » hic determinatam, scilicet : sensus earum accipiendus, qui conformior sit principiis sic in Romanorum iure expressis : « Nulla iuris ratio, aut aequitatis benignitas patitur, ut quae salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem » quoad leges sub litteris *a*) et *b*) [1], et : « Quod vero contra rationem iuris (uti exceptio) receptum est, non est producendum ad consequentias », quod legi sub littera *c*) convenit.

Attamen regula de exorbitantibus a iure fallit, (quamvis canonis verba propria significatione sint ponderanda et accipienda), seu leges huiusmodi etiam sunt extendendae per interpretationem, praesertim in aequiparatis iure, ubi agitur de publica utilitate, ob animarum favorem, aut ratione absurdi vitandi. Insuper canon implicite admittit partem regulae 15 in 6° initio adductae ac ceteris legibus sub canone 19 non designatis aptandae : « favores convenit ampliare », quamvis haec potius in rescriptis ac privilegiis locum habeat, quocirca ibidem canones ac explicationem inveniemus.

77. **Canonicae normae ad supplendum deficiens ius.** S. Thomas [2] obiicit « 3... omnis sapiens intentionem suam verbis no-

[1] D. Lib. I. tit. III ll. 25, 14. — [2] I-II q. XCVI, a. 6.

vit explicare. Sed illi qui leges condiderunt reputari debent sapientes: dicit enim Sapientia [1]: « Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt ». (Quod de Codicem digerentibus omnino asserendum est). Ergo de intentione legislatoris non est iudicandum nisi per verba legis ». Ad hanc obiectionem dicendum inquit D. Thomas, « quod nullius hominis sapientia tanta est ut possit omnes singulares casus excogitare; et ideo non potest sufficienter per verba sua exprimere ea quae conveniunt ad finem intentum. (Scilicet: ad communem hominum salutem). Et si posset legislator omnes casus considerare, non oporteret ut omnes exprimeret propter confusionem vitandam; sed legem ferre deberet secundum ea quae in pluribus accidunt ». Secundum hanc doctrinam providit Codex huic deficientiae per *can. 20. Si certa de re,* proinde quae sit aliquo sensu singularis, *desit expressum* verbis « sive explicite sive implicite », alias enim si alterutro modo « in Codice contineatur » (can. 6. 6°) vigeret illud, ast quod « desit » *praescriptum* consideratum in hoc canone intelligitur *legis* proprie dictae *sive generalis* nempe: Codicis, *sive particularis*, quae an territorialis sit, aut personalis, promulgata a suprema vel ab inferiore potestate, nihil refert, *norma* circa illam rem agendi *sumenda est,* atque etiam a Doctoribus, non pro libitu, sed cum limitatione: *nisi agatur de poenis applicandis,* tum « quarum in Codice nulla fit mentio, quia eae tamquam abrogatae habeantur » (can. 6. 3°), tum aliarum, eo quod (can. 2219, § 3) « non licet poenam de persona ad personam, vel de casu ad casum producere, quamvis par adsit ratio, imo gravior, salvo tamen praescripto can. 2231 ». — Huius §ti praescriptum innuit motivum sequentis statuti in canone, quem commentamur: « norma sumenda est » *a legibus* proprie dictis, equidem quoad « praescriptum » deficientibus, imo particularibus quoad illud territorium illasve personas, sed *latis*, tum in Codice contentis, tum quae post Codicem « vim omnem amisisse dicendae sunt » (can. 6, 6°), quarum dispositio vigeat forsan *in similibus* rebus, « cum de similibus idem iudicium sit habendum », ut scriptum est in cap. « Inter corporalia » 2 de translatione Episcopi, (I, 7) et quoad praecedentes Codici leges abrogatas « propter expressam tamen similitudinem, vel potius identitatem », ut in eod. capite legitur. Nec

[1] Prov. VIII, 15.

obiiciatur huiusmodi leges fuisse abrogatas, ergo praescriptum earum alienum esse a legislatoris voluntate. Ita est, sed fortassis tantummodo, quia casus in ea considerati evaserunt infrequentes, et « ex his quae forte uno aliquo casu accidere possunt, iura non constituuntur » [1], nec in Codice conservantur. — Sequitur canon recensens iuris supplendi fontes, per verba : b) *a generalibus iuris principiis,* sic dictis, quia sunt propositiones universales, quarum obiectum est idem ac ss. canonum, et quae fundamentales rationes pluribus eorum communes exprimunt, *cum aequitate canonica servatis,* ubi ratio aequitatis opponitur alteri stricti iuris, ac est : « iustitia dulcore misericordiae temperata », vel « quaedam factorum convenientia, et rectitudo iudicii naturalem sequens rationem », seu ut dicitur Judici [2]: « in his vero super quibus ius non invenitur expressum, procedas (aequitate servata) in humaniorem partem declinando ». Quae dum in canone vocatur « canonica » indigitatur intelligenda, quae sit ss. canonibus informata seu eisdem innixa. — Subditur in canone c) *a stylo et praxi Curiae Romanae*, tam in tribunalibus quam in SS. Congregationibus, nam ex illorum sententiis circa eamdem rem exurgit « auctoritas rerum similiter iudicatarum », atque ex earum decisionibus repetitis in casibus provenit iurisprudentia, quae sanum criterium confert in applicandis ss. canonibus ad casus forsitan dubios. — Aliud denique subsidium derivatur d) *a communi* propter numerum, etsi plures alii dissentiant, *constantique* respectu temporum, circa illam rem *sententia doctorum*, quae ex eorum scriptis vel lectionibus dignoscitur, iuxta illud: « peritis in arte credendum est », eo quod praedicti Doctores tunc reputandi sunt in illam sententiam coaluisse ob praedictorum in hoc canone applicationem. Imo eorum scientia iuridica impellit quemque prudentem ab eorum « communi constantique sententia » circa interpretationem iuris veteris ad normam can. 6, 2° 3°, numquam recedere, nec ab eorum communi, quando haec adsit circa ius Codicis interpretandum, nisi ratio cogens urgeat.

78. **Generalia iuris principia** exprimunt divinam revelationem vel rationis lumen. Inveniuntur in authenticis collectionibus sparsa per quamplures Decretales uti rationes earumdem decisionum, vel collecta sub Titulo de regulis iuris tum in Iure Caesareo

[1] D. lib. I, tit. III, l. 4. — [2] Cap. ult. « de translatione Episcopi », tit. 7, lib. I.

Romanorum, tum 11 in fine Compilationis Decretalium Greg. IX, tum 88 in calce Sexti Decretalium, vel demum aliae sunt regulae huiusmodi communiter a Doctoribus admissae, quae Brocardicae dicebantur, sic distinguendo eas a praedictis, quae authenticae appellatae sunt. Quoad genesim earum considerari queunt ipsae veluti deductiones ex pluribus legibus eamdem rationem habentibus, quam una sententia exprimunt. — Hoc sub respectu dicitur [1]: « Regula est, quae rem quae est, breviter enarrat: non ut ex regula ius sumatur, sed ex iure quod est, regula fiat. Per regulam igitur brevis rerum narratio traditur ». Sed regulae quae ab omnibus admittantur, tanquam recte conflatae sunt accipiendae, nihilque obstat, imo ex canone praecedenti suadetur eas posse accipi velut principia legitima, quibus aut confirmentur rectae canonum interpretationes, aut casuum singularium decisiones iuridice firmentur, aut responsa SS. Congregationum ac Rom^m. Pontificum recta esse monstretur. — Id tamen exigit ut illae rite intelligantur atque applicentur. Glossa enim finalis in praedicta Rubrica Decretalium ait: « Regula proprie sic dicitur, quasi regulariter vera, quamvis patiatur exceptiones », quae regularum fallentiae vocantur, quem defectum mirari non debet quicumque considerat morales propositiones habere ut plurimum veritatem, in casibus autem ab hac deficere, tum quia circa contingentes hominum actus versantur, tum propterea quod veritas undequaque circumscripta per illas breviter exprimi nequit. Pro earum authenticarum recta intelligentia consuli possunt « Tractatus de regulis iuris » exarati v. gr. a Reiffenstuel in postremo volumine sui operis « Ius Decretalium », et a Pirhing in titulum Decretalium huiusmodi.

79. **Peculiaris distinctio legum Ecclesiae a lege qualibet divina quoad obligationem singulorum,** iuxta communissimam Doctorum exhibetur in *can. 21. Leges latae* a qualibet Ecclesiae potestate *ad praecavendum*, id est: efficaciter ex prudentia removendum *periculum* ut plurimum alicuius transgressionis circa divinam legem, seu animarum *generale*, idest ut in pluribus imminens fidelibus ex quadam vetita actione vel omissione, *urgent*, nempe: servandae sunt a singulis, quos illae respiciunt, *etiamsi in casu peculiari*, sive quoad personam, sive quoad actum,

[1] D. lib. L, tit. XVII, l. 1.

periculum antea declaratum *non adsit* etiam certo contra legis finem intentum.

80. **Cessatio vis legum** ecclesiasticarum qua talium, non solum pro singulis personis, diversimode potest accidere; videlicet: *a*) propter consuetudinem contra ius ad normam can. 27, *b*) [1] eo quod « derogatur legi, aut abrogatur, derogatur legi, cum pars detrahitur, abrogatur legi, cum prorsus tollitur », atque denique *c*) cum uno vel altero effectu per novam legem, de qua cessatione statuit *can. 22* « ius vetus ex integro referens » (can. 6, 2°) contentum in cap. 1 de constitutionibus (1, 2) in 6°, ubi edixit Bonif. VIII: « Licet Romanus Pontifex (qui iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) », tum propter rationem adductam huius clausulae ad can. 18, tum quia illa vim retinent ex potestate, quam ipse habet eamdem suorum praedecessorum, et quae illa iura statuit, « constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur: quia tamen locorum specialium et personarum singularium consuetudines et statuta (cum sunt facti et in facto consistant) potest probabiliter ignorare: ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare ». — Ratione igitur fontis canon 22 esset interpretandus de supremae potestatis ecclesiasticis legibus, sed ob Tituli generalem inscriptionem etiam legibus inferioris potestatis applicari debet. Huiusmodi est ergo norma: *Lex* proprie dicta *posterior* ratione promulgationis, iuxta illud (can. 8 § 1) « Leges instituuntur cum promulgantur », non ratione ordinis sive in eodem documento v. gr. in Codice, sive in numero aliquo « Actorum Aplcae. Sedis », sicut inserta fuerunt duo Dec[a]. S. Congr. de religiosis « Sacrosancta Dei Ecclesia » et « Inter reliquas », [2] *a competenti*, v. gr. propter obiectum, vel personas *auctoritate* tum Apostolicae Sedis, tum Concilii plenarii vel provincialis, tum Episcopi *lata, obrogat priori* ratione promulgationis, ut supra, quae prodiit ab eadem vel inferiore potestate, eidem vim auferendo, a) *si id expresse edicat* saltem per clausulam generalem, quae illam legem includat, derogando vel abrogando eam, b) *aut sit illi* legi praeexistenti *directe contraria*, quatenus utraque simul stare nequeat, quod non eveniet, si vel ap-

[1] D. lib. L, tit. XVI, l. 102. — [2] 1 Ian. 1911, CO. III, 29, 37.

plicari possit regula [1]: « expedit concordare iura iuribus, et eorum correctiones (si sustineri valeant) evitare », vel si lex prior sit particularis, quamvis a suprema potestate prodierit, « quia speciale mandatum derogat generali », ut ait Alex. III Senonen. Archiepiscopo [2], c) *aut totam* ratione omnium praescriptorum circa obiectum diversimode consideratum, *de integro*, velut si esset prima eiusdem legislatio, *ordinet legis prioris* singulariter dictae propter *materiam*, quamvis circa idem obiectum diversis temporibus in antecessum promulgatae sint praescriptiones adhuc vigentes. Huius ordinationis ex integro existunt exempla haec: Const. « Apostolicae Sedis » Pii IX circa censuras latae sententiae, Const.: « Officiorum ac munerum » Leonis XIII quoad prohibitionem ac censuram librorum. Haec vero canonis clausula iuri veteri Decretalium est addita, quia in hac reordinatione perficienda omnes praecedentes leges quae vigent ad trutinam revocantur, nec considerationem effugiunt, ita ut legislator plene pandat mentem ac voluntatem suam. Sic evenit in praevio labore ad Codicis iuris canonici promulgationem intra terminos eidem praefixos Codici iam prius declaratos. — Prosequitur can. 22 edicens: *sed firmo praescripto can. 6, n. 1,* eo quod aliter disponat de « praescriptis Codicis », quae sunt vere generales canones, *lex* alia quaelibet *generalis* ratione territorii ac « posterior » uti supra, *nullatenus* etiam sub conditione *b*) et *c*), nec minimum *derogat locorum specialium* etiam dioecesium *et personarum* moralium *singularium*, eo quod additur *statutis* vim legis fortassis habentibus, *nisi aliud* nempe derogatio *in ipsa* generali lege *expresse* clausula sufficienti *caveatur*, et quae secundum eiusdem tenorem non extendendum servanda erit.

81. **Dubia legum revocatio** hic consideratur, sicut in can. 15 dubia legum institutio fuit ponderata. *Can. 23. In dubio,* tam iuris propter applicationem diversam, quae sit possibilis, canonis 22 ad novam legem, quam facti propter circumstantias prioris iuris, *revocatio* partialis vel totalis *legis praeexistentis* cum vigore quando posterior lex promulgatur, *non praesumitur*, nam « et posteriores leges ad priores pertinent (seu prioribus annumerantur), nisi contrariae sint », ut ait Paulus ad legem Iuliam [3], quod sic asseritur etiam in canone congruenter capiti cit°. Decretalium: *sed leges pos-*

[1] Cap. « Cum expediat » 29 de electione I, 6 in 6°. — [2] Cap. 1 de rescriptis (I, 3) X. — [3] D. lib. I, tit. III, l. 28.

teriores relatae prioribus *ad priores trahendae sunt et his, quantum fieri possit* rationabiliter ac salvis legibus certis *conciliandae*, ut simul coexistant vi sua pollentes, in aliquo tamen hanc remittentes.

82. **De praeceptis.** Papinianus libro primo definitionum scripsit [1]: « Lex est commune praeceptum » seu, ut edixit can. 13, § 1: « ligat omnes pro quibus lata est ». Quia vero iuxta reg. iuris 80 in 6.°: « In toto, partem non est dubium contineri », consequens est iurisdictione ecclesiastica praeditum ferre posse ea de quibus plene statuit *can. 24* ultimus « de legibus ecclesiasticis ». *Praecepta* vi iurisdictionis, quae in Ecclesia est, *singulis* baptizatis ac subditis *data* seu iniuncta, *eos* pluraliter dictos relative ad « praecepta », vel plures ut singulos *quibus dantur*, non omnibus in communitate, passivo legum subiecto. a) *ubique urgent*, utpote personalia, et usuali phrasi apud Auctores: « ossibus haerent », b) *sed iudicialiter* idest: apud iudicem ecclesiasticum canonice procedentem *urgeri* quoad exequutionem etiam poenarum inflictarum *nequeunt*, quia iuridicae actionis obiectum non constituunt, nec violationes illorum aliquod delictum, c) *et cessant* qua « praecepta » seu quoad obligationem, *resoluto iure praecipientis* qua talis, scilicet: auctoritate in ipso publica ob quam illa potuit dare. His ergo tribus differunt a legibus praecepta: nam « lex praesumitur territorialis » (can. 8, § 2), nonnisi ob certitudinem positivi facti « revocatio legis praeexistentis » admittitur, atque « obiectum iudicii ecclesiastici sunt: 1°... iura persequenda aut vindicanda, vel... facta iuridica declaranda », quae omnia legem praesupponunt, ac « 2.° Delicta » (can. 1552, § 2), quorum « nomine, in iure ecclesiastico, intelligitur... legis violatio cui addita sit sanctio canonica ». — Quoad cessationem vis praeceptorum « resoluto iure praecipientis » declarato, in canonis fine animadvertenda est exceptio, qua providetur illorum stabilitati forsitan necessariae ob circumstantias a Praelato coram Deo perpensas. Statuit enim *nisi* a) *per legitimum* seu iuxta canones redactum *documentum*, ut nempe per se fidem faciat in foro externo, b) *aut coram duobus testibus*, qui probare poterunt, si opus fuerit, quod *illa* « praecepta » coram eis *imposita fuerunt*. Atque sic imponenda praecepta canones quandoque praescribunt.

[1] D. lib. I, tit. III, l. 1.

TITULUS II.

De consuetudine.

Can. 25 - Consuetudo in Ecclesia vim legis a consensu competentis Superioris ecclesiastici unice obtinet.

Can. 26 - Communitas quae legis ecclesiasticae saltem recipiendae capax est, potest consuetudinem inducere quae vim legis obtineat.

Can. 27. - § 1. Iuri divino, sive naturali sive positivo nulla consuetudo potest aliquatenus derogare; sed neque iuri ecclesiastico praeiudicium affert, nisi fuerit rationabilis et legitime per annos quadraginta continuos et completos praescripta; contra legem vero ecclesiasticam quae clausulam contineat futuras consuetudines prohibentem, sola praescribere potest rationabilis consuetudo centenaria aut immemorabilis.

§ 2. Consuetudo quae in iure expresse reprobatur, non est rationabilis.

Can. 28. - Consuetudo praeter legem, quae scienter a communitate cum animo se obligandi servata sit, legem inducit, si pariter fuerit rationabilis et legitime per annos quadraginta continuos et completos praescripta.

Can. 29. - Consuetudo est optima legum interpres.

Can. 30. - Firmo praescripto can. 5, consuetudo contra legem per contrariam consuetudinem aut legem revocatur; sed, nisi expressam de iisdem mentionem fecerit, lex non revocat consuetudines centenarias aut immemorabiles, nec lex generalis consuetudines particulares.

83. **Inscriptio Tituli.** Deinde considerare oportet *Titulum II. De consuetudine*. « Vocatur autem consuetudo, quia in communi est usu » [1], et sic ut factum quoddam communitatis multiplex inspicitur. Sub hoc Titulo consideratur illa in ordine ad ius, secundum illud D. Augustini in ep. ad Casulanum: « Mos populi Dei, et instituta maiorum pro lege sunt tenenda: et sicut praevaricatores legum divinarum, ita et contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt ». De his valet definitio in Dec.° Gratiani tradita [2]: « Consuetudo autem est ius quoddam moribus (diuturne servatis) institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex ». Hae vocantur ab Auctoribus *consuetudines iuris*, sicut in prima acceptione audiunt *consuetudines facti*.

84. **Divisiones** per se consuetudinum, videlicet: attentis definitionis elementis, sunt sequentes: *a*) quatenus est pars « iuris » obiectivi, in consuetudinem contra legem, quia eidem deficienti utilitate ob circumstantiarum mutationem subsequuta est; in consuetudinem praeter legem, quia est inducta loco ipsius non exis-

[1] Cap. 5, Dist. I. — [2] Loc. cit.

tentis, et in consuetudinem secundum legem, quae deficiens est, eo quod eius sensus quadantenus ambiguitatem vel obscuritatem habet. Alia divisio *b*) quatenus est « populi moribus », in consuetudinem universalem populi christiani, et particularem alicuius dioecesis, provinciae ecclesiasticae, regionis, etc. — Quatenus hi mores sunt « diuturne » servati, dividitur consuetudo *c*) in praescriptam per annos quadraginta atque nondum praescripta, item *d*) ordinaria, quae per tot annos est praescripta, et privilegiata, quae proprie centenaria vel immemorabilis audit, quia per centum annos saltem observata fuit, vel de initio eius apud homines non existit memoria. Denique quoad modum quo est in praxim deducta, vel « institutum » ipsius ius, dividitur *e*) in iudicialem ac extraiudicialem, prout nempe in foro iudiciali vel extra illud servatur; et illa *f*) in usum forensem, quae respicit formam iudiciorum, vel potius similes de eodem obiecto in diversis causis sententias, et hinc exurgit auctoritas rerum similiter iudicatarum.

85. **Ordo canonum.** Sex tantum sunt canones huius Tituli, sic distributi. Proposita in can. 25 vera iuris consuetudinarii causa, subiectum consuetudinis edicitur in can. 26. Postea consuetudinis effectus memorantur respectu habito ad legis vigorem, et iuxta huiusmodi supra scriptam divisionem tres can. 27-29 sequuntur, ac demum can. 30 de consuetudinis fine normam multiplicem tradit.

86. **Causa vera consuetudinis quatenus obligatoria sit.** D. Thomas [1] ait: « multitudo, in qua consuetudo introducitur, duplicis conditionis esse potest. Si enim sit libera multitudo, quae potest sibi legem facere, (ut erat populus romanus tempore quo plebiscita prodibant) plus est consensus totius multitudinis ad aliquid observandum, quod consuetudo manifestat, quam auctoritas Principis, qui non habet potestatem condendi legem, nisi inquantum gerit personam multitudinis; unde licet singulae personae non possint condere legem, tamen totus populus condere legem potest. Si vero multitudo non habeat liberam potestatem condendi sibi legem vel legem a superiori potestate positam removendi, tamen ipsa consuetudo in tali multitudine praevalens obtinet vim legis, inquantum per eos toleratur ad quos pertinet multitudini legem imponere;

[1] I-II q. XCVII, a. 3, ad 3^m.

ex hoc enim ipso videntur approbare quod consuetudo introduxit ». Porro in Bulla « Auctorem fidei » Pii VI [1] legitur in n.° « 2. Propositio, quae statuit, potestatem a Deo datam Ecclesiae, ut communicaretur pastoribus, qui sunt eius ministri pro salute animarum: sic intellecta, ut a communitate fidelium in pastores derivetur ecclesiastici ministerii ac regiminis potestas; haeretica ». Huic ergo damnationi ac praefatae doctrinae consonat *can. 25. Consuetudo* facti *in Ecclesia* qua societate *vim legis* obligandi ad aliquid faciendum vel omittendum, irritantis quoque actum contrarium vel inhabilitantis personam, *a consensu* idest: actu voluntatis approbantis consuetudinem, sive expressus sit, sive tacitus, sive saltem praesumptus *competentis Superioris ecclesiastici* supremi pro universa Ecclesia, Ordinarii legislativa potestate praediti quoad ecclesias particulares, *unice obtinet*. Nam « omnis lex proficiscitur (quoad vim eius) a ratione et voluntate legislatoris » [2]. Per exteriores vero multitudinis actus multiplicatos practicus rationis conceptus seu ordinatio rationis efficacissime declaratur bene determinatus. Ergo si eidem accedat legislatoris actus voluntatis cognoscentis ac approbantis, nihil deest ut consuetudo, quae in illis exterioribus multitudinis actibus consistit, vim legis habeat.

Expressus consensus est cum competens Superior ecclesiasticus conscius est de populi moribus, eosque positive approbat signo aliquo externo. Tacitus cum cognoscit optime consuetudinis existentiam, eamque silentio praeterit, cum posset tamen sine gravi inconvenienti eam repudiare. Tunc enim valet reg. iuris 43 in 6°. « Qui tacet, consentire videtur ». Consensus denique praesumptus vel legalis dicitur ille quo generatim legislator admittit consuetudines futuras, quamvis tempore quo inducuntur ignoret singulas. Huiusmodi consensum continent can. 27-29.

87. **Subiectum consuetudinis iuris** eruitur ex paritate cum lege, cuius vim mutuatur illa consuetudo. Hinc ait *can. 26. Communitas* sive persona moralis collegialis sit, sive non, *quae legis ecclesiasticae* sibi propriae *saltem recipiendae* tanquam subiecta eidem *capax est*, multo magis si eam ferre etiam potest, v. gr. capitulum quoad propria statuta, nam sicut verbo humano vel scriptura potest illa condere, idipsum quoque poterit per actus maxime

[1] 28 Aug. 1794. — [2] D. Th. loc. cit. corp.

multiplicatos, qui consuetudinem efficiunt, *potest* talis declarata « communitas » *consuetudinem* de facto *inducere quae vim legis* ad normam can. 25 *obtineat.*

88. **Conditiones consuetudinis necessariae ut iuri praevaleat constituto.** Greg. IX in cap. ult. « de consuetudine » (I, 4) ait: « Cum tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo sanae mentis intelligit naturali iuri, cuius transgressio periculum salutis inducit, quacumque consuetudine, quae dicenda est verius in hac parte corruptela, posse aliquatenus derogari. Licet etiam longaevae consuetudinis non sit vilis auctoritas; non tamen est usque adeo valitura, ut vel iuri positivo debeat praeiudicium generare, nisi fuerit rationabilis, et legitime sit praescripta ». Ex his postremis verbis Doctores intulerunt conditiones aut characteres quibus praedita esse debuit consuetudo in Ecclesia, ut auctoritatem iuris obtineret: 1ª ut sit rationabilis, 2ª ut sit legitime praescripta, et 3° ut sit longaeva consuetudo.

Illud ius Decretalium « ex integro refert » (can. 6, 2°) *can.* 27. § *1. Iuri divino* id est: divinitus promulgatarum complexui legum, *sive naturali* scilicet: naturae humanae necessario connexarum, et lumine rationis cognitarum, *sive positivo*, nempe libera Dei voluntate hominibus imposito supernaturaliter ad huiusmodi finem ordinatis, *nulla consuetudo*, universalis vel facilius particularis, in praxi servata per quoslibet et quantocumque tempore, *potest aliquatenus* etiam in minimis *derogare* quoad unam vel alteram legem etiam circa partialem eius vim, quia « lex naturalis et divina (quaelibet) procedit a voluntate divina (seu « a rationabili Dei voluntate »), unde non potest mutari per consuetudinem procedentem a voluntate hominis; sed solum per auctoritatem divinam mutari posset » [1], sicut Legi positivae Test.[1] Veteris contigit quoad iuri naturali superaddita. Sic enim accipiatur quod dicit Isidorus in Synonimis [2]: « Usus auctoritati cedat; pravum usum lex et ratio vincat ».

Effectum consuetudinis contra ius praeexistens scriptum sic limitat prosequens canon: *sed neque iuri ecclesiastico* seu ss. canonum decretorumque ac consuetudinum iuris complexui, *praeiudicium* quoad illorum multiplicem vim *affert, nisi fuerit* his tribus

[1] D. Th. I-II, q. XCVII, a. 3, ad 1m. — [2] Lib. II, cap. 16 circa med.

conditionibus praedita: a) *rationabilis*, nempe: ratione seu motivo suffulta, sicut lex sit oportet cuius vim nanciscitur, et quod potest contingere etiam ab initio sine culpa agentium contra ius, eo quod « leges humanae in aliquibus casibus deficiunt. Unde possibile est quandoque praeter legem agere, in casu scilicet in quo deficit lex, et tamen actus non erit malus; et cum tales casus multiplicantur propter aliquam mutationem hominum, tunc manifestatur per consuetudinem quod lex ulterius non est utilis; sicut etiam manifestaretur, si lex contraria verbo promulgaretur. Si autem adhuc maneat ratio eadem, propter quam prima (seu existens) lex utilis erat, non consuetudo legem, sed lex consuetudinem vincit; nisi forte propter hoc solum inutilis lex videatur, quoniam non est possibilis secundum consuetudinem patriae, quae erat una de conditionibus legis. Difficile enim est consuetudinem multitudinis removere ». Secundum hoc igitur sufficiet quod sit « rationabilis » consuetudo quando debeat « iuri praeiudicium inferre » iuxta sequentes in canone conditiones: b) *et legitime* id est: sine oppositione ad can. 1509 circa praescriptionis requisita, nec interrupta ad normam paralleli can. 1725, n. 4 c) *per annos quadraginta* (atque sic dirempta est quaestio de illius diuturnitate) *continuos* quoad successionem *et completos* quoad ultimum etiam diem si nosci posset, quocirca « sumendos prout sunt in calendario » iuxta exceptionem §^{t} 2^{ae} can.^{s} 32, *praescripta*, eo quod pro communitate consuetudinem servante est « modus se liberandi » (can. 1508) a contraria lege.

Quoad tempus autem observantiae magis coarctat consuetudines canon addens: *contra legem vero ecclesiasticam* praesertim supremae auctoritatis, non contra ius consuetudinarium, nec quamlibet illarum, sed *quae clausulam* verbis conflatam *contineat*, quod est in consuetudine qua tali impossibile. *futuras consuetudines* eidem legi adversas *prohibentem* solummodo ne inducantur, quo pacto legislator ostendit validioribus rationibus duci, quin iudicet non posse ipsas in futurum deficere, *sola praescribere potest* auferendo illius legis vigorem *rationabilis* saltem quando praescribit *consuetudo* per communitatem ad normam can. 26 servata, quae iam sit *centenaria aut immemorabilis* sub Tituli huius inscriptione declarata.

Demum « Superioris ecclesiastici consensum » (can. 25) deesse

consuetudini de facto contra ius edicit § 2. *Consuetudo* haec *quae in iure* scripto, aliove « competentis Superioris ecclesiastici » documento *expresse reprobatur*, equidem hoc verbo aut aliis aequipollentibus v. gr. vocando eam « iuris corruptelam », *non est rationabilis,* videlicet talis est sensus illius expressionis, qua Superior iudicium promit de vi exceptionali rationis seu motivorum legis. Ad discernendum circa diversas consuetudines, quaenam sint rationabiles, expressae normae, ut mihi videtur, non inveniuntur in Codice. Possunt tamen ex iure praecedenti aliquae cum fundamento depromi. — Consuetudines contra ius canonicum erunt irrationabiles: 1° quae a legislatore in authenticis collectionibus reprobatae inveniuntur; 2° quae peccandi occasionem vel licentiam praebent, nam eo ipso patet non derivari a lege naturali aut divino-positiva, cum tamen haec derivatio sit proprietas legis ecclesiasticae, quatenus est ordinatio rationis, in quo lex ac consuetudo conveniunt; et 3° est irrationabilis consuetudo quando alia ratione sit communi utilitati perniciosa, cum non minus quam ipsa lex ad bonum Ecclesiae commune, ubi servetur, ordinari consuetudo debeat. — Textus iuris praedicta confirmantes et explicantes sunt, qui sequuntur: 1° a legislatore reprobatae fuerunt consuetudines ob subiecti incapacitatem quoad iurisdictionis vel ordinis potestatem in capp. III et IV h. tit. (I, 4), velut disrumpentes nervum ecclesiasticae disciplinae, quae obstant efficaci Superiorum auctoritati in cap. V et VII huius tit. inter extrav^{s}. communes (I, 1), et denique ut absurdum continens iuridicum in cap. II huius tit. in 6° (I. 4); 2° in cap. 10 h. t. legitur: « ...Tenore praesentium declaramus, vos non teneri ad huiusmodi consuetudines (abusivas) observandas », per quas nempe inducebantur uxores ad adulterandum et viri ad bona propria dissipanda; et 3° Gregorius Papa (cap. 1 h. t.) inquit: « Consuetudines, quae ecclesiis gravamen inducere dignoscuntur, nostra nos decet consideratione remittere », in cap. 1 huius tit. in 6° corruptela merito reputatur etiam immemorabilis consuetudo de beneficiorum quorumdam pluralitate, utpote valde diminuens Dei cultum illorumque officium propter quod beneficia dantur, et in cap. « Cum terra » 14 « de electione » (I, 16) dicitur: ...« Quia igitur hoc redundat in gravamen et perniciem ecclesiasticae libertatis, praescriptam consuetudinis pravitatem, sancimus penitus abolendam ».

89. **Conditiones consuetudinis de facto, ut haec suppleat legem,** exprimit *can. 28. Consuetudo praeter legem*, quia haec non extat illi conformis aut contraria, *quae* a) *scienter* idest: non propter errorem iuris quod putent obligare, secundum illud quod in Iure Romano scriptum est [1]: « Quod non ratione introductum, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum est: in aliis similibus non obtinet », b) *a communitate* videlicet ab eius membris, qui leges reverentur, quoad maximam eorum partem c) *cum animo se obligandi,* quod posset coniecturari ex circumstantiis, quando v. gr. cum non levi incommodo, vel propter singulare communis utilitatis motivum *servata sit* quandocumque occasio se offerat, *legem inducit* nempe: illius sive praeceptivae, sive prohibentis, irritantis aut inhabilitantis vinculum iuridicum causat, *si pariter* ac in praecedenti canone declaratum est, ex parte consuetudinis a) *fuerit rationabilis, et* b) *legitime per annos quadraginta,* non minus ac si esset contra ius, *continuos et completos praescripta.* Exceptio canonis praecedentis circa longius tempus non habet locum in huiusmodi consuetudine. Itaque Codex conservat quod ex Iure Romano in Ecclesiastico vigebat [2]: « Diuturna consuetudo pro iure et lege in his quae non ex scripto descendunt: observari solet ».

90. **Effectus consuetudinis secundum ius** scriptum duo a canonistis enumerari solent. Primus desumitur ex dicto Gratiani post cap. 3 dist. IV: « Leges... firmantur, cum moribus utentium approbantur. Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullae leges hodie abrogatae sunt, ita moribus utentium ipsae leges confirmantur ». Attamen haec confirmatio nihil addit iure distinctum a legis observantia seu vigore, unde merito fuit omissa in *can. 29* qui est conformis Iuri Romanorum sic aienti: [3] « Si de interpretatione legis quaeratur, imprimis inspiciendum est quo iure civitas retro in eiusmodi casibus usa fuisset: optima enim est legum interpres consuetudo ». Huic consonat reg. 45 Iuris in 6°: « Inspicimus in obscuris.... quod plerumque fieri consuevit ». Unde canon retinens clausulam cap. 8 « de consuetudine » (I, 4) ait: *Consuetudo* legem ecclesiasticam praesupponens cui non contrariatur, *est optima,* proinde « interpretationi authenticae per modum legis »

[1] D. Lib. I, tit. III, l. 39. — [2] D. Lib. I, tit. III, l. 38. — [3] D. Lib. I, tit. III, l. 37.

(can. 17, § 2) acquiparatur ac praefertur, quatenus legislatoris consensu vi canonis praedita ob diuturnitatem exprimit melius facto quam verbis sensum legis ac secumfert, inquantum indigeat, promulgationem, *legum* quarumlibet, etiam de processibus, poenalium, inhabilitantium, *interpres:* ergo dummodo illae sint obscurae seu ambiguae, iuxta quod « Imperator Severus rescripsit: in ambiguitatibus quae ex legibus proficiscuntur consuetudinem, aut rerum perpetuo similiter iudicatarum auctoritatem, vim legis obtinere debere » [1].

91. **Consuetùdinum revocatio** evenit ad normam *can. 30. Firmo praescripto can. 5* circa « vigentes in praesens (scilicet: initio vigoris Codicis) contra horum (Codicis) statuta canonum consuetudines sive universales sive particulares », quaelibet *consuetudo* etiam iuris *contra legem* « rationabilis et legitime praescripta », imo « centenaria et immemorabilis » (can. 27, § 1), *vel praeter legem* « pariter rationabilis et legitime praescripta » (can. 28), alterutra *per contrariam* quoad modum agendi oppositum praedictae *consuetudinem* eadem duplici vestitam conditione *aut legem* adversus illud, quod servatur illa consuetudine, praescribentem *revocatur,* quae utraque oppositio eamdem amplitudinem vinculi antiqui et novi praerequirit, atque hoc canonis praescriptum fulcitur reg. iuris 1: « Omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur », cum lex ac consuetudo « vim » obligandi « a consensu eiusdem Superioris ecclesiastici unice obtineant » (can. 25). Intacta praec. norma circa consuetudinis revocationem per subsequentem, limitatio subditur ex adversativa particula: *sed, nisi expressam* verbis ad minus implicite, ita ut liqueat, *de iisdem* consuetudinibus declaratis supra ut abrogandis *mentionem fecerit* legislator, a) *lex* « iisdem » iuris consuetudinibus posterior quaecumque *non revocat* hac iuris declaratione antiquo iuri conforme *consuetudines centenarias aut immemorabiles* iam declaratas ad can. 27, § 1, et quae hac de causa simul cum efficacia eisdem attributa in can. cit°. merito dicuntur a canonistis privilegiatae respectu ad ceteras consuetudines, b) *nec lex generalis* nempe: a Sede Apostolica sine limitatione ad territorium lata, supple « non revocat » *consuetudines particulares* videlicet: quae hic vel ibi serventur, etiam per com-

[1] D. Lib. I, tit. III, l. 38.

munitates imperfectas, seu ad normam cap. 1 « de constitutionibus » (I, 2 in 6°, ubi rationem quoque affert Bonifacius VIII : « quia tamen locorum specialium et personarum (moralium collegialium) consuetudines et statuta cum sunt facti, et in facto consistant, potest Romanus Pontifex probabiliter ignorare) : ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare ». Quae cautio erit sufficiens per clausulam « non obstante quacumque consuetudine », quae tantum pro his peculiaribus esset utiliter posita, dum pro centenariis et immemorabilibus essent huiusmodi consuetudines his verbis memorandae.

TITULUS III.

De temporis supputatione.

Can. 31. - Salvis legibus liturgicis, tempus, nisi aliud expresse caveatur, supputetur ad normam canonum qui sequuntur.

Can. 32. - § 1. Dies constat 24 horis continuo supputandis a media nocte, hebdomada 7 diebus.

§ 2. In iure nomine mensis venit spatium 30, anni vero spatium 365 dierum, nisi mensis et annus dicantur sumendi prout sunt in calendario.

Can. 33. - § 1. In supputandis horis diei standum est communi loci usui ; sed in privata Missae celebratione, in privata horarum canonicarum recitatione, in sacra communione recipienda et in ieiunii vel abstinentiae lege servanda, licet alia sit usualis loci supputatio, potest quis sequi loci tempus aut locale sive verum sive medium, aut legale sive regionale sive aliud extraordinarium.

§ 2. Quod attinet ad tempus urgendi contractuum obligationes, servetur, nisi aliter expressa pactione conventum fuerit, praescriptum iuris civilis in territorio vigentis.

Can. 34. - § 1. Si mensis et annus designentur proprio nomine vel aequivalenter, ex gr., *mense februario, anno proxime futuro*, sumantur prout sunt in calendario.

§ 2. Si terminus *a quo* nec explicite nec implicite assignetur, ex gr., *suspensio a Missae celebratione per mensem aut duos annos, tres in anno vacationum menses* etc., tempus supputetur de momento ad momentum ; et si tempus sit continuum, ut in allato primo exemplo, menses et anni sumantur prout sunt in calendario ; si intermissum, hebdomada intelligatur 7 dierum, mensis 30, annus 365.

§ 3. Si tempus constet uno vel pluribus mensibus aut annis, una vel pluribus hebdomadibus aut tandem pluribus diebus, et terminus *a quo* explicite vel implicite assignetur :

1.° Menses et anni sumantur prout sunt in calendario ;

2.° Si terminus *a quo* coincidat cum initio diei, ex. gr., *duo vacationum menses a die 15 augusti*, primus dies ad explendam numerationem computetur et tempus finiatur incipiente ultimo die eiusdem numeri :

3.° Si terminus *a quo* non coincidat cum initio diei, ex. gr., *decimus quartus aetatis annus, annus novitiatus, octiduum a vacatione sedis episco-*

palis, decendium ad appellandum, etc., primus dies ne computetur et tempus finiatur expleto ultimo die eiusdem numeri;

4°. Quod si mensis die eiusdem numeri careat, ex. g., *unus mensis a die 30 ianuarii*, tunc pro diverso casu tempus finiatur incipiente vel expleto ultimo die mensis;

5.° Si agatur de actibus eiusdem generis statis temporibus renovandis, ex. gr., *triennium ad professionem perpetuam post temporariam, triennium aliudve temporis spatium ad electionem renovandam*, etc., tempus finitur eodem recurrente die quo incepit, sed novus actus per integrum eundem diem poni potest.

Can. 35 – Tempus *utile* illud intelligitur quod pro exercitio aut prosecutione sui iuris ita alicui competit ut ignoranti aut agere non valenti non currat; *continuum*, quod nullam patitur interruptionem.

92. **Inscriptio Tituli et canonum distributio.** Sequitur *Titulus III* omnino in Collectionibus novus, etsi nonnulla praescripta in Decretis praesertim liturgicis essent condita. *De temporis*, quae est una ex humanorum actuum circumstantiis per ss. canones determinata multoties, *supputatione* canonica, praecipue igitur circa Codicis formulas interrogationi « quando » ? vel « usquequo » ? relativas.

Posita generaliori norma per can 31, usualium verborum ac supputationum datur significatio iuridica in can. 32, 33, dum canon 34 praescribit diversas clausularum Codicis circa tempus supputationes, addita per can. 35 declaratione temporis utilis ac continui.

93. **Norma universalis circa ecclesiasticas leges.** Congruenter can[1]. 2 quoad praeteritum, cavet etiam pro futuro *can. 31. Salvis legibus liturgicis* ad can. 2 declaratis etiam quoad Tituli inscriptionem, *tempus* iuxta legislatoris mentem in legibus ecclesiasticis hinc implicitam, *proinde nisi aliud expresse caveatur* ipsarum legum etiam circa liturgiam verbis, *supputetur* obligatione canonica, quae interpretes Codicis etiam ligat, *ad normam canonum qui sequuntur* hoc in Titulo quatuor.

94. **Dies, mensis et annus quoad iuridicum sensum.** In die quarto mundi, « dixit Deus : Fiant luminaria in firmamento coeli, et dividant diem ac noctem, et sint in signa et tempora, et dies et annos : ut luceant in firmamento coeli, et illuminent terram. Et factum est ita » (Gen. 1, 14, 15). Cum nobis perfecte notae non sint leges luminarium firmamenti, ac inde relationem mutuam inter dies menses et annos exacte determinare nequeant homines, « ut cognoscant quoniam homines sunt », atque minus per instrumenta cronometrica in partes semper aequales illa tempora dividere ; in mores hominum pro usu quotidiano inducti fuerunt diversi computationis

illarum divisionum communium modi. Eapropter in legibus ferendis, quando circumstantia temporis praescribitur, mentem legislatoris figere oportet quoad unum ex illis modis praeferendum praxi seu intento illius magis accomodum.

Hinc statuit § 1ª. *Dies* factus ex vespere et mane seu die lucis ac nocte tenebrarum (Gen. I, 18, 19) *constat* natura et universali usu fere exacto *24 horis*, atque inter diversas computationes secundum humana negotia, generalior et romana acceptatur in praescripto: *continuo supputandis a media nocte*, quae in can. 33 determinabitur, *hebdomada* vi vocis atque ex perpetuo usu a mundi creatione *7 diebus*, quae distinguuntur propriis appellationibus apud omnes gentes.

§ 2. *In iure* Codicis et aliarum legum ecclesiasticarum, cui convenit uniformari consuetudines ac S. Sedis documenta in posterum, quia in usu Sinenses computant menses ex cyclo lunari, ceteri homines illos inaequales habent, ut in anno sint duodecim iuxta quod sol per 12 zodiaci signa volvitur, a) *nomine mensis* propria significatione iuridica *venit spatium* continuum *30* supple: « dierum », ac semper aequale a quocumque die incipiat computari, b) *anni vero* « nomine venit » *spatium* equidem continuum *365 dierum* quod certo est naturali minus, ac ut antea semper aequale et cum initio cuiuslibet diei, sed *nisi mensis et annus* cum diei cuiuslibet initio vel primi in mense, *dicantur* proinde expresse ac in iure scripto *sumendi prout sunt in calendario*, scilicet: quoad dierum numerum distincti, tum menses, tum inde annus illis duodecim conflatus.

95. **Supputatio iuridica horarum diei.** Dies quandoque in usu accipitur oppositus nocti, quemadmodum cecinit Psalmista (CIII, 20-24): « sol cognovit occasum suum. Posuisti tenebras et facta est nox: ... Ortus est sol,... Exibit homo ad opus suum: et ad operationem suam usque ad vesperum ». Licet etiam, ut rescripsit Innoc. III Archiepiscopo Toletano, « secundum consuetudinem et constitutiones legitimas, more Romano, dies a medietate noctis incipiat et in medio noctis desinat subsequentis (unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habendum legalis auctoritas, ac si qualibet parte lucis agatur) ». — De hoc ergo die, quem constare 24 horis dicitur in § 1 can praec., decernit *can. 33 § 1. In* « continuo » *supputandis* « a media nocte » illis *horis diei stan-*

dum est quoad earum initium, medietatem, et terminum quoque, non iam apparenti solis cursui seu naturae, sed *communi* familiarum uniuscuiusque *loci* civitatis, oppidi, *usui*, qui per publica forsan horologia signatur : *sed* huic praescripto restrictiones non paucae ponuntur sequentes : a) *in privata Missae*, non conventualis vel capitularis vel cantatae, *celebratione*, quamvis haec fiat in ecclesia et adstante populi fidelis multitudine, b) *in privata*, ut haec a chorali distinguitur, *horarum canonicarum* singularum *recitatione* iuxta Commentarium Textus ad can. 135, c) *in sacra communione recipienda*, non iam sumenda per sacerdotem in Missa de qua dictum est antea, d) *et in ieiunii vel abstinentiae* disiunctive, utpote duplici *lege servanda*, *licet alia sit* a sequentibus declarata prius *usualis loci supputatio* diei quoad initium, medium et finem per 24 horarum spatium, *potest quis* ad libitum, quin teneatur, et quandoque, seu pro una ex dictis obligationibus unum, pro alia obligatione seu pro iteratae obligationis adimplemento alterum *sequi loci* actualis commorationis propriae *tempus* quoad computationem, *aut locale* secundum incolarum mores *sive medium* pro pluribus simul locis civiliter distinctis, v. gr. secundum meridianum quoddam Greenwih aliudve, *aut legale* nempe : societatis lege statutum circa diei initium, *sive regionale*, videlicet : ratione territorii quamvis ex statuto quolibet publico vigeat, *sive aliud extraordinarium* scilicet : propter causam specialem, tempore aestivo, etc.

Propter notam catholicitatis Ecclesiae atque obiectum praescripti, positus est recte § 2. *Quod attinet ad tempus* computandum quolibet sub respectu iuridico *urgendi* quoad exequendas *contractuum* quorumlibet civilium *obligationes* de bonis ecclesiasticis, *servetur* etiam a clericis, *nisi aliter expressa* verbis, scripto, *pactione* inter partes contrahentes *conventum fuerit*, iuxta regulam Iuris in 6° « 85. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur », secus observandum est vi huius canonis *praescriptum iuris civilis in territorio* ubi urgentur obligationes supradictae *vigentis* quoad contrahentes, forsitan diversi pro civibus atque alienigenis.

96. **Supputatio canonica temporis ultra unum saltem diem.** Ad can. 31 se refert, ac iuxta illius sensum ibi declaratum (cui optime congruerent documenta Sedis Apostolicae aliaque ecclesiastica) sic incipit temporis supputandi normas fere omnes continens

can 34. § *1. Si mensis et annus,* ubi particula « et » pro disiunctiva *vel* sumitur, ac illa innuit grammaticaliter orationis subiectum distributive accipiendum, *designentur* in ecclesiastica lege, decreto, etc. *proprio nomine,* quo discernitur ab aliis quibuslibet, *vel aequivalenter*, quatenus adhibita verba singularem mensem et annum referant, *ex. gr. mense februario* vel anno 1926, quod ad primum attinet modum, *anno proxime futuro* quoad secundum, supposita documenti data vel clausula simili, his in casibus *sumantur prout sunt in calendario* liturgico, idest : mensis Februarius dierum 28, aut in anno bissextili dierum 29, et a die huius mensis primo, annus spatium duodecim mensium a die 1 Ianuarii usque ad 31 Decembris inclusive. Nec ulla exceptio est aut distinctio huius praescripti.

Secus in altera hypothesi. — § *2. Si terminus a quo* temporis in lege expressi *nec explicite* propriis illius verbis *nec implicite* per subintelligendum saltem factum aliquod vel eventum, aut ob omissionem in temporis momento, *assignetur,* quamvis ille terminus a parte rei erit utique signatus ab aliis discretus, *ex. gr suspensio a Missae celebratione*, cuius initium pro diversis personis ac pro eadem potest multiplex contingere, *per mensem aut duos annos,* quibus verbis omnes futuri ac singuli comprehendi queunt, ac similiter per quoslibet *tres in anno vacationum menses, etc., tempus* illis ac similibus clausulis assignatum a) *supputetur de momento* incoeptae actionis vel omissionis *ad momentum* eiusdem numeri horae in temporis determinati termino per legem expressi ; *et* b) *si tempus sit continuum* v. gr. regulariter propter clausulam cum particula « per », ad suspensionem quod attinet ad normam can. 2248, § 1, seu *ut in allato* per canonem *primo exemplo, menses et anni,* nam de diebus ac hebdomadibus non habet locum haec paragraphus, *sumantur prout sunt in calendario* iuxta declarationem eiusdem tenoris clausulae in § 1ª ; c) *si intermissum,* sicut potest contingere de vacationibus in anno, *hebdomada intelligatur 7 dierum,* quorum quilibet « constat 24 horis continuo supputandis » (can. 32, § 1), sed non a media nocte, utpote « de momento ad momentum », sicut supra littera a) fuit praeceptum, *mensis 30* supple dierum eorumdem, *annus 365.*

§ *3. Si tempus* lege expressum aliove documento ex congruentia) *constet uno vel pluribus* respective a) *mensibus* b) *aut annis,* c) *una vel pluribus hebdomadibus* d) *aut tandem pluribus diebus,* additurque diversitas huius a praec. § 0 *et terminus a quo* temporis

in lege aut documento expressi *explicite* verbis diem, aliquod factum designantibus, *vel implicite assignetur*, quatenus clausula indicans tempus praesupponit ex rei natura vel alterius canonis praescripto diem actumve singularem a quo incipiat illud :

1.° *Menses* tam unus quam plures *et anni* similiter, queis « tempus constat » ut initio §[1], *sumantur* semper *prout sunt in calendario* evenientes in adimplenda lege vel in documento exequendo.

Sed ulterius distinguendi sunt casus. 2.° *Si terminus a quo* assignatus secundum expositionem dictam *coincidat cum initio diei* seu media nocte illum praecedente, quia sic rationabiliter asseri potest, *ex. gr. duo vacationum menses a die 15 Augusti* intelligenda inclusive, *primus dies* seu « a quo » *ad explendam numerationem* dierum temporis expressam *computetur*, et hoc, etiamsi haec constet diebus tantum infra mensem vel hebdomadibus, *et tempus finiatur incipiente ultimo die eiusdem numeri*, tum sequentis mensis vel ultimi mensis numerationis quoad litteram a), tum mensis eiusdem nominis pro littera b), tum « eiusdem numeri » idest : numerationis dierum vel contentorum in hebdomadis quoad litteras c) et d).

Alter casus est 3.° *Si terminus a quo* assignatus secundum expositionem supra positam ante num.[m] 1.[m] *non coincidat cum initio diei*, quia rationabiliter creditur non accidisse factum media nocte, *ex. gr. decimus quartus aetatis annus*, qui nativitatem implicat, *annus novitiatus*, qui « incipit susceptione habitus vel alio modo in constitutionibus praescripto » (can. 553), *octiduum a vacatione sedis episcopalis* « Episcopi morte, renunciatione a Romano Pontifice acceptata, translatione ac privatione Episcopo intimata » (can. 430, § 1), *decendium ad appellandum* « a notitia publicationis sententiae » (can. 1881), *etc.*, excepto rarissimo casu quo exempla huiusmodi caderent certo sub n.° 2.°, *primus dies* intra quem accidit « terminus a quo » *ne computetur* supple ex n.° 2.° « ad explendam numerationem » dierum temporis expressam *et tempus* supputandum *finiatur expleto ultimo die*, seu cum media nocte illum subsequente, *eiusdem numeri* sicut in n.° 2.° interpretandi pro diversis litteris.

Quando mense aut mensibus « tempus constet », opus erit quandoque n.° 4.° *Quod si mensis* in quo tempus finiatur, *die eiusdem*

numeri ac incipiens, tum computandus ex n.° **2.°** tum non computandus ex n.° **3.°** « ad explendam numerationem », *careat* « prout ille mensis est in calendario » (n.° 1.°), *ex. gr. unus mensis a die 30 Ianuarii,* cui mensi sequitur Februarius « die eiusdem numeri » nempe: 30 semper carens, *tunc pro diverso casu* num.m 2.1 ac 3.1 *tempus* lege vel documento determinatum *finiatur,* quando sub ista cadit §°, *incipiente* quoad num.1 **2.1** casum, *vel expleto* scilicet: in num.1 3.1 casu *ultimo die mensis* carentis « die eiusdem numeri » statuto in num.s **2.°** atque **3.°**

Norma specialis pro quibusdam actibus secundum canones vel alias normas periodicis proponitur in n. 5.° *Si agatur de actibus eiusdem generis* v. gr. de electione ad officium stricto sensu, quod sit temporarium, de renovatione votorum temporaneorum, quamvis actus isti non sint eiusdem speciei iuridicae, sed « eiusdem generis », quod verbum magis latum continet sensum, *status* per canones, constitutiones, etc. *temporibus,* quatenus tempus necessario comitatur illis « actibus » *renovandis* idest: iterum exequendis, *ex. gr. triennium* « vel longius tempus » (can. 574, § 1) *ad professionem perpetuam post temporariam, triennium aliudve temporis spatium,* forsitan brevius propter Superioris religiosi obitum, vel longius quoad Superiores maiores ad normam can. 505, *ad electionem renovandam* fortassis quoque apud saecularem clerum, *etc.*, quo similia indigitantur, *tempus finitur eodem,* non iam « incipiente » (n.° 2.°), vel melius nec « expleto » (n.° 3.°), sed *recurrente* per 24 horas *die* « eiusdem numeri » (num.s 2.° et 3.°) *quo* evenit actus in mense quando elabi tempus *incepit, sed novus actus* « renovandus » ex consequenti ac ob canonis concessionem *per integrum eundem* « recurrentem » *diem poni* valide ac licite *potest* ut norma generalis ad ss. canones quod spectat, quin ad eam temporis determinationem inducatur obligatio.

97. **Verborum utile ac continuum significatio canonica.** *Can. 35. Tempus utile* in ecclesiasticis legibus eorumve adimplemento *illud intelligitur* vi huius canonis, *quod pro exercitio aut prosecutione* in iudicio vel in quasi-possessione *sui iuris,* accepti propterea subiective pro facultate morali per ss. canones firmata, *ita alicui competit ut ignoranti* canonem vel ius proprium vel factum in quo simul cum canone fundatur, *aut agere non valenti,* idest: illud ius

exercere aut prosequi secundum datam declarationem, *non currat* ad explendum tempus iure canonico concessum; e contra *continuum, quod nullam* ex ignorantia, impotentia, aliave de causa *patitur* semel inceptum *interruptionem*.

TITULUS IV.

De rescriptis.

CAN. 36 - § 1. Rescripta tum Sedis Apostolicae tum aliorum Ordinariorum impetrari libere possunt ab omnibus qui expresse non prohibentur.

§ 2. Gratiae et dispensationes omne genus a Sede Apostolica concessae etiam censura irretitis validae sunt, salvo praescripto can. 2265, § 2, 2275, n. 3, 2283.

CAN. 37. - Rescriptum impetrari potest pro alio etiam praeter eius assensum; et licet ipse possit gratia per rescriptum concessa non uti, rescriptum tamen valet ante eius acceptationem, nisi aliud ex appositis clausulis appareat.

CAN. 38 - Rescripta quibus gratia conceditur sine interiecto executore, effectum habent a momento quo datae sunt litterae; cetera a tempore executionis.

CAN. 39 - Conditiones in rescriptis tunc tantum essentiales pro eorundem validitate censentur, cum per particulas *si, dummodo*, vel aliam eiusdem significationis exprimuntur.

CAN. 40 - In omnibus rescriptis subintelligenda est, etsi non expressa, conditio: *Si preces veritate nitantur*, salvo praescripto can. 45, 1054.

CAN. 41 - In rescriptis quorum nullus est executor, preces veritate nitantur oportet tempore quo rescriptum datum est; in ceteris tempore exsecutionis.

CAN 42 - § 1. Reticentia veri, seu subreptio, in precibus non obstat quominus rescriptum vim habeat ratumque sit, dummodo expressa fuerint quae de stylo Curiae sunt ad validitatem exprimenda.

§ 2. Nec obstat expositio falsi, seu obreptio, dummodo vel unica causa proposita vel ex pluribus propositis una saltem motiva vera sit.

§ 3. Vitium obreptionis vel subreptionis in una tantum parte rescripti aliam non infirmat, si una simul plures gratiae per rescriptum concedantur.

CAN. 43 - Gratia ab una Sacra Congregatione vel Officio Romanae Curiae denegata, invalide ab alia Sacra Congregatione vel Officio aut a loci Ordinario, etsi potestatem habente, conceditur sine assensu Sacrae Congregationis vel Officii quocum vel quibuscum agi coeptum fuit, salvo iure S. Poenitentiariae pro foro interno.

CAN. 44 - § 1. Nemo gratiam a proprio Ordinario denegatam ab alio Ordinario petat, nulla facta denegationis mentione; facta autem mentione, Ordinarius gratiam ne concedat, nisi habitis a priore Ordinario denegationis rationibus.

§ 2. Gratia a Vicario Generali denegata et postea, nulla facta huius denegationis mentione, ab Episcopo impetrata, invalida est; gratia autem ab Episcopo denegata nequit valide, etiam facta denegationis mentione, a Vicario Generali, non consentiente Episcopo, impetrari.

CAN. 45. - Cum rescriptis ad preces alicuius impetratis apponitur clausula: *Motu proprio*, valent quidem ea, si in precibus reticeatur veritas aliquin necessario exprimenda, non tamen si falsa causa finalis eaque unica proponatur, salvo praescripto can. 1054.

CAN. 46 - Rescripta etiam *Motu proprio* concessa personae de iure com-

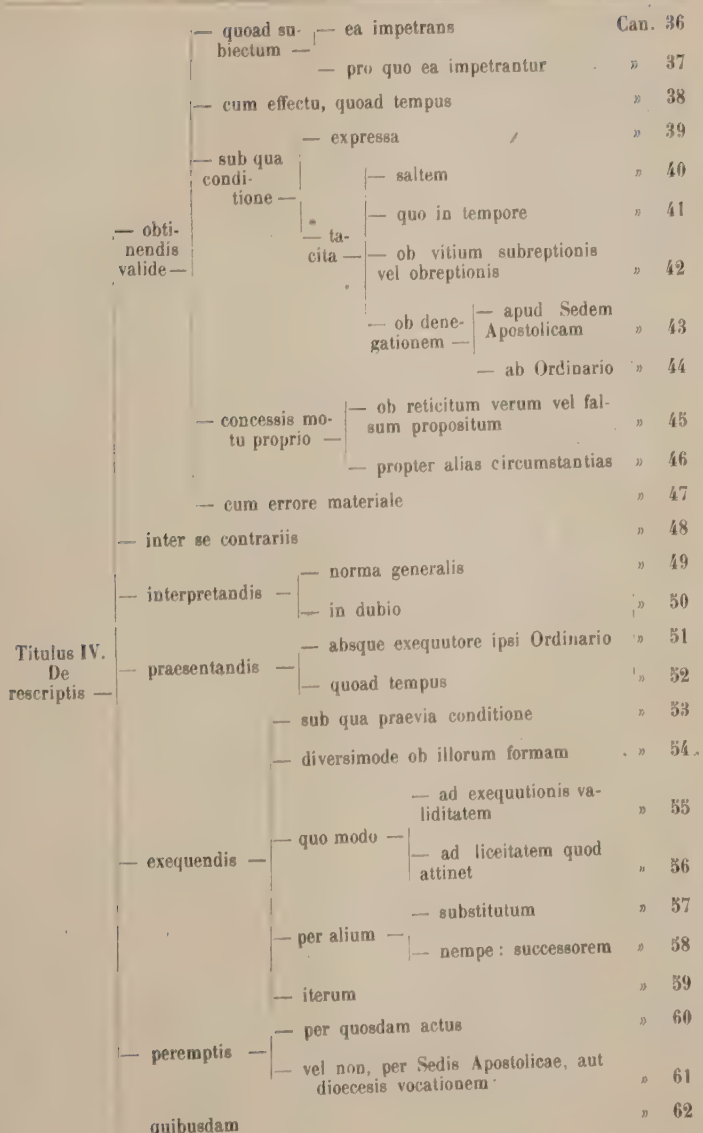
Titulus IV. De rescriptis
— obtinendis valide
— quoad subiectum
— ea impetrans Can. 36
— pro quo ea impetrantur » 37
— cum effectu, quoad tempus » 38
— sub qua conditione
— expressa » 39
— tacita
— saltem » 40
— quo in tempore » 41
— ob vitium subreptionis vel obreptionis » 42
— ob denegationem
— apud Sedem Apostolicam » 43
— ab Ordinario » 44
— concessis motu proprio
— ob reticitum verum vel falsum propositum » 45
— propter alias circumstantias » 46
— cum errore materiale » 47
— inter se contrariis » 48
— interpretandis
— norma generalis » 49
— in dubio » 50
— praesentandis
— absque exequutore ipsi Ordinario » 51
— quoad tempus » 52
— exequendis
— sub qua praevia conditione » 53
— diversimode ob illorum formam » 54
— quo modo
— ad exequutionis validitatem » 55
— ad liceitatem quod attinet » 56
— per alium
— substitutum » 57
— nempe: successorem » 58
— iterum » 59
— peremptis
— per quosdam actus » 60
— vel non, per Sedis Apostolicae, aut dioecesis vocationem » 61
quibusdam » 62

muni inhabili ad consequendam gratiam de qua agitur, itemque edita contra alicuius loci legitimam consuetudinem vel statutum peculiare, vel contra ius alteri iam quaesitum, non sustinentur, nisi expressa derogatoria clausula rescripto apponatur.

CAN. 47 - Rescripta non fiunt irrita ob errorem in nomine personae cui vel a qua conceduntur, aut loci in quo ipsa moratur, aut rei de qua agitur, dummodo, iudicio Ordinarii, nulla sit de ipsa persona vel re dubitatio.

CAN. 48 - § 1. Si contingat ut de una eademque re duo rescripta inter se contraria impetrentur, peculiare, in iis quae peculiariter exprimuntur, praevalet generali.

§ 2. Si sint aeque peculiaria aut generalia, prius tempore praevalet posteriori, nisi in altero fiat expressa mentio de priore, aut nisi prior impetrator dolo vel notabili negligentia suo rescripto usus non fuerit.

§ 3. Quod si eodem die fuerint concessa nec liqueat uter prior impetraverit, utrumque irritum est, et, si res ferat, rursus ad eum qui rescripta dedit, est recurrendum.

CAN. 49 - Rescripta intelligenda sunt secundum propriam verborum significationem et communem loquendi usum, nec debent ad casus alios praeter expressos extendi.

CAN. 50. - In dubio, rescripta quae ad lites referuntur, vel iura aliis quaesita laedunt, vel adversantur legi in commodum privatorum, vel denique impetrata fuerunt ad beneficii ecclesiastici assecutionem, strictam interpretationem recipiunt; cetera omnia latam.

CAN. 51. - Rescriptum Sedis Apostolicae in quo nullus datur executor, tunc tantum debet Ordinario impetrantis praesentari, cum id in eisdem litteris praecipitur, aut de rebus agitur publicis, aut comprobare conditiones quasdam oportet.

CAN. 52. - Rescripta, quorum praesentationi nullum est definitum tempus, possunt executori exhiberi quovis tempore, modo absit fraus et dolus.

CAN. 53. - Rescripti executor invalide munere suo fungitur, antequam litteras receperit earumque authenticitatem et integritatem recognoverit, nisi praevia earundem notitia ad eum fuerit auctoritate rescribentis transmissa.

CAN. 54. - § 1. Si in rescripto committatur merum executionis ministerium, executio rescripti denegari non potest, nisi aut manifeste pateat rescriptum vitio subreptionis aut obreptionis nullum esse, aut in rescripto apponantur conditiones quas executori constet non esse impletas, aut qui rescriptum impetravit adeo, iudicio executoris, videatur indignus ut aliorum offensioni futura sit gratiae concessio; quod ultimum si accidat, executor, intermissa executione, statim ea de re certiorem faciat rescribentem.

§ 2. Quod si in rescripto concessio gratiae executori committatur, ipsius est pro suo prudenti arbitrio et conscientia gratiam concedere vel denegare.

CAN. 55 - Executor procedere debet ad mandati normam, et nisi conditiones essentiales in litteris appositas impleverit ac substantialem procedendi formam servaverit, irrita est executio.

CAN. 56. - Executio rescriptorum quae forum externum respiciunt, scripto facienda est.

CAN. 57. - § 1. Rescriptorum executor potest alium pro suo prudenti arbitrio sibi substituere, nisi substitutio prohibita fuerit, aut substituti persona praefinita.

§ 2. Si tamen fuerit electa industria personae, executori non licet alteri committere nisi actus preparatorios.

CAN. 58. - Rescripta quaelibet executioni mandari possunt etiam ab executoris successore in dignitate vel officio, nisi fuerit electa industria personae.

CAN. 59. - § 1. Executori fas est, si quoquo modo in rescriptorum executione erraverit, iterum eadem executioni mandare.

§ 2. Quod attinet ad taxas pro rescriptorum executione, servetur praescriptum can. 1507, § 1.

CAN. 60 - § 1. Rescriptum, per peculiarem Superioris actum revocatum, perdurat usque dum revocatio ei, qui illud obtinuit, significetur.

§ 2. Per legem contrariam nulla rescripta revocantur, nisi aliud in ipsa lege caveatur, aut lex lata sit a Superiore ipsius rescribentis.

Can. 61. - Per Apostolicae Sedis aut dioecesis vacationem nullum eiusdem Sedis Apostolicae aut Ordinarii rescriptum perimitur, nisi aliud ex additis clausulis appareat, aut rescriptum contineat potestatem alicui factam concedendi gratiam peculiaribus personis in eodem expressis, et res adhuc integra sit.

Can. 62 - Si rescriptum contineat non simplicem gratiam, sed privilegium vel dispensationem, serventur insuper praescripta canonum qui sequuntur.

98. **Inscriptio Tituli.** Deinde occurrit considerandus *Titulus IV* inscriptus *De rescriptis*, quae sunt etymologice *responsa scripta*, sed in Iure Romano « responsa principis verae precationi quae rem aperiat cognoscendam », unde promanavit in Ius Decretalium sub eadem rubrica. Ex his [1] deducimus rescripta esse « quas aliquis super aliqua causa (vel negotio) ab Apostolica Sede impetraverit litteras, praevia earum tenori inserta consultatione, insinuatione suggestiva vel precatione ». Hinc superveniente Romana Curia non immerito SS. Romanarum Congregationum responsa vocata fuerunt Rescripta. In Codice autem, ut patet statim ex can. 36, haec inscriptio ampliorem obtinuit significationem iuridicam, quae fundatur in verbi etymologia, et praecedenti iure simul ac in Ecclesiae « divina institutione », ex qua « Episcopi sunt Apostolorum successores atque ecclesiis praeficiuntur cum potestate (Pastoris sufficienti) ordinaria, (quamvis) sub auctoritate Romani Pontificis » (can. 329, § 1). Hinc ut societatis ecclesiasticae principes merito reputantur, eosque Romanus Pontifex appellat fratres.

99. **Ordo canonum** est huiusmodi. Personae quae et pro quibus obtineri valeant rescripta cognoscuntur ex can. 36, 37, et quandonam cum effectu dicitur in can. 38, conditiones tum expressae tum tacitae considerantur in can. 39-44, vis verborum *motu proprio* ac erroris materialis edicitur in seq.ⁿ 45-47. Rescripta ad invicem opposita iudicanda sunt ex can. 48 et duo sequentes edocent normas interpretationis. Cui, sine exequutore, et quando sint rescripta haec praesentanda edocemur per can. 51, 52. De exequutione rescriptorum sunt can. 53-59, et post duos alios circa rescriptorum peremptionem, quid servandum sit circa determinata rescripta dicitur can. 62.

100. **Subiectum concedens aut recipiens validum rescriptum.** Ex parte concedentis distinguuntur in *can. 36*, § 1.

[1] Cap. 3, tit. III, Lib. I.

Rescripta idest: responsa scripta ad preces, consultationem aut insinuationem ibi insertam alicuius fidelis *tum Sedis Apostolicae* ad normam generalem can. 7, *tum aliorum Ordinariorum* cum officio sive divinae sive ecclesiasticae institutionis ad normam can. 198, § 1, *impetrari* propter precum porrectionem *libere* ad leges quod attinet *possunt* (qua subiectum concessionum per ipsa) *ab omnibus* fidelibus ex iure per baptismum obtento, sive viris sive feminis, tum laicis, tum religiosis, tum clericis, aut subditis, aut Praelatis, *qui expresse* verbis canonum vel per auctoritatem ecclesiasticam competentem *non prohibentur*. His ergo applicatur quod legitur in cap. « Cum apud Sedem » 33 de Sponsalibus et matrimonio (IV, 1): « Cum prohibitorium sit edictum (de matrimonio contrahendo), quicumque non prohibetur per consequentiam admittitur ». Aliud erat ex Iure Romanorum edictum permissorium sic expressum in cap. « Corporalia » de translatione Episcopi (I, 7): « Prohibitum intelligitur, quod non reperitur concessum ».

Quaenam sint hae prohibitiones a iure quoad omnia S. Sedis rescripta ostendit § 2, variatis hac in parte Normis pro Curia Romana, queis nova fuit inducta disciplina [1] « a die III Nov. 1908 ». Eisdem verbis citatae normae incipit § 2. *Gratiae* praeter ius vel secundum ius *et dispensationes* contra ius vigens *omne genus* scilicet: de qualibet materia et sub quacumque forma proindeque rescripti, huiusque non attenta distinctione gratiae et iustitiae ex Decretalibus [2], quae *a Sede Apostolica* (can. 7), sint *concessae*, sed potiori motivo ab Ordinariis obtentae, quia Decretalium prohibitiones respiciebant illas expresse, propter quas auferendas dicitur: *etiam censura*, « excommunicatione, interdicto, suspensione » (can. 2255, § 1) *irretitis*, aliqua ergo ex iis iam incursa, « ratae » ut in normis seu *validae* sunt, atque sub illis comprehenduntur quoque omnes haeretici externi, non obstante contrario Decretalium et Romanorum iure. Attamen qua tales; cum enim excommunicati sint, non est obliviscendum quod sequitur: *salvo praescripto can. 2265*, § 2 cui se referunt aliae duae citationes, nempe: « quod si haec sententia (declaratoria excommunicationis vel condemnatoria ad ipsam equidem in iudicio ad normam can. 1868, § 1, non si excommu-

[1] Ordo servandus in S. Congregationibus, Tribunalibus, Officiis Curiae Romanae, 29 Sept. 1908. Pars II, Normae peculiares, Cap. III, Art. 1°, n. 6°. - CO. I, 61. — [2] Cap. 1, h. t. in 6°.

nicetur quis « per modum praecepti extra iudicium » can. 1933, § 4) lata fuerit, (sic intelligendo ex Codice verbo « nominatim » ex normis cit.[8]) excommunicatus nequit praeterea (seu ultra prius ibi expressa) gratiam ullam pontificiam valide consequi, (nam Ordinarius factum bene noscere poterit, non vero semper Sancta Sedes, quod si conscia foret vel apprime vellet rescripti validitatem manutenere, additur): « nisi in pontificio (idest: Sedis Apicae. ex can. 37) rescripto mentio de excommunicatione fiat » cognita vel in casu quo urgeret. — Hoc praescriptum citant sic *can. 2275, n. 3:* « Praescripto can. 2265 etiam ipsi (personaliter interdicti) adstringuntur » et *can. 2283* tenoris sequentis: « Quae de excommunicatione can. 2265 (per totum) statuuntur, etiam suspensioni (generaliter lata et a quocumque) sunt applicanda », non tantum « poenae suspensioni a divinis a S. Sede nominatim inflictae » ut dicebatur in cit.[8] Normis, ubi nulla mentio de interdicto inveniri potest.

101. **Rescripti impetratio in alterius gratiam.** De his, qui per rescriptum favorem obtinent, statutum est in can. praec., de illis vero qui sunt intermediarii statuit *can. 37. Rescriptum* cuiuslibet et quodlibet ut supra *impetrari potest* (facti speciem exponendo) ab eo qui preces porrigit *pro alio* distincto *etiam praeter eius assensum,* forsitan ignorante vel nolente impetrationem; hoc imprimis constat. Secundo *et licet ipse* praefatus, non assentiens iuxta contextum sequentem, *possit* iure ac licite *gratia* sibi *per rescriptum* fortassis iam exequutum *concessa non uti,* sive illa sit ad unum vel ad plures casus, nam ex reg. iuris in 6° « 61. Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum ». Additur tertio: *rescriptum tamen* qua tale *valet,* quia etiam « invito beneficium datur » (Reg. iuris Caesarei ex Pandectis), *ante eius acceptationem* rescripti huiusve forsitan iam factae exequutionis, *nisi aliud* nempe: acceptatione deficiente non valere rescriptum, vel e contra rescriptum omnino exequendum adhuc contra invitum in quodam singulari casu propter iustam causam et a Sede Apostolica impetratum, *ex appositis* in eo *clausulis* certo *appareat.*

102. **Vigens disciplina quoad huiusmodi procuratores apud Romanam Curiam** [1]. *Pro privatis.* « 1° Christi fideli cuique

[1] Ordo servandus in S. Congr.is Tribun.is Offic. Rom. Curiae 29 Sept. 1908, Pars I, Cap. X. CO. I, 53.

patet aditus ad S. Sedis officia, servata rite forma quae decet, et facultas est cum iisdem agendi per se de suis negotiis... ».

« 3° Si vero procuratoris desideret operam, eius eligendi arbitrium sibi relinquitur, servatis tamen normis C. IX sect. I constitutis » (ut infra).

Pro Ordinariis. 4° Ordinarius unusquisque potest ipse per se in variis Aplcae. Sedis Officiis negotia libere tractare, non solum quae seipsum spectent, sed etiam quae dioecesim ac sibi subditos fideles ad ipsum confugientes.

5° Quoties Ordinarius velit ipse per se de negotio aliquo agere, sive praesens in Curia, sive per litteras a sua sede mittendas, Officium praemonebit quocum ei erit agendum. Tunc vero in positione adnotabitur: *personalis pro Ordinario;* resque nullis interpositis procuratoribus agetur.

6° Ordinarius, qui petit directo agere cum Officio aliquo, sibi assumit solvendas impensas, non modo pro acceptis redditisque litteris et scriptis, aut pro aliis rebus necessariis, sed etiam pro taxationibus praescriptis in singulis actis.

8° Si procuratore uti velint, normis inhaerebunt c. IX, sect. 2 declaratis.

9° Mandatum, quo ab Ordinario procurator eligitur, potest usque rescindi ad formam iuris communis; in eamque rescissionem, utpote rem ad fiduciam pertinentem, nulla datur inquirendi aut expostulandi facultas.

10° Vicario capitulari non licet, electum ab Episcopo procuratorem cum alio mutare; at poterit cum S. Sedis Officiis directo agere, ad normam art. 4°, 5° et 6° huius sectionis ».

De procuratoribus privatis [1]. « 1° Qui ad S. Sedem recurrens sui particularis ac privati negotii causâ uti opera velit procuratoris, potest ad id munus deputare quemlibet suae fiduciae virum, dummodo catholicum, integra fama, et ad Officium, in quo agenda sit res, minime pertinentem. Praeterea oportet eumdem legitimo mandato munire, quod in Actis, ad ipsius Officii cautionem, servabitur; aut sin minus apud Moderatores eiusdem in tuto ponere delecti viri honestatem et requisitas conditiones.

[1] Ibidem. C. IX.

2° Si exhibitum virum Moderatores iudicaverint admitti non posse certiorem facient mandantem, ut aliter consulat.

De procuratoribus publicis. 3° Ad procuratoris munus legitime et constanter obeundum pro Episcopo eiusque dioecesi, oportet inscriptum habere nomen in procuratorum albo, quod patebit in Officio a secretis S. Cong. Consistorialis.

7° Nihil obstat quominus Ordinarius procuratorem eligat virum nondum in album relatum; qui tamen ante quam exerceat mandatum, inscriptionem postulabit.

Hoc autem in casu Ordinariorum prudentiæ relinquitur ante videre, num cui forte obstaculo propositus procurator possit esse obnoxius, ne sese repulsae periculo obiiciant.

8° Praeter inscriptionem in album, ut quis publicus habeatur et stabilis procurator dioecesanus, necessario requiritur iustum Ordinarii mandatum ab adlecto exhibendum, cuius mandati authenticum exemplar apud Officium a secretis Consistor.s Cong.s deponetur.

10° Quae scripta data sint obsignata, inviolata transmittenda sunt; neve procurator unquam ullâve de causa sibi fas esse ducat ea resignare. Qua in re cuiusvis generis culpa censebitur gravis.

13° Nemini procuratori licet pro sua opera maiorem pecuniae summam exigere quam quae pro rescriptis, Brevibus, Bullis Officiorum S. Sedis constituta sit atque descripta: quam qui fregerit legem, restitutionis obligatione tenebitur, etiam poenis aliis non irrogatis ».

103. **Initium effectus iuridici rescriptorum.** Rescripta quaecumque prae se ferunt datam temporis quo a Curia expediuntur, et per eam exprimitur, quod apud Canonistas audit *tempus datae*, sed praeterea in quibusdam rescriptis necessarii sunt exequutores, ut rescriptum sortiatur proprium effectum. Hinc considerari potest quoad ea, et debet, tempus quo rescriptum offertur illi personae quae illud exequutura est, et hoc apud Auctores vocatur *tempus praesentatae*. Demum est animadvertendum aliud tempus, videlicet: *exequutionis rescripti*.

« Gratiae [1], quae a S. Sede scripto conceduntur, communiter ab ipsa directo promanant per personas et Officia iure recognita.

[1] Ordo servandus... Pars II, Cap. III, nn. 3°, 4°. CO. I, 63.

Quandoque vero supplex oratoris libellus ad Ordinarium, vel ad alium eius loco ecclesiasticum virum per personas et Officia memorata remittitur, cum facultatibus petitam gratiam largiendi, sive totam sive certis limitibus circumscriptam.

Ubi vero ab ipsa S. Sede, interposito nemine, gratia impertiatur, exarari rescripta possunt, aut forma gratiosa, aut commissoria. — Si forma gratiosa, exsequutorem suapte natura non postulant ». Ab his ergo incipit *can. 38. Rescripta* cuiuslibet iuxta Tituli inscriptionem *quibus gratia* expetita *conceditur*, ergo rescripta tum gratiae, tum iustitiae, sed haec sine iudicis interventu ad illorum effectum, nam dicitur *sine interiecto exequutore* idest: « in forma gratiosa », *effectum habent*, seu pariunt ius quaesitum oratori vel illi pro quo impetratum est ad normam can. praec.s, *a momento quo datae sunt litterae* non iam oratori aut procuratori, sed a temporis datae momento, ita ut necesse sit tunc existere causas expositas in rescripti parte narrativa, proindeque voluntas rescribentis dimetiri debet ex circumstantiis illius datae, sicut et vis ac extensio rescripti; *cetera vero* rescripta cuiuslibet ut supra, tum « in forma commissoria » tum « remissis precibus Ordinario cum facultatibus » *a tempore exsequutionis* per delegatum in postremo casu, per merum executorem in altero. Hoc ergo inspicere oportet pro eficacia rescripti iuridica quoad veritatem causarum, vim rescripti eiusque amplitudinem. Haec omnia iuri praecedenti in normis congruunt « quando agitur de rebus gratiae » (loc. cit.).

104. **Conditiones in rescriptis expressae** sunt clausulae insertae, quae vel obiectum rescripti respiciunt forsitan gratiam limitantes, aut moderantes usum, vel exequutionis formam aut delegati conditiones exprimunt. Has distinguens alio sub respectu ait *can. 39. Conditiones in rescriptis* singulis, sed quibuslibet secundum tituli inscriptionem, *tunc tantum* (alias enim uti accidentales sunt habendae praecepta continentes vel monitionem) *essentiales pro eorumdem* rescriptorum *validitate* servandae *censentur* appositae, *cum* incipiendo *per particulas* unam alteramve *si, dummodo, vel aliam eiusdem significationis* grammaticaliter, non iam ut dicebatur ab Auctoribus « ablativo absoluto » *exprimuntur*.

Cum hae pertineant ad formalem rescriptorum naturam, explicare oportet formam legitimam rescriptorum S. Sedis adesse, semper

ac in eorum expeditione servantur solemnitates requisitae de iure et stylo Curiae. Formalis rescriptorum natura exurgit ex contentis in rescripto quoad eorum significationem. Ad hanc requiritur 1° narratio seu species facti, sed non semper in eo inseritur, in qua exponuntur obiectum et causa supplicationis iuxta libellum S. Pontifici seu S. Congregationi oblatum; 2° ipsa supplicatio, quae cum narratione, si haec inserta fuerit, constituit corpus seu obiectum signaturae, idest partem expositivam, cui 3° sequitur pars dispositiva, in qua R. Pontifex vel S. Congregatio exprimit et rem concessam et conditiones factae concessionis, de quibus in canone dictum est. Quoad materialem rescriptorum naturam, quoad ea nempe quae statim in eis inspiciuntur, est legitima forma, si praemittitur nomen S. Congregationis vel Officii rescribentis, quia [1] « Epistolae ac rescripta redigentur communiter in foliis, quae inscriptum gerant suae Congregationis nomen, induentque formam ex instituto Romanae Curiae vigentem ». Hinc adiiciatur oportet annus, dies, mensis, locus, atque illae adsint subscriptiones ac sigillum quae ex iure vel stylo Curiae Romanae requiruntur pro diversitate rescriptorum ex SS. RR. Congregationibus promanantium.

Quoad formam et subscriptiones Actorum SS. Congregationum et Tribunalium ac Officiorum S. Sedis, de quorum authenticitate facilius in praxi constat, consuli possunt Normae peculiares: Cap. VII. — Art. I. Congr. S. Officii 6°. — Art. II. Congr. Consistorialis 10°. — Art. III. Congr. de Sacramentis 13°-17°, 24°. — Art. IV. Congr. Concilii 7°. « Congressus autem est, ad normam iuris communis, ...ordinarias res expedire, solitas gratias concedere usitatis formis... ». — Art. X. Congr. pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis. « Huius pariter Congr.[s] ...ratio disciplinae immutata manet... ». — Art. XI. Congr. Studiorum... « 4° Si qua velit in posterum studiorum Universitas aut Facultas nova constitui, opus est id fieri per Breve. Nulla pariter in praesentem Facultatum et Universitatum statum gravior immutatio induci poterit nisi per Breve ». — Cap. VIII. Art. I. Sacra Poenitentiaria. « 3° Iuxta memoratae Const. *In Apostolicae* [2] Bened. XIV praescripta, omnia *secreto et gratis* in hoc sacro tribunali expedientur ». Illa Const. non respicit concessionem et usum indulgentiarum nunc temporis sita sub ipsius Tribunalis com-

[1] Ordo servandus... Pars II, C. VI, n. 6°. CO. I, 73. — [2] 7 Apr. 1724.

petentia. — Cap. IX. Art. II. Dataria. « 3° Bullae collationis prima perscriptio (*minuta*) fieri debebit ab uno adiutore, et loco erit veteris, uti vocant, *supplicationis;* eaque in actis servabitur ad cautionem et recognitionem, si qua forte inciderit impugnatio. Nihil immutatur in invecto usu providendi nonnumquam beneficiis per decretum *simplicis signaturae,* hoc est nullis Bullis expeditis.

4° Subscribetur Bullis a Card. Datario, eoque impedito, a Card. a publicis negotiis seu *a secretis Status,* contra posita subscriptione illius officialis, qui primus ordine temporis post Datarium sit, et in officio adsit ».

105. **Subintelligenda conditio ut plurimum essentialis.** Ex cap. 2 huiusmodi Tituli Decretalium est desumptus *can. 40. In omnibus* gratiae ac iustitiae *rescriptis* cuiuslibet auctoritatis *subintelligenda est* tum ex rei natura, tum ex legislatoris ecclesiastici voluntate, *etsi non expressa* verbis nec implicite, *conditio: Si preces veritate nitantur* tum circa motiva seu causas ob quas illae porriguntur, tum circa facta alioquin exprimenda; *salvo praescripto can. 45,* quando reticentia huiusmodi veritatis validitati rescripti non obstat, et *can. 1054,* quando matrimonialis dispensatio non irritatur « etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit ». Prima exceptio iam vigebat ob cap. 22 de praebendis et dignitatibus in 6° (III, 4), secunda vero fuit ampliatio eiusdem capitis ad falsi quoque expressionem quoad dispensationes a minoribus impedimentis facta per Pium PP. X in Normis peculiaribus [1].

106. **Quo tempore sit illa conditio necessaria.** Ad distinctionem rescriptorum in can. 38 declaratam respectum habet, quoad subintellectam ex can. 40 in rescriptis clausulam *can. 41. — In rescriptis* proprie dictis et absque alia distinctione *quorum nullus est executor,* quia « effectum habent a momento quo datae sunt litterae », *preces veritate nitantur* ob can. 40 *oportet tempore quo* huiusmodi *rescriptum* unumquodque *datum est,* per idem cognoscendo; *in ceteris* ob similem rationem ex can. 38, *tempore executionis,* quando « effectum habet », existere opus est veritatis fundamentum. Sic facilior evasit intricata disciplina ob varia iuris Decretalium capita.

107. **Vitia rescriptorum** vocantur a Doctoribus et in Codice

[1] Ordo servandus... Cap. VII, Art. III, n. 21°. CO. I, 91.

defectus in parte expositiva rescripti. De his loquitur *can. 42.* — § 1. *Reticentia veri* alicuius facti ex iure vel stylo Curiae exprimendi ab oratore, *seu subreptio*, quod verbum intentionem ac fraudem innuit, sed ex usu ab eadem voluntate atque cognitione obligationis abstrahit, dum additur: *in precibus, non obstat*, quod interest post factum scire, *quominus rescriptum* per illas obtentum *vim habeat* etiam impetratum « pro alio praeter eius assensum » (can. 37) *ratumque sit*, vel recognoscatur ut validum in foro quoque externo, quamvis in hoc vitium illud in probatis esset, *dummodo expressa fuerint* « in precibus » inter necessaria ut supra, ad minus ea, *quae de stylo Curiae* rescriptum concedentis *sunt* etsi non de iure scripto *ad validitatem exprimenda*. In hoc stylo seu usu Curiae Romanae ab Auctoribus relato, sub hoc Decretalium titulo vel pro diversis materiis, distinguere oportet, quae propter ius scriptum (forte nunc saltem quoad necessitatem huiusmodi mutatum) requirebantur in praxi, et alia « necessaria exprimenda » solo ex Curiae Romanae stylo. De his enim non de illis intelligenda est §us canonis, excepto casu quod illorum aliquod in stylum futurum transeat.

Praeter vitium subreptionis, datur aliud quod facilius malae fidei erit tribuendum, de quo statuit § 2. *Nec obstat* velut norma generalis ut in §o praec. *expositio falsi* quoad facti circumstantias vel motiva seu causas in precibus, *seu obreptio* ut iam dicebatur a Doctoribus ex praec. iure, *dummodo* a) *vel unica causa proposita* b) *vel ex pluribus propositis* causis concessionis, quae possunt esse motivae seu finales propter quas rescribens gratiam concedit, et impulsivas quae non movent principaliter rescribentem ut gratiam concedat absque ipsis etiam concessurum, sed facilius idipsum peragit, propter quod ait canon *una saltem motiva*, cui aequipollent omnes simul impulsivae, *vera sit*. Falsitas vero circumstantiarum, si hae sunt accidentales gratiae aequaliter concedendae, non obstat; sin autem facti speciem iuridice mutent, tunc gratia fortassis rescripto obtenta non illum casum attingeret.

Cum rescripta queant unam continere gratiam respectu nempe unius legis canonicae vel ad eumdem effectum iuris ordinatam v. gr. ordinationem forsitan pluribus ex legibus vetitam, aut e contra plures gratias in effectu non connexa, pro his semper, pro illis vero quandocumque casus detur, ac secundum reg. iuris 37 in 6°. « Utile non debet per inutile vitiari », sequitur in can. 42, § 3. *Vitium*

obreptionis vel subreptionis disiunctive aut copulative accidant *in una tantum parte rescripti,* nempe: in expositione facti vel causarum pro una gratia, unde huius concessio sit nulla iuxta praecedentes canones, *aliam* partem eiusmodi expositionis verae ac sufficientis respectu ad alteram gratiam, et consequenter hanc concessam *non infirmat* vel viribus destituit, *si una simul* ex tenore concessionis *plures gratiae* in ordine ad plures ut supra leges, ac in eodem datae tempore, eo quod additur singulariter *per rescriptum,* idemque dicatur fortiori motivo quando per diversa rescripta *concedantur.* In hoc enim postremo casu multoties nec dubium exurgeret.

108. **Invaliditas rescriptorum Sedis Apicae. ob praeviam denegationem.** Pius X. s. m. in Normis peculiaribus [1] sic edixit: « Etsi, abrogata iurium cumulatione in Sanctae Sedis officiis (generaliori sensu), sua cuique negotio sit constituta sedes, (iuxta scopum partiale const. « Sapienti consilio »); nihilominus, quia in peculiaribus casibus dubitationi, aut errori locus esse potest, firma manet antiqua lex (nempe: Innoc. XII Dec. « Ut occurratur » 4 Iun. 1692), qua, delato et excepto ab aliquo Officio (ut supra) supplici libello pro impetranda re sive ad gratiam pertinente sive ad iustitiam (idest: ad iudiciale forum), nemini ulla de causa licet aliud suo marte Officium ad eumdem finem adire; sed opus est adsensu Officii ipsius quocum agi coeptum est, aut Congregationis Consistorialis decreto, quo venia detur transmittendi negotii. — Quaevis concessio ab Officio alio profecta, contra memoratam legem, irrita esto ».

Cum haec irritans prohibitio congruat iuris principio in regula 84 in 6° expresso: « Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti », fuit retenta cum correctione atque ampliata iuxta idem principium in *can. 43. Gratia* etiam respectu iudiciorum *ab una Sacra Congregatione* qualibet *vel Officio Romanae Curiae* ex illis sex in art°. III Cap^s. IV tit^i. VII recensitis, nam de Tribunalibus eiusdem Curiae remittendum ad Lib. IV, *de negata,* quod supponit « delato et excepto supplici libello » additque negativam responsionem eidem datam, non solam reiectionem illius propter Congregationis iudicatam incompetentiam. *invalide* « gratia »

[1] Ordo servandus... Pars altera. Cap. I, 2°.

illa singularis *ab alia* respectu denegantis ac disiunctive a) *Sacra Congregatione* b) *vel Officio* c) *aut a loci Ordinario,* praecise a) ob illam denegationem antea declaratam, nam dicitur: *etsi potestatem habente* sive iuxta Normarum textum quoad illam et istud, sive ordinariam delegatamve quoad Ordinarium, *conceditur* equidem per rescriptum vi vocis quamvis alia sub forma v. gr. Brevis, b) *sine assensu Sacrae Congregationis vel Officii quocum vel quibuscum* licite aut illicite, nam lex ista irritans continet quoque normarum prohibitionem ex verbis *coeptum fuit,* unde invaliditas est asserenda quamvis denegatio, quae fortassis timeatur, non praecesserit. Et quamvis S. Poenitentiaria sit non Congregatio nec Officium, sed Tribunal, canonem respicere solummodo forum externum edicitur per clausulam: *salvo iure S. Poenitentiariae pro foro interno* etiam quoad gratias in foro externo positive denegatas. Quid vero quoad indulgentias forsan concessas alicui orationi, cuius approbatio fuit, quamvis occulte, per Sacram Congr^em^. Supremam denegata? Absdubio ex postrema canonis clausula est invaliditas concessionis earum asserenda ob defectum voluntatis in S. Poenitentiaria de praetermittendo iure S. Congr^s^. S. Officii.

109. **Extensio can^s^. praec^s^. ad Ordinariorum rescripta** expostulabatur rationabiliter ob eandem reg. 84 Iuris in 6to. Quae ampliatio sic moderata fuit in *can. 44.* — § 1. *Nemo* cuiuscumque gradus, officii, dignitatis, etiam religiosus religionis clericalis exemptae, *gratiam* eandem in singulari ex iurisdictione profecturam *a proprio,* cui subiicitur et competente quoad illam v. gr. dispensationem impedimenti cuiusdam matrimonii, *Ordinario,* (can. 198, § 1) et religiosus supra dictus ab uno Superiore ipsius maiore, *denegatam* positivo modo iuste vel irrationabiliter, *ab alio Ordinario* etsi proprio, ut supra declaratum est, vel solum competente *petat, nulla facta* praecedentis *denegationis* quoad eandem gratiam v. gr. per Superiorem regularis quoad facultatem audiendi confessiones confratrum in Ordine clericali, *mentione* in cuius omissione sita est praescripti transgressio; *facta autem mentione* iam declarata, prosequitur canon, ac proinde licite precibus porrectis huic Ordinario alii saltem competenti, *Ordinarius* hic *gratiam* de qua in canone *ne concedat,* prohibitio haec supervenit huic Superiori ecclesiastico equidem illud scienti, ast solum sub conditione: *nisi habitis* praevia expostulatione vel non *a priore Ordinario* nempe: qui eandem gra-

tiam denegavit ut supra, *denegationis rationibus*. His tamen deferre non tenetur vi canonis, sed prudentiam sequi debet cum mutua reverentia aliis Ordinariis debita.

Praecedentis §[1] praescripto multiplici « aut actum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse vel aequivalenter (non) statuitur » (can. 11). Hinc gratia prius denegata, si postea obtineatur vel concedatur respective secundum canonem vel contra illum est validum rescriptum, nisi casu quo incidat sub §° 2. *Gratia* quaelibet *a Vicario Generali* « qui Episcopum potestate ordinaria in toto territorio adiuvat » (can. 366, § 1) *denegata* positive, praeviis ergo precibus, *et postea*, sub conditione : *nulla facta huius denegationis* sola *mentione*, cum hoc subreptionis vitio ex simplicitate vel dolo *ab Episcopo impetrata, invalida est* vi huius canonis, quam Episcopus per clausulam v. gr. motu proprio aliamve convenientem posset validam facere ; propter Episcopi tamen maiorem debitam reverentiam sequitur : *gratia autem* quaecumque *ab Episcopo* « et nomine Episcopi, in iure venit quoque Abbas vel Praelatus *nullius* » (can. 215, § 2) *denegata* ut supra *nequit valide* vi huius canonis denegantis facultatem, *etiam facta* huius *denegationis mentione*, *a Vicario* eiusdem *Generali*, *non consentiente Episcopo*, quo consensu recederet a propria decisione, *impetrari*. Statutum valde congruum regulae iuris 72 in 6° : « Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum ».

110. **Rescripta motu proprio concessa cum vitio**. De clausula huiusmodi decrevit Bonif. VIII in cap. 23 « de praebendis et dignitatibus » (III, 4) : « Si *motu proprio* alicui aliquod beneficium obtinenti conferamus aliud de illo non habita mentione : non ob hoc gratiam huiusmodi, quae de nostra mera liberalitate processit (et haec est decidendi ratio), invalidam volumus reputari. Secus si ad petitionem illius vel alterius pro eodem oblatam, gratiam huiusmodi faciamus : tunc enim quantumcumque modicum beneficium taceatur in ea, ipsam veluti subreptitiam vires nolumus obtinere ». Imo Clemens V in Conc. Viennensi ait [1] propter illam clausulam : « provisionem seu gratiam huiusmodi fore validam declaramus, qualiacumque fuerint beneficia, dignitates, aut personatus cum cura, vel sine cura, et in numero quantocumque quae is habeat,

[1] Cap. 4 eiusdem tit. in Clem.

cum sibi provisio facta fuit ». Haec disciplina communissime ad quaslibet gratias ante Codicem extensa sic transcripta invenitur in *can. 45.* — *Cum rescriptis* « tum Sedis Apostolicae tum aliorum Ordinariorum » *ad preces alicuius* pro se vel pro alio *impetratis apponitur*, ut patet in parte dispositiva, *clausula: Motu proprio* iuxta illud Bonif. VIII (loc. cit.) : « Motu quoque proprio tunc solum gratia fieri censeatur, cum hoc expresse cautum fuerit in eadem », *valent quidem ea* rescripta, *si in precibus reticeatur* bona vel mala fide *veritas* facti *alioquin* ex iure v. gr. ex can. 44, § 2 vel ex Curiae stylo *necessario exprimenda,* unde cum huiusmodi subreptionis vitio: *non tamen* « valent » rescripta cum praelaudatae clausulae munimine in sequenti solo casu obreptionis: *si falsa causa* a) *finalis* proinde motiva b) *eaque unica proponatur,* quando nempe « obstat obreptio, quominus rescriptum vim habeat » (can. 42), *salvo praescripto* quoad obreptionem in canone hoc expressam *can*[s]. *1054* statuentis validitatem rescripti etiam carentis praefata clausula *motu proprio*, « etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit » (can. 1054).

111. **Limitatio effectus clausulae motu proprio ex can. praecedenti.** Congruit iuri Decretalium in fontibus Codicis citato, seu « ius vetus ex integro refert » (can. 6, 2°) *can. 46. Rescripta* quaelibet ut in can. praec. *etiam* verbis *motu proprio concessa* a) *personae de iure communi* id est ; ex Codicis aliquo canone v. gr. « can. 2265, § 2 » (can. 36, § 2) *inhabili ad consequendam* valide *gratiam de qua agitur* in tali rescripto, sicut de beneficii provisione cavebat cap. 9 « de rescriptis » in 6°, *itemque edita* praefata rescripta b) *contra alicuius loci legitimam consuetudinem* scilicet : « rationabilem et legitime per annos quadraginta continuos et completos praescriptam » (can. 28), *vel statutum peculiare*, sive norma sit iuxta canones condita v. gr. per Capitulum, sive auctoritate dominativa in religionibus, aut vi iurisdictionis illud promanet, multo magis si iuramento roboratum aut maiori auctoritate sit confirmatum, vel denique sit privilegium, c) *vel contra ius alteri quaesitum* secundum quod scriptum est in cap. 8 « de rescriptis » in 6° : « cum talis restitutio (ad gratiam prius revocatam), ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine iuris praeiudicio alieni », *non sustinentur,* quia et inhabilitas illa et « locorum specialium consuetudines et statuta » et personarum singularium iura, cum haec

omnia « sunt facti, et in facto consistant, potest rescribens probabiliter ignorare » [1], unde rationabiliter legislator voluit ut per rescripta praedicta, « nisi expresse caveatur in ipsis, non intelligatur in aliquo illis derogari », idest : ut ait canon : *nisi expressa* de singulis praedictis *derogatoria clausula,* nec sufficeret illa « non obstantibus quibuscumque in contrarium », *rescripto apponatur.* Imo « derogatoria clausula » apposita esset intelligenda iuxta potestatem rescribentis, ac non amplius.

112. **Errores materiales in rescriptis.** Plura sunt Decretalium capita in titulo « de rescriptis » et in altero « de fide instrumentorum », per quae nullitas vel validitas asseritur secundum quod falsitatis documenti suspicio adsit vel secus. Melius quoad rescripta providetur per *can. 47. — Rescripta non fiunt irrita ob errorem,* qui facile accidere potest, non tantum ex omissione alicuius litterae, ut iam decreverat Honorius III in cap. 11 « de fide instrumentorum » (II, 22) hac de causa non esse « rescriptum Apostolicum, ut asserebatur, vitiosum », sed etiamsi error accidat *in nomine* a) *personae,* quo haec etiam ex parentibus denominatur, designante forsan personam diversam ab ea, *cui* v. gr. ob difficultatem cognominum aut nescientiam de persona in formulante preces, *vel a qua* propter defectum vel negligentiam amanuensium per quos scribuntur quae *conceduntur* rescripta, b) *aut* « ob errorem in nomine » *loci,* etsi locus iste insertus sit dioecesis (derogato cap^c. 34 « de rescriptis » I, 3), *in quo ipsa* persona, cui conceditur rescriptum, *moratur* actu, c) *aut* « ob errorem in nomine » *rei de qua agitur,* hac non substantialiter mutata respectu gratiae concessae, nam praefati errores in ordine ad mentem ac voluntatem rescriptum concedentis accidentales sunt, quod cavetur in sequenti clausula : *dummodo, iudicio Ordinarii,* quia de re fori externi ut plurimum agitur, et ne arbitrio privatorum nimis ac periculose deferatur, *nulla sit* ob circumstantias tum rescripti tum eiusdem impetrationis *de ipsa persona vel re* circa quas error versatur, *dubitatio* prudens. Hinc certitudo moralis obtentae gratiae in huius canonis obiecto attenditur, potiusquam de materialibus ipsius rescripti conditionibus curetur.

Ad vitandas de rescriptis dubitationes, data est norma Curiae

[1] Cap. 1 « de constitutionibus » in 6°.

Romanae scriptoribus amanuensibus [1]: Hi « curam omnem adhibebunt, ut quavis menda scriptura careat; nec subscribendam tradent, nisi prius attente perlegerint. Huic diligentiae qui desit identidem, praebere poterit causam, cur in ipsum severius animadvertatur. Absoluta scriptione, nomen suum et cognomen initialibus litteris positioni adiicient in confecti operis testimonium ».

113. **De praevalentia rescriptorum mutua.** Reg. iuris 34 in 6°: « Generi per speciem derogatur » multis fulcitur Decretalium capitibus in tit. « de rescriptis » (I, 3) tum iustitiae tum gratiae. Quapropter his congruenter praescribit *can. 48.* § 1. *Si contingat* ut in paucioribus casibus *ut de una eademque re*, singulari negotio vel causa, *duo rescripta inter se contraria* quoad partem eorum dispositivam, ita ut servari utrumque nequeat, *impetrentur*, etiam ante ipsorum exequutionem fortassis requisitam, rescriptum *peculiare* respectu contrarii sive quoad personas, sive quoad negotia, tempus utendi gratia, etc., propter quod dicitur: *in iis quae peculiariter exprimuntur, praevalet generali*, hoc est: illud non istud quoad idipsum valet.

Ex pluribus Decretalium capitibus, quae decernunt circa opposita sibi invicem rescripta iustitiae aut gratiae, conflata est § 2. *Si sint aeque peculiaria* quoad rem vel modum etc. « quae exprimuntur » *vel generalia* circa clausulam invicem oppositam vel concessionem, qua « inter se contraria » fiunt rescripta, *prius tempore* datae *praevalet posteriori*, iuxta regulam iuris 34 in 6°: « Qui prior est tempore, potior est iure », sed cum vis rescriptorum pendeat a voluntate concedentis recte excipitur, a) *nisi in altero* nempe: « posteriori » *fiat expressa mentio de priore* ob tempus datae, propter illam videlicet Superior censetur revocare primam concessionem, nondum exequutam, ne actum inutilem ponere dicatur, *aut* b) *nisi prior impetrator* ob exauditas prioris rescripti preces *dolo vel notabili negligentia suo rescripto usus non fuerit* per eius praesentationem exequutori vel per gratiae in eo concessae effectum. Quoad dolum, « quia fraus et dolus alicui patrocinari non debent » [2], et secundum reg. iuris 48 in 6°: « Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria vel iactura », hanc enim prae-

[1] Ordo servandus... Pars II, Cap. VI, n. 6°. — [2] Capp. 15 et 16 « de rescriptis » tit. 3 Lib. 1.

supponit dolus malus de quo in canone, quem « Labeus sic definiit dolum malum esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam ». Quoad negligentiam vero principium iuris sub reg. 25 in 6° est sic enunciatum : « Mora sua cuilibet est nociva » ; ad hoc tamen debet esse notabilis in rescriptorum usu eo quod sicut ait regula 60 in 6° : « Non est in mora (apud ius), qui potest exceptione legitima se tueri » propter quam sollicitudo non est ab eodem adhibita.

§ 3. *Quod si eodem die fuerint concessa* atque in §° 2ª iuxta illius tenorem exclusa ab eiusdem praescripto, idcirco subditur : *nec liqueat uter* inter obtinentes rescripta « aeque peculiaria aut generalia » (§ 2) *prior* « tempore » *impetraverit* suum rescriptum, si enim constaret applicanda eis foret praecedens norma, *utrumque irritum est* vi huius canonis, *et, si res ferat* tum in se tum propter circumstantias, *rursus ad eum qui rescripta* praefata *dedit*, et unus praesupponitur, *est recurrendum* ad rescriptum iterum obtinendum vel convalidandum. Hinc si huiusmodi rescripta prodierunt ab auctoritate diversi gradus, non huiusmodi praescriptum vigeret, sed maioris auctoritatis rescriptum nempe : Sedis Apostolicae, vel Legati alteri Ordinarii praevalere debebit.

114. **Interpretatio quorumlibet rescriptorum.** Duo sunt praevie consideranda. Non est dubitandum omnia rescripta liberalitatem aut benignitatem rescribentis continere, prout favorem continent vel interrogationi satisfaciunt, et quantum alterutra extendatur, parte rescripti dispositiva nobis monstrat rescribens. Insuper non ad modum legislatoris procedit Superior rescribens, nam ille leges dat omnibus per iurisperitos explicandas attentis ecclesiasticis normis, iste econtra cum privatis loquitur velut paterne dans responsum. Ex his cognoscitur facile, quam rationabiliter ait *can. 49. Rescripta* quaelibet *intelligenda sunt* praeceptive, atque mens ac voluntas rescribentis velut certa habeatur a) *secundum propriam verborum* adhibitorum in se ac in clausulis *significationem,* quae fortassis erit iuridica, sed ut plurimum b) *et communem loquendi usum* in materia de qua agitur ac in loquutionibus adhibitis ; pars vero negativa sequitur secundum reg. iuris 74 in 6° : « Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum », *nec debent* « rescripta » quoad eorum concessionem vel responsionem *ad casus alios* propter personas vel negotia vel tempus vel locum vel alias

circumstantias *praeter expressos* magis vel minus determinatos *extendi*. Id enim proprio arbitrio fieret, quin auctoritas idipsum fulciret.

115. **Subsidiaria in dubio perseverante norma.** Canon praecedens in usu applicandus rescriptis quandoque mentem recipientis rescriptum ancipitem relinquet. Ut ergo utilitas ex illis capiatur secundum veritatem iuridicam, sequendum est praescriptum *can. 50. In dubio*, seu statu mentis non assequentis certo per normam praecedentem rescripti sensum, idque ob prudentem rationem, *rescripta* singula a) iustitiae seu *quae ad lites referuntur*, « lis autem a *contentione* limitis prius nomen sumpsit, de qua Virgilius: limes erat positus, litem ut discerneret agris » [1], sive dentur iudices, sive causae committantur, sive restitutio in integrum concedatur, sive controversias extraiudiciales respiciant, quoad intelligendas rescriptorum clausulas iuxta id quod factum fuit per Decretalium diversa capita, et ob reg. iuris 30 in 6° : « In obscuris minimum est sequendum », b) *vel iura aliis quaesita* seu certo obtenta, etsi nondum quasi — possessa, *laedunt*, secundum regulam Cancellariae « de iure quaesito non tollendo » plenam aequitate iuxta illud principium reg. iuris 48 in 6° : « Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria vel iactura », nisi de contrario evidenter constet, c) *vel adversantur* per quamlibet relaxationem *legi*, quae in bonum commune ordinatur ex propria natura, *in commodum privatorum* v. gr. per dispensationem, aut illius limitationem ex rescripto consequuturam, nam tunc habet locum seu praevalet pars prima reg. 15 iuris in 3° : « Odia restringi, et favores convenit ampliari », aut insuper sicut Bonif. VIII asserit de quadam dispensatione [2] : « quam exorbitantem a iure oportet veluti odiosam restringi », *vel denique*, quamvis Innoc. III dicat [3] : « cum beneficia Principum sint interpretanda largissime », adnotetur oportet quod beneficium in genere est: « benevola actio gaudium capientibus tribuens », sed proprie ibi sumendum est : « benevola actio, seu liberalitas quaedam sine alterius praeiudicio praeter commune ius concessa, non contra vel secundum ius », unde textui citato non contradicit canon excipiens « rescripta quae » *impetrata fuerunt ad beneficii ec-*

[1] Cap. 10 « de verborum significatione » tit. XL lib. V. — [2] Cap. 1 « de filiis presbyterorum »... tit. XI Lib. I in 6°. — [3] Cap. « Olim » 16 « de verborum significatione » tit. XL lib. I.

clesiastici in can. 1409 definiti *assecutionem*, congruenter sententiae Bonif. VIII [1]: « Quamvis plenissima sit alias in beneficiis interpretatio facienda: litterae tamen super obtinendis beneficiis impetratae, debent (cum sint ambitiosae) restringi », seu ut ait canon de singulis recensitis rescriptis, haec « in dubio » supra declarato *strictam* seu adversus concessionem servatis verborum proprietate ac usu communi *interpretationem* rectam *recipiunt; cetera* quae sub litteris a)-d) non comprehenduntur, sine ulla distinctione, seu *omnia latam*, scilicet: interpretationem in dubio ampliatam postulant iuxta cit. reg. 15 iuris in 6° et cap. « Cum dilecti » 6 de donationibus (III, 24) X, in cuius fine dicitur: « quia in contractibus plena, in testamentis plenior, in beneficiis plenissima est interpretatio facienda ».

116. **Rescriptorum praesentatio Ordinario.** In Normis peculiaribus pro Curia Romana [2] legitur: « Gratiae, quae a Sancta Sede scripto conceduntur, communiter ab ipsa directo promanant per personas et Officia iure recognita. — Ubi (ergo) ab ipsa Sancta Sede, interposito nemine, gratia impertiatur (scilicet « supplex oratoris libellus non remittitur ad Ordinarium vel ad alium cum facultatibus petitam gratiam largiendi), exarari rescripta possunt, aut formâ gratiosa, aut commissoria. Si formâ gratiosa, exsecutorem suapte natura non postulant ». De his loquitur *can. 51* dicens: *Rescriptum* quodlibet *Sedis Apostolicae* ad normam can. 7 *in quo nullus datur exsecutor*, quia eius forma nullo modo est commissoria, *tunc tantum* (quia per se non indiget exhiberi) *debet* vi huius canonis *Ordinario* loci vel religioso ad normam can 198, § 1 *impetrantis*, cui concessa est gratia, proprio secundum diversos canones determinando propter subiectionem, vel in rescripto quoad religiosos designato, *praesentari*, « qui Ordinarius illud suo *recognitionis* rescripto roboret » [3], a) *cum id in eisdem litteris*, sic enim vocatur obtentum forsan diversa sub forma rescriptum, *praecipitur*, nam est tunc conditio per se ad usus concessionis liceitatem, b) *aut de rebus agatur publicis*, cuius generis indulgentiae sunt communiter impertitae, sacrae reliquiae, publicae venerationi proponendae, aliaque huiusmodi [4], c) *aut comprobare* auctoritatem ec-

[1] Cap. « Quamvis » de prabendis et dignitatibus tit. IV lib. I in 6°. — [2] Ordo servandus... Pars II. cap. III, n.s 3° 4°; 29 Sept. 1908. CO. I. 68. — [3] Normarum loc. cit. — [4] Normarum loc. cit.

clesiasticam *conditiones quasdam* in usum concessionis licitum « *oporteat*, uti loci decorem in sacellis privatis, aliaque id genus ». Canon igitur « ius vetus ex integro refert » (can. 6, 2°), sicut confirmari potest quoad litteras a) et b) per responsionem S. Congr.s Indulgentiarum... sequentem [1]: « 2° Utrum qui obtinet diversas facultates ab Apostolica Sede, scilicet altaris privilegiati personalis, erigendi stationes Viae Crucis, benedicendi cruces, numismata, etc. debeat exhibere dictas facultates Ordinario, etiamsi nulla mentio facta sit in concessionum Rescriptis? ...Ad 2m: Affirmative quoad Viae Crucis erectionem, Negative relate ad alias facultates, nisi aliter disponatur in obtentis concessionibus ».

117. **De praesentationis rescriptorum tempore.** Tum rescriptis sub forma gratiosa de quibus in can. praec., tum aliis sub forma commissoria oportet applicare *can. 52. Rescripta* quaecumque, etiam « impetrata ad beneficii ecclesiastici assecutionem » (can. 50) de quibus est cap. 12 de rescriptis in 6° (I, 3), *quorum praesentationi*, illorum ad corroborationis scriptum, istorum ad exequutionem, *nullum est definitum* in eis singulis vel in iure *tempus*, nam tunc id servandum esset, *possunt exsecutori*, multo magis ei qui ad cognoscendum tantum rescriptum debet, *exhiberi quovis tempore* pro arbitrio eius cui favet rescriptum, *modo absit fraus*, quae forsan in alterius iacturam *et dolus* quae in deceptionem, ad circumveniendum alium vel executorem fieret, nam « fraus et dolus (cuicumque) patrocinari non debent » [2]. Ita iam decreverat Bonif. VIII in cit. cap. Decret.: « In praedictis itaque casibus debes tu praebendam vacantem potius, quam impetrator ultimus, obtinere (non obstante praesentationis rescripti dilatione): dum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari », quae ut videtur fraudi aequipollet.

118. **Conditiones ad exsequutionis rescriptorum validitatem.** S. C. S. Officii [3] ad quaesitum: « Se sia valida una dispensa matrimoniale eseguita dall'Ordinario dietro l'avviso telegrafico, prima di avere ricevuto il documento autentico della grazia concessa. R. Negative, nisi notitia telegraphica transmissa fuerit ex officio, auctoritate S. Sedis. — Ssmus approbavit ». Idque congruit dispositioni, quae legitur in cap. 12 de appellationibus... (II, 28)

[1] 5 Febr. 1841, n. 286. — [2] Cap. 15 de rescriptis, tit. 3 Lib. I. X. — [3] 24 Aug. 1892, Collect. S. C. de Prop. Fide, n. 1810.

X, ubi Alex. III ait: « Si autem infra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere, cum iudices contigerit litteras recepisse ». Iuxta hos ergo textus iuris et alios infra referendos statuit *can. 53. Rescripti* cuiuslibet S. Sedis *executor* sive merus sive delegatus *invalide* ob huius canonis praescriptum iuri praec.[1] congruens *munere suo* exequendi *fungitur*, quamvis revera talis sit constitutus per rescriptum et id certo innotescat eidem *antequam* a) *litteras* originales S. Sedis, seu idem rescriptum *receperit* b) *earumque authenticitatem*, propter signa in charta, subscriptionibus, sigillo, etc. *et integritatem* ita ut nihil abrasum vel interpolatum sit in eis, seu abesse suspicionem falsitatis, *recognoverit* iuxta illud cap. 6 de crimine falsi (V. 20) X: « Nos vero litteras, quae tibi sub nostro nomine praesentatae fuerunt, diligentius intuentes, in eis tam in continentia quam in dictamine, deprehendimus falsitatem: ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales litteras a nobis credideras emanasse ». Atque sic explicit caput: Propter quod sic litteras Apicas, studeas intueri tam in bulla, filo et charta, quam in stylo, (ibi quoad personarum appellationem declarato) quod veras pro falsis, vel falsas pro veris litteris modo aliquo non admittas ». — Huius canonis praescriptum in utraque sua parte cessat in casu sic expresso: *nisi praevia* receptioni litterarum *earumdem* quoad concessionem gratiae *notitia ad eum* simul certiorandum de conditionibus forsan ignoratis ab eo, sed essentialibus ad exequutionem, *fuerit auctoritate rescribentis* scilicet: S. Congregationis, Tribunalis, Officii Romanae Curiae, saltem per singularum Moderatores *transmissa*, quamvis telegramma, epistola, etc. per agentem aliamve personam scribatur vel expediatur. Hoc sensu est intelligenda recte duplex responsio S. Poenit. Ap.[1]: « È noto che per disposizione del diritto (Cap. 12 de appellationibus. Conc. Trid. Sess. XXII, Cap. V de Ref.) l'Ordinario diocesano non ha giurisdizione alcuna ad eseguire i Brevi Apostolici di dispensa matrimoniale, prima che gli sia presentato il documento originale. Ciò posto, il Vescovo di Nicotera e Tropea umilmente prega favorirgli la risposta a' seguenti quesiti: — I. Questa canonica disposizione si applica anche a quelle dispense matrimoniali, delle quali, appena concesse, dà partecipazione all'Ordinario il proprio spedi-

[1] 15 Ian. 1894. Collect. S. C. de P. F. n. 1858.

zioniere apostolico residente in Roma? — 2. Che è da farsi se l'attuale Vescovo scopre che alcuni matrimonî, per cause urgentissime, furono contratti dopo la partecipazione dello spedizioniere, e prima che la Curia avesse il Breve originale, mentre le parti sono in buona fede? — Ad I. Affirmative. Ad 2 Opus esse nova dispensationum exequutione ». Haec secunda responsio valebat in praec. iure, nam ex Codice ad normam can. 204 § 2, posset Ordinarius urgentissimae dispensandi causae satisfacere in casibus comprehensis sub can. 1043, 1045.

119. **De rescriptorum forma requirente alterius exsequutionem.** In Normis peculiaribus est scriptum [1]: « Si vero commissoria forma rescripta expressa sint, opus habent executore ». Sed duplex iste distinguitur ibidem, et sub duobus paragraphis in *can. 54. § 1. Si in rescripto* quolibet ac praesertim Sanctae Sedis *committatur* expresse hoc verbo vel aequivalenter *merum* gratiae, quae ab ipsa Sancta Sede re vera per rescriptum impertiatur, *executionis ministerium*, quatenus excludit veram iurisdictionis delegatae exercitium, talis *executio rescripti* ostensi *denegari* positive aut per omissionem licite *non potest* a designato exsequutore, seu « nec licet Ordinario executionem detrectare, nisi forte horum alterutrum occurrat » (loc. cit.), quibus tertium addit canon his verbis *nisi* a) *aut manifeste pateat*, postea quam executor « summarie ac diligenter de omnium expositorum veritate cognoscat », *rescriptum* illud singulare *vitio subreptionis* propter veri reticentiam necessario exponendi ad vitandam rescribentis deceptionem, *aut obreptionis* seu falsitatis in expositiva parte, non solum illicite obtentum, sed *nullum esse* ad normam can. 42 46, b) *aut in rescripto* eidem *apponantur conditiones*, non solummodo « essentiales pro eorumdem validitate » (can. 39), sed aliae praescriptae in eorundem concessionis licitatem, *quas* praevie implendas *executori constet* post diligentem investigationem *non esse impletas*, et quarum implementum non pertineat ad eum. Haec exceptio tantummodo redderet licitam dilationem executionis usque ad illarum conditionum positionem, sicut dilatio praecipitur in sequenti exceptione: c) *aut qui rescriptum impetravit*, ut orator beneficiatus per illud, *adeo, iudicio executoris*, quolibet de causa

[1] Pars. altera. Cap. III num.° 8° 4° 29 Sept. 1908. CO. I, 63.

videatur indignus illius concessionis, *ut aliorum offensioni* (quin de scandalo proprie dicto sequendo hic agatur) *futura sit gratiae concessio;* pro quo ultimo casu manet revocatum quoad propositionis disiunctivae membrum, quod Alex. III Ravennae Arch.° faciendum praescripsit in suis Litteris, quae ad perpetuum vigorem in Decretalium Codicem relatae sunt [1], ubi sic legitur: « Qualitatem negotii, pro quo Tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam praetendas. Quia patienter sustinebimus si non feceris quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum ». — Quod ius vetus in hypothesi sub littera *a*) non urget, nisi quando vitium nullitatis, etsi probabiliter, non « manifeste pateat », sub littera *b*) non urget caput Decretalium ullo modo, ac in hypothesi sub littera *c*) non disiunctive ut in Decretali, sed modo in canone determinato est unice procedendum.

Scriptum est in Normis peculiaribus [2]: « Quandoque supplex oratoris libellus ad Ordinarium, vel ad alium eius loco ecclesiasticum virum, per personas et Officia memorata (Sanctae Sedis iure recognita) remittitur, cum facultatibus petitam gratiam largiendi, sive totam sive certis limitibus circumscriptam ». De his loquitur, prout ibidem in Normis, sequens § 2. *Quod si in rescripto* praesertim S. Sedis, *concessio gratiae* petitae *executori committatur*, seu « quum preces ad Ordinarium (seu alium, ut supra) cum facultatibus remittuntur », per quas fit delegatus ad casum rescripti, « eius aequo iudicio rectaeque conscientiae imploratae gratiae largitio permittitur », idest; ut ait canon: *ipsius* ius et obligatio est, non pro libitu, sed ut dictum est aliis verbis *pro suo prudenti arbitrio et conscientia,* seu voluntati bonae relinquitur, *gratiam concedere vel denegare.* In quo perficiendo normam directivam habet: « habita ratione formae rescripti, rerum Sanctae Sedi expositarum, et opportunitatis gratiae concedendae » (loc. cit. ex Normis).

120. Mandati norma quantum sit ad validitatem servanda. Rescriptum formâ commissoria datum, de qua duplici praescripsit postremus canon, respicit *can. 55. Executor* sive ad merum ministerium ut in § 1ª, sive delegatus ad normam § 2ᵃᵉ,

[1] Cap. « Si quando » 5 de rescriptis tit. III, Lib. I. X. — [2] Pars altera. Cap. III, n. 3°, CO. I, 63.

procedere debet (indeque obligatur) in rescripti exsecutione *ad mandati normam* (sic vocatur expressa in illo commissio), unde illa est saltem praeceptiva. Imo sequitur *et nisi* a) *conditiones essentiales*, videlicet: clausulas, quae « per particulas *si*, *dummodo*, vel alias eiusdem significationis exprimuntur » (can. 39), *in litteris*, seu rescripto cuiuscumque formae, expresse *appositas implevérit* seu in praxim plene deduxerit, b) *ac substantialem* propter dictas particulas vel ob concatenationem actuum iniunctam *procedendi formam* seu ordinem in exsecutione servandum, praesertim in iudicialibus, ac formalitates *servaverit*, *irrita est*, ac si non fuerit apud ius seu cum effectu facta *exsecutio*. Huiusmodi exemplum refert Innoc. III [1] his verbis: « Dictum insuper scholasticum et coniudices suos invenimus minus provide processisse, cum enim in litteris nostris eisdem principaliter mandaretur, ut ad praedictam ecclesiam personaliter accedentes, personae idoneae administrationem committerent abbatiae, cui ad opus eius fieret hinc inde resignatio subtractorum, ipsi formam mandati apostolici transponentes, illo capitulo praetermisso: de aliis capitulis inordinate plurimum cognoverant: propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac iuris ordinem attentatum, irritum decernimus et inanem ».

121. **Exsecutio in scriptis** ad validitatem non pertinet ad normam can. 11, quamvis restrictam praescribat *can. 56. — Exsecutio* vera *rescriptorum*, quae igitur exarata sunt in altercutra forma commissoria, non iam in forma gratiosa, etiam quando haec « debeant Ordinario impetrantis praesentari » (can. 51), *quae forum externum* idest: cum effectu coram Ecclesia, propter sociales huius relationes *respiciunt*, *scripto facienda est*, uti formalitas actus praecipui exsecutionis, etsi non ad validitatem.

122. **Substitutio vel subdelegatio exsecutoris.** S. C. S. Officii per Dec.^mum [2]: « Proposito dubio: An possit Episcopus dioecesanus subdelegare, absque speciali concessione, suis Vicariis generalibus (non amplius necessarium ad normam can. 66, § 2 in fine) aut aliis ecclesiasticis viris modo generali, vel saltem pro casu particulari, facultates ab Apostolica Sede sibi ad tempus delegatas »; Emi PP. respondendum censuerunt: Affirmative, dummodo

[1] Cap. 22 « de rescriptis » tit. III. Lib. I. X. — [2] 14 Dec. 1898. Collect. S. C. de Prop. Fide, n. 2029.

id in facultatibus non prohibeatur, neque subdelegandi ius pro aliquibus tantum coarctetur; in hoc enim casu servanda erit adamussim forma rescripti... Sanctitas Sua (Leo XIII) Emorum Patrum resolutionem adprobavit ». Hoc implicite continetur, prout arguitur ex can. 62, 66, § 2, et hinc ad alios Ordinarios extenditur. Imo ampliatur non solum quoad dispensationes matrimoniales per S. Sedis rescripta, ut cautum fuerat in S. C. S. Officii litt. encycl. [1], sed ad quaelibet rescripta exsequenda ob facultatem ad casum delegatam, vel ob merum ministerium, in *can. 57, § 1. Rescriptorum* solummodo S. Sedis *executor*, sive merus sive delegatus, nam de Ordinariorum rescriptis servandus can. 199, §§ 3, 4, *potest* vi huius canonis valide ac licite *alium pro suo prudenti arbitrio*, idest: plena libertate, quae in ecclesiastico Superiore semper prudentia fulgere debet, *sibi* ut exsecutori *substituere* per commissionem alii forsitan generali modo factam, *nisi* a) *substitutio* fortassis generalis *prohibita fuerit*, b) *aut substituti* designandi pro illa saltem exsecutione *persona* etiam per aliquam qualitatem pluribus communem *definita*, seu intra clausulae rescripti fines invenienda. — Et ad normam huius §[1] intelligatur derogatum cap. 43 « de officio et potestate iudicis delegati » (I. 29) in seq. paragrapho: « Caeterum (salva legatorum Sedis Aplicae. auctoritate) nulli cui commissum fuerit praedicare crucem, excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel iniungere poenitentias, liceat haec de caetero aliis demandare: quia non sibi iurisdictio, sed certum ministerium potius committitur in hac parte ».

In eodem tamen capite aliud statuitur adhuc vigens cum ampliatione. Videlicet Greg. IX ait: « Quoniam Apostolica Sedes intendit providere negotiis, et non personis quibus eadem committuntur, et infra... Is cui iniungitur, ut personaliter negotium exsequatur, potest (dummodo partes consentiant) hoc aliis delegare. Praeterquam si inquisitionem fieri, vel ecclesiis de praelatis, vel aliis ministris provideri mandaremus, cum in his omnibus casibus, industriam et fidem personae, cui talia committimus, eligere videamur ». — Concorditer huic iuri loquitur adversative seu restringens §[1] 1[ae] normam § 2. *Si tamen fuerit electa industria personae* exsecutoris rescripti sive explicite, ad quod non sufficit nomen

[1] 20 Febr. 1888. Collect. cit. n. 1685.

ipsius exprimere vel singulare eius officium, secundum praecedens ius, sive implicite ratione negotii commissi, *tunc executori non licet* ad normam § praec. *alteri* etsi maioris industriae *committere, nisi actus praeparatorios*, ad formalem concessionis actum, v. gr. de veritate precum, scriptura exsecutionis subsignandae ab illo. Ita implicite conservatum est cap. 12 « de officio et potestate iudicis delegati » (I, 14) in 6°: « Sed si non expressa certa persona committatur eidem, ut alicui personae idoneae de certa ecclesia, vel beneficio debeat providere (quia circa eligendam personam eius industria tunc videtur electa) provisionem sibi commissam alteri demandare non potest: nisi forma commissionis habeat, ut per se vel per alium id valeat expedire ».

123. **Exsecutor rescriptorum ad normam iuris.** In Litt.ᵃ encycl. S. C. S. Officii [1] sub n.° 3 decretum est: « Vicarium Capitularem seu Administratorem eas quoque dispensationes Apostolicas exsequi posse, quae remissae fuerint Episcopo aut Vicario eius generali vel Officiali, nondum exsecutioni mandatas, sive hi illas exsequi coeperint, sive non. Et vicissim, Sede deinde provisa, posse Episcopum vel eius Vicarium in spiritualibus generalem, seu officialem exsequi dispensationes quae Vicario Capitulari exequendae remissae fuerant, seu hic illas exsequi coeperit, seu minus ». Hoc ius retentum est, et concorditer aliis decretis ante Codicem datis fuit ampliatum; propter quod sic incipit *can. 58. Rescripta quaelibet* ultra dispensationes matrimoniales *executioni* qua indigeant *mandari possunt* valide ac licite *ab executoris* cui directa sunt *successore in dignitate* sic dicta ob adnexam iurisdictionem in foro externo, quamvis rationem officii proprie dicti non attingat, *vel officio* « ecclesiastico stricto sensu » (can. 145, § 1) etsi constituto infra dignitatem proprie dictam Episcopalem aut Abbatialem, cum sequenti exceptione: *nisi fuerit electa* ut explicatum est in praec.ᵃ can. § 2ª *industria personae* « exsecutoris » supra declarati.

124. **De iteranda exsecutione ac de taxis rescriptorum.** Quod cautum fuerat in responsione S. Poenitentiariae ad 2 [2] relata sub can. 53, generaliter statuit *can. 59. § 1. Executori* sive ob « merum ministerium », sive per « concessionis gratiae commissionem » (can. 54) *fas est*, idest: in conscientia quoque licet,

[1] 20 Febr. 1888. Collect. S. C. de P. F. n. 1685. — [2] 15 Ian. 1894. Collect. S. C. de P. F. n. 1858.

si quoquo modo nempe: scienter vel ignoranter, cum peccato vel inculpabiliter, propter unum vel alterum defectum substantialem aut contra grave praeceptum *in rescriptorum executione* sibi de cetero commissa *erraverit*, quatenus deviaverit a rectitudine, *iterum eadem* rescripta singularia *executioni* novae *mandare* per decretum corrigens alterum prioris exsecutionis.

§ 2. *Quod attinet ad taxas* seu temporale datum solvendum ab oratoribus *pro rescriptorum executione* alterutra ut in praec. §°, nam « pro recognitionis testimonio, quo rescripta muniuntur ut est in superiore can. 31, nulla est repetenda compensatio. Necessariae tamen impensae sarciri possunt, quales ex. gr. occurrunt ad loci recognitionem in sacelli usum adhibendi, aut ad fidei comprobationem circa aliquam sacram reliquiam » [1]. Quoad illas vero « taxas » *servetur praescriptum can. 1507*, § 1. Videlicet: « occasione concessae (saltem per merum ministerium) dispensationis (matrimonialis), nequit emolumentum ullum exigi, nisi haec facultas a Sancta Sede expresse (saltem in singulari exequendo rescripto) eis (exsecutoribus) data fuerit; et si exegerint, tenentur ad restitutionem », atque hoc « salvo praescripto... praefinire taxas (praedictas).... in tota ecclesiastica provincia solvendas, est Concilii provincialis aut conventus Episcoporum provinciae; sed nulla vi praefinitio huiusmodi pollet, nisi prius a Sede Apostolica approbata fuerit ».

125. **Normae Curiae Romanae de impensis rescriptorum** [2]. « 1° In omni rescripto, indulto, dispensatione, a suo Officio indicabitur, non modo taxatio S. Sedis solvenda et remuneratio agenti debita, sed etiam pecuniae summa, cuius repetendae ius habet dioecesana Curia pro exsecutione rescriptorum, si haec necessaria sit: quae quidem summa pontificia taxatione erit inferior.

2° Taxatio pauperibus sive cives privati sint, sive instituti piaeve causae, si petita gratia moraliter necessaria sit, non lucrosa oratori, ita ut hic nullum possit ex ea quaestum facere, ex dimidia parte minuetur, aut etiam, si visum fuerit, omnino condonabitur, integris tamen oratori manentibus impensis pro tabellariis, pro scriptione aliisque id genus necessariis.

His in casibus, etiam agentis procuratio ad partem dimidiam redigetur aut omnino condonabitur, salvis impensis pro tabellariis.

[1] Normae peculiares. Pars altera. Cap. III, n.° 5° CO. I, 64. — [2] Ordo servandus... Pars I, Cap. XI, CO. I, 55.

3. Ordinarii, secreto percontati parochos, quae vera sit oratorum conditio, significabunt in singulis casibus, agaturne de paupere, aut quasi paupere, ideoque competatne ipsis ius ad plenam aut dimidiatam condonationem taxationis, onerata utriusque partis conscientia super expositorum veritate; contra quam si actum fuerit, firma restat obligatio sarciendi quidquid iniuria sublatum sit.

Si qui autem iniqua voluntate renuant satisfacere taxationem ad aliquam consequendam dispensationem praescriptam, cuius tamen concessio sit moraliter necessaria ad offendicula et peccata vitanda, hoc erit ab Ordinariis indicandum in suis litteris. Iidem, impetratae gratiae notitiam communicantes cum iis quorum interest, eos commonebunt (si opportune id fieri prudenterque licebit ab ipsis) **ex iustitia aliquid S. Sedi deberi.**

Utcumque tamen gratiae validitati nihil umquam officiet error aut fraus circa oeconomicam petentis conditionem.

4° In omnibus Officiis, subsignatis rescriptis, destinatus administer, peculiari super ipsis impresso sigillo, taxationem notabit S. Sedi debitam, impensas procurationis et pecuniae summam pro exsecutione; quae omnia in menstruo libello recensebit, ad rationum computationem suique cautionem adservando.

In variis taxationibus designandis administer prae oculis habebit superius expositas normas, *positionem*, seu fasciculum actorum expendens; in dubiis vero rem ad Officii Moderatores deferet ».

126. De revocatione rescriptorum sive singulorum, sive quamplurium communiter statuit in duobus paragraphis *can. 60.* § *1. Rescriptum* singulare « tum Sedis Apostolicae, tum aliorum Ordinariorum » (can. 36), *per peculiarem* in illud directum *Superioris actum revocatum* quoad concessionem factam vel adhuc exsequendam, *perdurat* in suo robore, quin obstet ille actus, *usquedum* seu ad illud momentum, quo *revocatio* peracta *ei, qui illud* rescriptum in sui favorem *obtinuit, significetur* a Superiore per se vel per alium, quin oporteat prohibitionem usus rescripti adiungere.

§ *2. Per legem*, quae « instituitur cum promulgatur » (can. 8, § 1), *contrariam* rescriptis concessis vel concedendis *nulla rescripta* scilicet: sive gratiae sive iustitiae, « tum Sedis Apostolicae tum aliorum Ordinariorum » (can. 36) *revocantur*, quod diceretur proprie de iam impetratis ac vigentibus, *nisi* a) *aliud in ipsa lege caveatur*, prout habemus exemplum circa rescripta gratiae praete-

rita in cap. 15 « de rescriptis » in 6° (I, 3) et circa rescripta iustitiae futura in cap. 28, X « de rescriptis » (I, 3) in fine nunc revocato per can. 37, b) *aut lex* praedicta *lata sit a Superiore* in hierarchia iurisdictionis *ipsius* Ordinarii *rescribentis* idest: auctoris rescripti, sed in alterutro casu praefata lex « vim suam exserit » supposita promulgatione, si illico liget, vel expleta quoque eiusdem vacatione.

127. **De rescriptorum peremptione.** Haec a revocatione discernitur, quatenus revocatio attingit rescripta, etsi gratia per haec iam sit obtenta, peremptio autem ut plurimum illa nondum exequuta; item revocatio provenit immediate ex actu Superioris positivo in illam directo, peremptio autem sequitur ex eventu quodam in certis circumstantiis, ut ex *can. 61. Per Apostolicae Sedis* nempe: Romani Pontificis obitu vel renunciatione, *aut dioecesis* uniuscuiusque, quo « nomine venit quoque abbatia vel praelatura nullius » (can. 215, § 2), et ob hunc canonem quatenus « de hac re desit expressum praescriptum legis (quoque) particularis » (can. 20) etiam Vicariatus vel Praefecturae apostolicae *vacationem* « renunciatione, privatione, amotione, translatione » (can. 183, § 1) aut obitu Praelati, *nullum* sive in forma gratiosa, sive in forma commissoria etsi nondum exequutum *eiusdem Sedis Apostolicae* ad normam can. 7 seu Curiae Romanae, quamvis haec nomine Romani Pontificis rescripserit, *aut Ordinarii* singularis officium amittentis *rescriptum perimitur*, idest cessat ipso iure seu facto vim habere, a) *nisi aliud ex additis* in eodem *clausulis appareat*, cuius exemplum ostenditur in cap. 5 « de rescriptis » in 6° (I, 3). Ait enim Bonif. VIII: « Si gratiose tibi a Romano Pontifice concedatur, ut beneficia, quae tempore tuae promotionis obtinebas, posses usque ad suae voluntatis beneplacitum retinere: huiusmodi gratiam per eius obitum, per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur, eo ipso expirat. Secus autem si usque ad Apostolicae Sedis beneplacitum gratia concedatur praedicta: tunc enim, quia Sedes ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata ». — Idemque valere de rescriptis in forma commissoria secundum ius Decretalium, constat ex cap. 9 « de officio et potestate iudicis delegati » (I, 14) in 6°: « Si super gratia cuiquam ab Apostolica Sede facta (iuxta canonem etiam ab Ordinariis) exsecutores fuerint deputati, aequum esse censemus, ut sicut ipsa gratia (licet nondum sit in eius exe-

cutione processum) morte non perimitur concedentis, sic nec etiam re integra perimatur executoribus data potestas, quam velut gratiae praedictae accessoriam, naturam sequi congruit principalis. Ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius (cum illius dispendio, cui facta extitit) differri contingat ». Et quamvis hoc perfecte aptetur rescriptis cum mero executore, de aliis cum delegato executore asserendum esse suadet reg. 16 in 6° : « Decet concessum a principe beneficium esse mansurum ».

His postremis rescriptis respicit altera canonis exceptio, quae « refert ex integro ius vetus » contentum in cap. 36 « de praebendis et dignitatibus » (I, 4) in 6° et a quo liquida illius intelligentia obtinetur. « Si cui (nulla personarum facta expressione) sit gratiose concessa facultas, ut Auctoritate Apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa ecclesia providere, vel beneficia, (quorum collatio est ad Sedem Apostolicam legitime devoluta) conferre, contradictores eadem auctoritate per censuram ecclesiasticam compescendo : huiusmodi concessio (quam cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat etiam re integra per obitum concedentis ». Haec prima pars est adhuc vera quoad (can. 66, § 1) « facultates habituales... quae accensentur privilegiis praeter ius » ad normam can. 73. — Prosequitur cit. caput : « Secus si super provisione certae personae facienda sit data potestas eidem, non ob suam, sed eius, cui provideri mandatur gratiam, vel favorem : (prorsus idem verificatur in rescriptis sub forma commissoria cum delegatione) illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur ». Videlicet prout extenditur in canone ; b) *aut rescriptum* initio canonis declaratum *contineat potestatem* per commissionem *alicui* Ordinario vel viro ecclesiastico *factam* cum libero exercitio *peculiaribus personis in eodem* rescripto *expressis* sufficienti determinatione, *et res adhuc integra sit,* eo quod delegatus nondum incepit potestate sua uti saltem quoad praeparatorios actus. Postrema canonis clausula in iudicialibus sic explicabatur in cap. 19 « Relatum est » tit. « de officio et potestate iudicis delegati » (I, 29) : « Nos itaque consultationi vestrae respondemus, quod si lis fuerit ante praedecessoris nostri obitum contestata, mandatum morte mandatoris nullatenus expiravit. Si vero ante litis contestationem decessit, non est a iudicibus, quos delegaverat, ex delegatione

huiusmodi procedendum ». Sed hoc caput correctum est in can. 1725 dicente, loco litis contestationis, « cum citatio legitime peracta fuerit aut partes sponte in iudicium venerint ».

128. **De nonnullis rescriptis** ratione favoris in eisdem contenti est additus postremus tituli *can. 62. Si rescriptum*, qua responsum scriptum, etsi alia forma exaratum, et quod libet *contineat non simplicem gratiam* forsan praeter ius aut secundum ius, *sed privilegium* idest : in perpetuum concessam frequentius a Sede Apostolica, *vel dispensationem*, scilicet gratiam contra ius vigens « tum Sedis Apostolicae tum aliorum Ordinariorum » (can. 36, § 1), tunc illud non solum regitur per canones huius Tituli, sed *servantur insuper praescripta canonum qui sequuntur* ; videlicet : Tituli V vel VI iuxta praefatam contentae in rescripto gratiae diversitatem.

TITULUS V.

De privilegiis.

CAN. 63. - § 1. Privilegia acquiri possunt non solum per directam concessionem competentis auctoritatis et per communicationem, sed etiam per legitimam consuetudinem aut praescriptionem.

§ 2. Possessio centenaria vel immemorabilis inducit praesumptionem concessi privilegii.

CAN. 64. - Per communicationem privilegiorum, etiam in forma aeque principali, ea tantum privilegia impertita censentur, quae directe, perpetuo et sine speciali relatione ad certum locum aut rem aut personam concessa fuerant primo privilegiario, habita etiam ratione capacitatis subiecti, cui fit communicatio.

CAN. 65. - Cum privilegia acquiruntur per communicationem in forma accessoria, augentur, imminuuntur vel amittuntur ipso facto, si forte augeantur, imminuantur vel cessent in principali privilegiario; secus si acquirantur per communicationem in forma aeque principali.

CAN. 66. - § 1. Facultates habituales quae conceduntur vel in perpetuum vel ad praefinitum tempus aut certum numerum casuum, accensentur privilegiis praeter ius.

§ 2. Nisi in earum concessione electa fuerit industria personae aut aliud expresse cautum sit, facultates habituales, Episcopo aliisve de quibus in can. 198, § 1 ab Apostolica Sede concessae, non evanescunt, resoluto iure Ordinarii cui concessae sunt, etiamsi ipse eas exsequi coeperit, sed transeunt ad Ordinarios qui ipsi in regimine succedunt; item concessae Episcopo competunt quoque Vicario Generali.

§ 3. Concessa facultas secumfert alias quoque potestates quae ad illius usum sunt necessariae; quare in facultate dispensandi includitur etiam potestas absolvendi a poenis ecclesiasticis, si quae forte obstent, sed ad effectum dumtaxat dispensationis consequendae.

CAN. 67. Privilegium ex ipsius tenore aestimandum est, nec licet illud extendere aut restringere.

CAN. 68. In dubio privilegia interpretanda sunt ad normam can. 50; sed ea semper adhibenda interpretatio, ut privilegio aucti aliquam ex indul-

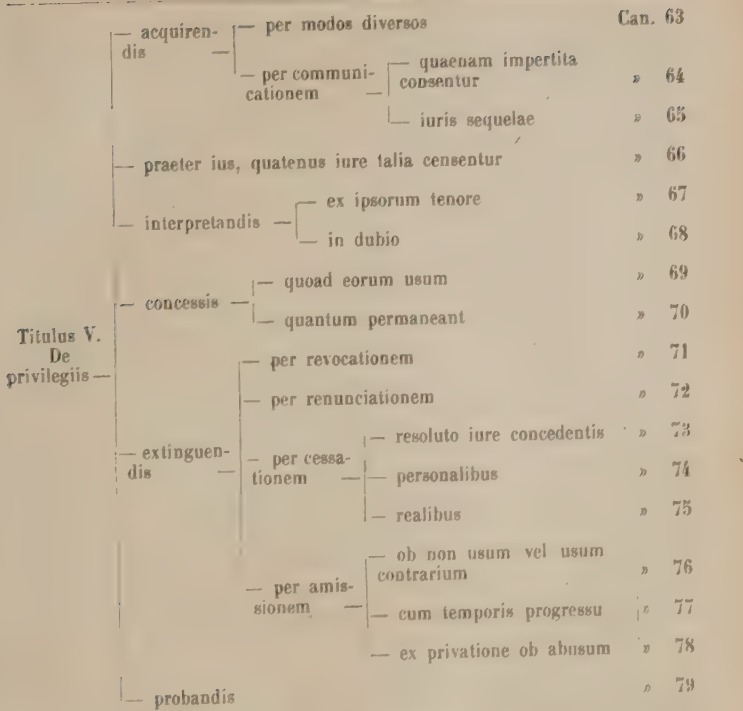

gentia concedentis videantur gratiam consecuti.

Can. 69 - Nemo cogitur uti privilegio in sui dumtaxat favorem concesso nisi alio ex capite exsurgat obligatio.

Can. 70 - Privilegium, nisi aliud constet, censendum est perpetuum.

Can. 71 - Per legem generalem revocantur privilegia in hoc Codice contenta; ad cetera quod attinet, servetur praescriptum can. 60.

Can. 72. § 1. Privilegia cessant per renuntiationem a competente Superiore acceptatam.

§ 2. Privilegio in sui tantum favorem constituto quaevis persona privata renuntiare potest.

§ 3. Concesso alicui communitati, dignitati locove renuntiare privatis personis non licet.

§ 4. Nec ipsi communitati seu coetui integrum est renuntiare privilegio sibi dato per modum legis, vel si renuntiatio cedat in Ecclesiae aliorumve praeiudicium.

Can. 73. - Resoluto iure concedentis privilegia non exstinguuntur, nisi data fuerint cum clausula: *ad beneplacitum nostrum*, vel alia aequipollenti.

Can. 74. - Privilegium personale personam sequitur et cum ipsa exstinguitur.

Can. 75. - Privilegia realia cessant per absolutum rei vel loci interitum; privilegia vero localia, si locus intra quinquaginta annos restituatur, reviviscunt.

Can. 76. - Per non usum vel per usum contrarium privilegia aliis haud onerosa non cessant; quae vero in aliorum gravamen cedunt, amittuntur, si accedat legitima praescriptio vel tacita renuntiatio.

CAN. 77. - Cessat quoque privilegium, si temporis progressu rerum adiuncta sic, iudicio Superioris immutentur ut noxium evaserit, aut eius usus illicitus fiat; item elapso tempore vel expleto numero casuum pro quibus privilegium fuit concessum, firmo praescripto can. 207, § 2.

CAN. 78. - Qui abutitur potestate sibi ex privilegio permissa, privilegio ipso privari meretur; et Ordinarius Sanctam Sedem monere ne omittat, si quis privilegio ab eadem concesso graviter abutatur.

CAN. 79. - Quamvis privilegia, oretenus a Sancta Sede obtenta, ipsi petenti in foro conscientiae suffragentur, nemo tamen potest cuiusvis privilegii usum adversus quemquam in foro externo vindicare, nisi privilegium ipsum sibi concessum esse legitime evincat.

129. **Inscriptio Tituli.** Ex ultimo praecedentis Tituli canone novimus quod magnam cum eo habet connexionem *Titulus V*, cuius inscriptio est *De privilegiis*. Privilegium etymologice est idem ac *privata lex*, atque potest materialiter sumi aut formaliter, videlicet: pro instrumento seu scripto testimonio unde constat obiectum ac extensio factae concessionis, qua privilegium audit formaliter atque proprie de quo nunc loquendum est. In priori sensu loquuntur cap^{a}. Decretalium sub Tit. 33 « de privilegiis et excessibus privilegiatorum », nempe: (cap. 7) « quod totum ex inspectione privilegiorum suorum plenius advertere potes: et secundum quod inveneris, ita observes ». Item (cap. 8): « Inspicienda sunt ergo Ecclesiarum privilegia, et ipsorum tenor est diligentius attendendus ». Ac demum: (cap. 13) « Innovatio privilegiorum novum ius non tribuit, sed antiquum conservat ».

Hic postremus textus ius nominans aliam distinctionem privilegiorum formaliter sumptorum innuit. Ius enim accipitur quandoque pro lege, nonnunquam vero pro morali facultate super illam fundata vel inde profluente. Ita similiter in cap. « Abbate » 25 « de verborum significatione » (V, 40) legitur: « Cum privilegium sit lex privata, nec esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret ».

Notio privilegii vera igitur est: quod privilegium qua *lex* sit perpetuum, et quia illa est ad bonum commune ordinata, qua privilegium dicitur *privata*, quia illud bonum mediate ac forsan indirecte respicit, immediate vero commodum privilegiati, unde profluit in hoc subiecto ius stabile, quae duo exprimuntur in cit^{o}. cap^{e}. verbis: « nec esset privata, nisi aliquid specialiter (idest: non omnibus commune) indulgeret ». Hoc verbum « specialiter » duplicem admittit sensum, eo quod vel privilegiatum eximit ab onere cui ceteri substant, et vocatur *privilegium contra ius*, vel ei concedit gratiam qua ceteri carent, et est *privilegium praeter ius*. Item il-

lud verbum « lex » secumfert insuper obligationem pro aliis, qui quandoque onus consequens privilegio concesso sustinent, et tunc *privilegium* vocatur *onerosum*, quandoque iidem non privilegiati solum obligantur nullam molestiam nec impedimentum inferre utenti privilegio, et istud in casu dicitur mere *favorabile*.

130. **Canonum coordinatio** sic patet. De acquisitione privilegiorum tres sunt canones. Can. 63 recenset illos omnes modos acquirendi privilegia ; in specie modus per communicationem cum eius sequelis consideratur in can. 64, 65. Quasdam facultates considerat can. 66, quae privilegiis praeter ius accensentur. De privilegiorum interpretatione tractant can. 67, 68 ; de usu eorum alii duo can. 69, 70. Quibus modis cessent privilegia exponunt can. 71-78, ac de probatione privilegiorum cavet postremus tituli can. 79.

131. **Quatuor modi privilegia acquirendi**. Incipit titulus ab origine privilegiorum et secundum praecedens ius recenset quadruplicem, dicente *can. 63, § 1. Privilegia* praeter ius et contra ius quaelibet *acquiri possunt*, a personis physicis vel moralibus, quae ad iura talibus concessa sint habiles, *non solum* ut patet a) *per directam* privilegii subiecto *concessionem* quolibet sub tenore ac forma documenti *competentis* ad hoc *auctoritatis*, v. gr. Sedis Apostolicae privative quoad privilegia contra ius commune, Ordinariorum quoad privilegia contra ius ab eisdem conditum aut dependens in hac parte, diversorum Conciliorum quoad privilegia contra leges ecclesiasticas ab ipsis conditas, demum ab his omnibus circa privilegia praeter ius in re singulis subiecta sine iuris communis offensione, b) *per communicationem* quatenus privilegium quorumdam vel unius proprium aliis conceditur, ita ut illud cum primis privilegiariis habeant commune, sive communicatio huiusmodi statuatur norma generali pro omnibus privilegiis, quae in posterum quoque personae determinatae obtinuerint, v. gr. in communicatione concessa singulis Ordinibus mendicantibus, unde amplissima communicatio privilegiorum inter eos est orta, sive communicatio praedicta detur pro hucusque concessis alteri personae privilegiis, atque alterutrum ex communicationis tenore perspiciendum erit. Non solum ergo illis diversis concessionibus oriuntur privilegia, *sed etiam* prosequitur canon c *per legitimam* idest : iuxta sacros canones *consuetudinem*, seu praxim secumferentem subiectivum ius contra vel praeter leges vigentes ecclesiasticas, *aut* d) *praescriptionem* quoque legiti-

mam, quae a simplici consuetudine differt, quatenus praescribi proprie dicuntur iura, quae ab aliis secus possiderentur secundum ius vigens, atque etiam ut plurimum praescriptionis fundamentum requiritur, actus quidam iuridicus per quem illa subiectiva iura oriri possint.

Origo sub litteris a) et c) memoratur in cap. « Conquestus est » 8 Caus. IX q. III, ubi ait Nicolaus I Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo : « Primates enim vel Patriarchas nihil privilegii habere prae ceteris episcopis, nisi quantum sacri canones concedant, et prisca consuetudo illis antiquitus contulit, definimus : ita ut secundum Nicaenas regulas sua privilegia serventur ecclesiis : praeterquam si Apostolica Sedes aliquam ecclesiam vel ipsius rectorem quolibet speciali privilegio voluerit honorare ». Hanc Decretalem Coelestinus III applicavit in cap. 9 « Duo simul » in tit. « De officio iudicis ordinarii » (I, 31). — Quoad modum praescriptionis sufficiat cap. 4 « de praescriptionibus » (II, 26) : « De quarta decimae et oblationis defunctorum, clericus ab impetitione Episcopi quadragenaria praescriptione temporis se posse tueri videtur. Nisi forte interim pastoralis sedes caruisset pastore, qui iura ecclesiae suae exigere debuisset. Nam Romana Ecclesia tricennalem praescriptionem contra Ecclesiam non admittit ». Secus ac Ius Romanum de tempore ad praescribendum res huius mundi. In textu nunc relato lapsus temporis ad praescriptionem necessarius illiusque circumstantia sunt expressa. Sed quia iuxta regulam 3 Iuris in 6° : « Sine possessione praescriptio non procedit », huius conditiones noscere oportet ex cap. 7 « de privilegiis » in 6° (V, 7) ubi legitur : « Et si privilegium exhibitum non ad plenum per se sufficiat ad exemptionem seu libertatem huiusmodi comprobandam,... tamen quia de privilegio (quod saltem causam praescribendi praebet) faciunt fidem in libertatis vel exemptionis possessione, *non violenta, non clandestina, nec concessa precario*, de qua fidem coram eisdem fecerint, non turbentur ». — Denique communicationis privilegiorum nobis offert exemplum cap. 2 « de privilegiis » in 6° (V, 7) : « ibidem (hoc est : apud Sedem Apostolicam) de cetero regatur, et vigeat studium iuris divini et humani, canonici videlicet et civilis. Unde volumus et statuimus, ut studentes in scholis ipsis penes sedem eandem, talibus privilegiis omnino, libertatibus et im-

munitatibus gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis, ubi generale regitur studium.... ».

Quamvis ad praescriptionem privilegiorum plura requiruntur, attamen unum ex requisitis nempe possessio secumfert quamdam praesumptionem alterius securioris originis iurium quae sunt privilegii obiecta. Hoc edicit § 2. *Possessio,* sive usus sit alicuius rei, sive exercitium iuris alicuius, sive libertas ab aliqua obligatione, dummodo *centenaria* ob transactum saltem illud tempus, *vel immemorabilis* eo quod initium declaratae possessionis effugit viventium memoriam adhuc circa aliorum notitias receptas; huiusmodi ergo « possessio » *inducit praesumptionem* « iuris simpliciter » (can. 1825, § 2) contra quam « admittitur probatio tum directa tum indirecta » (can. 1826), ac eius obiectum est origo *concessi* nempe directe *privilegii* necessarii ut valida licitaque sit praedicta « possessio ».

132. **Communicationis privilegiorum canonica vis** exponitur in *can. 64. Per communicationem privilegiorum* a competente auctoritate concessam ac in can. praec. explicatam, et cum communicatio esse queat, tum in forma accessoria seu dependenter ab iis privilegiis directe concessis, tum in forma aeque principali, eo quod ab illis in conservatione non pendeat, quae in hoc potior est ut patet, monet opportune canon, *etiam in forma aeque principali, ea tantum privilegia* iam concessa vel concedenda pro diverso communicationis tenore *impertita censentur* iure, *quae* a) *directe,* non aliis tribus modis in can. praec. recensitis, b) *perpetuo,* seu quae stricto sensu privilegia sunt, c) *et sine speciali* ob circumstantias *relatione ad certum* ex determinatione singularem *locum* v. gr. ecclesiam, *aut rem* v. gr. imaginem peculiari devotione prosequutam, *aut personam* physicam vel moralem, *concessa fuerant primo* (ex quo communicantur) *privilegiario,* utpote illorum directe concessorum subiecto, d) *habita etiam ratione,* an scilicet componi queant cum natura, seu ut exprimit canon *capacitatis subiecti,* ne huic ut privilegia repugnent, *cui fit* eorum supra dictorum sub litteris a) b) c) *communicatio.*

133. **Communicationis privilegiorum divisio quoad iuris effectus** confirmatur etiam quoad verba secundum praecedens ius in *can. 65. Cum privilegia acquiruntur per communicationem* a Superiore competente per documentum exaratum *in forma acces-*

soria, scilicet: quod dependentiam exprimit ab eorumdem privilegiorum in aliis directa concessione, tunc quia iuxta reg. iuris 42 in 6°. « Accessorium naturam sequi congruit principalis », a) in subiecto communicationis *augentur* illa, b) *imminuuntur* c) *vel amittuntur* ipso facto, quin Superioris interventus specialis requiratur, *si forte* quolibet ex motivo ac modo eadem privilegia respective a) *augeantur*, b) *imminuantur* c) *vel cessent in principali privilegiario* nempe: in subiecto eorumdem directa concessione obtentorum a qua dependent illa communicata; *secus* idest: declaratus multiplex effectus abest, *si acquirantur* privilegia *per communicationem*, scilicet: supposita in aliis directa concessione, sed *in forma aeque principali* nempe: verbis documenti exprimentibus velut directe concedi alii privilegia determinata in praeexistente eorumdem subiecto. — Ad formam accessoriam referri communicationem privilegiorum et indulgentiarum factam per aggregationem, constat ex rescripto S. Congr. Indulg.m [1] sequentis tenoris: « XVII. Utrum tuta sit opinio, quae docet: Indulgentiis pro Ordine communicante per revocationem Pontificiam sublatis, ceteri quibus illae per communicationem factae sunt propriae, iis frui nihilominus pergant, nisi revocatio expresse etiam ad eos dirigatur? — Ad XVII. Negative, imo falsa ».

134. **Facultates habituales aliaque privilegiorum divisio.** S. Congr. S. Officii decrevit [2]: « Facultates omnes habituales in posterum committendas esse Ordinariis locorum ». De illis prodierunt multa decreta quae sensum verborum exponebant et illorum perseverantiam, non obstante eorumdem Ordinariorum mutatione. Haec omnia collecta sunt in *can. 66*. § 1. *Facultates*, idest: potestates omnes ultra ius commune faciendi, sive iurisdictionis, sive ordinis, sive administrationis spiritualium, v. gr. de Poenitentiaria dictae, ministrandi confirmationem, indulgentias elargiendi quasdam plenarias, quae Vicariis ac Praefectis Apostolicis conceduntur a S. Congr. de Prop. Fide, etc. *habituales*, eo quod ad modum potentiae vel habitus possidentur ad plures actus, et quis utitur eis quoties voluerit, *quae conceduntur* praesertim a Sede Apostolica, v. gr. a SS. Congregationibus, a S. Poenitentiaria, a) *vel in perpetuum*, quae proinde constituunt verum privilegium, b) *vel ad prae-*

[1] 31 Ian. 1893. Acta S. Sedis, XXV, 508. — [2] 20 Apr. 1898, Collect. S. C. de P. F. n. 1996.

finitum tempus v. gr. ad triennium, ad quinquennium, ad decennium, c) *aut* ad *certum numerum casuum* v. gr. dispensandi a sacrae ordinationis titulo pro definito ordinandorum numero, *accensentur* idest: quamvis vera privilegia non sint, iure aequipollent *privilegiis praeter ius*, iisdemque sicut haec canonibus reguntur. Reapse cum iis commune habent illae, ut sint favores, qua potestatem adaugent, et quidem praeter ius Superioribus aequalibus attributum ex Codice.

Earum facultatum stabilitatem et communicationem decernit incipiens a duplici exceptione § 2. *Nisi in earum concessione* seu iuxta ipsius rescripti documentive tenorem a) *electa fuerit industria personae* ob eiusdem expressas qualitates singularis prudentiae, scientiae, etc., b) *aut aliud* diversum vel contrarium subsequenti praescripto *expresse* per aliquam documenti clausulam *cautum sit, facultates habituales* supra in § 1ª declaratas, *Episcopo* per hoc verbum designato, cum additione dioecesis quam regit ac forsitan nominis ac eiusdem cognominis, ad normam Dec. S. C. S. Officii [1], *aliisve* per nomen peculiare *de quibus in can. 198, § 1*, nempe: qui « in iure nomine Ordinarii intelliguntur... etiam pro suis subditis Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis », et non solum « Superiores generales Ordinum religiosorum » uti decreverat S. C. S. Officii [2], *ab Apostolica Sede* ad generalem normam can. 7 intellecta *concessae*, a) *non evanescunt* tamquam si desineret ipsarum subiectum, *resoluto iure Ordinarii*, idest: soluta relatione inter potestatem iurisdictionis et personam Ordinarii ob eius mortem vel a munere officiove cessationem, *cui* singulari *concessae sunt* facultates praedictae, in seipsis perseveraturae ob nondum transactum earum tempus nec expleto numero casuum pro quibus datae fuerunt, *etiamsi ipse eas* quibus donatus fuit *exsequi* quoad aliquos casus *coeperit, sed transeunt*, modo quo tunc inveniantur vigentes, *ad Ordinarios* v. gr. ad Vicarium capitularem, aliosve designatos in cit.° can.° ac §° *qui ipsi*, cuius fuit resolutum ius, *in regimine succedunt* etiam mediate; *item* b) « facultates... *concessae* ut supra *Episcopo competunt quoque Vicario* eius *generali*, seu communes fiunt utrique ». In hac §° extensionem ad illas facultates servavit reg. iuris 46 in 6°: « Is qui in ius succedit alterius, eo iure, quo ille, uti debebit ».

[1] 3 Sept. 1900. Collect. S. C. de P. F. n. 2094. — [2] 20 Dec. 1899. Collect. S. C. de P. F. n. 2074.

Facultatum, quae in §° 1[2] sunt declaratae, amplitudinem implicitam sic decernit § 3. *Concessa facultas secumfert* ob efficacem concedentis voluntatem hic declaratam *alias quoque potestates* non expressas ullo modo, sed *quae ad illius* concessae iuxta documenti tenorem *usum* validum ac licitum *sunt necessariae* ob facultatis naturam, non propter speciales casus circumstantias cum facultatis effectu non connexas: *quare in facultate dispensandi* quacumque *includitur etiam* ut concessa *potestas absolvendi a poenis ecclesiasticis*, nempe censuris reservatis, *si quae obstent* cognitae certo vel incognitae, *sed ad effectum dumtaxat* iuxta supra positam interpretationem *dispensationis consequendae*, censura proinde quoad alios effectus permanente. Hinc pro praxi valet rescriptum S. Poenit. Ap. sequens [1]: « Utrum casu quo nullam praevidet Ordinarius censuram ab oratoribus fuisse contractam, debet nihilominus Ordinarius, qui dispensationem matrimonialem vi alicuius indulti concedit, clausulam absolutionis ad cautelam praemittere, quam Sacra Poenitentiaria et Apostolica Dataria praemittere consueverunt. — R. Absolutio a censuris, in casu de quo agitur, laudabiliter praemittitur ». Et quidem pro foro in quo dispensatio elargitur.

135. **Privilegiorum doctrinalis interpretatio** facienda est ad normam *can. 67*. *Privilegium* quodlibet etsi praeter ius *ex ipsius* documenti concessionis *tenore* seu verbis ac clausulis in complexu earum *aestimandum est*, eo quod dans illud sic pandit suam liberalitatem, *nec* proinde sine ipsius voluntate *licet illud*, nempe: ius ex privilegio doctrinaliter aut in praxi a) *extendere* ad res, personas, casus, locum, ultra limites privilegii expressos, b) *aut restringere* limitando concessionem ab elargiente indeterminatam. Hic canon desumptus apparet ex cap. 7 « de privilegiis... » (V, 33), ubi sic rescribit Alex. III Ambianen. Episcopo: « totum ex inspectione privilegiorum suorum plenius advertere potes: et secundum quod inveneris, ita observes. Sic enim eos (Templarios et Hospitalarios) volumus privilegiorum suorum servare tenorem, quod eorum metas transgredi minime videantur ». Contra normam huiusmodi non agit utens privilegio vel interpretans idem iuxta reg.ª iuris sequentes in 6°. — « 35. Plus semper in se continet quod est minus » secundum ss. canones et in eadem specie iuridica. — « 42. Acces-

[1] 2 Iul. 1891. Collect. S. Congr. de P. F. n. 1759.

sorium naturam sequi congruit principalis », sive illud tale sit ut quid principali coniunctum iure, sive uti praerequisitum iure ad principalis usum. — « 53. Cui licet quod est plus, licet quod est minus » in legibus de eadem re. — « 80. In toto, partem non est dubium contineri », sive agatur de potestate, sive de ipsius obiecto vel actu, aut de personis in quas illa exerceatur.

136. **Norma dubiorum solvendorum** traditur in *can. 68. In dubio,* quando nempe tenor concessionis dubium vel ambiguitatem ingerat de intentione seu mente auctoris privilegii, huiusmodi *privilegia* quoad illud *interpretanda sunt* etiam pro praxi *ad normam can. 50* explicatam de rescriptorum dubio, nam si « iura aliis quaesita laedantur » urget reg. iuris 48 in 6°: « Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria vel iactura », si « adversantur legi in commodum privatorum », servare oportet reg.^m iuris 13 « Odia restringi convenit », item si « ad lites referuntur » privilegia vel « ad beneficiorum assecutionem », ratio dictat in reg. iuris 30 in 6° expressa: « In dubiis minimum est sequendum ». — « Cetera omnia (privilegia) latam interpretationem recipiunt », cum « beneficia Principum sint interpretanda largissime » ut dicitur in cap. 16 « de verborum significatione » (V, 40). Nec oblivioni traditum fuit cap. 30 « de privilegiis » ubi Honorius III sic ratiocinatur: « Cum autem nihil eis conferret memorata indulgentia... Fraternitati tuae mandamus, quatenus interpretatione huiusmodi reprobata...: ita quod dicti fratres aliquam ex indulgentia nostra videantur in hoc gratiam consecuti ». Quod sic refert canon limitans interpretationem restrictivam ex can. 50: *sed ea semper* « in dubio » *adhibenda* est privilegiorum *interpretatio* ad praxim deducenda, *ut privilegio* qua Principis favore *aucti* (seu illius subiectum) *aliquam ex indulgentia concedentis*, qualem induit privilegii natura, *videantur gratiam*, secus ad eos non pertinentem, *consecuti*.

137. **Privilegiorum usus.** Reg. iuris 61 in 6° principium continet: « Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum », sicuti eveniret si privilegio auctus ad illius obligaretur usum. Hac de causa edicitur in *can. 69. Nemo*, vir aut mulier, fidelis vel Superior, persona physica vel moralis *cogitur* iure *uti privilegio* personali, reali vel mixto *in sui dumtaxat favorem concesso*, (non iam si favor illius privilegii ex concessionis intentione in alios redundet, v. gr. subditos vel commu-

nitatem cuius sit membrum), cum exceptione: *nisi alio ex capite,* v. gr. quia die festo non posset habens oratorium privatum aliter missam audire, unde *exsurgat obligatio* utendi privilegio, videlicet: quando incommodum abest excusans ab obligatione.

138. **Stabilitas privilegiorum** eruitur ex eorumdem natura, quae beneficium in se continet. Cum igitur reg. iuris 16 in 6° clamet: « Decet concessum a principe beneficium esse mansurum », nisi eidem principi aliud in casibus videatur, id ipsum praescribit *can. 70. Privilegium* proprie dictum, quodcumque illud sit, *nisi aliud constet* certo, sive ex ipsius tenore, sive aliunde, *censendum est perpetuum* seu indefinite mansurum.

139. **Privilegiorum revocatio.** Ab hoc canone usque ad 78 praescribit Codex normas circa privilegiorum amissionem. Et primo iuxta regulam 1 (V, 41) « Omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur », sequitur amitti privilegia per revocationem collatoris vel eius successoris aut superioris in eadem iurisdictione. Haec potestas revocandi sese extendit ad omnes tres principales species privilegiorum, scilicet: ad privilegia gratiosa, quae ex mera liberalitate promanant, ad remuneratoria, quae merita in privilegiario praesupponunt, et ad conventionalia, quae pactum quoddam important. Proinde quamvis, ut licite revocentur illa et ista privilegia, causa respective iusta gravisque sit necessaria, ad haec revocanda propter donationis verum pactum, maxime si haec facta fuerit non subdito et ab eodem acceptata, causa iusta et publica requiritur ad validam revocationem. Imo compensatio esset concedenda, si ius ob privilegium fuerit acquisitum ex contractu oneroso.

Ipsa revocatio potest fieri duobus modis, videlicet tacite aut expresse. Tacita revocatio est quae fit per actum positum cum privilegii cognitione, atque ita stabiliter ac directe contrarium privilegio, ut ille actus destitueretur effectu, si privilegium subsisteret. Inde statuit *can. 71. Per legem generalem* futuram, scilicet: ius scriptum qua distinctum a « legibus conditis pro aliquo territorio » (can. 13), *revocantur* tacite ut supra, hoc canone id confirmante, *privilegia in hoc Codice contenta,* quin lex illa horum mentionem faciat; *ad cetera quod attinet,* nempe: extra Codicem relicta in vigore iuxta can. 4, 613, *servetur praescriptum can. 60,* qui loquitur de expressa revocatione rescriptorum, sic aptandus privilegiis. « § 1. Privilegium, per peculiarem (scilicet: ad illud singulare directum)

Superioris (competentis) actum revocatum (quo nempe idipsum dicatur expresse), perdurat usque dum revocatio ei, qui illud obtinuit, significetur » modo quidem authentico. — « § 2. Per legem (sive generalem, sive conditam pro peculiari territorio, sed) contrariam (vigenti extra Codicem privilegio) nulla privilegia (huiusmodi) revocantur (tacite, eo quod sequitur): nisi aliud (quoad revocationem expresse) in ipsa lege caveatur », videlicet: aut disertis verbis determinatum privilegium indicantibus, aut per clausulam generalem cum necessaria amplitudine et vi, ut comprehendat privilegium de quo agatur. Subinfertur in can. 60 altera exceptio, quae privilegiis raro conveniet, nempe: « aut lex lata sit a Superiore (quoad iurisdictionem) ipsius, qui concessit privilegium ». Et casus iste revocationem tacitam contineret ex voluntate legislatoris propter finalem clausulam canonis 71. Atque in omnibus his casibus legis contrariae, ipsiusmet publicatio vim habet significationis privilegiario factae, qua obligatur abstinendi ab usu privilegii revocati.

140. **De privilegiorum renunciatione,** qua privilegiarius iuri suo valedicit, statuit *can. 72. § 1. Privilegia cessant* quoad eorum valorem, uti norma generalis, *per renunciationem* huius alteriusve privilegii, quae supponitur expressa oretenus, scripto, dum prosequitur canon *a competente Superiore,* qui nempe posset illud privilegium revocare, vel ab eodem fuerit ad hoc delegatus, *acceptatam.* Non enim privatis relictum est de privilegiis pro libitu disponere, sed solummodo uti eis.

« Cum liberum sit unicuique suo iuri renuntiare » [1], id exponit quoad privilegia § 2. *Privilegio in sui* seu privilegiarii *tantum favorem,* quamvis cum aliorum onere, *constituto quaevis persona* iuridice sumpta, sed *privata* privilegio illo gaudens quatenus physica est, *renuntiare potest* sive expresse sive tacite, prout infra in can. 76.

§ 3. *Concesso* privilegio *alicui,* tamquam eiusdem subiecto, a) *communitati* sive persona moralis collegialis vere sit, sive non, b) *dignitati* v. gr. Episcopatui singulari c) *locove* v. gr. alicui Sanctuario, *renuntiare* illud *privatis* in § 1ª declaratis *personis,* quamvis hae *a*) sive ad illam pertineant communitatem, *b*) sive dignitate

[1] Cap. 6, tit. 33, Lib. V.

praefata potiantur, *c*) sive locum illum administrent legitime, *non licet*. Propter quod verbum de renunciationis solo actu intelligendum est praescriptum, quamvis ille non valeat, ut patet, cum ius ex privilegio non sit proprium earum.

A sensu contrario, vel quia exclusio privatarum personarum a renunciatione licita videretur includere validam licitamque renunciationem ipsam, si haec a communitate privilegiata fieret, quandonam hoc admitti possit deducendum est ex § 4. *Nec ipsi communitati* in § 5° praec. declaratae, sed statutis coadunatae eo quod condividitur, *seu coetui*, quando forsan statutis vel legibus hic regatur, quin habitualiter membra conveniant in unum, *integrum* ius *est renuntiare* expresse vel tacite, quoad sequentes casus a) *privilegio sibi dato* eo quod favorem ipsius contineat, sed *per modum legis*, nempe obligantis saltem ceteros quibus haec lata sit, v. gr. privilegium canonis pro clericis, vel communitatem coetumve quoad privilegii usum, v. gr. privilegium fori pro coetu clericorum, b) *vel si renunciatio* privilegii aliter « dati » *cedat in Ecclesiae* sive particularis dioecesis aut universalis *aliorumve*, quamvis hi sint privata e personae vel societatem imperfectam constituentes, *praeiudicium* spirituale vel temporale, quod ex renunciatione persentiant. Sic enim legitur in cap. « Si diligenti » 12 « de foro competenti » (II, 2): « ...Cum non sit beneficium hoc personale, cui renuntiare valeat, sed potius toti Collegio ecclesiastico publice sit indultum, cui privatorum pactio derogare non potest ». Verumtamen quia exceptio firmat regulam in contrarium, haec § 5ᵐ exceptionaliter statuens implicite continet aliis in casibus « integrum esse communitati seu coetui renuntiare privilegio in sui tantum favorem constituto », dummodo si persona moralis sit, fiat renunciatio ad normam can. 101 ut actus « vim iuris habeat »; si vero persona moralis non sit, renunciatio fiat ad normam aliorum actuum communitatis vel coetus. Memorata semper regula iuris 56 in 6° principium edicente: « In re communi, potior est conditio prohibentis ».

141. **An privilegia cessent eo quod auctoritas ea concedentis exspiret.** Cum can. 61 relationem habet *can. 73*, eidem capiti 5 de rescriptis (I, 3) congruens, illudve sic amplians. *Resoluto* (veluti soluta relatione accidentis ad subiectum) *iure* seu auctoritate personae tum physicae tum moralis *concedentis* quandoque favores, *privilegia* ex illius concessione obtenta *non exstinguuntur*

idest: vim iuris retinent, et hoc enuntiat iuris canonici principium, cum hac sola exceptione: *nisi data fuerint cum clausula* taxative in eis inserta: *ad beneplacitum nostrum, vel alia aequipollenti* quoad sensum. — Hic erui potest ex cap. cit. Decretalium ubi Bonifacius VIII inquit: « Si gratiose tibi a Romano Pontifice concedatur, ut beneficia, quae tempore tuae promotionis obtinebas, posses usque ad suae voluntatis beneplacitum retinere: huiusmodi gratia per eius obitum per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur, eo ipso expirat. Secus autem si usque ad Apostolicae Sedis beneplacitum gratia concedatur praedicta: tunc enim, quia Sedes ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata ». Hinc clausula privilegii alligans vim eius voluntati concedentis, vel possessioni officii per ipsum, « aequipollet » quoad sensum.

142. **Exstinctio propria privilegii personalis.** Regulam 7 iuris in 6° « ex integro refert » (can. 6, 6°) *can. 74. Privilegium personale*, videlicet: personae physicae aut morali collegiali directe concessum, *personam* illam ubilibet, tamquam subiectum cui adhaereat, *sequitur et cum ipsa,* si desinat esse persona physica per mortem vel moralis ad normam can. 102, « privilegium » illud *exstinguitur* proprie ob deficiens iuris subiectum.

143. **Cessatio propria privilegiorum realium.** In hoc sequenti et altero praec. canone exprimitur divisio privilegiorum in personalia et realia, quae hoc in canone subdividuntur in realia prout haec opponuntur privilegiis localibus. Significatio horum verborum canonica videtur sic accipienda. Subiectum, cui ius privilegii directe conceditur, vel continetur sub Lib. II Codicis ac proinde est persona physica aut moralis collegialis etsi illa officio, vel dignitate praedita sit, v. gr. privilegia S. R. E. Cardinalium in can. 239 et privilegia Episcoporum sub can. 349 § 1, ac privilegium huiusmodi vocatur personale, vel subiectum praefatum continetur sub Lib. III, ac privilegium vocatur reale, quam appellationem stricto sensu retinet, quatenus res illa privilegio donata v. gr. beneficium, imago, contradistinguitur loco v. gr. sanctuario, altari, quod subiectum est privilegii proprie localis. — Diximus « etsi persona officio vel dignitate praedita sit », cuius exemplum invenitur in cap. 6 « de praesumptionibus » (II, 23) per haec verba: « Proinde super cunctas ecclesias Siciliae te (Maximum Episcopum) vices Sedis Apostolicae ministrare decernimus. Quas non loco tribuimus, sed per-

sonae. Quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conversatione tua praesumamus ».

His praesuppositis transeamus ad interpretationem *can. 75. Privilegia realia*, prout a privilegiis personalibus differunt, *cessant* vim habere *per absolutum* idest completum atque secundum ss. canones *rei* v. gr. beneficii, imaginis *vel loci* v. gr. ecclesiae, non solum quoad usum possibilem, sed in seipsis, *interitum* seu finem qualitercumque is eveniat; *privilegia vero localia* stricte loco adnexa, *si locus*, privilegii subiectum v. gr. sanctuarium, *intra quinquaginta annos* ab eius nempe absoluto interitu ac proinde computandos ad normam can. 34, § 3, 3° *restituatur* sufficienter ad usum, quo in casu *reviviscunt* vi huius canonis absque novo auctoritatis ecclesiasticae interventu.

144. **Quandonam usus privilegio contrarius vel illius non usus secumferat extinctionem privilegii.** Duae privilegiorum distinctiones hic memorandae veniunt. Privilegia quaedam sunt affirmativa seu ad actus aliquos ponendos, alia sunt negativa seu ad omittendos actus ceteroquin ex obligatione ponendos. Propterea *can. 76*, ut comprehendat utraque, ait: *Per non usum* quoad ius privilegii affirmativi *vel per usum contrarium* seu praxim oppositam privilegio negativo, dummodo uterque sit liber occasione oblata quando potestas privilegiati non esset impedita. Declarata igitur *privilegia* utraque *aliis* distinctis a privilegiario *haud onerosa*, eo quod sint mere favorabilia sub inscriptione tituli declarata, prouti ad invicem sunt diversa, *non cessant* in eorum vi iuridica praefato relativo modo; *quae vero* favorem privilegiario tribuentes *in aliorum gravamen cedunt*, quapropter onerosa proprie vocantur, *amittuntur*, supposito non usu, quando affirmativa sint, aut usu contrario, quando negativa, *si accedat legitima* vel secundum ss. canones *praescriptio* aliorum libertatem ab onere fruentium per legitimum tempus, *vel tacita renunciatio*, quando haec fieri possit a privilegiario ad normam can. 72 et tantum elapsum sit tempus non usus vel usus contrarii supradicti sine clausula iuris salvatoria, ut ex circumstantiis illa renunciatio prudenter sit praesumenda.

145. **Aliae privilegiorum quorumlibet cessationes** recensentur in *can. 77. Cessat quoque* ipso facto *privilegium* quodcumque, *si temporis progressu* per quem omnia haec transeunt, *rerum adiuncta* respectu privilegii *sic*, de facto, sed quia diversae circa id queunt

haberi sententiae hominum, *iudicio* praevalente *Superioris* declarantis idipsum pro foro externo, *immutentur* ab statu quo illa erant tempore concessionis privilegii, *ut* a) *hoc noxium eraserit*, vel privilegiario propter reg. 61 Iuris in 6°: « Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum », vel aliis ut decernitur in cap. 9 « de decimis primitiis et oblationibus » (III, 30): « nam quando Romana Ecclesia ordini vestro privilegia de decimis dederat, ita erant rarae Abbatiae vestri ordinis, quod exinde nulli poterat de iure scandalum suboriri: sed nunc in tantum augmentatae sunt, ac possessionibus ditatae, quod multi viri ecclesiastici, de vobis apud nos querelam saepe proponunt ». Alius effectus immutationis adiunctorum causans cessationem privilegii est: b) *aut eius usus illicitus fiat*, et patet ratio. — Prosequitur canon: *item* idest: « cessat quoque privilegium » semper ipso tantum facto alterutro sequenti: a) *elapso tempore* b) *vel expleto numero casuum pro quibus*, his vel illo, *privilegium concessum*, quatenus « facultates habituales (huiusmodi) accensentur privilegiis praeter ius » (can. 66, § 1), quae norma non infirmatur nec proprie derogatur ob clausulam additam: *firmo praescripto can. 207*, § 2 ad casus concedente effectum privilegii prius obtenti, sed tunc non vigentis.

146. **Privilegiorum privatio**. In pluribus Decretalibus ratio auferendi privilegia vel privandi aliquem a beneficio eorum affertur, quae ut principium iuris edicitur in *can. 78. Qui abutitur*, idest: in usu privilegii ab intentione concedentis recedit contra aequitatem canonicam. *potestate sibi* soli vel cum aliis *ex privilegio* personali *permissa*, sive sit « potestas » ad actus solum ponendos, sive ad regimen aliorum vel administrationem spiritualium rerumve temporalium, *privilegio ipso* abutens, qua singularis persona, *privari* per Superioris actum competentis *meretur*, sed non privatur ipso facto abutendi privilegio. Eapropter additur de privilegiis, quorum abusus posset a Superiore competente incognitus praeteriri, *et Ordinarius* ad normam can. 198, § 1 *Sanctam Sedem* iuxta can. 7 *monere ne omittat*, ad certiorem ipsam reddendam ille excitatur, *si quis*, singularis persona vel communitas, *privilegio ab eadem* Sancta Sede *concesso graviter abutatur*, utpote via pro adhibendo remedio magis prompta et efficax.

Huc memorari lubet quod Emi. Patres S. Congr.ⁿ de Prop.

Fide [1] « decreverunt mandandum esse praefatorum locorum Ordinariis, sive Superioribus, ut ecclesiasticis utriusque cleri sibi respective subiectis denuncient, nulli prorsus licere intuitu privilegii sive localis, sive personalis, pro Missae eleemosyna plus recipere, quam taxa synodalis, vel consuetudo regionum firmaverit (ad normam can. 918, § 2), alias ad restitutionem teneri (can. 729, 1°); quinimo privilegium, si personale sit, in perpetuum amittere; nec gaudere locali, quatenus ad altare privilegiatum Sacrum faciant, ut declaratum est per Sacram. Congr. super Indulgentiis sacrisque Reliquiis praepositam ».

147. **Privilegiorum necessaria probatio.** In Normis peculiaribus [2] scriptum est: « Gratiae, quas quis pro se a Sancta Sede oretenus assequitur, ipsi petenti in foro conscientiae, suffragantur ». Quod ex se patet. Sed id ipsum ac ea quae ibidem sequuntur confirmantur per *can. 79. Quamvis privilegia,* idest favores etiam perpetuo concessi praeter aut contra ius, *oretenus a Sancta Sede obtenta,* et quae propterea designantur verbis: « vivae vocis oracula », sive per se, sive per alium forsitan per S. R. E. Cardinalem, ipsi immediate aut mediate *petenti in foro conscientiae suffragentur,* seu coram Deo valeant ac licite in praxim deducantur, *nemo tamen potest,* exceptis S. R. E. Cardinalibus propter privilegium aliud (can. 239, § 1, 17°) quo « gaudent: fidem faciendi in foro externo, de oraculo pontificio testantes », *cuiusvis* absque distinctione *privilegii* cum significatione iuridica *usum* a) *adversus quemquam* saltem in illius sequelas b) *in foro externo* tam iudiciali quam extraiudiciali *vindicare,* ita ut validus ac licitus recognoscendus sit praefatus usus cum iuridicis effectibus, *nisi privilegium ipsum* etiam quoad eius tenorem, cuius vindicat usum, *sibi concessum esse legitime evincat* seu demonstret, « huiusmodi privilegium... iusto impedimento cessante ostendendo, ac ad legendum integraliter exhibendo: necnon de articulis, de quibus controversia fuerit, transcriptum (authenticum) tradendo », ut iubetur in cap. 7 « de privilegiis » in 6° (V, 7), aut « super amissione ac tenore privilegiorum testes, quos ducerent, proponendo » sicut legitur in cap. 12 « de privilegiis » X (V, 33), aut aliis probationibus adductis, quae pro rei natura possint afferri ad normam Tit. X « de probationibus » in Lib. IV.

[1] Collect. S. C. de P. F. n. 507, 18 Aug. 1774. — [2] Ordo servandus in... Romanae Curiae, 29 Sept. 1908, Pars II, cap. III, n. 2°. — CO. I, 62.

TITULUS VI.

De dispensationibus.

Can. 80. - Dispensatio, seu legis in casu speciali relaxatio, concedi potest a conditore legis, ab eius successore vel Superiore, nec non ab illo cui iidem facultatem dispensandi concesserint.

Can. 81. - A generalibus Ecclesiae legibus Ordinarii infra Romanum Pontificem dispensare nequeunt, ne in casu quidem peculiari, nisi haec potestas eisdem fuerit explicite vel implicite concessa, aut nisi difficilis sit recursus ad Sanctam Sedem et simul in mora sit periculum gravis damni, et de dispensatione agatur quae a Sede Apostolica concedi solet.

Can. 82. - Episcopi aliique locorum Ordinarii dispensare valent in legibus dioecesanis et in legibus Concilii provincialis ac plenarii ad normam can. 291, § 2, non vero in legibus quas speciatim tulerit Romanus Pontifex pro illo peculiari territorio, nisi ad normam can. 81.

Can. 83. - Parochi nec a lege generali nec a lege peculiari dispensare valent, nisi haec potestas expresse eisdem concessa sit.

Can. 84. - § 1. A lege ecclesiastica ne dispenset sine iusta et rationabili causa, habita ratione gravitatis legis a qua dispensatur; alias dispensatio ab inferiore data illicita et invalida est.

§ 2. Dispensatio in dubio de sufficientia causae licite petitur et potest licite et valide concedi.

Can. 85. - Strictae subest interpretationi non solum dispensatio ad normam can. 50, sed ipsamet facultas dispensandi ad certum casum concessa.

Can. 86. - Dispensatio quae tractum habet successivum, cessat iisdem modis quibus privilegium, nec non certa ac totali cessatione causae motivae.

Titulus VI. De dispensationibus
- notio et a quo illae dari queunt, Can. 80
- concedendis vel secus
  - per Ordinarios
    - a generalibus legibus » 81
    - in legibus peculiaribus » 82
  - per parochos » 83
  - ratione causae » 84
- interpretandis cum potestate dispensandi » 85
- quoad earum cessationem » 86

148. **Inscriptio Tituli.** Iam est considerandus *Titulus VI* et ultimus Libri I inscriptus *De dispensationibus*, quod verbum « proprie importat commensurationem alicuius communis ad singula. Unde etiam gubernator familiae dicitur dispensator, in quantum unicuique de familia cum pondere et mensura distribuit et operationes et necessaria vitae. Sic igitur et in quacumque multitudine ex eo dicitur aliquis dispensare, quia ordinat qualiter aliquod com-

mune praeceptum sit a singulis adimplendum ». Ita D. Thomas [1], qui rationabile dispensationum fundamentum nos edocet sic prosequens: « Contingit autem quandoque quod aliquod praeceptum quod est ad commodum multitudinis ut in pluribus, non est conveniens huic personae vel in hoc casu; quia vel per hoc impediretur aliquid melius (saltem hic et nunc), vel etiam induceretur aliquod malum... Periculosum autem esset ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi propter evidens et subitum periculum... Et ideo ille qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae suae auctoritati innititur, ut scilicet in personis vel in casibus in quibus lex deficit, licentiam tribuat ut praeceptum legis non servetur ».

149. **Excusatio a lege, exemptio ab ea et dispensatio.** Sicut ss. canones tolli queunt per abrogationem aut derogationem, ita pariter dum manet generatim in suo robore lex ecclesiastica, potest eius obligatio auferri vel suspendi quoad aliquos subditos seu in casibus particularibus. Et hoc I° ex natura rei, quando lex observata nociva evaderet alicui, vel in determinatis circumstantiis opposita sit observationi alterius legis superioris, vel observatu impossibilis moraliter. Hi enim casus non potuerunt comprehendi in ipsa, quia dotibus eius repugnant, et proinde constituunt *excusationem* a lege ecclesiastica, vel saltem dispensatio a legislatore fieri debet. Par *exemptio* datur II° ex voluntate legislatoris, quam forsitan patefecit in eadem lege vel in alia parte iuris, eximendo aliquos casus ab ambitu verborum illius. Sed praeterea multoties existit causa vel ratio ad quam necesse vel conveniens est ut nova legislatoris voluntas accedat relaxantis vinculum legis alioquin perduraturum, et haec exemptio a lege fit per *dispensationem*.

150. **Ordo canonum.** Posita notione dispensationis in can. 80, sub eodem ac tribus sequentibus determinantur quinam Superiores ecclesiastici et a quibus legibus dispensare queant. Sequitur statim can. 84 circa necessitatem causae iustae ad dispensationem. Norma interpretandi easdem ac potestatem dispensandi traditur in can. 85, dum ultimus can. 86 edicit quandonam cessent dispensationes aliquae.

151. **Dispensationis definitio et a quo concedi potest.** Cum lex sit vinculum quoddam moraliter adstringens subditos ad

[1] I-II q. XCVII, a. 4 corp.

aliquid agendum vel omittendum, sic incipit cum verborum proprietate *can. 80. Dispensatio*, quam statim definit: *seu legis* etiam poenalis quoad vim sibi ac consuetudini iuris communem *in casu speciali* per respectum ad legis amplitudinem *relaxatio*, qua subditus ab ea lege observanda liberatur. « Casus specialis » potest accipi respectu personae actusque eius, atque dispensatio erit simplex; potest vero dici specialis respectu personae sed pro pluribus eiusdem actibus excludendis a lege, et dispensatio erit cum tractu successivo; potest quoque accipi specialis respectu actus unius sed pro pluribus personis a lege eadem eximendis, et dispensatio erit multiplex. Ac demum possunt unico actu dispensari plures personae a lege aliqua per aliquod tempus observanda, et dispensatio erit simul multiplex atque cum tractu successivo. — Ex definitione illa facile deducitur dispensationem differre tum a declaratione iuris per quam lex quoad vinculum non relaxatur sed explicatur quoad sensum verborum, tum a simplici licentia, quae est appositio consensus Praelati vel alterius, qui requiritur a lege, ut actus possit iuxta eam poni: tum denique a privilegio, quod potest esse etiam praeter ius, cum dispensatio sit semper contra istud.

Prosequitur canon: « Dispensatio » ut est definita, *concedi potest* valide *a conditore legis*, ut patet iuxta reg. iuris 1.[m] « Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur » [1], eo quod relaxatio illa legis est minus quam eiusdem dissolutio. *ab eius* supple « conditoris legis » b) *successore* c) *vel Superiore* in hierarchia iurisdictionis quoad leges dispensandas, de quo ultimo res liquet. Quoad successorem cuiuslibet legislatoris ecclesiastici valet ratio, quam affert Innoc. III in cap. Innotuit 20 « de electione et electi potestate » (I, 6) aiens: « nobis tamen per eum (scilicet Alexandrum III) adempta non fuit dispensandi facultas, cum ea non fuerit prohibentis intentio: qui successoribus suis nullum potuit in hac parte praeiudicium generare, pari post eum, imo eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem ». Imo respectu legum Conciliorum generalium audiatur quid rescripsit Paschalis Papa Panorm. Archiepiscopo: « Aiunt in Conciliis statutum non inveniri: quasi Romanae Ecclesiae legem Concilia ulla praefixerint: cum omnia Concilia per Romanae Ecclesiae auctorita-

[1] Tit. XLI « De regulis iuris » Lib. V.

tem et facta sint, et robur acceperint, et in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas »[1]. — Demum, quia dispensatio est actus iurisdictionis ex potestate accessoria legislativae, sequitur de illa intelligendam esse quoque reg. 68 iuris in 6.° « Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum », propter quod subnectitur denique in canone: d) *nec non ab illo* singulariter dicto, quod bene notetur, *cui* sub proprio vel communi appellativo *iidem* singuli de quibus supra *facultatem dispensandi concesserint*. Is tamen animadvertat, quod « sive circa res sive circa personas mandati sui fines excedat, nihil agit » (can. 203, § 1).

152. **De dispensatione a generalibus Ecclesiae legibus,** adest axioma iuris in Clem. « Ne Romani » § 1 « de electione » insertum: « Lex superioris per inferiorem tolli non potest ». Quo modo illud applicetur dispensationibus edicit *can. 81. A generalibus Ecclesiae legibus* sive in Codice, sive extra illum, quatenus illae distinguuntur a « legibus conditis pro peculiari territorio » (can. 13), et obligant solum « omnes pro quibus latae sunt », *Ordinarii* omnes recensiti in can. 198, § 1, *infra Romanum Pontificem,* etiamsi S. R. E. Cardinales sint, *dispensare nequeunt, ne* unam personam sibi subditam *in casu quidem peculiari, nisi* a) *haec potestas* dispensandi magis vel minus ampla aut restricta *eisdem* omnibus, quibusdam vel singulis eorum *fuerit explicite,* seu verbis id formaliter exprimentibus, *vel implicite* idest: verbis per quae illa potestas concedi subintelligatur, *concessa* vel in aliquo Codicis canone, quae « adnexa officio » eorum erit « ordinaria » (can. 197, § 1), vel per « facultates habituales » aut rescriptum in casu peculiari, quae tunc « veluti commissa personae » per officium designatae erit delegata (can. et § cit.[s]), ast in utroque casu derivata per mandatum seu concessionem. Hinc sequitur nihil agere Ordinarios, quando fines concessionis quoad dispensationes elargiendas excedant. — Iam in hoc canone subditur potestatis concessio huiusmodi: b) *aut* a) *difficilis sit recursus ad Sanctam Sedem* intelligendam iuxta normam can. 7, b) *et simul in mora* ad dispensationem impetrandam necessaria iuxta praevisionem *sit* solummodo *periculum gravis damni* cuiuslibet, c) *et de dispensatione* ad casum unum vel plures *agatur quae a Sede Apostolica* ut supra ex can. 7, secundum Cu-

[1] Cap. « Significasti » 4, tit. 6 « de electione et electi potestate », Lib. I.

riae Romanae stylum pro tempore *concedi solet*, videlicet: non iam pro casu aliquo extraordinario.

153. **Dispensatio a legibus pro peculiari territorio latis.** Praecedens canon praescripsit de omnibus Ordinariis, ita ut comprehendantur « pro suis subditis Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis » (can. 198, § 1), praesens autem *can. 82* pro natura rei hos Superiores excludit edicens: *Episcopi* residentiales, nam sequitur *aliique locorum Ordinarii* v. gr. Vicarius generalis, Vicarius capitularis, etc. *valent* vi huius canonis, quin proinde vigeant statuta « praescripto huic opposita » (can. 6, 1°), a) *in legibus dioecesanis* consequenter canoni 80, b) *et in legibus Concilii provincialis ac plenarii*, quae pro territorio singulorum Ordinariorum vigeant, sed « nonnisi in casibus particularibus et iusta de causa », scilicet: *ad normam can. 291*, § 2; e contra sequitur: c) *non vero* praedictos posse « dispensare » *in legibus quas* ut ab universalibus distinctas habet canon praecise eo quod *speciatim tulerit Romanus Pontifex* forsitan per aliquam Rom. Congregationem, seu suprema Ecclesiae potestas *pro illo peculiari territorio*; quoad dispensationem enim aequipollere has leges universalibus sic edicitur: *nisi ad normam can. 81*.

154. **Potestas parochorum quoad legum dispensationem** non existit ut generalis norma, nec mirum cum eorum officium ad forum internum restringatur, cui tamen per exceptionem providetur in *can. 83*. *Parochi*, atque illi qui « parochorum nomine in iure veniunt » (can. 451, § 2) a) *nec a lege generali* Ecclesiae iuxta declarationem datam in can. 81, b) *nec a lege peculiari* qualibet harum quae distinguuntur in can. 82, *dispensare valent*, nec unum proprium parochianum in uno casu etsi ad forum conscientiae sacramentalis quod attinet, *nisi haec* dispensandi *potestas* magis vel minus ampla *expresse* idest verbis aliisve signis aequipollentibus, non tacite, *eisdem* omnibus, pluribus, vel singulis *concessa sit* v. gr. in aliquo canone ac tunc erit ordinaria, in statutis dioecesanis quandoque ordinaria quandoque delegata, vel ab homine certo delegata.

155. **Necessitas causae ad dispensationem.** Conc. Trid. decrevit [1]: « Sicuti publice expedit legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius, evenientibus casibus, et necessitatibus, pro communi utilitate satisfiat: sic frequentius legem solvere, exemploque

[1] Sess. XXV de Ref. cap. 18.

potius, quam certo personarum rerumque delectu, petentibus indulgere, nihil aliud est, quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire... Quod si urgens iustaque ratio, et maior quandoque utilitas postulaverit, cum aliquibus dispensandum esse; id causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis, a quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit praestandum: aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur ». Hoc decretum roboratur hac D. Thomae ratione [1]: « Si autem absque hac ratione (deficientiae legis in casibus) pro sola voluntate licentiam tribuat (ille qui habet regere multitudinem) non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens; infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune, (quod saltem indirecte iuvet dispensatio); imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret; propter quod Dominus dicit [2]: Quis, putas, est fidelis dispensator et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam? »

Cum hae rationes vim exerant erga quascumque iuris humani dispensationes, generaliter praescribit *can. 84.* § 1. *A lege ecclesiastica* vere tali, sive generalis sit sive peculiaris, *ne dispensetur,* idque absolute vetatur *sine iusta* propter proportionem inter legem eiusque dispensationem, *et rationabili* seu rationis practicae ac prudentis *causa* (seu motivo), quae declaratur non semper eiusdem ponderis futura, *sed habita ratione gravitatis legis a qua dispensatur* magis vel minus conferentis ad animarum sanctificationem et socialem ordinem, quin oporteat ut iam ex seipsa excusationem tribuat observandi legem; *alias* scilicet: non extante causa *dispensatio* « a lege ecclesiastica » qualibet, ut supra, *ab inferiore*, quam ipse legislator eiusve successor, *data,* quamvis ceteroquin potestate dispensandi praedito, a) *illicita,* quamvis illa in usum non deducatur sitque nullus iuridicus actus ob clausulam b) *et invalida est.* Nec contrarium statuere possunt Ordinarii erga proprias dioecesanas leges.

Attamen dubia sunt auferenda in rebus moralibus, quapropter statuit § 2. *Dispensatio* ut in §° 1ª *in dubio* sive iuris ob sententias Doctorum, sive facti quale semper erit *de sufficientia causae* respectu legis dispensandae a) *licite petitur* eo quod *et potest* b) *licite* ob rei moralis naturam c) *et valide concedi* annuente supremo legislatore, iuxta illud quod in cap. « Praeposuit » 4 tit. « de concessione Praebendae... » (III, 8) ait Summus Pontifex Innoc. III: « Qui

[1] I-II q. XCVII, a. 4, corp. — [2] Luc. XII, 42.

secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare ».

156. **Facultatis dispensandi interpretatio**. Reg. 28 iuris in 6°: « Quae a iure communi exorbitant nequaquam ad consequentiam sunt trahenda » explicationem nanciscitur ex *can. 85* simul cum altero 50. *Strictae subest interpretationi*, scilicet: quoad verborum sensum « in obscuris minimum est sequendum » (reg. 30 iuris in 6°) contra legem, a) *non solum dispensatio* « quae (semper) adversatur legi in commodum privatorum », proindeque *ad normam can. 50* iam declaratam, b) *sed ipsamet facultas dispensandi*, quae cum sit praeter ius potius « interpretationem latam reciperet », ut ibidem fuit explicatum, sed quando sit *ad certum* quoad circumstantias personae, rei, etc. *casum concessa*, sive delegatio fiat ad petitionem partis, sive ad petitionem delegati, tum fiat determinatae personae, tum electio personae committatur dispensando; nam concessio potestatis censenda est moraliter ipsa dispensatio.

157. **Dispensationum cessatio.** Inter dispensationes quas distinximus atque explicavimus ad can. 80, circa unam est utile quaesitum de ipsiusmet cessatione, quam exprimit *can. 86* huius Libri postremus. *Dispensatio quae tractum habet successivum*, (sive *in diem* duratura seu ad tempus concessa sit, sive *in perpetuum* seu indefinite), *cessat* quoad vim iuridicam *iisdem modis quibus privilegium*, cui contra ius similis est, scilicet: *a*) per revocationem ex peculiari Superioris actu ad normam can. 60, *b*) « per renunciationem a competente Superiore acceptatam » (can. 72), *c*) solum quandoque « resoluto iure concedentis » (can. 73), *d*) cum persona quam sequitur (can. 74), *e*) si aliis onerosa sit, quandoque per non usum vel per usum contrarium cessare posset, (can. 76), ac demum *f*) cessat quoque ad normam can. 77, si casus eveniat, *g*) *nec non* specialiter praedicta « dispensatio cessat » ex legis dispositione innixa naturae huiusmodi dispensationis, *certa* extra dubium *ac totali* seu omni ex parte *cessatione causae motivae* seu illius propter quam sit concessa, v. gr. infirmitatis, postquam dispensatus iam convaluit ita, ut certo ac nullatenus indigeat dispensatione.

Trino Deo et Simplici
per quem legum conditores iusta decernunt
Honor et Gloria in saeculorum saecula.
Amen.

APPENDIX.

De legibus ac libris liturgicis.

158. **Notio sacrae liturgiae.** Ex usu profano antiquorum graecorum liturgia denotavit quidem officium, vel ministerium publicum pro populo susceptum. In libris vero Sacrae Scripturae utriusque Foederis maxime designat publicas functiones sacras sacerdotum ac levitarum praecipue in sacrificiorum oblatione ad honorem Dei ac pro salute populi. — In Ecclesia Christi iuxta hodiernum morem sacra liturgia sumitur « pro cultus publici exercitio quoad rituum ac caeremoniarum determinationes ». Hoc sufficienter innuit can. 4. — Cultus vero dicitur publicus, « si deferatur *a*) nomine Ecclesiae *b*) a personis legitime ad hoc deputatis, *c*) et per actus ex Ecclesiae institutione Deo, Sanctis ac Beatis tantum exhibendos » (can. 1256).

159. **Leges liturgicae** sunt quae habent ut obiectum moderandum tam ritus quam caeremonias illius cultus publici. Hae leges quatenus « respiciunt Latinam Ecclesiam » (can. 1), « quae vim suam retinent, nisi earum aliqua in Codice corrigatur » (can. 2), continentur praeterquam in libris liturgicis etiam in Decretis S. Congregationis Rituum.

160. **Libri Sacram Liturgiam spectantes** *a*) sive Ritus idest formulas et preces in Sacris Functionibus quibuslibet peragendis continent, *b*) sive Sacras Caeremonias idest actiones supradictos Ritus Precesque comitantes praescribunt, *c*) sive illa S. Congregationis Rituum Decreta in unum collecta referunt. Ita ex Dec°. eiusdem S. Congregationis n. I [1]. *Libri liturgici* proprie vocantur descripti sub litteris *a*) et *b*).

161. **Diversae editiones horum librorum** iuxta citatum Decretum « sunt vel *Typicae* vel iuxta *Typicas* » (n. 1).

II. Editiones *Typicae* excudere tantum possunt vel Pontificia

[1] 17 Maii 1911, CO. III, 242.

Typographia Poliglotta Vaticana, vel alii Typographi Pontificii, qui a Sacra Rituum Congregatione veniam obtinuerint.

III. Singula editionis typicae folia revisioni Sacrae Rituum Congregationis submittentur, quae seu Commissionis Liturgicae, seu Commissionis de Musica et Cantu Sacro, iuxta opportunitatem, sententiam exquiret.

IV. Quaevis typica editio approbationis refert Decretum, talem editionem esse typicam declarans, simulque omnibus editoribus praescribens, ut praedictae editioni typicae futuras editiones omnino conformes[1].

... VI. Quivis Typographus, accedente consensu et approbatione respectivi Ordinarii, editiones *iuxta typicas*, quae nempe adamussim praedictis editionibus *typicis* respondeant, excudere potest.

VII. Rmi locorum Ordinarii, diligenti rerumque liturgicarum perito constituto revisore, qui videat an praefatae editiones plane cum typicis concordent, talem concordantiam declarent et *imprimatur* apponant.

162. **Divisio iuris liturgici** videtur adoptanda, quae indicatur in can. 2. Quoad sacramenta, quae ex opere ipso gratiam conferunt recipientibus ea, etsi cultus quoque Deo exhibeatur in cuiuslibet sacramenti administratione: quoad cultum divinum, nempe: « in celebratione sacrosancti Missae sacrificii aliisque sacris functionibus peragendis », per quem cultum gratiae obtinentur hominibus secundum eorum devotionem: denique quoad sacramentalium administrationem, quae gratiam non causant ex opere ipso, sed cum sint ad modum sacramentorum instituta, gratiae per illa obtinentur ex Ecclesiae precibus ac ex utentium devotione.

163. **Praestantia et necessaria cognitio legum liturgicarum.** Ad intelligentiam praestantiae liturgicarum legum considerare oportet: quod iuxta D. Augustinum[1]: « Deus colitur fide, spe et charitate » et hoc ipsum explicat D. Thomas, quia « virtutes illae theologicae... suo imperio causant actus religionis quae operatur quaedam in ordine ad Deum[2] »: insuper actus exteriores cultus sunt verae protestationes fidei dantes gloriam Deo, ac deserviunt et veluti manuducunt animum nostrum ut se Deo perfecte subiiciat, in quo illius perfectio consistit. Hinc apparet virtutis re-

[1] Enchirid. cap. 3. — [2] II, II, q. LXXXI, a. 5, ad 1[m].

ligionis excellentia, et quanta cura sit adhibenda ab Ecclesia, ne quid irrepat in publicis religionis actibus, vel fidei non concordans vel qualitercumque superstitionem continens. Nam in veri Dei cultu non solum per irreligiositatis defectum peccari potest, sed etiam per excessum, quamvis non in quantitate, quia Deus merito superexcedit omnem a nobis praestitum cultum, sed per corruptionem modi in cultu ipso.

Denique iuris liturgici cognitionem sacerdotibus praesertim necessariam esse patet legenti q. XCIII in II-II Summae Theologicae. Sicut Augustinus dicit: « mendacium maxime perniciosum est quod fit in his quae ad christianam religionem pertinent [1] ». Porro « potest contingere falsitas in exteriori cultu ex parte colentis; et hoc praecipue in cultu communi, qui per ministros exhibetur in persona totius Ecclesiae. Sicut enim falsarius esset qui aliqua proponeret ex parte alicuius quae non essent ei commissa, ita vitium falsitatis incurrit qui ex parte Ecclesiae cultum exhibet Deo contra modum divina auctoritate ab Ecclesia constitutum, et in Ecclesia consuetum » [2]. - Item « finis divini cultus est ut homo Deo det gloriam, et ei se subiiciat mente et corpore... Si autem aliquid fit quod, quantum est de se, non pertinet ad Dei gloriam, neque ad hoc quod mens hominis feratur in Deum aut quod carnis concupiscentiae inordinatae refrenentur, aut etiam si sit praeter Dei et Ecclesiae institutionem, vel contra consuetudinem communem, quae secundum Augustinum pro lege habenda est, totum hoc reputandum est superfluum et superstitiosum, quia in exterioribus solum consistens ad interiorem Dei cultum non pertinet » [3].

164. **Fontes iuris liturgici** sunt ea ex quibus promanat, vel quia condunt ipsum sicut legislatores possuntque appellari fontes essendi, vel quia sunt velut receptacula ipsius iuris, libri nempe liturgici, vel liturgiam authentice respicientes, ac dici queunt fontes cognoscendi. De his omnibus explananda est in genere disciplina vigens.

165. **Quoad Ecclesias orientales.** Bened. XIV in Const. « Demandatam » [4] ait: « De ritibus igitur et moribus Ecclesiae graecae illud imprimis generatim statuendum decrevimus, nemini licuisse, aut licere, quovis titulo, et colore et quacumque auctoritate

[1] De mendacio, cap. 14, in princ. — [2] Loc. cit. a. 1. c. — [3] Loc. cit. a. 2. c. — [4] 24 Dec. 1748, § 3.

aut dignitate, etiam Patriarchali aut Episcopali praefulgeat, quidquam innovare, aut aliquid introducere, quod integram exactamque eorumdem observationem imminuat ». Et etiam esset irritum quodcumque contrarie statutum, ut ibidem postea Benedictus ipse asserit de particulari casu ab Apica. Sede reprobato.

Ecclesiae orientales propterea omnino prohibentur, ne in Missis, divinisque officiis celebrandis et in administratione sacramentorum aliis utantur libris pro sacra liturgia, nisi eis qui correcti typisque impressi fuerint per S. Congr. de Prop. Fide pro negotiis rituum orientalium huiusmodi librorum emendationi deputatam a Sede Apica. seu nunc a S. Congr. pro Ecclesia Orientali.

166. **Quoad Ecclesiam latinam** viget iuxta praeviam Codici disciplinam can. 1257 praescribens : « Unius Apostolicae Sedis est tum sacram ordinare liturgiam, tum liturgicos approbare libros », in quo ex dictis patet quod « Ecclesiae quoque orientalis disciplina referatur ». — Romani Pontifices sane in casibus gravioribus ordinant ius liturgicum Ecclesiae latinae Constitutionibus Apicis, per seipsos datis, v. gr. Pius PP. X Rubricas Breviarii ac Missalis constitutione « Divino afflatu » [1], verumtamen passim utuntur S. Rituum Congr^ne. opera, quae pro sua ordinaria potestate in Ecclesiam latini ritus per Romanos Pontifices eidem collata, universum liturgicum ius rite constitutum urget in praxi, interpretatur et, quatenus opus sit, quoad singula praescripta reformat et amplificat servatis servandis.

Ex huius Congr^ne. responsis, alia facile noscuntur tamquam Decreta generalia, etenim sic expresse appellantur vel inscribuntur « Urbis et Orbis ». Alia, si consideretur rescripti forma, sunt particularia ex obiecto vel modo respondendi ; multa vero particularia, utpote ad singulas Ecclesias vel religiones directa, sunt aequivalenter generalia, quippe quae vel interpretationem rubricae alicuius generalem tradunt, vel observanda esse ab omnibus edicitur ex Sacrae Congr^ne. mandato.

Omnia responsa et decreta S. R. Congr^ne., quae nunc etiam post Codicem vigent, reperiuntur partim in Commentario officiali, et ante huius initium edita in Collectione, quam Leo XIII fel. rec. per Dec. 16 feb. 1898 « apica. sua auctoritate approbavit atque

[1] Kal. Novembris 1911, CO. III, 633.

authenticam declaravit : simulque statuit decreta hucusque evulgata in iis, quae dissonant a decretis in hac Collectione insertis, veluti abrogata esse censenda, exceptis tantum, quae pro particularibus ecclesiis habeant rationem indulti seu privilegii... Contrariis non obstantibus quibuscumque etiam speciali mentione dignis ».

In hac ergo collectione quae inscribitur « Dec. authentica S. R. C. », et quae constat nunc sex voluminibus, invenire licet pro maxima parte Decreta iuris liturgici. Hoc vero ius completur per alia Decreta subsequuta et in Commentario officiali Sedis Aplcae. discenda, atque fundamentaliter invenire licet in libris liturgicis.

167. **Libri liturgici** appellantur « qui solummodo Ritus, Preces, Sacrasve Caeremonias docent ac praescribunt, quae in cultu liturgico adhibenda sunt [1] ».

168. **Praecipui pro Ecclesia latina** huiusmodi libri ex Dec^o. S. Rituum Congr^is. [2] « Pluries a Sacra » sunt : a) *Breviarium Romanum*, b) *Missale Romanum* ; hi duo cum mutationibus propter *Psalterium Breviarii Romani cum Ordinario Divini Officii* et *Novas Rubricas* ipsi adiectas ex const. « Divino afflatu » Pii X s. m. [3] et ob subsequentia Decreta S. Congr^is. Rituum, c) *Rituale Romanum*, d) *Pontificale Romanum*, e) *Martyrologium Romanum*, et f) *Caeremoniale Episcoporum*.

169. **De potestate Episcoporum** specialia in hac materia addere oportet. Cum Sedes Apostolica etiam quoad minima ius liturgicum in huiusmodi libris determinaverit, prohibens quamlibet mutationem, additionem vel ablationem, ut videbimus, sequitur Episcopis ademptam esse in hac parte legislativam potestatem, uti constat ex can. 1257 supra relato. Praeterea iam in c. Visensi [3] ad dubium « An Praelati, Archiepiscopi seu Episcopi possint esse iudices ad declaranda dubia super sacris Ritibus et Caeremoniis exorta ? S. R. C. Negative respondit ». Remanet igitur pro eis praescriptum sequens (can. 1261, § 1) : « Locorum Ordinarii advigilent ut sacrorum canonum praescripta de divino cultu sedulo observentur, et praesertim ne in cultum divinum sive publicum... superstitiosa ulla praxis inducatur, aut quidquam admittatur a fide alienum vel ab ecclesiastica traditione absonum vel turpis quaestus speciem praeseferens ».

[1] 17 Maii 1911. CO. III, 242. — [2] 1 Nov. 1911. OO. III, 633. — [3] 11 Iun. 1605, n. 179.

Ipsi ergo tantum tenentur ius liturgicum urgere atque abusus i. e. praxes rubricis contrarias, si irrationabiles videantur, abolere, memores tamen prudentiae; si vero ratione non careant, atque a S. C. Rit. tolerentur vel approbentur, relinquere.

170. **De consuetudinibus.** 1° ex resp^a. S. R. C. [1] in c. Oscensi: « 10. Consuetudines quae sunt contra Missale Romanum, sublatae sunt per Bullam Pii V in principio ipsius Missalis impressam, et dicendae sunt potius corruptelae quam consuetudines », cui concordat can. 818 sic incipiens: « Reprobata quavis contraria consuetudine ». 2° e contra eadem S. C. R. [2] in c. Lucerina in solutione 1 et 2 dubiorum, sequentem rationem affert: « cum liber Caeremonialis (scil. Episcoporum) huiusmodi immemorabiles consuetudines non tollat ».

3° Quoad ceteros libros liturgicos quia promulgati fuerunt cum exclusione ceterorum eiusdem nominis qui erant in usu, et adiunctae fuerunt clausulae prohibentes quascumque mutationes inducendas, implicite consuetudines reprobantur saltem regulariter. 4. Demum [3] in Angelopolitana « 13. An decreta S. R. C. dum eduntur derogent cuicumque contrariae invectae consuetudini etiam immemorabili; et in casu affirmativo obligent etiam quoad conscientiam? — S. R. C. respondendum censuit. Ad 13. Affirmative: sed recurrendum in particulari ».

Idipsum extenditur etiam ad consuetudines contra Caeremoniale Episcoporum, iuxta resp^m. in c. Alexandrina [4]: « 2. An veteres huius Ecclesiae consuetudines,... abrogatae sint per ea rescripti verba: « Semper et a quocumque servetur caeremoniale ». S. R. C. respondendum censuit ad 2: « Recurrendum ad hanc S. Congr^m. in casibus particularibus ».

171. **Breviarium atque Missale Romanum.** Iuxta Pii P. V. CC. « Quod a nobis » die 9 Iulii 1568 §§ 5, 7, 8 et « Quo primum » die 14 Iul. 1570 §§ 2, 3. Breviarium atque Missale Romanum a dicto Pontifice promulgata et ab aliis RR. PP. correcta usque ad Leonem XIII et Pium X s. m. modo sunt observanda in omnibus ecclesiis catholici orbis, in quibus ritus Romanus observari consuevit aut debet, illis tamen exceptis quae aliis missalibus vel

[1] 16 Mart. 1591, n. 9. — [2] 14 Iun. 1608, n. 256. — [3] Die 11 Sept. 1847, n. 2951. — [4] N. 2646. 10 Mail 1826.

Breviariis usae fuerint per ducentos annos ante praedictas Pii V constitutiones.

Sub praedicta lege notetur non contineri ecclesias ubi tunc vigebat ritus diversus a Romano, nempe ille Ecclesiae orientalis, vel Ambrosianus vel Mozarabicus. Ecclesiis vero Ritus Romani exceptis in illis CC. sicut non fuit ademptum ius retinendi sua antiqua Missalia et Breviaria, ita simul permissum est ab eodem Pio V, ut possent adoptare nova Missalia et Breviaria Romana, dummodo in eo consentiant Episcopus et universum Capitulum (i. e. per vota maiora capitulariter et legitime data).

Quodsi ecclesiae illae exceptae usae fuerint praefata permissione, manent obstrictae Missali et Breviario Romano secundum editiones typicas, absque confugio redeundi ad Missalia et Breviaria eorum antiqua vel alia.

172. **Const. " Divino afflatu „ Pii PP. X** [1] incipit laudans Psalmorum collectionem, qui foverunt ab Ecclesiae exordiis fidelium pietatem, et conspicuam habuere partem in sacra Liturgia officioque divino.

Demonstrat *quod in Psalmis mirabilis quaedam vis inest ad excitanda in animis omnium studia virtutum.*

Refert: I° antiquam etiam in recognoscendo Brev. Romano servatam providentiam, *ut integrum Psalterium intra unius hebdomadae spatium recitandum foret integrum;*

II° Quid consecutum est detrimenti huic normae ex Sanctorum officiis, scilicet: quod non pauci omitterentur psalmi, et *in orando varietas desideraretur, ad digne, attente, devote precandum* qua varietate indiget imbecillitas nostra:

III°. Postulationes Antistitum, ut *revocaretur vetus consuetudo ita tamen ut clero,..... non maius imponeretur onus.* His votis concedendum duxit Pontifex, cauto etiam, ne quidquam *de Sanctorum cultu decederet.* Viri docti industriique delecti a Papa, novam Psalterii dispositionem elaborarunt, S. R. Cong[i]. probatam, cum mente Pont[ia]. congruentem: quam ratam habuit in rebus omnibus; idest, cum ant[ia]. Vers[ia]. Hymnis, suisque Rubricis et Regulis; editionemque authenticam evulgari iussit.

Quoniam vero Psalterii dispositio intimam habet cum omni

[1] 1 Nov. 1911. CO. III, 633.

Divino Officio et Liturgia coniunctionem, promittit S. Pont^x. Romani Breviarii et Missalis emendationem; sed interim instauranda censet quae in appositis Rubricis praescribuntur: ut Lectionibus statutis sacrae Scripturae cum Responsoriis de tempore occurrentibus debitus honor frequentiori usu restituatur: dein vero ut in sacra Liturgia Missae antiquissimae de Dominicis infra annum et de Feriis, praesertim quadragesimalibus, locum suum recuperarent.

« *Item* (prosequitur S. Pontifex) *ante omnia Psalterii ordinem, qualis in Breviario Romano... est, abolemus eiusque usum, inde a Kalendis Ianuariis... 1913, omnino interdicimus.* Ex illo autem die in omnibus ecclesiis Cleri saecularis et regularis in monasteriis, ordinibus, congregationibus, institutisque religiosorum ab omnibus et singulis, qui ex officio aut ex consuetudine Horas canonicas iuxta Breviarium Rom., a S. Pio V editum et a Clem. VIII, Urb. VIII, Leone XIII recognitum, persolvunt, novum Psalterii ordinem, qualem Nos cum suis Regulis et Rubricis approbavimus Typisque Vaticanis vulgandum decrevimus, religiose observari iubemus. Simul vero poenas in iure statutas iis denuntiamus, qui suo officio persolvendi quotidie Horas canonicas defuerint; qui quidem sciant se tam gravi non satisfacturos officio, nisi nostrum hunc Psalterii ordinem adhibeant.

Omnibus igitur Patriarchis, Arch^is. Episc^is., Abbat^s., ceterisque ecclesiarum Praelatis, ne Card^s. quidem Archipresb^is. patriarchalium Urbis basilicarum exceptis, mandamus, ut in sua quisque dioecesi, ecclesia vel coenobio Psalterium cum Regulis et Rubricis, quemadmodum a Nobis dispositum est, constituto tempore inducendum curent: quod Psalterium quasque Regulas et Rubricas etiam a ceteris omnibus, quoscumque obligatio tenet recitandi vel concinendi Horas canonicas, inviolate adhiberi ac servari praecipimus ».

173. Post const^m. " Divino afflatu „. 1° Dec. S. C. R. Urbis et Orbis [1]. *Mutationes in Breviario et Missali Romano faciendae ad normam M. pr. de diebus festis, decretorum S. R. C. 24 et 28 Iul. 1911, et Const, Aplcae.* « *Divino afflatu* ».

In eod. Dec°. ante has mutationes dicitur: « quae sequuntur in novis Breviarii et Missalis editionibus imprimendis inserenda censuit (S. R. C.), si tamen Ssmo D. N. placuerit ».

[1] 23 Ian. 1912. CO. IV, 57.

Et post illas mutationes dicitur : Quae omnia... Sanctitas sua dignata est rata habere et adprobare, simul iniungens, ut in Missalibus et Breviariis iam editis, quae venalia apud typographos prostant, adiiciatur fasciculus Rubricas adaptatas ut supra continens.

2° *Dec. S. C. C. de privilegio officii divini iuxta veterem Psalterii ordinem recitandi* [1]. Sic legitur in eo : « qui impetrato, prout supra, indulto uti velint, quotiescumque privatim officium divinum persolverint, debere recitare pro singulis horis omnes psalmos et reliqua prout distribuuntur in Breviario Rom. a S. Pio V edito et a Clem. VIII, Urb. pariter VIII, et Leone XIII recognito, servato tamen quotidie novo Ordine sive Kalendario iuxta praedictam Const. Apicam. et regulas seu rubricas eidem adiunctas praescripto pro dioecesi, capitulo seu clero cui quisque est adscriptus, ac firma abolitione indulti generalis dati die 5 Iul. 1883 pro Officiis votivis ».

3° M. pr. « Abhinc duos annos » Pii X [2] « De officiis divinis novo aliqua ex parte modo ordinandis ». De hoc Motu proprio valde notandum est ad quos extendatur. Legitur enim : « sinimus eos, qui ad officium persolvendum Rom. utuntur Breviario, tum e Clero saeculari tum e regulari utriusque sexus, his praescriptionibus non teneri nisi a Kalendis anni 1915. Qui vero aliud legitime usurpant Breviarium a Romano diversum ». (qui proinde non tenentur Const[i]. « Divino afflatu » et adiunctis novis Rubricis in genere) « iis S. R. C. definiet intra quos terminos ad easdem praescriptiones accomodare sese debeant ».

4. *Decretum generale S. R. C.* in exequutionem praefati « Motu proprio » editum die 28 Oct. 1913 [3].

174. **Rituale Romanum** exhibet formulas et rubricas sive « ritus receptos et approbatos catholicae Ecclesiae, qui in sacramentorum administratione aliisque ecclesiasticis functionibus servari debent ab iis, qui curam animarum gerunt ». Hic liber publicatus fuit a Paulo V per const. « Apostolicae Sedi » die 20 Iunii 1614, ex qua simul cum Conc[i]. Trid[i]. can. XIII [4] videtur erui certo ipsum Rituale obligatorium evasisse ab ipsa sui publicatione. Praefatus canon sic expressus est : « Si quis dixerit, receptos et approbatos Ecclesiae catholicae ritus in sollemni Sacramentorum administra-

[1] CO. V. 96. — [2] 23 Oct. 1913. CO. V, 449. — [3] CO. V, 457. — [4] Sess. VII, de sacramentis in genere.

tione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum pastorem mutari posse; anathema sit ». Atqui iuxta const. Pauli V huiuscemodi ritus in Rit. Rom. congesti sunt. Ergo nec contemni, nec omitti, nec immutari possunt; iuxta Conc. Trid.

Probatur ex eiusdem const^a. verbis quoad ritus etiam aliarum functionum ecclesiasticarum, nam verbis quae consilium innuere videntur: « Quapropter hortamur in Domino... Episcopos... Abbates, parochos universos, ubique locorum existentes, et alios ad quos spectat, ut in posterum... constituto Rituali in sacris functionibus utantur », subsequuntur haec verba: « et in re tanti momenti, quae Catholica Ecclesia et ab ea probatus usus antiquitatis statuit, inviolate observent ». Patet igitur exhortatoria verba prolata fuisse praevie ad obligationis adimplementum. Confirmatur hoc ipsum per Dec. S. Congr. Rituum [1] ad episcopum Trecensem: « In ea (ecclesia) Rit. Romanum, cuius leges universalem afficiunt Ecclesiam, integre servetur ».

175. **Memoriale Rituum** seu « Parvum Rituale » est liber quo ordinantur functiones quaedam liturgicae v. gr. hebdomadae sanctae in parvis ecclesiis parochialibus et conventualibus, quae ministris sacris carent, et primo est promulgatum a Bened. XIII a. 1725 pro huiusmodi ecclesiis in Urbe, et postea a Pio VII anno 1821 pro universo Orbe catholico.

176. **Pontificale Romanum** continet formulas et Rubricas functionum liturgicarum Episcopis propriarum, ac post diligentem revisionem ita promulgatum est a Clem. VIII per Const. « Ex quo » [2] ut, abrogatis omnibus aliis libris pontificalibus, unice observaretur, neque ullo unquam tempore mutaretur in toto vel in parte, sive ei aliquid addendo sive omnino detrahendo.

177. **Martyrologium Romanum** est liber quo uti debent omnes Ecclesiae ritus latini tam saeculares quam regulares, etiamsi legitime retineant proprium quoddam Missale et Breviarium, neque licet quidquam in illo addere vel demere vel mutare.

Ita ex Const. « Emendato » Greg. XIII (14 Ian. 1584) ubi etiam legitur: « Si quos alios habuerint sanctos in suis ecclesiis aut locis celebrari solitos, eos in hunc librum (i. e. Martyrologium) ne inse-

[1] 7 Sept. 1850. — [2] 10 Feb. 1597.

rant, sed separatim descriptos habeant, eumque illis locum atque ordinem tribuant, qui regulis hic descriptis traditur... et inferius... omnibusque aliorum Martyrologiorum omnium publice privatimque in ecclesiasticis Horis usum interdicimus ».

In novis autem editionibus certe possunt inseri, imo debent si decernatur iuxta formam a S. R. C. approbatam, Sancti ab ultima editione canonizati,. non vero ii qui solummodo declarati fuerunt Beati, nisi speciali ratione sit permissum a Sede Aplca [1].

178. **Caeremoniale Episcoporum** caret formulis liturgicis atque solummodo continet rubricas servandas in functionibus pontificalibus sive ab ipso Episcopo sive a praelatis inferioribus sive a ministris. Clemens VIII publicavit illud per Const. « Cum novissime » sub die 14 Iul. 1600. In hac praecipit praefatum « Caeremoniale Episcoporum in universa Ecclesia latina observandum esse ab omnibus et singulis personis ad quas spectat », simulque statuit illum librum « nullo unquam tempore in toto vel in parte posse mutari. vel ei aliquid addi aut omnino detrahi », neminemque posse peragere munera sacerdotalia aut alia in Caeremoniali contenta, nisi iuxta formam ibidem praescriptam, nec aliter muneri sibi imposito satisfacturum ; at laudabiles consuetudines immemoriales etiam eidem Caeremoniali contrarias non abrogavit « nec antiqua Caeremonialia in his quae huic Caeremoniali sunt conformia », quorum usum permittit. Talis liber quamvis correctiones successivas subierit per Innocentium X et Bened. XIII, immutatus remansit quoad ambitum obligationis et ita perseveravit, licet Benedictus XIV eidem Caeremoniali adderet undecim capita libri tertii ad praecavendas controversias de praecedentiis et honoribus in functionibus liturgicis.

[1] S. Rit. C. 31 Aug. 1860.

EXPLICIT HIC APPENDIX.
DEO GRATIAS SEMPER.

INDEX

CANONUM ET COMMENTARII

I.

Iuris breves notiones.

PAG

Iuris significatio etymologica 1
Praecipuae iuris significationes . . . . . »
Divisio iuris sumpti pro iusto 4
Aliae iuris divisiones 6
Divisiones iuris sumpti pro lege. 8

II.

Nonnullae sequuntur quaestiones.

Iuris subiectivi definitio 9
Iuris subiectivi divisio 12

III.

De Iure canonico.

Iuris canonici etymologia 14
Eiusdem aliae denominationes . . . . . »
Ius canonicum quotupliciter dicitur 15
Ius canonicum formaliter sumptum . . . . . »
Animadversio quoad legem divinam in Codice propositam . . »

IV.

Iuris canonici disciplina.

Disciplinae circa ius canonicum notio 16
Disciplina iuris canonici ad quem mentis habitum sit reducenda . 18
Distinctio inter Iuris canonici disciplinam et S. Theologiam . . 22

PAG.
An sit obligatio discendi Ius canonicum 23
Munera in sacrorum canonum studio prosequenda 27
Oblectum huius Commentarii 28
Commentarii huius scopus 29
Methodus adhibenda . . . . . »

V.

Iuris canonici Collectiones praecipuae.

De Collectionibus iuris canonici. 30
Collectionum divisiones 31
Corpus iuris canonici 32
Notio . . . . . »
Decretum Gratiani 33
Aliae quinque Compilationes 34
Decretalium Gregorii IX Compilatio . . . . . »
Liber Sextus Decretalium 35
Clementinae . . . . . »
Extravagantes 36
Regulae Cancellariae Apostolicae . . . . . »
Acta Concilii Tridentini 37
Bullaria . . . . . »
Acta Gregorii XVI usque ad Pium X . . . . . »
Collectiones SS. Romanarum Congregationum 38
Commentarium officiale 39
Acta Summi Pontificis 40
Acta SS. Rom. Congregationum. 41

VI.

De Bulla promulgationis Codicis Iuris canonici.

Animadversiones circa Bullam « Providentissima » 43
Pars dispositiva Bullae 44
Tempus ut exerceatur efficaciter vis Codicis 45
Finis documenti promulgationis. 46
Exceptiones edicti in praefata Bulla 47

VII.

De professione fidei catholicae.

Professio catholicae fidei 47
Formula Piana 48
Editio huius formulae. . . . . »

CAN. PAG.

An aliae quoque vigeant obligatorio usu, et quaenam sint . 48
Quinam in Ecclesia Latina et quando fidem profiteri formula non Piana tenentur 50
An professionis fidei praescriptiones canonicae sint undequaque sapiens statutum 51

Codex Iuris Canonici.

LIBER PRIMUS.

Normae Generales.

Schema: Liber I. Normae generales 54
Canones 1-7 55

Codex iuris canonici. . . . 56

Codicis divisio . . . . . »
Canonum praeliminarium coordinatio 59
Codex relate ad universam Ecclesiam. 1 60
Codex in respectu ad liturgicas leges. 2 61
Codex cum relatione ad publicas conventiones 3 62
Codex in ordine ad privatorum iura 4 63
Codex erga ius non scriptum 5 65
Codex. ad praecedentes leges ecclesiasticas quod attinet . . 6 67
Significatio verborum in quamplurimis Codicis locis usitatorum 7 71

TITULUS I.

De legibus ecclesiasticis.

Can. 8-24 72
Inscriptionis tituli definitio. 73
Differentia legem inter et praeceptum ac statuta . . . 75
Statuta, leges ac praecepta stricto sensu 76
Canonum distinctio . . . . . »
Constitutiones, decreta, decretales 77
Schema: Titulus I. De legibus ecclesiasticis 78
Canonum coordinatio . . . . . »
Promulgationis legum effectus 8 79
Canonica legum promulgatio et vacatio . . . . . 9 »
Legum effectus extensive 10 81
Legum effectus intensive 11 83
Quinam in genere subsunt Ecclesiae legibus . . . 12 85

	CAN.	PAG.
Quinam diversis legibus	13	86
Utrum legislatores ecclesiastici subiiciantur legibus a se indistincte latis, et quomodo		88
Quid iuris de peregrinorum et vagorum subiectione legibus	14	89
Diversi casus legis dubiae	15	91
De ignorantia et errore in ordine ad leges	16	93
Interpretatio legum authentica	17	95
Regulae interpretationis privatae seu doctrinalis	18	98
Quoad legis materiam	19	101
Canonicae normae ad supplendum deficiens ius.	20	102
Generalia iuris principia		104
Peculiaris distinctio legum Ecclesiae a lege qualibet divina quoad obligationem singulorum	21	105
Cessatio vis legum	22	106
Dubia legum revocatio	23	107
De praeceptis.	24	108

TITULUS II.

De consuetudine.

Can. 25-30		109
Inscriptio tituli. — Divisiones consuetudinum		»
Ordo canonum		110
Causa vera consuetudinis quatenus obligatoria sit	25	110
Subiectum consuetudinis iuris	26	111
Conditiones consuetudinis necessariae ut iuri praevaleat constituto	27	112
Conditiones consuetudinis de facto, ut haec suppleat legem	28	115
Effectus consuetudinis secundum ius	29	»
Consuetudinum revocatio	30	116

TITULUS III.

De temporis supputatione.

Can. 31-35		117
Inscriptio Tituli		118
Norma universalis circa ecclesiasticas leges	31	»
Dies, mensis et annus quoad iuridicum sensum	32	»
Supputatio iuridica horarum diei	33	119
Supputatio canonica temporis ultra unum saltem diem	34	120
Verborum utile ac continuum significatio canonica	35	123

TITULUS IV.

De rescriptis.

	CAN.	PAG.
Can. 36-46		124
Schema: Titulus IV. De rescriptis		125
Can. 47-62		126
Inscriptio tituli		127
Ordo canonum		»
Subiectum concedens aut recipiens validum rescriptum	36	»
Rescripti impetratio in alterius gratiam	37	129
Vigens disciplina quoad huiusmodi procuratores apud Romanam Curiam		»
Initium effectus iuridici rescriptorum	38	131
Conditiones in rescriptis expressae	39	132
Subintelligenda conditio ut plurimum essentialis	40	134
Quo tempore sit illa conditio necessaria	41	»
Vitia rescriptorum	42	»
Invaliditas rescriptorum Sedis Aplcae. ob praeviam denegationem	43	136
Extensio canonis praecedentis ad Ordinariorum rescripta	44	137
Rescripta motu proprio concessa cum vitio	45	138
Limitatio effectus clausulae « motu proprio » ex can. praecedenti	46	139
Errores materiales in rescriptis	47	140
De praevalentia rescriptorum mutua	48	141
Interpretatio quorumlibet rescriptorum	49	142
Subsidiaria in dubio perseverante norma	50	143
Rescriptorum praesentatio Ordinario	51	144
De praesentationis rescriptorum tempore	52	145
Conditiones ad exsecutionis rescriptorum validitatem	53	»
De rescriptorum forma requirente alterius exsecutionem	54	147
Mandati norma quantum sit ad validitatem servanda	55	148
Exsecutio in scriptis	56	149
Substitutio vel subdelegatio exsecutoris	57	»
Exsecutor rescriptorum ad normam iuris	58	151
De iteranda exsecutione ac de taxis rescriptorum	59	»
Normae Curiae Romanae de impensis rescriptorum		152
De revocatione rescriptorum	60	153
De rescriptorum peremptione	61	154
De nonnullis rescriptis	62	156

TITULUS V.

De privilegiis.

Can. 63-79		156
Schema: Titulus V. De privilegiis		157
Inscriptio tituli		158

	CAN.	PAG.
Canonum coordinatio		159
Quatuor modi privilegia acquirendi	63	»
Communicationis privilegiorum canonica vis	64	161
Communicationis privilegiorum divisio quoad iuris effectus	65	»
Facultates habituales aliaque privilegiorum divisio	66	162
Privilegiorum doctrinalis interpretatio	67	164
Norma dubiorum solvendorum	68	165
Privilegiorum usus	69	»
Stabilitas privilegiorum	70	166
Privilegiorum revocatio	71	»
De privilegiorum renunciatione	72	167
An privilegia cessent eo quod auctoritas ea concedentis expiret	73	168
Extinctio propria privilegii personalis	74	169
Cessatio propria privilegiorum realium	75	»
Quandonam usus, privilegio contrarius vel illius non usus secumferat extinctionem privilegii	76	170
Aliae privilegiorum quorumlibet cessationes	77	»
Privilegiorum privatio	78	171
Privilegiorum necessaria probatio	79	172

TITULUS VI.

De dispensationibus.

Can. 80-86		173
Schema: Titulus VI. De dispensationibus		»
Inscriptio tituli		»
Excusatio a lege, exemptio ab ea et dispensatio		174
Ordo canonum		»
Dispensationis definitio et a quo concedi potest	80	»
De dispensatione a generalibus Ecclesiae legibus	81	176
Dispensatio a legibus pro peculiari territorio latis	82	177
Potestas parochorum quoad legum dispensationem	83	»
Necessitas causae ad dispensationem	84	»
Facultatis dispensandi interpretatio	85	179
Dispensationum cessatio	86	»

APPENDIX.

De legibus ac libris liturgicis.

Notio sacrae liturgiae	181
Leges liturgicae	»
Libri Sacram Liturgiam spectantes	»
Diversae editiones horum librorum	»

PAG.

Divisio iuris liturgici 182
Praestantia et necessaria cognitio legum liturgicarum . . »
Fontes iuris liturgici 183
Quoad Ecclesias orientales . . . . . »
Quoad Ecclesiam latinam 184
Libri liturgici 185
Praecipui pro Ecclesia latina . . . . . »
De potestate Episcoporum . . . . . »
De consuetudinibus 186
Breviarium atque Missale Romanum . . . . . »
Const. « Divino afflatu » Pii PP. X 187
Post const.m « Divino afflatu » 188
Rituale Romanum. 189
Memoriale Rituum 190
Pontificale Romanum . . . . . »
Martyrologium Romanum . . . . . »
Caeremoniale Episcoporum 191

INDEX
ANALYTICUS - ALPHABETICUS

Primus numerus est progressivus in Volumine, secundus refert paginam.

Acta Conc. Trid. 31-37, Gregorii XVI usque ad Pium X 33-37, Romanarum SS. Congregationum 35-41, Summi Pontificis 35-40.

Annus in iure 94-119.

Beneficium Principis in genere, quid est 115-143, quo modo interpretandum 115-143, sub quibus limitationibus 115-143.

Breviarium romanum 171-186.

Bulla « *Providentissima* » animadversiones 36-43, finis 39-46, pars dispositiva 37-44, exceptiones 40-47.

Bullaria 32-37.

Caeremoniale Episcoporum quid contineat et a quibus servandum 178-191.

Canonum ss. etymologia et notio 60-76, distinctio 60-77, in studio munera prosequenda 16-27.

Clementinae 28-35.

Codex Iuris canonici divisio 47-56, significatio 46-56, quando vigere incepit 38-45.

— in ordine ad Ecclesiam Latinam et Orientalem 49-60, ad liturgicas leges 50-61, ad privatorum iura 52-63, ad publicas conventiones 51-62, erga ius non scriptum 53-65, erga praecedentes leges Ecclesiae 54-67, quaenam iura non aufert 52-64.

Collectiones Iuris canonici notio 27-30, divisiones 21-31, quinque antiquae 25-34, SS. Romanarum Congregationum 34-38.

Commentarii huius methodus 19-29, obiectum 17-28, scopus 18-29.

Commentarium officiale 35-39.

Consensus legislatoris expressus, tacitus et legalis 86-111.

Constitutio « Divino afflatu » 172-187, etymologia et notio 61-77.

Consuetudines contra ius liturgicum 170-186.

Consuetudinis contra ius 88-112, tempus, ut praescripta sit 88-113, praeter ius conditiones 89-115, secundum ius effectus 90-115.

Consuetudinis iuris subiectum 87-111, ordinariae aut immemorabilis revocatio 90-116.

Consuetudo etymologice, iuris et facti 33-109, contra legem, praeter legem et secundum legem 84-110, generalis et particularis 84-110, irrationabilis 108-114, iudicialis, tum usus forensis tum auctoritas rerum similiter indicatarum, et extra-iu-

dicialis 84-110, iuri divino non praevalet 88-112, ordinaria, centenaria et immemorialis 84-110, undenam vim obtinet 86-110.

Corporis Iuris canonici notio 28-32.

Cultus divini finis 163-182.

Debitum duplex iustitiae et morale 6-11, item perfectum seu legale et imperfectum seu morale 6-11.

Decreta quid sint 61-77, Sacrae Congr.ⁿ Rituum diversa et ubi reperiuntur 166-184, post Const.ᵐ « Divino afflatu » 173-188.

Decretum Gratiani 24-33.

Decretalium Gregorii IX compilatio 26-34, liber Sextus 27-35, denominatio 61-78.

Dies in iure 94-118.

Dispensatio a generalibus Ecclesiae legibus 152-176, a legibus dioecesanis et Conciliorum particularium 153-177, a legibus S. Sedis peculiaribus 153-177, a quibus concedenda 151-175, in casu difficilis recursus ad S. Sedem 152-176, concedenda cum causa 155-177, in dubia causa 155-178.

Dispensationis definitio ac divisio 151-175, distinctio ab excusatione a lege et ab exemptione 149-174, etymologica notio 148-173, in lege necessitas 148-174.

Dispensationum multiplex cessatio 157-179.

Dubii definitio et divisiones 71-92.

Episcoporum potestas in ius liturgicum 169-185.

Excusatio a lege quid 149-174.

Exemptio a lege quid 149-174.

Extravagantes 29-36.

Facultates habituales quibus privilegiis aequiparantur 134-162, quam potestatem includunt 134-164, quando non evanescunt et quibus communicantur 134-163.

Horarum supputatio iuridica 95-119.

Ignorantia: definitio et distinctiones 72-93, circa factum alienum 72-95, circa quae non praesumitur 72-94.

Interpretatio diversa facultatis dispensandi 156-179.

Interpretationis definitio 95-74, authentica, doctrinalis, usualis 95-74, divisio secundum formam 97-74, auctoritas competens 96-74.

— authenticae diversus modus atque alterius utrius effectus 97-74.

— doctrinalis regulae 98-75, quoad legis materiam 101-76.

Juris etymologia 1-1, praecipuae significationes 2-1, subiectivi definitio 6-9, divisio 7-12.

— *divisiones* in ius naturale, positivum et gentium 3-4, in obiectum iustitiae particularis aut legalis 4-6, iustitiae commutativae vel distributivae 4-7, in legem divinam tum naturalem tum positivam et humanitus positam, tum civilem tum ecclesiasticam 5-8.

Juris canonici acceptiones diversae 10-15, aliae denominationes 9-14, discendi obligatio 16-28, etymologia 8-14, formaliter sumpti definitio 11-15, deficientis ac supplendi normae 102-77, generalia principia 104-78.

— *disciplinae* notio 13-16, ad quem mentis habitum pertineat 14-18, distinctio a S. Theologia 15-18.

Juris liturgici notio 159-181, divisio 162-182, fontes diversi 164-183, praestantia et necessitas illud cognoscendi 163-182, quoad Ecclesiam Orientalem 165-183, quoad Ecclesiam Latinam 166-183.

Justum duplex morale et legale 6-11.

Lex divina in Codice quotupliciter proponatur 12-15.

Legis ecclesiasticae definitio 57-73, differentia a praecepto et statuto 58-75, distinctio a lege divina quoad obligationem 106-79, divisiones 65-81, dubiae obligatio aut dispensatio 71-92, dubia revocatio 107-80, cessatio 106-80, effectus extensive 65-82, generalis subiectum 68-86, vis quoad peregrinos 70-90, particularis obligatio in peregrinis 70-90, vis quoad vagos 70-91, irritantis aut inhabilitantis notae 66-84, ignorantia non excusat 72-94, obligatio 66-83, in legislatore 69-88, subditus in genere 67-85, pro peculiari territorio subditus 68-88, vacatio 64-81.

Libri liturgici 167-185, praecipui pro Ecclesia Latina 168-185, sacram liturgiam spectantes 169-181.

Librorum liturgicorum editiones typicae 161-181, iuxta typicae 161-182.

Liturgiae sacrae notio 158-181.

Martyrologium romanum in ritu latino unicum 177-190.

Memoriale Rituum quid est ac eius promulgatio 175-190.

Mensis in iure 94-191.

Missale romanum 171-186.

Motu proprio in rescripti concessione 110-139, effectus 110-139, cum limitationibus 111-139.

Normae generales: schema pag. 54.

Parochi circa dispensationes legum 154-177.

Pontificale romanum unicum 176-190.

Praeceptum quid sit 59-75, 108-82, distinguitur a lege et statuto 58-75, ubi et quousque obliget 108-82.

Privilegiorum acquisitio multiplex 131-159, ex iure antiquo 131-160, cessatio ob concedentis resolutum ius 141-168, ob non usum 144-170, personalium propria 142-169, realium 143-169, alia quaecumque 145-170, communicatio duplex 133-161, ad quae privilegia extenditur 132-161, effectus diversi 133-162, distinctio quoad ius 129-158 et ratione subiecti 143-169, dubia quomodo solvenda 136-165, etymologia et notio 129-158, interpretatio doctrinalis 135-164, praesumptio 131-161, privatio 146-170, probatio necessaria 147-172, renunciatio possibilis vel secus 140-167, revocatio per legem 139-166, stabilitas 138-166, usus liber 137-165.

Professionis fidei notio 41-47, formula Piana 41-48, huius editio 42-48, formulae aliae obligatoriae 43-48, emissioni obligati 44-50, praescriptiones sunt sapiens statutum 45-51.

Promulgatio legum canonica 64-80, decursu temporum 64-80, definitio, necessitas, effectus 63-79.

Regulae Cancellariae Apostolicae 30-36.

Rescripta contenta sub aliis quoque normis 128-156.

Rescripti etymologia et definitio 98-127, impetratio pro alio 101-129, peremptio quid sit, et quotupliciter accidat 127-154, procuratores tum pro Ordinariis 102-130, tum pro privatis 102-129, recipiendi prohibitiones 100-128, revocatio multiplex 126-153, subiectum 100-127.

Rescriptorum conditiones tum essentiales 104-131, tum implicita 105-134, quando verificanda 106-134, effectus quando incipiunt 103-132, errores materiales 112-140, vitandi 112-141, forma diversa 103-132, intelligentia 114-142, interpretatio in dubio 115-143, invaliditas propter subreptionem vel obreptionem 107-135, partialis 107-136, ob prae-

viam denegationem tum Sedis Apicae. 108-136, tum Ordinari 109-137, pars formalis et materialis 104-133, praesentatio facienda 116-144, pro quibus facultatibus etiam 116-145, quo tempore 117-145, praevalentia mutua, si unum generale sit et aliud particulare 113-141, si aequalia 113-141, si eodem die concessa 113-142, taxae 124-151, in Curia Romana 125-152, tempus diversum 103-131, vitia subreptionis et obreptionis 107-135.

— exsecutor diversus 118-145, eiusque successor 123-151, cum facultate substituendi sibi 122-149, sub qua validitatis conditione in praedictis 118-146, exsecutio concedenda vel denegenda 119-147, forsitan iteranda 124-151 forma mandati conditionesque essentiales 120-148, forma exsecutionis 121-149.

Rituale romanum quoad vim iuridicam 174-183.

Sedis Apostolic. significatio 55-71.

Statuta quid sint 59-77, distinctio a lege et praecepto 58-75.

Tempus quo modo supputandum 93-118, ultra unum saltem diem 96-120, tum si agatur de actibus renovandis 96-123, tum si terminus a quo assignetur 96-121, tum si terminus ille non assignetur 96-121, usuale aut locale sive medium, aut legale sive regionale sive extraordinarium 95-120, urgendi obligationes 95-120, utile ac continuum 97-123.

FINIS.

COMMENTARIUM TEXTUS

CODICIS IURIS CANONICI

LIBER II.

DE PERSONIS

cum authenticis declarationibus usque ad diem 7 Julii 1921

(A. A. S. XIII, fasc. 9)

Editio altera.

AUCTORE

FR. ALBERTO BLAT O. P.

LECT. S. THEOL. AC IURIS CAN. DOCT.
ET CODICIS PROFESSORE IN PONTIFICIO COLLEGIO INTERNATIONALI
« ANGELICO »

ROMAE

LIBRERIA
DEL COLLEGIO " ANGELICO „
Via S. Vitale, 15

LIBRERIA EDITRICE RELIGIOSA
F. FERRARI
Via dei Cestari, 2

1921

Auctoris iura
secundum vigentes leges reservantur

ROMA — STABILIMENTO POLIGRAFICO PER L'AMMINISTRAZIONE DELLA GUERRA

DILECTAE PROVINCIAE

SS. ROSARII PHILIPPINARUM

EX ORDINE PRAEDICATORUM

LEGIFERI PATRIS DOMINICI

DIVINO SPIRITU FECUNDATAE

TOT DOCTORUM AC VIRORUM STUDII APOSTOLICI

COHORTISQUE MARTYRUM MATRI

HOC VOLUMEN

VELUTI TENUE FILIALIS

GRATIQUE ANIMI PIGNUS

BENEVOLO LECTORI

En opus prae manibus habes, hac intentione digestum, ut iuvamen afferat bonae illorum voluntati, qui aliis curis distenti, vacare nequeunt collationi diversorum canonum, ex quibus erui possunt solutiones difficultatum quae Codicem simpliciter legenti in mentem veniunt. Magnam putamus eis etiam utilitatem ex eodem orituram, qui tyrones in ss. canonum studio, duce indigent qui adnotet necessaria pro eorum recta intelligentia, in quorum gratiam evolvuntur nonnulla quae doctis vana videri possunt; his demum, quin docere velimus, si quaedam prodesse videantur, sine invidia quoque communicamus.

De operis contextu facile percipiendo pauca libet addere. Connexionem canonum numquam praetermisimus, imo schemata inseruimus memoriae iuvandae causa. Insuper cum canones, etsi voluntate legislatoris positiva condantur, non sunt pro libitu orti, sed legibus divinae ac naturali innituntur, nec rationibus etiam ab experientia petitis eorum existentiae destituuntur, quas cognoscere erit absdubio introspicere canonum eximiam prudentiam, unde promanent existimatio eorum et amor. Illasque non ex privatis doctoribus sed ex iuris fontibus duximus repetendas, in quibus Ecclesiae more sunt expressae. Hoc primum; secundas curas adhibuimus perpendendo congruentiam ac discrepantiam Codicis cum praeexistente iure, quod egimus duplici po-

tissimum de causa. Iuris illius magis vel minus periti Codicem attente legentes quandoque praeiudicium ex praehabita cognitione incurrere possunt, eo quod leves mutationes nec ipsorum advertet diligentia; omnibus autem opus est tali collatione canonum Codicis ac praeteritorum, ad hoc ut discernant subtiliter in quibus interpretandis et qua mensura usui esse possint sapientes Canonistae, et in quibus aliis vel eorum particulis qua novis omnino, non antiquis scriptoribus deferendum, sed sua ipsorum sententia sit perpendenda.

Ultimo, studium praecipuum apposuimus ad hoc ut verba perspiceremus « secundum propriam eorum significationem in textu et contextu consideratam », clausulas singulas et coniunctim consideravimus diligenter, « ad locos Codicis parallelos recursum habuimus » ad normam can. 18, et quaecumque animadvertere potuimus « explicite vel implicite in Codice contineri » ac propterea « ex disciplinaribus legibus vim non amisisse » (can. 6, 6°), Codicis sententias evolvendo libenter notare voluimus animo pro posse simplici ac praeiudiciis vacuo. Ita existimavimus commentandos canones, ut non proprios sensus vel aliorum doctiorum traderemus, sed, prout veri est interpretis, mentem ac voluntatem legislatoris ecclesiastici panderemus.

Haec priori editioni praemisimus. De altera praesenti est sciendum, curam nos apposuisse primo, ut quaecumque authenticae prodiere declarationes suis in locis exprimerentur, ac secundo ut ampliores quae desiderabantur, nonnullorum canonum explicationes pro modulo nostro inserererentur. Nec desunt paucae Commentarii correctiones, quas necessarias esse iudicavimus.

Restat ut nostrum desiderium satisfaciat Dominus, conforme illi sententiae quoad leges ecclesiasticas etiam verae: « Non auditores legis, sed factores legis iustificabuntur », et pro acceptis cognitionibus gratias reddamus omnium bonorum Datori, per quem legum conditores iusta decernunt, et cui soli Deo honor sit et gloria in aeterna saecula.

Vale.

CENSURA ECCLESIASTICA ET LICENTIAE

Nos infrascripti, de mandato Rev.mi P. Vicarii Generalis Ord. Praed. attente perlegimus opus manuscriptum cui titulus: *Commentarium textus Codicis Iuris Canonici. Lib. II. De personis* ab adm. R. P. Doctore Fr. Alberto Blat Codicis Iuris Canonici Antecessore in Collegio Pontificio « Angelico » compositum, et dignum ducimus quod in lucem edatur.

Romae, die 10 Nov. 1920.

Fr. Celedonius Blanco, O. P.,
Sac. Th. Lr. et Iur. Can. Dr. et Prof.

Fr. Iosephus Gonzalez, O. P.,
Doctor et Profess. iuris can.
in Universitate Friburgensi, Helv.

IMPRIMATUR:

Romae, 13 Novembris 1920.

Fr. Leonardus Lehu, Vic. Mag. Glis. O. P.

IMPRIMATUR

Fr. Albertus Lepidi, O. P., S. P. A. Magister.

IMPRIMATUR

Iosephus Palica, Arch. Philippen., Vicesger.

ADDENDA ET CORRIGENDA

In pag. 452 ante num. 462. Haec clausula *nisi obstet fundatorum expressa voluntas* aequipollet significatione alteri, quae in absentiae indultis vel aliis documentis inseruntur « amissis distributionibus *inter praesentes* tantum », ad cuius intelligentiam (ex folio causae Parentinae et Polen., 20 Jan. 1906 in Thesaur., CLXV, pag. 13) « scitum est distributiones chorales dupliciter disposci, in distributiones nempe *ordinarias*, quae vulgo *quotidianae* vocantur, suntque fructus laboris qui canonicis in choro praesentibus tribuuntur; nec non in distributiones extraordinarias seu *inter praesentes* tantum, quae interdum fiunt canonicis ob suam adsistentiam quibusdam extraordinariis officiis, *ad quae, vi suae praebendae stricte non tenentur :* huiusmodi aliae dicuntur *fixae*, si quotannis ex anniversariis aliisque constanter redeuntibus officiaturis proveniant : aliae vero eventuales seu *incertae* si, v. gr. ex funere, associatione, exsequiis, forte supervenerint ». (1)

Hinc intelligitur « Resolutio, quam Emi ac Rdmi Patres S. Congr. Concilii respondendam censuerunt ad propositum dubium : An absentes a choro vi indulti Apostolici quo conceduntur distributiones amissis *inter praesentes tantum*, ius habeant ad fallentias, in casu. — *Affirmative*, dummodo ne agatur de fallentiis e distributionibus inter praesentes tantum provenientibus ».

Ad can. 492 sunt referendae recenter editae in Commentario officiali (XIII, 312) « Normae secundum quas Sacra Congregatio de Religiosis in novis religiosis congregationibus approbandis procedere solet ». Has Ssmus D. N. Bened. PP. XV approbavit, iuxta Decretum die 6 Martii 1921.

Obiicies ad can. 569 § 1 « Ante professionem » est intelligendum *primam*, quia subditur « novitius debet » ; atque talis non est post illam. Resp. hanc obiectionem nihili faciendam esse, quia, sicut in can. 552 § 2, dicitur « adspirantis voluntatem », quod nomen proprie designat postulantem sed intelligitur quoque de novitia et temporaliter professa, ita similiter hoc in canone vocatur « novitius » proprie ante primam professionem, qui postea perpetuam professionem emittet. — Id confirmatur sequenti reflexione circa contextum. Quia canon 552 situs est sub art. I. « De requisitis ut quis in novitiatum admittatur », subiectum quoad praescriptum vocatur *adspirans*, quamvis idem requisitum exigatur quoque in novitia ante professionem, ac in professa temporarie ante perpetuam professionem. Sic pariter quia can. 569 positus fuit sub art. II. « De novitiorum institutione », praescriptum illius est quoad *novitii* obligationem, sed cum haec duplex sit, idemque ante utramque sit praescriptum, dicitur « novitius debet ».

(1) Ita ex fol. S. C. C. 151 Ian. 1921. CO. XIII, 201.

INTRODUCTIO

1. **Commentarii huius nomen et scopus.** — « Commentarium », quod incipere intendimus in Nomine Domini, vocatur congrue « Textûs Codicis Iuris Canonici » ad innuendum in eodem adhiberi praelaudandum Codicem velut librum textus, in ordine sequendum atque in sententiis explicandum.

Finis vero quem in hoc Commentario persequimur est perfecte callere sacrorum canonum praescripta in illo Codice contenta, nam ut ait Celsus et in Pandectis scriptum est: « Scire leges non hoc est, verba eorum tenere, sed vim ac potestatem. — Hinc consequens erit, ut magis demiremur supremae potestatis ecclesiasticae prudentiam regitivam, quae mirabiliter elucet in ordinatissima dispositione *domus Dei*, *quae*, teste D. Paulo [1], *est Ecclesia Dei vivi*; ita ut potiori ratione nobis accidat quod in III Regum X, 4 seq. legitur; nempe: « Videns autem Regina Saba omnem sapientiam Salomonis, et domum quam aedificaverat, et cibos mensae eius, et habitacula servorum, et ordines ministrantium, vestesque eorum, et pincernas et holocausta, quae offerebat in domo Domini, non habebat ultra spiritum. Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audivi in terra mea... maior est sapientia et opera tua, quam rumor, quem audivi... Sit dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, et constituit te regem, ut faceres iudicium et iustitiam ».

2. **Methodus** adhibenda in Codicis Iuris Canonici textu explicando nobis praestituta est a S. Congr. Seminariorum et Universitatum per sequens mandatum pro schola Textus canonici datum sub die 7 Aug. 1917 [2], quod libenter amplectimur ac pro nostro modulo exsequemur. Videlicet: « in schola antehac *Textus* aptissime nuncupata, in qua ius canonicum penitus copioseque praelegitur, ita in posterum eiusmodi disciplina tradatur, ut alumni, non modo Codicis sententia synthetice proposita, sed accurata quoque uniuscuiusque canonis analysi, ad cognoscendum et intelligendum Codicem veluti manu ducantur: debent scilicet doctores iuri canonico tradendo, ipso Codicis ordine ac

[1] I ad Timoth. III, 15. — [2] CO. IX, 439.

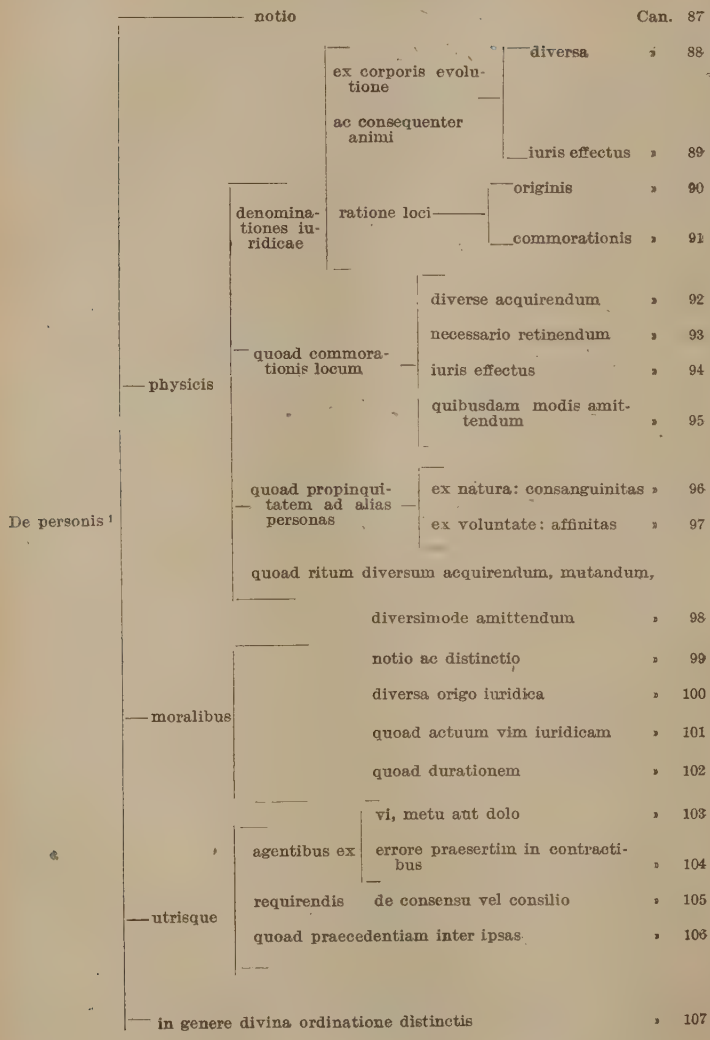

[1] Vide canones in pag. 2, 4, 34, 35, 41.

LIBER SECUNDUS

DE PERSONIS

Can. 87. - Baptismate homo constituitur in Ecclesia Christi persona cum omnibus christianorum iuribus et officiis, nisi, ad iura quod attinet, obstet obex, ecclesiasticae communionis vinculum impediens, vel lata ab Ecclesia censura.

Can. 88. - § 1. Persona quae vicesimum primum aetatis annum explevit, maior est; infra hanc aetatem, minor.

§ 2. Minor, si masculus, censetur pubes a decimoquarto, si femina, a duodecimo anno completo.

§ 3. Impubes, ante plenum septennium, dicitur infans seu puer vel parvulus et censetur non sui compos; expleto autem septennio, usum rationis habere praesumitur. Infanti assimilantur quotquot usu rationis sunt habitu destituti.

Can. 89. - Persona maior plenum habet suorum iurium exercitium; minor in exercitio suorum iurium potestati parentum vel tutorum obnoxia manet, iis exceptis in quibus ius minores a patria potestate exemptos habet.

Can. 90. - § 1. Locus originis filii, etiam neophyti, est ille in quo, cum filius natus est, domicilium aut in defectu domicilii, quasi-domicilium habebat pater vel, si filius sit illegitimus aut postumus, mater.

§ 2. Si agatur de filio vagorum, locus originis est ipsemet nativitatis locus: si de exposito, est locus in quo inventus fuit.

Can. 91. - Persona dicitur: *incola*, in loco ubi domicilium, *advena*, in loco ubi quasi-domicilium habet; *peregrinus*, si versetur extra domicilium et quasi-domicilium quod adhuc retinet; *vagus*, si nullibi domicilium habeat vel quasi-domicilium.

Can. 92. - § 1. Domicilium acquiritur commoratione in aliqua paroecia aut quasi-paroecia, aut saltem in dioecesi, vicariatu apostolico, praefectura apostolica; quae commoratio vel coniuncta sit cum animo ibi perpetuo manendi, si nihil inde avocet, vel sit protracta ad decennium completum.

§ 2. Quasi-domicilium acquiritur commoratione uti supra, quae vel coniuncta sit cum animo ibi manendi saltem ad maiorem anni partem, si nihil inde avocet, vel sit reapse protracta ad maiorem anni partem.

§ 3. Domicilium vel quasi-domicilium in paroecia vel quasi-paroecia dicitur *paroeciale*; in dioecesi, vicariatu, praefectura, non autem in paroecia vel quasi-paroecia, *dioecesanum*.

Can. 93. - § 1. Uxor, a viro legitime non separata, necessario retinet domicilium viri sui; amens, domicilium curatoris; minor, domicilium illius cuius potestati subiicitur.

§ 2. Minor infantia egressus potest quasi-domicilium proprium obtinere; item uxor a viro legitime non separata etiam domicilium.

Can. 94. - § 1. Sive per domicilium sive per quasi-domicilium suum quisque parochum et Ordinarium sortitur.

§ 2. Proprius vagi parochus vel Ordinarius est parochus vel Ordinarius loci in quo vagus actu commoratur.

§ 3. Illorum quoque qui non habent nisi dioecesanum domicilium vel quasi-domicilium parochus proprius est parochus loci in quo actu commorantur.

Can. 95. - Domicilium et quasi-domicilium amittitur discessione a loco cum animo non revertendi, salvo praescripto can. 93.

Can. 96. - § 1. Consanguinitas computatur per lineas et gradus.

§ 2. In linea recta, tot sunt gradus quot generationes, seu quot personae, stipite dempto.

§ 3. In linea obliqua, si tractus uterque sit aequalis, tot sunt gradus quot generationes in uno tractu lineae: si duo tractus sint inae-

quales, tot gradus quot generationes in tractu longiore.

CAN. 97. - § 1. Affinitas oritur ex matrimonio valido sive rato tantum sive rato et consummato.

§ 2. Viget inter virum dumtaxat et consanguineos mulieris, itemque mulierem inter et viri consanguineos.

§ 3. Ita computatur ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris, et vice versa.

CAN. 98. - § 1. Inter varios catholicos ritus ad illum quis pertinet, cuius caeremoniis baptizatus fuit, nisi forte baptismus a ritu alieni ministro vel fraude collatus fuit, vel ob gravem necessitatem, cum sacerdos proprii ritus praesto esse non potuit, vel ex dispensatione apostolica, cum facultas data fuit ut quis certo quodam ritu baptizaretur, quin tamen eidem adscriptus maneret.

§ 2. Clerici nullo modo inducere praesumant sive latinos ad orientalem, sive orientales ad latinum ritum assumendum.

§ 3. Nemini licet sine venia Apostolicae Sedis ad alium ritum transire, aut, post legitimum transitum, ad pristinum reverti.

§ 4. Integrum est mulieri diversi ritus ad ritum viri, in matrimonio ineundo vel eo durante, transire; matrimonio autem soluto, resumendi proprii ritus libera est potestas, nisi iure particulari aliud cautum sit.

§ 5. Mos, quamvis diuturnus, sacrae Synaxis ritu alieno suscipiendae non secumfert ritus mutationem.

titulorum capitumque serie religiosissime servata, singulos canones diligenti explanatione interpretari. Iidem tamen magistri, antequam dicere de aliquo instituto iuridico aggrediantur, apte exponant qui eius fuerit ortus, quae decursu temporis acciderint progressiones mutationes ac vices, ut discipuli pleniorem iuris cognitionem assequantur ».

3. **Inscriptio Libri et connexio cum immediatis.** — Postquam in Lib. I Codicis traditae sunt a legislatore Ecclesiae humano « Normae generales », quae prae oculis habendae sunt in quolibet canone pro data opportunitate, *Liber II.* inscribitur *De personis* cui subsequitur tertius Lib. « De rebus », et quidem logice. Nam in quacumque perfecta societate, proindeque in Ecclesia, praeter finem eidem praestabilitum, requiruntur ad eius existentiam tum generis humani individua, non quidem qualitercumque aggregata, sed coadunata ordinate sub habentibus auctoritatem, tum media in societatis usu posita, ut haec proprium finem consequatur. Sed praevie concipitur existentia societatis, quae ordinata personarum distributione saltem subditorum et iubentium constat, antequam societas operetur per usum mediorum, quae « res » in iure vocantur, etiam in Instit. Can. de Iure Romano. — Et praedicto sensu pro nunc potest accipi haec inscriptio « de personis ». Videbimus tamen in posterum alia quoque venire personarum nomine.

4. **Ordo canonum.** — Datâ notione personae in Ecclesia per can. 87, sequuntur undecim can. 88-98 de personis physicis,

sive afferentes diversas earum denominationes iuridicas, ut can. 88-91, sive tractantes de commorationis ipsarum loco, ab acquisitione usque ad amissionem, et sunt can. 92-95; de propinquitate personarum sunt can. 96-97, ac de rituum diversitate in ipsis est can. 98. Alii canones 99-102 de personis moralibus agunt, et can. 103-106 de utrisque loquuntur vel diversimode agentibus, vel requirendis de consensu vel consilio, ac de praecedentia inter ipsas; ultimusque canon 107 statuit generalem distictionem, quae fundamentum praebet Libri divisioni in tres partes.

5. **Personae notio.** — Analysim instituamus *can. 87. Baptismate* verbum cum sine addito sanguinis aut flaminis dicitur idem est ac baptismus aquae seu sacramentum, nam (can. 18) « leges ecclesiasticae intelligendae sunt secundum propriam verborum significationem ». Considerandum est quod baptizare proprie designat abluere, quae actio est usus aquae, ac proinde « baptismate » exprimitur illud de quo ait Dominus Iesus in Evangelio: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei » (Io. III, 5), sive hoc accipiatur pro Regno Messianico, quod invenitur in Ecclesia, sive melius pro beatitudine celesti ad quam ducere proprium est Ecclesiae. De hoc etiam idem Dominus Apostolis iussit (Matt. ult. 19): « Ite, docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti ». — Verum est Christum dixisse quoque (Luc. XII, 50): « Baptismo habeo baptizari, et quomodo coarctor usquedum perficiatur ». Loquebatur autem de sua passione et morte, cui conformantur martyrium pro fide strenue sustinentes, ita ut effectum remissionis consequantur sicuti aqua baptizati, et propter hoc baptismum sanguinis appellatur. Item legitur in Actibus Apost. (I, 5): « Vos autem baptizabimini Spiritu Sancto », quod etiam contingere potest fide, quae per dilectionem operatur, illis qui nondum baptismum aquae, quod desiderant, susceperunt. Et hoc dicitur baptisma flaminis. Haec duo vero illud nomen analogice tantum sortiuntur.

Vero igitur seu valido *baptismate homo constituitur in Ecclesia Christi persona.* « Homo » verbum est genericum de viro ac muliere intelligendum (sicut scriptum est in Romanorum

iure [1]: « Hominis appellatione tam feminam quam masculum contineri non dubitatur »), « constituitur » idem est ac fit quod prius non erat; et cum constituatur « persona », haec evidenter non sumitur communi ac philosophico modo « pro rationalis naturae individua substantia » praerequisita baptismati suscipiendo, sed pro individuo societatis non cuiuscumque, atque ut designetur haec, praemittitur « in Ecclesia Christi », quo nomine tantum Catholica Ecclesia venit prae omnibus protestanticis, quia solum de ipsa verum est quod Christus ait: « Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo *ecclesiam meam* et portae inferi non praevalebunt adversus eam ». - Quamvis « persona » nominetur etiam in Juris Rom. Instit., non est verbum iuridice romanum sed hodierni usus, quod iam a pluribus saeculis adhibetur ad significandum subiectum iurium, ad quod in iure Romano non erat sufficiens esse hominem intra eorum societatem, sed requirebatur insuper *status libertatis* et pro iuribus civilibus *status civitatis*. Sed quia ut ait Apostolus [2]. « Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudaeus neque Graecus: non est servus neque liber: non est masculus neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Iesu », recte subiungitur: *persona cum omnibus christianorum iuribus et officiis*. « Iuribus » verbum hic intelligendum est de subiectivis, quia « et officiis » additur, quod verbum est alteri correlativum, et designat obligationes quae pluries adimplendae sunt, proindeque ut quid habituale « officium » proprie nuncupantur.

Omnes christianorum obligationes baptismate contrahi est de fide [3]. « Si quis dixerit, baptizatos liberos esse ab omnibus sanctae Ecclesiae praeceptis, quae vel scripta, vel tradita sunt, ita ut ea observare non teneantur, nisi se sua sponte illis submittere voluerint, anathema sit ». Et idipsum valet tum de baptismo, « qui etiam datur ab haereticis in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti cum intentione faciendi quod facit Ecclesia », quia Conc. Trid. definivit (loc. cit. can. IV.): « Si quis dixerit (huiusmodi) non esse verum baptismum, anathema sit », tum de parvulis baptizatis iuxta eiusdem Conc. can. XIV: « Si q. d., huiusmodi parvulos baptizatos, cum adoleverint interro-

[1] L. 152 D. tit. XVI, Lib. L. — [2] GAL., III, 27 seq. — [3] Can. VIII, de bapt., sess. VII, Conc. Trid.

gandos esse, an ratum habere velint, quod patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt: et, ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio reliquendos;... A. S. », tum denique de illis, « qui apud infideles fidem Christi negaverint », nam « Si q. d. verum et rite collatum baptismum iterandum esse illis... cum ad poenitentiam convertuntur, A. S. » (loc. cit. can. XI).

Est valde notandum in can. 87, officiis nullam exceptionem seu limitationem apponi, quapropter etiam de valide baptizatis apud protestantes verificatur, contra doctrinam AA. excludentium eos ab Ecclesiae praeceptis ex huius praesumpta voluntate: quamvis non asseramus eos peccare, cum huius obligationis ignorantia imò libertatis persuasio eos in transgressione a culpa excuset. - E contra de iuribus adnectitur in can. « *nisi, ad iura quod attinet, obstet obex* », qui vel a natura proveniat, sicut in puero baptizato quoad ius ad matrimonium contrahendum, vel a propria voluntate, sicut in peccatore publico quoad ius ad eucharistiae sacramenti susceptionem, vel contra propriam voluntatem ab altero v. gr. in eo qui malitiâ hominum impotens factus est, quoad ius ad matrimonium inter christianos quod est sacramentum, et generaliter quoad omnia iura in baptizato apud haereticos aut schismaticos, qui in secta eadem permaneat. - *Ecclesiasticae communionis vinculum impediens*, non necessario auferens, et « ecclesiastica communio » dicitur, recte distinguenda a communione sanctorum, quae in fide et charitate internis fundatur, et permanere potest quamvis « ecclesiasticae communionis », idest: exterioris inter membra Ecclesiae, quae in legibus Ecclesiae fundamentum habet, impediri queat, non tantum modis praefatis propter obicem, sed etiam uti subiungitur: voluntate Ecclesiae, nempe sicut dicitur in fine: *vel lata ab Ecclesia censura*, sive quae privet omnino communione ecclesiastica v. gr. excommunicatio, sive partialiter v. gr. suspensio, vel interdictum. In hoc ergo canone vidimus notionem personarum, de quibus proprie in hoc libro agitur; et continet partem positivam generalem circa personarum constitutionem, atque a loco « ad iura quod attinet » affert duplicem exceptionem ut plurimum quoad eorum exercitium.

6. **Diversae ac iuridicae personarum denominationes.** — Hac posita notione, subsequuntur diversae personarum appellationes canonicae, quia diversos effectus canonicos, idest secun-

dum leges ecclesiasticas, habere possunt. Et imprimis ponuntur quae fundamentum habent solum in natura, scilicet ex profectu corporis et consequenter animi; dum ait *can. 88* in § 1. *Persona quae vicesimum primum aetatis annum explerit* (scilicet: nativitatis « dies ne computetur et tempus finiatur expleto ultimo die eiusdem numeri » (can. 34 3, 3°) mensis nativitatis et anni vicesimi primi) *maior est; infra hanc aetatem, minor.* Hic terminus aetatis iam ab antiquo est constitutus, et in hodiernis civilibus legislationibus plus minusve retentus.

§ 2. *Minor, ut supra, si masculus, censetur pubes a decimoquarto, si femina a duodecimo anno* utriusque *completo.* De hac denominatione loquitur cap. III « de desponsatione impuberum » (IV, 2) ex S. Isidoro: « Puberes a pube sunt vocati, idest, a pudentia corporis nuncupati: quia haec loca primo lanuginem ducunt. Quidam tamen annis pubertatem existimant: idest, eum esse puberem, qui XIIII annos implevit, quamvis tardissime pubescat. Certum autem est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, et generare iam potest. Et puerperae sunt, quae in annis puerilibus pariunt ». Textus iste distinctionem innuit inter pubertatem legalem et veram seu naturalem. Berardi ait: [1] « Apud priscos Romanos iurisconsultos acris exarserat controversia in scholis Cassianorum et Proculeianorum: nimirum Proculeiani ex annis, Cassiani ex corporis habitu pubertatem existimabant, uti testatur Ulpianus in fragmentis (tit. XI, § 28) ». Sed christiane censuit Iustinianus aiens [2]: « Indecoram observationem in examinanda marium pubertate resecantes, iubemus, quemadmodum feminae post impletos duodecim annos omnimodo puberes iudicantur: ita et mares post excessum quatuordecim annorum puberes existimentur, indagatione corporis inhonesta cessante ». Hoc iam receptum in iure canonico, sequutus est canon 88, sed brevius ac verius, dum ait: « Minor censetur pubes », subintelligens non in singulis casibus ita esse secundum veritatem, sed ex aetate dimetiendum iuxta effatum in Pand. [3]: « Nam ad ea potius debet aptari ius, quae et frequenter, et facile, quam quae perraro eveniunt ». - Diversitas inter puerum et puellam in hac re apud omnes fuit admissa. D. Th. enim sic aiebat: [4] « puella in duodecimo anno

[1] Tom. III, disp. IV, cap. II. — [2] Cod. L. V. tit. LX, l. III.
[3] L. I. tit. III, l. V. — [4] Suppl. q. XLIII, art. 2 ad 3.

ad hoc venit ut possit esse actui generationis apta, puer autem in fine secundi septennii, ut Philosophus ait lib. 7 de Hist. animalium ».

Dicitur in § 3. *Impubes, ante plenum septennium, dicitur infans seu puer vel parvulus;* sic revera promiscue in usu communi, etsi possit philologice distinctio significationis assignari: « infans » ob loquelae defectum, « puer » propter aetatem, « parvulus » ob corporis parvitatem. Adiungitur: *et censetur non sui compos; expleto autem septennio, usum rationis habere praesumitur.* Ita ex lege « statuitur rei forsitan incertae probabilis coniectura » (can. 1885, 1°), quidquid accidat in veritate, iuxta illud in Dec. « Quam singulari »[1] S. Congr. de disciplina Sacramentorum: « Aetas discretionis, in qua puer incipit ratiocinari, hoc est circa septimum annum, sive supra, sive etiam infra ». *Infanti assimilantur quotquot usu rationis sunt habitu destituti*, nempe: non ex causa transitoria, velut ebrietate, somno; sed stabiliter, ut mentecapti. Recte dicit canon: « Infanti assimilantur », quia quamvis non aetate, defectu tamen rationis vere ipsis pares sunt.

Fundamentum distinctionis personarum expositae D. Th. perbelle explicat (loc. cit. in corp.) dicens: « respectu rationis usus, triplex gradus notatur secundum Philosophum in I Ethic. Primus est, cum quis neque ipse intelligit per se, neque ab aliquo capere potest; secundus est status quo homo ab alio capere potest, sed ipse per se non sufficit ad considerandum et intelligendum; tertius est cum homo et ab alio iam capere potest, et per seipsum considerare. Et quia ratio paulatim in homine convalescit, secundum quod quietantur motus et fluxibilitas humorum, ideo primum statum rationis obtinet homo ante primum septennium; et propter hoc illo tempore nulli contractui aptus est. Sed ad secundum statum incipit pervenire in fine primi septennii: unde etiam tunc temporis pueri ad scholas ponuntur ». Scilicet: D. Th. tempore, atque ad intellectu capiendam doctrinam. « Sed ad tertium statum incipit homo pervenire in fine secundi septennii, quantum ad ea quae ad personam ipsius pertinent, in quo ratio naturalis eius convalescit; sed quantum ad ea quae extra ipsum sunt in fine tertii septennii ». Hinc apparet

[1] 8 Aug. 1910. C. O. II, 582.

quanta polleat aequitate ac naturae sit consentaneum praescriptum can. sequentis.

7. **Effectus canonici distinctionis praec. personarum.** — *Can. 89. Persona* a) *maior plenum habet suorum iurium exercitium;* b) *minor in exercitio suorum iurium potestati parentum vel tutorum obnoxia manet;* c) *iis exceptis in quibus ius minores a patria potestate exemptos habet.* Cum canon in ultimo commate non distinguat, « ius » est intelligendum, vel divinum v. gr. ut minor iam baptizatus in protestantismo se convertat post 7 annum ad veram religionem, ut iam catholicus religiosum amplectatur statum post adeptam pubertatem, vel canonicum in obiectis iurium subiectivorum in ss. legibus relatorum, vel ius civile quando in quibusdam rebus expresse per sacros canones admittitur. De hac limitatione quoad minores exemplum afferri potest ex praec. iure canon. v. gr. ex cap. 3 de Iudiciis in 6° in fine (II, 1): « In huiusmodi quoque litibus sive causis, quamquam in potestate patris existas.... eius (cum de his se intromittere non habeat) nequaquam requiri debebit assensus », et plura inveniuntur exempla in hoc Codice iur. can., ut patebit infra.

8. **Diversae personarum denominationes iuridicae ratione commorationis in loco.** — Praedictae distinctioni personarum ex physica earum natura desumptae subsequitur alia denominationis personarum distinctio relate ad locum quem inhabitant, quae pendet ab earum voluntate, atque maioris momenti est iudicanda propter effectum sortiendi proprium Superiorem personarum immediatum, sive ad negotia quae intersunt soli fideli, sive ad negotia quae fiunt externe apud ipsam Ecclesiam. Hic proinde agitur etiam de domicilio atque quasi-domicilio, et comprehendit sex canones, scil. 90-95.

9. **Locus originis.** — Et primo cum infanti voluntas desit, et ipse baptizari queat, ut determinetur rationabiliter subiectio eius, providet *can. 90* statuens in § *1. Locus originis filii, etiam neophyti*, quod dicitur abrogando Const. Pauli III « Cupientes Iudaeos » et Clem. XI « Propagandae » de baptizatis in adulta aetate, ut sic conformetur ius rei veritati, quia origo est non ex baptismate, sed ex nativitate; *est ille in quo cum filius natus est*, a) *domicilium aut*, et hoc notetur: *in defectu domicilii*, et in hac hypothesi tantum ne fallaciter nominetur duplex ori-

ginis locus alicuius personae, *quasi-domicilium habebat pater* b) *vel* in huius substitutione, *si filius sit illegitimus aut postumus*, supple: « habebat » *mater*.

Revera originem ut distinctum membrum societatis nativitas facit. Haec vero cum naturaliter eveniat impleto tempore pariendi, potest contigere quocumque in loco; interest tamen societati ut de loco nativitatis possint faciles probationes haberi, quod multoties deesset pro singulis natorum ex accidenti casibus. Inde ius nominat locum originis, ubi quis debuit nasci: et quia mater lege subiectionis commoratur apud virum, a qua lege solvitur ordinario tantummodo per mortem viri vel quia viro non subiicitur pariens illegitimum; propterea locus domicilii patris recte attenditur, et solum in casibus praedictis domicilium matris. - Potest autem pluries accidere coniuges domicilio et quasi-domicilio privari quando eis nascitur puer, uti patebit in can. seq., aut parentes parvuli esse ignotos, et de infantibus his sollicitus legislator subiungit § 2. *Si agatur de filio vagorum*, qui nempe: « nullibi domicilium habeant vel quasi-domicilium » (can. 91), *locus originis est ipsemet nativitatis locus*, et quidem adamussim servata veritate; *si de exposito, est locus in quo inventus fuit*. Equidem verisimilius infans in locum non longe distantem a loci nativitatis parochia est deductus, vel saltem tunc tantum quando invenitur, societati natus innotescit. Videtur ex modo loquendi absoluto, id fuisse statutum de quocumque exposito, sed si parentes vel mater certo appareant, puto aptandum huic exposito praescriptum § 1, atque tunc § 2 ex loquutione non vana liberat solum a quacumque inquisitione parentum peragenda. Hoc dictum sit probabiliter.

10. **Denominationes personae ex loco.** -- Cum una et eadem persona, sicut facile ex can. 92 eruitur, queat simul habere domicilium in uno loco, quasi-domicilium in altero, atque in tertio nunc degere; accurate loquitur *can. 91. Persona dicitur: incola, in loco*, seu respectu ad locum *ubi domicilium, advena, in loco ubi quasi-domicilium habet: peregrinus, si versetur* a) *extra domicilium* b) *et quasi-domicilium* c) *quod* alterutrum *adhuc retinet:* tria haec ultima copulative, aliter cum praec. vel sequenti confunderetur: *vagus, si nullibi* a) *domicilium habeat* b) *vel quasi-domicilium*. Nullaque indiget explicatione.

Hae denominationes incognitae non fuerunt iuri Romanorum, nam sicut scriptum est in Codice : [1] « incolas vero (sicut et divus Hadrianus edicto suo manifestissime declaravit) domicilium facit. Et in eodem loco singulos habere domicilium non ambigitur, ubi quis larem, rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet : unde cum profectus est, peregrinari videtur, quod si redìit, peregrinari iam destitit ».

11. **Domicilium et quasi domicilium diversum.** — Animus, lecto canone praec., statim desiderat *can. 92. Domicilium*, quod idem sonat ac domum colere seu larem constituere, *acquiritur* (ergo agitur de initio domicilii) primo *commoratione* actuali *in aliqua paroecia aut quasi paroecia, aut saltem in dioecesi, vicariatu apostolico, praefectura apostolica;* quid haec verba in Codice significent infra dicitur. Sufficiat nunc scire quasi-paroeciam esse paroeciae similem, et vicariatum apostolicum, praefecturam apostolicam dioecesi esse aequipollentes.

Praeter illam commorationem opus est adhuc disiunctive : *quae commoratio vel coniuncta sit cum animo ibi perpetuo manendi, si nihil inde avocet*, hoc est : semper, quia conditio haec utpote resolutiva non mutat praesentem voluntatem, et haec verba congruunt definitioni domicilii in Romanorum iure, unde in Ius canonicum fuit translatum hoc institutum : *vel sit protracta ad decennium completum*, quod est proprium Codicis, uti domicilii constitutivum.

Plura sunt hic explicanda. « Commoratio » vi vocis idem est ac moram trahere cum aliis, sed impraesentiarum propria eius significatio et conformis iuri praecedenti est idem ac inhabitandi actio, non ut quidam actus v. gr. causâ comestionis, vel invisendi amicum; nec ut actuum repetitio causâ occupationis propriae in domo aliena vel publica, sed inhabitandi actio ad modum familiarum loci, sive in domo propria sive in conducta, sive in diversorio, sive hospitii causa. Nec « rerum ac fortunarum suarum summam constituere ibidem » fuit iudicatum domicilii ordinarii constitutivum, sed ad illius probationem admissum. Verbum autem « commoratio » adhibetur in canone, quia ut quid communius aptatur magis hodiernis homi-

[1] L. VII, tit. XXXIX, lib., X.

num moribus. Secundum hos etiam, cum frequenter quis in una civitate velit commorari, sed huc illuc ve sedem figere cogatur, non tantum consideratur illa commoratio in una paroecia, sed etiam successiva in diversis paroeciis eiusdem tamen dioecesis. Quae consideratio nova est in iure nostro scripto, sed ex iurisprudentia canonica iam fuerat deducta in praxim pro re matrimoniali. Domicilium ergo acquiritur per explicatam commorationem in aliqua paroecia, intra fines nempe illius territorii; « aut saltem » intra fines dioecesis, vicariatus apostolici, praefecturae apostolicae. Revera semper ac commoratur quis in paroecia, etiam commoratur in dioecesi, etc., sed quia potest contingere adhuc secundum Codicem, ut paroeciae vel quasi-paroeciae desiderentur in dioecesi, etc., pro hoc casu et etiam pro casibus antedictis, bene dicitur: « aut saltem in dioecesi », etc. Sed talis commoratio ut factum non sufficit nisi « coniuncta sit cum animo », seu intentione implicita, non dicitur voluntate « ibi perpetuo manendi ». Animus enim attribui potest homini qui coactus infirmitate incurabili ad hospitale confugit, vel aliâ de causâ extra eius potestatem in loco aliquo commorari statuit, quamvis alienus sit ab eis locis voluntatê sua. Statim ergo atque illa duo praedicta scilicet: commoratio et animus quoad eamdem paroeciam... vel dioecesim... unam simul existunt, domicilium fixum acquiritur ibidem, et persona illud acquirens incola est in eo loco cum canonicis effectibus.

Obiici potest: « propositum in mente retentum nihil operatur aut mutat ». Ita porro si de solo proposito quaestio sit, sed hic coniungitur cum facto commorationis externo. Et si urgeat obiiciens, animum necessarium iuxta canonem, si mente tantum retineatur, nobis minime innotescere ex commoratione, alias legislator superflue huius coniunctionem cum eo animo petiisset; respondeo: manifestationem animi perpetuo ibidem manendi non esse necessariam iuxta expressionis proprietatem canonis ad consequendum domicilium, sed ut hoc acquisitum innotescat non personae domiciliatae, quae conscia est de sua voluntate, sed aliis quorum intersit, quod multis ex signis deprehendere certo possunt hi etiam, imo quandoque sola personae domiciliatae asseveratione, dummodo haec prudentem suadeat. - Huius animi locum supplet commoratio protracta ad integrum decennium. Hinc solo isto facto, etsi excludatur ille animus,

potest nunc domicilium acquiri. Hoc secumfert particula « vel » disiunctiva. Unde magna est inducta iuris canonici mutatio, uti apparet ex B. « Speculatores » Innoc. XII et ex Canonistis ac Theologis, qui tunc rite decursum decennii accipiebant, ut indubium animi necessarii signum, quod quia esse deficiens posset, Innoc. XII voluit iusiurandum de tali animo exprimendum adhuc fuisse. Et sic ab eo inductum erat in iure domicilium qualificatum ad id necessarium ut quis obtineret episcopum ordinationis proprium. Altera vero ex parte nunc scripto iure mera commoratio cum animo ibidem perpetuo manendi sufficit, quin commorans teneatur ibidem, iuxta definitionem domicilii ex (X, 39) l. VII, Cod. De municipiis... et summam bonorum suorum constituere, nequidem maiorem partem transferre. - Demum illud « perpetuo » non interpretandum est « sine interruptione manendi », ut arguitur sive ex can. 95, propter quem non sufficit recessus a loco domicilii ad hoc amittendum, sive ex aliis.

Alius modus acquirendi domicilium solo facto est quando iam explicata « commoratio sit protracta ad decennium completum ». Cum ergo terminus a quo temporis implicite assignetur, scilicet factum commorationis, quae protrahitur, applicandus est can. 34, § 3, nn. 1 et 3 [1]. - Cum decennium commorationis debeat esse completum, si interrumpatur peregrinatione materialiter sumpta, quasi-domicilio, sed cum animo revertendi, supplendum interruptionis tempus. (sed interruptiones forsan mensiles singulis annis infra quinque annos non suppleantur) dummodo ad 10 menses non pertingat. Ita interpretamur, ex analogia ad praescriptum can. 556 ibi exponendum de interruptione anni continui et completi Novitiatus, secundum normam can. 20 [2].

[1] Can. 34... § 3. Si tempus constet uno vel pluribus mensibus aut annis, una vel pluribus hebdomadibus aut tandem pluribus diebus, et terminus a quo explicite vel implicite assignetur: 1° Menses et anni sumantur prout sunt in calendario... 3° Si terminus a quo non coincidat cum initio diei, ex. gr. decimus quartus aetatis annus, annus novitiatus, octiduum a vacatione Sedis Episcopalis, decendium ad appellandum, etc., primus dies ne computetur, et tempus finiatur expleto ultimo die eiusdem numeri.

[2] Can. 20. Si certa de re desit expressum praescriptum legis sive generalis sive particularis, norma sumenda est, nisi agatur de poenis applicandis, a legibus latis in similibus; a generalibus iuris principiis cum aequitate canonica servatis; a stylo et praxi Curiae Romanae; a communi constantique sententia Doctorum.

Applicando explicationem ad § 2. huius liquet dispositio. Videlicet: *quasi domicilium acquiritur* actuali a) *commoratione* uti supra in § 1 fuit expressa et declarata, *quae* disiunctive b) *vel coniuncta sit cum animo ibi manendi saltem ad maiorem anni partem*, et quamvis « in iure nomine anni venit spatium 365 dierum » (can. 32, § 1), clausula est intelligenda « ad sex saltem menses », prout ex iure praecedenti confirmato v. gr. in Litt. encycl. S. C. S. Officii [1] ad Epp. Angliae et Stat. Foeder. Amer. Sept., quia canon « ex hac parte cum veteri iure congruit » (can. 6, 3°). Praedictus animus habet implicitam conditionem: *si nihil inde avocet*, quae in § 1 commentata est. b) *vel sit reapse protracta ad maiorem anni partem*, scilicet: saltem ad sex menses continuos. Hoc desumptum est ex Rescripto S. C. S. Officii [2]. Non sufficit ergo « ad notabilem anni partem » praefata minorem, quod iam ab omnibus Auctoribus admittebatur. Ad quasi-domicilium quod attinet, breviores tantum admitterem dierumque praedictas sub § 1 interruptiones, equidem supplendas.

Nova iuridica denominatio partialiter habetur in § *3. Domicilium vel quasi-domicilium* ut in § 1 declarata sunt, *in paroecia vel quasi-paroecia* (aequiparantur ergo istae ratione tum commorationis tum animi de permanentia in alterutrius territorio) *dicitur paroeciale; in dioecesi, vicariatu, praefectura*, supple: « domicilium vel quasi-domicilium » paulo ante declaratum, et notari vellem quae sequuntur verba: *non autem in paroecia vel quasi-paroecia*, appellatur in Codice *dioecesanum*. Unde alicuius domicilium vel quasi-domicilium dicitur dioecesanum, solummodo quando alterutrò existentè, persona sic domiciliata non habet domicilium vel quasi-domicilium in huius dioecesis determinata parochia, secus domicilium vel quasi-domicilium vocandum iure paroeciale, non dioecesanum, quamvis revera illud intra dioecesim sit.

12. **Domicilium necessario retentum.** Quandoque videretur canoni praecedenti derogari per sequentem, sed in hoc exprimitur potius confirmatio magis determinata cuiusdam obligationis subordinatae illi canoni; obligationis nempe uxoris erga virum, amentis erga supplentem ipsius menti, et minoris erga eum cui subiicitur. Et hoc in *can. 93, § 1. Uxor* proprie, seu quae

[1] 7 Jun. 1867. Collect. S. C. de P. F. n. 1305. — [2] 9 Nov. 1898. Collect. cit., n. 2025.

matrimonio saltem putativo iuncta est, *a viro legitime non separata*, scilicet: intelligenda est, cuius vinculum coniugale nondum vere solutum sit, loquitur enim canon statim de domicilio « viri sui », et quae item ab obligatione inde sequuta servandi vitae coniugalis communionem liberata non est, scilicet: separatio tori, mensae et habitationis non fuit secundum canones consequuta. Simul ac fuerit legitime separata, huic paragrapho amplius parere non tenetur, (quamvis causa separationis cessante, vitae consuetudo restauranda esset ad normam can. 1131, § 2) [1], usquedum restauretur; eo quod de illa uxore dicit praesens canon *necessario retinet* ut proprium *domicilium viri sui*. Ita mitiori cum verbo et partialiter admissum est in Codice, quod apud hodiernos civiles Codices domicilium necessarium audit, quod verbum cuiusdam coactionis notionem ingerit, prout revera est aliquando secundum illos. Prosequitur canon recensionem sic: *amens*, supple « necessario retinet » secundum ius *domicilium curatoris*, qui de illius actibus ob curam susceptam iuridice disponit; *minor* supple « necessario retinet » *domicilium illius*, nempe: patris, matris, tutoris, etc. *cuius potestati* forsan patriae ac tunc secundum naturale ius *subiicitur*.

Haec vero tum uxoris, tum minoris subiectio potest compati legislatoris iudicio commorationem in loco dissito per aliquod tempus, ut patet ex hodiernis circumstantiis facilis communicationis. Hinc statuit § 2. *Minor infantia egressus*, prius enim est impossibile ob deficiens requisitum intentionis, et plenam subiectionem iure naturali, quae viget quoque de amente ad normam can. 88, § 3. Ille igitur « minor » *potest* iure canonico, sed salva subiectione, *quasi-domicilium proprium* praeter domicilium necessario retentum, *obtinere* ex proprio animo et commoratione; *item* seu idipsum « potest » *uxor* sic proprie dicta propter manens vinculum, *a viro legitime non separata*, consentiente autem viro ut palam est, seu non defraudato in eiusdem iuribus, *legitime autem* idest: secundum ss. canones *separata* quoad torum et cohabitationem « a viro suo », *etiam domicilium* proprium, quamvis tunc maneat vinculum coniugale, sed non viget pro ea praecedentis §[1] praescriptum.

[1] Can. 1131...., § 2. In omnibus his casibus (§ 1), causa separationis cessante, vitae consuetudo restauranda est; sed si separatio ab Ordinario pronuntiata fuerit ad certum incertumve tempus, coniux innocens ad id non obligatur, nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore.

Quaeres: quid dicendum de domicilio et quasi-domicilio novitiorum et professorum a votis temporariis? - Respondendum est ipsos qua tales domicilium non obtinere in loco ubi sita est domus religiosa, quam inhabitant, habere autem ibidem quasi-domicilium. Est ratio utriusque, quia conditio tum novitiatus ad summum per annum cum dimidio protrahendi, tum professi a votis temporariis, qui « expleto votorum tempore, libere potest religionem deserere » (can. 637), excludit « animum ibi perpetuo manendi » (can. 92, § 1), et e contra includit « animum ibi manendi saltem ad maiorem anni partem » (can. 92, § 2).

Quoad domicilium quod ante novitiatum fovebant, vel sunt tales novitii ac professi « minores », atque « retinent domicilium illius cuius potestati subiiciebantur » singuli (can. 92, § 1), idque tenendum est saltem in favorabilibus, quia eorum quilibet egressus e religione ad illud redire teneretur, vel sunt « maiores » aetate, atque tunc perpendendus est animus quo reliquerunt proprium domicilium, ac si dubium supersit, retinere illud dicendi sunt. Haec responsio confirmatur per can. 585 dicentem quod « professus a votis perpetuis amittit propriam quam in saeculo habebat dioecesim »; nam etsi hoc certo interpretandum sit de dioecesi ob incardinationem obtentam, ad normam canon. 641 § 1, attamen « secundum propriam verborum (generalium) significationem » (can. 18) intelligendus est ille canon 585 de « propria dioecesi », quae talis ob domicilium recte dicitur. Supponit ergo nec per novitiatum nec per professionem solummodo temporariam domicilium amitti.

13. **Effectus domicilii et quasi-domicilii.** — De domicilii et quasi-domicilii effectibus canonicis agit *can. 94, § 1. Sive per domicilium sive per quasi-domicilium*, si alterutrum sit paroeciale, *suum quisque* supple « *sortitur* » *parochum et* per alterutrum quodcumque *Ordinarium* supple « suum » sortitur; illum nempe ut superiorem pro foro interno, istum autem pro utroque foro, alibi explicandis. Quia vero tam domicilium quam quasi-domicilium vagis deest, subiungitur § 2. *Proprius vagi parochus vel Ordinarius est parochus vel Ordinarius loci in quo vagus actu commoratur*. Proinde successive diversus, tum parochus pro diversitate paroeciae aut quasi-paroeciae commorationis actualis, tum Ordinarius loci pro diversitate dioecesis, etc. commorationis. In primo paragrapho dictio fuit obvia, quandocumque

paroeciale sit domicilium aut quasi-domicilium, sed quisnam erit parochus personae, quae illud dioecesanum habet? Satisfacit quaestio § 3. *Horum quoque* nempe: ad hos extenditur praescriptum § praec., *qui non habent nisi dioecesanum domicilium vel quasi-domicilium*, ergo quibus deest paroeciale, *parochus proprius est parochus loci* (paroeciae aut quasi-paroeciae) *in quo actu commorantur*. Notetur in canone verbum « suus » aut « proprius » designare subiectionem erga illum parochum vel Ordinarium. De hac enim subiectione sola praescribit canon praesens, nam de subiectione erga leges ecclesiasticas statuunt can. 13 et 14; de subiectione ratione iudiciorum et poenarum in respectivis libris invenietur.

14. **De amissione domicilii aut quasi-domicilii.** De modo amittendi domicilium aut quasi-domicilium agit unice *can. 95. Domicilium et quasi-domicilium amittitur discessione a loco cum animo non revertendi*; ad amissionem ergo utrumque requiritur: factum discedendi et animus non revertendi, nec iste suppletur per quodcumque factum, quod dumtaxat posset haberi ut significatio forsan nuduba illius animi. Alter diximus esse statutum ad acquirendum illud. Hinc patet quod semel acquisito domicilio aut quasi-domicilio, sive animus sive actualis commoratio deficiat postea, domicilium aut quasi domicilium retinetur. Sed quid innuitur verbis: *salvo praescripto can. 93*? Hoc significat limitationem huius canonis, et quidem ex § 1 illius, qua uxor, forsitan amens, et minor discedens a loco domicilii quod necessario retinet, quamvis discedat cum animo non revertendi, non amittit illum; e contra uxor quando in casibus can. 1131 § 2 [1] ad vitae consuetudinem restaurandam obligatur ex decreto Ordinarii vel exacto tempore, simul amittit domicilium ab ea forsitan acquisitum ex § 2 can. 93. Sed hoc postremum probabiliter dictum censeatur.

15. **De consanguinitate et affinitate** Personae recipiunt denominationes propter relationem ad certas alias, scilicet: sunt quarumdam consanguineae aut affines, quae relationes habent effectus canonicos in Tit. de matrimonio relatos; hinc sequuntur can. 96 de consanguinitate et can. 97 de affinitate. Hae duo veniunt cum aliis sub nomine generico necessitudinis seu

[1] Vide notam praecedentem.

cognationis, et quia in Codice magnae fuerunt introductae mutationes, etiam respectu verborum, de impedimentis quae a cognatione affinitatis originem ducunt, et quoad ipsam affinitatem quatenus secumfert matrimoniale impedimentum, opus esse duco amplioris nunc explicationis et ad intelligendum canones vigentes et ad vitandam confusionem in AA. legendis propter modificationes et derogationes quoad ius praecedens per novum inductas.

16. **Cognationis notio ac divisio.** Et imprimis cognatio seu necessitudo est in genere: « propinquitas personarum, idest quaedam communicatio causans amicitiam inter personas, orta ex generationis actu, vel ex actu eidem analogo aut ad illum generationis ordinato ». Cognatio potest logice distingui in naturalem (quae a natura inducitur, et legalem (i. e. quae per legem constat). Prioris generis sunt: consanguinitas et affinitas, de quibus nunc; legales vero sunt publica honestas, nunc loquutione mutata quoad significationem, cognatio spiritualis ex baptismate, ac etiam ex confirmatione, atque tandem quae conservat cognationis legalis nomen, et sic stricte sumpta provenit ex adoptione generationi analoga quoad aliquos effectus canonicos.

17. **Consanguinitatis notio.** Consanguinitas definitur a D. Th. (Suppl. q. LIV a. 1): « vinculum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum », quae definitio conveniens est. Nam « secundum Philosophum omnis amicitia in aliqua communicatione consistit. Et quia amicitia ligatio, sive unio quaedam est, ideo communicatio, quae est amicitiae causa, vinculum dicitur. Et ideo secundum quamlibet communicationem denominantur aliqui quasi colligati ad invicem; sicut dicuntur *concives* qui habent politicam (nunc civilem seu in civitate) communicationem ad invicem, et *commilitones*, qui conveniunt in militari negotio; et eodem modo illi qui conveniunt in naturali communicatione, dicuntur *consanguinei*. Et ideo in praedicta definitione ponitur, quasi consanguinitatis genus, *vinculum*; quasi subiectum, *personae descendentes ab uno stipite*, quarum est huiusmodi vinculum; quasi principium *carnalis propagatio* ».

Alia definitio descriptiva inveniri potest: « Propinquitas naturalis personarum, quae ab eodem stipite proximo aut quarum

una ab altera, per carnalem propagationem descendunt ». Dicitur *propinquitas naturalis* quia communicatio sanguinis haec naturaliter efficitur. Additur *personarum*, « ideo quod consanguinitatis vinculum contrahitur inter homines, et non inter alia animalia... Et hoc contingit, quia animalia non coniunguntur ad amicitiae unitatem propter propagationem multorum ex uno parente proximo, sicut est de hominibus ». (Ib. ad 5[m]). Additur in definitione : *proximo*, eo quod « virtus (seu vis) generativa movet non solum quantum ad id quod est speciei, sed etiam quantum ad id quod est individui, ratione cuius filius assimilatur patri etiam in accidentalibus, et non solum in natura speciei. Nec tamen ista *individualis* virtus patris ita perfecte in filio est, sicut erat in patre; et adhuc in nepote minus, et sic deficeps debilitatur. (Et patet ex omissis in hac responsione). Et inde est quod virtus illa quandoque desinit, ut ultra procedere non possit. Et quia (proprie dicta) consanguinitas est, inquantum multi communicant in tali virtute ex uno in multos per propagationem deducta, paulatim se consanguinitas diminuit, ut Isidorus dicit [1] (idest : extinguitur). Et ideo non oportet accipere stipitem remotum in definitione consanguinitatis, sed propinquum, cuius virtus adhuc maneat in aliis qui ex eo propagantur ». (Ib. ad 1[m]). Alter consanguinitas improprie diceretur, et de omnibus hominibus esset praedicanda quia eiusdem speciei, cum Alex. II dicat « ex Synodo habita in Lateranensi concistorio » ... « consanguinitas terminatur secundum canones in septimo gradu », et infra : « Ultra quos (septem gradus) nec consanguinitas inventur, nec nomina graduum reperiuntur... nec potest ab aliquo generatio recordari ». In definitione dicitur *aut quarum una ab altera*, quia consanguinitatis ratio potior est quandoque descensus inter eas, quam utriusque descensus a tertia persona. Denique *per carnalem propagationem* simpliciter adiungitur, quia indifferens est huiusmodi naturae communicationi, num haec licite aut illicite peracta fuerit ; huiusce signum est quod ista vocabula *familia*, *agnatio*, *genus* ad illegitimos iura non extendant, voces tamen naturae *pater*, *filius*, *nepos* et legitimos etiam significant.

[1] *Etym.*, l. IX c. 6 in fin.

18. **Linea, gradus, stipes.** Consanguinitas convenienter distinguitur per lineas et gradus, et in illa quoque stipes invenitur. Haec vocatur radix in Decreto: « Series consanguinitatis sex gradibus hoc modo dirimuntur: filius et filia, quod est frater et soror, sit ipse truncus: illis seorsum semotis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos, » etc.

Ex D. Th.[1] « consanguinitas, ut dictum fuit, est quaedam propinquitas in naturali communicatione fundata secundum actum generationis, qua natura propagatur. Unde (secundum Philosophum Ethic. l. VIII, c. 12) ista communicatio est triplex: una secundum habitudinem principii ad principiatum, et haec est consanguinitas patris ad filium: unde parentes diligunt filios ut sui ipsorum aliquid existentes; alia est secundum habitudinem principiati ad principium et haec est filii ad patrem: unde filii diligunt parentes, ut ab illis existentes; tertia est secundum habitudinem eorum quae sunt ab uno principio ad invicem, (et quod propterea stipes vocatur), sicut fratres dicuntur ex eisdem nasci ». Et quia puncti motus (in geometria) lineam facit, et per propagationem quodammodo pater descendit in filium, (et in huius filios), ideo: 1° linea consanguinitatis vocatur: « ordinata collectio personarum consanguinitate connumerarum per successivas generationes » et 2° secundum tres dictas habitudines tres lineae consanguinitatis sumuntur, scilicet *linea descendentium* (seu descendentalis) secundum primam habitudinem; *linea ascendentium* (seu ascendentalis) secundum secundam; *linea transversalis* (seu obliqua) secundum tertiam ». Priores vocantur linea recta, quia brevior via inter consanguineos ipsos, ultima transversa dicitur, quia duo lineae rectae in stipite communguntur ubi una vertitur in aliam, ut alium consanguineum contineat. Hinc duos tractus habet. Gradus est « distantia quâ personae inter se differant secundum ipsam consanguinitatem ». Nam « quia propagationis motus non quiescit in uno termino (seu in primo descensu), sed ultra progreditur (seu tendit), ideo contingit quod patris est accipere patrem, et filii filium, et sic deinceps: et secundum hos diversus progressus diversi gradus in una linea invenuntur. Et quia gradus cuiuslibet rei est pars aliqua illius rei, gradus propinquitatis non potest esse ubi non est propinquitas. Et ideo identitas et nulla distantia

[1] Suppl. q. LVI art. 2 Respondeo.

gradum consanguinitatis tollunt: quia nullus est sibi ipsi propinquus, sicut nec sibi similis et propter hoc nulla persona per seipsam facit aliquem gradum, sed comparata alicui personae gradum facit » (Ib.).

De his gradibus haec ait Zacharias Papa: [1] « Parentelae gradus taliter computamus: siquidem ego et frater meus una generatio sumus, primumque gradum efficimus, nulloque gradu distamus. Rursus filius meus, fratrisque mei filius secunda generatio sunt; ac gradum secundum faciunt, nec a se aliquo gradu separantur. Atque ad hunc modum ceterae successiones numerandae sunt ».

19. **Consanguinitatis computatio.** — Recte igitur ait *canon 96*. § 1. *Consanguinitas computatur per lineas et gradus*. Horum graduum nomina et linearum inveniri queunt in Gratiani Decreto [2]. Subiungit modum computationis huius in duplici paragrapho, nec sine causa, quia in consanguinitate lineae rectae dimetienda omnes Codices civiles etiam Romanorum et Orientalis Ecclesia cum Ecclesia latina conveniunt, sed Ecclesia occidentalis mensuram singularem conservat in linea obliqua consanguinitatis, quam Alex. II decrevit, quando « ad Sedem Apostolicam perlata est quaestio noviter exorta de gradibus consanguinitatis: quam quidam legum et canonum imperiti excitantes, eosdem propinquitatis gradus contra sacros canones et ecclesiasticum morem numerare nituntur ».

Computationis canonicae propugnatur aequitas, atque inter alia, sic asserit S. Pontifex: « Utramque tamen computationem (nempe: Iustinianeam et canonicam) si attente, ac subtiliter perspecta fuerit, idem sensisse et eamdem esse in eis sententiam, atque ad eundem terminum convenire manifestissimum erit. Ut revera ibidem patet. Computationis in Latina Ecclesia rationem etiam ex D. Thoma discimus. Sed prius audiamus duos evidentes paragraphos. § 2. *In linea recta* idest: in ordinata collectione personarum coniunctarum per successivas earum generationes, ita ut intermedia quaelibet sit generata ex proximiore ac generans alteram proximiorem, *tot sunt gradus quot generationes, seu*, prout in idem redit, *quot personae* in linea sunt, *stipite* seu initiante lineam *dempto* in personarum earum computatione. Sic

[1] Caus. XXXV q. V. cap. 4.
[2] Loc. cit., cap. 6.

ex gr. inter avum et nepotem, quia ille genuit eum, qui fuit pater illius nepotis, adest secundus gradus consanguinitatis, videlicet, sicut duae tantum fuere generationes, ac duae solum personae, dempto avo stipite. Ad normam can. 1 « unam respicit Latinam Ecclesiam » § 3. *In linea obliqua* nempe : in ordinata collectione personarum coniunctarum per successivas earum generationes, ita ut una solum consideretur qua generans duas sibi proximiores, *a) si tractus uterque* idest : utraque linea recta ab eodem stipite descendens *sit aequalis*, seu considerentur personae in utroque tractu aequaliter ab stipite distantes, inter has *tot sunt gradus quot generationes in uno* quolibet *tractu lineae* ; *b) si duo tractus* declarati *sint inaequales* idest : considerentur eorumdem personae inaequaliter ab stipite distantes, *tot* «sunt» *gradus* inter consideratas personas *quot generationes in tractu longiore*, seu inter personam magis distantem a stipite ac istum. Quod sic quandoque exprimitur : « gradus remotior attenditur, trahitque ad se propinquiorem », v. gr. in const « Sanctissimus » Pii V [1]. Prioris exemplum accipiamus consanguinitatem inter fratrem et sororem et filios eorum ad invicem, illi sunt consanguinei mutuo in primo gradu, hi vero in gradu secundo vicissim, quia a patre communi stipite una est generatio ad filium filiamve eius : duae autem generationes ad horum alterutrius filios et filias. Secundi vero exemplum sit inter fratrem eiusque sororis filiam consanguinitas, quae erit in secundo gradu quia duae sunt generationes ab stipite usque ad illam sororis filiam, quamvis sit una tantum generatio stipitis ad praedictum fratrem. Quod in remotioribus gradibus utilius determinatur, in casu proposito diceretur consanguinitas in 2° gradu attingente primum, dum gradus appellatur aequalis primus aut secundus in priori exemplo.

Afferamus nunc doctrinam D. Thomae [2]. ... « Diversa est ratio computandi gradus in diversis lineis. Gradus enim consanguinitatis in linea ascendentium et descendentium contrahitur ex hoc quod una persona ex alia propagatur (i. e. propagatur saltem mediate unus ex altero) eorum inter quos gradus consideratur. Et ideo secundum computationem canonicam (Ecclesiae occidentalis ac orientalis) et legalem (Romanorum et Codicum

[1] 20 Aug. 1566, § 1.
[2] Suppl. quaest. LIV a. II corp.

hodiernorum), persona quae primo in progressu propagationis occurrit, vel ascendendo, vel descendendo, distat ab aliquo, puta a Petro, in primo gradu, ut pater, et filius; quae autem secundo utrinque occurrit distat in secundo gradu, ut avus, et nepos, et sic deinceps. Sed consanguinitas quae est eorum qui sunt in linea transversali, contrahitur non ex hoc quod unus eorum ex alio propagatur, sed quia uterque propagatur ex uno; et ideo debet gradus consanguinitatis in hac linea computari per comparationem ad unum principium, ex quo propagatur. - Sed secundum hoc est diversa computatio canonica (Ecclesiae occidentalis) et legalis (Romanorum, hodierna, et Ecclesiae orientalis): quia legalis computatio attendit descensum a communi radice ex utraque parte; sed canonica (iuxta praec. parenthesim) tantum ex altera, ex illa scilicet ex qua maior numerus graduum invenitur. Unde, secundum legalem computationem frater et soror, vel duo fratres, attinent sibi (consanguinitate) secundo gradu, quia uterque a radice communi distat per unum gradum, et similiter filii duorum fratrum distant a se invicem in quarto. Sed secundum computationem canonicam duo fratres attinent sibi in primo gradu, quia neuter eorum distat a radice communi nisi per unum gradum; sed filius unius fratrum distat ab altero fratre in secundo gradu, quia tantum distat a communi radice. Et ideo, secundum computationem canonicam, quoto gradu distat quis ab aliquo gradu superiori (idest: lineae ascendentis), tanto distat a quolibet descendentium ab ipso, et numquam minus: quia *propter unumquodque tale et illud magis*. Unde etsi alii descendentes a communi principio conveniant cum aliquo ratione principii communis, non possunt propinquiores esse descendentes ex alia parte quam sit primum principium ei propinquum. Aliquando tamen plus distat aliquis ab aliquo descendenti a communi principio, quam distet ipse a principio, quia ille forte plus distat a communi principio quam ipse: et secundum remotiorem distantiam oportet consanguinitatem computari ». - Hoc ultimum confirmat Greg. IX [1] aiens: « secundum regulam approbatam, qua dicitur: quoto gradu remotior differt a stipite, et a quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem ». Quae regula transiit in commentatum ultimo paragraphum.

[1] Cap. 9, tit. XIV, lib. IV, X.

20. **Affinitatis notio.** Transeamus nunc ad « Can. 97 » loquentem de affinitate, in cuius denominatione atque in alia impedimenti matrimonialis publicae honestatis facta est per Codicem tam gravis mutatio praecedentis iuris, ut confusio sit facile exoritura.

Affinitas est iuxta S. Th.[1] « propinquitas personarum ex carnali copula proveniens omni carens parentela », et de ipsa dicit ad secundum argumentum respondens: « quod dicitur in definitione affinitatis inducta: *omni carens parentelâ* intelligendum est inquantum huiusmodi », hoc est: affinitas qua talis non includit consanguinitatem inter easdem personas affines. - Facilior autem et communissima definitio affinitatis est: « propinquitas naturalis personarum inter virum et consanguineos mulieris et inter mulierem et consanguineos viri, orta ex copula carnali completâ », id est: actu de se apto ad generationem. Hanc affinitatem causari naturaliter ex matrimonio, sic probat D. Th.[2]: « Respondeo dicendum quod amicitia quaedam naturalis in communicatione naturali fundatur. Naturalis autem communicatio est duobus modis, secundum Philosophum:[3] uno modo per carnis propagationem, alio modo per coniunctionem ad carnis propagationem ordinatam. Unde ipse ibidem dicit quod amicitia viri ad uxorem est naturalis. Unde sicut persona coniuncta alteri per carnis propagationem quoddam vinculum naturalis amicitiae facit, ita coniungitur per carnalem copulam ». *Ita*, scilicet: ad vinculum naturalis amicitiae. Prosequitur: « Sed in hoc differt, quod persona coniuncta alicui per carnis propagationem, sicut filius patri, fit particeps eiusdem radicis communis et sanguinis: unde eodem genere vinculi colligatur filius consanguineis patris, quo pater coniungebatur, scilicet consanguinitate; quamvis secundum alium gradum, propter maiorem distantiam a radice. Sed persona coniuncta per carnalem copulam non fit particeps eiusdem radicis, sed quasi extrinsecus adiuncta: et ideo ex hoc efficitur aliud genus vinculi, quod affinitas dicitur. Et hoc est quod in isto versu dicitur:

Mutat nupta genus, sed generata gradum,

[1] Suppl. quaest. LV a. 3. Sed contra. — [2] Suppl. quaest. LV a. 1
[3] *Ethic.* lib. VIII, cap. 12 a med.

quia scilicet persona per generationem fit in eodem genere attinentiae, sed in alio gradu; per carnalem vero copulam fit in alio genere ». Sed notandum est quod initio dixit Angelicus: « Naturalis communicatio est alio modo per coniunctionem ad carnis propagationem ordinatam ». Et hoc sic a canonistis et iure fuit acceptum, ut ex coniunctione per carnalem copulam oriretur *affinitas*, non autem *ex coniunctione per matrimonialem contractum* ante consummationem, sed ex hac coniunctione oriretur *publicae honestatis iustitia*. At haec acceptio nunc correcta est in *can. 97, § 1. Affinitas* secundum restrictam propriamque Codicis significationem *oritur* tamquam ex immediata causa, sed praesupponitur consanguinitas erga alterum coniugum, *ex matrimonio valido* sive baptizatorum sive non baptizatorum, quamvis ad illorum coniugium legislator respiciens addat: *a) sive rato tantum*, hinc de affinitate nunc esset intelligendum quod scriptum est in Gratiani Decreto [1]: « Si quis desponsaverit sibi aliquam, et praeveniente mortis articulo eam cognoscere non potuerit, frater eius non potest eam ducere in uxorem ». Seu quod idem est, affinitate semel orta, utpote naturalis ob fundamenta propinquitas semper manet. Hanc affinitatem vere naturalem esse, sic observat D. Th. (in ead. quaest. art. IV ad 2[m]): « Sed matrimonium affinitatem causat, non solum ratione carnalis copulae, sed etiam ratione societatis coniugalis, secundum quam etiam matrimonium naturale est. Unde et affinitas contrahitur ex ipso contractu matrimonii per verba de praesenti ante carnalem copulam »... Additque canon: b) *sive rato et consummato* matrimonio, ex qua consummatione affinitas, ut liquet, potior est ob perfectam seu completam eius causam. - Notandum vero in § 1 canonis dici: « Affinitas oritur » et non est additum verbum *solummodo*, cum esset legislatori notum ius praecedens de affinitate ex copulâ illicita, quae est naturalis affinitas, ut probat D. Th. (in ead. quaest. art. 3 corp.): « Respondeo dicendum quod, secundum Philosophum matrimonium seu, coniunctio matrimonialis viri et uxoris dicitur naturalis principaliter propter prolis productionem, et secundario propter operum communicationem: quorum primum pertinet ad matrimonium

[1] Caus. XXVII, q. II cap. 11.

ratione carnalis copulae; sed secundum, inquantum est quaedam societas ad communem vitam. Primum autem horum est invenire in qualibet carnali copula ubi est commixtio seminum (idest: sufficienti de se copula ad generationem), quia ex tali copula potest proles produci, quamvis secunda (scilicet: societas ad communem vitam) desit. Et ideo quia matrimonium affinitatem causabat, secundum quod erat quaedam carnalis commixtio, etiam fornicarius concubitus affinitatem causat, inquantum habet aliquid de naturali coniunctione ». - Distinguere tamen oportet inter affinitatem, quae naturalis est, atque impedimentum matrimonii ex illa oriundum, quod impedimentum non est naturalis iuris, ut constat ex seqq. declarationibus S. C. Inq.

« Affinitatem, quae in infidelitate naturaliter contrahitur ex copula tum licita tum illicita, non esse impedimentum pro matrimoniis, quae in infidelitate ineuntur; evadere tamen impedimenta pro matrimoniis, quae ineuntur post baptismum, quo suscepto infideles fiunt subditi Ecclesiae eiusque proinde legibus subiecti »[1].

« Non esse dubitandum de potestate Pontificis concedendi dispensationem in primo gradu affinitatis in linea recta etiam ex copula licita inter vitricum et privignam »[2]. Quae declarationes vigent intra impedimentorum limites ex Codice, utpote quae doctrinales sunt, vel si dicantur disciplinares sunt de iure cui concordat re, quamvis partim verbo differat in hac parte, novum Codicis ius.

21. **Relatio Codicis ad ius praecedens.** – Post Codicem ergo distinctioni antehac in usu canonico affinitatis ex copula licita et ex copula illicita substituenda est distinctio affinitatis qua talis impedimentum matrimonii inducentis vel melius affinitatis canonicae aut iuridicae, atque affinitatis solum naturalis absque impedimento *qua talis*. Quod ultimum, scilicet: *qua talis* adiungo, quia revera etiam nunc quaedam, non omnis affinitas naturalis extra validum matrimonium, secumfert impedimentum matrimonii dirimens ex can. 1078 [3], sed vocatur « impedimentum publicae honestatis », non amplius affinitatis. - Ad vitandam ergo confusionem ex Auctorum ac iuris praecedentis lectione, reminisci oportet, quod in eo iure veteri recte affirma-

[1] S. C. Inq., 26 Aug. 1891.
[2] S. C. Inq. 4 Sept. 1743. — [3] Vide pag. seq.

batur, per hoc breve compendium. « Iustitia publicae honestatis est propinquitas personarum ex sponsalibus vel ex matrimonio tantum rato proveniens, robur trahens ex ecclesiastica institutione, propter eius honestatem ». Ita fere ad verbum ex D. Th. qui statim addit : « Ex quo patet ratio nominis et causa, quia scilicet talis propinquitas ab Ecclesia instituta est propter honestatem »[1]. Impedimentum publicae honestatis ex matrimonio tantum rato, etiam invalido non tamen defectu consensus (loquimur adhuc secundum praecedens ius can.) extendebatur usque ad 4^m^ gradum lineae rectae et obliquae, sicut in affinitate ex copula licita. Et perdurabat etiamsi matrimonium legitime dissolveretur. - Nunc vero Ecclesia quae talem iustitiam publicae honestatis instituerat, in novo Codice abstulit eam per omissionem quoad sponsalia, et immutavit dupliciter quoad matrimonium solum ratum. Sed hoc fecit implicite, quatenus « impedimentum publicae honestatis oritur, iuxta can. cit. 1078, ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, etc. », et in canone quem commentamur « affinitas oritur ex matrimonio tantum rato ».

Quaeres forsitan qua ratione igitur cohaerent canones 97 quem commentamur, 1077, et 1078 [2] cum tradita doctrina de affinitate naturali; nec ob mutationem denominationum sit insimulanda Ecclesia de contradictione ? Suprema potestas Ecclesiae iuxta possibilitatem omisit considerationem ipsius carnalis copulae, respiciens ad matrimonium, cuius naturalis contractus inter fideles tunc solummodo existit, quando validum sacramentum matrimonii ineunt. Huic ergo affinitati addixit Ecclesia impedimentum affinitatis dictum, utpote quae in se oritur honeste fundatque amicitiam. - De alia vero quacumque affinitate siluit, velut reprobans implicite originem eius, aut saltem non approbans; sed quia interest publicae morum honestati, ne ma-

[1] Suppl. q. LV, art. 4 corp.

[2] Can. 1077, § 1. Affinitas in linea recta dirimit matrimonium in quo libet gradu; in linea collaterali usque ad secundum gradum inclusive.

§ 2. Affinitatis impedimentum multiplicatur :

1° Quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit; - 2° Iterato successive matrimonio cum consanguineo coniugis defuncti.

Can. 1078. Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex publico vel notorio concubinatu; et nuptias dirimit in primo et secundo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa.

trimonium contrahatur inter quosdam affines illius modi, impedimentum dirimens pro talibus matrimoniis reliquit, vocans eum ob praedictam causam, impedimentum publicae honestatis, excludens ab ipso sponsalium causam, et iure prorsus, quando sponsalia, ut vidimus ex D. Th., iustitiam publicae honestatis secum ducebant ex instituto ipsius Ecclesiae. Demum notetur in § 1. ad affinitatem nunc ex Cod. requiri matrimonium validum, nec sufficit matrimonium putativum, quod revera invalidum est iuxta can. 1015, § 4 [1].

Inter quas personas oriatur affinitas dicitur in § 2. *viget* semel ac orta est, *inter virum* et qua singulare verbum ex contextu canonis designat matrimonio valido iunctum *dumtaxat*, exclusis ergo aliis viris etiam consanguineis ipsius *et consanguineos* (viros ac feminas) *mulieris* singulariter dictae ad innuendam uxorem, ut supra, *itemque* supplendo: « viget dumtaxat » *mulierem* iam declaratam *inter et viri* eius ob rationem dictam quoslibet *consanguineos*. Implicite vero, eo quod in affinitate requiritur matrimonium eius causa, sequitur illam non adesse inter consanguineos unius coniugis et alterius consanguineas, imo verbo « dumtaxat » illud exprimitur, atque dicendo « consanguineos » excludit vel negat affinitatem inter « virum et mulierem », nam ut ait D. Th. [2] « quamvis causa sit potior effectu, non tamen oportet semper quod nomen idem effectui et causae conveniat; quia quandoque illud quod est in effectu, invenitur in causa non eodem modo, sed altiori; et ideo non convenit causae et effectui per idem nomen, neque per eamdem rationem; sicut patet in omnibus causis aequivoce agentibus. Et hoc modo coniunctio viri et uxoris est potior quam coniunctio uxoris ad consanguineos viri; non tamen debet dici affinitas, sed matrimonium, quod est unitas quaedam; sicut homo est sibi ipsi idem, non autem consanguineus ». Denique cum canon dicat « viget », nominetque non maritum et uxorem, sed « virum et mulierem » atque « consanguineos », talia verba non absque ratione posita fuisse censendum est, sed ex illis necessario sequitur paragraphi veritatem subsistere in viro aut muliere post mortem alterius

[1] Can. 1015.... § 4. Matrimonium invalidum dicitur putativum, si in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit, donec utraque pars de eiusdem nullitate certa evadat.

[2] Suppl. q. LV a. I ad 1m.

compartis, quia vir erit mulierve, quamvis non maritus uxorve ad invicem. Haec omnia in praec. iure vigebant.

Rationem praescripti adducit Angelicus Doctor: [1] « consanguinei (v. gr. duo fratres) sunt quodammodo separati (nempe ut diversae personae) et quodammodo coniuncti (ob eumdem sanguinem, quo participant modo supra explicato): et ratione coniunctionis accidit quod persona quae uni (v. gr. fratri) coniungitur (per matrimonium vel carnis generationem), aliquo modo omnibus (v. gr. alteri fratri) coniungatur: sed propter separationem et distantiam (illorum fratrum) accidit quod persona quae uni coniungitur uno modo (v. gr. mulier per matrimonium viro suo, vel filius eorum per consanguinitatem patri suo) alii (v. gr. fratri viri patrisve) coniungatur alio modo (scilicet: uxor fratri viri secundum affinitatem) vel secundum alium gradum (v. gr. filius fratri patris secundum consanguinitatem sed in gradu secundo).

22. **Affinitatis linea et gradus.** — Quod in iure antiquo vigebat, retinetur in § 3. *Ita computatur* usu et iure affinitas, *ut qui sunt consanguinei* (etiam mulieres) *viri, iidem in eadem linea et gradu*, quo sunt consanguinei, *sint affines mulieri, et viceversa*, hoc est: consanguinei (etiam feminis comprehensis) mulieris, iidem in eadem linea et gradu, quibus sunt consanguinei, sint affines viro, proindeque vicissim mulier affinis consanguineis omnibus viri, ac vir affinis consanguineis pariter singulis mulieris. Ad cuius evidentiam duo sunt notanda principia: 1^{m} gradus proprie in consanguinitate inveniuntur, prout explicavimus in can. praec., et 2^{m} ad affinitatem duo interveniunt: matrimonium personae cum uno affinium, et consanguinitas eiusdem personae erga alterum affinium. Quae notanda expressit D. Th. (in resp. ad primum citandi art.) « gradus in propinquitate attinentiae non possunt accipi, nisi secundum ascensum et descensum propagationis, ad quam non comparatur affinitas nisi mediante consanguinitate: et ideo affinitas non habet gradus per se, sed sumptos iuxta gradus consanguinitatis ». His positis, patet gradus non competere affinitati nisi ratione consanguinitatis intervenientis. En ratio D. Th. [2]. « Respondeo dicendum quod res non dividitur divisione per se, nisi

[1] Suppl. quaest. LV, art. 1 ad secundum.
[2] Suppl. quaest. LV, art. 7 corp.

ratione illius quod competit sibi secundum genus suum, sicut animal per rationale et irrationale, non autem per album et nigrum. Carnis autem propagatio per se comparatur ad consanguinitatem, quia ex ea (propagatione) immediate consanguinitatis vinculum contrahitur; sed ad affinitatem non comparatur, nisi mediante consanguinitate, quae est causa eius. (Scilicet: una cum matrimonio). Unde cum gradus attinentiae per propagationem carnis distinguantur, distinctio graduum per se et immediate competit consanguinitati, sed affinitati, mediante consanguinitate. Et ideo ad inveniendum gradus affinitatis est regula generalis, quot quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attinet mihi uxor ». Gradus autem quicumque determinatus consanguinitatis est semper in una ex lineis vel recta vel obliqua. Et consequenter dictis, in eadem linea qua unusquisque sit consanguineus uni coniugum erit affinis alteri coniugi.

Ad dictorum partialem confirmationem et iuridicum complementum libenter afferimus Gregorii Papae decretalem in Gratiani Decreto: [1] « Porro de affinitate quam dicitis parentelam esse, quae ad virum ex parte uxoris seu quae ex parte viri ad uxorem pertinet, manifestissima ratio est: quia si secundum divinam sententiam ego et uxor mea sumus una caro; profecto mihi, et illi mea, suaque parentela propinquitas una efficitur. Quocirca ego et soror uxoris meae in uno et primo gradu erimus: filius vero eius in secundo gradu erit ad me, neptis vero tertio, idque utrinque in ceteris agendum est successionibus... Quod nimirum uxori de propinquitate viri sui in cunctis cognationis gradibus convenit observari ».

23. **Distinctio personarum ratione rituum.** — Can. 98 agit de personarum distinctione in ordine ad alias, quae autem non in natura sed in disciplina ecclesiastica fundatur, ac nomen sortitur ex sacra liturgia, iuxta diversos nempe ritus, quibus Deus Optimus Maximus in catholica Ecclesia colitur. Unde non intelligendus est de illis ritibus etsi diversis, qui ad sacram liturgiam coarctentur, v. gr. de ritibus dominicanorum, carmelitanorum, mozarabico; sed de aliis qui secumferunt etiam diversitatem disciplinae Christi fidelium ad eos pertinentium, v. gr. ritus latinus, graeco-melchita, siro-maronita, slavoni-

[1] Caus. XXXV, q. V, cap. 3.

cus, etc. Constat idipsum ex legibus iuris praecedentis citandis, praesertim ex Litteris Apticis « Orientalium dignitas » Leonis XIII [1], quarum praescriptiones translatae sunt in can. seq. His vero praeiverant veluti maioris momenti const. « Etsi Pastoralis » Bened. XIV [2] pro Italo-graecis, eiusdem Pont. ep. encycl. « Demandatam » [3] pro Siro-Melchitis et alia documenta S. Congr. de Prop. Fide.

24. **Modus sortiendi ritum inter catholicos.** - *Can. 98.* § 1. *Inter varios* non solum principales, sed eorum subdivisiones, *catholicos* prius declaratos ac in usu fidelium Sedi Apostolicae unitorum, non solum apud Orientis ecclesias sed ubilibet, *ritus*, qui sunt, praeter latinum cum varietatibus sacrae solum liturgiae, ambrosiano, mozarabico, monastico, etc., quatuor, nempe armenus unicus, coptus, graecus et syrus, cum varietatibus, *ad illum quis pertinet* originarie, *cuius caeremoniis* in sacramento adhibendis *baptizatus fuit* in quacumque aetate. Hoc praescriptum constituit generalem normam pro rituum orientalium conservatione, praesupponens observantiam can. 756 [4] qui « ex ipsa rei natura etiam Orientalem (Ecclesiam) afficit » (can. 1), propter quem subiungitur in paragrapho quem consideramus prima exceptio : *nisi forte baptismus* equidem sollemnis *a ritus* respectu ad citati canonis praescriptum *alieni ministro* Ecclesiae a) *vel fraude collatus fuit*, « fraus vero legi fit ubi quod fieri noluit, fieri autem non voluit, id fit », ut dicitur in Pandectis [5], nimirum... baptismum dari. Huius exceptionis exemplum nobis offert seq. decl. Commiss. ad ss. canones auth interpretandos : [6] « 11. Utrum qui ad preces parentum contra praescriptum can. 756, a ritus alieni ministro baptizati sunt, pertineant ad ritum in quo sunt baptizati, vel ad ritum in quo, iuxta praescriptum can. 756, baptizari debuissent ? - Resp. prout casus exponitur, negative ad 1^m^ partem, affirmative ad 2^m^ ». - Secunda exceptio in favorem ritus servandi est : b) *vel* « a ritus alieni ministro collatus fuit » *ob gravem necessitatem*, non tantummodo urgentem mortis, sed forsitan

[1] 30 Nov. 1894, A. S. S. XXVII, 257.
[2] 26 Mail 1742. — [3] 24 Dec. 1743.
[4] Can. 756, § 1. Proles ritu parentum baptizari debet.
§ 2. Si alter parentum pertineat ad ritum latinum, alter ad orientalem, proles ritu patris baptizetur, nisi aliud iure speciali cautum sit.
§ 3. Si unus tantum sit catholicus, proles huius ritu baptizanda est.
[5] ff. tit. III, l. 30. — [6] 16 Oct. 1919. C O., XI, 478.

ne diu baptisma differatur, ait enim canon: *cum sacerdos proprii ritus praesto esse non potuit*: v. gr. absens, gravi detentus infirmitate, aliisve urgentibus obligationibus. Quae duo coniungi debent. Tertia exceptio evidens est: c) *vel ex dispensatione apostolica, cum facultas data fuit ut quis certo quodam ritu baptizaretur, quin tamen eidem adscriptus maneret.* Quamvis huiusmodi apostolica dispensatio non ad actum, sed per indultum concederetur.

25. **Prohibitiones mutationis** — Ritus, ad quem unusquisque pertineat, servandus est, hinc § 2. *Clerici* sive orientales sive latini, prout aequitas et § textus suadent, *nullo modo*, sive verbis, sive factis, alliciendo aut minando, *inducere praesumant*, idest: deliberate agendo, *sive latinos ad orientalem, sive orientales* catholicos *ad latinum ritum assumendum.* Hoc ultimum pro missionariis utriusque latini cleri iam severe sancitum fuerat in Leonianis Litt. cit. desumptum extensumque ex C. « Demandatam » Bened. XIV [1]. Prior pars est nova, nec § iste loquitur de assumptione unius ritus orientalis, alterum relinquendo. Hic vero transitus vetatur in ampliore § 3. *Nemini*, ergo nec personae collegiali, *licet sine venia Apostolicae Sedis* (idest S. Congr., pro Ecclesia orientali) *ad alium ritum* quemcumque inter catholicos *transire, aut, post legitimum transitum*, quia illegitimum revocare licet, *ad pristinum reverti.* Clausula tamen irritans nec « aequivalenter statuitur » (can. 11).

26. **Concessio exceptionis.** — Huius prohibitionis limitationem continet § 4. *Integrum est* seu potestas fit *mulieri*, quae viro nupserit, nec simile quid concedit canon marito, *diversi ritus* etiam inter orientales, *ad ritum viri* a) *in matrimonio* ceu contractu *ineundo* b) *vel eo* seu vinculo matrimoniali per illum facto *durante, transire;* c) *matrimonio autem* proprie idest: quoad vinculum *soluto*, sive per viri obitum, sive nullitatis declaratione, (agitur enim de foro externo), sive per dispensationem a matrimonio rato, *resumendi proprii ritus;* nempe: quem matrimonii causa dereliquit, non alterius forsan prius habiti, *libera est potestas* (quin obligetur), *nisi iure particulari aliud cautum sit.* Nempe: sive potestatem negando, sive obligationem imponendo revertendi. Ius particulare accipiendum est sive

[1] 24 Dec. 1743.

scriptum, sive consuetudinarium, et illud sive per Sedem Apl.cam, sive per inferiorem potestatem ecclesiasticam rite constitutum, eo pacto ut particulare sit ratione saltem ritus vel etiam regionis. Huius exemplum invenitur in cit. const. « Etsi pastoralis » Bened. XIV, qui pro Italo-Graecis decernit : « Item graeca uxor potest, si velit, sequi ritum mariti latini, post cuius obitum, ad ritum graecum redire nequeat » (§ VIII, n. IX). Concessio haec uxori data est intuitu matrimonialis pacis amorisque conciliandorum, quae forsitan illum transitum suaderent; non tamen ad has causas restringenda est, liberaliter enim fit concessio. § 3 partim cum VII num. Const. « Orientalium », et § 4 omnino concordat cum eiusdem const. num. VIII.

27. **Cautio.** — Sequitur § 5 iam vigens prius et ex num. II cit. Const. et ex ultimo Const[s]. « Tradita ab antiquis » Pii X [1] Nempe consuetudo seu *Mos quamvis diuturnus*, etiam per annos aut continuus *sacrae Synaxis* idest communionis *ritu alieno* diversi aut eiusdem panis consecrandi *suscipiendae*, prout dicet ad normam can. 866, *non secumfert ritus mutationem*. Ea enim, quae in potestate sunt, non influunt in quamlibet status personarum mutationem.

. CAN. 99. - In Ecclesia, praeter personas physicas, sunt etiam personae morales, publica auctoritate constitutae, quae distinguuntur in personas morales collegiales et non collegiales, ut ecclesiae, semimaria, beneficia, etc.

CAN. 100. - § 1. Catholica Ecclesia et Apostolica Sedes moralis personae rationem habent ex ipsa ordinatione divina; ceterae inferiores personae morales in Ecclesia eam sortiuntur sive ex ipso iuris praescripto sive ex speciali competentis Superioris ecclesiastici concessione data per formale decretum ad finem religiosum vel caritativum.

§ 2. Persona moralis collegialis constitui non potest, nisi ex tribus saltem personis physicis.

§ 3. Personae morales sive collegiales sive non collegiales minoribus aequiparantur.

CAN. 101. - § 1. Circa actus personarum moralium collegialium :

1° Nisi aliud expresse iure communi aut particulari statutum fuerit, id vim iuris habet, quod, demptis suffragiis nullis, placuerit parti absolute maiori eorum qui suffragium ferunt, aut, post duo inefficacia scrutinia, parti relative maiori in tertio scrutinio; quod si suffragia aequalia fuerint, post tertium scrutinium praeses suo voto paritatem dirimat aut, si agatur de electionibus et praeses suo voto paritatem dirimere nolit, electus habeatur senior ordine vel prima professione vel aetate;

2° Quod autem omnes, uti singulos, tangit, ab omnibus probari debet.

§ 2. Si de actibus personarum moralium non collegialium agatur, serventur particularia statuta ac

[1] 14 Sept. 1912, CO. IV, 609.

normae iuris communis, quae easdem personas respiciunt.

CAN. 102. - § 1. Persona moralis, natura sua, perpetua est; exstinguitur tamen si a legitima auctoritate supprimatur, vel si per centum annorum spatium esse desierit.

§ 2. Si vel unum ex personae moralis collegialis membris supersit, ius omnium in illud recidit.

28. **Persona moralis, eiusque distinctio.** — Post omnes distinctiones hucusque explicatas, quae attingunt singulares homines, utpote qui baptismate solum suscepto fiunt personae in Ecclesia, incipit Codex loqui de aliis personis, aiente *can. 99. In Ecclesia, praeter personas physicas*, idest singulares Christifideles, elementum simplex societatis Ecclesiae, *sunt etiam personae morales, publica auctoritate constitutae*, sive quae illam ut societatem instituit, sive quae inde fuit derivata, et *quae* supradictae « personae » *distinguuntur in personas morales a) collegiales et b) non collegiales, ut ecclesiae, Seminaria, beneficia etc.* Notandum hic « Seminaria » connumerari uti exemplum inter personas non collegiales, quia etsi collegium discentium et docentium in eis adsit, non est idem subiectum iurium ex. gr. proprietatis bonorum Seminarii, sed huiusmodi iura subsistunt, quamvis illud collegium dissolvatur.

Primo animum pulsat desiderium sciendi vim verborum physicae et moralis circa personas. Equidem physis est idem ac natura, cui voluntarium contradistinguitur; personae itaque singulares hic appellantur physicae, quatenus semel ac positae in Ecclesia per baptismum, natura hominis eis sufficit ut personae in Ecclesia sint. Sed ad hoc ut « persona moralis » in Ecclesia habeatur, proindeque subiectum iurium specialium socialis organismi, illa non sufficit, sed actus voluntatis interveniat necesse est, nec solum singularium coeuntium, qui collegio dare non possent nisi habita ab eis ut singulis iura, quae augeri nequeunt, secus ac in societate civili, quia per sociorum contractus iuxta leges id consequi possent; hi autem privatorum contractus circa spiritualia non admittuntur a ss. canonibus, nisi auctoritatis publicae interventu sicut in canone dicitur. Idque eo fortius asserendum est, quando persona moralis non est collegium ex personis physicis coalescens, sed res utique ad Ecclesiam catholicam pertinentes ratione tamen ac voluntate carentes, quae propter ipsarum destinationem capacitate iurium per leges ecclesiasticas augentur, sicut in moribus hominum apud societates civiles positum est, ac personae morales non collegiales

in canone appellantur. De his ultimis non in 2° sed in 3° libro, quatenus illae sunt media in Ecclesiae finem ordinata, canones dantur. De harum omnium personarum moralium constitutione seu initio, vita seu actibus, et extinctione aut fine, sunt conditi sequentes tres canones.

29. **Personae moralis initium.** — *Can. 100* § 1. *Catholica Ecclesia et Apostolica Sedes moralis personae rationem habent ex ipsa ordinatione divina.* Haec assertio, ut praedicatur de Catholica Ecclesia, est iuridica expressio damnationis propositionis XIX in Syllabo Pii IX, quae huius tenoris est: « Ecclesia non est vera perfectaque societas plane libera, nec pollet suis propriis et constantibus iuribus sibi a divino suo fundatore collatis, sed civilis potestatis est definire quae sint Ecclesiae iura ac limites, intra quos eadem iura exercere queat ». - Per Apostolicam Sedem non intelliguntur hic Congregationes, Tribunalia, Officia Romanae Curiae, ad generalem normam can. 7 [1]; quia « sermonis contextu aliud apparet ». Illa enim dicasteria ordinationem existentiamque habuerunt a Romanis Pontificibus, ut ex historia constat; sed, ni fallor, intelligendus ipse primatus Petri eiusque successorum a Iesu Christo institutus, non iam singulae personae Romanorum Pontificum. Affirmatque canon: « Apostolica Sedes moralis personae rationem habet », imo « ex ipsa ordinatione divina ». Diximus intelligendum de officio primatûs Rom. Pontificis, unde cum non sit persona collegialis, colligimus eam personis Ecclesiae moralibus non collegialibus accenseri; et consequenter alia officia rite constituta in Ecclesia et proprie dicta, velut personae morales habenda esse iuxta receptos apud societates etiam civiles hominum mores. Hinc possumus iam definire personam moralem in iur. can. esse « quidquid praeter personas physicas in Ecclesia iuris possidendi et exercendi capax in ss. canonibus habetur ». Et est collegialis si pluribus personis singularibus constet, alias vocanda iure persona moralis non collegialis sub quo censu veniunt officia proprie dicta.

[1] Can. 7. Nomine Sedis Apostolicae vel Sanctae Sedis in hoc Codice veniunt non solum Romanus Pontifex, sed etiam, nisi ex rei natura vel sermonis contextu aliud appareat, Congregationes, Tribunalia, Officia, per quae idem Romanus Pontifex negotia Ecclesiae universae expedire solet.

Prosequamur in § 1 expositione: *ceterae inferiores personae morales in Ecclesia eam* rationem *sortiuntur* I° *sive ex ipso iuris praescripto*, II° *sive* a) *ex speciali competentis Superioris ecclesiastici concessione data*, b) *per formale decretum*, c) *ad finem religiosum vel caritativum*. Et hae duae conditiones, scilicet: Superioris constituentis personam moralem ac eius finis, distinguunt hanc personam Ecclesiae ab alia simili societatis civilis. Praescribit canon « ex ipso iuris (sc. canonici) praescripto » v. gr. Sacrum Cardinalium Collegium, « sive ex speciali concessione per formale decretum », proinde non qualicumque modo. Eorum alterutrum sufficit ad personae moralis existentiam, quia lex disiunctive loquitur.

Quaeri potest iudicium de Episcopis in Conc. Oecumenicum legitime congregatis, quod « suprema pollet in universam Ecclesiam potestate » (can. 228, § 1), et de Episcopis per Orbem dispersis, qui Romano Pont. subordinati « ordinario et universali magisterio » gaudent, proindeque moralem in Ecclesia personam constituunt, nec inter inferiores recensendam. Utrum sub § 1° sint comprehensi. Resp. dicendum affirmative ad utrumque, nam in Concilio Oecumenico legitime adunati, praeside Romano. Pont.° vel eius delegato, utpote « Apostolorum successores », hinc repraesentant illud Apostolicum collegium, cui dictum est a Domino: « Quaecumque alligaveritis super terram erunt ligata et in coelo, et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo ». (Matth. XVIII, 18).

Insuper « Episcopi ex divina institutione peculiaribus ecclesiis praeficiuntur, quas cum potestate ordinaria regunt sub auctoritate Romani Pontificis » (can. 329, § 1). Ergo eodem sensu quo cit. canon loquitur, persona illius magisterii ordinarii subiectum est « ex divina institutione ». Quae ceteroquin in canone 100 § 1 asseruntur: repraesentant enim Episcopi « catholicam Ecclesiam » qua subiectum iurium societatis perfectae simul cum Romano Pontifice. Sed « catholica Ecclesia » et Romanus Pontifex « moralis personae rationem habent ex ipsa ordinatione divina ». Ergo idem asseri oportet de utraque simul, sive in Concilio Oecumenico sive moraliter coniunctis Episcopis extra ipsum.

30. **Membrorum numerus.** — § 2. *Persona moralis collegialis constitui non potest* valide, loquitur enim de potentia seu

facultate, *nisi ex tribus saltem personis physicis*. Ita vero ad constitutionem, non ad personae collegialis conservationem. Quae norma confirmat legem Romanorum [1]. « Neratius priscus tres facere existimat collegium, et hoc magis sequendum est », quae lex, priusquam in Codice, fuit adoptata in ecclesiastico iure.

31. **Quo iure gaudent.** — § 3. *Personae morales sive collegiales sive non collegiales minoribus aequiparantur*. Ad cuius intelligentiam immerito afferretur can. 89, scilicet: « persona minor in exercitio suorum iurium potestati tutorum obnoxia manet », cum statim in can. 101 contrarium de moralibus personis statuatur, quamvis multa iura obligationesque per procuratorem exerceantur ab eisdem personis vel iuxta earum normas designatum. Sensus canonis erui potest ex verbis cap. Decretalium 1 « de in integrum restitutione » (I, 41), » cum Episcopo, eiusdem ecclesiae conditionem facere deteriorem non liceat, et ecclesia iure minoris debeat semper illaesa servari ». Quod idem est: « minoribus aequiparantur » in favorabilibus. Idemque applicatur principium in cap. 3 eiusdem tit.: « Nos attendentes quod utraque ecclesia fungatur iure minoris, aequitate pensata: utramque restituimus contra reliquam ad probandam rationem omissam: ne alterutra pars propter huiusmodi negligentiam gravi iactura laedatur ». Ergo canon viget quoque inter morales personas. Et ratione prorsus. Quamvis enim collegiales personae sint prudentiores existimandae propter multorum consilia, tamen quia collegii iura cum singulorum de collegio iuribus non sunt confundenda, et adest periculum negligentiae illorum, minoritatis iurê gaudent, sicut et non collegiales, pro eorumdem tutela.

32. **Personarum moralium actus.** — De iurium exercitio in persona morali collegiali primum, et in persona non collegiali secundo, agit *can. 101*. § 1. *Circa actus personarum moralium collegialium:* 1° *Nisi aliud* diversum ab hoc praescripto vel ipsi contrarium etiam quoad partem, *expresse iure communi*, et quia dicitur « expresse » intelligendum est, non de iure consuetudinario, sed de scripto « iure », videlicet: de norma agendi obligatoria, « communi » seu universali, quae sit in Codice, v.

[1] ff. lib. L, tit. 16, de v. signif. l. 85.

gr. can. 321, *aut particulari*, quod sit tale qualitercumque, etsi pro dioecesi aut religione aliqua *statutum fuerit*.

Sequitur ergo norma generalis secus servanda: *id vim iuris habet*, scilicet: effectum coram Ecclesia propter iuris exercitium *quod, demptis suffragiis nulis*, videlicet: non computatis qualitercumque, ac si huiusmodi suffragia dantes abessent, *placuerit parti absolute maiori*, non omnium praesentium, quia tunc suffragia nulla non demerentur, sed *eorum* tantum *qui suffragium* validum *ferunt, aut, post duo inefficacia scrutinia* votorum, nempe absque maioritate declarata, *parti* unicae *relative maiori in tertio scrutinio*, scilicet: maiori numero inter validum votum dantes pro diversa decisione quaestionis, vel diversis personis, etsi ad dimidium horum vocalium non pertingat. Sed quia ille maior numerus absolutus vel relativus deesse potest, quia in partes aequales dividuntur omnes dantes votum, vel illud dantes cum relativa pluralitate, proinde magis concordes ad invicem prae ceteris forsitan tertiae personae suffragantibus, additur: *quod si suffragia* omnia vel plurium *aequalia* pro et contra *fuerint*, semper *post tertium scrutinium* ac non ultra, *praeses suo* expresso *voto*, quamvis non in eamdem partem ac prius secretum dedit, equidem ob mutatum iudicium, *paritatem dirimat* circa rem propositam, quod ex canonis praescripto facere debet, *aut*, solummodo *si agatur de electionibus, et praeses suo voto paritatem dirimere nolit*, ergo posset quod antea praescriptum fuit, sed quia in his obligatus non est praeses, *electus habeatur*, nempe iuxta canones, posito facto praesidis renuentis dirimere paritatem, *senior* I° *ordine* recepto, quamvis aetate iunior; « senior » enim in hoc accipiendus est praeditus ordine sacro superiore, vel si eiusdem sacri ordinis potiantur, dum alteruter saltem non sit religiosus, qui prius illum recepit, alioquin « senior » erit, II° *vel prima professione*, sive absolute sive in hac religione quando ex altera in hanc transierit, sive post reditum in casu saecularizationis, III° *vel aetate*, quando alia de causa inter praecedentes, senior non sit. Praescriptio haec nova est atque valde laudanda.

Iam prius vigebat secundum reg. iuris 29 in 6° hoc in loco magis explicitam exceptio seu limitatio aequa prorsus numeri 1 posita in n. 2. *Quod autem omnes, uti singulos, tangit, ab omnibus probari debet*. Scilicet: illa onera sive personalia, sive

realia quae a singulis Collegii membris subeunda sunt, imponi nequeunt per solas voluntates maioris partis sed unanimiter suscipienda sunt, et consequenter favores illi donationesque etc. secum habentes onera praedicta seu obligationes singulorum.

Statuit § 2. *Si de actibus personarum moralium non collegialium agatur, serventur particularia statuta*, quae singulas respiciant, vel condita et approbata in earum constitutione, vel per competentem auctoritatem ecclesiasticam data, illa pro singulis, haec pro pluribus. Illa ergo « serventur particularia statuta » *ac normae iuris communis, quae easdem* de quibus agatur *personas respiciunt*. Quae normae cognoscendae erunt, procedente Codicis studio, praesertim in Lib. III.

33. **Personae moralis existentia.** — De duratione ac termino cuiuscumque personae moralis est sequens *can. 102* § 1. *Persona moralis, natura sua, perpetua est*; quia, si collegialis est, cessante per mortem aut aliter aliquo socio, aliisque cooptatis, et successive omnibus antiquis morientibus personis physicis, quibus constat, idem numero Collegium, quod persona est distincta iure a singulis membris, permanet. Similiter perdurat officium, etsi possidentes ipsum sibi ipsis succedant; et personae quae rebus constant, cum hae labentes per tempus reparari debeant, conservantur indefinite. - Sequitur in canone: *extinguitur tamen* iuridice, seu qua moralis persona singularis, tam collegialis quam non collegialis, *si a legitima* idest: iuxta ss. canones ad hoc competente *auctoritate supprimatur* per iurisdictionis actum, et planum est iuxta regulam (Decretalium, V, 41) 1. « Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur », scilicet: quando superiore iure id non prohibeatur, *vel si per centum annorum spatium* continuum, et « anni sumantur prout sunt in calendario » (can. 34, § 3, n. 1°), *esse desierit*, quia vel componentes personam collegialem a tanto tempore fuerunt mortuae vel alias defecerunt, quin ab aliis personis physicis fuerint substitutae, vel moralis personae non collegialis res perierunt. - Quiddam vero singulare invenitur in § 2. *Si vel unum ex personae moralis collegialis membris*, quibus sola haec constat, *supersit, ius omnium in illud recidit*. Proinde usquequo istud manet, illa esse non desinit, et potest novos recipere socios.

Can. 103. - § 1. Actus quos persona sive physica sive moralis ponit ex vi extrinseca, cui resisti non possit, pro infectis habentur.

§ 2. Actus positi ex metu gravi et iniuste incusso vel ex dolo, valent, nisi aliud iure caveatur; sed possunt ad normam can. 1684-1689 per iudicis sententiam rescindi, sive ad petitionem partis laesae sive ex officio.

Can. 104. - Error actum irritum reddit, si versetur circa id quod constituit substantiam actus vel recidat in conditionem *sine qua non;* secus actus valet, nisi aliud iure caveatur; sed in contractibus error locum dare potest actioni rescissoriae ad normam iuris.

Can. 105. - Cum ius statuit Superiorem ad agendum indigere consensu vel consilio aliquarum personarum:

1° Si consensus exigatur, Superior contra earundem votum invalide agit; si consilium tantum, per verba, ex. gr.: *de consilio consultorum,* vel *audito Capitulo, parocho,* etc., satis est ad valide agendum ut Superior illas personas audiat; quamvis autem nulla obligatione teneatur ad eorum votum, etsi concors, accedendi, multum tamen, si plures audiendae sint personae, concordibus earundem suffragiis deferat, nec ab eisdem, sine praevalenti ratione, suo iudicio aestimanda, discedat;

2° Si requiratur consensus vel consilium non unius tantum vel alterius personae, sed plurium simul, eae personae legitime convocentur, salvo praescripto can 162, § 4, et mentem suam manifestent; Superior autem pro sua prudentia ac negotiorum gravitate potest eas adigere ad iusiurandum de secreto servando praestandum;

3° Omnes de consensu vel consilio requisiti debent ea qua par est reverentia, fide ac sinceritate sententiam suam aperire.

Can. 106. - Circa praecedentiam inter varias personas seu physicas seu morales, serventur normae quae sequuntur, salvis normis specialibus quae suis in locis traduntur:

1° Qui alius personam gerit, ex eodem obtinet praecedentiam; sed qui in Conciliis aliisque similibus conventibus procuratorio nomine intersunt, sedent post illos eiusdem gradus qui intersunt nomine proprio;

2° Cui est auctoritas in personas sive physicas sive morales eidem ius est praecedentiae supra illas;

3° Inter diversas personas ecclesiasticas quarum nulla habeat in alias auctoritatem: qui ad gradum potiorem pertinent, praecedunt eis qui sunt inferioris gradus; inter eiusdem gradus personas sed non eiusdem ordinis, qui altiorem ordinem tenet, praecedit iis qui in inferiore sunt positi; si denique ad eundem gradum pertineant eundemque ordinem habeant, praecedit qui prius est promotus ad gradum; si eodem tempore promoti sint, senior ordinatione, nisi iunior ordinatus fuerit a Romano Pontefice; et si eodem tempore ordinem receperint, senior aetate;

4° In praecedentia diversitas ritus non attenditur;

5° Inter varias personas morales eiusdem speciei et gradus, illa praecedit quae est in pacifica quasi-possessione praecedentiae et, si de hoc non constet, quae prius in loco, ubi quaestio oritur, instituta est; inter sodales vero alicuius collegii, ius praecedentiae determinetur ex propriis legitimis constitutionibus; secus ex legitima consuetudine; qua deficiente, ex praescripto iuris communis;

6° Loci Ordinarii est in sua dioecesi statuere praecedentias inter suos subditos, ratione habita principiorum iuris communis, legitimarum dioecesis consuetudinum et munerum ipsis commissorum; et omnes de praecedentia controversias, etiam inter exemptos, quatenus ii collegialiter cum aliis procedant, componere in casibus urgentioribus, remota omni appellatione in suspensivo, sed sine praeiudicio iuris uniuscuiusque;

7° Circa personas quae ad Domum pontificalem pertinent, praecedentia moderanda est secundum peculiaria privilegia, regulas et traditiones eiusdem pontificiae Domus.

Can. 107. - Ex divina institutione sunt in Ecclesia *clerici* a *laicis* distincti, licet non omnes clerici sint divinae institutionis; utrique autem possunt esse *religiosi.*

34. **De actuum valore, si vi, metu, dolo erroreve fiant.** — Postquam Ecclesiae legislator normas dedit, tum quoad naturam diversarum personarum quibus ipsa constat, tum quae varias earum denominationes distinctionesque concernunt, de libero iurium exercitio cavet, ac de actuum personae effectibus, atque in duabus constituit legibus quid coram Ecclesia de his effectibus sentiendum sit, quando actus positi sunt vel cum voluntatis defectu propter vim, metum, vel dolum, qui ab extrinseco proveniunt, vel cum deficiente deliberatione, quando error interveniat quem persona pati potest, nemine aliò illum causante. Dixi « coram Ecclesia », sed intelligatur statutum ab ea etiam coram Deo seu in conscientia valere, quia non existimandum legislatorem ecclesiasticum velle conflictum induci forum conscientiae inter et externum, et subiunxi : « de actuum effectibus » sentiendum, quia de illorum moralitate aut physicâ existentiâ nihil est mutatum, atque de influxu illorum defectuum ad vitandas poenas cavetur in libro quinto Codicis. Ad praesentem locum pertinet principium iuris relatum in cap. 4 (tit. 40, lib. I Decret.) « quae vi metusque causa fiunt, carere debent robore firmitatis ».

Talis est *can. 103*, § 1. *Actus* etiam cum deliberatione, *quos persona sive physica* (agens fortassis personae moralis nomine) *sive moralis ponit ex vi extrinseca*, sive naturali quandocumque id accideret, sive libera, idest : per hominem inflicta, estque bene notandum : *cui resisti non possit*, secus enim sub canonis praescripto non veniunt, *pro infectis habentur*, nempe : coram Ecclesia quoad iuris effectus sunt nullius valoris. Sic intelligenda in hac parte reg. 5 iuris (V, 41) : « Quod latenter (seu per dolum), aut per vim, vel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere ». Persona moralis talem vim pati dicenda est, etiamsi non omnibus de collegio membris vis illa inferatur, sed tot personis Collegii quae ad validitatem actus ex can. 101 necessariae sint. Atque idem iudicetur de metu, dolo, ac errore. Vis autem proprie, seu physica in hoc § accipienda est, per quam adstrictus « magis pati quam agere convincitur » ut ait Innoc. III [1], nam de vi morali seu metu adest sequens § 2. *Actus positi* 1° *ex metu*, qui est : « imminentis vel futuri mali causâ mentis trepidatio ». Dicitur a) *gravi*, nam metus talis est, quando

[1] Cap. 5, tit. 40, lib. I, X.

malum imminens grave est, ac probabiliter praevidetur sic futurum, quod metum passus aliter ipsum vitare nequeat. Sed gravis esse potest absolute pro omnibus, aut relative pro persona quae timet, atque hoc sufficit. - Malum potest a naturali causa provenire vel ab homine minari, quod alterum dicitur « metum incutere ». Homo autem metum incutiens, quandoque id iuste agit, cum ad eum pertineat, eo quod sit, v. gr. iudex, superior erga subditos, pater erga filium secundum eorum potestatem, dummodo iustitiam servet adhuc quoad modum; unde uno vel altero deficiente requisito, poneretur actus ex metu forsan gravi b) *et iniuste incusso*. Si ergo metus levis tantum sit, aut ex naturali causa proveniens, aut ab homine quidem, iuste autem incussus, actus ob huiusmodi metum positi non sunt materia huius canonis. Additur in canone: II° *vel ex dolo*. De quo teneamus quod iam docuit Ulpianus, cum ab eo probata definitio inter Doctores obtineat. Sic scripsit ille [1]: « Itaque ipse Labeus sic definiit, dolum malum esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam. Labeonis definitio vera est. Non fuit autem contentus dolum dicere, sed Praetor (ut supra in eadem lege) adiecit malum: quoniam veteres dolum etiam bonum dicebant, et pro sollertia hoc nomen accipiebant, maxime si adversus hostem latronemve quis machinetur ». Dolum in Codice pro dolo malo accipi ex huius definitione constat, cum ille sit proprie dolus, et condens canonem intendat agentibus personis efficaciter succurrere contra eos, qui calliditate utuntur ad aliquem actum fallaciter extorquendum. Actus ergo positi ex metu supra determinato aut ex dolo *valent*, cum ad eos ponendos vel secus libertas remaneat: interest tamen societatis cuiuscumque, remedium afferre contra plenae libertatis personarum osores, quod praestat Ecclesia decernens nullius valoris esse actus sic positos, quandoque ipso iure quin aliud requiratur, quod expressit canon per verba: *nisi aliud iure caveatur*: quandoque vero « per iudicis sententiam », et inter unum et alterum modum differt, nam ipso iure irriti actus numquam valent, aliorum vero invaliditas a prolata pendet sententia, quae si desit, actus validus manere dicendus est. De hoc altero modo statuit canon: *sed possunt* actus supradicti *ad normam can. 1684-1689*, in quibus enum-

[1] L. 1 § Dolum malum, D. IV, 3

tiantur praescripta quae pro sequenti sententia legitime pronuntianda sunt servanda, *per iudicis sententiam*, quae definitur (can. 1868, §1): « legitima pronunciatio qua iudex causam a litigantibus propositam et iudiciali modo pertractatam definit ». Sic ergo « possunt » illi actus *rescindi*, a) *sive ad petitionem partis laesae* ob metum vel dolum, et adiungitur: b) *sive ex officio* quoad illos casus in quibus hoc ipsum sit utile non tantum bono publico, sed etiam soli animae saluti, utpote quae est auctoritatis ecclesiasticae finis.

35. **Error.** — Nunc de errore. Iste est « falsum de aliqua re iudicium ». Huic similis est, ac pro eo in iure Romano usurpabatur ignorantia, sed haec proprie est « iudicii vel cognitionis carentia de aliqua re ». Quae res potest esse ius, idest: lex, hinc error seu ignorantia iuris, vel potest esse externum aliquod, sive factum, sive res quoad eorum substantiam horumve circumstantiam, et constituit errorem seu ignorantiam facti: et de isto errore statuit *can. 104. Error actum irritum reddit*, accipe: nullius iuridici effectus, *si versetur circa id quod constituit substantiam actus*, (v. gr. in venditione calicis aurei magni pretii, quem vendens putat esse vilis metalli), et iuste (cum errantis voluntas nulla sit) [1], proinde ita confirmatur ius naturae vigens pro conscientia. Subiungit canon: *vel recidat in conditionem sine qua non;* idest: ponens actum vult explicite aut implicite voluntatis actum ab errore ita pendere, ut quoad rem suo errori contrariam nolit actum modo ullo perficere: atque hoc intelligatur etiam de iuris errore seu ignorantia, quia « ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus », et hoc in loco nec a contextu cogimur, nec implicite sicut in prima conditione innuitur, ad facti errorem canonem constringi. Ratio autem est: quia etiam tunc deest voluntas, et ius naturale per canonem confirmatur. De aliis casibus generaliter naturalem actus validitatem tuetur Codicis lex sic prosequens: *secus actus valet, nisi aliud iure caveatur*, et modo quo iure positivo caveatur, quod intelligendum est etiam vim habere pro conscientia. Ut vero christifidelium paci provisum maneat, et hi a damno rationabiliter sint immunes, legimus: *sed in contractibus error locum dare potest actioni rescissoriae ad normam iuris*, scilicet: Libri IV, canonum 1684-1686, idest: sicut in can. praec.

[1] C. lib. I, tit. XVIII, l. 8.

36. **De actu personarum a Superiore requirendo.** — Statim agitur de obligationibus ex iure can. mutuis Superiorem inter et alias personas ad eorum consensum vel consilium quod attinet requirendum; proinde inquit *can. 105. Cum ius statuit* expresse vel aequivalenter, sicut in exemplis infra positis, *Superiorem* cleri saecularis aut religiosi *ad agendum indigere consensu vel consilio aliquarum personarum* sive physicarum sive moralium:

1° Si consensus exigatur, Superior contra earumdem votum requisitum unius vel alterius personae quae singulares sint, aut si illae plures constituant moralem personam, «contra earumdem votum» ad normam can. 101, § 1, 1°, ac similiter ob seq^m. huius canonis numerum si «plurium simul» personarum exquirendum sit votum. Si vero «procedendum sit de personarum duarum v. gr. examinatorum vel consultorum consensu, tunc Superior debet per secreta suffragia (ipsius quoque) rem dirimere, et ea sententia probata erit quae duo saltem suffragia favorabilia tulerit»[1]. Secus, vel in aliis praec^s. casibus «Superior» *invalide agit*, unde obligatur eidem voto declarato se conformare; *si consilium tantum* «exigatur», quod deprehenditur in canone *per verba ex. gr.: de consilio consultorum, vel audito Capitulo, parocho, etc., satis est*, in quantum ille *ad valide agendum* «indiget consilio personarum» earum, *ut Superior illas personas audiat* circa negotium; de liceitate autem subiungitur: *quamvis autem nulla obligatione* (vi canonis) *teneatur ad eorum votum, etsi concors, accedendi*, hoc est: etsi fuerit unanime, sequendum, *multum tamen, si plures* quam duae *audiendae sint personae, concordibus earumdem suffragiis deferat*, sequendo ipsarum sententiam, nam contrarium esset generaliter temerarium vel praesumptuosum, et sic operari prudentiae ac modestiae regulis vetitum, *nec ab eisdem*, concordibus nempe, *sine praevalenti ratione, suo iudicio aestimanda, discedat*; et ad sic agendum obligatur etiam vi huius canonis, qui Superioris conscientiae reliquit opus ab eo ponendum. - Usque nunc de obligationis natura, sed quoad modum petendi consilium aut consensum: *2°. Si requiratur consensus vel consilium non unius tantum vel alterius personae, sed plurium simul*, vel quia hae

[1] S. C. Cons. Dec. «Maxima cura», 20 Aug. 1910, can. 6, § 1 C. O. II, 640.

personam moralem conflant vel quia simul consentire, consiliumve dare praescribitur saltem implicite in ipsa lege, quamvis duae tantum essent. Tunc ergo *eae personae legitime convocentur*, idest: servatis normis forsan vigentibus, eis conveniendi causâ noti fiant destinatus locus, dies et hora, *salvo praescripto can. 162, § 4*, scilicet: defectum convocationis sanari per ipsius praetermissi interventum ceterorum conventui, *et* convenientes *mentem suam manifestent*. Quia vero negotium de quo agitur vel circumstantiae suadere vel expostulare possunt secretum, addit sapienter canon: *Superior autem pro sua prudentia ac negotiorum gravitate*, haec vero requiritur, *potest eas adigere ad iusiurandum de secreto servando*. Quod insufficienter esset decretum, si exemptus forsan unus ex convenientibus adigi nequiret, proindeque subiiciatur oportet. - Circa propriae mentis manifestationem, de qua supra, constitutum est *3°. Omnes de consensu vel consilio requisiti* quamvis singulariter, nec aliter iam obligati, canonis huius vi *debent ea qua par est reverentia* quoad modum, *fide* quoad intentionem rectam *ac sinceritate* quoad veritatem, *sententiam suam aperire*.

37. **De praecedentia inter personas.** — Cum in domo ac regno Dei omnia debeant esse ordinatissima, et corpus Christi mysticum pulchritudine sit decorandum ex optima, quantum possibile sit, interna externaque dispositione membrorum, in seq. canonem transferuntur complenturque praec. iuris praescripta in Tit. de maioritate et obedientia (33, 1) et aliis in locis. Nec id opponitur doctrinae Christi ac Ecclesiae de humilitate sectanda, qua reprobatur appetitus *inordinatus* propriae excellentiae et honorum; nec doctrinae Apostoli iubentis (ad Philipp. II, 3): « In humilitate superiores sibi invicem arbitrantes », eo quod, ut exponit D. Th.[1]: « humilitas, sicut et caeterae virtutes, praecipue interius in anima consistit... Sed in exterioribus humilitatis actibus, sicut et in actibus ceterarum virtutum, est debita moderatio adhibenda » secundum omnes circumstantias. - Commentandus canon in sex numeris normas generales tradit, quorum duo priores continent principia, in tertio et in quarto personae physicae inter se ordinantur, in quinto personae morales collegiales, in sexto datur de contro-

[1] II-II quaest. CLXI, art. 3, ad 3.

versiis in hac re competens Superior, atque in septimo edicitur qualiter praecedentia inter quasdam personas sit moderanda.

Igitur decernit *can. 106. Circa praecedentiam inter varias personas seu physicas* inter se, ast quandoque cum sequenti, *seu morales* ad invicem, *serventur normae quae sequuntur, salvis normis specialibus quae suis in locis* huius Codicis, vel legum liturgicarum quae vi huius clausulae quoque « vim suam retinent » (can. 2), *traduntur*: secundum regulam iuris 34 in 6°: « Generi per speciem derogatur ». Uti genus ergo sint hae normae: *1° Qui alius personam gerit*, sive ut procurator, sive supplens illam, fortassis tamquam eiusdem vicarius, utpote illam representans, *ex eadem obtinet praecedentiam;* sequitur limitatio valde iusta: *sed qui in Conciliis aliisque similibus conventibus*, v. gr. conferentiis episcoporum, congressibus, *procuratorio nomine intersunt, sedent post illos eiusdem gradus* v. gr. post Episcopos si charactere episcopali praediti, atque si quis vicarium capitularem repraesentet, post vicarios capitulares *qui intersunt nomine proprio*, etsi repraesentatus deberet horum aliquos praecedere.

2° Cui est auctoritas iurisdictionis praesertim, seu dominativa, *in personas sive physicas sive morales* collegiales v. gr. Capitulum cathedrale, familiam religiosam, *eidem ius est praecedentiae supra illas* evidenter. De his enim plene affirmandum, quod Reiffenstuel habet in Tit. cit. Decretalium « Maioritas in proposito aliud non est, quam excellentia unius personae prae alia. Et ex hac excellentia, seu praerogativa illa, qua maior praestat minori, nascitur reverentia et obedientia, quae debetur Maioribus ».

Salvis duobus principiis, sequitur *3°. Inter diversas personas ecclesiasticas*, exclusis pro nunc laicis, *quarum nulla habeat in alias auctoritatem: qui ad gradum potiorem pertineat*, ratione iurisdictionis, dignitatis, aut officii proprie dicti, *praecedunt eis qui sunt inferioris gradus*. Ordo graduum ex qualibet ratione praedicta nobis denunciabitur diversis in locis huius II libri. Sequitur: *inter eiusdem gradus personas*, vel quod in idem redit, nullum habentes gradum supra declaratum, *sed non eiusdem ordinis* sacro ritu recepti, *qui altiorem ordinem tenet praecedit iis qui in inferiore sunt positi; seu* quemadmodum Greg. IX [1] « statuit, ut presbyteri primum locum, Diaconi se-

[1] Cap. 15, tit. XXXIV, lib. I. X.

cundum, Subdiaconi tertium, et sic de reliquis obtineant ordinatim etiam si posterius admittantur ». Idest : sine respectu ad tempus transactum in ordine recepto, vel in alicuius Ecclesiae ministerio. His vero omnibus praeponendi Episcopi, iuxta illud can. 7, sess. XXIII Conc. Trid. « Si quis dixerit, episcopos non esse presbyteris superiores,... anathema sit ». - Post graduum ac ordinum obiectivam subordinationem, transit canon 106 ad personarum praecedentiam aliis ex rationibus subiectivis determinandam. Unde prosequitur : *si denique eundem gradum* supra declaratum pertineant *eundemque ordinem* sacro ritu receptum *habeant*, a) *praecedit qui prius est promotus ad gradum* : videlicet : si constet, eo quod diversis diebus promoti fuerunt v. gr. duo Episcopi in diversis consistoriis, Vicarii capitulares duarum dioecesium, vel eodem tempore in eodem actu v. gr. inter duos Episcopos « ille qui prius in (eodem) Consistorio propositus et confirmatus fuit, iuxta. Dec. n. 270, Segobricen » non obstante quod alter prius fuit consecratus, sicut S. Rit. Congr. respondendum censuit in Jaren [1]. Imo « circa praecedentiam inter Episcopos (qua tales) nullam aliam rationem esse habendam, nisi temporis electionis seu promotionis ad Episcopatum, S. R. C. declarat :... Et hoc inter omnes totius Orbis Episcopos servandum esse censuit et declaravit »[2]. Idque magis declaratur ex praecepto Pii IX « De ordine sedendi » in Conc. Vaticano [3] quando statuit : « Quartum locum tenebunt Archiepiscopi, iuxta suae ad Archiepiscopatum promotionis ordinem. Quintum Episcopi, pariter iuxta ordinem promotionis suae » - « nullo habito respectu ad dignitatem vel praeeminentiam Ecclesiarum » sicut addit Coeremoniale Episcoporum quoad sessionem et ordinem proferendi vota in Conc. Prov. [4]. De Proclamatis tantum in Consistorio, intelligendum est quod in Regni Sardiniae [5] « S. R. C. respondit : Praecedentiam (inter Episcopos) regulandam esse a die Dec[i]. Consistorialis super expeditione Ecclesiae », quam regulam servant folia in Consistorio lecta. Aliud obtinuit antiquitus, quando electiones Episcoporum subsequebatur fere statim consecratio. Ait enim Greg. I [6] : « Episcopos secundum ordinationis suae tempus, sive ad con-

[1] 15 Apr. 1904, n. 4133. — [2] Segobricen. 21 Mart. 1609, n. 270. — [3] Litt. Ap. « Multiplices inter » 27 Nov. 1869, n. IV. — [4] Lib. I, cap. XXXI, n. 15. — [5] 2 Mart. 1641, n. 734. — [6] Dist. XXXIII, cap. 7.

sidendum in concilio, sive ad subscribendum, vel in qualibet alia re, sua attendere loca decernimus, et suorum sibi praerogativam ordinum vindicare ». - In defectu expositae prioritatis prosequitur con. 106: b) *si* « eumdem ordinem habentes » *eodem tempore promoti sint* ad eumdem gradum, videlicet: eodem die diversis in locis, quin de prioritate constet, *senior ordinatione* secundum tempus sacri ritus peracti, quando in diversis diebus, vel in eadem ordinatione, *nisi iunior*, scilicet: ordinatione, *ordinatus fuerit a Romano Pontifice* post suam electionem acceptatam; et haec limitatio iam poterat argui ex cap. 7, tit. cit. Decret., et admissa erat per communem DD., quando Innoc. III ait: « etsi decens sit ut illis quantum convenit, a te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas Apostolica collatione ipsius Ordinis honoravit », et subiungitur quid notabile: « per eam tamen ab obedientia, quam alias tibi debent, minime absolvuntur ». - Praecedentia statuta propter prioritatem promotionis ad gradum atque ordinationis susceptae sunt particulares applicationes regulae LIV in 6° « Qui prior est tempore potior est iure ». - Explicit numerus tertius *sic.*; c) *et si* « ad eumdem gradum pertinentes » *eodem tempore* ut supra declaratum est *ordinem* « eumdem » *receperint*, « praecedit » *senior aetate* cum antea dicta limitatione, quae hic magis urget.

Dicitur 4° *In praecedentia* sub n. 3° commentata *diversitas ritus non attenditur*. Ergo praescriptum multiplex de praecedentia personarum physicarum « Ecclesiam orientalem afficit » (can. 1), saltem quando ecclesiasticae personae cuiuslibet ritus orientalis conveniunt cum iisdem latini ritus. Ita Bened. XIV pro Italo-Graecis [1], praecepit: « ut in praecedentiis huiusmodi (nempe: in processionibus, sessionibus, aliisque ecclesiasticis solemnitatibus, quas ex consuetudine, aut proprio arbitrio, et voluntate promiscuo usu peragere solent) nisi consuetudo aliter obtineat, non attendatur ritus Graeci et Latini diversitas, sed tempus ordinationis praedictorum clericorum, vel qualitas ecclesiasticae dignitatis, si aliqui eorum ea insigniti reperiantur, vel caeterae qualitates, quae iure suo in praefatis solemnitatibus principalem locum sibi vindicare solent ». - Pro isto et aliis praescriptis, reminisci oportet (l. 20, tit. 3, lib. I D.) ex I. R.

[1] Const. « Etsi pastoralis » 26 Maii 1742, § IX, n. XVII.

Iuliani legisperiti dictum: « Non omnium, quae a maioribus constituta sunt, ratio reddi potest », de quo ait D. Th.: [1] « verbum illud Iurisperiti intelligendum est in his quae introducta sunt a maioribus circa particulares determinationes legis naturalis (ac divinae), ad quas quidem determinationes se habet expertorum et prudentum iudicium, sicut ad quaedam principia; inquantum scilicet statim vident quid congruentius sit particulariter determinandum. Unde Philosophus dicit: [2] quod in talibus oportet attendere iudicium expertorum et seniorum vel prudentum in demonstrabilibus enunciationibus et opinionibus, non minus quam demonstrationibus ». Hucusque de personis physicis.

Dicitur in 5°. *Inter varias personas morales*, non iam diversae speciei, quarum ordo praecedentiae peculiariter in Codice decernitur, sed *eiusdem* a) *speciei*, idest: inter diversa capitula, diversos ordines, confraternitates, b) *et gradus*, quatenus illae per distinctos canones mutuo subordinantur, v. gr. inter capitula cathedralia et capitula collegialia, ad normam can. 408 § 1, inter ordines atque congregationes iuris pontificii iuxta can. 491, § 1, *illa praecedit* qua collegialis persona, *quae est in pacifica* idest: non litigiosa *quasi-possessione praecedentiae* scilicet: quae solita est praecedere. Haec ergo est prima regula; tantumque in eius defectu additur: *et, si de hoc non constet, quae prius in loco, ubi quaestio oritur, instituta est;* unde colligitur posse contigere, ut in una civitate dominicanorum conventus praecedat communitati franciscanorum et viceversa in alia, si de possessione utrobique non constet, atque in priori civitate dominicana domus fuit instituta, non extantibus ibi franciscanis, dum in altera civitate contrarium evenit. Huiusmodi praescriptum est omnino congruens iuri antiquo, ut patet ex pluribus decisionibus S. Rit. Congr., v. gr. in Toletana [3], censuit expresse mandandum inter Dominicanos, Franciscanos necnon Fratres Mercedis « observandam fel. rec. Gregorius XIII const^m. super Fratrum mendicantium et confraternitatum laicorum praecedentia, editam die 15 Iulii 1583 quae incipit « Exposcit », videlicet, ut supra in canone. « Et S. R. C. in Thelesina respondit [4], Praecedentiam dandam esse illi Confra-

[1] I-II quaest. XCV, art. 2 ad 4um. — [2] *Ethic*, lib. IV, cap. 11 ad fin.
[3] 6 Jul. 1593, n. 33. — [4] 24 Jul. 1638, n. 653.

ternitati quae prius saccis usa est, iuxta dispositionem Bullae Greg. XIII » cit. Imo in Lunen-Sarzanen [1], addidit: « etiam in concursu cum Confraternitate SSmi. Sacramenti, cui tamen debetur praecedentia in Processionibus SSmi Sacramenti (etiam vi can. 701, § 2), dummodo accedat etiam ad alias processiones (ut obligatur ad normam can. 718), et in loco sibi debito incedat ». Fratres autem trium familiarum minoriticarum, nempe: ab Unione Leoniana, Conventuales et Cappuccini, exceptionaliter reguntur quoad mutuam praecedentiam litt. apost. Pii X « Seraphici Patriarchae »[2], quae uti verum pro ipsis privilegium est habendum, contra ius et directe concessum. - Quoad internam personae collegialis cuiuslibet praecedentiam adiungit canon: *Inter sodales vero*, quae particula adversativa monstrat significationem datam verborum *alicuius collegii*, quatenus de ipso speciales normae praeferendae ut supra in canonis initio, non tradantur in Codice, v. gr. religionis, confraternitatis, *ius praecedentiae*, quod urgeri potest, *determinetur ex propriis legitimis constitutionibus* pro dicto collegio rite conditis, collegiumque vocatur persona moralis; quibus deficientibus, idest: *secus ex legitima consuetudine*, quae nempe vim obligandi ad instar constitutionis habeat; *qua deficiente, ex praescripto iuris communis;* ergo prout in n. 3°.

Sequitur 6°. *Loci Ordinarii est in sua dioecesi statuere praecedentias inter suos subditos*, per normas peculiares, deducentis ea prudenter *ratione habita* a) *principiorum iuris communis*, hoc est: Codicis et legum liturgicarum b) *legitimarum dioecesis consuetudinum*, quae nempe sint rationabiles ac praescripto tempore servatae, et c) *munerum ipsis commissorum* v. gr. in Curia dioecesana; *et omnes de praecedentia controversias, etiam inter exemptos*, potiori ratione inter alios et exemptos, *quatenus ii collegialiter* hoc est: in communitate seu aliquo sub numero, et *cum aliis procedant, componere* a) *in casibus urgentioribus*, videlicet: quando ipsi ad invicem notabiliter dissentiant, b) *remota omni appellatione in suspensivo*, ita ut in casu parere debeant Ordinarii loci decisioni ab ipso vel per alium datae, c) *sed sine praeiudicio iuris uniuscuiusque* forsan contrarii. Est ipsa lex Conc. Trid. [3] breviter exposita: « Controversias omnes de

[1] 18 Jun. 1639, n. 682. — [2] 15 Aug. 1910. C. O. II, 713, num. I-VII.
[3] In cap. 13, sess. XXV, de regularibus et monialibus.

praecedentia, quae persaepe maximo cum scandalo oriuntur inter ecclesiasticas personas, tam saeculares quam regulares, cum in processionibus publicis, tum in iis, quae fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, et in deferenda umbella, et aliis similibus, episcopus », ex canone etiam Vicarius generalis et Vicarius capitularis quia « nomine Ordinarii loci veniunt » ad normam can. 198, § 2, « amota omni appellatione et non obstantibus quibuscumque componat ».

Demum declaratur n. 7. *Circa personas* tam ecclesiasticas quam laicas, *quae ad Domum pontificalem pertinent* v. gr. *Mons. Maggiordomo di Sua Santità, Mons. Maestro di Camera, Mons. Elemosiniere Pontificio, Mons. Sacrista* et alii ob titulos ab eadem receptos v. gr. diversi Protonotarii tum de numero participantium, tum supranumerarii, tum ad instar, *praecedentia moderanda est* in Cappella Pontificia praesertim atque extra illam, *secundum peculiaria privilegia* v. gr. quoad Protonotarios ex Motu pr. Pii PP. X « Inter multiplices »,[1] *regulas et traditiones eiusdem pontificiae Domus* sumptae pro familia, ut in usu appellatur. Hoc noscere sufficiat.

38. **Personarum generalis distinctio.** — *Can. 107* continet quamdam generalem physicarum personarum Ecclesiae divisionem in duas classes vel categorias, quae divisio completa est, utpote a Iesu Christo instituta, sed alterutrae personae augere possunt propriam conditionem moralem ac iuridicam per status religiosi assumptionem, manentes in propria classe aut postea se transferentes in alteram. Textus canonis est: *Ex divina institutione*, ut expresse testificatur Evangelium et Actus Apostolorum, *sunt in Ecclesia* qua societate singulari perfecta *clerici* seu vi nominis tanquam sorte electi *a laicis* seu ceteris baptizatis tanquam populo *distincti* peculiari modo, *licet non omnes clerici* etymologice appellati *sint divinae institutionis*, eo quod illud nomen fuit ampliatum; *utrique autem* clerici ac laici *possunt esse* simul ex susceptione compatibilis status *religiosi*.

Hinc sumitur secundi Libri huius divisio in tres partes, videlicet: prima « de clericis », secunda « de religiosis », quia clerici ac laici numerantur in eis, et tertia pars « de laicis ». In his Libri partibus locum etiam apposite occupant diversae per-

[1] 21 Febr. 1905, Dec. auth. S. R. C., n. 4134.

sonae collegiales, pro diversitate personarum ex quibus coalescunt. - Dubium solvendum occurrit: quia si non omnes clerici sunt divinae institutionis, quomodo dicitur: « ex divina institutione sunt in Ecclesia clerici a laicis distincti? ». Ad hoc dicendum: quod ex S. Scriptura in Evangelio constat Dominum Iesum Christum elegisse duodecim ex discipulis, quos Apostolos nominavit, de hisque dicitur Matth. et Lucae dum hi loquuntur de ultima coena: « Vespere autem facto, discumbebat cum *duodecim* discipulis suis », et post institutionem Eucharistiae Iesus dixit eis: « Hoc facite in meam commemorationem » de quibus verbis ait Conc. Trid. in can. 2 de sacrificio missae, sess. XXII: « Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse apostolos sacerdotes, anathema sit ». - Similiter constat ex Evangelio [1] Iesum *illis duodecim dixisse* promittendo: « quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo: et quaecumque solveritis super terram erunt soluta et in coelo ». *Eisdemque* dixit post coenam: « Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat ». Quapropter merito affirmatur; *undecim* ex his (Thoma excepto) Christum apparuisse post resurrectionem, dum fores essent clausae, et dixisse: « Pax vobis. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Haec cum dixisset, insufflavit et dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt », ut testificatur Ioan. in Evang. (XX, 21 seq.), atque Matth. (XXVIII, 18 seq.) et Marci (XVI, 14 seq.) postquam undecim discipuli abierunt in Galilaeam, « accedens Iesus locutus est, eis dicens: Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra; Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis: et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi ». - Demum, quando Apostoli acceperunt adiutores ad ministrandum mensis, quibus Apostoli « orantes imposuerunt manus », nonnisi *septem* illi fuerunt pleni Spiritu Sancto et sapientia, quos constituerunt super illud opus. - Sequitur ex dictis non omnes christianos, sed solum delectos debuisse ex Christi institutione, de qua conscii

[1] Marc., IX, 34 seq. et Matth., XVIII initio et 18.

erant Apostoli, ad hoc assumi, ut essent « ministri Christi ac dispensatores mysteriorum Dei » ; sed quorumdam distinctionem a communi Christifidelium conditione verbum « clerici » designat, communem autem conditionem verbum « laici ». Patet ergo quod « ex divina institutione sunt in Ecclesia clerici a laicis distincti » sicut dicitur in 1ª parte Can. 106, quae concordat can. « Duo sunt » [1] in eius parte recepta : « Duo sunt genera christianorum. Est autem unum genus quod mancipatum divino officio et deditum contemplationi et orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit, ut sunt clerici et Deo devoti, videlicet conversi. Cleros enim graece, latine sors. Inde huiusmodi homines vocantur clerici, idest sorte electi. Omnes enim Deus in suos elegit... Aliud vero genus est christianorum, ut sunt laici, laos enim graece, est populus latine ».

Porro Ecclesia ex potestate a Deo accepta in similitudinem ritus sacri ac missionis praedictae ex populo christiano alios seligit, quos ritu quodam applicet minoribus ministeriis, ut divinum ministerium honorabilius ac decentius exerceatur, ac ita illi se praeparent ad hanc mysteriorum dispensationem. His proinde verbum « clerici » convenienter aptatur, vereque potuit canon, a longo tempore communissimam sequens sententiam adiungere : « licet non omnes clerici sint divinae institutionis ».

[1] 7 Caus. 12, q. 1.

PARS PRIMA

De clericis

SECTIO I.

De clericis in genere.

CAN. 108. - § 1. Qui divinis ministeriis per primam saltem tonsuram mancipati sunt, clerici dicuntur.

§ 2. Non sunt omnes in eodem gradu, sed inter eos sacra hierarchia est in qua alii aliis subordinantur.

§ 3. Ex divina institutione sacra hierarchia ratione ordinis constat Episcopis, presbyteris et ministris; ratione iurisdictionis, pontificatu supremo et episcopatu subordinato; ex Ecclesiae autem institutione alii quoque gradus accessere.

CAN. 109. - Qui in ecclesiasticam hierarchiam cooptantur, non ex populi vel potestatis saecularis consensu aut vocatione adleguntur; sed in gradibus potestatis ordinis constituuntur sacra ordinatione; in supremo pontificatu, ipsomet iure divino, adimpleta conditione legitimae electionis eiusdemque acceptationis; in reliquis gradibus iurisdictionis, canonica missione.

CAN. 110. - Quamvis Praelati titulo, honoris causa, a Sede Apostolica etiam nonnulli clerici donentur sine ulla iurisdictione, proprio tamen nomine Praelati in iure dicuntur clerici sive religiosi qui iurisdictionem ordinariam in foro externo obtinent.

39. **Inscriptiones Partis ac Sectionis.** – Ex dictis ad can. 107 patet, quam apte inscribatur haec *Pars prima: De clericis*, cuius logica imponitur divisio talis, quae, praemissis circa omnes clericos dispositionibus, alias subiungat diversarum huiusmodi personarum officia quaelibet moderantes. Quod perfecit Codex duabus in sectionibus, quarum *Sectio I: De clericis in genere* canones refert quibuslibet clericis communes, quamvis praescriptorum varietatem comportent iuxta diversam illorum conditionem. Atque primo tres canones, videlicet: 108, 109, 110 clericorum definitionem ac generalem horum distributionem, diversum modum quo haec rite fiat, et cuiusdam verbi iuridicam significationem successive tradunt.

40. **Clericorum definitionem** tradit *can. 108* § 1. *Qui* subaudiendi « viri baptizati » ex can. 968 § 1, *divinis ministeriis*

idest : socialibus cultus divinitatis actibus, *per primam saltem*, eo quod ei subsequentes ritus sacri eumdem effectum corroborant, *tonsuram* sic dictam ob tonsionis capillorum ritum, *mancipati sunt* seu dedicati ex obligatione voluntarie suscepta coram Ecclesia. Tales *clerici* secundum usum *dicuntur* ac etiam iuridica verbi significatione, quamdiu « mancipati » permanent. Usus antiquissimus est, verba enim legis [1] ista sunt : « Presbyteros autem et diaconos, et subdiaconos, cantores et lectores, quos omnes clericos appellamus ». Prima tonsura in latina Ecclesia est : « ritus ab Ecclesia institutus, quo fidelis confirmatus, per tonsionem capillorum cui subsequitur superpellicei indumentum, prolatis precum formulis : « Dominus pars... » et « Induat te Dominus... » in sortem Domini segregatur, ad sacros ordines praeparandus ». Et sufficit hoc ut quis clericus dicatur ; eodem tamen nomine semper appellari potest ac in Codicis iure comprehenditur, etsi alios ritus suscipiat sacros.

De his qui « clerici dicuntur », ait § 2. *Non sunt omnes* qua clerici *in eodem gradu* seu pares, *sed inter eos sacra hierachia* vel principatus *est in qua alii aliis subordinantur*. Proprie quidem eo quod, ut ait D. Th. [2] : « hierarchia est sacer principatus. In nomine autem principatus duo intelliguntur, scilicet ipse princeps, et multitudo ordinata sub Principe... Sed si consideretur principatus ex parte multitudinis ordinatae sub principe, sic unus principatus dicitur secundum quod multitudo unô et eôdem modo potest gubernationem principis recipere. Quae vero non possunt secundum eumdem modum gubernari a Principe, ad diversos principatus pertinent, sicut sub uno rege sunt diversae civitates, quae diversis reguntur legibus et ministri ». Ergo « una hierarchia est unus principatus, id est, una multitudo ordinata uno modo sub principis gubernatione. Non autem esset multitudo ordinata, sed confusa, si in multitudine diversi ordines (vel gradus) non essent. Ipsa ergo ratio hierarchiae requirit ordinum (vel graduum) diversitatem. Quae quidem diversitas ordinum (vel graduum) secundum diversa officia et actus consideratur, sicut patet quod in una civitate sunt diversi ordines secundum diversos actus ; nam alius est ordo iudicantium, et alius pugnantium, et alius laborantium in agris, et sic de aliis ».

[1] Nov. 123 § Presbyteros.
[2] I P. quaest. CVIII art. 1 et 2.

Nunc ergo si consideremus potestatem Apostolis eorumque successoribus in Ecclesia collatam a Iesu Christo, ut fideles sub ipso invisibili Capite sanctificentur et regantur, inveniemus Hierarchiam seu verum sacrum principatum, qui obiective seu in seipso consideratus, erit: « Potestas ministrorum Christi in Ecclesia quatenus ordinatis gradibus inter eos participatur » et subiective considerata erit « Personarum ordinata series quae in Christi Ecclesia participes sunt potestatis ministrorum eius ». Quae participatio est intelligenda, sicut divisio « non totius integralis in suas partes, neque totius universalis, sed totius potestativi: cuius haec est natura, quod totum secundum completam rationem est in uno, in aliis autem est quaedam participatio ipsius. Et ita est hic: tota enim plenitudo sacramenti ordinis est in uno ordine (seu gradu), scilicet (in Episcopatu prout hic continet presbyteratum) sacerdotio, sed in aliis (inferioribus) est quaedam participatio ordinis » [1]. Et similiter est in iurisdictione: quamvis tota potestatis plenitudo resideat penes Papam: non tamen excluduntur inferiorum (scilicet Episcoporum et aliorum Praelatorum) potestates, quae sunt participationes quaedam illius potestatis.

Haec hierarchia in Ecclesia invenitur esse duplex, hierarchia ratione ordinis et ratione iurisdictionis, quae rationes multiplici ex capite distinguuntur, nam ordo per sacrum ritum confertur et non aliter, quod de iurisdictione affirmari non potest; potestas per ordinem collata tendit ad cultum publicum rite exercendum, animasque fidelium per sacramenta et sacramentalia immediate sanctificandas, dum iurisdictio ad regimen ecclesiasticum est data, seu ad recte ducendos in finem supernaturalem christianos praescriptis, iudiciis ac poenis. Tertio autem: potestas ordinis semel obtenta nequit sive alienâ, sive propriâ voluntate umquam amitti, iurisdictio autem libere deponitur et quandoque nolenti aufertur. Et ex hoc ultimo charactere verbum ordinis absolute dictum priori potestati proprie reservatur, utpote quod semel ordinatus perpetuo remanet cum ordine, quamvis ad laicalem statum in externa Ecclesiae disciplina reducatur.

Dicta suppeditant facilem intelligentiam § 3. *Ex divina institutione*, quam sacrae litterae continent, *sacra hierarchia*, quae singulariter in Codice nominatur propter unicum Principem

[1] Suppl. quaest. XXXVII art. 1 ad 2.[m]

supremum in duplici hierarchia, *ratione ordinis*, nempe: huius potestatis, *constat Episcopis* qua insignitis huiusmodi charactere, *presbyteris* ob talem sacram ordinationem, *et ministris* seu formaliter diaconis, prout definitum est in sess. XXIII Conc. Trid. can. VI: « Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, presbyteris, et ministris anathema sit ».

Sequitur in Codicis canone: *ratione iurisdictionis*, *pontificatu supremo*, ergo unico, *et episcopatu* illi *subordinato*, qui, prout officium est, in pluribus invenitur. Etenim de primo definitum est in Conc. Vat. sess. IV, cap. I. « Si quis dixerit, beatum Petrum Apostolum... honoris tantum, non autem verae propriaeque iurisdictionis primatum ab eodem Domino nostro Iesu Christo directe et immediate accepisse, anathema sit » et in cap. II: « Si quis dixerit; non esse ex ipsius Christi Domini institutione seu iure divino, ut beatus Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat perpetuos successores... anathema sit ». De episcopatu clamat Apostolus: (Act. XX, 28) « Attendite vobis et universo gregi, in quo vos *Spiritus Sanctus posuit episcopos regere* Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo »; ac demum de subordinatione non licet dubitare, cum doceatur in Conc. Vat. sess. IV, cap. III: « Docemus proinde et declaramus... erga Rom. Pont. iurisdictionis potestatem cuiuscumque ritus et dignitatis pastores atque fideles, tam seorsum singuli quam simul omnes, officio hierarchicae subordinationis, veraeque obedientiae obstringuntur, non solum in rebus, quae ad fidem et mores, sed etiam in iis, quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent; ita ut custodita cum Romano Pontifice tam communionis, quam eiusdem fidei professionis unitate, Ecclesia Christi sit unus grex sub uno summo pastore. Haec est catholicae veritatis doctrina, a qua deviare, salva fide atque salute, non potest ». Et revera uni Simoni Petro dixit Iesus: « Pasce agnos meos: Pasce oves meas » (Ioan. XXI, 15 seq.) adimplens promissionem: « Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam » (Matth. XVI, 18). - Ratione ordinis in praedictis gradibus constituti conformantur sacerdotio eius, ad quem « iuravit Dominus et non poenitebit eum: '' Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech '' » (Psal. CIX, 5); atque ratione iuris-

dictionis obtinentes alterutrum ex gradibus participes fiunt potestatis Iesu Christi de quo scriptum est (Psalm. II, 6): « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius », nempe: super populum Dei electum seu Catholicam Ecclesiam.

Explicit canon 108 in § 3: ... *ex Ecclesiae autem institutione* se conformantis divinae institutioni *alii quoque gradus* inferiores *accessere*. Et quidem « ab ipso Ecclesiae initio (eorum) nomina, atque uniuscuiusque ecrum propria ministeria... in usu fuisse cognoscuntur », ut asserit Conc. Trid. [1]. De utraque ratione Hierarchiae hoc est intelligendum, quia in utraque alios esse gradus scimus, et ex ipsa grammaticali canonis dispositione confirmatur. - Proinde Codicem approbans S. Pontifex praetulit sententiam communissime iam receptam, ordines minores ab Ecclesia institutos esse. Quinam sint hi « alii quoque gradus » ex aliis ss. canonibus discemus.

41. **In hierarchiam cooptatio.** — Iterum singulariter hierarchiam nominat sequens *can. 109. Qui in ecclesiasticam hierarchiam cooptantur*, ex praesenti enim disciplina omnes gradus ex diversa ratione profluentes in illa sic invicem ordinantur, ut unius hierarchiae partes potius videantur. Sub verbis canonis: *non ex populi* (civilis nec solius christiani) *vel potestatis saecularis* (cuiuslibet, quamvis haec a catholico possideatur) *consensu* velut necessario *aut vocatione adleguntur*, comprehenditur hierarchia in tota eius amplitudine; sed quoad ordinis gradus continetur definitio dogmatica ex Conc. Trid. (sess. XXIII, can. VII): « Si quis dixerit... Ordines ab Episcopis collatos sine populi, vel potestatis saecularis consensu, aut vocatione, irritos esse; ...anathema sit ». Can. 109 pars affirmativa est triplex: 1. *sed in gradibus potestatis ordinis* (omnibus quidem) *constituuntur sacra ordinatione* uti explicabitur in Tit. « de Ordine » Lib. III; *in supremo pontificatu, ipsomet iure divino*, iuxta can. dogmaticum cit. supra ex cap. II sess. IV Conc. Vat.; sed cum hic canon loquatur de successoribus S. Petri, et modus designandi hunc successorem iure divino statutus non sit, sed Ecclesiae potestati relinquatur determinandus, optime animadvertitur: *adimpleta conditione legitimae electionis eiusdemque acceptationis*: sic enim legitur in vigente const. « Vacante

[1] Sess. XXIII, cap. 2.

Sede Aplca » Pii X [1]. « 87. Post electionem canonice factam consensus electi per Cardinalem Decanum nomine totius S. Collegii requiratur. 88. Hoc consensu praestito intra terminum, quatenus opus sit prudenti arbitrio Cardinalium per maiorem votorum numerum determinandum, illico electus est verus Papa, atque actu plenam absolutamque iurisdictionem supra totum orbem acquirit et exercere potest ».

Ultimum comma can. 109 declarat modum constituendi clericos *in reliquis gradibus iurisdictionis*, nempe *missione canonica* seu peractâ iuxta ss. canones. Notandum hic non excludi gradum episcopatûs, qui iure quidem divino est constitutus quoad officium, sed singulorum iurisdictio Episcoporum per missionem obtinetur. Per missionem hanc intelligitur publicae potestatis communicatio ad regendum fideles determinatos.

42. **Praelati duplex denominatio.** — Pluribus clericis diversorum hierarchiae graduum est communis appellatio quaedam honorifica, excellentiam prae aliis vi nominis implicans. De huius appellationis duplici sensu loquitur *can. 110. Quamvis Praelati titulo, honoris causa, a Sede Apostolica etiam nonnulli clerici donentur* tum in Curia Romana, tum extra eam, qua tales *sine ulla iurisdictione; proprio tamen nomine Praelati in iure dicuntur clerici sive saeculares sive religiosi qui iurisdictionem ordinariam in foro externo obtinent.* Quid sit iurisdictio ordinaria, et qui eam obtineant, edicitur in can. 197, 198; et quid sit forum externum alibi opportunius explicabimus.

43. **Titulorum ordo.** — Ab initio huius libri usque ad hunc canonem posita fuit quaedam introductio, in qua definitiones ac principia praecipuam efformant partem; propterea nunc solummodo incipiunt eiusdem libri tituli, sub quibus canones ordinantur legislationis positivae de personis, et ad hanc sectionem quod attinet, sex titulis illa conflatur sic logice dispositis quod primus sit de norma observanda in clericatûs initio, cui subsequuntur duo alii de iuribus et privilegiis, cum obligationibus clericorum, atque ante Tit. sextum de quadam clericatus amissione saltem externa, duo alii inseruntur Tituli, utpote ad clericos in genere attinentes, tum de officiis ecclesiasticis quae a

[1] 20 Ian. 1904, cap. VII.

clericis solummodo obtineri possunt, tum de iurisdictione ordinaria et delegata, quae quibusdam officiis sunt adnexa vel tantum clericis dari queunt.

TITULUS I.

De clericorum adscriptione alicui dioecesi.

CAN. 111. § 1. Quemlibet clericum oportet esse vel alicui dioecesi vel alicui religioni adscriptum, ita ut clerici vagi nullatenus admittantur.

§ 2. Per receptionem in primae tonsurae clericus adscribitur seu, ut aiunt, *incardinatur*, dioecesi pro cuius servitio promotus fuit.

CAN. 112. - Praeter casus de quibus in can. 114, 641, § 2, ut clericus alienae dioecesi valide incardinetur, a suo Ordinario obtinere debet litteras ab eodem subscriptas excardinationis perpetuae et absolutae; et ab Ordinario alienae dioecesis litteras ab eodem subscriptas incardinationis pariter perpetuae et absolutae.

CAN. 113. - Excardinationem et incardinationem concedere nequit Vicarius Generalis sine mandato speciali, nec Vicarius Capitularis, nisi post annum a vacatione sedis episcopalis et cum consensu Capituli.

CAN. 114. - Habetur excardinatio et incardinatio, si ab Ordinario alienae dioecesis clericus beneficium residentiale obtinuerit cum consensu sui Ordinarii in scriptis dato, vel cum licentia ab eodem in scriptis concessa e dioecesi discedendi in perpetuum.

CAN. 115. - Etiam per professionem religiosam quis a propria dioecesi excardinatur, ad normam can. 585.

CAN. 116. - Excardinatio fieri nequit sine iustis causis, et effectum non sortitur, nisi incardinatione secuta in alia dioecesi, cuius Ordinarius de eadem priorem Ordinarium quantocius certiorem reddat.

CAN. 117. - Ad incardinationem alieni clerici Ordinarius ne deveniat, nisi:

1° Necessitas aut utilitas dioecesis id exigat, et salvis iuris praescriptis circa canonicum ordinationis titulum;

2° Ex legitimo documento sibi constiterit de obtenta legitima excardinatione, et habuerit praeterea a Curia dimittente sub secreto, si opus sit, de clerici natalibus, vita, moribus ac studiis opportuna testimonia, maxime si agatur de incardinandis clericis diversae linguae et nationis; Ordinarius autem dimittens, graviter onerata eius conscientia, advigilare debet ut testimonia sint veritati conformia;

3° Clericus iureiurando coram eodem Ordinario eiusve delegato declaraverit se in perpetuum novae dioecesis servitio velle addici ad normam sacrorum canonum.

44. **Inscriptio tituli et ordo canonum.** — Inscriptionis sensus est: de cooptatione clericorum inter eos qui destinantur ad laborem sacri ministerii stabiliter peragendum in aliqua dioecesi. - Sub eo praescripta inveniuntur: de necessitate huius adscriptionis, et hoc in can. 111, de adscripti translatione ab una in alteram dioecesim aut de sola cessatione adscriptionis, et profecto quoad validitatem in can. 112-115, ac denique observanda praesertim circa novam in alteram dioecesim adscriptionem inveniuntur in can. 116, 117. Ex ordine illos perpendamus.

45. **Adscriptionis clerici initium.** — *Can. 111*, § 1. *Quemlibet clericum oportet esse vel alicui dioecesi*, quo nomine venit etiam quasi-dioecesis, *vel alicui religioni* per professionem *adscriptum*, eo quod statuit can. 567, § 2: « Ad ordines (primam quoque tonsuram novitii) ne promoveantur », *ita ut clerici vagi*, scilicet: absque eo quod ad determinatum pertineant coetum clericorum alicui Praelato subiectorum, *nullatenus admittantur*, sicut a remota antiquitate curavit Ecclesia. Et hoc quidem servabitur, si adscriptio cum clericatu simul inita, quin sequatur in religione professio, posthac deficere nequeat.

Primae conditioni providet § 2. *Per receptionem primae tonsurae* factus *clericus* saecularis (hos enim solos respiciunt canones huius tituli) *adscribitur, seu ut aiunt, incardinatur dioecesi pro cuius servitio promotus fuit*. Verbum « incardinatio » non adhibetur ad significandum adscriptionem alicui religioni. Atque notandum non incardinari clericum dioecesi a cuius Episcopo primam tonsuram ille recipiat, si pro alterius servitio id Episcopus praestet.

Praescriptum huiusmodi ad ordinum « receptionem » extenditur in sequenti responsione Pont. Commiss. ad interpretandos auth. canones[1]: « 2° Utrum ille qui ordinetur a proprio Episcopo servitio alius dioecesis, incardinetur huic alii dioecesi iuxta can. 111, § 2, an potius dioecesi proprii Episcopi iuxta canonem 969, § 2. — Emmi. Patres... responderunt: Ad II. Affirmative ad primam partem; negative ad secundam ».

46. **Excardinatio et incardinatio.** — Supposita incardinatione, ad providendum adscriptionis prosecutioni procedit *canon 112. Praeter casus de quibus in can. 114, 641* § 2, quia tunc adscriptionis translatio per alium actum habetur, *ut clericus*, proinde alicui dioecesi incardinatus saltem vi can. praec. § 2, alteri idest: *alienae dioecesi valide incardinetur a suo* sic dicto propter actualem incardinationem, quod bene notetur, *Ordinario obtinere debet litteras* notandum: a) *ab eodem subscriptas* formalis *excardinationis*, idest: exprimentes facultatem discedendi e clero dioecesis, b) *perpetuae*, hoc est, sine temporis limitatione, c) *et absolutae*, exclusa nempe quacumque conditione. Hoc primum ab Ordinario supra declarato, sed insuper

[1] 3 Aug. 1919. « Il Monitore ecclesiastico », Serie IV, Vol. II, 57.

et ab Ordinario alienae dioecesis in cuius clerum adscribendus sit, itidem *litteras* a) *ab eodem subscriptas* formalis *incardinationis* continentes admissionem in clerum eidem Ordinario subiectum b) *pariter perpetuae* c) *et absolutae*, idest: « nullis sive expressis sive tacitis limitationibus, ita ut novae dioecesi prorsus mancipetur » (ex Dec. « A primis » ut postea). Ordinarii subscriptio sufficit, nec sigilli appositio requiritur.

47. **Ordinarius competens.** — Quinam hic veniat per exceptionem « Ordinarii nomine » (can. 198, § 1) praescribit *Can. 113. Excardinationem*, scilicet: actum iure necessarium ut adscriptio in dioecesi removeatur, *et incardinationem*, seu actum iure efficacem ad clericum dioecesi adscribendum, *concedere nequit* a) *Vicarius generalis sine mandato speciali* ultra illud officium, b) *nec Vicarius Capitularis* (idemque dicatur de Administratore Apostolico, « si ad tempus datus sit » (can. 315, § 2, 1°) *nisi* I *post annum a vacatione Sedis Episcopalis*, ergo expleto anni sequentis eodem die calendarii, quo Sedes Episcopalis vacavit (can. 34, § 3, n. 3°), non altero in quo incepit officium Vicarii Capitularis, *et* II° *cum consensu Capituli*, subintelligitur cathedralis, et ad normam can. 105, 1°. Prima conditio non viget, ut patet, si Administrator Apostolicus datus fuerit, Sede plena.

48. **Excardinatio et incardinatio ipso facto.** — Sine praefatis litteris contingere potest excardinatio iure valida in duplici facto, scilicet: *Can. 114. Habetur* definita in can. praec. *excardinatio et incardinatio* simul, *si ab Ordinario* competente iuxta can. prace. *alienae dioecesis*, sic dictae quoad clericum transferendum, hic *clericus* a) *beneficium* proprie dictum seu in canonem 1409 definitum, non qualecumque, sed *residentiale* secumferens onus permanendi in loco beneficii *obtinuerit* vere per provisionem b) *cum consensu sui Ordinarii* a cuius dioecesi excardinandus est cum effectu, et *in scriptis dato;* huic autem consensui acquipollet quod in altero disiunctivae propositionis membro ponitur: *vel* c) *cum licentia ab eodem* quamvis non subscripta, *in scriptis* v. gr. notarii testimonio *concessa e dioecesi discedendi in perpetuum.* Id congruit statuto Conc. Carthaginensis in Gratiani Decreto[1]: « Clericum alienum, nisi concedente eius Episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in

[1] Dist. LXXII, cap. 2.

Ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam lectores, et psalmistae, et ostiarii retinent ». Iusta praescriptio, ne dioeceses amittant clericos, veluti ablatos, sine illius voluntate qui curam dioecesis habet. Ille consensus et haec licentia, quamvis in scriptis, differunt a litteris excardinationis, saltem quia sub aliqua conditione sunt etiam valida, sed non est sic de illis litteris ab Ordinario quoque subscribendis. Bene autem considerandum, quod sive concessio beneficii sive ille consensus vel licentia, quando ad normam canonis secumferunt incardinationem ac excardinationem, scilicet: coalescunt simul et cum praefatis conditionibus, sub nomine Ordinarii in hoc canone nec Vicarius generalis nec Vicarius capitularis nec « Administrator Apostolicus ad tempus datus » (can. 315, § 2, 1°) venire possunt, nisi ad normam can. 113 propter hunc canonem, nam aliter excardinationem et incardinationem quaslibet concedere nequeunt.

49. **Excardinationis alius casus.** Alium casum excardinationis absque incardinatione praebet *can. 115. Etiam per professionem religiosam* ipso facto *quis a propria* propter adscriptionem *dioecesi excardinatur, ad normam can. 585*, scilicet tantummodo per professionem « a votis perpetuis ».

50. **Excardinationis normae.** — Sequuntur leges servandae, quamvis earum transgressio actus validitati non officiat. *Can. 116. Excardinatio* adhuc *fieri nequit*, seu « non licet »[1] *sine iustis causis*, v. gr. causa curandae sanitatis, ob magnas in dioecesi difficultates, de quibus causis prudenter iudicare ad concedentem excardinationis litteras vel aequipollentes pertinet; supposità vero excardinationis validitate simul et liceitate, prosequitur adhuc canon: *et* illa excardinatio *effectum non sortitur*, ita ut clericus ad dioecesim excardinationis adhuc pertineat, *nisi incardinatione* saltem validà *secuta* idest: exequutioni demandata *in alia dioecesi, cuius Ordinarius de eadem* scilicet: incardinatione iam peracta *priorem Ordinarium*, non quando libeat, sed *quantocius certiorem reddat*. Modò utique sibi beneviso, qui tamen certudinem alteri Ordinario conferat.

51. **Incardinationis normae.** *Can. 117. Ad incardinationem* formalem, idest: « praeter casus de quibus in can. 114, 641, § 2 » (can. 112), sic interpretando ad normam can. 6,

[1] Dec. S. C. C. « A primis » 20 Jul. 1898, n. 1. C. O. II, 103.

num. 2°., 4°., *alieni clerici*, unde non vi huius canonis ad incardinationem per primam tonsuram, *Ordinarius* loci competens ad normam can. 113 *ne deveniat, nisi:*

1° *Necessitas aut utilitas*, quae includit etiam commoditatem *dioecesis id exigat*, iuxta generale principium iuris: [1] « nullum esse adscribendum novum clericum nisi pro necessitate aut commoditate dioecesis »; atque prosequitur canon: *et salvis iuris praescriptis* relatis in can. 979 [2] et seq. *circa canonicum ordinationis titulum* quoad clericos in sacris.

2° *Ex legitimo documento*, nempe: quod scriptum cum subscriptione ac sigillo fidem faciat, *sibi* scilicet: Ordinario clericum incardinaturo *constiterit* cum certitudine circa sequens obiectum: *de obtenta legitima* idest: iuxta praecedentes canones *excardinatione*, videlicet: talem « alienum clericum a sua dioecesi fuisse in perpetuum dimissum » [3] *et habuerit praeterea a Curia dimittente, sub secreto, si opus sit*, quod immo oportet ab ea, nisi ex rei natura colligatur, *de clerici natalibus, vita, moribus ac studiis opportuna testimonia:* semper ergo, sed *maxime si agatur de incardinandis clericis diversae linguae et nationis*, « nam oportet ut Episcopi in iis admittendis cautius et severius procedant » [4]; his vero habitis testimoniis, relinquitur arbitrio prudenti Ordinarii incardinantis, utrum concedat incardinationem vel secus. *Ordinarius autem dimittens, graviter onerata eius conscientia, advigilare debet ut testimonia* illa suae Curiae *sint veritati conformia*, ne scilicet fallatur incardinans Ordinarius, cui proinde illa credere opus est, nisi de contrario constet.

Hae sunt obligationes Ordinariorum et Curiae dimittentis, quibus addatur 3°. *Clericus iureiurando coram eodem Ordinario* scilicet: ad incardinationem deveniente, iuxta grammaticalem contextum, *eiusve delegato declaraverit se in perpetuum novae dioecesis servitio velle addici* et quidem *ad normam sacrorum canonum*. Iurata declaratio haec verbotenus facta sufficit, sed oportet de illa documentum in Curia servari. - Ita in canones redactae sunt praescriptiones Dec. « A primis » [5];

[1] Dec. cit. n. 4. — [2] Lib. III, tit. VI, de Ordine. — [3] Dec. cit. n. 3. — [4] Dec. cit. n. 5.
[5] CO., II, p. 104, nn. 1, 2, 3, 5 partialiter.

omisso, et consequenter abrogato ad normam can. 6, 6°,[1] altero eiusdem S. Congregationis « Decreto »[2] S. Congr. Conc. de litteris excorporationis aut exeat, quibus laici a propria dioecesi dimitterentur, et hoc titulo valerent ab Episcopo benevolo receptore ad clericalem tonsuram et ordines promoveri, quae litterae nunc inutiliter concederentur.

E converso viget unice tamquam « peculiaris lex » ultimo data exclusive Dec. S. Congr. Consistorialis « Magni semper negotii »[3] sub finem Tituli « de obligationibus clericorum » afferendum, in cuius num. 6 praescriptum est: « Hisce servatis normis quinque numerorum inibi praec[m]. aliisque quae in (hoc) tit. I Lib. II Codicis statutae sunt, sacerdotes ex Europae dioecesibus dimissi, in Americae et insularum Philippinarum dioecesibus, utroque Ordinario consentiente, incardinari etiam poterunt ».

TITULUS II.

De iuribus et privilegiis clericorum.

CAN. 118. - Soli clerici possunt potestatem sive ordinis sive iurisdictionis ecclesiasticae et beneficia ac pensiones ecclesiasticas obtinere.

CAN. 119. - Omnes fideles debent clericis, pro diversis eorum gradibus et muneribus, reverentiam, seque sacrilegii delicto commaculant, si quando clericis realem iniuriam intulerint.

CAN. 120. - § 1. Clerici in omnibus causis sive contentiosis sive criminalibus apud iudicem ecclesiasticum conveniri debent, nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum fuerit.

§ 2. Patres Cardinales, Legati Sedis Apostolicae, Episcopi etiam titulares, Abbates vel Praelati *nullius*, supremi religionum iuris pontificii Superiores, Officiales maiores Romanae Curiae, ob negotia ad ipsorum munus pertinentia, apud iudicem laicum conveniri nequeunt sine venia Sedis Apostolicae; ceteri privilegio fori gaudentes, sine venia Ordinarii loci in quo causa peragitur; quam tamen licentiam Ordinarius, praesertim cum actor est laicus, ne deneget sine iusta et gravi causa, tum maxime cum controversiae inter partes componendae frustra operam dederit.

§ 3. Si nihilominus ab eo qui nullam praehabuerit veniam, conveniantur, possunt, ratione necessitatis, ad vitanda maiora mala comparere,certiore tamen facto Superiore a quo venia obtenta non fuit.

CAN. 121 - Clerici omnes a servitio militari, a muneribus et publicis civilibus officiis a statu clericali alienis immunes sunt.

CAN. 122. - Clericis qui creditoribus satisfacere coguntur, salva sint quae ad honestam sui sustentationem, prudenti ecclesiastici iudicis arbitrio, sunt necessaria, firma ta-

[1] Can. 6... 6° Si qua ex ceteris disciplinaribus legibus quae usque adhuc viguerunt, nec explicite nec implicite in Codice continentur, ea vim omnem amisisse dicenda est, nisi in probatis liturgicis libris reperiatur, aut lex sit iuris divini sive positivi sive naturalis.

[2] 24 Novembris 1906, CO., II, p. 105.

[3] 30 Dec. 1918. CO. XI, 39.

men eorundem obligatione creditoribus quamprimum satisfaciendi.

CAN. 123. - Memoratis privilegiis clericus renuntiare nequit; sed eadem amittit, si ad statum laicalem reducatur aut privatione perpetua iuris deferendi habitum ecclesiastici cum plectatur, ad normam can. 213, § 1, 2304; recuperat vero, si haec poena remittatur aut ipse rursus inter clericos admittatur.

52. **Inscriptio tituli.** — Haec videtur esse differentia inter utraque; iura quidem subiectiva clericorum uti eorum peculiares facultates morales in iure enuntiantur, et constituunt quidem favores solum proprios ipsorum, quod postremum innuit etiam vox privilegiorum; sed ut ait Innoc. III [1] « cum privilegium sit *lex privata*.... nec esset privata nisi aliquid specialiter indulgeret », in iure privilegia clericorum tanquam leges proponuntur, quae alios quadantenus obligant, dum clericis concedunt aliquid speciale praeter aut contra ius quod viget ceteris commune. Quinam « dicuntur clerici » hoc in loco scimus ex can. 108, § 1, cum eiusdem explanatione data.

53. **Canonum ordo.** — De iuribus adest can. 118 et partialiter can. 119 in quo et seq. successive quatuor privilegia continentur, quae appellari possunt: privilegium personae sacrae, privilegium fori, quod verbum in can. 120 retinetur, privilegium immunitatis secundum canonis verba, et privilegium honestae sustentationis, antea dictum competentiae. His sequitur ultimus tituli canon de horum amissione privilegiorum.

54. **Iura.** — Igitur quaenam sint iura illa dicit *can. 118. Soli clerici* propter statum clericalem, quem adhuc retinent, *possunt* licite *potestatem* a) *sive ordinis* b) *sive iurisdictionis ecclesiasticae* a divino Ecclesiae fundatore provenientis *et* c) *beneficia ac* d) *pensiones ecclesiasticas*, prout hae a pensionibus ob civile servitium praestitis ab Ecclesia distinguuntur, *obtinere*. Obiecta obtinenda et istae potestates capta opportunitate in suis titulis explicabuntur. « Soli clerici ea obtinere possunt » idem est ac dicere: illi qui saltem primam tonsuram susceperunt, et non alii, etsi religiosi, habent ius passivum obtinendi omnia illa, ita ut ex ss. legibus capaces habeantur illarum potestatum, beneficiorum ac pensionum. Haec vero facienda est distinctio, quod iurisdictio, beneficia et pensiones

[1] C. 25 de Verb. sign., V, 40.

voluntati Ecclesiae relicta omnino quoad collationem soli clerici valide obtineant, servatis aliis ss. canonibus; quibus etiam servatis, alii non clerici valide obtinere nequeunt; potestas vero ordinis, etiam ex Ecclesiae institutione in minoribus gradibus, quia connectitur cum validitate ordinationis extra Ecclesiae arbitrium posita, solum illicite obtineant quicumque clerici non sunt, praedicta quidem de causa; sed insuper coram Ecclesia sunt habendi perinde ac si eamdem potestatem non haberent, a cuius exercitio ex consequenti arcentur equidem valido quantum possibile sit, semper autem ab eius licito exercitio.

Falsus quidam sensus tribui posset huic canoni; solum de praedicta liceitate obtinendi potestatem non de validitate per canonem statui. Ad cuius falsitatis evidentiam, sufficeret verbum can. *possunt* potentiam significans, qua negata, consequenter actus obtinendi negatur. Validior est ratio sumpta ex inscriptione Tituli; agitur enim de iure quod necessario praecedere oportet ipsius exercitio, illudque dicitur abesse in eis qui clericatu carent. Ergo non obtinentur ullo modo ipsa obiecta iuris, quae sunt dictae potestates.

Alius sensus adinveniri posset. Scilicet: canon asserit coexistentiam clericatus necessariam cum possessione illarum rerum. Hoc quidem verificatur etiam de illo homine non tonsurato cui valide sacerdotium conferatur, nam simul clericus fit ac sacerdotii potestatem consequitur. Attamen hic sensus etiam reiiciendus propter supradictam rationem. Ius enim subiectivum lege praeexistit illius exercitio, et iuris ad obtinendas praedictas potestates subiectum ex canone est solus clericus, ille nempe qui talis iam est factus.

55. **Ius ac privilegium.** — Duas partes habet, ius nempe ac privilegium confert sequens *can. 119. Omnes fideles debent*, debito autem correlativum est ius, *clericis, pro diversis eorum gradibus* in hierarchia tum ratione ordinis, tum ratione iurisdictionis, *et muneribus*, quae ultima adiunguntur, quia possunt cum gradu aliquo determinato non copulari. Debent quidem *reverentiam*. Haec dictis atque factis patefit, cum sit externum testimonium aestimationis excellentiae alterius personae. Qualiter debeat tribui non dicitur, nisi ut sit diversa « pro gradibus et muneribus clericorum ». Servanda sunt ergo illa verba et facta quae, iuxta regiones et personas reverentiam exhibentes sint

in usu, praeter alia quae a sacris legibus sive liturgicis sive Codicis designentur. - Notandum est hac obligatione teneri « omnes fideles », sive reges, sive clavum reipublicae habentes, eorumque ministri; quamvis non extendenda erga omnes clericos, pro his enim et verbum « omnibus » omissum est, et adiecta clausula « pro diversis eorum gradibus et muneribus », quae discretionem innuit adhibendam, ita ut reges eorumve ministri reverentiam exhibere non teneantur erga inferiorum graduum clericos, e contra certo teneantur erga Episcopos. Utile visum est hic memorari duos praecedentis iuris textus; videlicet: quoad Reges ac Principes temporales recolendum quod ait Innoc. III in c. « Solitae » [1], « cum alii Reges et Principes Archiepiscopis et Episcopis suis (sicut debent) reverenter assurgant, et eis iuxta se venerabilem sedem assignent ». Et quoad illorum ministros Episcopi meminerint oportet quod ait Conc. Trid. [2]: « non potest S. Synodus non graviter dolere, audiens episcopos aliquos, sui status oblitos, pontificiam dignitatem non leviter dehonestare: qui cum regum ministris, regulis et baronibus in ecclesia, et extra, indecenti quadam demissione se gerunt, et veluti inferiores ministri altaris, nimis indigne non solum locum cedunt, sed etiam personaliter illis inserviunt. Quare... praecipit, ut ab huiusmodi in posterum episcopi se abstineant; mandans eisdem, ut tam in Ecclesia quam foris suum gradum, et Ordinem prae oculis habentes, ubique se patres, et pastores esse meminerint; reliquis vero tam principibus, quam ceteris omnibus, ut eos paterno honore, ac debita reverentia prosequantur ». - Iuri praefato sequitur in canone privilegium: *seque sacrilegii delicto commaculant* « omnes fideles », ubi adnotanda verborum proprietas, vitatur enim verbum « peccato sacrilegii », quia improprie diceretur de tonsurati percussione, cum ille persona vere sacra non sit; percutiens autem illum a sacrilegii delicto immunis non esset, cum revera violetur lex pro personis sacris tuendis lata et « cui addita est sanctio canonica »; huiusmodi autem « actio externa et moraliter imputabilis nomine delicti, iure ecclesiastico, intelligitur » (can. 2195, § 1). - Insuper verbum « commaculant » magna proprietate gaudet, utpote innuens quidquam ex positiva lege pravum tali actione fieri, praeter pec-

[1] 6 h. tit. 33, Lib. I Decretal.
[2] Cap. 17, sess. XXV de Ref.

catum ipsius actionis naturae morali proprium, contra quamlibet personam illa actio posita fuerit. Commaculant igitur sese omnes fideles, *si quando clericis realem iniuriam intulerint*. « Realis iniuria » non dicitur hoc in loco, actio qua clericorum bona furentur vel nocentur, utpote proprie « clericis inferenda » non eorum rebus; nec « realis » prouti vera iniuria oppositionem dicit fictitiae aut solum apprehensae; sed per « realem iniuriam non inferendam clericis » designari voluit legislator iniuriam, quae non verbis tantum sed facto fiat, dummodo tale factum iniuria personam clerici afficiat, quamvis eius corpus aut bona minime nocet, et quae haberetur etiam in clerici persecutione, incarceratione, proiectione luti aut lapidum in eum. Hae iniuriae quidem inter delicta contra personas ecclesiasticas recensentur in Titulo XIII Libri V, can. 2343, cuius commentarium in Libro V Codicis ponendum est.

56. **Privilegium fori.** In sequenti canone praeprimis menda est corrigenda iuxta declarationem Secretariae Status[1] hoc modo: in § 2, lin. 2 verbum *maiores* mutandum in *supremos* et in sequenti linea est omittenda coniunctio *et*.

Can. 120. § 1. *Clerici in omnibus causis sive contentiosis sive criminalibus*, ita distinctis secundum earum obiectum ad normam can. 1552 § 2[2], *apud iudicem ecclesiasticum conveniri debent*, ac loquitur de clericis quasi principalem reorum partem habentibus in iudicio, quod bene animadvertendum. Exceptio est posita: *nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum fuerit*, saltem de quibusdam causis aut clericis, v. gr. in Concordatis, vel ex consuetudine iuridica sicut in Germania, vel propter particularem canonicam legem localem. - Videtur clericos numquam posse apud iudicem laicum conveniri, nisi praefata exceptio locum habeat. Et hoc quandoque foret his temporibus inconveniens. Propterea statuto principio § 1 est additus § 2. *Patres Cardinales, Legati Sedis Apostolicae*, prout in cap. V tit. VII enumerantur diversi, *Episcopi etiam titulares, Abbates vel Praelati nullius* definiendi can. 319, § 1, non autem Abbates

[1] 15 Octobris 1917. CO. IX-I, p. 557.

[2] Can. 1552. § 2. Obiectum iudicii sunt:

1° Personarum physicarum vel moralium iura persequenda aut vindicanda, vel earumdem personarum facta iuridica declaranda; et tunc iudicium est contentiosum;

2° Delicta in ordine ad poenam infligendam vel declarandam; et tunc iudicium est criminale.

regulares de regimine tantum, *supremi religionum iuris pontificii Superiores*, quamvis non sint clerici, *Officiales maiores Romanae Curiae*, sic proprie dicti eo quod in ea officium habent, qui cognosci possunt ex Annuario Pontificio ac sunt Auditores S. R. Rotae, Assessores, Secretarii, Subsecretarii Congregationum, sed isti *ob negotia ad ipsorum munus pertinentia*, quae verba referri nequeunt ad praecedentes, inter eos namque sunt Episcopi titulares absque munere. Illi omnes *apud iudicem laicum conveniri nequeunt sine venia Sedis Apostolicae*; *ceteri privilegio fori gaudentes*, et hoc dicitur tum propter exceptionem § 1, tum ad includendos religiosos utriusque sexus non clericos, et viros ac mulieres in communitate viventes, quamvis hi nec religiosi nec clerici sint (can. 614, 690), tum ad excludendos clericos, qui clericorum privilegia amiserunt. Omnes « ceteri » apud iudicem laicum conveniri nequeunt, etiamsi exemptione gaudeant, *sine venia Ordinarii loci in quo causa peragitur*, hic enim potest circumstantias melius perpendere: quamvis non fuerit actoris nec conveniendi rei Superior ecclesiasticus, secus ac statutum fuerat in litts. encycl. S. C. S. Officii, unde hic paragraphus videtur desumptus[1]. Canon in hac parte congruit Dec.° Pelagii in Conc. Agathensi: « Clericum nullus praesumat apud saecularem iudicem, episcopo non permitente pulsare ». Subiungitur norma ab Ordinario illius loci sequenda: *quam tamen licentiam Ordinarius, praesertim cum actor est laicus*, nam propter hos §^us 2 videtur adiunctus, quibus non haberet ecclesiasticum tribunal adire, uti ab eis praesumptum vel civilis iuris de negotiis temporalibus imperitum, vel nimis favens clericis, *ne degenet sine iusta et gravi causa*, hac ergo non existente, licentia est concedenda; illa vero facilius invenietur quando actor sit etiam clericus. - In fine indigitatur modus quo poterit prudens Ordinarius vitare, ne inconveniens litigandi apud iudices saeculares adversus clericos vel inter clericos verificetur, et quo inutiliter probato facilius licentiam tribuere poterit. Sic enim claudit § 2: *tum maxime* scilicet « numquam denegabunt »[2] *cum controversiae inter partes componendae* (ad quod tamen hoc canone non est obligatus) *frustra operam dederit*.

[1] 23 Jan 1886. Collect. S. C. de P. F. n. 1652.

[2] S. C. S. Offici loc. cit. et S. Congr. de Prop. Fide 17 Maii 1886. Collect. cit., n. 1656.

Praevia obligatio illa est actoris; reo autem, quando illa non fuerit observata, sequentem permissionem dat § 3. *Si nihilominus ab eo qui nullam praehabuerit* necessariam ex § 2 *veniam, conveniantur* recensiti sub § 2 expositione, *possunt*, sed motivum concessionis subiungitur, a) *ratione necessitatis, ad vitanda maiora mala comparere*, unica vero praevia conditione, videlicet: b) *certiore tamen facto Superiore a quo venia obtenta non fuit*, cum ab eo debuisset obtineri. Sic enim monstrat clericus non libenter agere contra privilegium illud, cui renuntiare nequit ad normam can. 123. - Uti vidimus nulla mentio de his clericis facta est, qui ad testificandum vel alia de causa in tribunal laicale vocentur. - Haec pro praxi cavet Ecclesia, dum in Syllabo Pii IX manet damnatio Prop[is]. XXXI. « Ecclesiasticum forum pro temporalibus clericorum causis sive civilibus sive criminalibus omnino de medio tollendum est, etiam inconsulta et reclamante Apostolica Sede ».

57. **Clericorum immunitas personalis.** — Sicut in § 1 can[s]. praec[s]. fori privilegium vindicatum fuit velut iuris principium, de immunitate clericorum personali non minore firmitate statuit *can. 121. Clerici omnes* etiam mere tonsurati *a servitio militari, a muneribus* v. gr. curatorum, tutorum, iuratorum *et publicis civilibus officiis* non quibuscumque, sed *a statu clericali alienis* vel propter distractionem a clericalibus obligationibus vel propter status illius decorem, *immunes sunt;* ita ut nec legibus sint ad illa obligandi. - De iuridico fundamento huius immunitatis invenimus duas propositiones sequentes damnatas in Syllabo Pii IX, scilicet: XXXII. « Absque ulla naturalis iuris et aequitatis violatione potest abrogari personalis immunitas, qua clerici ab onere subeundae exercendaeque militiae eximuntur; hanc vero obligationem postulat civilis progressus, maxime in societate ad formam liberioris regimis constitutam ». Et generaliter Propositio XXX. « Ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitas a iure civili ortum habuit ». - E converso legimus in Conc. Trid. c. 20 sess. XXV de Ref. « Ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutam », quam sententiam ab adversis opinionibus vel erroribus propugnare ad ius publicum ecclesiasticum pertinet. - Aliter ac de fori privilegio cautum est, in hoc canone desiderantur normae practicae quoad illas leges civiles vigentes

adversus praedictas immunitates. Puto ergo ad Ordinarios pertinere has normas tradere, pro quibus ferendis consuli possunt circa servitium militare Dec. « Inter reliquas » S. C. de Religiosis [1] et Instructio Congr. S. Officii [2] pro Italiae clericis, quae insuper sunt in vigore habenda quia implicita pro praxi hoc in canone. Insuper non amiserunt vim suam, utpote ss. canonibus non oppositae particulares normae in dioecesibus aut regionibus hucusque adhibitae legitime.

Opportune considerandum est Codicem tacere de clericorum immunitate a legibus civilibus circa quaedam alia onera, v. gr. tributa personalia vel realia, quando non respiciunt bona proprie ecclesiastica, quia de his cavet in eorundem titulo lib. III. Haec immunitas inferebatur ex cc. 7 et 10 Innocentii III tit. « de Constitutionibus » (I, 2). In eorum capitum altero dicitur: « Ecclesia S. Mariae: Nos attendentes quod Laicis (etiam religiosis) super Ecclesiis et personis ecclesiasticis nulla sit attributa facultas; quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; a quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum et favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum Basilii, de non alienandis praediis rusticis vel urbanis, ministeriis et ornamentis Ecclesiarum: illa reprobatum fuit potissima ratione, quod auctoritate non fuit Rom. Pont. roboratum ». Hoc ex capite infertur, vi canonici iuris praecedentis leges civiles quae ferebantur sine consensu Ecclesiae de rebus temporalibus, et a fortiori de spiritualibus tum Ecclesiarum, tum clericorum, carere obligandi vi, etiamsi ipsarum et eorum commodum respicerent.

Haec sunt quidem iuris principia; sed nunc temporis distinguendum videtur inter civiles societates. Ex his quarumdam gubernantes inierunt conventiones cum S. Sede, in quibus haec remisit hoc privilegium explicite aut implicite, ac tunc leges latae secundum hanc normam poterunt clericos obligare, atque citata lex ecclesiastica salva manet, utpote quod leges illae civiles Ecclesiae gaudent approbatione. Idem asserendum de societatibus in quibus ex canonica consuetudine idipsum obtinuerit. Vel sermo est de societatibus, quae, nullo habito respectu

[1] 1 Ian. 1911, CO. III, pag. 37. — [2] 16 Sept. 1875, A. S. S. XXIII, 40.

ad Ecclesiam, non reverentur praedictam immunitatem, atque hinc leges adversantes iuri canonico vel clericorum officiis ac dignitati, manent irritae neque sunt observandae, nisi quantum sit necessarium ad vitandum maius malum aut scandalum; leges vero aliae quae ad reipublicae bonum ordinantur, observari queunt ac debent, tamquam ob Ecclesiae de iure suo remissionem implicitam in praedictae immunitatis omissione propter hodiernos mores forsitan idipsum requirentes.

Demum quod leges civiles quascumque circa ecclesiasticarum legum obiecta vel circa clericos aut res eorum, valde utiles esse potest doctrina generalis sequens D. Thomae, praemissis duabus propositionibus damnatis in Syllabo Pii IX nempe: Prop. XLII. « In conflictu legum utriusque potestatis, ius civile praevalet », Prop. XLIV. « Civilis auctoritas potest se immiscere rebus quae ad religionem, mores et regimen spirituale pertinent. Hinc potest de institutionibus iudicare, quas Ecclesiae pastores ad conscientiarum normam pro suo munere edunt, quin etiam potest de divinorum sacramentorum administratione et dispositionibus ad ea suscipienda necessariis decernere ». Doctrina consulenda D. Thomae inveniri potest (I" 2"" quaest. XCVI art. 4): « Utrum lex humana imponat homini necessitatem in foro conscientiae », ex quo illud expresse adnotandum censeo: « sicut Augustinus dicit (De lib. arbitr., lib. I, cap. 5 parum a princ.); lex esse non videtur quae iusta non fuerit. Unde tales leges (iniustae) non obligant in foro conscientiae, nisi propter vitandum scandalum vel turbationem; propter quod etiam homo iuri suo debet cedere, secundum illud (Matth. V, 41): Qui angariaverit te mille passus, vade cum eo alia duo; et qui abstulerit tibi tunicam, da ei et pallium ». Hinc sequitur Ecclesiam in iurium suorum exercitio rite cedere, tolerando iniquas leges civiles, sed tantum propter maiora mala vitanda, cui se conformare hinc possunt clerici. Et sic explicit art. D. Th.: « Alio modo leges possunt esse iniustae per contrarietatem ad bonum divinum, sicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam, vel ad quodcumque aliud quod sit contra legem divinam; et tales leges nullo modo licet observare, quia sicut dicitur (Act. IV) *obedire oportet Deo magis quam hominibus* ».

58. **Privilegium competentiae.** Postremum privilegium huius tituli prius appellatum « privilegium competentiae » in-

ductum est in praxim propter canonicam aequitatem et ex analoga iur. Rom. dispositione in multum favorem, et Canonistae ipsum deduxerunt perficientes determinationibus ex c. « Odoardus » 3 Greg. IX « de solutionibus » (III, 23). — De illo tractat *can. 122, Clericis qui creditoribus satisfacere coguntur*, a) *salva sint quae ad honestam sui sustentationem*, omnibus perpensis personae ac locorum adiunctis, *prudenti ecclesiastici iudicis arbitrio, sunt necessaria*, b) *firma tamen eorumdem obligatione* naturali *creditoribus quam primum satisfaciendi*. Nec sunt necessariae amplius conditiones per canonistas recensitae, utpote in iure veteri non expressae, sed ab eis superadditae, vel plene omissae in canone. In foro ecclesiastico servandum absque dubio est hoc privilegium. Sed huiusmodi causae a creditoribus facile ad tribunal laicale deferentur. Tunc pro praxi confugiendum erit clerico ad favores similes, quos leges civiles fortassis concedant, ut aliquo saltem modo huiusmodi privilegium salvum fiat. - Cuius ratio iuridica potest accipi ex c. 2 sess. XXI de Ref. in Conc. Trid. « Cum non deceat eos, qui divino ministerio adscripti sunt, cum Ordinis (vel status clericalis) dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quaestum exercere ».

59. **Privilegiorum amissio.** — De renuntiatione atque amissione privilegiorum praedictorum agit *can. 123, Memoratis privilegiis clericus renuntiare nequit*, tum quia non in favorem solum personae sed conditionis clericalis constituta sunt, tum eo quod lege praecipiuntur, a qua nemo se proprio arbitrio eximere potest. Sic enim legitur in cap. 12 « de foro competenti » (II, 2) : « Manifeste patet, quod non solum in vita, sed etiam voluntarii, pacisci non possunt (clerici) ut saecularia negotia subeant, cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio ecclesiastico publice sit indultum : cui (utpote iuri publico) privatorum pactio derogare non potest. Nec iuramentum licite servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur ».

Attamen illa privilegia pro singulis clericis amissibilia sunt, et propter hoc statim subiungitur in can. : *sed eadem* sciticet : privilegia *amittit*, duplici autem de causa : 1° *si ad statum laicalem reducatur* et 2° *aut privatione* sed *perpetua iuris deferendi habitum ecclesiasticum plectatur, ad normam* quidem quoad primum *can. 213 § 1*, quae citatio addita est in « ad-

denda et corrigenda » alterius editionis Codicis, et quoad privationem ad normam *can. 2304*[1]; utraque vero amissio remedium consequi potest, declarante Summo Pontifice in can^s. calce: *recuperat vero* clericus privilegia, *si haec poena* perpetuae privationis antedictae *remittatur aut* respectu prioris motivi, ad statum laicalem reductus *ipse rursus inter clericos admittatur*. Quo modo id faciendum, videbimus in can. 212.

Ita expositus praesens Titulus satis erit ad intelligentiam canonum 614 et 680, in quibus id elargitur: « iidem, etiam laici ec novitii fruuntur clericorum privilegiis de quibus in can. 119-123 », quae ultima citatio omittens can. 118 confirmat quae diximus tum de distictione praescriptorum Tituli secundum verba inscriptionis eius, tum religiosos laicos non venire sub nomine clericorum.

Imo animadvertatur can. 123 moderari privilegia recensita in can. 119-122, quin de iuribus intelligendum sit directe. Attamen iura quoque « amittit clericus », 1° « si ad statum laicalem reducatur ad normam can. 213 § 1 », quia ex tunc non dicitur clericus in Codice, ac ex can. 118 « soli clerici » ius illud multiplex possident; 2° antequam « privatione perpetua clericus plectatur » de qua in can. 2304, propter praeviam depositionem ex can. 2303 § 1 clericus manet « suspensus ab officio et inhabilis ad quaelibet officia, dignitates, beneficia, pensiones, munera in Ecclesia, tum etiam privationem illorum quae reus habeat, licet eorum titulo fuerit ordinatus ». Quae omnia aequipollent amissioni iurium ex can. 118.

TITULUS III.

De obligationibus clericorum.

CAN. 124. - Clerici debent sanctiorem prae laicis vitam interiorem et exteriorem ducere eisque virtute et recte factis in exemplum excellere.

CAN. 125. - Curent locorum Ordinarii:

1° Ut clerici omnes poenitentiae sacramento frequenter conscientiae maculas eluant;

2° Ut iidem quotidie orationi mentali per aliquod tempus incumbant, sanctissimum Sacramentum visitent, Deiparam Virginem ma-

[1] Can. 2304 § 1. Si clericus depositus non det emendationis signa et praesertim si scandalum dare pergat monitusque non resipiscat, Ordinarius potest eum perpetuo privare iure deferendi habitum ecclesiasticum.

§ 2. Haec privatio secumfert privationem privilegiorum clericalium et cessationem praescripti can. 2303, § 2.

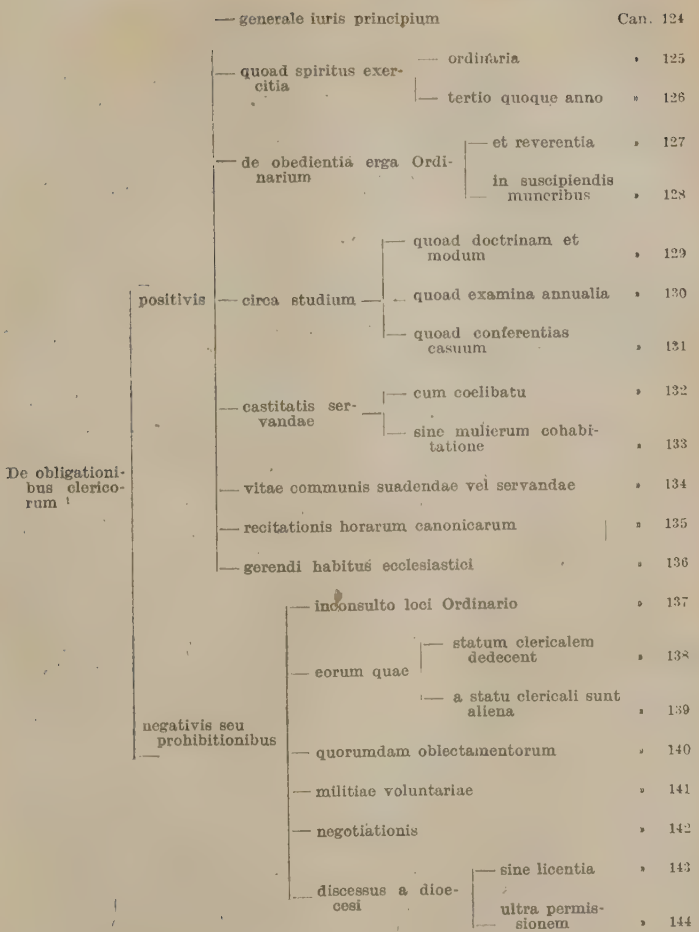

[1] Vide pag. 76, 78, 79, 96, 97.

riano rosario colant, conscientiam suam discutiant.

CAN. 126. - Omnes sacerdotes saeculares debent tertio saltem quoque anno spiritualibus exercitiis, per tempus a proprio Ordinario determinandum, in pia aliqua religiosave domo ab eodem designata vacare; neque ab eis quisquam eximatur, nisi in casu particulari, iusta de causa ac de expressa eiusdem Ordinarii licentia.

CAN. 127. - Omnes clerici, praesertim vero presbyteri, speciali obligatione tenentur suo quisque Ordinario reverentiam et obedientiam exhibendi.

CAN. 128. - Quoties et quandiu id, iudicio proprii Ordinarii, exigat Ecclesiae necessitas, ac nisi legitimum impedimentum excuset, suscipiendum est clericis ac fideliter implendum munus quod ipsis fuerit ab Episcopo commissum.

CAN. 129. - Clerici studia, praesertim sacra, recepto sacerdotio, ne intermittant; et in sacris disciplinis solidam illam doctrinam a maioribus traditam et communiter ab Ecclesia receptam sectentur, devitantes profanas vocum novitates et falsi nominis scientiam.

CAN. 130. - § 1. Expleto studiorum curriculo, sacerdotes omnes, etsi beneficium paroeciale aut canonicale consecuti, nisi ab Ordinario loci ob iustam causam fuerint exempti, examen singulis annis saltem per integrum triennium in diversis sacrarum scientiarum disciplinis, antea opportune designatis, subeant secundum modum ab eodem Ordinario determinandum.

§ 2. In collatione officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum ratio habeatur eorum qui, ceteris paribus, in memoratis periculis magis praestiterunt.

CAN. 131. - § 1. In civitate episcopali et in singulis vicariatibus foraneis saepius in anno, diebus arbitrio Ordinarii loci praestituendis, conventus habeantur, quos *collationes* seu *conferentias* vocant, de re morali et liturgica; quibus addi possunt aliae exercitationes, quas Ordinarius opportunas iudicaverit ad scientiam et pietatem clericorum promovendam.

§ 2. Si conventus haberi difficile sit, resolutae quaestiones scriptae mittantur, secundum normas ab Ordinario statuendas.

§ 3. Conventui interesse, aut, deficiente conventu, scriptam casuum solutionem mittere debent, nisi a loci Ordinario exemptionem antea expresse obtinuerint, tum omnes sacerdotes saeculares, tum religiosi licet exempti curam animarum habentes et etiam, si collatio in eorum domibus non habeatur, alii religiosi qui facultatem audiendi confessiones ab Ordinario obtinuerunt.

CAN. 132. - § 1. Clerici in maioribus ordinibus constituti a nuptiis arcentur et servandae castitatis obligatione ita tenentur, ut contra eandem peccantes sacrilegii quoque rei sint, salvo praescripto can. 214, § 1.

§ 2. Clerici minores possunt quidem nuptias inire, sed, nisi matrimonium fuerit nullum vi aut metu eisdem incusso, ipso iure e statu clericali decidunt.

§ 3. Coniugatus qui sine dispensatione apostolica ordines maiores, licet bona fide, suscepit, ab eorundem ordinum exercitio prohibetur.

CAN. 133. - § 1. Caveant clerici ne mulieres, de quibus suspicio esse possit, apud se retineant aut quoquo modo frequentent.

§ 2. Eisdem licet cum illis tantum mulieribus cohabitare in quibus naturale foedus nihil mali permittit suspicari, quales sunt mater, soror, amita et huiusmodi, aut a quibus spectata morum honestas, cum provectiore aetate coniuncta, omnem suspicionem amoveat.

§ 3. Iudicium an retinere vel frequentare mulieres, etiam illas in quas communiter suspicio non cadit, in peculiari aliquo casu scandalo esse possit aut incontinentiae afferre periculum, ad Ordinarium loci pertinet, cuius est clericos ab hac retentione vel frequentatione prohibere.

§ 4. Contumaces praesumuntur concubinarii.

CAN. 134. - Consuetudo vitae communis inter clericos laudanda ac suadenda est, eaque, ubi viget, quantum fieri potest, servanda.

CAN. 135. - Clerici in maioribus

ordinibus constituti, exceptis iis de quibus in can. 213, 214, tenentur obligatione quotidie horas canonicas integre recitandi secundum proprios et probatos liturgicos libros.

CAN. 136. - § 1. Omnes clerici decentem habitum ecclesiasticum, secundum legitimas locorum consuetudines et Ordinarii loci praescripta, deferant, tonsuram seu coronam clericalem, nisi recepti populorum mores aliter ferant, gestent, et capillorum simplicem cultum adhibeant.

§ 2. Annulo ne utantur, nisi id ipsis a iure aut apostolico privilegio sit concessum.

§ 3. Clerici minores qui propria auctoritate sine legitima causa habitum ecclesiasticum et tonsuram dimiserint, nec, ab Ordinario moniti, sese intra mensem emendaverint, ipso iure e statu clericali decidunt.

60. **Tituli inscriptio et canonum ordo.** — Generaliori formula haec inscriptio includit duas rubricas Titulorum primi et ultimi Libri III Decretalium, scilicet: « De vita et honestate clericorum » et « Ne clerici vel monachi saecularibus negotiis se immisceant »; et sicut hic alter continebat capita non solum clericis, verum etiam monachis communia, ita etiam est sentiendum de Codicis titulo nunc interpretando, prout constat ex can. 592 aiente: « Obligationibus communibus clericorum, de quibus in can. 124-142 », (exceptis ergo duobus ultimis), « etiam religiosi omnes tenentur », ac idipsum in can. 679 § 1 extensum fuit ad sodales societatis in communi viventes sine votis. In utroque autem loco invenitur eadem clausula nullo modo parvi pendenda: « nisi ex contextu sermonis vel ex rei natura aliud constet ». Curam igitur adhibere intendo, ut lectorem commoneam de huiusmodi exceptionibus, quando sint notandae in singulis praescriptionibus; silentiumque signum erit de clericorum obligationibus plane ad illas personas extendendis. - Canones huius Tituli tertii sic disponuntur inter se, ut praemisso generali iuris principio in can. 124, successive tractetur de animae exercitiis in can. 125, 126, de obedientia in duobus seq., de studiis colendis in can. 129-131, de castitate servanda in duobus aliis, de vita communi atque horarum canonicarum recitatione in can. 134, 135, de cultu vestium in can. 136, cui subsequuntur octo ultimi canones diversarum prohibitionum, quas ante can. 137 recensebimus breviter ac nunc egimus de prioribus.

61. **Generale principium:** — Principium, dixi, continet *can. 124. Clerici debent sanctiorem prae aliis* fidelibus, quia quaedam est perfectio gratiae in via non status, sed meriti « charitatis (I, Joan. IV, 18); Perfecta charitas foras mittit timorem

(servilem) : ad quam tenentur omnes » iuxta D. Thomam [1], cum alia sit « meriti quoque sed excellentiae vitae (Gen. IV, 9) ; Noe vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, et ad hanc tenentur clerici super laicos » a) *vitam interiorem* per actus virtutum voluntate elicitos, ex quibus constat vitae sanctitas, *et exteriorem* illi conformem per externos actus, (non enim hypocrisim desiderat Ecclesia) *ducere*, b) *eisque* « laicis » *virtute* adversus passiones ac in adversis *et recte factis in exemplum excellere*, ut ex ipsis velut altioribus moraliter queant fideles exhortationem recipere. Hoc ultimum, quia ipsis Apostolis, quibus dixerat Iesus Christus : « Vos estis sal terrae, vos estis lux mundi » ; ait statim : « Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum qui in coelis est » (Matth. V, 16). Ergo ea mensura qua unusquisque clericus in sortem Domini prae laicis vocatus est, appropinquans dignitati officioque discipulorum Christi, quibus illa verba directa sunt, ea ipsa debet in exemplum praelucere. - Idem argumentum quoad priorem canonis partem deduci potest ex praecepto Domini Sacerdotibus Veteris Testamenti, quod urget fortius in Novo Testamento : « Sancti estote qui *offertis* incensum Domini, quoniam ego sanctus sum ».

Hic canon ius praecedens refert alio modo contentum in Conc. Trid. [2] : « Monebunt praeterea episcopi suos clericos in quocumque ordine fuerint, ut conversatione, sermone et scientia, commisso sibi Dei populo praeeant memores eius, quod scriptum est : Sancti estote, quia et ego sanctus sum. (Lev., XIX, 1). Et iuxta Apostoli vocem : (II ad Cor., IX in princ.) Nemini dent ullam offensionem (etsi exemplo), ut non vituperetur ministerium eorum ; sed in omnibus exhibeant se, sicut ministros Dei.

62. **Exercitia ordinaria.** — Porro ut illa sanctior vita interior foveatur, media proponuntur a loquente legislatore directe cum Ordinariis, veluti securiorem executionem expectante saltem ob Patris ac Iudicis timorem, nam ex canonis iniunctione consequitur posse Ordinarios prudentiori modo monitionum aut poenitentiarum negligentes stimulo urgere. Statuit igitur *can. 125. Curent locorum Ordinarii*, debent ergo pro eorum prudentia et possibilitate obtinere « solis adhortationibus

[1] In Matth., cap. V, n. 9 in fine.
[2] Sess. XIV. Proemium Dec. de ref.

et admonitionibus, nec possunt monere sub poenis et censuris », prout S. Congr. reposuit circa eamdem clausulam Conc. Trid. in cap. 14 sess. XXIII de Ref.: (nec de religiosis vi huius canonis cura est Ordinariis): - 1° *Ut clerici omnes* etiam mere tonsurati usque ad dignitates in dioecesi *poenitentiae sacramento frequenter conscientiae maculas eluant*, quae sufficiens frequentia esset hebdomadaria vel bis in mense. 2° *Ut iidem* supra declarati *quotidie orationi mentali per aliquod tempus incumbant*, sufficiet certo per dimidiam horam, *sanctissimum Sacramentum visitent*, ac per quadrantem sufficeret, *Deiparam Virginem mariano rosario*, equidem tertia ipsius parte, *colant, conscientiam suam discutiant.*

63. **Exercitia spiritualia.** — Illa sunt media ordinario adhibenda, sed alia ut selectoria iniungit *can. 126. Omnes sacerdotes saeculares*, nam de religiosis ac in communi viventibus sunt alii canones. Praescriptum non obligat nisi sacerdotes, qui *debent* a) *tertio saltem quoque anno spiritualibus exercitiis*, et quaestioni: quot diebus; satisfit statim: b) *per tempus a proprio Ordinario determinandum*, cuius nempe dioecesi sunt incardinati, vel si a dioecesi legitime absint, in cuius dioecesi ad normam can. 94 § 1 commorantur: dicitur autem ubi, scilicet: c) *in pia aliqua religiosave domo ab eodem designata vacare;* quia vero ista vacatio est quid externum ac facilis probationis, omnino urgetur his verbis: *neque ab eis quisquam eximatur, nisi* a) *in casu particulari*, non generali quorumdam exemptione, b) *iusta de causa* c) *ac de expressa eiusdem Ordinarii licentia*, proinde non sufficit praesumpta vel tacita. Hi duo canones primo per Codicem sunt inducti.

64. **Reverentia et obedientia.** — Consequuntur canones de obedientia, utpote quod est debitum erga Superiores, secundum equidem post alia interiora erga Deum. *Can. 127. Omnes clerici* ob eorum mancipationem divinis ministeriis sub Praelati ductu, *praesertim vero presbyteri propter* horum promissionem in ordinatione emissam, *speciali obligatione tenentur suo quisque Ordinario reverentiam et obedientiam exhibendi.* « Speciali » dicitur, quia ut meminit Clem. III c. 4 de maioritate et obedientia: « Omnes principes terrae et ceteros homines, Episcopis obedire, beatus Petrus praecipiebat » scilicet: unumquemque suo Episcopo. Et reverentia est alia pars observan-

tiae quae Superioribus debetur. - Ordinarius clerici est Praelatus loci vel incardinationis vel ubi sita est domus tum religiosa tum in communi viventium quando sit clericorum, aut Superior maior religionis clericalis exemptae; sed in genere Ordinarius ille, cui actu subiiciatur clericus quocumque legitimo modo. - Huc pertinet quod S. Congr. Consist. monet in Dec°. « Nemo de sacro »[1] num. « 4. Expletis demum in laica quavis Universitate praescriptis studiorum cursibus, sciant Sacerdotes ac meminerint se Ordinario suo pari omnino ratione ac antea subiectos ac dioecesis servitio manere mancipatos ».

65. **In muneribus adimplendis.** — *Can. 128. Quoties et quamdiu* circa durationem et iterationem *id, iudicio proprii* ratione incardinationis, vel si ab huius dioecesi discesserit legitime clericus, ratione quasi-domicilii « proprii » *Ordinarii*, cuius sententiae deferendum est, a) *exigat Ecclesiae necessitas*, b) *ac nisi legitimum impedimentum excuset*, scilicet: proportionatum muneri, non solum molestia sustinenda, labor, privatio alicuius occupationis, a) *suscipiendum est clericis* b) *ac fideliter implendum munus*, etsi ad officii proprie dicti naturam non pertingat, *quod ipsis fuerit ab Episcopo commissum*. Ex ultimis verbis « ab Episcopo commissum » et ex praecedentibus « Ecclesiae necessitas » liquet « Ordinarii proprii nomen » hoc in canone restringendum ad Ordinarium loci, ac de clericis solum intelligendum, qui eidem ita subiecti sunt, ut ab illo munere exercendo regulari observantia vel vita communi quamvis sine votis non impediantur.

66. **Circa studium.** — Consequenter, de virtutum obligationibus quae ipsum clericum respiciunt, tradit Codex praescripta; primo quidem circa mentis culturam proprio statui necessariam iuxta veterum dicta: « Doctrina sine vita ecclesiasticum Doctorem arrogantem reddit, vita sine doctrina inutilem facit » et « Duo nobis necessaria sunt, vita scilicet, et doctrina, alterum propter nos, alterum propter proximum ». Itaque iubet *can. 129. Clerici studia* utpote occupationem decoram utilemque contra otium, *praesertim sacra* ad quae tenentur, *recepto sacerdotio*, ut non obliviscantur quae didicerunt, imo in eis progrediantur: I° *ne intermittant;* de sequenda vero

[1] 30 Apr. 1918. C. O., X, 238.

norma in deligendis libris quos studeant, subditur: II° *et in sacris disciplinis* a) *solidam illam doctrinam*, non levem utpote illa est quae minus fundata, b) *a maioribus traditam*, quia per traditionem ad nos pervenit fidei disciplina, c) *et communiter ab Ecclesia receptam sectentur* tamquam securiorem, quia Sponsae suae Christus assistit, ut eidem per fidem desponsata maneat, « Sponsabo te mihi in fide » (Oseae, II, 20), d) *devitantes profanas vocum novitates*, sub his enim non raro mentis latent deviationes, e) *et falsi nominis scientiam*, de qua pronunciatum est in Conc. Later. V [1] et confirmatum in Conc. Vaticano (sess. III, cap. IV) « Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatae fidei contrariam omnino falsam esse definimus ». Verba canonis postrema sunt desumpta, ut notum est, ex I ad Timoth. (VI, 20); ubi ratio traditur: « Quam scientiam quidam promittentes, circa fidem exciderunt ». Sic igitur valde cavenda.

67. **Circa examina annualia.** — Ne tam utilis ac necessaria obligatio, si relinqueretur singulis, ab aliquo negligeretur, a providentia Ecclesiae materna positus est *can. 130* § 1. *Expleto studiorum curriculo*, antea enim sufficienter studia promoventur, *sacerdotes omnes, etsi beneficium parocciale aut canonicale consecuti*, absque ulla ergo exceptione, *nisi ab Ordinario loci* non ad libitum, sed *ob iustam causam* idest: proportionatam v. gr. eo quod s. theologiam doceant in Seminario, pluribus s. ministerii occupationibus necessario detineantur aliquo anno, vel gravi praeoccupati infirmitate *fuerint exempti* hoc vel altero anno, sed « qui... ad Universitates laicas frequentandas destinabuntur sacerdotes, si novensiles sunt, ab his examinibus minime eximantur (hac de causa), quin potius eadem subire vel strictius iubeantur, ne, prafanarum scientiarum studio abrepti, ecclesiastica studia praetereant contra praescriptum can. praec. » Ita in cit.° Dec.° « Nemo de sacro ». - Quod autem in praesenti canone praescribitur est: *examen singulis annis saltem per integrum triennium*, posset igitur Ordinarius hanc obligationem augere saltem pro quibusdam ex proportionata causa, et pro omnibus ex simili ratione generali, *in diversis sacrarum scientiarum disciplinis*, non quidem omnibus, sed *antea oppor-*

[1] Sess. VIII 19 Dec. 1513.

tunc designatis, subeant (examen) *secundum modum ab eodem Ordinario determinandum* quoad durationem ac ceteras circumstantias. Animadvertendum hanc praeceptionem non respicere, sicut liquet ex seq. §, sacerdotes religiosos, de quibus severior canon 590 determinatus est.

Utque nascatur aemulatio in studiis colendis, statuit § 2. *In collatione officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum*, quorum definitiones dantur in can. 145 et 1409, *ratio habeatur eorum*, seu praeferantur illi, *qui, ceteris* qualitatibus moraliter *paribus, in memoratis periculis magis praestiterunt*. Iusta enim laboris retributio. Quae praescriptio ulterius citanda e memoria non excidat. - « Poterunt demum Ordinarii (can. 198, § 1) suis clericis (etiam religiosis) praescribere ut aliquo annorum spatio, examen de praedicatione in curia (seu religiosi clerici exempti apud designatos examinatores) quotannis subeant tam voce quam scripto, ea quidem methodo quae ipsis magis probabitur, conformiter scilicet ad praescriptiones Codicis pro examinibus annuis a clericis subeundis post sacerdotii susceptionem ». Ita vigentes « Normae pro sacra praedicatione » num. 40 [1].

68. **Collationes seu conferentiae casuum.** Ad eumdem antedictum finem novi omnino praec.[18] canonis ducit sequens iam prius vigens *can. 131*, § 1. *In civitate episcopali* non solum, verum *et in singulis vicariatibus foraneis saepius in anno* Episcopi iudicio, sed quater saltem, *diebus arbitrio Ordinarii loci praestituendis, conventus habeantur, quos collationes seu conferentias vocant, de re morali et liturgica*, et notanda harum conferentiarum materia; *quibus addi possunt*, non iubentur, *aliae exercitationes, quas Ordinarius opportunas iudicaverit ad scientiam et pietatem clericorum promovendam;* v. gr. docti cuiusdam sacerdotis conferentiam, pietatis exercitium forsitan cum concione pro sacerdotibus; et si Ordinarius hoc iure utens addat eas exercitationes, qui ad collationes conveniant illis etiam interesse debent. - Cum locorum ac temporum circumstantiae facile variari queant, illarum conferentiarum substantiam salvam custodit § 2. *Si conventus haberi difficile sit, resolutae quaestiones*, quae supponuntur fuisse propositae, *scriptae mittantur* ab omnibus qui § 3 obligantur, *secundum normas ab Ordinario statuendas*, ut nemo fraude possit ab hac missione liberari.

[1] S. Congr. Cons., 28 Jun. 1917., C. O., IX, 334.

§ 3. *Conventui interesse*, de quo in 1° §, *aut, deficiente conventu*, ad normam § 2[1] *scriptam casuum solutionem*, ubi designatur resolvendarum quaestionum forma, *mittere debent, nisi a loci Ordinario exemptionem antea expresse obtinuerint*, nec sufficit eam praesumere; his ergo tantummodo exceptis, *tum* a) *omnes sacerdotes saeculares, tum* b) *religiosi licet exempti* I° *curam animarum habentes*, atque hi absolute, *et etiam* II° sub conditione: *si collatio in eorum domibus non habeatur* ad normam can. 591, *alii religiosi* cum notanda designatione: *qui facultatem audiendi confessiones ab Ordinario obtinuerunt*. Heic Ordinarius loci accipiatur propter connexionem cum eodem antea sic expresso. Et ex contextu apparet, non respicere hunc canonem ceteros viros religiosos.

69. **Caelibatus.** — Sequuntur canones de caelibatus obligatione, quae adeo est antiqua, ut Leo Papa ita scripserit ad Anastasium [1]: « Omnium Sacerdotum tam excellens est electio, ut haec, quae in aliis membris Ecclesiae vacant a culpa, in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra Clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati, et procreationi filiorum studere sit liberum: ad exhibendam tamen perfectae continentiae puritatem, nec Subdiaconis quidem connubium carnale conceditur, ut et qui habent, sint tamquam non habentes, et qui non habent, permaneant singulares ». Hoc vero servandum esse ex voto iubet B. Greg. scribens [2]: « Nullum facere Subdiaconum praesumant Episcopi, nisi qui se victurum caste promiserit ». Quae promissio tacite inest ordinis subdiaconatus susceptioni, iuxta Episcopi ordinantis praeviam exhortationem, adhuc faciendam vigente Codice, secundum can. 2 in fine [3].

Nunc explicandus *can. 132*. § 1. *Clerici in maioribus ordinibus constituti* in subdiaconatu et supra, etiamsi religiosi aut in communi viventes sine votis existant, *a nuptiis arcentur*, quod proprie significat saltem prohibitionem de qua legislator in hoc titulo videtur sollicitus, etsi verbum arcere stricte sumptum deneget possibilitatem accedendi ad nuptias, et revera ita est ad normam alterius canonis 1072 [4]. Iidem *et servandae casti-*

[1] Cap. 1 D. XXXII. — [2] Cap. 1 D. XXVIII. — [3] Can. 2 . . . Quare omnes liturgicae leges vim suam retinent, nisi earum aliqua in Codice expresse corrigatur.

[4] Can. 1072. Invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti.

tatis obligatione, quae virtus non tantum opera sed verba et cogitationes contraria vetat, *ita tenentur*, atque statim explicat specialem in eis deformitatem, *ut contra eandem peccantes sacrilegii quoque rei sint*, duplici nempe peccato se coinquinant, contra castitatem et adversus religionem indigne tractantes propriam personam sacram. Non exprimit alterius motivum deformitatis, nempe: « sacrilegii », quod absdubio existit supposita voti tacita emissione, sed cum de hoc sileat et absque exceptione aut conditione loquatur, dicendum est canonem cum sententia concordasse quae asserit: etiam illum qui ob ignorantiam vel pravam voluntatem votum omisisset, tamen ad castitatem ex religione servandam teneri propter consecrationem personae ex ordine cum lege ecclesiastica. In calce canonis habetur: *salvo praescripto can. 214* § 1 tempore suo explicandi de « clerico qui metu gravi coactus ordinem sacrum recepit ».

De aliis inferioribus clericis loquitur § 2. *Clerici minores possunt quidem nuptias inire*, idest: non sunt prohibiti ex canone, *sed*, si ineant, etiamsi ex alia causa v. gr. propter spiritualis cognationis impedimentum fuerint invalidae, *nisi matrimonium fuerit nullum vi aut metu eisdem incusso*, nec sufficit vis aut metus contrahenti alteri incussus; ergo in quocumque casu ineundi matrimonium, salva illa exceptione, *ipso iure e statu clericali decidunt*. Nempe ad statum inferiorem laicalem reducuntur, amittentes ad normam can. 123 privilegia clericalia. - Fuit ergo revocatum cap. unicum de clericis coniugatis in 6° (III, 2) in quo Bonif. VIII statuerat: « Clerici, qui cum unicis et virginibus contraxerunt... privilegium retineant canonis ab Innoc. II editum in favorem totius ordinis clericalis. Et... praesenti declaramus edicto, huiusmodi clericos coniugatos pro commissis ab eis excessibus, vel delictis trahi non posse criminaliter aut civiliter ad iudicium saeculare: nec ab ipsis saecularibus iudicibus... ullatenus condemnari. In ceteris autem... eos gaudere nolumus privilegio clericali... » - Et in c. 6 sess. XXIII de Ref. Conc. Trid. post alia sequitur: « In clericis vero coniugatis servetur Const. Bonif. VIII., quae incipit: " Clerici, qui cum unicis ", modo hi clerici 1° alicuius Ecclesiae servitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiae serviant, vel ministrent; et 2° clericali habitu et tonsura utantur: nemini, quoad hoc, privilegio vel consuetudine, etiam

immemorabili, suffragante'». Unde liquet parum praxi hodiernae accommodam fuisse hanc legislationem merito abrogatam.

Denique de eo qui matrimonio iam ligatus ordines cumulat in se, statuit § 3. *Coniugatus qui sine dispensatione apostolica*, praesupponit ergo cum hac necessario habenda promoveri posse, atque tunc de ipso non intelligenda esset praesens praescriptio; alias si *ordines maiores, licet bona fide, suscepit*, nempe: sine peccato, quia et uxor consensit, ipseque prohibitionem probabiliter ignorabat, vel alia de causa, *ab eorumdem ordinum*, idest: sic susceptorum *exercitio prohibetur*. Igitur meram statuit prohibitionem, minime proprie dictam suspensionem, quae ceteroquin incurri non posset ab eo qui bona fide legem transgressus esset. Hocque memoriae tradere opus est. De coniugato minores ordines suscipiente nihil cavet legislator, nec opus fuerat eo quod ex § praec. statum non mutat.

70. **Cohabitatio cum mulieribus.** - Cum ex S. Scriptura et ex historia edoceamur quam periculosa sit homini assidua cum femina conversatio et familiaritas, optime coelibatus legi subiunguntur immediate ipsius repagula, quod praestat *can. 133*. § 1. *Caveant clerici*, utpote sanctiorem vitam prae laicis sectantes, *ne mulieres, de quibus suspicio esse possit* propter circumstantias diversas: sive physicas v. gr. corporis, aetatis, etc., sive morales v. gr. levitatis morum, immodestiae, etc., sive domesticas, v. gr. quia solae in domo, coniunctis carentes, sive sociales, v. gr. suspectas circa religionem, quoad mores, etc.; has igitur quae ansam praebent prudentis suspicionis de proximo clerici periculo, nec *apud se retineant*, idest: cohabitantes in eadem domo quamvis solum interdiu, *aut quoquo modo frequentent* v. gr. per visitationes, per colloquia, per negotia cum eis. Et legis motivum evidens est: curam habe de bono nomine; indirecte autem periculorum remotio. - De permissiva huius canonis parte cum limitatione inseritur § 2. *Eisdem* (clericis nempe) *licet cum illis tantum mulieribus cohabitare* domestice sub eodem tecto *in quibus naturale foedus nihil mali permittit suspicari, quales sunt mater, soror, amita et huiusmodi*, propter quod verbum personae hic expresse nominatae sunt veluti exempla clausulae generalis. Idque desumptum est ex c. 9 tit. de cohabitatione clericorum et mulierum (III, 2) in quo Inn. III ait Pistoriensi Episcopo: ... « Cum clericis quoque non per-

mittas mulierculas habitare, nisi forte de illis personis existant in quibus naturale foedus nihil permittit saevi criminis suspicari ». - Proinde ad normam can. 6, n. 2° [1] admittenda interpretatio Bened. XIV [2], dum esset Archiep. Bononien.: «tamen inhaerentes recentiori disciplinae concedimus, ut in societatem contubernii recipiant eas mulieres tantum, cum quibus cognatio intercedit in 1° et 2° gradu, nempe cum matre, avia, amita ac matertera, cum neptibus etiam sive ex fratre, sive ex sorore; item cum mulieribus affinibus in 1° gradu, nempe cum noverca, cum nuru, et cum uxore fratris sive ipse inter vivos agat, seu vita decessit; tandem concedimus, ut idem contubernium habeant cum mulieribus, cum quibus affinitatis 2[us] tantum gradus intervenit, *si alter alteri reverentiam debeat;* uti tradunt Scriptores; inter has mulieres uxor defuncti avunculi adnumeratur ». Haec doctrina etiam nunc secura est, quando in Codice fere in omnibus praedictis casibus dirimens matrimonii impedimentum ex praefatis cognationis gradibus est relictum.

Age vero generalis regula de cohabitatione vetita clericorum ac mulierum invenitur [3] ab antiquo tradita per concilium Nicaenum: « Interdixit per omnia S. Synodus, non Episcopo, non presbytero, non diacono, vel alicui omnino, qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem (i. e. cohabitare cum ea), nisi forte aut matrem, aut sororem, aut amitam, aut etiam idoneas personas (i. e. propter cognationem, propter necessitatem simul ac aetatem) quae fugiant suspiciones ». Haec etiam ultima exceptio relata est in § 2, quando hic subiunxit determinans ipsam: *aut a quibus* a) *spectata morum honestas*, b) *cum provectiore* saltem 40 annorum *aetate coniuncta, omnem suspicionem amoveat.*

Cum autem praecedentes §[i] tradant normas, quae applicandae sunt pro diversitate locorum, personarum, temporum, etc., et hoc sit Episcoporum Praelatorumque munus, atque alia ex parte sit scriptum in c. 1 huius tit. Decretal. « Inhibendum est ut nullus Sacerdos feminas de quibus suspicio esse possit, retineat »: (et hoc fuit ipso iure extensum in § 1° ad omnes cle-

[1] Can. 6... 2° Canones qui ius vetus ex integro referunt, ex veteris iuris auctoritate, atque ideo ex receptis apud probatos Auctores interpretationibus, sunt aestimandi.

[2] Instit. eccles. LXXXII, n. 1 — [3] C. 16, D. XXXII.

ricos). « Sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, et sororem; quia instigante diabolo et in illis scelus perpetratum reperitur: aut etiam in pedissequis earumdem ». Propter has rationes optimo consilio sic redactus est hic § 3. *Iudicium an retinere vel frequentare mulieres, etiam illas in quas communiter suspicio non cadit*, et propterea permissas in praecedente §, *in peculiari aliquo casu* a) *scandalo esse possit aut* b) *incontinentiae afferre periculum*, quam duplicem causam prohibitionis canonis assignavimus supra, *ad Ordinarium loci pertinet, cuius est* consequenter *clericos ab hac retentione vel frequentatione prohibere*. Animadvertatur scandalum esse motivum deferendi de hac re iudicium ad loci Ordinarium, quapropter cum religiosos teneat iste canon etiam exemptos saltem quoad frequentationem mulierum, sequitur Ordinarii loci iudicio in hac re acquiescendum esse ab exemptorum Praelatis, ut talem frequentationem prohibeant, et quoad ceteros religiosos non exemptos huiusmodi prohibitiones loci Ordinarius dare potest, saltem si mulierum domos tali frequentia petant. De incontinentiae vero periculo unusquisque Superior religiosorum videat.

Demum § 4. *Contumaces* i. e. contravenientes pervicaciter prohibitioni *praesumuntur concubinarii*. Hoc est: de tali delicto concubinatus sunt puniendi propter admissam a canone coniecturam rationabilem de huius existentis delicti connexione cum illa contumacia. De modo autem procedendi a Praelato contra eos clericos normae habentur in l. IV Cod., tit. XXXI, can. 2176 et seq.

71. **Vita communis.** — Dicitur in Proverb.[1] « Frater qui adiuvatur a fratre sicut civitas firma ». Hinc patet quam sapientem animadversionem contineat *can. 134. Consuetudo vitae communis inter clericos laudanda ac suadenda est*, tamen non iubetur, nisi in casu et cum moderamine, scilicet: *eaque, ubi viget, quantum fieri potest, servanda*. Et id urgere posset Episcopus. Sed haec vita communis est valde diversa a vita religiosorum communi de qua infra, nam inter clericos non aderit communitas bonorum, sed cohabitatio sola sub eodem tecto, forsitan communis mensa atque fusio precum in communi. Tamen facile perspicitur inde plura bona in ipsos promanare

[1] XVIII, 19.

posse, ac etiam in populum, si tamen sit etiam communitas animorum.

Huc pertinet praescriptum in Dec.° « Magni semper negotii » S. Congr. Consist. [1] contentum sub n°. « 8. Curae et sollicitudini Ordinariorum Americae et insularum Philippinarum enixe commendatur ut provideant quo emigrati sacerdotes in domibus privatis vel in diversoriis, sive publicis hospitiis, non commorentur, sed in aedibus ecclesiasticis ad rem instructis vel instruendis, aut penes aliquem parochum vel religiosos viros. Quod si absque legitima causa parere recusent, eos post factam monitionem peremptoriam a missae celebratione interdicant ».

72. **De horarum canonicarum recitatione.** Occasio sese offeret nobis inveniendi canones in quibus loquentibus de clericis maiorum ordinum simul memorantur duae obligationes eorum peculiares, scilicet praeter caelibatum de quo tractavimus, horarum canonicarum recitatio, quapropter apte post praecedentes positus est *can. 135. Clerici in maioribus ordinibus constituti, exceptis iis de quibus in can. 213, 214*, scilicet: « omnes qui a clericali statu ad laicalem legitime » i. e. ad normam ss. canonum ipso facto vel Superioris auctoritate « redacti aut regressi sunt », atque hi bene adnotandi, quia in can. 213 nihil explicite de canonis quem commentamur exceptione dicitur, et in can. 214: « clericus qui metu gravi coactus ordinem sacrum recepit » sub conditionibus in illius canonis studio explicandis. Praeter hos exceptos ceteri clerici maiorum ordinum *tenentur obligatione quotidie* idest: urgentur ea singulis diebus *horas canonicas integre recitandi secundum proprios et probatos liturgicos libros*. Quoad obligationis originem, en testimonium Bened. XIV in Const. seu Inst. « Eo quamvis »[2]. « In Ecclesia occidentali imposita est Presbyteris, Diaconis et Subdiaconis dicta obligatio, quamvis nullum ecclesiasticum Beneficium fuerint assequuti. Cohaeret enim Ordini sacro diurnum pensum Horarum canonicarum; illudque veteri traditione acceptum, et immemorabili consuetudine in more positum fuisse docet communior Theologorum opinio ». Horae canonicae vocari videntur, quia sunt preces iuxta ss. canones fundendae

[1] 30 Dec. 1918, C. O., XI, 41.
[2] 4 Maii 1745, § 43.

cum relatione originis ad horas diei. Quaenam sint rae horae canonicae per liturgicam legem (adhuc vigentem iuxta can. 2) [1] edocemur contentam in c. 1 de celebratione missarum... et divinis officiis: « Propheta dicente: Septies in die laudem dixi tibi, qui septenarius numerus a nobis impletur, si Matutini, Primae, Tertiae, Sextae, Nonae, Vesperae et Completorii tempore, nostrae servitutis officia persolvamus: Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait: Media nocte surgebam, etc. Ergo his temporibus laudes Creatori nostro super iudicia suae iustitiae referamus ». Sub nomine Matutinarum etiam Laudes comprehenduntur. Et quamvis canon 135 dicat « quotidie », non reprobat nec aufert liturgicam consuetudinem, quae canoni non opponitur, sed interpretatur eum, qua Matutinae cum Laudibus anticipari queunt diei praecedentis vespere. Immo viget Decretum S. Rit. Congr. in Placentina [2]: « I. Utrum in privata recitatione, Matutinum pro insequenti die incipi possit hora secunda pomeridiana, aut standum sit tabellae Directorii dioecesani, omni tempore. - II. Utrum etiam in publica seu chorali recitatione Officium incipi possit hora secunda pomeridiana? - Et S. eadem Congr. ... respondendum censuit: Ad I. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam. - Ad. II. Negative »[3].

Ratione similis consuetudinis tempus determinatum pro singulis horis est sic moderatum, quod ante meridiem recitentur omnes usque ad nonam, et post meridiem Vesperae ac Completorium. Libri liturgici, nunc primo et pluries in posterum memorandi, appellantur in genere « libri qui solummodo Ritus,

[1] Can. 2. Codex, plerumque, nihil decernit de ritibus et caeremoniis quas liturgici libri, ab Ecclesia latina probati, celebrandas praecipiunt, in celebratione sacrosancti Missae sacrificii, in administratione Sacramentorum et Sacramentalium aliisque sacris peragendis. Quare omnes liturgicae leges vim suam retinent, nisi earum aliqua in Codice expresse corrigatur.

[2] 12 Maii 1905. Dec. auth. n. 4158.

[3] Vicarii et Praefecti Apostolici (ex omnibus quinque formulis) facultatem obtinent, sine potestate subdelegandi eam, «Concedendi (tantum intra fines suae iurisdictionis) ut, a) expleto Divino Officio diei, (proinde completorio etiam ante meridiem), b) legitima (seu per leges ac disciplinam iuxta Doctores) concurrente causa, privatim (non choraliter) recitari possit (cum obligationis huius canonis adimplemento) *matutinum cum laudibus* diei sequentis, statim post meridiem » computandam ad normam can. 33, § 1 in fine. Concessio singulis danda potest esse ad tempus pro casibus forsan superventuris.

Preces, Sacrasve caeremonias docent simul ac praescribunt quae in cultu liturgico (seu stricte publico aliasve explicando) adhibendae sunt ».

Praecipui huiusmodi libri (ex Dec. S. R. Rit., 17 Maii 1911) sunt: a) *Breviarium Romanum*, b) *Missale Romanum;* hi duo cum mutationibus propter *Psalterium Breviarii Romani cum Ordinario Divini Officii* et *Novas Rubricas* ipsi adiectas ex Const. « Divino afflatu » et ob subsequentia S. C. Rituum Decreta. c) *Rituale Romanum*, d) *Pontificale Romanum*, e) *Martyrologium Romanum* et f) *Caeremoniale Episcoporum*. Canon dicens « secundum proprios et probatos liturgicos libros » se refert ad *Breviarium Romanum* cum praedictis mutationibus et ad *Horas diurnas* seu *Diurnale Romanum* ex Breviario excerptas. Illud uniuscuiusque recitantis « proprium » esse oportet, ad quod intelligendum cognoscenda omnino est Const. «Quod a nobis» Pii V[1] aientis: « Omni itaque alio usu (Breviarii) quibuslibet interdicto, hoc nostrum Breviarium ac precandi psallendique formulam in omnibus universi orbis Ecclesiis, Monasteriis, Ordinibus et locis, etiam exemptis, in quibus officium (bene notetur) ex more et ritu dictae Rom. Ecclesiae (non ergo ritu orientali, vel mozarabico vel ambrosiano, quorum libri liturgici sunt proprii pro eorumdem rituum clericis) dici debet aut consuevit, salva praedicta institutione vel consuetudine praedictos ducentos annos superante (et ea alius fons diversi proprii libri liturgici, unde Breviarium monasticum, Dominicanum, Carmelitanum, etc. pro clericis horum rituum), praecipimus observari. Statuentes... quoscumque qui horas canonicas, ex more et ritu ipsius Romanae Ecclesiae, dicere vel psallere debent, propositis poenis per canonicas sanctiones constitutis in eos, qui divinum officium quotidie non dixerint, ad dicendum et psallendum posthac... ex huius Romani Breviarii praescripto et ratione omnino teneri, neminemque ex iis... nisi hac sola formula satisfacere posse ». Et in § 5 « eisdem exceptis si forte hoc nostrum *Breviarium* magis placet, dummodo Episcopus (vel Regularis Superior competens) et universum Capitulum in eo consentiant, et in choro dicere et psallere possint permittimus ». Et hac in hypotesi eis factum est proprium « Breviarium Romanum ». - Additur in no-

[1] 9 Iulii 1568, § 7.

stro canone 135 « et probatos », ut immutatur formulam recitationis seu « Breviarium proprium » debere conformari editioni typicae vigenti nunc ac pro tempore.

De recitandi modo canon Codicis nihil explicite cavet. Igitur ad normam can. 6, 6° [1], cum recitatio horarum canonicarum sit oratio, debet fugere reprehensionem iuris divini: « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me », et esse conformis Salvatoris sententiae: « Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare » (Io. IV, 24), atque sequenda regula Innoc. III (c. 9, tit. cit. Decretal.). Pontifex ille « districte praecipit in virtute obedientiae, ut divinum officium nocturnum pariter et diurnum, quantum eis Deus dederit, studiose celebrent pariter et devote ». Iuxta Glossam et optime: « Studiose: quantum ad officium oris, idest sine syncopa », et addierem cum diligentia humana orationi debita. « Devote: quantum ad officium cordis » [2].

73. **Habitus ecclesiasticus.** - Iam exponendus de obligationibus clericorum positivis ultimus *can. 136*. § 1 habet tres partes: I^a *Omnes clerici decentem* seu, sum decore ac « proprio congruentem ordini » (ut ait Conc. Trid.) *habitum ecclesiasticum*, quatenus per illum a laicis discernuntur, *secundum* a) *legitimas* saltem ob temporis praescriptionem probatas quoad indumentum, distinctivum, capitisque forsan tegumentum, *locorum* diversorum *consuetudines et* b) *Ordinarii loci praescripta*, *deferant*. Unde sufficit habitus a laicali distinctus, et clericis proprius, cuius determinatio regenda est Episcopi ordinatione ac mandato, quod tacite habetur in consuetudine loci approbata. Concordatque substantialiter cum Conc. Trid. [3] verbis:

[1] Can. 6,.. 6° Si qua ex ceteris disciplinaribus legibus, quae usque adhuc viguerunt, nec explicite nec implicite in Codice contineatur, ea vim omnem amisisse dicenda est, nisi in probatis liturgicis libris reperiatur, aut lex sit iuris divini sive positivi sive naturalis.

[2] In quatuor formulis (exclusa Form. prima) Vicarii ac Praefecti Apostolici augentur sine potestate subdelegandi facultate « Concedendi (tantum intra fines suae iurisdictionis) ut ob legitimam (seu in ecclesiastica disciplina sufficientem) gravemque rationem (v. gr. ad invamen missionarii in hac re multum scrupulis agitati, nimii laboris in exequutione ministerii, nec requiritur moralis impossibilitas, etc. quae a canonica obligatione excusaret) de qua (ratione iudicanda) eius (concedentis) conscientia oneratur (si deficiat, sed absque scrupulo ponderanda iuxta prudentiam), loco *Divini Officii* (iuxta canonem recitandi) rosarium (nempe tertia eius pars) vel aliae preces (in gravi etiam minore quantitate) recitari possint » (singulis diebus).

[3] Cap. 6 De ref., sess. XIV.

« iuxta ipsius Episcopi ordinationem et mandatum », quod caput initio suo iuridicam rationem ac historicam refert canonicae praescriptionis, modo sequenti : « Quia vero, etsi habitus non facit monachum, oportet tamen clericos vestes *proprio congruentes ordini* semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci, morum honestatem intrinsecam ostendant, tanta autem hodie aliquorum inovelit temeritas religionisque contemptus, ut propriam dignitatem, et honorem clericalem parvipendentes, vestes etiam publice deferant laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus » etc. - Secunda pars huius § talis est : *tonsuram seu coronam clericalem, nisi recepti populorum mores aliter ferant*, scilicet : quamvis expresse non dicatur, consuetudinem faciunt legitimam, v. gr. in America Sept. et alibi, *gestent*. Et notetur exceptionem eisdem clericis suffragari, quando peregrinantur per loca diversorum morum, vel parvo tempore in eis commorari intendunt. - Demum tertia pars est absoluta : *et capillorum simplicem cultum adhibeant*, idest : modestiam in eo servent, non sequentes in hac parte quosdam laicos. - Excepta ultima parte religiosis etiam communi simul sum secunda, eisdem peculiaris quoad primam est norma in can. 596 posita. Circa hunc §[m] notanda immutatio disciplinae, quia omnibus clericis minorum ordinum ille fuit extensus[2].

In cap. 5 « de vita et honestate clericorum » (III, 1) legitur : « Clericus neque comam nutriat, neque barbam ». Porro in § praec. tantum de illa Codex ait explicite : « capillorum simplicem cultum adhibeat », hinc occasio controversiae inter canonistas, quae induxit S. Congr.[m] Concilii ad sequentem decisionem in una Wratislavien. et aliarum : « An Codice Juris canonici data sit quibuscumque clericis saecularibus libertas gestandi barbam, et respective, an Episcopis competat prohibitionem (in Statutis dioecesanis vel aliis legibus particularibus) vigentem in suo robore sustinere pro dioecesibus suis » ... « Porro... die

[2] Facultas quae in § 3 est Ordinariis implicite attributa pro clericis minorum ordinum, sic extenditur in quinque Formulis favore Vicariorum ac Praefectorum Apostolicorum. Eis concedit S. C. de P. Fide facultatem : « Permittendi suis (ob subiectionem) missionariis ut *vestes laicales* (contra hunc canonem) induere (etiam publice) possint (licite), si aliter (idest : servato saltem partialiter canone) a) vel transire (solum etiam per fines alterius iurisdictionis) ad loca eorum curae commissa, (non ad alia), b) vel in eis (taxative) commode (quod non exigit motivi gravitatem) permanere (quantum velint) non potuerint ».

10 Januarii 1920, precibus Emi. Episcopi Wratislavien. Emi. Patres rescribendum censuere: Negative ad primam partem; affirmative ad alteram »[1]. In Secretarii Congrs. animadversionibus conspici queunt resolutionis rationes iuridicae.

74. **Annuli prohibitio.** — § 2. *Annulo ne utantur, nisi id ipsis a iure aut apostolico privilegio sit concessum.* Hinc «leges liturgicae» de annuli usu in sacris functionibus «vim suam retinent» (can. 2) simul ac privilegia per S. Rit. Congr. concessa. Verba «a iure» Codicem designant, etsi privilegium exprimatur in eiusdem canone, alia vero «aut apostolico privilegio» intelligantur de concessione annuli per Sedem apostolicam, sive personae singulari per rescriptum, sive coetus cuiusdam personis ex Brevi, Motu proprio, etc. Qui § plenius tradit quod in cap. 15 de vita et honestate clericorum ita exprimebatur: «sed nec annulos (ferant), nisi quibus competit ex officio dignitatis».

Annuli usus «a iure» concessus est, *a*) S. R. E. Cardinalibus etiam diaconalis ordinis, implicite sub n.° 13° can.[is] 239, itemque *b*) «Episcopi sive residentiales sive titulares (can. 349, § 1, 2°) ius habent deferendi insignia episcopalia (inter quae «annulus Pontificalis» enumeratur in Coerem. Episcoporum [2]) ad normam legum liturgicarum» scilicet: post consecrationem; *c*) «Abbas vel Praelatus *nullius*... annulum cum gemma potest etiam extra territorium deferre» (can. 325), imo et *d*)[3] «Abbates regulares de regimine legitime electi... postquam benedictionem receperint», nam «fruuntur privilegiis de quibus in can. 325 (isto non) excepto». Demum: *e*) «Ius est Doctoribus rite creatis deferendi, extra sacras functiones (quae clausula de supradictis non viget) annulum etiam cum gemma» (can. 1378). Apostolico privilegio est annuli usus concessus pluribus protonotariis aplcis [4], videlicet: «Protonotarii apostolici de numero Participantium habitu quotidiano incedentes... gestare poterunt annulum gemmatum, quo semper iure utuntur, etiam in privatis Missis aliisque sacris functionibus». Protonotarii apostolici supranumerarii, atque ad instar, privilegia potiti solum-

[1] CO. XII, 44, 47.
[2] De consecratione electi in Episcopum. — [3] Can. 625.
[4] Pius X Motu pr. «Inter multiplices». 21 Febr. 1905, n. 4, 27, 28, 31, 47, 49.

modo in sacra liturgia et quoad determinatas functiones pontificaliter celebrandas, utuntur annulo cum unica gemma, « non tamen Crucem pectoralem et annulum assument ad Missam lectam etiam cum aliqua solemnitate celebrandam », ut videri magis determinatum poterit citatis in locis.

Demum relicta Libro V Cod[is] punitione clericis maiorum ordinum contra hunc canonem agentibus infligenda, haec habet § 3. *Clerici minores qui a) propria auctoritate*, non iussu illegitimo civilis auctoritatis, vel cum Ordinarii loci permissione, et *b) sine legitima causa* scilicet: vi can. 84, § 1 [1] proportionata; v. gr. quae habetur in c. 17 tit. cit. Decretalium: « nisi iusta causa timoris exegerit habitum transformari », vel ab Ordinario loci approbata. Ergo illi clerici, sub illis duabus conditionibus, qui *habitum ecclesiasticum et tonsuram* § 1, sed duo haec simul *dimiserint*, hoc posito et insuper *nec, ab Ordinario moniti* quamvis semel, *sese intra mensem emendaverint*, post diem calendarii eiusdem numeri ac ille in quo fuit monitio peracta transactum, *ipso iure e statu clericali decidunt*. Et hic est secundus casus descensus, quem invenimus. Unde propter hanc solam habitus ecclesiastici et tonsurae derelictionem adoptata est pro universa Ecclesia illa dispositio S. Congr. Imm. eccles. [2] quam AA. quidam probabiliter asserebant restringi ad Statum Pontificium pro quo data erat, aliis contradicentibus. En dispositio: « Pius PP. IX declaravit, Clericum in ss. ordinibus non constitutum, sive coelibem, sive matrimonio iunctum, cum, quod ea quae Sacrosanctum Conc. Trid. (sess. XXIII, cap. 6 de Ref.) disposuit, diligenter non observaverit, privilegium fori amittit, habendum esse destitutum, atque ipso iure et ipso facto destitui omnibus clericorum privilegiis,... quin iam nunc ac deinceps triplex admonitio, sive peculiaris declaratio, ipsum in hanc poenam incidisse opus sit ».

CAN. 137. - A fideiubendo, etiam de bonis propriis, clericus prohibetur, inconsulto loci Ordinario.

CAN. 138. - Clerici ab iis omnibus quae statum suum dedecent, prorsus abstineant: indecoras artes ne exerceant; aleatoriis ludis, pecunia exposita, ne vacent; arma ne gestent, nisi quando iusta timendi causa subsit; venationi ne indulgeant, clamorosam autem nunquam exerceant; tabernas aliaque simi-

[1] Can. 84, § 1. A lege ecclesiastica ne dispensetur sine iusta et rationabili causa, habita ratione gravitatis legis a qua dispensatur; alias dispensatio ab inferiore lata illicita et invalida est.

[2] 20 Sept. 1860, A. S. S. III, 433.

lia loca sine necessitate aut alia iusta causa ab Ordinario loci probata ne ingrediantur.

CAN. 139. - § 1. Ea etiam quae, licet non indecora, a clericali tamen statu aliena sunt, vitent.

§ 2. Sine apostolico indulto medicinam vel chirurgiam ne exerceant; tabelliones seu publicos notarios, nisi in Curia ecclesiastica, ne agant; officia publica, quae exercitium laicalis iurisdictionis vel administrationis secumferunt, ne assumant.

§ 3. Sine licentia sui Ordinarii ne ineant gestiones bonorum ad laicos pertinentium aut officia saecularia quae secumferant onus reddendarum rationum; procuratoris aut advocati munus ne exerceant, nisi in tribunali ecclesiastico, aut in civili quando agitur de causa propria aut suae ecclesiae; in laicali iudicio criminali, gravem personalem poenam prosequente nullam partem habeant, ne testimonium quidem sine necessitate ferentes.

§ 4. Senatorum aut oratorum legibus ferendis, quos *deputatos* vocant, munus ne sollicitent neve acceptent sine licentia Sanctae Sedis in locis ubi pontificia prohibitio intercesserit; idem ne attentent aliis in locis sine licentia tum sui Ordinarii, tum Ordinarii loci in quo electio facienda est.

CAN. 140. - Spectaculis, choreis et pompis quae eos dedecent, vel quibus clericos interesse scandalo sit, praesertim in publicis theatris, ne intersint.

CAN. 141. - § 1. Saecularem militiam ne capessant voluntarii, nisi cum sui Ordinarii licentia, ut citius liberi evadant, id fecerint; neve intestinis bellis et ordinis publici perturbationibus opem quoquo modo ferant.

§ 2. Clericus minor qui contra praescriptum § 1 sponte sua militiae nomen dederit, ipso iure e statu clericali decidit.

CAN. 142. - Prohibentur clerici per se vel per alios negotiationem aut mercaturam exercere sive in propriam sive in aliorum utilitatem.

CAN. 143. - Clerici, licet beneficium aut officium residentiale non habeant, a sua tamen dioecesi per notabile tempus sine licentia saltem praesumpta Ordinarii proprii ne discedant.

CAN. 144. - Qui cum licentia sui Ordinarii in aliam dioecesim transierit, suae dioecesi manens incardinatus, revocari potest, iusta de causa et naturali aequitate servata; et etiam Ordinarius alienae dioecesis potest ex iusta causa eidem denegare licentiam ulterioris commorationis in proprio territorio, nisi beneficium eidem contulerit.

75. **Ordinatio praecedentium canonum.** — A can. 137 incipiunt prohibitiones a clericis servandae; memoriaeque iuvandae causa, consideremus eas successive ita dispositas esse: 1ª sub conditione « inconsulto loci Ordinario », 2ª de iis quae « statum clerici dedecent », 3ª de iis « quae, licet non indecora, a clericali tamen statu aliena sunt », 4ª in tres canones distincta circa oblectamenta quaedam, militiam, negotiationem, et 5ª in duos canones prohibitio, quae ordinata videri potest ad vigilantiam et promotionem omnium obligationum in hoc Titulo contentarum.

76. **Fideiussio prohibita.** - *Can. 137. A fideiubendo*, idest: a suscipienda in seipso securitate de alterius quoad solvendum debitum fidelitate erga tertiam personam, *etiam de bonis propriis*, nempe: ad illam obligandis, quae non sint ecclesiastica, proindeque inveniantur sub libera fideiubentis dispositione, *cleri-*

cus quicumque *prohibetur* (quando sit magna quantitas obligata) non absolute sed *inconsulto loci Ordinario*. Ut sic illud prudentius fiat. Proinde, quamvis non requiratur consensus Ordinarii, non est parvipendendum eius consilium necessario requirendum. Et quia de Ordinario loci loquitur, patet religiosos hoc canone non teneri, nisi quando omnino seu quoad omnia ab illo pendeant.

77. **Quae statum clericalem dedecent.** — *Can. 138. Clerici ab omnibus*, sive officiis sive actionibus tantum, *quae statum suum dedecent, prorsus abstineant:* haec est norma generalis atque absoluta, sed subiunguntur peculiaria de quibus erant expressae dispositiones in praec. iure. *Indecoras artes ne exerceant;* v. gr. tabernarii, actoris theatri, etc.; *aleatoriis ludis*, qui nempe fortuna potius quam arte reguntur, sed *pecunia exposita*, ne vacent, quamvis idem possit raro fieri licite, sicque moderata est in determinatione amplior dispositio [1]: « Clerici ad aleas et taxillos non ludant: nec huiusmodi ludis intersint ». Quod ultimum abrogatum est; ludi etenim moderati ni dedeceant, ad eutrapeliae virtutem pertinent. Sequitur: *arma ne gestent*, (quamvis omnibus licentiam potestatis civilis habentibus nunc ex legibus liceat), cum limitatione: *nisi quando iusta timendi causa subsit*, tunc enim non dedecet Christi ministrum. Venatio de qua statim, duplex ab Auctoribus distinguitur: simplex et clamorosa, quae ultima exercetur pluribus convenientibus et cum apparatu canum, equorum, etc.; his praesuppositis canon sequitur: *venationi ne indulgeant*, i. e. immoderate qualibet de causa, *clamorosam autem numquam exerceant* in eadem sumentes partem. Hoc iam innuebatur a Conc. Trid. [2] quando aiebat: « ab illicitisque venationibus... abstineant », unde probabilior sententia arguebat, aliquas venationes licitas esse, dummodo status clericalis decentia muniaque servarentur. Et rationabiliter, nam in c. 1 tit. 30 Decretal. legitur: « Canes et aves sequi ad venandum », atque subditur: « Ecce talia et his similia ministris altaris Domini, necnon et monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apostolus: Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus ». Proindeque omnes hi canones, exceptis can. 143, 144 debent a religiosis perfectius observari. -

[1] Cap. 15, tit. I., Lib. III Decretal.
[2] Cap. 12, sess. XXIV de Reform.

Prosequitur canon: *tabernas aliaque similia loca* v. gr. vulgo: Bar, café, restaurant, *sine* a) *necessitate aut* b) *alia iusta causa ab Ordinario loci probata* saltem tacite, vel si agitur de singulari tantum casu etiam praesumptive, atque probatio necessaria non est ad necessitatem extendenda. His deficientibus: *ne ingrediantur*, quod minus est quam in eis locis morari. Apte hodiernis moribus extensa est dispositio (cap. 15, tit. I Decretal.) « Et tabernas prorsus evitent clerici; nisi forte causa necessitatis in itinere constituti ». Admissa est igitur in canone interpretatio huius capitis extensiva a canonistis e. gr. Wernz proposita. Notare lubet: tamquam minus in maiori contentum adhuc vigere illud naturali lege vetitum [1]: « A crapula et ebrietate omnes clerici diligenter abstineant: unde vinum sibi temperent et se vino ».

78. **Ab statu clericali aliena.** Praescribit generaliter *can. 139*, § 1. *Ea etiam quae, licet non indecora*, de his enim in praec. can., *a clericali tamen statu aliena sunt* propter alias rationes, v. gr. ob impedimenta quae sacro afferunt ministerio multiplici ex causa, *vitent*. Postea distribuit ea in tres §§, eo quod ad quaedam necessarium est *apostolicum indultum*, ad altera *licentia proprii Ordinarii*, et ad alia sub distinctione unum vel aliud. - De prioribus agit § 2. *Sine apostolico indulto*, quod continetur in utraque formula tertia facultatum S. Congr. de Prop. Fide, a) *medicinam vel chirurgiam non exerceant*, etsi fiat extra medici vel chirurgi professionem, dummodo proprie dicatur exercere illas, quod non esset censeo, si quandoque ut amicus vel domesticus medicinam consuleret clericus aut parvam chirurgiae operationem perageret; b) *tabelliones seu publicos notarios*, sive in iudicio sive aliis in negotiis ad fidem faciendam, *nisi in Curia ecclesiastica*, seu « nisi » quando apud Ecclesiam iudicia vel negotia pertractantur, *ne agant*; c) *publica officia, quae exercitium laicalis iurisdictionis vel administrationis secumferunt*, v. gr. praefecturam urbis, reipublicae, caput municipii *ne assumant*. Quod verbum non includit huiusmodi officium alicui Sedi ecclesiasticae forte coniunctum. In iure praec. canonico vigebant hae prohibitiones saltem pro clericis maiorum ordinum; v. gr. de medicina ex Conc. Later. II, sub Innoc. II can. IX: « Ipsi quoque neglecta animarum cura,

[1] Cap. 14 de vita et honestate clericorum, III 1.

ordinis propositum nullatenus attendentes, pro detestanda pecunia sanitatem pollicentes, humanorum curatores se faciunt corporum. Cumque impudicus oculus impudici cordis sit nuntius: illa, de quibus loqui erubescit honestas, non debet religio pertractare. Ut ergo ordo monasticus et canonicus, Deo placens in sancto proposito inviolabiliter conservetur; ne hoc ulterius praesumatur, apostolica auctoritate interdicimus »; de chirurgia vero, sic legitur cap. 9 tit. L, in Decretalibus:... « nec ullam chirurgiae artem subdiac. diac. vel sacerdos exerceat, quae adustionem vel incisionem inducit... » et in cap. 19 de homicidio (V. 12) « de quodam monacho qui... ut chirurgicus cum ferro tumorem... aperuit », respondet Innoc. III « quod... ipse monachus multum deliquerit alienum officium usurpando, quod sibi minime congruebat »; ac demum de officio antea dicto tabellionatus in cap. 8 cit. tit., de praedictis officiis publicis in capp. 4 et 5 (III, 50) Decretalium.

§ 3. *Sine licentia sui Ordinarii*, nempe: Ordinarii loci pro clericis saecularibus aut in communi viventibus sine votis et pro Religiosis non exemptis. Praelati vero regularis maioris pro exemptis. « Sine hac licentia », I° *ne ineant* a) *gestiones bonorum ad laicos pertinentium*, uti eorum procuratores, tutores, etc. b) *aut officia saecularia quae secumferant onus reddendarum rationum* v. gr. praesidis, arcariive mensae argentariae, capsae parsimonialis, etiam quoad instituta opera in temporale fidelium auxilium. Quapropter moderata est quoad obtinendam veniam prohibitio huiusmodi facta per Dec. S. Congr. Cons. [1] in quo « Pius X... prohibet omnino ne sacri ordinis viri, sive saeculares, sive regulares, munia illa exercenda suscipiant retineantve suscepta, (quoad instituta... opera in temporale fidelium auxilium, prout in primis sunt arcae nummariae, mensae argentariae, rurales, parsimoniales), quae administrationis curas, obligationes, in se recepta pericula secumferant, qualia sunt officia praesidis, moderatoris, a secretis, arcarii horumque similium. Statuit itaque ac decernit... ut clerici omnes quicumque in praesens his in muneribus versantur, infra quatuor menses ab hoc edito Dec., nuntium illis mittant, utque in posterum nemo e clero quodvis id genus munus suscipere atque exercere

[1] 18 Nov. 1910, CO. II, 1910.

queat, nisi ante ab Apostolica Sede peculiarem ad id licentiam sit consequutus ». Idque confirmatur per declarationem authenticam Pont. Commiss. ad Codicis can. auth. interpretandos [1], quando ad dubium I, « utrum quoad licentias habendas, de quibus in Decr. " Docente Apostolo .., 11 Nov. 1910, recurrendum sit ad S. Sedem, an vero ad proprium Ordinarium; resp.: Ad Ordinarium proprium ».

Et de illis gestionibus bonorum sub littera *a*) sic interdictum erat [2] ab Eugenio Lucano Episcopo: « ne ministri laicorum fiant nec in rebus eorum procuratores existant. Quodsi... occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari ». Et in cit. Dec. S. C. Consist. dicitur: « constans Ecclesiae disciplina et sacra lex haec semper est habita, ne clerici profana negotia gerenda susciperent, nisi in quibusdam peculiaribus et extraordinariis adiunctis et ex legitima venia ». Sequitur in canone Codicis: II° *procuratoris aut advocati munus ne exerceant, nisi* a) *in tribunali ecclesiastico*, in quo illa munia exercere libere possunt etiam sacerdotes, abrogata limitatione cap. 3 de postulando in Decretal. ubi dicit Glossa: « Postulare est desiderium suum, vel amici sui in iure apud eum qui iurisdictioni praecst exponere, vel alterius desiderio contradicere ». Quod si fiat nomine alterius, quem repraesentat ex mandato legitimo, est proprium procuratoris munus, si vero fiat hunc vel principalem adiuvando in afferendis argumentis praesertim ex iure, officium est advocati. - De illo alterutro munere licite exercendo prosequitur cum limitatione canon: *aut* b) *in civili* tribunali *quando agitur de causa propria aut suae ecclesiae*, sed non libere in necessitate pro personis coniunctis aut miserabilibus, orphanis et viduis, quemadmodum prius poterant [3]. Ultima prohibitio huius §' est: III° *in laicali iudicio criminali* non quocumque, sed *gravem personalem poenam prosequente, nullam partem habeant* pro reo vel contra eum, *ne testimonium quidem sine necessitate ferentes*. Quae necessitas oriri posset ob iudicis praeceptum vel a legis coactione. Posset autem contingere magna utilitas testimonii pro reo, sed Ordinarii licentia requirenda esset.

[1] CO. X, 344, 2-3 Iun. 1918. — [2] C. 2 h. t. 50, Lib. III Decretal.
[3] Ex cap. 1, 3 de postulando, et cap. 1 h. t. 50 L. III Decretal.

Denique postremus est § 4. *Senatorum aut oratorum legibus ferendis, quos* ultimos *deputatos vocant, munus* a) *ne sollicitent*, se proponentes electionibus, aut regiam nominationem quaerentes, b) *neve acceptent* etiam sponte collatum « munus » ab aliis, qualitercumque, (atque nolentur verba praedicta, quia non verificantur de tali numere Sedi coniucto), I° *sine licentia Sanctae Sedis in locis ubi pontificia*, scilicet ipsius Apostolicae Sedis *prohibitio* quoad hos vel illos clericos vel in genere pro catholicis *intercesserit*, sive in praesens existat, sive in posterum fiat; II° *idem ne attentent* i. e. sollicitare aut acceptare illud munus *aliis in locis sine licentia* duplici, a) *tum sui Ordinarii*, cui subiiciuntur, b) *tum Ordinarii loci* forsitan diversi *in quo electio facienda est*. Et liquet textus intelligendus salvis Concordatis vigentibus. Animadvertatur nos intellexisse clausulas: *sine apostolico indulto* in § 2° et *sine licentia sui Ordinarii* in § 3° afficere non tantum primam, verum etiam sequentes prohibitiones uniuscuiusque §; et ad hoc movemur, tum ex symmetria horum duorum cum § 4° in quo de alterutra licentia cavetur distinctione adiuncta, tum quia si Codex voluisset ad primam prohibitionem coarctare conditionem, potuisset facile idipsum patefacere interserendo primae alterutrius § prohibitioni clausulas praedictas, ut alibi fecit, et hic se abstinuit.

79. **Oblectamenta prohibita clericis.** — Consequenter considerandum est de oblectamentis prohibitis duplici ex motivo, atque propterea non de omnibus. Ait enim *can. 140. Spectaculis* v. gr. agitationi taurorum, cursui equorum, comoediis, iuxta illud Conc. Laodicen.: « Non oportet ministros altaris vel quoslibet clericos spectaculis aliquibus, quae aut in nuptiis, aut scenis exhibentur, interesse »[1], *choreis* v. gr. tempore ante quadragesimam, nuptiarum occasione, sicut scriptum est ex conc. Agathensi:[2] « quibus ducendi uxores licentia non est, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia; nec his coetibus misceantur, ubi amatoria cantantur, etc. ne auditus aut obtutus sacris mysteriis deputati turpium spectaculorum, atque verborum contagione polluantur », *et pompis* v. gr. funebribus ministri seu magnatis ex duello mortui, quando huiusmodi sunt, a) *quae eos dedecent*, v. gr. supradicta agitatio taurorum, choreae nuptia-

[1] Cap. 37, D. V. de cons. — [2] Cap. 19, D. XXXIV.

rum, b) *vel quibus clericos interesse scandalum sit* ex. gr. praedictis funebribus pompis; additum autem est: *praesertim in publicis theatris*, quia perraro una ex praefatis causis non aderit, *ne intersint*, sive partes agant, sive spectatores se sistant. Unde cinematographa et comoedíae nonnullae, v. gr. quae publico patent, fere numquam adiri queunt; nisi nominatim clericis destinata vel in ecclesiasticis collegiis exercita, praecipue circa religiosum aut patriae obiectum.

Exemplum huius prohibitionis practicum nobis offert Dec. S. Congr. Consist. [1]: « Emi Patres, probante Bened. PP. XV, decreverunt sacerdotes quoslibet sive saeculares sive regulares aliosque clericos prorsus prohiberi, quominus memoratas in Dec. choreas promoveant et foveant, etiamsi in piorum operum levamen et subsidium, vel ad alium quemlibet pium finem; et insuper clericos omnes vetari, quominus hisce choreis intersint, si forte a laicis viris promoveantur ». Cuius Dec. declaratio fuit ab eadem Congr. data [2]: « Utrum choreae, de quibus supra, licitae aliquando sint, seu in reprobatione non comprehendantur, si fiant diurnis horis, aut primis tantum noctis horis, nec nimium protrahantur, vel etiam si fiant sine conviviis aut ea methodo quae vulgo appellari solet Pic-nic ». Sacra Congr... respondendum censuit: « In reprobatione comprehendi ».

Nostris moribus deficiens invenitur praecedens ius scriptum: v. gr. (in c. 15, h. t. 1, Lib. III Decretal.): « non intendant mimis, ioculatoribus et histrionibus », ac in c. 12 eiusdem tit. gravioribus reprobatur verbis extirpandumque ab Episcopo dicitur tanquam corruptela, quod « in aliquibus festivitatibus Diaconi, Presbyteri ac Subdiaconi insaniae suae ludibria exercere praesumunt ».

80. **Militiae exercitium voluntarium.** Cum leges civiles hodie sint immunitati clericorum infensae, cavet *can. 141*, § 1. *Saecularem militiam*, prouti huic opponitur « militans Deo », iuxta illud ex Conc. Meldensi [3] « quia non possunt simul Deo et saeculo militare », 1° *ne capessant voluntarii*, « tamquam sacrorum canonum contemptores, et ecclesiasticae sanctitatis profanatores » (loc. prox cit.), quando nempe non coguntur lege, atque sub quocumque praetextu illud fiat, unicà seq. exceptione

[1] 31 Martii 1916. CO. VIII, 148. — [2] 10 Dec. 1917. CO. X, 17.
[3] Cap. 6, caus. XXIII, q. VIII.

admissa, *nisi* a) *cum sui Ordinarii licentia* quoad modum, et quoad motivum b) *ut citius liberi evadant* a servitio militari iuxta praefatas leges *id fecerint*. Verbum « volontarii » huic canoni prohibitorio insertum subaudit posse clericos, legis necessitate cogente, saecularia vexilla sequi, non obstante immunitatis privilegio, cuius exercitium Ecclesia cedit ad maiora mala vitanda. - Conforme statutae sanctioni Leonis XIII in Dec. S. C. C. « In perturbationibus » [1] est sequens vetitum canonis huius: II° *nec intestinis bellis et ordinis publici perturbationibus*, quae nostro tempore tam facile accidunt, *opem quoquo modo ferant*. Quae prohibitio late patet, quamvis nec dent nomen militiae. - Huius vetandae perturbationis causa, S. Congr. de Prop. Fide in eius Instructione (23 Nov. 1845, n. 7) [2] haec iniunxit: « Quod in praedicta const. « Sacrosancti Apostolatus officii » Alex. VII olim monuit Indorum parochos, *ut caverent ullo sese modo ingerere in rebus spectantibus ad politiam saecularem;* quodque pluribus verbis S. Congr. in sua ad Vicarios Apicos. apud Sinas instructione commendavit: id graviores nunc ob causas monendum est atque inculcandum, ne missionarii inter diversarum gentium regimina versantes, saecularibus atque politicis se negotiis immisceant, studiove partium, atque nationum scindantur: sic enim et ab evangelicis regulis discederent, et propriam vocationem pessundarent, et se fortasse ac religionem in discrimina multa coniicerent ».

Remissa sanctione cit., Dec., quae adhuc servatur, ad Lib. V. Codicis, addit § 2. *Clericus minor*, seu nundum in sacris, *qui contra praescriptum § 1 sponte sua militiae nomen dederit*, atque tunc solum *ipso iure e statu clericali decidit*. Et est tertius in h. tit. casus.

Sacra Congr. Consistorialis die 4 Nov. 1918 dedit Decretum « De clericis e militia redeuntibus » scitu necessarium Ordinariis locorum et maioribus religiosorum Superioribus, quoad modum se gerendi cum opportunis facultatibus erga sacerdotes, clericos ac religiosos belli causa cessantis redeuntes. Publicatum est in Comm. officiali Vol. X, pagg. 481-486, atque continet praescriptiones cum aliis ss. canonibus connexas, v. gr. 188, 647-653, 983-991.

[1] 12 Iul. 1900.
[2] Collect. S. C. de P. F. n. 1002.

81. **Negotiatio et mercatura.** Iam de negotiatione tractare oportet, quae, sicut et mercatura, in canone 142 est accipienda « secundum propriam verborum significationem » ad normam can. 18 « in textu et contextu consideratam ». Proprie igitur negotiatio est : « emptio rerum ac, nulla in eis mutatione facta, subsequens earundem venditio lucri causâ », qua propter vocatur negotiatio lucrativa. Et distinguitur a negotiatione oeconomica et politica, sic vocatis quia [1] « congregatio hominum duplex est ; scilicet oeconomica sicut eorum qui de una familia sunt (v. gr. in domo religiosa), et politica, sicut illorum qui sunt de uno populo », (v. gr. in dioecesi vel quoad rem nostram inhabitantes missionis territorium). Unde negotiatio dicitur oeconomica, quando « res emptae pro familia vel pro simili communitate postea, cum superfluant qualibet ex causa, ne pereant, venduntur pretio forsitan maiori, et consequenter cum lucro ». In ea posset fieri negotiatio palliata, si ille qui praedictae curam communitatis gerit, ultra prudentem necessitatem res emeret, ut datâ occasione earum partem carius cum lucro venderet. - Negotiatio vero politica exercetur ab eis, qui, ut necessitatibus populi provideant, in magna quantitate emunt annonam, ut forsitan per alios vendant singulis de populo, sic captando maius vel minus lucrum utique iustum.

Negotiatio proprie dicta invenitur quoad rem etiam in artificio vel industria, quandocumque res emptae immutantur opera famulorum seu operariorum mercedè conductorum. In hoc enim casu, res atque immutatio ipsa sunt emptae, atque sine alia immutatione per ipsum emptorem facta, venduntur lucri causâ. Nihil ergo deest substantiale negotiationis veritae, unde est quaedam negotiatio palliata. Proprie tamen non vocatur negotiatio, sed artificium vel industria. Quamvis revera canon iste illam non prohibeat, cadit sub can. 138 vel 139 in alterutrum generali clausula. Aliud esset, si quis per alios immutet res ad seipsum pertinentes, veluti fructus agrorum pati munus, vel beneficia etc. aut si res emerit hoc fine atque facto, ut eas per proprium laborem mutatas vendat ex. gr. picturam telae datus, exinde lucrum non modicum capiens. His praehabitis procedamus ad interpretationem *can. 142. Prohibentur clerici per*

[1] D. Th. Suppl. q. XXVI, a. 1, c.

se, quamvis de aliorum bonis vel instituti, vel beneficii, *vel per alios*, etsi de bonis propriis aut alienis, eius tamen administrationi commissis, *negotiationem aut mercaturam exercere*, notetur hoc verbum designans partem habere in actu negotiationis aut mercaturae, non influxum remotum v. gr. mutuare pecuniam negotiatoribus sicut alii personae. Negotiatio accipiatur secundum propriam significationem prius definitam, etiam illa quam diximus palliatam; nec putamus nunc licitam, quae politica negotiatio audit, quia proprie talis nuncupatur, quamvis non tam dedeceat clericos, quia aliorum necessitatis causâ exercetur, atque si non propter hunc canonem, vetita erit saltem, quando incidat sub can. 139, § 1. - Nec valent excusationes quae a clerico possent afferri de consanguineorum necessitate quibus ille sic subveniat, de negotiatione sibi delata per haereditatem etc.; eo quod canon prohibitionem sustinet: *sive in propriam sive in aliorum utilitatem* fiat « negotiatio vel mercatura ». Haec duo verba eumdem actum antea definitum significant, solummodo accidentaliter differentem aut ratione loci ubi fit v. gr. mercatura in nundinis, in locô vulgo borsa, dum negotiatio etiam privatim; aut ex quantitate qualitateve obiecti commercii, et si ex qua alia circumstantia.

Severior erat saltem quoad sanctionem disciplina Codicem praecedens, quae continetur in Epistola « Cum primum » Clementis XIII, in Const. « Apostolicae » Bened. XIV [1]: atque de mercatura peculiariter vetita in Indiis Orientalibus, hoc est: in India, in Sinarum Imperio et Iaponico, etc. atque in America universa, extat Const. « Sollicitudo » Clem. IX, ibique altera inseritur Urbani VIII « Ex debito »[2], quarum censurae ob declarationem C. S. Officii (4 Dec. 1872) usque ad Codicis vigorem vim suam retinuerunt, in quo tamen omissae sunt. De hac disciplina utilem unum alterumve textum seligam.

De negotiatione proprie dicta loquitur Innoc. III in cap. VI. h. t. (III. 50) dicens: « Secundum instituta praecedessorum nostrorum, sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel Clerici causa lucri negotientur »... - Rationes huius prohibitionis nobis exhibentur a Clem. XIII (in Epist. « Cum primum » cit. § 1) his verbis:... « quoniam avaritia, habendique

[1] 17 Sept. 1759, 25 Febr. 1741. — [2] 17 Iun. 1669, 22 Febr. 1633.

cupiditas malorum omnium radix a Spiritu Sancto appellatur, nil mirum, si clericos... in atrociora crimina non abripiat,... propriaeque vocationis muneribus obeundis socordes reddat,... mundanis addicat curis et occupationibus, quibus abrenunciare se publice addixerunt, (in susceptione primae tonsurae)... Hinc etiam litigiosi necessario fiunt... Hinc se ad abiecta quaelibet officia et ministeria,... demittere non erubescunt. Quo fit ut laicorum plerique, non ipsos dumtaxat,... sed saepe etiam universum Ecclesiasticorum coetum contemnat; quin et amaro aversoque animo sint erga illud hominum genus, quorum... contentiones... sustinere coacti sunt, vel a quibus praerepta sibi viderunt honesta media, per quae sustentationi consulere potuissent ».

Quapropter bene ait S. Pontifex (§ 4: contrarius quilibet usus, stylus aut consuetudo « corruptelae potius et abusus, servata legitima vocabulorum proprietate appellari debent »... et « veluti damnabiles abusus, et imprescriptibiles corruptelas.... damnat... et viribus omnibus vacuat ».

Et (in § 6) denunciat tres excusationes clericorum negotiatorum. 1° « Modo enim, interposita alterius cupiditate inservientis persona, aut alieno nomine tabulis et rationum libris inscripto, negotiationem... ad se nequaquam pertinere contendunt. 2° Modo, scientes intra quos fines districtior legum censura coerceatur... (aiunt).. non se turpi cupiditate adductos ad lucrum captandum primario animum intendisse, sed provido consilio de damno vitando unice laborantes, insperatum emolumentum fortuito temporis beneficio adeptos fuisse. 3° Aliquando etiam non sua, sed... necessitudinis vinculo sibi coniunctorum bona negotiationibus implicita ad eorum sustentationem ex charitatis officio, et directionis titulo, procurare se praedicabunt ».

Sed prima excusatio iam exclusa fuerat per Benedictum XIV. (C. « Apostolicae » cit.) [1] qui « Praedecessorum Suorum... Constitutiones... contra quoscumque Clericos... illicite negotiantes editas... Motu proprio... confirmatas .. cum omnibus... poenis in eis... contentis, ad Clericos illicite sub alieno laici nomine quomodolibet negotiantes, perinde ac si per ipsos, ac proprio eorum nomine negotia ipsa illicita exercerent,... illorumque...

[1] 25 Febr. 1741, § 1.

singula bona sic ab eis alieno nomine illicite acquisita, sub inevitabili spolii poena ad formam C. f. r. Pii PP. IV... « Decens esse »... subiecta esse vult et declarat ». - Circa secundam excusationem monet Clemens XIII episcopos (§ 7) « non omnino impossibile... occultum crimen revincere, si debita cura atque solertia expendantur clericorum mores, qui ex universo eorum vitae tenore se produnt »... - Et Benedictus XIV (loc cit., § 2) decernit « quod si aliquod negotium ecclesiasticis illicitum personis,... a laica persona inchoatum, et ad eosdem Clericos, sive haereditario iure, aut quocumque alio titulo, et quomodolibet delatum fuerit,... illud statim dimittere teneantur. Si vero... sine ipsius Clerici temporali detrimento statim dimitti nequeat, tunc, si intra Italiam insulasque adiacentes existat Clericus, a S. Conc. Congr., si vero extra Italiam ab ead. Congr. vel ab Ordinario loci licentiam illud ad aliquod tempus retinendi, proviso interim quod... a laico administretur, impetrare teneatur; dictaque Congr., aut Ordinarius... perpensis singulorum casuum circumstantiis, licentiam impertiatur, tempusque in eo ad idem negotium dimittendum praescribat; et si clericus conditionem unam vel alteram non servet aut licentiam non obtineat,... pro negotiatore illicito haberi,.. poenisque... subiectum esse,... vult et definit ». Ordinariorum illa potestas nunc eis est adempta; idemque asserendum de seq. const.

Denique Clem. XIII (loc. cit., § 10) ait: « Si Ecclesiasticorum quispiam,... necessitatem proferat indigentiae... personarum, quibus ex naturalis officii debito opem ferre teneatur; primum... decernimus, huiusmodi excusationem a Superiore eccles. nequaquam admitti,.. nisi doceat (Clericus) se... praefatas necessitates Apostolicae Sedi, si intra Italiam et insulas adiacentes existat, si vero in remotioribus... versetur, saltem Ordinario loci exposuisse... et facultatem praedictas personas industria sua iuvandi... respective... impetrasse ».

(§ 11) « Deinde, pro eo quod pertinet ad Rom. Curiae officia, vult Pontifex, ut huiusmodi... facultates numquam concedantur, nisi cum ea conditione, quatenus adductae causae veritati nitantur, et nisi simul constet praedictas indigentias nulla alia ratione levari posse; eoque etiam casu... indicentur ac praescribantur honestiores modi, quibus Clericus, iusta moderatione servata, et intra veram indigentiae mensuram, pau-

peribus consanguineis opem praestare valeat. Quae omnia similiter Ordinarii... in huiusmodi... facultatibus concedendis observare debebunt... (§ 12). Ceterum facultates ipsas,... pro irritis et revocatis ipso iure habeantur, quoties allegatae coniunctorum indigentiae cessaverint, vel alia legitima se offerat occasio iisdem opportune prospiciendi... ». - Quoad dubia de contractibus negotiationis (§ 8) « ... Si quaestio sit de ipsa natura contractus, qui aliqua in Dioecesi ab ecclesiasticis iniri soleat,... ad tollenda dubia, reprimendamque opinantium licentiam et audaciam, expeditissima erit via recurrendi ad Apicam Sedem, quae... quid de propositis casibus sentiendum sit, decernere non omittet... ». Praeterea (§ 9) « declarat ac definit (Clemens XIII) cambium activum, natura sua, esse actum verae et propriae negotiationis; ideoque ecclesiasticis omnibus vetitum » nempe: quodcumque cambium cum lucro, quia vera negotiatio pecuniae.

82. **Licentia abessendi a dioecesi.** — Perpendamus duos huius Tituli canones postremos; videlicet: primo *can. 143. Clerici*, et hi tantum, non religiosi, *licet beneficium aut officium residentiale non habeant*, propter quod abesse prohiberentur, *a sua tamen dioecesi* nempe: incardinationis *per notabile tempus* iudicio prudentum v. gr. per duos menses, *sine licentia saltem praesumpta* propter absentiae causam vel circumstantias (unde verbis aut scripto expressa vel tacita factis, etc. necessaria non est semper illa « licentia ») *Ordinarii proprii* dioecesis praedictae sine qua *ne discedant*.

Peculiaris lex de clericis trans Oceanum migrantibus, vocatur ibidem expresse Dec. S. Congr. Consist « Magni semper negotii » (1) quae « coordinata Codici canonici iuris » tunc iam publicato non cadit sub can. 6° « leges abrogante » in n. 1° vel dicente in n. 6° « quasdam vim suam amisisse ». In istius Decreti fine clausula est inserta: « ceteris praescriptionibus, quae in decreto *Ethnographica studia* (2), continentur, cessantibus », quapropter est illud unice vigens, « integra lege SS. Congr. de Prop. Fide et pro negotiis Orientalis ritus circa sacerdotum huius ritus migrationem ». Rationes harum Decreti praescriptionum inveniuntur in Dec. « Ethnographica » initio: « Tam late enim eae patent dioeceses ferme omnes..... usque ad..... ii ministri efficiantur erroris et impietatis ». Decretum in tria Capita est distributum: I « pro sacerdotibus ad longum vel indefinitum tempus aut in perpetuum ex Europa vel ex Mediterranei oris ad Americam vel ad insulas philippinas migraturis »; capite II comprehenduntur « clerici saeculares, qui, ut supra quoad

[1] 30 Dec. 1918, C. O. XI, 38.
[2] 25 Mart. 1914, C. O. VI, 182.

loca, ad breve tempus, semestre non excedens, pergere cupiunt». In I vero ac. II capite legitur: «Religiosi exclaustrati, durante exclaustrationis tempore, et religiosi saecularizati eadem tenentur lege ac clerici saeculares». Imo caput III statuit: «15. Leges de sacerdotibus migrantibus eos quoque attingant sacerdotes, qui, aut in itinere transmarino aut in exteris commorationis locis, Europa minime excepta (ut loco ad quem proficiscantur) agricolis aliisque operariis demigrantibus suum praestant ministerium, sive curam hanc sponte sua suscipiant, sive ad hoc assumantur officium ab aliquo ex iis Operibus, quae in migrantium commodum institutа sunt».

Atque additur sanctio in postremo Decreti numero «16. Sacerdotes qui, his legibus non servatis, temere arroganterque (unde «quaelibet imputabilitatis imminutio sive ex parte intellectus sive ex parte voluntatis eximit subsequenti poena») demigraverint, suspensi a divinis ipso facto manent: qui nihilominus sacris (quod Deus avertat) operari audeant, in irregularitatem incident; a quibus poenis absolvi non possint nisi a Sacra hac Congregatione».

Summa praescriptionum ad rem ex primo capite, sunt: «1. fas esto Episcopis, non vero Vicariis generalibus aut Capitularibus litteras dimissoriales concedere quinque servatis conditionibus»: *a*) *b*) *c*) quod «sacerdotes cleri saecularis ex canonico titulo sint sibi propri, saltem per aliquot annos dioecesi deservierint, quo durante ac ante in Seminario in temperatae vitae certum argumentum praestiterint, et sufficienti scientia sint instructi, adeo ut solidam spem praebeant» pro tempore futuro; *d*) «dummodo ad migrandum iustam habeant causam, 'e. g. desiderium se addicendi spirituali adsistentiae suorum conclvium (emigratorum) vel aliorum (propriae vel cognitae linguae) illic commorantium (cum penuria cleri), necessitatem valetudinis curandae (illo in loco ad quem proficiscitur), vel aliud simile motivum», sicut ad can. 116 explicatum est in casu excardinationis, pro qua deserviunt quoque hace exempla. Quinta conditio multiplex «sub gravi ab utroque Ordinario servanda» nempe: loci a quo et loci ad quem est sequens: *e*) ««ut episcopus dimittens,... directe pertractet cum episcopo ad quem illumque de qualitatibus ac migrandi motivis (ut supra litt. *c*) et *d*) docent, ab eoque requirat an dispositus sit ad illum acceptandum et ad aliquod sacrum ministerium (ad normam Dec.) eidem tribuendum;... neque licentiam et dimissoriales litteras antea concedat quam responsionem ad utrumque affirmativam assensus sit». Huic correlativa obligatio est ut «Episcopus ad quem emigraturum sacerdotem non acceptet, nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiae id saltem suadeat, aut alia iusta et rationabilis causa».

«Dimissoriales litterae specifica forma confidendae sunt (ut ibi explicatur), aliter autem confectae nullae sint et habeantur». Loco earum «peractis (ab Episcopo Italiae quocumque iis quae praevia sunt), rem deferet (hic) ad S. Congr.m Consist.m, quae licentiam scripto dabit (Sacerdoti) cum utroque Ordinario communicandam. Idemque statuitur pro Episcopis Hispaniae et Lusitaniae, sed onus licentiam concedendi reservatur Apicae, Sedis apud eas nationes Legato».

Praedicti «Sacerdotes ex una in aliam Americae et insularum Philippinarum dioecesim transire poterunt, servatis (per utrumque Episcopum) in substantialibus normis sub num. 1 et 2 positis, et docto quamprimum Ordinario Sacerdotis proprio, vel S. Sedis Officio a quo prima demigrandi licentia promanavit. Haec vero obligatio spectabit ad Episcopum qui sacerdotem (de novo) recipit».

Caput II respicit eosdem ac supra, etsi non sacerdotes, «qui ad breve tempus, semestre non excedens», (computandum equidem propter can. 34 § 3, 1°, prout «menses sunt in Calendario) ad praedictas regiones «pergere cupiunt, acceptatione non indigent Ordinarii» illorum locorum. «Sed debent *a*) iustam honestamque causam itineris suscipiendi habere ac patefacere ut dimissoriales litteras Ordinarii sui im-

petrare valeant, *b*) in forma specifica (ut supra, ibidemque) causa temporarii itineris et spatio temporis indicatis » ne *c*) « reportare S. Sedis beneplacitum dandum a S. Congr. Consist. vel ab Apost. Sedis Legatis » locorum e quibus discedunt; « nisi urgens aliqua causa discessum absque mora exigat, in casu in litteris discessorialibus id exprimendo », Demum cavetur « in quolibet casu » de modo providendi necessario pecuniae summam etiam pro regressu. De hoc est num. « 14. Expirato spatio temporanei indulti, si quis ex infirmitate aut alia justa vel necessaria causa (v. gr. periculum speciale, grave damnum ex pecuniae cambio) redire non valeat, Ordinarius loci (ad quem profectus est) licentiam prorogare poterit, docto tamen statim Ordinario sacerdotis proprii (ergo de sacerdotibus solum hic num. intelligatur) et S. Sedis officio (sic vocantur quoque ut supra delegationes), a quo beneplacitum discessus datum fuit ».

83. Revocatio vel remissio. De his autem qui non contravenientes praec. canoni discedunt, subditur *can. 144. Qui cum licentia sui Ordinarii in aliam dioecesim transierit*, attamen *suae dioecesi manens incardinatus*, quod verum est etiam de illo qui excardinationis litteras obtinuit, usquequo incardinatio alibi fuerit sequuta iuxta can. 116, *revocari potest* ab huius dioecesis incardinationis permanentis Ordinario, quandocumque nempe, a) *sed iusta de causa* sive ex parte clerici data, sive ex dioecesi petita, sive ab Ordinario habita, quin necesse habeat eam determinate pandere clerico, *et* praeterea b) *naturali aequitate servata*, quae forsitan impedit, ne clericus possit absque gravi incommodo et causae proportionato in dioecesim remeare. Sic porro quoad incardinationis dioecesim, sed dioecesis ubi commoratur erat etiam consideranda, de qua est istud: *et etiam Ordinarius alienae dioecesis*, qualenus in hac non est incardinatus, *potest ex iusta causa*, non ex arbitrio a quo ecclesiasticum ius abhorret, *eidem denegare licentiam ulterioris commorationis in proprio territorio*, qua potestate volens Episcopus se privare potest, ut colligitur ex postremis canonis verbis: *nisi beneficium eidem contulerit*, ac de quolibet intelligendum est beneficio, cuius natura in III libro traditur.

TITULUS IV.

De officiis ecclesiasticis.

CAN. 145 - § 1. Officium ecclesiasticum lato sensu est quodlibet munus quod in spiritualem finem legitime exercetur; stricto autem sensu est munus ordinatione sive divina sive ecclesiastica stabiliter constitutum, ad normam sacrorum canonum conferendum, aliquam saltem secumferens participationem ecclesiasticae potestatis sive iurisdictionis.

§ 2. In iure officium ecclesiasticum accipitur stricto sensu, nisi alludex contextu sermonis appareat.

CAN. 146. - De beneficialibus officiis in specie, praeter canones qui sequuntur, custodiantur insuper praescripta can. 1409 seqq.

84. **Connexio tituli et inscriptio.** — Cum ex can. 118 « Soli clerici possint potestatem sive ordinis sive iurisdictionis ecclesiasticae obtinere », priusquam Codex loquatur de clericatus amissione tradens modos quibus fieri possit, apte inserit *Titulum IV. De officiis ecclesiasticis* praedictas potestates secum habentibus, quae hac de causa exclusive a clericis possideri queunt. Officium videtur esse dictum ab efficiendo, et sicut officia, prout opponuntur iuribus, designant obligationes multoties ac veluti habitualiter adimplendas, ita qui munus accipit ad actus quosdam habitualiter efficiendos, dicitur habere officium hoc vel illud : atque si stabiliter ad societatis utilitatem sit iure constitutum vocatur officium publicum. Inscriptio ergo illa est de muneribus in Ecclesia iure constitutis ac in eius utilitatem. Huic notioni alteram accuratiorem connectit Codex, officii ecclesiastici definitionem dans in seq. canone.

85. **Officii ecclesiastici notio.** — *Can. 145. Officium ecclesiasticum lato sensu*, seu significatione sub se diversitates officiorum complectente, *est quodlibet munus quod in spiritualem finem* Ecclesiae proprium *legitime exercetur* i. e. ad ss. canonum normam; *stricto autem sensu*, qui excludit quaedam munera antedicta propter determinationem, *est munus ordinatione sive divina*, v. gr. Episcopatus, *sive ecclesiastica*, v. gr. Praelatura regularis, *stabiliter constitutum*, non temporaliter duraturum, *ad normam ss. canonum conferendum*, quo distinguitur v. gr. a cappellaniis, *aliquam saltem secumferens participationem ecclesiasticae potestatis sive ordinis sive iurisdictionis*. Quatuor ergo sunt officii ecclesiastici proprie dicti elementa, nempe : « institutio » eius divina vel saltem ecclesiastica, non civilis, « stabilitas » obiectiva seu officii, etsi non subiectiva quatenus concedatur ad nutum, « moderatio canonica » collationis officii, et « potestas ecclesiastica » qua polleat.

Valde pro Codicis interpretatione dignus est animadversione § 2. *In iure*, proinde in legibus etiam futuris, *officium ecclesiasticum accipitur stricto sensu*, nec veniunt officia ecclesiastica quibus unum alterumve desit elementum, *nisi aliud ex contextu sermonis appareat*, equidem cum certitudine.

86. **De beneficialibus officiis.** — Sed quia, ut videbimus, beneficia ecclesiastica superaddunt officiis aliud elementum, cavet opportune *can. 146. De beneficialibus officiis in specie*

nempe: pro ipsis specialiter seu solummodo, *praeter canones qui sequuntur*, atque illis sunt applicandi, *custodiantur insuper praescripta can. 1409 seqq.*, lib. III sub titulo XXV « de beneficiis ecclesiasticis ».

CAPUT I.

De provisione officiorum ecclesiasticorum.

CAN. 147. - § 1. Officium ecclesiasticum nequit sine provisione canonica valide obtineri.

§ 2. Nomine *canonicae provisionis* venit concessio officii ecclesiastici a competente auctoritate ecclesiastica ad normam sacrorum canonum facta.

CAN. 148. - § 1. Provisio officii ecclesiastici fit vel per liberam collationem a legitimo Superiore, vel per eius institutionem, si praecesserit praesentatio a patrono aut nominatio, vel per eius confirmationem aut admissionem, si praecesserit electio aut postulatio, vel tandem per simplicem electionem et electi acceptationem, si electio non egeat confirmatione.

§ 2. De officiorum provisione per institutionem serventur praescripta can. 1448-1471.

CAN. 149. - Electi, postulati, praesentati vel nominati a quibusvis personis ad ecclesiastica officia ne confirmentur, admittantur, instituantur a Superiore infra Romanum Pontificem, nisi antea fuerint a proprio Ordinario idonei reperti, etiam per examen, si id ius vel officii ratio postulet aut Ordinarius opportunum iudicaverit.

CAN. 150. - § 1. Provisio officii de iure non vacantis ad normam can. 183, § 1, est ipso facto irrita, nec subsequente vacatione convalescit.

§ 2. Nec promissio eiusdem officii, quicumque illud promiserit, ullum parit iuridicum effectum.

CAN. 151. - Officium de iure vacans quod forte adhuc ab aliquo illegitime possidetur, conferri potest, dummodo rite secundum sacros canones declaratum fuerit eam possessionem non esse legitimam, et de hac declaratione mentio fiat in litteris collationis.

87. **Inscriptio capitis ac eius canones.** — Quoad titulum praesentem attinet, supposita officiorum ecclesiasticorum constitutione singulorum, quae proinde in altera Sectione huius Primae Partis locum sibi postulat, nunc agere oportet de normis generalibus iuxta quas sunt dicta officia conferenda, et ecce Caput I. - *De provisione officiorum ecclesiasticorum*, cuius inscriptionis explicationem continet can. 147, eiusque diversos modos exhibet can. 148, de praevia idoneitatis cognitione agit can. 149, subsequentibus duobus aliis can. 150, 151 circa necessariam officii vacationem, ut hoc rite provideatur.

88. **De provisione canonica.** — Inscriptionis capitis primum verbum explicaturus *can. 147*, eam provisionem debere esse canonicam dicit § *1. Officium ecclesiasticum nequit sine provisione canonica valide obtineri*; immutatis opportune verbis

sed retento ampliatoque principio reg. iuris 1 in 6°: « Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri ». Quae de provisionis eius validitate recte interpretabatur. Ratio § est quia officium in Ecclesiae potestate situm est propter institutionem illiusque scopum; nemo ergo potest illud sibi attribuere, domino non consentiente, quam attributionem Ecclesia facit provisione canonica. Nam ipsam definiens ait § 2. *Nomine canonicae provisionis venit* a) *concessio* idest donatio in titulum, tanquam rei ad donatarium recipientem pro tempore ad summum quo vivat pertinentis b) *officii ecclesiastici* iam ideo instituti atque stricto sensu c) *a competente* iuxta officiorum diversitatem, quia [1] « licet ecclesiarum, personatuum dignitatum aliorumque beneficiorum (indeque officiorum ecclesiasticorum) plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere » ob Ecclesiae constitutionem vere monarchicam, attamen per ss. canones distribuitur competentia circa officiorum concessionem ab *auctoritate*, seu Superiore qui potiatur iurisdictione *ecclesiastica*, non autem ab auctoritate civili, « cum laici non possint in alios nisi ius, quod habent, transferre, (propter quod) huiusmodi concessiones ab eis irritas penitus esse (verissime) censet » Alex. III [2]. Ultimo d) *ad normam sacrorum canonum facta*, et propter hoc ultimum provisio est dicta « canonica ». Hunc canonem firmat alius dogmaticus Conc. Trid. [3]: « Si quis dixerit..., eos qui nec ab ecclesiastica, et canonica potestate rite ordinati (hoc praerequiritur), nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi, et sacramentorum ministros, anathema sit » [4].

89. **Provisionis canonicae divisio.** Provisio haec supponit logice providendae personae designationem, quae occasionem offert provisionis divisionis, quam exponit *can. 148*, § 1. *Provisio officii ecclesiastici fit* I° *vel per liberam collationem a legitimo Superiore*, quando hic nullius personae iure coarctatur in designanda persona providenda, II° *vel per eius* Superioris

[1] Cap. 2 de praeb., (III, 4) in 6°. — [2] Cap. 11 De iure patronatus, tit. 38, Lib. III.

[3] Can. VII, de sacr. ordinis, sess. XXIII.

[4] Expositio historica legislationis de provisione canonica videri potest apud Wernz: Jus Decretalium, Tom. II, num. 288-290. In eodem quoque notae historicae allorum Institutorum canonicorum, cum nobis nec locus nec tempus ad id ipsum suppetat.

institutionem, quae appellatur a canonistis « collativa tituli », *si praecesserit praesentatio a patrono aut nominatio* clerici providendi, et quae ad invicem differunt, quatenus illa profluit ex iure patronatus et haec ex apostolico privilegio forsitan in Concordatis expresso; III° *vel per eius* Praelati *confirmationem aut admissionem, si praecesserit electio aut postulatio*, quarum prima confirmatur electus et secunda admittitur postulatus ad assequendum officium ecclesiasticum; IV° *vel tandem per simplicem electionem et electi acceptationem*, tanquam sub conditionibus a iure requisitis, *si electio non egeat confirmatione*, sicut in electionibus Romani Pontificis et supremi Superioris regularium. Patet verba liberae collationis, institutionis, confirmationis admissionisque, designare « concessionem officii ecclesiastici a legitimo superiore », diversam tamen respectu personae clerici cui fit, et ultimum modum esse officii ecclesiastici concessionem a iure absque Superioris interventu. - Hic postremus providendi modus simul tractari potest cum electione in tertio loco posita, quam continet ille cum necessaria semper acceptatione; de primo autem, sc. de libera collatione ac de duobus membris tertii, h. e. de electione ac postulatione, singuli articuli sunt in hoc Codicis capite, cum circa institutionem moneat § 2. *De officiorum provisione per institutionem servantur praescripta can. 1448-1471*; cap.[c] nempe IV « De iure patronatus » in III Libro, Tit. XXV. Quaeri potest num hi canones vigore paragraphi praecedentis amplientur ad institutionem nominati ex privilegio apostolico. - Equidem si hoc in Concordatis inclusum sit, salva manet conventio ex can. 3, aut alias tenor privilegii aplici. ad normam can. 4, servato in utroque casu de quibus loquitur can.[c] 1471 [1]; ceteri non ampliantur, cum solummodo « serventur eorum praescripta » in hoc §. dicatur, nec praescripta illa praeter dictam exceptionem loquuntur, nisi de institutione praesentati a patrono.

Antequam Codex art. I^m incipiat, tres alios canones proponit primum fere omnibus et duos seqq. cuilibet provisioni canonicae communes.

[1] Can. 1471. - Si cui Sedes Apostolica sive in concordatis sive extra concordata indultum concesserit praesentandi ad ecclesiam vacantem vel ad beneficium vacans, non inde ius patronatus oritur, et privilegium praesentationis strictam interpretationem pati oportet ex tenore indulti

90. **Idoneitatis providendi examen:** *Can. 149.* a) *Electi* ad normam seq. art.' II' propter ss. canonum praescriptum, b) *postulati* ad normam art.' III' ab his qui praefatum eligendi ius possident, c) *praesentati* ob patronatus ius ex lege *vel nominati* propter ius ex privilegio apostolico derivatum *a quibusvis personis* etiam laicis, quibus competere potest praesentationem vel nominationem facere, dum canonica electio vel postulatio est collegii ecclesiastici propria, *ad ecclesiastica officia* stricto sensu, *ne* a) *confirmentur*, b) *admittantur* c) *instituantur* respective declarati supra *a Superiore* quocumque iurisdictionem sic exercente *infra Romanum Pontificem* ab hoc exclusum canonis praescripto, *nisi antea fuerint a proprio Ordinario* « vel loci vel maiore in religionibus clericalibus exemptis » (can. 198), *idonei* propter qualitates proportionatas, quae pertineant ad officium de cuius provisione agitur, *reperti* secundum modum sibi benevisum, nam pro triplici additur hypothesi : *etiam per examen* I° *si id ius* scriptum sive generale sive particulare aut consuetudinarium, II° *vel officii ratio postulet* forsan ex tabulis fundationis, ex concordato, ex eius natura, III° *aut Ordinarius opportunum iudicaverit*, nullo ex praedictis motivis cogente. - Sed quisnam intelligendus in canone *proprius Ordinarius* ? an ipsius clerici ratione incardinationis, an loci ubi situm est officium, an ille cui officium subiicitur conferendum ? Hoc ultimum censeo servandum, si diversus hic Ordinarius sit ab aliis, eo quod ipse tantum potest ac debet conditiones officii noscere, proindeque iudicium de idoneitate sanum ferre, atque de clerici dotibus forsan sibi ignoti aliunde testimonia obtinere. Hic canon videtur desumptus ex cap. XIII (sess. VII de Ref.) Conc. Trid. quod tamen de beneficiis fuit conditum et cuius tenor est aliquantum diversus a canonis sensu. Ecce illud : « Praesentati, seu electi », additur in can. postulati, « vel nominati a quibusvis ecclesiasticis », verbum in can. omissum, « personis, etiam Sedis Apostolicae Nuntiis, ad quaevis ecclesiastica beneficia », ad haec ergo tantum, « non instituantur, nec confirmentur, neque admittantur, etiam praetextu cuiusvis privilegii » (omissa fuit haec clausula in can.) « seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore praescriptae », clausula

in can. innecessaria propter generalem normam can. 5 [1] de consuetudinibus, « nisi fuerint prius a locorum Ordinariis examinati », verba mutata in canone per verba *proprio Ordinario* atque *per examen* cum moderatione praescriptum in can., salvis verbis seqq. Capitis Tridentini: « et idonei reperti ». Cetera quae in hoc sequuntur, ibidem fuerunt omnino praetermissa: « Et nullus appellationis remedio se tueri possit, quominus examen subire teneatur. Praesentatis tamen, electis, seu nominatis ab universitatibus, seu collegiis generalium studiorum exceptis ».

91. **Provisio ac promissio officii non vacantis.** — In iure praecedenti constat Ecclesiam abhorrere a promissionibus circa beneficia, dum haec nondum vacant, ne occasio detur mortem beneficiati desiderandi, molestiaeque eidem inferantur ab eo causatae, qui eius expectat beneficium. Patet id ex capp. relatis sub Decretalium rubrica « De concessione praebendae et ecclesiae non vacantis ». Huic iuri conformis est *can. 150*, § 1, *Provisio officii de iure non vacantis ad normam can. 183*, § 1, in quo diversi modi quibus vacant officia ecclesiastica omnes recensentur, *est ipso facto irrita*, et sic radicitus, quod *nec subsequente vacatione convalescit*, iuxta principium iuris: « Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit » (Reg. 18 in 6°). Manet ergo titulus inutilis ad praescriptionem. Cum provisio, de qua in hoc canone, fiat solummodo a legitimo Superiore ecclesiastico, de ipso tantum intelligendus est § 1°. Non sic porro aiens § 2: *Nec promissio eiusdem officii, quicumque illud promiserit*, (v. gr. patronus, elector, quoad ponendum a se actum, ex quo tale officium obtineri posset) *ullum parit iuridicum effectum*, i. e. obligationem iuris, etsi tantum in foro conscientiae: nec intelligendum comma de solius actionis denegatione apud Ecclesiam, ad quam denegationem restringi non patiuntur verba ipsa, et alibi v. gr. can. 1017 § 3 [2], quando idipsum voluit legislator denegare, liquidis verbis dixit.

[1] Can. 5. Vigentes in praesens contra horum statuta canonum consuetudines sive universales sive particulares..., aliae (praeter eas quae ipsis canonibus expresse reprobentur) quae quidem centenariae sint et immemorabiles, tolerari poterunt, si Ordinarii pro locorum ac personarum adiunctis existiment eas prudenter submoveri non posse; ceterae suppressae habeantur, nisi expresse Codex aliud caveat.

[2] Can. 1017... § 3. At ex matrimonii promissione, licet valida sit nec ulla iusta causa ab eadem implenda excuset, non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debeatur.

92. **Officium de iure solum vacans.** — Attamen, ut videbimus infra, contingere potest quod etsi officium vacet de iure, id non appareat factis; atque hoc memorans Codex statuit quid in hac hypothesi servandum, quod exhibet subsequens *can. 151. Officium de iure vacans quod forte adhuc ab aliquo* sed ex consequenti *illegitime possideatur*, h. e. non secundum ss. canones, quamvis bona fide, *conferri potest*, non simpliciter, sed *dummodo rite secundum sacros canones declaratum fuerit possessionem non esse legitimam*, quae declaratio sit pronunciata secundum motiva et servandam formam iuxta ss. canonum praescripta, *et de hac declaratione mentio fiat in litteris collationis*. Quod servandum est sicut conditio ut provisio fieri possit, veluti clausula quam etiam afficit ex contextu verbum « dummodo » conditionale. Hoc tamen non certo constat, sed probabilius. - Prima conditio, ac probabilius, ut dixi, etiam secunda, propter verbum « dummodo » « statuunt aequivalenter » (can. 11) legem hanc irritantem provisionis actum secus positum.

ART. 1. - *De libera collatione.*

CAN. 152. - Loci Ordinarius ius habet providendi officiis ecclesiasticis in proprio territorio, nisi aliud probetur; hac tamen potestate caret Vicarius Generalis sine mandato speciali.

CAN. 153. - § 1. Ad vacans officium promovendus debet esse clericus, iis qualitatibus praeditus, quae a iure communi vel particulari aut a lege fundationis ad idem officium requiruntur.

§ 2. Assumatur, omnibus perpensis, magis idoneus sine ulla personarum acceptione.

§ 3. Cum provisus caret qualitatibus requisitis, provisio est nulla, si ita cautum sit iure communi vel particulari aut lege fundationis; secus est valida, sed per sententiam a legitimo Superiore irritari potest.

CAN. 154. - Officia quae curam animarum sive in foro externo sive in interno secumferunt, clericis nondum sacerdotio initiatis conferri valide nequeunt.

CAN. 155. - Officiorum provisio cui nullus terminus fuit speciali lege praescriptus, nunquam differatur ultra sex menses utiles ab habita notitia vacationis, firmo praescripto can. 458.

CAN. 156. - § 1. Nemini conferantur duo officia incompatibilia.

§ 2. Sunt incompatibilia officia quae una simul ab eodem adimpleri nequeunt.

§ 3. Firmo praescripto can. 188, n. 3, concessio alterius officii a Sede Apostolica facta non valet, nisi in supplici libello mentio prioris incompatibilis habeatur, aut clausula derogatoria adiiciatur.

CAN. 157. - Officium vacans per renuntiationem vel per sententiam privationis nequit ab Ordinario, qui renuntiationem acceptavit aut sententiam tulit, valide conferri suis aut resignantis familiaribus, consanguineis vel affinibus usque ad secundum gradum inclusive.

CAN. 158. - Qui, alius negligentiam vel impotentiam supplens, officium confert, nullam inde potestatem acquirit in nominatum; sed huius iuridicus status perinde constituitur, ac si provisio ad ordinariam iuris normam peracta fuisset.

CAN. 159. - Cuiuslibet officii provisio scripto consignetur.

93. **Inscriptio articuli et coordinatio canonum.** — Positis normis quae provisionem quamlibet regunt, ac iuxta distributionem capitis in articulos secundum provisionis diversitatem, sicut ad can. 148 explicatum est, consequenter ponitur *art. 1. de libera collatione*; quae definiri potest: « concessio officii ecclesiastici a legitimo Superiore ad normam sacrorum canonum facta clerico non praevie designato ex mero iure tertiae personae ». Quod fuit additum, ne designatio personae in concursu approbatae aut ex optionis exercito iure definitioni obstaret. Cum hae sint limitationes a ss. legibus immediate provenientes, quapropter liberam collationem relinquunt, prout haec aliis provisionibus ad normam can. 148 contradistinguitur. - In hoc articulo sic disponuntur canones: 152 est de illo qui inter Romano Pontifici inferiores hanc potestatem habet pro singulis officiis, tamquam regula generalis; de subiecto autem cui conferendum sit officium in genere est can. 153 et circa officia quaedam can. 154; subduntur canones, tum de servandis in actu provisionis, sive quoad tempus sive cum officiorum respectu, scilicet: can. 155 et 156, tum de personis a receptione quorumdam exclusis, nempe can. 157. Duo postremi can. 158 et 159 continent opportunam praevianique animadversionem, atque probationis cautionem de qualibet provisione. Quamvis hic art. inscribatur de libera collatione, canones tamen eius loquuntur generaliter de provisione, quod innuit servandos esse quacumque in forma provisionis, quandocumque nempe in speciali forma subsequente contrarium non caveatur; et optime, quia libera collatio refert naturam genericam seu communem cuiuslibet modi provisionis, quae actu Superioris solo completa fit.

94. **A quo facienda officii collatio.** Patet *can. 152. Loci Ordinarius ius habet providendi* de subiecto, et quidem libere iuxta inscriptionem articuli, *officiis ecclesiasticis* « stricto sensu » (can. 145, § 2) ac consequenter « lato sensu » acceptis *in proprio territorio* exercendis, *nisi aliud probetur*, et quantum fuerit probatum circa ipsius limitationem iuris aut exclusionem, quod a canonistis exprimitur hoc modo: « habet pro se praesumptionem liberae collationis fundatam in iure ». Prosequitur canon: *hac tamen* praedicta « liberae collationis » *potestate caret Vicarius Generalis sine mandato speciali*, prout

quid simile dictum fuit ac declaratum quoad clericorum excardinationem et incardinationem.

Praescriptum hoc novum non est, quia de officiis beneficialibus antea vigens ex cap. 3 « de officio Vicarii » in 6° (I, 13), ubi rationem quoque affert Bonif. VIII. « Cum in generali concessione nequaquam illa veniant, quae non esset quis verisimiliter in specie concessurus: nec regulariter donare valeat is, cui bonorum administratio etiam libera est concessa: officialis, aut Vicarius generalis Episcopi beneficia conferre non possunt: nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa ».

95. **Qualitates providendorum.** — *Can. 153.* § 1. *Ad vacans* iuxta can. 150, 151 *officium* stricto sensu *promovendus debet esse clericus* « propter primam saltem tonsuram » (can. 108, § 1), *iis qualitatibus* praeditus v. gr. aetatis, scientiae, probitatis, etc., *quae* I° *a iure communi* seu ss. canonibus in secunda sectione pro officiorum diversitate distinctis vel in secunda parte aut alibi positis, II° *vel particulari* v. gr. Concilii Provincialis, Romani Pontificis pro illa regione, in Concordatis, III° *aut a lege fundationis* de qua in alio Codicis loco, *ad idem officium* singulare *requiruntur*. Nec sufficit; addit enim § 2. *Assumatur, omnibus perpensis*, scilicet: non solum qualitatibus clerici, eiusque servitiis, *sed* aliis etiam circumstantiis, quae ad officium pertineant, *magis idoneus* ad illud exsequendum, *sine ulla personarum acceptione*, quae tunc solum existit, quando « aliquis considerat in eo cui aliquid confert, non id propter quod id quod ei datur, esset ei proportionatum et debitum, sed solum hoc quod est iste homo (puta Petrus vel Martinus) huic est acceptio personae, quia non attribuitur ei aliquid propter aliquam causam, quae faciat eum dignum, sed simpliciter attribuitur personae. Ad personam autem refertur quaecumque conditio non faciens ad causam, propter quam sit dignus hoc dono: puta si aliquis promoveat aliquem ad praelationem vel magisterium, quia est dives, vel quia est consanguineus suus, est acceptio personae... Quae opponitur iustitiae distributivae in hoc quod praeter proportionem agitur ». Haec habet D. Th. in II-II quaest. LXIII art. 1, quem et secundum art. legendum valde commendamus, ad discretionem causarum, quae videntur ad rem non pertinere in officiorum ecclesiasticorum provisione, cum tamen respici possint absque vitio praefato.

Haec tamen maior idoneitas praeferenda est in officiorum ecclesiasticorum libera collatione ex canonis praescripto Superiorem obligante; attamen provisio aliter facta sustinetur. Non idem valet de provisione contra § 1 iussum facta, statuit enim § 3. *Cum provisus caret qualitatibus requisitis, provisio est nulla*, sub conditione, videlicet: *si ita cautum sit* I° *iure communi vel* II° *particulari, aut* III° *lege fundationis* quibus nempe singulis, prout in § 1 dictum est qualitates illae ita sint praescriptae, ut earum provisionis « actum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse vel aequivalenter statuatur » (can. 11); *secus* videlicet: si huiusmodi clausulae desint, « provisio » *est valida, sed per sententiam a legitimo Superiore*, scilicet: ad hoc a legibus deputato *irritari potest*. In alio Codicis canone id erit inveniendum. Interim notanda haec applicatio principii iuris, quod in legibus ecclesiasticis praevaluit [1]: « Quia multa fieri prohibentur, quae, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem ». Quod viget pro secundo §, atque subintelligendum cum duabus exceptionibus in § 3 adhibitis, quae sub hac citati textus propositione comprehenduntur, « nisi aliter cautum fuerit expresse in iure ». Prima exceptio generalior est, quae legitur in c. 18 de Praebendis et Dignitatibus, quando ait Innoc. III: « Cum multa per patientiam tolerentur, quae si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia non debeant tolerari ». Huius exemplum peculiare nobis exhibet, comma illud § 3: *secus est valida*, etc. Alia exceptio specialis est reg. 64 Iur. in 6°. « Quae contra ius fiunt, debent pro infectis haberi », interpretanda de irritis expresse ipso iure, sicut fit initio § 3[1] et quomodo praescribitur in can. seq.

96. **Ordo sacerdotalis.** — *Can. 151. Officia quae curam animarum sive in foro externo*, v. gr. Vicariatus generalis, *sive in interno*, v. gr. beneficium parochiale, *secumferunt, clericis nondum sacerdotio initiatis conferri valide nequeunt*. Et hoc novum est quoad officia exempli causa proposita, quia in iure praecedenti nihil peculiariter de officio Vicarii generalis cautum erat, et quoad parochiale beneficium admittebantur infra sacerdotium constituti, ex capp. 14 et 35 tit. de electione in 6° (I, 6 explicantibus cap. 5 de aetate et qualitatibus praeficien-

[1] Cap. 16 de Regularibus... III, 31. X.

dorum (I, 14) sequentis tenoris : « ad regimen parochialis ecclesiae non debet aliquis, nisi subdiaconus sit ad minus, admitti. Dispensative tamen », iuxta Glossam patet quod per Episcopum, « in minoribus ordinibus constituti consueverunt assumi. Dum tamen tales sint, quod in presbyteros ordinari possint intra breve tempus », quod iuxta Glossam est annus. Disciplina haec implexa nec per Conc. Tridentinum reformata, post ipsum fuit practice derelicta, solique sacerdotes promovebantur ad paroecias, hocque ut patet, per generalem canonem sancitum est ut in futurum servetur circa officia ecclesiastica cum animarum cura.

97. **Provisionis tempus.** — De tempore provisionis perficiendae venit statuere *can. 155. Officiorum prorisio cui nullus terminus fuit speciali lege*, quae attingat ipsa vigensque servanda sit, *numquam differatur ultra sex menses utiles ab habita notitia vacationis*, quod tempus supputandum est sicut in calendario usque ad transactum diem sexti mensis eiusdem numeri ac diei habitae notitiae (can. 34, § 3°, n. 3°); quid vero sit tempus utile ex can. 35 [1] cognoscitur, et in praesenti canone detrahendum ex mensibus praedictis, posteaque differendum tempus dierum aut mensium sive continuum sive interruptum in quo Ordinarius providere forsitan non valuit. Canon sic explicit : *firmo praescripto can. 458*, qui huius exceptionem de vacante paroecia tunc exponendam continet.

98. **Officiorum incompatibilitas.** — De officiorum beneficialium cumulatione prius vetita sequitur amplians eam *can. 156*. § 1. *Nemini conferantur duo officia incompatibilia*, vel simul unico actu, vel etiam alterum post primum huiusmodi possessum. Quaenam vero sint illa definit § 2. *Sunt incompatibilia officia quae una simul* i. e. illorum obligationes *ab eodem adimpleri nequeunt;* quod multiplici ex causa evenit, v. gr. quia sunt in diversis locis constituta, sicut duae parochiae, vel obligationes diversae urgeant eodem tempore, ex. gr. officia iudicis et notarii, vel eadem obligatio numero multiplicata, ex. c. duo canonicatus in eadem Collegiata.

Vult legislator salvam omnino praescriptam incompatibilitatem, retinetque normam praecedentis iuris sed absolutam § 3.

[1] Can. 35. Tempus utile illud intelligitur quod pro exercitio aut prosecutione sui iuris ita alicui competit ut ignoranti aut agere non valenti non currat.

Firmo praescripto can. 188, n. 3, videlicet: « quaelibet officia vacant ipso facto et sine ulla declaratione », i. e. amittuntur, « si clericus: 3° Aliud officium ecclesiasticum cum priore incompatibile acceptaverit et eiusdem pacificam possessionem obtinuerit »: solum ergo hac sequuta possessione, statim prius habitum vacat. Quo actu haec possessio fiat, videbimus suo loco. Si revertamur ad §^m 3 can. 156 quem commentamur, quia ut ait Innoc. III: [1] « Rom. Pontifex secundum plenitudinem potestatis de iure primatus potest supra ius (ecclesiasticum) dispensare », quaenam sit eius voluntas respectu officiorum incompatibilium edicitur sic in hoc commentando paragrapho: *concessio alterius* propter primum adhuc habitum *officii* ecclesiastici « stricto sensu » *a Sede Apostolica* scilicet: a Romano Pontifice, vel S. Congr. Consistoriali, vel Dataria Aplca, ad normam can. 7, *facta* concessio *non valet*, cum « intentio Summi Pontificis non sit, (concessiones sic) factas, contra canonum instituta ratas habere » [2], et hoc est uti generalis regula. Sequuntur exceptiones duae: *nisi* I° *in supplici libello* petentis officium concedendum *mentio prioris* iam habiti atque *incompatibilis* cum petito *habeatur*, nec incompatibilitatem exprimere opus est, quando innotescit ex precibus, quo casu « concessio valet », sed acceptans concessionem et capiens illius officii possessionem amittit aliud incompatibile ob clausulam « firmo praescripto can. 188, n. 3 », excepto casu sequentis exceptionis: *aut* II° *clausula derogatoria adiiciatur* in concessionis documento. Quae clausula si deroget canoni huic, poterunt duo illa officia retineri: qualis tamen sit derogatio eruendum erit ex clausulae tenore, quae posset supplere tantummodo mentionis debitae omissionem.

Quid autem sentiendum erit de illo clerico qui iuxta hunc § invalide obtineat incompatibile cum prius iam habito officium, huiusque possessionem capiat? An possessum antea officium amittat ipso facto possessionis secundi? Respondendum: vel haec possessio est pacifica vel non. Si est pacifica, officium antea possessum amittit ex can. 188, n. 3, nec secundum consequitur, quod ut supponimus est invalide concessum. Si non est pacifica, cogetur ad secundum officium derelinquendum, sed

[1] Cap. 4 de concessione praebendae (I, 8). — [2] Loc. cit., Decretalium.

non amittit alterum sibi proprium. Incompatibilitas beneficiorum regebatur in praec. iure, praesertim cap. 17, sess. XXIV de Ref. in Conc. Trid., cap. « de multa » 28 de Praebendis et Dignitatibus (III, 5), et quoad Regularium officia c. 32 cit. tit. in 6° (III, 4).

99. **Speciales prohibitiones.** — In canone sequenti prohibitiones speciales recensentur, quibus personae aliquae arcentur a peculiaribus officiis obtinendis. Quae iam vigebant in iisdem casibus et aliis, sed tantummodo quoad beneficia, ex Const^s. Pii PP. V « Quanta Ecclesiae » et « Cupientes unicuique » [1]. Afferam prioris textum, quia disponit etiam de officiis et brevior est: « Caeterum praecipimus atque interdicimus ne ipsi episcopi aut alii collatores de beneficiis et officiis resignandis praedictis, aut suis aut admittentium consanguineis, affinibus vel familiaribus,... audeant providere; quod si secus, ac etiam quidquid praeter vel contra formam praedictam fuerit a quocumque temere attentatum, id totum ex nunc vires et effectum decernimus non habere ». Iisdem fere verbis utitur textus qui dispositionem comprehendit alterius Pianae Const^s.

Can. 157. Officium vacans non quocumque modo sed utrolibet duorum, scilicet: a) *per renunciationem* infra explicandam b) *vel per sententiam privationis*, (et cum hic modus differat ab « amotione » (can. 183, § 1), quae fit per decretum extraiudiciale, « sententiam » illam interpretamur, proprie, sicut definitur in can. 1868, § 1), *nequit ab Ordinario* « sive loci sive qui Superior maior sit in religionibus clericalibus exemptis » (can. 198, § 1) ac insuper *competente* ad normam can. 152, *qui* 1° *renunciationem acceptarit* proprio facto, v. gr. Vicarius generalis, Episcopus, *aut* II° *sententiam tulit:* hinc si ab isto diversus est Ordinarius competens ad provisionem, tunc poterit, si autem est idem, nequit ab ipso tale officium *valide conferri* disiunctive *suis*, quod verbum singularem designans Ordinarium, confirmat interpretationem datam de uno et eodem « renunciationem acceptante ac beneficium ipsum conferente », *aut resignantis*, nec hoc in loco memoratur beneficio privatus, a) *familiaribus*, qui nempe cum ipsis familiariter convivunt, non qui amicitia tantum eis iuncti sunt, b) *consanguineis vel* c) *affini-*

[1] 1 Apr. 1568 § 5, 11 Oct. 1560 § 1.

bus uniuscuiusque ex primo declaratis *usque ad secundum gradum inclusive* in quacumque linea. Quae limitatio gradus expressi ex contextu scripturae ad consanguineos quoque porrigenda est, nam si aliter voluisset, posset exprimere Codex unum verbum addens consanguineis, scilicet: omnibus.

100. **Animadversio iuris practica.** - Sequens canon, ut dixi antea, continet opportune quamdam animadversionem. Scimus enim ex iure praecedenti, posse alium Praelatum Ordinario maiorem in Hierarchia conferre quandoque officium, et videbimus hanc disciplinam in Codice servatam: cum ergo de quocumque officio idipsum accidere possit, ait *can. 158. Qui, alius negligentiam vel impotentiam supplens*, propterea in extraordinario casu *officium confert, nullam inde* quam non haberet *potestatem acquirit in nominatum* (idest: non solum proprie, ut supra in can. 148, § 1, sed in officium obtinentem) *sed huius iuridicus status* i. e. summa iurium et obligationum coram ss. canonibus ex officio consequuta *perinde constituitur, ac si provisio* haec *ad ordinariam iuris normam*, nempe: ab eo qui ordinarie concedere debet illud officium *peracta fuisset*.

101. **Provisionis documentum.** Demum praescribit *can. 159. Cuiuslibet officii provisio scripto consignetur.* Certe adimplendum est, atque ita probatio mansura custoditur, sed scriptura haec non pertinet ad provisionis formam necessariam pro eiusdem validitate: hoc enim gratis affirmaretur.

ART. II. - *De Electione.*

CAN. 160. Romani Pontificis electio unice regitur const. Pii X *Vacante Sede Apostolica*, 25 Dec. 1904: in aliis electionibus ecclesiasticis serventur praescripta canonum qui sequuntur, et peculiaria, si qua sint, pro singulis officiis legitime statuta.

CAN. 161. - Si cui Collegio sit ius eligendi ad vacans officium, electio, nisi aliud iure cautum fuerit, nunquam differatur ultra trimestre utile computandum ab habita notitia vacationis officii; quo termino inutiliter elapso, Superior ecclesiasticus, cui ius confirmandae electionis vel ius providendi successive competit, officio vacanti libere provideat.

CAN. 162. - § 1. Salvis peculiaribus constitutionibus vel consuetudinibus, collegii praeses, statuto modo, loco ac tempore electoribus convenienti, convocet omnes de collegio; et convocatio, quando personalis esse debet, valet, si fiat vel in loco domicilii aut quasi-domicilii vel in loco commorationis.

§ 2. Si quis ex vocandis neglectus et ideo absens fuerit, electio valet, sed ad eius instantiam debet, probata praeteritione et absentia, a competente Superiore irritari, etiam secuta confirmatione, dummodo iuridice constet recursum saltem intra triduum ab habita notitia electionis fuisse transmissum.

§ 3. Quod si plures quam tertia

pars electorum neglecti fuerint, electio est ipso iure nulla.

§ 4. Defectus convocationis non obstat, si praetermissi nihilominus interfuerint.

§ 5. Si agatur de electione ad officium quod electus ad vitam retinet, convocatio electorum ante officii vacationem nullum habet iuridicum effectum.

CAN. 163. - Convocatione legitime secuta, ius eligendi pertinet ad eos qui praesentes sunt die in convocatione statuto, exclusa facultate ferendi suffragia non solum per epistolam, sed etiam per procuratorem, nisi lege peculiari aliud caveatur.

CAN. 164. - Etsi quis plures ob titulos ius habeat ferendi nomine proprio suffragii, non potest nisi unicum ferre.

CAN. 165. - Nullus collegio extraneus admitti potest ad suffragium, salvis privilegiis legitime quaesitis; secus, electio est ipso facto nulla.

CAN. 166. - Si laici contra canonicam libertatem electioni ecclesiasticae quoquo modo sese immiscuerint, electio ipso iure invalida est.

CAN. 167. - § 1. Nequeunt suffragium ferre:

1° Incapaces actus humani;

2° Impuberes;

3° Censura vel infamia iuris affecti, post sententiam tamen declaratoriam vel condemnatoriam;

4° Qui sectae haereticae vel schismaticae nomen dederunt vel publice adhaeserunt;

5° Carentes voce activa sive ob legitimam iudicis sententiam sive ex iure communi aut particulari.

§ 2. Si quis ex praedictis admittatur, eius suffragium est nullum, sed electio valet, nisi constet, eo dempto, electum non retulisse requisitum suffragiorum numerum, aut nisi scienter admissus fuerit excommunicatus per sententiam declaratoriam vel condemnatoriam.

CAN. 168. - Si quis ex electoribus praesens in domo sit in qua fit electio, sed electioni ob infirmam valetudinem interesse nequeat, suffragium eius scriptum a scrutatoribus exquiratur nisi aliter particularibus legibus vel legitimis consuetudinibus fuerit constitutum.

CAN. 169. - § 1. Suffragium est nullum, nisi fuerit:

1° Liberum; et ideo invalidum est suffragium, si elector metu gravi aut dolo, directe vel indirecte, adactus fuerit ad eligendam certam personam aut plures disiunctive;

2° Secretum, certum, absolutum, determinatum.

§ 2. Conditiones ante electionem suffragio appositae tanquam non adiectae censentur.

CAN. 170. - Suffragium sibimetipsi nemo valide dare potest.

CAN. 171. - § 1. Ante electionem per secreta suffragia deputentur, nisi iam propriis statutis deputati sint, e gremio collegii duo saltem scrutatores, qui una cum praeside, si et ipse e gremio collegii sit, iusiurandum interponant de munere fideliter impleudo ac de secreto servando circa acta in comitiis, etiam expleta electione.

§ 2. Scrutatores curent ut suffragia secreto, diligenter, singillatim et servato praecedentiae ordine ab unoquoque electore ferantur; collectisque ad ultimum suffragiis, coram praeside electionis, secundum formam propriis constitutionibus vel legitimis consuetudinibus statutam, inspiciant an suffragiorum numerus respondeat numero electorum, suffragia ipsa scrutentur palamque faciant quot quisque retulerit.

§ 3. Si numerus suffragiorum superet numerum eligentium, nihil est actum.

§ 4. Suffragia statim, peracto unoquoque scrutinio, vel post sessionem, si in eadem sessione habeantur plura scrutinia, comburantur.

§ 5. Omnia electionis acta ab eo, qui actuarii munere fungitur, accurate describantur, et saltem ab eodem actuario, praeside ac scrutatoribus subscripta, in collegii tabulario diligenter asserventur.

CAN. 172. - § 1. Electio, nisi aliud iure caveatur, fieri etiam potest per compromissum, si nempe electores, unanimi et scripto consensu, in unum vel plures idoneos sive de gremio sive extraneos ius eligendi pro ea vice transferant, qui nomine omnium ex recepta facultate eligant.

§ 2. Si agatur de clericali collegio, compromissarii debent esse sacerdotes, secus electio est invalida.

§ 3. Compromissarii debent pro validitate electionis conditiones compromisso appositas, quae non sint contra ius commune, observare; si nullae conditiones additae fuerint, servandum ipsis est ius commune circa electiones; conditiones autem contra ius pro non appositis habeantur.

§ 4. Si ab electoribus in unam tantum compromissum fuerit personam, haec nequit seipsam eligere; si plures designati fuerint compromissarii, nemo ex iis proprio consensu potest accedere reliquis ipsum eligentibus ut electionem sui compleat.

Can. 173. - Cessat compromissum et ius eligendi redit ad compromittentes:

1° Revocatione a collegio facta, re integra;

2° Non secuta aut non servata aliqua conditione compromisso apposita;

3° Electione absoluta, si fuerit nulla.

Can. 174. - Is electus habeatur et a collegii praeside proclametur, qui requisitum suffragiorum numerum retulerit, ad normam can. 101, § 1, n. 1.

Can. 175. - Electio illico intimanda est electo, qui debet saltem intra octiduum utile a recepta intimatione manifestare utrum electioni consentiat, an eidem renuntiet; secus omne ius ex electione quaesitum amittit.

Can. 176. - § 1. Si electus renuntiaverit, omne ius ex electione quaesitum amittit, etsi renuntiationis eum postea poeniteat; sed rursus eligi potest; collegium autem intra mensem a cognita renuntiatione ad novam electionem procedere debet.

§ 2. Acceptatione electionis electus, si confirmatione non egeat, plenum ius statim obtinet; secus, non acquirit nisi ius ad rem.

§ 3. Ante acceptam confirmationem ipsi praetextu electionis non licet sese immiscere administrationi officii sive in spiritualibus sive in temporalibus, et actus ab eo forte positi nulli sunt.

Can. 177. - § 1. Electus, si electio confirmatione indigeat, saltem intra octiduum a die acceptatae electionis confirmationem a competente Superiore petere per se vel per alium debet; secus omni iure privatur, nisi probaverit se a petenda confirmatione iusto impedimento fuisse detentum.

§ 2. Superior, si electum repererit idoneum, et electio ad normam iuris fuerit peracta, nequit confirmationem denegare.

§ 3. Confirmatio in scriptis dari debet.

§ 4. Recepta confirmatione, electus obtinet plenum ius in officio, nisi aliud in iure caveatur.

Can. 178. - Si electio intra praescriptum tempus peracta non fuerit, aut collegium iure eligendi privetur in poenam, libera officii provisio ad eum Superiorem devolvitur, a quo confirmanda esset electio vel cui ius providendi successive competit.

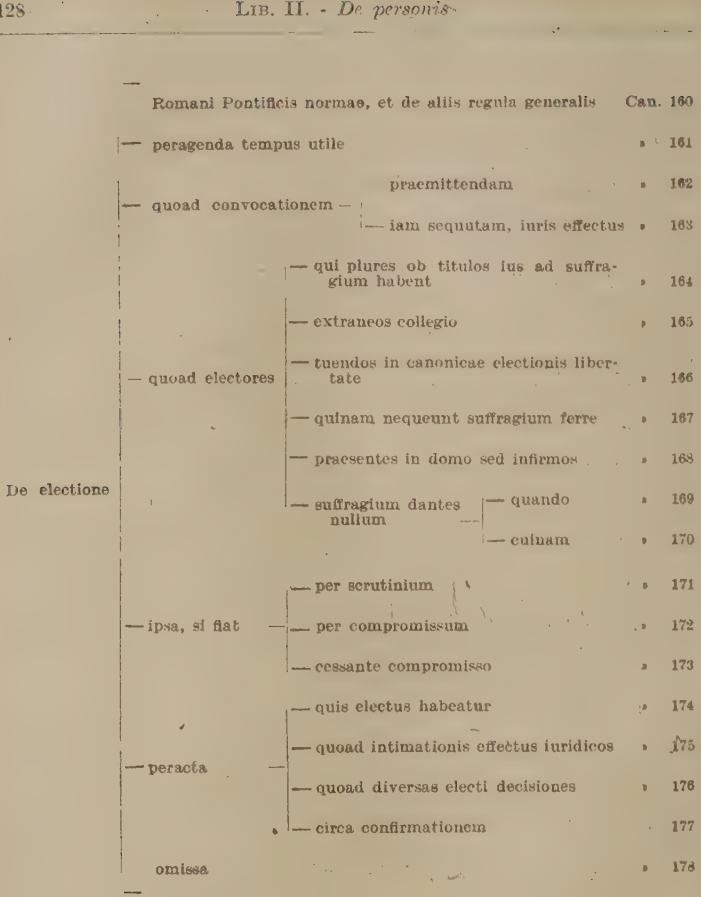

102. **Inscriptio articuli.** — Consequenter considerandum est primum membrum tertii modi providendi, scilicet: *Art. II. De electione*, cui subsequitur ex parte Superioris confirmatio. « Electio », prout in hac inscriptione, recte definitur: « alicuius personae idoneae ad officium ecclesiasticum servata forma canonice facta vocatio »: in qua definitione quatuor elementa necessaria inveniuntur, personae idoneitas, finis cui destinatur, forma seu modus quo perficitur, et illi qui eam perficiunt; quae duo posteriora per verbum « canonice » signatur regulanda esse ad ss. canonum normam, et hinc vocatur etiam « electio cano-

nica ». Confirmatio illius electionis est, « actus quo Superior competens concedit officium ecclesiasticum personae canonice designatae per electionem ».

103. **Canonum ordo** in hoc art. sequens est: can. 160 generice loquitur de normis servandis; sequens can. 161 de tempore utili ad electionem, postea duo alii canones de convocatione electorum; sequuntur canones de electoribus et suffragiis seu votis eorum a can. 164 ad can. 170; de servandis in ipsa electione tres canones disponunt, a can. 174 ponuntur ea quae electionem sequuntur, et can. 178 claudit articulum pro casibus deficientis electionis canonicae vel culpabiliter vel sine culpa.

104. **Romani Pontificis electio**[1]. — Generalem normam de electione canonica continet *can. 160. Romani Pontificis electio unice regitur const. Pii X Vacante Sede Apostolica, 25 Dec. 1904*; quae inseritur in Codicis volumine: Docum. I. Quia longius esset ipsius commentarium, in re maximi momenti, sed ut plurimum lectoribus inutile, tantummodo seligam quae validitatem illius electionis respiciunt, et propter connexionem recensebo excommunicationes aliasque poenas in eadem Constitutione contentas, et de quibus tamquam vigentibus adest can. 2330[2]. Et primo, etsi verum est hanc electionem illa Const.ne *unice* regi; tamen expresse in eodem Documento alia Constitutio vigens reservatur pro extraordinariis circumstantiis. En verba Const. Pianae: « excepta Const. " Praedecessores Nostri ", cum instructione (vulgo Regolamento) adiecta, a fel. rec. Leone XIII die XXIV mensis Maii 1882 data pro extraordinariis perturbatisque temporum adiunctis, quam in futurum quoque, ubi in iisdem Sedes Apostolica conditionibus versetur, praeter ea quibus hac Constitutione derogatum est, vigere integram volumus ». Id animadvertens Codicis auctor Const.m Leonianam cum adiecta Instructione tertio loco inter Documenta reproduxit.

In tit. II Pianae const.s continentur leges: « De electione Rom. Pont. », et cap. I agit « De electoribus ipsius », quod in tres partes dividi potest, nempe: *a*) ad quosnam pertineat electio ac obiectionum remotio in num. 27, 28, 29; *b*) quando-

[1] Expositio legislationis historica de hac electione invenitur apud Santi: Praelectiones iuris canon. Lib. I, tit. VI, num 31-35.

[2] Can. 2330. Quod attinet ad poenas statutas in delicta quae in eligendo Summo Pontifice committi possunt, unice standum const. Pii X *Vacante Sede Apostolica*, 25 Dec. 1904.

nam incipiat tale ius in unoquoque Cardinali et quomodo amittatur in num. 30, 31, 32; et denique *c*) ponuntur determinationes pro exercitio ipsius suffragii.

a) 27. *Ius eligendi Rom. Pont. ad S. R. E. Cardinales unice et privative pertinet;* 28 *...semper et exclusive*, absque ulla exceptione. 29. *Nullus Cardinalium, cuiuslibet excommunicationis, suspensionis, interdicti aut alius ecclesiastici impedimenti praetextu vel causa a S. Pont^is. electione activa et passiva excludi... potest, quae censurae... ad effectum huiusmodi electionis tantum... suspenduntur.*

b) In n. 30 declaratur quod: *postquam aliquis... Cardinalis in Consistorio creatus fuit, is statim vocem et ius eligendi Pont^m. habet...*

31. *Cardinales vero canonice depositi, vel qui dignitati Cardinalitiae, consentiente Rom. Pont^e. renuntiaverunt, nullum ius ad electionem habent. Imo:.. nec potest S. Collegium... habilitare Cardinales per Papam privatos seu depositos, ne quidem ad vocem.*

32. *Statuitur etiam quod si forte aliquis Cardinalis saltem in Diaconatus ordine constitutus non fuerit, is nullatenus ad eligendum admitti debeat, nisi... indubitato privilegio Pontificio munitus sit.*

c) 33. *Item statuitur ut... praesentes Cardinales expectare debeant absentes per 10 tantum dies,...; quibus elapsis,... ad electionis negotium procedere tenentur.*

34. *Si... Cardinales absentes supervenerint,... in eodem negotio perficiendo,... admittantur.*

35. *Omnibus autem Cardinalibus in virtute sanctae obedientiae praecipit Pont^x., ut,... nisi legitimo impedimento detineantur, indictionis litteris obtemperare, et ad locum eisdem designatum pro perficienda Pont^is. electione se conferre debeant.* Hoc idem viget in casibus const. « Praedecessoris nostri » Leon. XIII.

In n. 36 agitur de privatione vocis activae in quibusdam casibus, videlicet: *Si quis vero forte Conclave intrare noluerit, vel ingressus, absque manifesta infirmatis causa, iuramento medicorum et a maiori parte Cardinalium approbata, exiverit, tunc ipso minime... ulterius admittendo, per alios ad eligendum... libere procedatur. Si vero, infirmitate superveniente, aliquem corum e Conclavi exire contingat,... poterit... ad elec-*

tionem procedi; sed si ad Conclave... redire voluerit, rursus admittendus est.

Demum 37. *Cardinales... singuli, valetudine non impediti, cum tertio pulsata... conclavis campanula fuerit, ad scrutinium convenire debent; cui legi si quis non obtemperaverit, latae sent. exc. poenam incurrat.*

Quae excommunicatio, sicut omnes *aliae irrogatae* in hac Const. *a nullo, ne a Maiori quidem Poenitentiario,... praeterquam a Rom. Pont^e., nisi in mortis articulo, absolvi possunt.* Ita in n. 51. Quae verba statuunt reservatas specialissimo modo Sedi Apostolicae censuras ad Codicis tenorem. Ratio est: quia eisdem verbis reservantur censurae ob violationem secreti S. Officii. Sed hae censurae in privilegiis S. R. E. Cardinalium sub n^is. 1° et 2° can. 239, quoad exclusionem ab huiusmodi privilegiis aequiparantur censuris specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatis. Ergo illae censurae const. « Vacante Sede Apostolica », de quibus non solum fit mentio in Codice sed explicite inveniuntur servandae ob canonem 2330, vel non excluderentur a privilegiis praedictis, quod absonum videtur, vel sub exceptis specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatis ibidem sunt comprehensae.

De ipsa electione Summi Pontificis sequentia sunt praecipua, quae omnino sciri debent: *a*) necessario servanda ut electio sequuta sit valida, *b*) praecepta quae adiunctam habent poenam excommunicationis ipso facto incurrendae, et *c*) aliae praescriptiones maioris momenti. Opportune adiungam specialiter servanda, et pro celeritate electionis omittenda a Cardinalibus, quando iidem in hac electione perficienda utantur const. « Praedecessoris nostri ».

Quoad primum *a*) in num. 54 dicitur: *negotium electionis... una tantum ex tribus, quae infra exponuntur... formis peragendum est, alioquin electio nullitatis vitio subiacet.* Postea explicantur per extensum praedictae formae, et in fine capitis habetur num. 78, ubi enuntiantur quae substantialia sunt pro unaquaque forma, videlicet: *Quod si electio aliter celebrata fuerit, quam,* a) *« in scrutinio per secreta schedularum suffragia duarum ex tribus partibus Cardinalium »*[1] *in Conclavi*

[1] 47... *Electio Summi Pontificis fieri debet in Conclavi, et eo clauso, sublata tamen nullitate electionis a Gregorio XV (vel alio quovis decreto pontificio) hac de re statuta.*

« *praesentium, electi suffragio non computato* » *vel* b) « *per viam compromissi ab omnibus Cardinalibus similiter* »[1] *in Conclavi* « *praesentibus, nemine dissentiente, inita et ita ut nemo seipsum elegerit* », *vel* c) « *quasi per inspirationem, nullo praecedente de persona speciali tractatu, omnium pariter Cardinalium praesentium*[1] *in Conclavi, communiter, nemine itidem dissentiente, per verbum eligo, intelligibili voce prolatum aut scripto, si voce non potuerit, expressum, nulla sit et invalida eo ipso absque ulla declaratione* », *et ita electo nullum ius tribuat.* Praeter ista adhuc quoad validitatem servanda, Const. « Praedecessoris nostri » addit: *Quolibet... loco et quibusvis in adiunctis electionem celebrari contigerit, non aliter legitima et valida ea erit,* « *quam* d) *si numerus Cardinalium, qui ad eam convenerint, dimidium Cardinalium omnium pro tempore existentium, plus uno saltem, excedat* »: *quem tamen numerum si deinceps minui accidat, sive quod aliquem ipsorum... mors praeveniat, aut morbus opprimat, sive alia qualibet ex causa, impedimento id minime esse debebit, quominus Cardinales reliqui inceptum opus prosequi et electionem legitime et valide absolvere queant.*

Haec quoad validam personae designationem, sed nondum res perfecta est; nam post n. 37 sequentis tenoris: *Post electionem canonice factam consensus electi per Card. Decanum nomine totius S. Collegii requiratur;* legitur in n. 83: « *Hoc electi consensu praestito* » *intra terminum, quatenus opus sit, prudenti arbitrio Cardinalium per maiorem votorum numerum determinandum,* « *illico electus est verus Papa* », *atque actu plenam absolutamque iurisdictionem supra totum orbem acquirit et exercere potest.*

Quoad secundum: *b) Hinc* (prosequitur Const.) *si quis litteras super negotiis quibuscumque confectas, quae a R. P. ante coronationem suam emanaverint, audeat impugnare, excommunicationis sententia innodamus.*

Praeter hanc exc^m^. et aliam contra non accedentes DD. Cardinales ad scrutinia electionis R. P. de qua antea, continentur in Const. « Vacante S. Apostolica » sequentes: tres ad praesi-

[1] *55... Primum, haec forma electionis adhiberi potest solum in Conclavi, et eo clauso.*

dium secreti, quarum duae incurri possunt etiam a conclavistis, altera solum a Cardinalibus; et aliae quatuor de vitandis in electione R. P., quarum duae priores a quibuscumque incurri queunt, tertia a conclavistis et quarta (ut videtur) a solis S. R. E. Card.

Quoad secretum, in n. 51 dicitur: *Praeterea,... severe praecipimus... ut ab omnibus in Conclavi partem habentibus secretum religiosissime servetur in iis omnibus, quae ad electionem R. Pont^is. pertineant, et in iis quae in Conclavi, seu in loco electionis agantur. Hinc quaecumque directe vel indirecte secretum violare quomodolibet poterunt, sive verba, sive scripta, sive signa, aut alia quaevis, omnia vitare et cavere omnino tenentur; ita ut hanc legem violantes exc. ipso facto incurrant.* Et in seq. n. 52. *Specialiter sub eiusdem exc. poena, Cardinales prohibet Pont., ne suis familiaribus seu Conclaristis vel aliis quibusvis ea pandant quae scrutinium directe vel indirecte respiciant, itemque quae in Cardinalium Congregationibus sive ante Conclave, sive ipso durante habitis acta vel decreta sunt.* Et ad hoc secretum se obligarunt per iuramentum bis emissum, nempe ante ingressum in Conclave et statim post ingressum ipsum, acceptantibus in iuramenti formula conclavistis ecclesiasticis sententiam exc. praedictam et *poenam privationis cuiuscumque beneficii, pensionis, officii vel muneris ipso facto incurrendae...* Ad secretum etiam refertur quod est vetitum in n. 50. *Absolute... omnibus interdicitur, ne ephemerides quotidianae vel periodicae extra Conclave mittantur. Qui vero contra fecerint, poenae exc. l. s. subiaceant.*

Quoad *vitanda... in electione R. Pont.* (Cap. VI) *Simoniae... in hac electione... criminis reos poena exc. l. s. innodamus*, ait S. Pontifex; *sublata tamen irritatione huiusmodi electionis simoniacae*, antehac *statuta*. Ita in n. 79.

80. *Item sub exc. poena prohibemus ne quis, etiam Cardinalis, vivente R. P. et eo inconsulto, tractare de ipsius successoris electione, aut aliquod suffragium polliceri, vel hac de causa privatis conventiculis factis aliquid deliberare et decernere praesumat.* Huic exc^i. locus non est S. Apostolica vacante, vel consulto R. Pont.

81. *Sub... poena exc. l. s. prohibet Papa S. R. E. Cardinales... pariterque Secretarium S. Collegii... aliosque... in Con-*

clavi partem habentes,... ne, quovis praetextu, a quavis civili potestate munus recipiant Veto sive Exclusivam, etiam sub forma simplicis desiderii, proponendi, ipsumque hoc Veto, qualibet ratione sibi cognitum, patefaciat sive universo Cardinalium Collegio simul congregato sive singulis purpuratis Patribus, sive scripto, sive ore, sive directo ac proxime, sive oblique ac per alios, sive ante Conclave, sive ipso perdurante. Subiungitur vero quaedam extensio prohibitionis, non facta mentione exc^is^., atque proinde haec utpote odiosa non est extendenda. *Quam prohibitionem extendi vult ad omnes interventus, intercessiones aliosque modos quoslibet, quibus laicae potestates cuiuscumque gradus et ordinis voluerint sese in Pont. electione immiscere*, quod in Const. « Commissum » edicit *nemini licere;* quae const. fuit suo in robore relicta.

Denique in n. 82 legitur: *Cardinales praeterea abstineant ab omnibus pactionibus... promissionibus aliisque... obligationibus, quibus adstringi possint ad suffragium alicui vel aliquibus dandum vel non dandum; quae omnia et singula,... etiam iuramento adiecto,... nulla et irrita... decernimus et contra facientes ex nunc exc. poena innodamus.* Hucusque de excommunicationibus in praelaudata Const. Alia est lata in n. 69, sed raro practica.

Quoad tertium, *c*) Aliae praescriptiones maioris momenti. Et imprimis de conclavi. 47. *Electio S. Pont.^is^ fieri debet in conclavi et eo clauso sublata tamen nullitate electionis... hac de re statuta.*

48. *Et si...* Conclavis clausuram ullo modo violatam *deprehensum fuerit, auctores e Conclavi expellantur.*

49... *Et si quis forte... clam ipsum Conclave ingrediatur, omni honore, gradu, atque officio et beneficio ipso facto privatus existat.*

2° de secreto servando in n. 53 *praecipitur sub gravi* S. R. E. Card. ut secretum de quo antea *servetur etiam post peractam... electionem, neque ullo modo... violari liceat, nisi ab eodem Pontifice, peculiaris ad hoc facultas aut expressa dispensatio concessa fuerit. Quod praeceptum* extenditur ibidem *ad alios... qui in Conclavi partem habuerunt, si quid... de iis quae in Conclavi gesta sint, cognoverint.* [Notabilia sunt nn. 83 et 85 et in ultimo praeceptum Episcopis aliisque Ecclesiarum Prae-

latis, ceterisque enuntiantibus verbum Dei, causa precum fundendarum et observantiae ieiuniorum].

Denique memoranda quae non possunt et quae possunt S. R. E. Cardinales ex Const. vigente Leonis XIII. Obligatio... *secreti servandi in iis omnibus, quae ad electionem R. P. pertinent, et in iis quae in Conclavi seu in loco electionis aguntur haud quaquam relaxatur.* E contra *praescriptiones... praefinitae... circa electionis tempus et locum, circa Conclave eiusque clausuram, aliasque minoris momenti res* sic derogantur quatenus, *utrum omnes vel aliquas servari aut missas fieri oporteat, quod maior pars congregatorum Cardinalium suffragium tulerit, ius esto.* [Etiam sunt maximi momenti ex Const. Leoniana quae contingentur: *His universim praestitutis*, usque ad verba *alio transferre coegerint.*

Prosequitur can. 160 sic: *in aliis electionibus ecclesiasticis*, quae sic vocantur, non solum quia intra ecclesiasticam societatem fiunt, (nec ullo modo ex eo quod a clericis peraguntur, clerici enim in Codice appellari non solent ecclesiastici), sed etiam quia ordinantur ad ecclesiasticorum provisionem officiorum, sive stricto sensu sive lato sensu dictorum, quando haec officia per electionem sint providenda ob ss. canonum praescriptum, idque memoriae figatur. Interpretationis veritas constat, tum ex tituli huius inscriptione, tum propter huius articuli connexionem cum can. 148 iuxta ibidem dicta, tum denique propter clausulam huius canonis ultimam, quae loquitur de officiis. Quanam vero ratione interpretationem extenderim ad officia lato sensu dicta et cum limitatione, patebit infra in parte secunda et tertia. - In praedictis ergo electionibus, ac non est praescriptum pro aliis, serventur *praescripta canonum qui sequuntur* in hoc articulo, simul *et peculiaria* « praescripta » *si qua sint, pro singulis officiis*, et notetur verbum *legitime* id est: secundum ss. canones *statuta* vel in singularis officii constitutione, vel a competente auctoritate ad legum formam ordinata, v. gr. in constitutionibus ordinis vel congregationis. - Quid vero si « praescripta canonum » peculiaribus sint opposita? Si haec in singulis horum canonum vel aliorum de eadem re praescriptis expresse salva dicantur vel abrogentur, quaestio evanescit: v. gr. in can. 162, § 1 « salvis peculiaribus constitutionibus », in can. 507, § 1 « in electionibus serventur cuiusque religionis

constitutiones eidem (iuri communi) non contrarias ». Animadvertatur vero (can. 4) quod « privilegia atque indulta quae, ab Apostolica Sede concessa, in usu adhuc sunt nec revocata (et « privilegia directe cuilibet religioni concessa » (can. 613, § 1). « integra manent, nisi huius Codicis canonibus expresse revocentur »; quod non evenit in his canonum praescriptis. Deinde quoad peculiaria statuta singularis officii, videtur eis applicanda iuris regula 34 in 6° « Generi per speciem derogatur », quod certum esset de beneficiali officio eo quod (can. 1417, § 1) « in limine fundationis fundator potest, de consensu Ordinarii, conditiones etiam iuri communi contrarias apponere ». Quae demum regula non viget circa peculiaria ad formam legum statuta, eo quod canonum sequentium praescripta edixerunt illa salva manere, quando sic placuit legislator; unde patet hoc in canone implicitum non fuisse.

105. **Electionum tempus utile.** — Normam generalem de tempore intra quod celebranda est electio tradit *can. 161. Si cui collegio*, eo quod singulorum velut colligatione seu coadunatione iuris constat, sive persona moralis sit, ut capitulum canonicorum, sive illam repraesentet, ut Capitulum regularium generale, atque eidem *sit ius eligendi* concessum tantummodo *ad vacans officium* iuxta can. 150, 151, electio non solum intenta per scrutinia, sed in effectum designationis personae deducta saltem per subsidiariam art^i. seq^s. postulationem, *nisi aliud* diversum a sequenti prohitione, *iure* rite constituto *cautum fuerit*, sive ius illud sit aliquis canon, sive particularis lex, constitutio, statutum a competenti auctoritate conditum, vel consuetudo vim iuris habens; aliter « electio » supra declarata *nunquam differatur*, etiam quando « ius eligendi redit ad compromittentes » (can. 173) sive cessante compromisso, sive ob denegatam confirmationem vel postulationis admissionem, ac tempus dilationis sumitur ex praec. iure [1]: « ultra tres menses ecclesiam vacare pontifice statuta sacrorum canonum non permittunt: ne cadente pastore dominicum gregem antiquus (quod absit) hostis insidiando dilaniet », sic determinato circa officium quodlibet: *ultra trimestre utile* id est: ad normam can. 34, § 3, 3°, 35, sicut explicavimus supra in can. 155. Animadvertatur

[1] Cap. 11 D. L.

quod tempus hoc collegio « ignoranti aut agere non valenti non currat », tum pendente acceptatione vel renunciatione electi, ex qua postrema tempus protrahitur ad unum « mensem a cognita renunciatione » (can. 176, § 1), tum pendente Superioris confirmatione circa electionem acceptatam vel postulationem, tum pendente compromisso ad normam cap. 37 in 6° (I, IV), scilicet: « Si compromissarius, in quem... transfertur eligendi potestas, negligenter infra tempus a iure statutum eligere praetermittat, ad superiorem proximum potestas devolvitur providendi: sibique compromittentes imputent, qui in ipsum potestatem huiusmodi transtulerunt. - Si vero eligat, sed indignum: tunc sive scienter id fecerit (cum dolus ipsius eis, qui non sunt in culpa, non debeat imputari) sive etiam ignoranter (cum suo sit functus officio) eligendi potestas (nisi et ipsi scienter electionem talem ratam habuerint, et haec parenthesis viget ob can. 2391, § 1), libere revertitur ad eosdem. Idem fit cum eligit idoneum, sed electus renuit consentire ». - Prosequendo canonis commentarium: « trimestre » sic declaratum *est computandum* in qualibet ut supra electione etiam iteranda *ab habita notitia* certa moraliter *vacationis* de iure *officii; quo termino* temporis in se utilis, pro electoribus quoad iuris exercitium *inutiliter elapso* videlicet: non peracta electione ab eis, quae sortiatur effectum, ex tunc *Superior ecclesiasticus*, sive iurisdictionem habens, sive non, *cui* a) *ius* est *confirmandae electionis* illius singularis, si adsit, b) *vel ius providendi successive competit* id est: post electores, quando electio non indiget confirmatione, aut post negligentem « Superiorem ecclesiasticum » sub littera a) designatum in casu ulterioris devolutionis, *officio vacanti* ad quod fiebat clerici electio *libere* id est: ad normam canonum art. praec. *prorideat* ex praecepto huius canonis. - Hic canon « refert ex integro » extenditque ad omnia officia cap. 41 de electione (I, 6).

106. **Eligentium convocatio.** De convocatione electorum, quo modo facienda sit, et de omissae convocationis effectu praescribit *can. 162*, § 1. *Salvis peculiaribus constitutionibus vel consuetudinibus* i. e. primo his servatis, quae vigeant pro quibusdam electionibus et alteri deferant ius convocandi; aliis in casibus eligentium *collegii praeses, antea statuto modo, loco ac tempore electoribus convenienti* pro eorum dignitate conditio-

neve, *convocet omnes de collegio* i. e. invitet ex officio eos ad electionem cum expressione loci ac temporis; *et convocatio, quando personalis esse debet*, i. e. ad singulos dirigenda ob circumstantias vel praescriptum, *valet, si fiat vel in loco domicilii aut quasi-domicilii vel in loco commorationis* actu electoris; videlicet: in uno eorum. De his locis tractavimus in canon. 92-95.

De omissione convocationis alicuius electorum, quando personalis esse debet, statuit § 2. *Si quis ex vocandis neglectus* fuit contra § 1 praescriptum *et ideo* scilicet: consequenter ad hoc *absens fuerit, electio valet*, quia postea sciens potest eidem se conformare, vel forsitan ipso praesente idem clericus electus fuisset; ne autem connivere transgressioni videatur lex, addit: *sed ad eius instantiam debet* obligatorie, a) *probata* 1° *praeteritione* illius in convocatione *et* II° *absentia* praefata, his duobus copulative, *a competente Superiore* iuxta normas de processibus *irritari*, seu nullam decerni, *etiam secuta* prius *confirmatione*, b) *dummodo iuridice constet* i. e. probetur in actis hunc *recursum saltem intra triduum ab habita notitia electionis* peractae *fuisse transmissum*, etsi post triduum ad Superiorem competentem ille recursus pervenerit. - Aliquando tamen hic neglectus plurium electorum effectum habet sine auctoritatis ecclesiasticae decreta irritatione, videlicet: § 3. *Quod si plures quam tertia pars electorum*, nec sufficit neglectus tertiae partis, *neglecti fuerint, electio est ipso iure nulla*. Semper tamen simul consequens absentia electorum requiritur. Ait enim: § 4. *Defectus convocationis non obstat, si praetermissi nihilominus interfuerint:* forsitan scientes aliter electionem peragendam. Et rationabiliter, quia obtento fine, parum refert omissum fuisse medium legale, nisi ad puniendum canonis transgressorem. - Concors cann. 150,151 est subsequens § 5. *Si agatur de electione ad officium quod electus ad vitam retinet*, seu inamovibile, *convocatio electorum ante officii vacationem* de iure, et etiam de facto, nisi praecesserit declaratio ad normam can. 151, *nullum habet iuridicum effectum*, tamquam si facta non fuisset.

107. **Ius eligendi actu.** — Posita vero legitima convocatione, determinat numerum electorum sequens *can. 163. Convocatione legitime* idest: ad normam praecedentis can. saltem circa validitatem *secuta*, proprium collegii *ius eligendi pertinet ad*

eos tantum, *qui praesentes sunt* in designata ad electionem domo, *die in convocatione* supra dicta *statuto*, atque si alii superveniant altero die iterum statuto, quia nondum electio fuit in exitum perducta, ut videtur, non erunt exclusi, quia voluit canon solummodo providere: *a*) ut hora stata veniente incipi possit electionis processus, *b*) *exclusa facultate ferendi suffragia non solum per epistolam*, *c*) *sed etiam per procuratorem* in electionibus nempe canonicis, *nisi lege* proprie dicta, (eo quod per competentem iurisdictionem scripto fuit lata), et *peculiari* videlicet: pro aliquibus electionibus *aliud caveatur*. Quia tunc admittitur alterutra ex dictis facultas. Idque iam vigebat in praecedenti ecclesiastica 'disciplina [1]', sed illius exceptionis abrogationem innuit verbum « etiam » additum aliis « per procuratorem » sine ulla limitatione. Sic scriptum est in cit. Decretalium capite: « Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, iustoque impedimento detentus venire non possit, super quo, si opus fuerit, fidem faciat iuramento: et tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam ». Ita Innoc. III in conc. generali.

108. **Elector ex pluribus titulis** Incipiunt praescriptiones de electoribus et suffragiis. *Can. 164. Etsi quis plures ob titulos*, v. gr. in Capitulo Generali Ord. Praed., quia ex-Generalis est ac Provincialis actu, *ius habeat ferendi nomine proprio suffragii*, *non potest nisi unicum ferre*. Notentur verba « nomine proprio », unde a sensu contrario si unum suffragium ei competat nomine proprio et aliud tamquam alterius procuratori, quando admittitur procuratio secundum canonis praec. exceptionem, tunc potest duo suffragia ferre. Quae, ut rationabiliter ferat, debet in unius personae favorem dare, nisi procurator personam quoque suffragandam ei determinaverit.

109. **Extraneus collegio.** — Excluduntur ab electionibus ecclesiasticis diversae personae in seq^s. tribus canonibus. *Can. 165. Nullus collegio* electorum (quamvis illud moralis persona non sit) *extraneus admitti potest*, etsi unanimi eligentium consensu, *ad suffragium*, *salvis privilegiis legitime quaesitis* h. e. iure obtentis, et planum est, quia ius suffragii est collegio a

[1] Cap. « Quia propter » 42 (I, 6).

legibus concessum; illudque omnino exigitur, nam *secus*, scilicet propter talem extranei admissionem *electio* in qua extraneus suffragium fert *est ipso facto nulla*, ut canon statuit.

110. **Libertas electionis.** — Alterum casum nullitatis tradit. *can. 166. Si laici*, prout a clericis distincti, ac « possunt esse religiosi » (can. 107), *contra canonicam libertatem*, v. gr. metum gravem incutientes pro electione unius tantum vel cuiusdam inter plures designatos, quamvis potestate publica non potiantur, *electioni ecclesiasticae* ad can. 106 declaratae *quoquo modo*, semper ac iste fuerit libertati electionis contrarius, *sese immiscuerint, electio ipso iure invalida est*. Voluit enim Ecclesia suam independentiam efficaciter propugnare.

111. **Inhabiles ad suffragium ferendum.** — Nunc propter personales defectus sive naturae, sive poenae, sive culpae, sive legales excludit ab electionibus ecclesiasticis quosdam *can. 167. § 1. Nequeunt suffragium ferre* scilicet: potentia carent iuridica seu inhabiles sunt, (et proinde suffragium nullum est): *1° incapaces actus humani*, velut infantes atque actu ebrius perfecte, iure quidem naturae; *2° Impuberes* propter naturam suffragii, attenta impuberum conditione naturali iuxta dicta ex D. Th. in can. 89: *3° Censura* vel excommunicationis ad normam canonis 2265, vel « suspensionis generaliter latae aut ab officio simpliciter » iuxta can. 2278, 2279, 2283 (loquentes de alterutrius effectibus), vel « interdicti personaliter » secundum can. 2275, 1°, *vel infamia iuris affecti*, non qui facti infamia laborant, atque illi solummodo *post sententiam tamen* iudicis (nec sufficit censuram incurrisse ipsos ad modum praecepti impositam), *declaratoriam vel condemnatoriam* in lib. V Codicis explicandam, hac enim deficiente « prohibentur iure eligendi », prouti quoad excommunicationis censura affectos cavetur in can. 2265, § 1, 1°, cui conformantur ceteri canones citati praesertim circa suspensos et interdictos supra declaratos; *4° Qui sectae haereticae* v. gr. methodistarum *vel schismaticae* v. gr. constitutae in Philippinis insulis tempore rebellionis earum, *nomen dederunt* i. e. se inscripserunt, *vel publice adhaeserunt* verbis aut factis, quamvis non inscripti alterutri earum; denique *5° carentes voce activa* a) *sive ob legitimam iudicis sententiam* ad iuris normam pronuntiatam ob culpam, b) *sive ex iure* (lege vel consuetudine) *communi* absdubio Codicis, v. gr. ex can. 2390, § 2 « electores.

qui hanc immixtionem (can. 166 reprobatam) sollicitaverint vel sponte admiserint », *aut particulari* quoad locum vel inferioris potestatis v. gr. defectu conditionis cuiusdam requisitae.

De alicuius praedictorum suffragio contra can. dato loquitur § 2. *Si quis ex praedictis admittatur*, res cognitu facilis, *eius suffragium est nullum*, ex admissione nil obtinens, *sed electio valet*, secundum iuris principium (Reg. Iur. 37 in 6°) « Utile non debet per inutile vitiari »; *nisi* a) *constet*, *eo dempto* suffragio nullo, *electum non retulisse requisitum suffragiorum numerum*, et haec sit exceptio prima; secunda vero in poenam electorum admittentium: b) *aut nisi* I° *scienter* quod verbum « plenam cognitionem ac deliberationem exigit » intelligendas ad normam can. 2229, §§ 1 et 2, *admissus fuerit* II° *excommunicatus* III° *per sententiam* iudicis ut supra, *declaratoriam* illius tamquam incursae, *vel condemnatoriam* illius censurae subeundae, non vero alia censura affectus, vel excommunicatus absque utraque sententia. - His addenda tertia exceptio ex can. 165, quando nempe « collegio extraneus admittatur ad suffragium, nullo in contrarium privilegio legitime quaesito », tunc enim tamquam « per speciem generi derogatur » (reg. iuris 34 in 6°), scilicet: « electio est ipso facto nulla » (can. 165), non obstante hac norma magis generali (can. 167, § 2) statuente quod « electio valet ».

112. **Elector infirmus,** *Can. 168. Si quis ex electoribus* a) *praesens in domo sit in qua fit electio* v. gr. in Conventu, et notetur haec conditio, *sed* b) *electioni ob infirmam valetudinem*, et ob hanc solum causam, sive decumbat sive non, *interesse nequeat*, *suffragium eius scriptum a scrutatoribus exquiratur*, de quibus infra, ne rationabiliter superaffligatur, *nisi aliter particularibus* locorum, personarum moralium, collegiorum, illudque verbum distinctive applicetur *legibus* proprie dictis ob scripturam qua feruntur, *vel consuetudinibus*, etiam quae in normas a iurisdictione non profluentes fundatur, *fuerit constitutum*, nam in hoc casu tamquam electoris qualitas deficiens consideranda est personalis in loco electionis praesentia.

113. **Suffragiorum qualitates necessariae.** De conditionibus suffragiorum ad ipsorum validitatem sunt duo cann. seqq. *Can. 169.* § 1. *Suffragium est nullum nisi fuerit* (habens has conditiones): I° *Liberum*; *et ideo invalidum est suffragium, si elector metu gravi* v. gr. patiendi vulneris *aut dolo* iam alias

explicato in can. 103, § 2, *directe vel indirecte*, *adactus fuerit ad eligendam certam personam aut plures disiunctive*, v. gr. Petrum vel Ioannem. Verbum «adactus» insinuat metum aut dolum ad praedictum finem esse adhibendum. Votum validum sit 2° a) *Secretum*, ita ut nemo illud inspiciat, nisi scrutatores ad normam can. 171, § 2, b) *certum* absque ambiguitate, c) *absolutum* sine conditione, d) *determinatum* quoad personam electi bene distinctam sive nomine et cognomine, sive officio, etc.

Sed quia de suffragio ait canon: sit «absolutum», addit clausulam suffragiorum salvatoriam § 2. *Conditiones ante electionem suffragio appositae*, atque in electionis actu non expressae, *tamquam non adiectae censentur*. Sic optime a Codice vitantur incommoda facile sequutura ex suffragiis has conditiones inducentibus. Qualitates suffragiorum hoc in can. recensitae vigebant in praecedenti disciplina, quamvis secretum ex Conc. Trid. fuerit praescriptum pro quibusdam solum electionibus, nempe: regularium.

114. **Singularis voti conditio.** - Denique, si electus sit de gremio collegii, aliam conditionem de suffragio electi statuit efficaciter *can. 170. Suffragium sibimetipsi nemo valide dare potest*. Et si de huiusmodi suffragio necessario ad electionem in Ecclesiae foro alterutro constaret, nullitas electionis in eodem foro interno vel externo certa esset.

115. **Scrutinii forma.** Incipiunt canones de processu electionis, et primus de forma scrutinii est *can. 171* § 1. *Ante electionem*, initio quidem sessionis *per secreta suffragia deputentur*, cum seq. exceptione: *nisi iam propriis statutis* Collegii *deputati sint*, a) *e gremio collegii* eligentium b) *duo saltem scrutatores*, ergo in plurali tantum numero admittuntur, *qui* c) *una cum praeside*, hic tamen sub conditione: *si et ipse e gremio collegii sit* eligentium, *iusiurandum interponant* a) *de munere fideliter implendo* i. e. eiusdem obligationes cum sinceritate adimplendo *ac* b) *de secreto servando circa acta in comitiis*, quorum praecipua sunt ipsa suffragia, secreto quidem custodiendo *etiam expleta electione*. Intelligendum: erga quoscumque ignorantes actum aliquem.

De scrutatorum officio seu obligationibus sequitur § 2. *Scrutatores* 1° *curent ut suffragia* a) *secreto*, b) *diligenter* absque inutili mora, c) *singillatim* unum post alium *et* d) *servato prae-*

cedentiae ordine ab unoquoque electore ferantur per seipsum; 2° *collectisque ad ultimum suffragiis* i. e. post ultimi eligentis votum, *coram praeside electionis* tantum *secundum formam propriis constitutionibus vel consuetudinibus statutam*, vel similium collegiorum, si illa deessent in Collegio personae moralis recenter constitutae, a) *inspiciant an suffragiorum numerus respondeat numero electorum* i. e. votum dantium, b) *suffragia ipsa scrutentur* in cuius sint favorem, c) *palamque faciant* h. e. publicent collegio eligentium, *quot quisque retulerit* scilicet: quot suffragia habuit unusquisque nominatorum in eis. Hinc patet non admitti a Codice, ut verbotenus pandant electores scrutatoribus suffragia, sed haec in scripto esse ferenda.

Actus post scrutinium recensent sequentes §§. - § 3. *Si numerus suffragiorum superet numerum eligentium, nihil est actum.* Unde scrutinium iterandum. Videretur hoc non officere, quominus scrutentur ac publicentur suffragia ad normam praecedentis §. Sed aliter servandum est secundum legislatoris mentem, nam si ita faciendum esset, inutiliter praescripta fuisset praevia scrutationi computatio votorum. Omittitur hypothesis de numero suffragiorum minori quam eligentium propter curam scrutatorum impossibilis. - § 4. *Suffragia statim* a) *peracto unoquoque scrutinio*, si unicum in sessione, *vel* b) *post sessionem, si in eadem sessione habeantur plura scrutinia*, quia praecedentes electionem non perfecerunt ad normam can. 101 vel aliorum iuxta electionum diversitatem, *comburantur* omnia collecta suffragia. - § 5. *Omnia electionis acta ab eo*, a) *qui actuarii munere fungitur*, i. e. secretarii vel notarii, *accurate describantur, et saltem* b) *ab eodem actuario, praeside ac scrutatoribus subscripta*, c) *in collegii tabulario diligenter asserventur.*

Tres formae electionis canonicae admissae fuerunt a cap. « Quia propter » 42 Tit. de electione et electi potestate Decretal.[1]: « per scrutinium », de quo egimus, « per compromissum » et « per quasi-inspirationem ». Haec ultima forma reservata pro electione Rom. Pontificis ut vidimus, fuit suppressa in Codice pro aliis canonicis electionibus.

116. **Compromissi forma.** - De forma per compromissum sequuntur duo canones. *Can. 172.* § 1. *Electio, nisi aliud iure*

[1] Lib. I, tit. VI.

caveatur, i. e. legitime prohibeatur, *fieri etiam potest per compromissum, si nempe electores* omnes et singuli, a) *unanimi et* b) *scripto consensu*, verba non sufficiunt, c) *in unum vel plures idoneos* ad hoc *sive de gremio* eligentium *sive* ipsi *extraneos* d) *ius eligendi pro ea vice transferant*, ex concessione huius canonis, *qui nomine omnium ex recepta facultate* propter eorum commissionem, *eligant*.

§ 2. *Si agatur de clericali collegio, compromissarii debent esse sacerdotes*, non quilibet clerici, *secus electio est invalida*. Hoc praescriptum insinuat posse collegium electionis, de qua in art. isto, componi ex laicis, v. gr. in electionibus religionis laicalis, atque tunc electio non est directa ad officium ecclesiasticum stricto sed lato sensu providendum, quod voluimus expressum relinquere interpretantes can. 160.

De compromissariorum officio est adiunctus § 3. *Compromissarii* I° *debent* (animadvertatur) *pro validitate electionis conditiones* a) *compromisso appositas*, non omnes, sed b) *quae non sint contra ius commune, observare*; II° *si nullae conditiones additae fuerint, servandum ipsis est ius commune circa electiones*, i. e. sacri canones, quatenus compromissi exercitio congruant, unde vota duorum tantum compromissariorum non dentur secreta; III° *conditiones autem contra ius pro non appositis habeantur*, ideo nec observandae.

Conformiter ad can. 170 eumque applicando, ne videretur solum de electorum collegio esse intelligendum, statuit § 4. *Si* I° *ab electoribus in unam tantum compromissum fuerit personam* eligentem, *haec nequit seipsam eligere*, uti servandum esse diximus de Rom. Pont. electione; II° *si plures designati fuerint compromissarii, nemo ex iis proprio consensu* voti sui *potest accedere reliquis ipsum eligentibus ut electionem sui compleat*; nempe: adimplendo numerum votorum requisitorum ad electionem per ipsos, forsan sub conditione unanimitatis, perficiendam.

117. **Compromissi cessatio.** — Nec compromissum est perpetuum ad usque felicem exitum, sequitur enim in *can. 173. Cessat compromissum*, effectu illius nondum obtento, *et ius eligendi redit ad compromittentes* cum limitatione ob can. 161 circa tempus ad eligendum utile ibidem explicata: *1° Revocatione a collegio facta* sc. a maiori parte collegii electorum, cum non di-

catur a toto collegio vel unanimiter, *re integra* i. e. nondum incepta executione compromissi. - 2° *Non secuta aut non servata* pro diversitate conditionum, quatenus hae pendeant vel minus a compromissariis, *aliqua conditione compromisso apposita*, quae nempe non sit contra ius commune iuxta ultimum comma praec. § 3. - 3° *Electione absoluta* i. e. completa, *si fuerit nulla* quacumque demum de causa.

118. **Electio efficax.** — Sive igitur per scrutinium sive per compromissum perficiatur electio, statuit *can. 174. Is electus habeatur et a collegii praeside proclametur*, i. e. denuntietur qua talis collegio, *qui requisitum suffragiorum numerum retulerit, ad normam can. 101, § 1;* hoc est: « demptis suffragiis nullis, maiorem absolute numerum eligentium », vel si agatur de tertio scrutinio « maiorem relative numerum », tamquam norma generalis pro electionibus, salvo iure communi aut particulari aliter statuente, sicut ibi fuit declaratum. - Propter hanc normam in electione sequendam, quae in postulationis can. 180 « ut postulatio vim habeat » nullo modo memoratur, refert scire, quando praesens vel ille canon sit sequendus, aliis quidem eligentibus, aliis postulantibus. Canon iste applicari etiam debet, quando aliqui suffragium dantes ad seq^s. Art^l. normas postulando procederent, (dummodo hi non sint ultra dimidiam partem omnium de collegio) quia tunc eligentes ius efficax collegii possident, utpote quod electio esset perfecta, si in unum electum convenirent, nec proinde postulatio vim consequi unquam potest, nec concurrit proprie cum electione, ut canon 180 applicandus sit. Hoc ipsum confirmatur ex authentico rescripto ad casum infra referendo.

119. **Electionis intimatio.** Canones sequentes dirigunt diversos actus consequentes electionem usque ad perfectam officii ecclesiastici provisionem. *Can. 175. Electio illico intimanda est* a praeside collegii qua tali *electo* in praec. can. declarato, praesenti domi verbotenus, absenti per epistolam, *qui debet saltem intra octiduum*, uti maior temporis limes, sed notetur *utile*[1] *a recepta* per ipsum *intimatione*, proinde supputan-

[1] Can. 35. Tempus utile illud intelligitur quod pro exercitio aut prosecutione sui iuris ita alicui competit ut ignoranti aut agere non valenti non currat.

dum ad normam can. 34, § 3, 3°, *manifestare* verbis, signo inaequivoco, aut scripto ad intimantem directis unum ex duobus: a) *utrum electioni consentiat*, b) *an eidem renuntiet: secus*, id est: si intra illud tempus nihil manifestaverit, *omne ius* oriens *ex electione quaesitum amittit*, seu electio viribus evacuatur. - Id non applicandum videretur religiosis quoad sui ordinis ecclesiastica officia stricto vel lato sensu ad quae eligantur, si subsequutura sit confirmatio, eo quod etiam in hoc eorum voluntas in Superiorum potestate sit posita, prout ait Bonifacius VIII in cap. 27 de electione (I, 6) in 6°: « Si religiosus (cuius arbitrium non ex sua, cum velle vel nolle non habeat: sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, et cuius imperio se subiecit, voluntate dependet) electioni de se ad praelationem aliquam extra suum monasterium », etiam regularem praelationem de qua in facti specie quaestio fuit proposita, cui Decretalis respondet, « vel suam ecclesiam celebratae, sui superioris, qui dare ipsam valeat, non petita licentia et obtenta, praesumpserit consentire: consensus sic praestitus non teneat ». Unde congruenter praec. disciplinae concludere possumus cum Piat[1]: in hoc religiosis standum est ad praescriptum regulae et constitutionum propriae religionis.

Ita canonem interpretatus sum in prima editione innixus praescripto can. 6, 2° « Canones qui ius vetus ex integro refesunt, ex veteris iuris auctoritate, atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus, sunt aestimandi ». Ius enim de electionibus servandum erat quoque « in electionibus quae a Capitulis fiunt ». Authentica interpretatio huius can. 175 per modum legis exhibita nondum prodiit, quamvis ad casum contraria interpretationi datae prodierit, fortassis propter clausulam can. 507: « praeter cuiusque religionis constitutiones eidem non contrarias ». Nempe ad I et II, 4 Nov. 1919.

120. **Intimationis effectus.** — Pro diverso electi modo se gerendi post intimationem disponit adiungens cautiones *can. 176. § 1. Si electus renuntiaverit* electioni, ut supra, a) *omne ius ex electione quaesitum amittit, etsi renuntiationis eum postea* quam manifestaverit *poeniteat;* b) *sed rursus eligi potest;* c) *collegium autem intra mensem a cognita renuntiatione*, quamvis

[1] Prael. iuris regul. tom. I, pag. 546, q. 2, 3°.

ultra mensem tempus decurrerit a renuntiatione peracta, imo et « ultra trimestre... computandum ab habita notitia vocationis officii » (can. 181), *ad novam electionem procedere debet*. Praeses collegii vel ille cui manifestanda est renunciatio, debet quamprimum eam collegio notam facere, ut patet, eodemque vel alio actu novam convocationem intimare pro electione intra mensem, ad normam can. 162. — § 2. *Acceptatione electionis electus, si confirmatione non egeat*, v. gr. in electione supremi Superioris regularis, *plenum ius statim obtinet* in officio ecclesiastico, seu de eodem providetur a iure; *secus*, i. e. si egeat confirmatione, *non acquirit nisi ius ad rem*, i. e. potest iure petere, ut provideatur per confirmationem. Idque etiam ex resp. ad 4^m^ in casu, 4 Nov. 1919. Propterea monet § 3. *Ante acceptam confirmationem* a) *ipsi* electo *praelextu* solo *electionis* (nec canon iste alium tutulum considerat) *non licet sese immiscere administrationi* seu gestioni *officii sive in spiritualibus, sive in temporalibus, et* b) *actus ab eo forte positi nulli sunt*, tamquam eius qui de officio illo non est canonice provisus, ad normam can. 147, § 1. « Officium ecclesiasticum nequit sine provisione canonica valide obtineri ». Imo plectitur poenis impositis per can. 2394 in Lib. V commentandum.

121. **Electionis confirmatio.** — *Can 177.* § 1. *Electus* ad normam can. 174, *si electio confirmatione indigeat*, pro illo enim solo est conditus hic canon, *saltem intra octiduum* « continuum » *a die acceptatae electionis*, hoc die quidem excluso, et casu quo praecesserit acceptatio iuxta can^s^. 175 explicationem, *confirmationem a competente Superiore* ad illam dandam *petere per se vel per alium debet; secus* i. e. si non petat intra dictum tempus, *omni iure privatur, nisi probaverit se a petenda confirmatione iusto impedimento fuisse detentum;* scilicet illud octiduum est intelligendum utile. Attamen huiusmodi impedimentum erit probandum.

§ 2 conformis § 2. praec. canonis. *Superior, si* a) *electum repererit idoneum, et* b) *electio ad normam iuris fuerit peracta*, propter electi ius ad rem *nequit confirmationem denegare*. Subdit § 3. *Confirmatio in scriptis dari debet* ad normam can. 159, utpote provisio officii eccles., et hic quemadmodum et ibi, ut aliis testimonium sit de iure in officio, quod provisus obtinuit, non ad confirmationis validitatem vi huius ac citati canonis.

Nec iste paragraphus est inutilis, eo quod ille canon est sub Art. « de electione » positus, quae iuridice a confirmatione in hoc § considerata differt. - Quale hoc ius sit, non edocet § 4. *Recepta confirmatione*, atque acceptata, nisi praecesserit prout de iure communi acceptatio electionis, *electus obtinet plenum ius in officio* i. e. officium fit eius, *nisi aliud in iure caveatur* sive scripto sive consuetudinario.

122. **Provisionis devolutio.** — Quandonam et ad quem officii electivi provisio libera deveniat, dicit *can. 178. Si electio intra praescriptum tempus* ad normam can. 161 et 176, § 1. *peracta non fuerit*, en prima hypothesis; additurque altera: *aut Collegium*, non quidam solummodo de collegio vel fere omnes, *iure eligendi privetur in poenam*, sive ut collegium v. gr. eo « quod indignum scienter elegerit » (can. 2391, § 1) sive ut singuli omnes, *libera officii provisio* peragenda ad normas art.[1] praec.[8] *ad eum Superiorem devolvitur* vi huius canonis, *a quo confirmanda esset electio vel cui ius providendi successive competit*. Quae clausula disiunctiva explicata manet in can. 161. Hinc dicere possumus: devolutio est: « Expediti iuris ad libere conferendum officium ecclesiasticum acquisitio ex lege propter negligentiam aut in poenam competentium electorum, patronorum aut nominantium (sive ex privilegio apico, sive provisione canonica) clerici ad illud officium ».

ART. III. - *De postulatione.*

CAN. 179. - § 1. Si electioni illius quem electores aptiorem putent ac praeferant, impedimentum obest, super quo dispensari possit ac soleat, suis ipsi suffragiis eum possunt, nisi aliud iure caveatur, a competente Superiore postulare, etsi agatur de officio, pro quo electus confirmatione non egeat.

§ 2. Compromissarii postulare nequeunt, nisi id in mandato aut compromisso fuerit expressum.

CAN. 180. - § 1. Ut postulatio vim habeat, pro ea stet oportet maior suffragiorum pars, imo, si cum electione concurrat, saltem duae tertiae partes requiruntur.

§ 2. Suffragium pro postulatione exprimi debet per verbum: *postulo*, aut aequivalens; formula: *eligo vel postulo*, aut aequipollens, valet pro electione si impedimentum non exsistat, secus pro postulatione.

CAN. 181. - § 1. Postulatio saltem intra octiduum mitti debet ad Superiorem ad quem pertinet electionem confirmare, si facultatem habeat ab impedimento dispensandi; secus ad Romanum Pontificem aut ad alium habentem facultatem.

§ 2. Si intra praescriptum tempus postulatio missa non fuerit, ipso facto nulla evadit et electores pro ea vice privantur iure eligendi aut postulandi, nisi probent se a mittenda postulatione iusto detentos fuisse impedimento.

§ 3. Per postulationem nullum ius postulato acquiritur et Superiori licet eandem repellere.

§ 4. Praesentatam Superiori postulationem electores revocare non possunt, nisi Superiore consentiente.

CAN. 182. - § 1. Reiecta a Superiore postulatione, ius eligendi ad collegium redit, nisi electores scienter illum postulaverint qui tali detinetur impedimento in quo nequeat aut non soleat dispensari; tunc enim provisio ad Superiorem pertinet.

§ 2. Quod si postulatio admissa fuerit, id significetur postulato, qui respondere debet ad normam canon. 175.

§ 3. Si eam acceptet, plenum ius in officio eidem statim acquiritur.

123. **Inscriptio articuli et canones.** — Consequenter his quae dicta sunt ante art. I huius capitis, sequitur *Art. III. De postulatione*, quam ex can. 179 possumus sic definire: postulatio est: «actus quo electores suis suffragiis designant competenti Superiori ecclesiastico clericum de officio electivo ex gratia providendum, quando electioni eius quem aptiorem putant ac praeferunt, impedimentum obest, super quo dispensari possit ac soleat». Haec postulatio ab Auctoribus solet vocari solemnis, praeter quam datur postulatio simplex, de qua sic quoque appellata canonem infra inveniemus. - Sub articulo quatuor canones taliter ordinantur, ut illis praevie determinatis qui postulare queunt, et quaenam in postulatione sint servanda, ut haec vim habeat, de actibus postulationem subsequentibus duo canones postremo ponantur.

124. **Postulatio electoribus concessa.** *Can. 179.* § 1. *Si electioni illius quem electores aptiorem putent ac praeferant*, quod ut respiciatur in libera officiorum provisione est praescriptum, nam idoneitas comprehendit personae aptitudinem atque qualitates iure requisitas. Si ergo quoad has «electioni illius» supradicti *impedimentum obest*, huiusmodi tamen *super quo dispensari possit* eo quod iure tantum ecclesiastico viget, *ac soleat* dispensari, secus enim provisioni texerentur inutiles morae, *suis ipsi suffragiis* electores *eum possunt*, tamquam norma generalis, ergo: *nisi aliud iure* idest: norma obligatoria in scriptis vel per consuetudinem inducta *careatur*, *a competente Superiore* scilicet: designando in can. 181, § 1, *postulare*, et hoc sine distinctione officiorum iuxta clausulam: *etsi agatur de officio, pro quo electus confirmatione non egeat*. - Idque planum est, quando per scrutinium fit personae designatio. De alia vero forma distinguit § 2. *Compromissarii postulare nequeunt*, ut norma iuris, *nisi id in mandato aut compromisso*, quibus ver-

bis designatur idem actus transferendi ius eligentium, *fuerit expressum*. Constituit ergo hic §[us]. iuridicam exceptionem reg. iuris 42 in 6°: « Accessorium naturam sequi congruit principalis ».

125. **Postulationis normae.** — *Can. 180. Ut postulatio vim habeat* ob exercitium iuris collegii, *pro ea est oportet maior suffragiorum* pars absolute dicta, i. e. plusquam dimidium votorum concurrant in eamdem personam postulandam, proindeque exceptio est canonis 101 § 1 circa actus personarum moralium collegialium. Et quandoque nec ille numerus sufficiens erit, scriptum est enim: *imo si cum electione concurrat*, videlicet: si ex collegio quidam suffragio eligant, quin partem dimidiam votum dantium superent, postulentque alii, nempe: maior saltem pars suffragium dantium, (nam in minori numero, numquam ex ss. canonibus ius collegii efficax obtinent, quamvis omnes via postulationis procederent), *saltem duae tertiae partes requiruntur* suffragiorum postulantium ex omnibus votis demptisque suffragiis nullis, ac insuper memorata invaliditate suffragii, quod sibimetipsi aliquis daret, ad normam can. 170, qui quamvis sub art. de electione sit, ob generalem loquutionem et quia postulatio est electioni accessoria, de illa etiam intelligendus est. - Huiusmodi praescriptum quando postulatio cum electione concurrat » desumptum est ex Decretali « Scriptum est » 40 de electione, etc. (I, 6), quin tamen queat invocari eiusdem Decretalis pars circa electionem validam ultra tertiam suffragiorum partem contra ceteros postulantes, utpote derogata vi can. 174. Haec interpretatio confirmatur ex resp. ad 6[m] consequenter resp[i]. ad 5[m]., ac in resp. ad 7[m]., 4 Nov. 1919.

De forma suffragii postulantium erat determinandum, apprime cognoscenda propter §[m] praecedentem: hinc subditur statim § 2. *Suffragium pro postulatione exprimi debet per verbum: postulo, aut aequivalens:* alias intelligitur suffragium electivum; *formula: eligo vel postulo, aut aequipollens valet* pro alterutro i. e. *pro electione, si impedimentum non existat, secus* id est: solum quando impedimentum existat, *pro postulatione*. Atque rationabiliter, ut validitas voti salva sit.

126. **Postulationis missio.** — *Can. 181.* § 1. *Postulatio saltem intra octiduum* « continuum, sed postulationis dies ne computetur in illo » (can. 34, § 3, 3°), *mitti debet* a collegio propter § 2[m] *ad Superiorem* sive iurisdictione sive sola potestate

dominativa praeditum, *ad quem pertinet electionem confirmare*, quia illa est in huius subsidium, et haec praescriptio est secundum postulationis definitionem, attamen *si facultatem habeat ab impedimento dispensandi*, alias protraheretur missione hac officii provisio, propter quod canon etiam ait: *secus* a) *ad Romanum Pontificem*, qui certe potest, *aut* b) *ad alium habentem facultatem*. Nihil tamen obest (quia non prohibetur) quominus haec postulationis missio per intermedium « Superiorem » illum fiat, ut habetur in resp. ad 8^m. citati casus, 4 Novembris 1919. - Nec obiiciatur per talem Superiori alii factam praesentationem, fraudari confirmatorem pro hac vice iure suo providendi; nam respondendum est: huiusmodi ius Superioris competentis ad confirmationem non existere in casu, eo quod ss. canones ex quibus illud oritur, sic idem limitarunt, nec electores postulantes ullam eidem Superiori iniuriam inferunt utentes iure suo.

Sanctionem addit efficacem § praec^i. § 2. *Si intra praescriptum tempus postulatio missa non fuerit*, quin consideretur tempus receptionis per Superiorem, a) *ipso facto nulla evadit* i. e. irritatur, insuper *et* b) *electores* omnes, non tantum postulantes, *pro ea vice privantur iure eligendi aut postulandi*, quod disiunctive recte ponitur quia idem est ius ratione finis, quamvis actus eius in electione sit iuridice diversus a postulatione; sed cum sit poena pro collegio ut tali, proinde quia non servavit § praec^is. praescriptum, addita est exceptio: *nisi probent se a mittenda postulatione iusto detentos fuisse impedimento* scilicet: inobservantiae huic canonis proportionato, nec sufficit impedimentum adfuisse.

Diversitatem effectus in postulato ac in electo refert § 3. *Per postulationem* a) *nullum ius postulato acquiritur*, eo quod propter impedimentum ab obtinendo officio arceatur, ideo *et* b) *Superiori licet eamdem repellere*, quia ipsa admissio gratia quaedam esset. - Quamvis voluntatis mutatio in postulantibus non laederet ius aliquod tertii, tamen praescribit § 4. *Praesentatam Superiori postulationem electores revocare non possunt*, secus a sensu contrario ante praesentationem, *nisi Superiore consentiente*, cum hoc nempe consensu possent. Praescriptio canonis fundamentum habet in reverentia Superiori debita.

127. **Postulationis reiectio vel admissio.** — De actu Superioris reiicientis vel admittentis postulationem est *can. 182.* § 1. *Reiecta* quibuslibet verbis id exprimentibus *a Superiore*, cui praesentata fuit, *postulatione*, a) *ius eligendi ad collegium redit, nisi electores scienter* proindeque voluntarie contra postulationis naturam agentes *illum postulaverint qui tali detinetur impedimento in quo nequeat aut non soleat dispensari;* b) *tunc enim provisio ad Superiorem pertinet.* Scilicet ad quem devolvitur a iure provisio libera officii ecclesiastici de quo agitur, ad normam can. 178.

§ 2. *Quod si postulatio admissa fuerit*, postquam Superior postulatum repererit alioquin idoneum et postulatio ad normam iuris peracta fuerit, ut in can. 177, § 2 edicitur de electionis confirmatione, quia postulatio est in electionis subsidium, sicut ad can. 181, § 1 fuit animadversum. Eveniente igitur admissione praefata, a) *id*, nempe: postulationis admissio secumferens canonicam provisionem ad normam can. 148, § 1, proindeque scripto consignanda iuxta can. 159 praescriptum, *significetur postulato*, quin necesse sit vi canonis ad eum mittere praedictae admissionis documentum. Non designatur a quo sit ei significandum illud, hinc vel ab eodem Superiore postulationem admittente, qui sit competens ad providendum, vel a collegio electorum huiusve praeside cui mitteretur postulationis admissio, *qui* scilicet: postulatus b) *respondere* proinde significanti *debet ad normam can. 175*, ubi de intimatione electionis actum est, videlicet: « intra octiduum utile ».

§ 3. *Si eam acceptet, plenum ius in officio eidem statim acquiritur;* sicut dictum est de recepta electionis confirmatione in can. 177, § 4. Si expresse non acceptet seu renuntiet, regere debet can. 176, § 1 relativus can. 175 citato in §° praecedenti, ex quo habemus etiam quod si nihil respondeat: « omne ius ex electione quaesitum », in casu nostro ex admissa postulatione « amittit ». Sed melius dicendum: in utroque casu nullum quod ad postulationem pertinet ius acquirit, quia deest conditio paragraphi « si eam (postulationem admissam) acceptet ».

CAPUT II.

De amissione officiorum ecclesiasticorum.

CAN. 183. - § 1. Amittitur officium ecclesiasticum renuntiatione, privatione, amotione, translatione, lapsu temporis praefiniti.

§ 2. Resoluto quovis modo iure Superioris a quo fuerat concessum, officium ecclesiasticum non amittitur, nisi lex aliud caveat aut nisi in concessione habeatur clausula: *ad beneplacitum nostrum*, vel alia aequipollens.

CAN. 184. - Quisque sui compos potest officio ecclesiastico iusta de causa renuntiare, nisi speciali prohibitione renuntiatio sit ipsi interdicta.

CAN. 185. - Renuntiatio ex metu gravi, iniuste incusso, dolo aut errore substantiali vel simoniace facta, irrita est ipso iure.

CAN. 186. - Renuntiatio, ut valida sit, fieri debet a renuntiante aut scripto aut oretenus coram duobus testibus aut etiam per procuratorem speciali mandato munitum; et scriptum renuntiationis documentum in Curia deponatur.

CAN. 187. - § 1. Renuntiatio generatim, ut valeat, ei fieri debet a quo est acceptanda, vel, si acceptatione non egeat, a quo clericus officium accepit vel qui eiusdem locum tenet.

§ 2. Quare si officium per confirmationem, admissionem vel institutionem collatum fuerit, renuntiatio fieri debet Superiori ad quem de iure ordinario confirmatio, admissio vel institutio spectat.

CAN. 188. - Ob tacitam renuntiationem ab ipso iure admissam quaelibet officia vacant ipso facto et sine ulla declaratione, si clericus:

1° Professionem religiosam emiserit, salvo, circa beneficia, praescripto can. 584;

2° Intra tempus utile iure statutum vel, deficiente iure, ab Ordinario determinatum, de officio provisus illud adire neglexerit;

3° Aliud officium ecclesiasticum cum priore incompatibile acceptaverit et eiusdem pacificam possessionem obtinuerit;

4° A fide catholica publice defecerit;

5° Matrimonium, etiam civile tantum, ut aiunt, contraxerit;

6° Contra praescriptum can. 141, § 1 militiae saeculari nomen sponte dederit;

7° Habitum ecclesiasticum propria auctoritate sine iusta causa deposuerit, nec illum, ab Ordinario monitus, intra mensem a monitione recepta resumpserit;

8° Residentiam, qua tenetur, illegitime deseruerit et receptae Ordinarii monitioni, legitimo impedimento non detentus, intra congruum tempus ab Ordinario praefinitum, nec paruerit nec responderit.

CAN. 189. - § 1. Superiores sine iusta et proportionata causa renuntiationes ne acceptent.

§ 2. Renuntiationem Ordinarius loci intra mensem vel admittat vel reliciat.

CAN. 190. - § 1. Officium, renuntiatione legitime facta et acceptata, vacat postquam renuntianti significata est acceptatio.

§ 2. Renuntians in Officio permaneat donec de Superioris acceptatione certum nuntium acceperit.

CAN. 191. - § 1. Semel legitime facta renuntiatione, non datur amplius poenitentiae locus, licet renuntians possit officium ex alio titulo consequi.

§ 2. Acceptata renuntiatio tempestive nota fiat iis qui aliquod ius in officii provisionem habent.

CAN. 192. - § 1. Privatio officii incurritur sive ipso iure, sive ex facto legitimi Superioris.

§ 2. Si agatur de officio inamovibili, Ordinarius nequit clericum eodem privare, nisi mediante processu ad normas iuris.

§ 3. Si de amovibili, privatio decerni ab Ordinario potest ex qualibet iusta causa, prudenti eius arbitrio, etiam citra delictum, naturali aequitate servata, sed certum procedendi modum sequi minime tenetur, salvo canonum praescripto circa paroecias amovibiles;

privatio tamen effectum non habet, nisi postquam fuerit a Superiore intimata; et ab Ordinarii decreto datur recursus ad Sedem Apostolicam, sed in devolutivo tantum.

CAN. 193. - § 1. Translatio ab uno ad aliud officium ecclesiasticum ab eo tantum perfici potest, qui ius habet tum acceptandi renuntiationem, tum removendi a primo officio et promovendi ad alterum.

§ 2. Ad translationem, si de consensu clerici fiat, quaelibet iusta causa sufficit; si invito clerico, eadem fere causa requiritur idemque procedendi modus ac pro privatione, firmo praescripto can. 2162-2167, quod ad translationem attinet parochorum.

CAN. 194. - § 1. In translatione prius officium vacat cum clericus alterius possessionem canonice capit, nisi aliud a iure cautum sit vel a legitimo Superiore praescriptum.

§ 2. Reditus prioris officii translatus percipit, donec aliud occupaverit.

CAN. 195. - Qui clericum ad officium elegerunt vel postulaverunt aut praesentaverunt, nequeunt eundem officio privare aut ab eo revocare seu amovere aut ad aliud transferre.

De amissione officiorum ecclesiasticorum.

- possibili per unum ex sex modis — Can. 183
- ob renunciationem
  - a quo peractam — » 184
  - quando haec est irrita — » 185
  - quo modo, ut valida sit — » 186
  - cuinam, ut valide fiat — » 187
  - tacitam — » 188
  - quando admittendam — » 189
  - in renuntiante efficacem — » 190
  - semel legitime factam — » 191
- ob privationem — » 192
- ob translationem
  - a quo et qua de causa — » 193
  - quoad huius effectus — » 194
- a quo illa non dependeat — » 195

128. **Inscriptio capitis et ordo canonum.** — Cum « provisio officii de iure non vacantis sit ipso facto irrita » ex can. 150, intime connectitur cum capite I « De provisione officiorum ecclesiasticorum » hactenus explicato huius Tituli *cap. II. - De amissione officiorum ecclesiasticorum* ab illis nempe, qui eadem iure obtinuerunt, et officia heic accipiantur in sensu Tituli. Can. 183 exhibet omnes modos huius amissionis, canones vero alii singulos modos regunt, ita ut de renunciatione sint octo

canones 184-191, de privatione amotioneve unus tantum 192, de translatione duo 193, 194, et postremus seu 195 decernit a quibus haec diversa fieri nequeunt, quamvis ad providendum officium partem habuerint.

129. **Amissionis sex modi.** — *Can. 183*, § 1. *Amittitur officium ecclesiasticum* a) *renuntiatione*, tamquam si nuntietur reipsa haec amissio ex propria voluntate sequenda, b) *privatione*, quae innuit amissionem esse impositam et quidem iuxta demeritum, nam si absente demerito illa feratur, suaviori verbo, nempe: c) *amotione* appellatur: si coniungatur amissio alterutra imposita cum provisione eiusdem clerici de officio altero, proprie d) huius *translatione* fit, demum quando simul ac providetur aliquod officium, determinatur amissio eventualis, tunc haec contingit e) *lapsu temporis praefiniti*. Et hi sunt quinque modi: de sexto loquitur simulque praescribit § 2. *Resoluto quovis modo iure Superioris*, i. e. auctoritate ipsius qui providit ecclesiasticum officium, seu: *a quo fuerat concessum*, *officium ecclesiasticum* illud *non amittitur*, et est norma generalis, proinde *nisi lex aliud caveat*, et en 1ª exceptio: v. gr. Officium Card. Cancellarii S. R. E. (C. « Vacante Sede Apostolica » n. 17), *aut* 2ª *nisi in concessione habeatur* inserta *clausula*: *ad beneplacitum nostrum, vel alia aequipollens*; cuiusmodi certe non est clausula: « ad Aplcae. Sedis beneplacitum », quemadmodum explicantur hae clausulae similes in cap. 5 de Rescriptis in 6° (I. 3): « Si gratiose tibi a Rom. Pont. concedatur ut beneficia... posses usque ad suae voluntatis beneplacitum retinere: huiusmodi gratia per eius obitum, per quem ipsius beneplacitum (quoad influxum in rebus huius mundi) omnino extinguitur, eo ipso expirat. Secus autem, si usque ad Aplcae. Sedis beneplacitum gratia concedatur praedicta: tunc enim, quia Sedes ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata ».

130. **Renunciatio.** — Nunc de renunciatione primo in seipsa, quando haec fiat expresse, posteaque de tacita renunciatione, secundo de renunciationis admissione aut reiectione atque ultimo de ipsius effectibus.

131. **Quis renuntiare possit.** — *Can. 184. Quisque sui compos*, dum talis est actu, *potest* valide secundum ius naturae atque canonicum *officio ecclesiastico* quod obtinet, etiam Ro-

mano Pontificatui, sed *iusta de causa* pro liceitate *renuntiare*, non enim leviter est agendum, *nisi speciali prohibitione* facta ob rationem officii vel personae *renunciatio sit ipsi interdicta*, quolibet iure ac secundum vim huius vel a Rom. Pont.

132. **Renunciationes irritae.** — *Can. 185. Renunciatio* a) *ex metu gravi* iam alias explicato, sive in se sive quoad formam *iniuste incusso*, b) *dolo* etiam explicato, c) *aut errore substantiali* etiam explicato d) *vel simoniace facta* i. e. interveniente pacto vel voluntate de pretio temporali propter renuntiationem accipiendo, sicut explicatur initio Libri III, quaecumque ex illis renunciationibus *irrita est ipso iure*. Nulla omnino, et est exemplum legis irritantis. Explicationes quas insinuavimus, inveniuntur ad can. 103, 104. Praedictae conditiones renunciationis possunt vocari negativae, seu quibus carere debet, ut illa valeat.

133. **Conditiones renunciationis.** — Quibus qualitatibus ornari debeat renunciatio ad eius validitatem, statuit sequens *can. 186. Renunciatio, ut valida sit, fieri debet a renunciante aut* a) *scripto*, et sufficit, *aut* b) *oretenus coram duobus testibus*, atque hic modus sicut et praecedens per seipsum: admissa vero hic Reg. 68 Iuris in 6° « Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum », additur tertius modus renuntiandi: *aut etiam* c) *per procuratorem speciali mandato* ad renunciationem dandam *munitum*: et hucusque se porrigit clausula: « ut valida sit »: sequitur vero praescriptum servandum etiam quando fit oretenus valida renunciatio: *et scriptum renunciationis documentum* saltem a notario exaratum *in Curia deponatur* i. e. in eius Archivo de quo postea.

134. **Cuinam facienda sit.** — Sequitur cuinam facienda est renunciatio pro diversitate provisionis officii renuntiandi. *Can. 187.* § 1. *Renunciatio* I° *generatim*, hoc adverbium innuit exceptionem saltem dari, et ita esse videbimus, *ut valeat, ei fieri debet a quo est acceptanda*, quod de diversis officiis opportune determinabitur; *vel*, II° *si acceptatione non egeat*, quod aliunde patebit, v. gr. « si contingat ut Romanus Pontifex renunciet » ex can. 221, « Vicarii Capitularis et oeconomi renunciatio » ex can. 443, § 1, renunciatio tunc ei fieri debebit *a quo* a) *clericus officium* renunciandum *accepit*, v. gr. a Superiore ecclesiastico per liberam collationem, a collegio electorum

propter electionem, quae confirmatione non indigebat, *vel* b) *qui eiusdem locum tenet*, sive tamquam successor, sive tamquam deputatus a lege aut ab homine pro huiusmodi renunciatione recipienda. - Hinc normam istam applicans ait § 2. *Quare si officium* a) *per confirmationem*, b) *admissionem vel* c) *institutionem collatum fuerit*, de libera collatione in praec. §°, *renunciatio fieri debet Superiori ad quem de iure ordinario*, proindeque generaliter servando, a) *confirmatio*, b) *admissio vel* c) *institutio spectat*. Idque servandum quoque in officii renunciatione, quod ab alio Superiore receptum fuit ob ius devolutionis ad normam can. 158 et 181 § 2.

135. **Renunciatio tacita:** — Praeter renunciationem quae expresse ac directe fiat a clerico de officio a semetipso habito, datur renunciatio per alios actus, ex quibus indirecte ac sine verbis vel scripto illam fieri decernit *can. 188. Ob tacitam renunciationem ab ipso iure admissam*, quo insinuatur admissionis generalis necessitas, quia ex Ecclesiae atque clerici simultanea voluntate et quasi-contractu traditum acceptumque est officium; *quaelibet officia* sine ulla limitatione *vacant ipso facto et sine ulla declaratione* seu Praelatorum actu, *si clericus*: - *1° Professionem religiosam* quamcumque, etsi temporaneam *emiserit, salvo, circa beneficia*, quae ceteroquin continent officium, *praescripto can. 584*. Videlicet: « Post annum ab emissa qualibet professione religiosa, vacant beneficia paroecialia; post triennium, cetera ». Et causa haec renunciationis est licita; non ita sequentes.

2° Intra tempus utile a) *iure statutum* quocumque sive communi sive particulari, scripto vel consuetudinario, *vel* b) *deficiente iure* certo, *ab Ordinario determinatum, de officio provisus illud adire neglexerit*, nempe provisus cum pleno iure in officio, huius possessionem capere omiserit sciens ac potens, et est in negligentiae poenam, quamvis directe prospiciat canon, ne officia sustineant longam moram eorum exercitii. - Deinde in efficacem sanctionem incompatibilitatis officiorum statutae ac definitae in can. 156 § 1, 2, subditur: *3° Aliud officium ecclesiasticum cum priore* officio iam habito *incompatibile* a) *acceptaverit* contra can. 156 collatum, *et* praeter hoc b) *eiusdem pacificam* i. e. a nemine controversam *possessionem obtinuerit*: his duobus positis vacat de iure primum officium.

4° A *fide catholica*, non solum interne, vel etiam externe ast occulte, sed *publice defecerit*, i. e. per haeresim formalem seu cum pertinacia errans circa dogma fidei aut per apostasiam a fide, quamvis in alterutro casu sectae cuicumque non adhaereat; non sufficit vero schisma qua tale. - « Publice » autem interpretandum est ad normam can. 2197, 1°: « Delictum est publicum si iam divulgatum est aut talibus contigit seu versatur in adiunctis ut prudenter iudicari possit et debeat facile divulgatum iri ».

5° *Matrimonium, etiam civile tantum, ut aiunt*, ideoque quamvis qualibet ex causa invalidum, sicut est illud, *contraxerit*, forsan solum externe, serio tamen, non ludi causa vel ficte. - Cum ergo canon iste loquatur generice « si clericus » id egerit, sequitur interpretandus sive de constituto in sacris matrimonium attentante, sive de minorista validas nuptias ineunte.

6° *Contra praescriptum can. 141, § 1 militiae saeculari nomen sponte dederit*. Verba sunt eadem ac in § 2 eiusdem can. tunc explicata, sed in praesenti canone applicantur etiam clerico in sacris, dum ibi loquebantur de clerico minore.

7° *Habitum ecclesiasticum* in can. 136, § 1 prima parte definitum, a) *propria auctoritate* b) *sine iusta causa* i. e. huic legi proportionata *deposuerit*, c) *nec illum, ab Ordinario* cui subiiciatur *monitus*, d) *intra mensem* non iam utilem, sed « continuum quod nullam patitur interruptionem » (Can. 35) *a monitione recepta, resumpserit* equidem non solum ad horam, ut illudere videatur Superiori. Sed per aliquod tempus resumpto continue habitu ecclesiastico, necessaria esset nova monitio. - Etiam haec verba canonis in n. 7 fere concordant cum § 3 canon. 136, sed ibidem agitur de clericis minoribus, in praesenti canone de quocumque clerico.

8° *Residentiam* proprie dictam, *qua tenetur* propter beneficium aut officium residentiale, nam specialis obligatio clerici, non generalis ad normam can. 143, innuitur a prosequente canone: *illegitime* i. e. non servatis canonum praescriptis *deseruerit* proprie, quod non significat solum a propria dioecesi discedere contra vetitum can. 143. E contra illa residentia deseri potest ab eo etiam qui intra dioecesim commoretur. Quae interpretatio roboratur ex citatione huius numeri in can. 2168 et ex « modo procedendi contra clericos non residentes » in Ti-

tulo XXX lib. IV, qui praesentis canonis interpretationi congruunt. Declarata desertio requiritur primo, atque secundo *et receptae Ordinarii* sui *monitioni* de restauranda residentia, III° *legitimo impedimento non detentus*, quod fuerit recognitum a legibus vel saltem proportionatum, IV° *intra congruum tempus ab Ordinario praefinitum*, de cuius congruitate iudicat et curat Ordinarius, a) *nec paruerit* b) *nec responderit*, excusando nempe seipsum, quod sufficit.

Perpendentes nunc facta exposita, quae renunciationem officii tacitam continent, sic, memoriae iuvandae causa, possunt coadunari: primum est factum licitum, duo sequentes sunt occasione officii recepti, tertia causa in n. 4 est defectio a fide et aliae quatuor respiciunt diversas obligationes clericorum.

136. **Renunciationis acceptatio.** — *Can. 189.* § 1. *Superiores*, etiam religiosi, competentes *sine iusta* secundum aequitatem *et* officii singularis renunciationi *proportionata causa* vere existente, *renuntiationes* de quibus in hoc Capite agitur, *ne acceptent*. De illa penes ipsos est iudicium. Sed hoc vetito servato, ait § 2. *Renuntiationem* a clerico praesentatam *Ordinarius loci*, ergo huius §° praescriptum non ligat Superiores minores vel maiores etiam religionis clericalis exemptae, *intra mensem* continuum a receptione renunciationis *vel admittat vel reiiciat*. Nec admissio est generatim Ordinario praescripta.

137. **Acceptationis effectus.** — Casu quo renunciatio admittatur, subintrat quod statuit *can. 190.* § 1. *Officium, renunciatione legitime* i. e. ad normam canonum praecedentium *facta et acceptata*, et legitima praesumitur, *vacat postquam renuntianti significata est acceptatio*. Nec sufficit quod alteri significetur, usquequo ad renunciantem significatio directe pervenerit. Propterea statuit § 2. *Renuntians in officio permaneat*, quia eiusdem obligationes praetermittere non licet habenti illud, *donec de Superioris acceptatione certum nuntium acceperit*, non tantum probabile moraliter.

138. **Renuntiationis status eiusque acceptationis notificatio.** — Ad similitudinem eius quod cautum est de postulatione, ac, ut videtur eadem de causa praescribit *can. 191. Semel* (notetur) *legitime facta renunciatione*, quamvis nondum acceptata, quia hoc non dicitur sicut in praec. canone fuit additum, *non datur amplius poenitentiae locus* i. e. revocationi, *licet renun-*

tians possit officium cum effectu renunciatum *ex alio titulo consequi*, saltem numerice distincto ab eo quo antea officium obtinuit. - Sequitur actus postremus renuntiationis occasione ponendus, de quo statuit § 2. *Acceptata renuntiatio tempestive nota fiat iis qui aliquod ius in officii* renuntiati *provisionem habent*. Electores nempe, patronus, etc., ac Superior ordinarius collator, si ab alio Superiore fuerit renuntiatio legitime acceptata. Non dicitur a quo facienda sit notificatio, sed cum Superior renuntiationem acceptans huius conscius sit, eius est per se vel per alios reddere certos interesse habentes.

139. **Officiorum privatio.** — De privatione sub distinctione duplici, tum modi, tum officii auferendi, procedit *can. 192. Privatio officii incurritur sive* a) *ipso iure*, quando canones id edicant indubie, *sive* b) *ex facto legitimi Superioris*; h. e. ad hanc privationem competentis ex lege scripta. Ecce prima distinctio: privatio ipso iure ac privatio ex facto legitimi Superioris seu ab homine.

Officia quaedam inamovibilia sunt, alia vero amovibilia, ut infra explicabitur. Hinc §[us] 2. *Si agatur de officio inamovibili*, ceu ad vitam concesso, *Ordinarius nequit clericum eodem privare*, ita ut privatio invalide fiat ob defectum potestatis aliter exercitae, *nisi mediante processu ad normam iuris* positam in Lib. IV, tit. XXVII, et de processibus in genere.

§ 3. *Si de amovibili* officio, *privatio decerni ab Ordinario potest* a) *ex qualibet iusta causa*, quae relinquitur eius prudentiae ponderanda, subditur enim: *prudenti eius arbitrio, etiam citra delictum*, etsi nempe non sit contra legem poenalem, quo casu vocaretur proprie amotio, b) *naturali aequitate servata*, i. e. quod ratio servandum dictat; distinctio vero a praecedenti privatione sita est praecipue in seqq.: c) *sed certum procedendi modum sequi minime tenetur*, posset tamen, *salvo canonum praescripto circa paroecias amovibiles* inveniendo in cit. Lib. IV, Tit. XXVIII; d) *privatio tamen* sub qua venit quoque amotio *effectum non habet, nisi postquam fuerit a Superiore intimata* clerico illud officium habenti; *et ab Ordinarii decreto* extraiudiciali quidem, non appellatio, bene tamen *datur recursus ad Sedem Apostolicam*, qui non in effectu suspensivo tenet decreti exequutionem, *sed* vim exerit *in devolutivo tantum* effectu, ita ut Sedes Apostolica sustineat vel irritet definitive decretum illud.

140. **Translatio.** — Cum translatio clerici de uno in aliud officium accidere possit ipso consentiente aut invito, de utraque translatione primus datur *can. 193.* § 1. *Translatio ab uno ad aliud officium ecclesiasticum ab eo tantum perfici potest, qui ius habet* a) *tum acceptandi renunciationem* habiti officii, si fieret, quando transfertur consentiens, b) *tum removendi a primo officio* in casu translationis inviti, et in utroque casu c) *promovendi ad alterum.* Quae diversa competentia ex ss. canonibus quoad singula officia eruenda erit. Sequitur cum distinctione § 2. *Ad translationem,* a) *si de consensu clerici fiat, quaelibet iusta causa sufficit,* i. e. secundum prudentiam; e contrario b) *si invito clerico* translatio fiat, *eadem fere causa requiritur idemque procedendi modus ac pro privatione* seu amotione ut supra, quam alterutram illa includit, *firmo praescripto can. 2162-2167* tantum in seq. accuratiori determinatione: *quod ad translationem attinet parochorum:* qui canones inveniuntur in Lib. IV sub Titulo XXIX « De modo procedendi in translatione parochorum ».

141. **Translationis effectus.** - De initio vacationis officii a quo transfertur clericus, cavet *can. 194* § 1. *In translatione* qualibet valida *prius* possessione vel provisione *officium vacat* de iure *cum clericus alterius* ad quod translatus est *possessionem canonice capit* h. e. iuxta ss. canones, a) *nisi aliud a iure* obligante *cautum sit, vel* b) *a legitimo Superiore praescriptum* in casu. - Et consequenter statuit § 2. *Reditus prioris officii translatus percipit, donec aliud occupaverit* per possessionem quamvis illegitimam, quia etiam haec proprie dicitur occupatio.

142. **Exclusi a postremis quatuor modis.** — *Can. 195. Qui clericum ad officium* a) *elegerunt, vel* b) *postulaverunt aut* c) *praesentaverunt, nequeunt eundem* a) *officio privare* b) *aut, ab eo revocare seu amovere,* quae sumuntur pro eodem, *aut* c) *ad alium transferre:* nam haec omnia supponunt iurisdictionem ecclesiasticam, qua illi omnes ut tales carent. Sub verbo « praesentaverunt » subintelligitur etiam « nominaverunt », eo quod privilegium aplcum. propter quod haec nominatio est canonica, « ex ipsius tenore aestimandum est, nec licet illud extendere aut restringere » (can. 67). Proinde huiusmodi quoque

privilegiati attendant oportet prop. in Syllabo Pii IX damnatam LI [1].

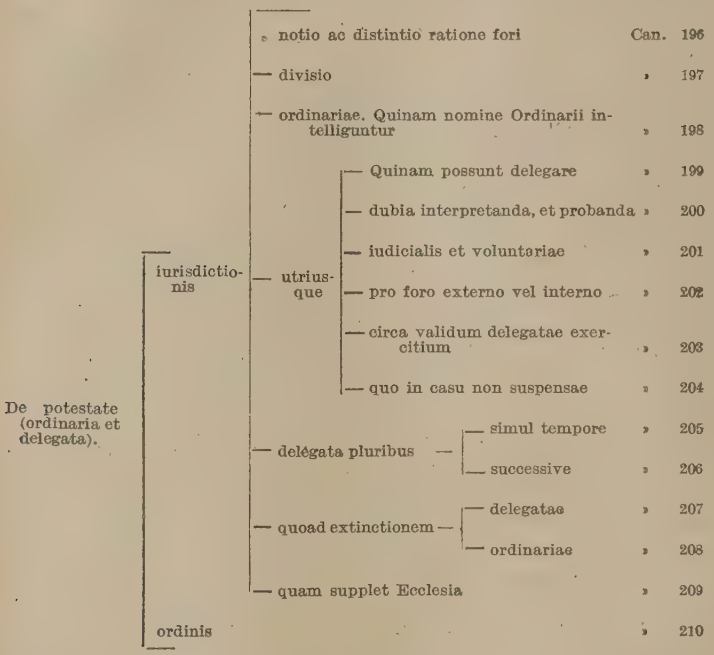

TITULUS V.

De potestate ordinaria et delegata.

CAN. 196. - Potestas iurisdictionis seu regiminis quae ex divina institutione est in Ecclesia, alia est fori externi, alia fori interni, seu conscientiae, sive sacramentalis sive extra-sacramentalis.

CAN. 197. - § 1. Potestas iurisdictionis ordinaria ea est quae ipso iure adnexa est officio; delegata, quae commissa est personae.

§ 2. Potestas ordinaria potest esse sive propria sive vicaria.

CAN. 198. - § 1. In iure nomine *Ordinarii* intelliguntur, nisi quis expresse excipiatur, praeter Romanum Pontificem, pro suo quisque territorio Episcopus residentialis, Abbas vel Praelatus *nullius* eorumque Vicarius Generalis, Administrator, Vicarius et Praefectus Apostolicus, itemque ii qui praedictis deficientibus interim ex iuris praescripto aut ex probatis constitutionibus succedunt in regimine, pro suis vero

[1] « Imo laicum Gubernium habet ius deponendi ab exercitio pastoralis ministerii Episcopos, neque tenetur obedire Romano Pontifici in iis quae Episcopatuum et Episcoporum respiciunt institutionem ».

subditis Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis.

§ 2. Nomine autem *Ordinarii loci* seu *locorum* veniunt omnes recensiti, exceptis Superioribus religiosis.

CAN. 199. - § 1. Qui iurisdictionis potestatem habet ordinariam, potest eam alteri ex toto vel ex parte delegare, nisi aliud expresse iure caveatur.

§ 2. Etiam potestas iurisdictionis ab Apostolica Sede delegata subdelegari potest sive ad actum, sive etiam habitualiter, nisi electa fuerit industria personae aut subdelegatio prohibita.

§ 3. Potestas delegata ad universitatem negotiorum ab eo qui infra Romanum Pontificem habet ordinariam potestatem, potest in singulis casibus subdelegari.

§ 4. In aliis casibus potestas iurisdictionis delegata subdelegari potest tantummodo ex concessione expresse facta, sed articulum aliquem non iurisdictionalem etiam sine expressa commissione iudices delegati possunt subdelegare.

§ 5. Nulla subdelegata potestas potest iterum subdelegari, nisi id expresse concessum fuerit.

CAN. 200. - § 1. Potestas iurisdictionis ordinaria et ad universitatem negotiorum delegata, late interpredanda est; alia qualibet stricte; cui tamen delegata potestas est, ea quoque intelliguntur concessa, sine quibus eadem exerceri non posset.

§ 2. Ei, qui delegatum se asserit, incumbit onus probandae delegationis.

CAN. 201. - § 1. Potestas iurisdictionis potest in solos subditos directe exerceri.

§ 2. Iudicialis potestas tam ordinaria quam delegata exerceri nequit in proprium commodum aut extra territorium, salvis praescriptis can. 401, § 1, 881, § 2 et 1637.

§ 3. Nisi aliud ex rerum natura aut ex iure constet, potestatem iurisdictionis voluntariam seu noniudicialem quis exercere potest etiam in proprium commodum, aut extra territorium exsistens, aut in subditum e territorio absentem.

CAN. 202. - § 1. Actus potestatis iurisdictionis sive ordinariae sive delegatae collatae pro foro externo, valet quoque pro interno, non autem e converso.

§ 2. Potestas collata pro foro interno exerceri potest etiam in foro interno extra-sacramentali, nisi sacramentale exigatur.

§ 3. Si forum, pro quo potestas data est, expressum non fuerit, potestas intelligitur concessa pro utroque foro, nisi ex ipsa rei natura aliud constet.

CAN. 203. - § 1. Delegatus qui sive circa res sive circa personas mandati sui fines excedit, nihil agit.

§ 2. Hos tamen excessisse non intelligitur delegatus, qui alio modo ac deleganti placuerit, ea ad quae delegatus est, peragit, nisi modus ipse fuerit a delegante praescriptus tanquam conditio.

CAN. 204. - § 1. Quod quis Superiorem adit, inferiore praetermisso, non idcirco voluntaria suspenditur inferioris potestas, sive haec ordinaria fuerit sive delegata.

§ 2. Attamen rei ad Superiorem delatae ne se immisceat inferior, nisi ex gravi urgentique causa; et hoc in casu statim Superiorem de re moneat.

CAN. 205. - § 1. Si plures iurisdictionem delegatam obtinuerint pro eodem negotio, et dubitetur utrum delegatio facta fuerit in solidum an collegialiter, praesumitur facta in solidum in re voluntaria, collegialiter in re iudiciali.

§ 2. Pluribus in solidum delegatis, qui antea negotium occupavit, alios ab eodem excludit, nisi aut posthac impediatur aut nolit ulterius in negotio procedere.

§ 3. Pluribus collegialiter delegatis, omnes simul pro actorum validitate in negotio expediendo procedere debent, nisi in mandato aliud cautum sit.

CAN. 206. - Pluribus successive delegatis, ille negotium expedire debet cuius mandatum anterius est nec posteriore rescripto expresse abrogatum fuit.

CAN. 207. - § 1. Potestas delegata exstinguitur, expleto mandato; elapso tempore aut exhausto numero casuum pro quo concessa fuit; cessante causa finali delega-

tionis; revocatione delegantis delegato directe intimata aut renuntiatione delegati deleganti directe intimata et ab eodem acceptata, non autem resoluto iure delegantis, nisi in duobus casibus de quibus in can. 61.

§ 2. Sed potestate pro foro interno concessa, actus per inadvertentiam positus, elapso tempore vel exhausto casuum numero, validus est.

§ 3. Pluribus collegialiter delegatis, si unus deficiat, allorum quoque delegatio expirat, nisi aliud ex tenore delegationis constet.

CAN. 208. - Ad normam can. 183, § 2, potestas ordinaria non extinguitur resoluto iure concedentis officium cui adnexa est; sed cessat, amisso officio; stilet, legitima appellatione interposita, nisi forte appellatio sit tantum in devolutivo, firmo praescripto can. 2264, 2284.

CAN. 209. - In errore communi aut in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti, iurisdictionem supplet Ecclesia pro foro tum externo tum interno.

CAN. 210. - Potestas ordinis, a legitimo Superiore ecclesiastico sive adnexa officio sive commissa personae, nequit aliis demandari, nisi id expresse fuerit iure vel indulto concessum.

143. **Inscriptio tituli et ordo canonum.** In decretalium I Libro plures inveniuntur Tituli de diversis officiis ecclesiasticis, v. gr. de officio Archipresbyteri, de officio Vicarii, de officio Archidiaconi, etc. Codex omittens peculiares huiusmodi titulos prout inutiles in praesenti, vel sub alio Titulo ampliori complectens eorum materiam; duos tamen in speciali habuit consideratione, eo quod elementum essentiale officii stricto sensu ecclesiastici respiciant, nempe potestatem iurisdictionis. Qui tituli Decretalium inscribuntur: XXIX « De officio et potestate iudicis delegati » et XXXI « De officio iudicis ordinarii »; sed in Codice potestas ipsa consideratur, quae in quamplurimis officiis continetur, atque extra ipsa stricto sensu officia exercetur, unoque Titulo est complexa, qui sic inscribitur: *Titulus V. De potestate ordinaria et delegata*; atque maximi est momenti, utpote fundamentalis ad rite intelligendos quamplurimos canones, eosque in praxi prudenter deducendos. Explicatio verborum inscriptionis, aliarumque potestatis huius distinctionum ratione obiecti ac subiecti edocetur usque ad can. 199, quo incipit tractari de his qui possunt hanc iurisdictionis potestatem aliis communicare; sequens 200 agit de interpretatione ac probatione delegationis, 201 de illius diversae iurisdictionis extensione ac vi usque ad 204; post ipsum de pluribus delegatis personis lati sunt can. 205, 206, de iurisdictionis exstinctione in subiecto can. 207, 208; de supplenda iurisdictione can. 209; ac ultimus seu 210 cavet solus de potestate ordinis, quam etiam sub inscriptione Tituli generaliter loquentis « de potestate... » continetur.

144. **Potestatis iurisdictionis notio.** *Can. 196. Potestas iurisdictionis seu regiminis quae ex divina institutione est in Ecclesia...* Haec pars mere enunciativa est accurate consideranda. « Potestas » vi vocabuli dicit respectum ad actus ab ea exercendos, et est vel physica vel moralis, illa cum natura possidetur vel supernaturaliter infunditur, sed per quam physicum esse perficitur, potestas vero moralis praesupponit liberum arbitrium sed in ordine ad legem dicitur, hinc cum iure subiectivo saltem lato sensu confunditur. De secunda hic agitur, quia est potestas iurisdictionis.

« Iurisdictio » verbum a iure dicendo derivatum proprie in iure Romano atque Decretalium adhibebatur ad significandam potestatem publicam iudicandi. Sed prout in iure canonico invaluit, latiori sensu accipitur idque in hoc canone innuitur, quando ait: « potestas iurisdictionis seu regiminis », quae ideo est: « facultas moralis seu ius regendi » et consequenter cum respectiva in regendis obligatione obediendi ei, qui tali praeditus sit potestate. Verba: « quae ex divina institutione est in Ecclesia » distinguunt hoc ius regendi a ceteris, quae vel a natura proficiscuntur v. gr. potestas paterna regendi filios, potestas societatis civilis regendi membra eius, vel ex pacto habent ortum v. gr. potestas herilis regendi domesticos, potestas alicuius societatis imperfectae regendi socios ad eiusdem finem. Sic enim legitur in Pandectis[1]: « Potestatis verbo plura significantur; in persona magistratuum imperium; in persona liberorum patria potestas; in persona servi dominium ». Ab his omnibus differt ea « potestas iurisdictionis seu regiminis quae ex divina institutione est ». De huius existentia Pius IX in Encyclica « Etsi multa luctuosa »[2], haec habet: « Fides tamen docet et humana ratio demonstrat, duplicem existere rerum ordinem simulque binas distinguendas esse potestates in terris, alteram naturalem, quae humanae societatis tranquillitati et saecularibus negotiis prospiciat, alteram vero, *cuius origo supra naturam est, quae praevet* civitati Dei, nimirum *Ecclesiae Christi* ad pacem animarum et salutem aeternam divinitus institutam ». Docemurque finem eius.

[1] D. Lib. L, tit. XVI, 215. Paulus ad leg. Fusiam Caninam.
[2] 21 Nov. 1873.

De natura vero potestatis huius adest sequens damnatio in Bulla « Auctorem fidei » Pii VI [1]: « 4. Propositio affirmans, abusum fore auctoritatis Ecclesiae, transferendo illam ultra limites doctrinae ac morum, et eam extendendo ad res exteriores, et per vim exigendo id, quod pendet a persuasione et corde; tum etiam, multo minus ad eam pertinere, exigere per vim exteriorem subiectionem suis decretis; quatenus indeterminatis illis verbis *extendendo ad res exteriores* notet velut abusum auctoritatis Ecclesiae usum eius potestatis acceptae a Deo, qua usi sunt et ipsimet Apostoli in disciplina exteriore constituenda et sancienda: - haeretica ».

« 5. Qua parte insinuat, Ecclesiam non habere auctoritatem subiectionis suis decretis exigendae aliter quam per media, quae pendent a persuasione; quatenus intendat, Ecclesiam non habere collatam sibi a Deo potestatem, non solum dirigendi per consilia et suasiones, sed etiam iubendi per leges, ac devios contumacesque exteriore iudicio ac salubribus poenis coercendi atque cogendi: - inducens in systema alias damnatum ut haereticum ». - Ex his propositionibus damnatis concluditur logice potestatem iurisdictionis de qua in canone 196 esse potestatem publicam societatis perfectae propriam. Dicitur ibidem: « est in Ecclesia », et recte interpretatur sive quia, sicut in aliis societatibus, haec auctoritas est pars formalis Ecclesiae Christi, sine qua societas perfecta non daretur; sive quia in Ecclesiae aedificationem atque utilitatem est a Christo ordinata, sive quia membra Ecclesiae tantum subiectum illius esse possunt. Sensus vero falsus est qui exprimitur in Bulla cit. damnatus in n. 2. « Propositio, quae statuit, potestatem a Deo datam Ecclesiae, ut communicaretur pastoribus, qui sunt eius ministri pro salute animarum; sic intellecta, ut a communitate fidelium in pastores derivetur ecclesiastici ministerii ac regiminis potestas: - haeretica ».

145. **Distinctio ratione fori.** — Sic explicatum primum comma illius canonis 196, subsequitur in hoc prima iurisdictionis distinctio: *alia est fori externi, alia fori interni, seu conscientiae*, atque huius subdistinctio: *sive sacramentalis, sive extra-sacramentalis*. Videamus primo quid sit forum. Ex c. 10.

[1] 28 Aug. 1794.

De verborum significatione (V. 40) in Decretal. « Forum est exercendarum litium locus a fando dictus, sive a Foraneo rege, qui primus leges Graecis dedit ». Et postea : « Negotium multa significat, modo actum alicuius rei, cuius contrarium est otium : modo actionem causae, quod est iurgium litis : et dictum est negotium, idest, sine otio. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut maiora lucrentur ». Ista ex illo capite. Sed et negotiationum locus dicitur forus, hinc forus argentarius. Non est ergo mirum si per usum fuit verbum « forum » translatum ex continente loco ad contentum, simulque extensum ex litibus ad negotia quae auctoritate Superioris finiuntur. Consequenter iam potest intelligi praefata in canone divisio iurisdictionis secundum negotia circa quae versatur distinctae ob peculiarem finem Ecclesiae, animarum nempe salutem etiam socialiter prosequendam. Hic finis est « sanctificatio animarum vera seu supernaturalis », quae propria est singulorum fidelium, et perficienda interne a Deo. Ecclesia vero cuius est proprium sanctificationem praedictam coadiuvare ac promovere, potest ad hoc sua iurisdictione uti dupliciter. - Proinde « iurisdictio fori interni seu conscientiae » vocatur, quae respicit iura, obligationes et negotia, quatenus fidelium singulorum conscientiae intersunt, quaecumque sit lex vel divina vel ecclesiastica in quam illa innitantur ; atque ordinario et per se in occulto exercetur cum effectu solum coram Deo. Quae iurisdictio subdividitur « in iurisdictionem fori sacramentalis », idest intra sacrum poenitentiae tribunal exercendam, et « iurisdictionem fori extra-sacramentalis », quia extra praefatum tribunal exercetur, de his autem quae ad salutem cuiusque spiritualem pertinent. Est aliud vocabulum ambiguum, nempe « poenitentiae forum », quod quibusdam ut Sanchez et Wernz idem erat ac forum sacramentale, aliis ut Suarez, Bonacina et Palao erat conscientiae forum, et hoc ultimum in favorabilibus sequi oportebat, sed propterea fuit optime in Codice omissum, ut exulet. - Altera « iurisdictio fori externi » se refert ad iura, obligationes ac negotia quaecumque fidelium, prout se referunt ad bonum publicum aut commune fidelium, ac proinde exercetur publice in ecclesiastica societate, et cum effectibus iuridicis seu canonicis. Illud « publicum » vel interesse « commune » facit, ut in foro externo pertractentur quae apparent

ac uti probantur, e contra ad forum internum remittantur, quae vel non patent ut probari queant, vel nemo ea probat.

Hinc quamvis iurisdictio Ecclesiae tam propria quam vicaria de quibus postea, locum habeat in foro interno ac externo, diversos effectus producit. Nam ea quae in foro externo ex iurisdictione fiunt, quoad iuridicum effectum per se transcendunt ad forum internum, sicut dispensatio voti vel alicuius legis liberat etiam fidelis conscientiam ab eius obligatione; e contra per se concluduntur intra forum internum quaecumque iurisdictionis fiunt in eo, ac proinde, matrimonium convalidatum cum impedimenti dispensatione pro foro interno data, si tale impedimentum postea notum fiat, nisi probatio illius convalidationis possit afferri apud externum forum, est in hoc iterum convalidandum matrimonium illud cum simili dispensatione pro foro externo concessa, ut in hoc convivere tales coniuges ab Ecclesia permittantur.

146. **Iurisdictionis divisio.** - Secunda iurisdictionis distinctio est in « ordinariam » et « delegatam », ratione tituli quo habetur seu modi quo in eius possessorem derivatur; ait enim *can. 197*, § 1. *Potestas iurisdictionis* a) *ordinaria ea est quae ipso iure* scripto vel consuetudinario *adnexa est officio*, quamvis hoc in perpetuum non obtineatur, hinc perpetuitas subiectiva non est de ratione iurisdictionis ordinariae; b) *delegata, quae commissa est personae* physicae aut morali, non officio adnexa, provenitque ex commissione forsan illi superaddita, quin necesse sit ut haec commissio semper sit a Superiore habente iurisdictionem ordinariam, imo a iure fieri posset, quamvis a Codice sint alienae huiusmodi delegationes frequentes in Decretis Conc. Trid. per clausulas: « tamquam Delegatis Sedis Apostolicae » vel « etiam tanquam Delegatis Sedis Apostolicae ». Per priorem clausulam Episcopis concedebatur, ut agerent in personas vel circa causas, quae illorum ordinariae iurisdictioni non suberant. Verba secundae clausulae scriptores antiqui iam intellexerunt de utriusque potestatis cumulatione, ordinariae scilicet ac delegatae, ita ut vi unius vel alterius agere possent Episcopi et quidem cum diversis effectibus; sed praeterea de Apostolica delegatione in exemptos recte sunt explicata.

Subdistinctionem continet § 2. *Potestas ordinaria potest esse sive propria sive vicaria:* quatenus officio cohaereat principali

erga territorium, eiusque personas, res, ac negotia; vel accessorio officio in illud, illas et haec forsitan partialiter, quod propterea vices principalis officii gerit. In hoc § soluta est controversia de Vicarii generalis potestatis natura, equidem pro illis Auctoribus qui iam probabilius illam vocabant ordinariam.

147. **Ordinarii et locorum Ordinarii.** Ordinariae iurisdictionis occasione capta, determinat generaliter iurisdictionem verbi significationem magni momenti *can. 198*. § 1. *In iure* Codicis et in posteriori, nam ex can. 10: « leges respiciunt futura, non praeterita, nisi nominatim in eis de praeteritis caveatur », et huic iuri conformari praesumuntur rescripta, facultates, Brevia, etc. Igitur *in iure nomine Ordinarii intelliguntur, nisi quis expresse excipiatur*, prout iam vidimus et invenietur ulterius de Vicario generali et de Vicario Capitulari, *praeter Romanum Pontificem*, qui Ordinarius non solet vocari, quamvis non excludatur ab illa appellatione, utpote habens veram ordinariam iurisdictionem; I° *pro suo quisque territorio* a) *Episcopus residentialis*, b) *Abbas vel Praelatus nullius* cuius definitio tradetur in can. 319 § 1, c) *eorumque* singulorum *Vicarius Generalis* nisi per d) *Administrator*, e) *Vicarius et* f) *Praefectus Apostolicus* hoc adiectivo singulis tribus verbis adscripto de quibus conditur ius in capp. IX et VIII seqq. sectionis: *itemque* i. e. pro suo quisque territorio g) *is qui praedictis deficientibus* ob mortem impedimentum ad regimen, *interim ex iuris praescripto* legitime consueludinisve, *aut ex probatis* per auctoritatem *constitutionibus* particularibus *succedunt in regimine*; atque non pro suo quisque territorio sequentes, sed II° *pro suis vero subditis*, quia horum ratione determinatur sequentium iurisdictio *Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis*: non vero in religionibus quamvis exemptis sed laicalibus.

Ex can. 488 afferemus, et in hoc casu exceptionaliter quoad methodum hactenus servatam, quae sequuntur: « veniunt nomine:... 4° Religionis clericalis, religio cuius plerique sodales sacerdotio augentur; secus est laicalis..... 8° Superiorum maiorum. Abbas primas », qui est nimirum Abbas Collegii S. Anselmi de Urbe cum ordinaria iurisdictione, ibique manebit sicut confirmavit auctoritate Apostolica, utque legi, obtinere iussit Leo XIII [1]. « Abbas Superior Congregationis monasticae, Abbas

[1] Litt. apost. «Summum semper» 12 Jul. 1893, n. III. Acta Leonis XIII, vol. XIII, pag. 209.

monasterii sui iuris, licet ad monasticam Congregationem pertinentis, supremus religionis Moderator, Superior provincialis, eorumdem (singulorum) vicarii aliique ad instar provincialium potestatem habentes »: v. gr. commissarius super plures conventus, vel locum habens Provincialis.

§ 2. *Nomine autem Ordinarii loci seu locorum veniunt omnes recensiti* in praec. § 1, *exceptis Superioribus religiosis*, de quibus nempe dictum est ibidem: « pro suis vero subditis ». — Hic § 2[us] desumptus est ex Litteris S. Congr. Inquisitionis (20 Februarii 1888) ad Ordinarios locorum directis huius tenoris: « 1. dispensationes matrimoniales omnes in posterum committendas esse vel Oratorum Ordinario vel Ordinario loci. - Appellatione Ordinarii venire » ac sequuntur diverso ordine omnes de quibus in § 1 huius canonis, praeter eos qui excipiuntur in § 2.

Adnotandum hanc Ordinarii appellationem subaudire eos, qui veniunt hoc nomine, iurisdictione ordinaria esse praeditos. Sed aliqui eorum v. gr. Vicarii Superiorum regularium non habent officium ecclesiasticum stricto sensu dictum, utpote non stabiliter constitutum. Ergo in definitione potestatis iurisdictionis ordinariae verbum « officium » cui adnectitur, non videretur sumendum stricto sensu, sed lato. Hoc ultimum consequens admitto ut verum, solummodo pro omnibus officiis lato sensu dictis et in hoc canone recensitis, quibus revera virtute huius canonis est iurisdictio adnexa. Et rationabiliter eo quod omnes Vicarii et Administratores repraesentant cum personae distinctione eos qui officium praeditum iurisdictione ordinaria obtinent.

448. **Quinam possunt delegare ac subdelegare.** — Illos vero qui possunt personae alteri committere iurisdictionem, et consequentes iurisdictionis delegatae diversitates ostendit *can. 199*. § 1. *Qui iurisdictionis potestatem habet ordinariam*, secundum definitionem huius, vel ex praecedenti canone, *potest cum alteri* a) *ex toto*, quod hucusque ab Auctoribus denegabatur, b) *vel ex parte delegare*, sive partialitas respiciat territorium, sive personas, sive negotia, sive forum; huic § exceptio est subiecta: *nisi aliud expresse* quamvis implicite sub verbis *iure caveatur*. Huius implicitae cautionis exemplum habemus secundum authenticam declarationem de parochorum iurisdic-

tione ordinaria ad confessiones in foro sacramentali excipiendas. Illa clausula, quia cum certitudine cavet, interpretanda videtur de iure solum scripto. - Nec tantum qui iurisdictionem habent ordinariam, sed alii delegatam habentes, possunt eam alteri committere, idest: subdelegare ad normam tamen §§ sequentium.

Quaeri potest an potestas a ss. canonibus dispensandi, quae ad iurisdictionem proprie pertinet, veniat sub paragraphi huius norma vel sub eiusdem exceptione. - Hoc ultimum respondeo tenendum. Illa namque potestas utpote ordinaria « ipso iure adnexa est officio » (can. 197, § 1), nempe: « cui (officium habenti) ipsum ius facultatem (dispensandi) concesserit » (can 80). Sed ius aliquando ait: (v. gr. in can 990, § 1) « Ordinariis per se vel per alium » licet dispensare, quandoque vero concessionem exprimit « locorum Ordinarii possunt dispensare » (can 1043), et solum « pro casibus in quibus ne loci Ordinarius adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet » unus vel alter ibi designatus (can 1044). Ergo ne illa verba « per alium » vane sint apposita, sensus Codicis est, quod nisi exprimatur facultas delegandi ad dispensandum, haec non intelligatur propter canonem 80. - Hinc delendum est ad can 1043[1] quod asserui: « et hi possunt alteri (cuicumque) ex toto vel ex parte delegare » (can. 199, § 1), quamvis verum sit manere abrogatam limitationem quam decrevit S. C. Inq.; sed idipsum propter subdelegationis inutilitatem.

§ 2. *Etiam potestas iurisdictionis ab Apostolica Sede delegata*, praesertim ad plures actus vel ad unum solum per rescriptum, quemadmodum decernit can 57 § 1 *subdelegari potest* a) *sive ad actum* aliquem iurisdictione indigentem b) *sive etiam habitualiter*, i. e. ut ea provisus uti possit pro libitu ad modum habitus quoad plures actus vel erga plures personas; duae tamen in illo sunt limitationes subdelegandi, scilicet *nisi* I° *electa fuerit* a S. Sede *industria personae delegatae*, quod ex huius delegationis tenore percipiendum est, II° *aut subdelegatio prohibita* simpliciter aut sub limitatione in documento vel concessione delegationis, ac fortassis in iure.

Si quaeras: num hic paragraphus locum habeat quoad iurisdictionis potestatem ad dispensandum? - Ad hoc quaesitum respondeo affirmative, tum quia vi huius § plene satisfit canoni 80, quando hic praescribit: « Dispensatio concedi potest, ab illo cui iidem (conditor legis, eius successor vel Superior) facultatem dispensandi concesserint », tum quia sic constat ex iure Codicem praec., cui congruit praesens paragraphus. « Proposito namque dubio: " An possit Episcopus dioecesanus subdelegare, absque speciali concessione (sibi facta), suis Vicariis Generalibus aut aliis ecclesiasticis viris modo generali, vel saltem pro casu particulari, facultates ab Apostolica Sede sibi ad tempus delegatas. Emmi Patres

[1] Comm. Textus C. J. C. Vol. « de Sacramentis », pag. 542, lin. inf. 9. Ed. I.

respondendum censuerunt: Affirmative, dummodo id in facultatibus non prohibeatur, neque subdelegandi ius pro aliquibus tantum coarctetur: in hoc enim casu servanda erit adamussim forma Rescripti». Et «Sanctitas sua (rel. rec. Leo XIII hanc) resolutionem adprobavit».[1] «Quum insuper dubitatum fuerit, an quod praefatum decretum statuit de *Episcopo dioecesano*, intelligendum etiam sit de Vicariis, Praefectis et Administratoribus Apostolicis iurisdictionem ordinariam cum territorio separato habentibus, SSmus. D. N.... 23 Martii 1899... respondit: Affirmative».

§ 3. *Potestas* a) *delegata* proprie seu primo, ut patebit, *ad universitatem negotiorum*, v. gr. ad regimen monasteriorum ex parte Episcopi, ad dispensationes irregularitatum, etc. b) *ab eo qui infra Romanum Pontificem*, i. e. in gradu hierarchiae iurisdictionis subinvenitur et c) *habet ordinariam potestatem*, quod adnotetur ad supra dictam delegationem intelligendam, tunc *potest in singulis casibus subdelegari;* non datur autem subdelegata haec iurisdictio habitualiter. Tres ergo sunt generales normae circa delegantes iurisdictionem, prima pro his qui iurisdictione ordinaria praediti sunt, cum exceptione « nisi aliud expresse in iure caveatur », secunda pro delegatis ab Apostolica Sede cum duplici limitatione; « nisi electa fuerit industria personae aut subdelegatio prohibita », tertia vero quoad « delegatos ad universitatem negotiorum » in secunda non comprehensos, et haec norma in seipsa limitationem continet: idest: « in singulis casibus ».

Aliae peculiares subdelegationes statim recognoscuntur. § 4. *In aliis casibus* praeter declaratos in §§ 2 et 3 seu concessionibus *potestas iurisdictionis delegata subdelegari potest tantummodo* a) *ex concessione expresse facta*, cui normae solum apparenter est contrarium, quod subinfertur: *sed* b) *articulum aliquem non iurisdictionalem* v. gr. in rescriptorum exequutione quoad actus praeparatorios ad normam can. 57, § 2, atque *etiam sine expressa commissione iudices delegati* non comprehensi sub aliqua trium normarum generalium *possunt subdelegare* i. e. alii committere perficiendum. Qui sint tales articuli non iurisdictionales in Lib. IV De processibus dicetur, nam de iudiciali potestate loquitur canon hic sub littera b).

§ 5. *Nulla subdelegata potestas potest iterum subdelegari, nisi id expresse concessum fuerit.* Quae concessio ex verbis

[1] S. Congr. S. Officii, 14 Dec. 1898, Collect. S. C. de P. F. n. 2029 et in nota.

delegationis ac primae subdelegationis cui subordinetur iterata subdelegatio deprehendi debet.

149. **Dubia de iurisdictione qualiter sint solvenda.** — Quia multum interest cuiuslibet scire suae iurisdictionis amplitudinem, eam quolibet ex capite, supposita ex praecedentibus normis iurisdictione obtenta, sequentes canones ostendunt. - Et primo in genere ad dubia solvenda. *Can. 200*, § 1. *Potestas iurisdictionis* a) *ordinaria et* b) *ad universitatem negotiorum delegata, late interpretanda est*, ita ut quandocumque dubium insurgat, pro existentia iurisdictionis responderi oporteat, c) *alia quaelibet stricte:* scilicet: in dubio de amplitudine iurisdictionis, haec denegata existimetur: notandum vero apprime pro quacumque iurisdictione delegata subintelligendum semper: *cui tamen delegata* quaelibet *potestas est, ea quoque intelliguntur concessa, sine quibus ea exerceri non posset:* v. gr. absolvere a censuris impedientibus dispensationis aut gratiae receptionem, saltem ad hunc effectum. Quomodo vero vel dubium de iurisdictionis delegatae existentia vel probabilis ignorantia de illius concessione in aliis personis legitime evanescat, ostendit § 2. *Ei, qui delegatum se asserit, incumbit onus probandae delegationis*, vel ostendendo scriptam commissionem, vel adducendo testium depositionem, etc.

150. **Iurisdictionis exercitium quoad personas et territorium.** — *Can. 201*, § 1. *Potestas iurisdictionis potest in solos subditos directe exerceri.* Quinam sint uniuscuiusque subditi ratione ordinariae iurisdictionis, partim eruitur ex can. 94 quoad iurisdictionem territorialem, ac specialiter pro clericis ex Tit. I. « De clericorum adscriptione alicui dioecesi », partim ex aliis ss. canonibus quoad diversas materias: de iurisdictione non territoriali sed quae personarum causa definitur, inveniemus idipsum in secunda parte de religiosis, et alibi. Quoad iurisdictionem quamcumque delegatam, praeter delegationis tenorem erit applicanda insuper Reg. LXXIX iuris in 6° continens principium: « Nemo potest plus iuris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur ». - Norma § 1° eruitur ex iurisdictionis natura. Verbum tamen « directe » nobis insinuat, posse indirecte in non subditos exerceri. Et hoc e mente non excidat in futurum.

Sequuntur §§ sub nova iurisdictionis distinctione in iudicialem, fori ergo iudiciorum, et in voluntariam seu non iudicialem. Sic correcta est distinctio in usu apud Auctores, in contentiosam et voluntariam. Illa definiebatur, quae in invitos, haec autem, quae in volentes exercetur. Sed quando Auctores recensent actus sub una vel altera comprehensos, voluntariae iurisdictioni attribuunt poenales promulgare leges, atque suspensionem praecepto ferre, in quibus asserere subditos esse volentes, non videtur rationi congruere. Melius ergo DD. mens panditur, si voluntaria iurisdictio « non iudicialis » et contentiosa « iudicialis » nominetur, istius verbi restricta significatione iuxta can. 1552, § 2 [1].

De hac statuit § 2. *Iudicialis* etiam « fori sacramentalis » (can. 196) *potestas* quaelibet *tam ordinaria quam delegata* etiam iterato seu subdelegata *exerceri nequit* a) *in proprium commodum*, iuxta illud: nemo bonus iudex in propria causa, a) *aut extra territorium* suae iurisdictionis, *salvis praescriptis can. 401 § 1, 881* [2] de iurisdictione ordinaria iudiciali in foro sacramentali seu absolvendi a peccatis extra territorium valide exercenda, *et can. 1637* [3] quoad iurisdictionem iudicialem fori externi sub alterutra bina conditione extra territorium quoque exercendam.

De iurisdictione autem voluntaria praescribit § 3. *Nisi aliud* I° *ex rerum natura*, v. gr. absolutio a censura, *aut* II° *ex iure* scripto vel consuetudinario *constet* vel ex Superioris concedentis iurisdictionem limitatione expressa, ut potest ad normam can. 199, § 1, *potestatem iurisdictionis voluntariam* cuius verbi subditur significatio in Codice: *seu non iudicialem*, subintelligendo « tam ordinariam quam delegatam » ut in § 2°, *quis exer-*

[1] Can. 1552, § 2. Obiectum iudicii sunt: 1° Personarum physicarum vel moralium iura persequenda aut vindicanda, vel earumdem personarum facta iuridica declaranda; et tunc iudicium est contentiosum; - 2° Delicta in ordine ad poenam infligendam vel declarandam; et tunc iudicium est criminale.

[2] Can. 881, § 1. Omnes utriusque cleri sacerdotes ad audiendas confessiones approbati in aliquo loco, sive ordinaria sive delegata iurisdictione instructi, possunt etiam vagos ac peregrinos ex alia dioecesi vel paroecia ad sese accedentes, itemque catholicos cuiusque ritus orientalis, valide et licite absolvere.

§ 2. Qui ordinariam habent absolvendi potestatem, possunt subditos absolvere ubique terrarum.

[3] Can. 1637. Iudex e territorio suo vi expulsus vel a iudisdictione ibi exercenda impeditus, potest extra territorium iurisdictionem suam exercere et sententiam ferre, certiore tamen hac de re facto loci Ordinario

cere potest valide ac licite a) *etiam in proprium commodum* v. gr. dispensans seipsum a lege, b) *aut extra territorium existens* v. gr. legem ferens servatis servandis aut praecepta, dum adest Episcopus extra dioecesim propriam, c) *aut in subditum e territorio absentem* v. gr. dispensans eum a matrimoniali impedimento, quando forsan id posset ex facultate S. Congregationis, modo non aliter fuerit cautum in ea. Propter particulam « aut » disiunctivam, videtur exercitium iurisdictionis concessum esse pro singulis seorsum, ita ut Episcopus extra territorium existens nequiret in subditum etiam e territorio absentem illa uti. Sed prava est haec interpretatio, quia singula membra disiunctionis evidenter non obstant illi exercitio, atqui et respiciunt diversas res nec sibi invicem opponuntur; ergo nec coniuncta obstant, cum lex non distinguat inter separationem vel coniunctionem. Primum enim membrum respicit commodum Episcopi, valde diversum ab eius absentia e dioecesi nec huic oppositum, et par subditi absentia est diversa non tamen per se commodo Episcopi opposita; Episcopi demum simul ac subditi absentia e dioecesi bene componuntur, quin subiectio nec superioritas inde minutionem patiatur.

151. **Exercitium quoad forum.** — In praecedenti canone legislator consideravit personas atque territorium: post haec forum respicit *can. 202.* § 1. *Actus potestatis iurisdictionis sive ordinariae sive delegatae* (etiam iterato seu subdelegatae) *collatae pro foro externo, valet quoque pro interno;* nam « quaecumque alligaveritis vel solveritis super terram, erunt ligata vel soluta et in coelo »[1], seu coram Deo, *non autem e converso.* Et hoc secundum naturam utriusque fori iam explicatam. - Atque favens Codex actuum validitati condidit § 2. *Potestas collata pro foro interno exerceri potest etiam in foro interno extra-sacramentali, nisi sacramentale exigatur.* Et convenit cum can. 196 de divisione huius fori.

§ 3. *Si forum, pro quo potestas data est, expressum non fuerit, potestas intelligitur concessa pro utroque foro, nisi ex ipsa rei natura* v. gr. occultae *aliud constet*, aut v. gr. de peccatorum absolutione agatur. Hique tres §§ sunt intelligendi, prout primus expressit, de potestate quacumque ordinaria et delegata, et sunt de interpretatione concessionis, ut patet.

[1] MATTH. XVIII, 18.

152. **Iurisdictionis delegatae validum exercitium.** — Subnectitur de iurisdictionis tantummodo delegatae valido exercitio, consequenter ad eius naturam, *can. 203.* § 1. *Delegatus, qui sive circa res sive circa personas*, tum quoad ipsas in se tum quoad modum circa easdem iuridicum, *mandati sui*, quo fuit delegatus, *fines excedit, nihil agit* quatenus « excedit ». Scilicet invalidum actum ponit. Nam si eodem actu aliquid iuxta limites concedit, illud forsan separabile valet iuxta reg. iuris 37 in 6°. « Utile non debet per inutile vitiari ».

Animadvertitur tamen sollicite in § 2. *Hos tamen excessisse non intelligitur delegatus, qui alio modo ac deleganti placuerit, ea ad quae delegatus est, peragit*, v. gr. absolvens reum sententia vel damnans levius, aut longiori processu, contra delegantis desiderium; et iusta fuit praeceptio canonis, nam placitum hoc est delegationi accidentale, *nisi modus ipse* peragendi *fuerit a delegante praescriptus*, quia tunc servandus, ac pro validitate quoque ad normam § 1, si fuerit modus tanquam conditio mandati praescriptus.

153. **Iurisdictio voluntaria manens in exercitio libera.** — De aliquo interpretando recursu, qui videretur obstare iurisdictionis exercitio, cavet pro huius quadam specie *can. 204.* § 1. *Quod quis Superiorem adit, inferiore praetermisso*, v. gr. ad S. Congregationem pro dispensatione obtinenda, quam Episcopus largire posset, *non idcirco* notetur *voluntaria* (unice nunc considerata) *suspenditur inferioris potestas*, quin exerceatur interim valide, *sive haec ordinaria fuerit sive delegata*. - Quoad licitum vero exercitium praevideatur § 2. *Attamen rei ad Superiorem delatae ne se immisceat inferior* de hoc ipso conscius, *nisi ex* a) *gravi* simul b) *urgentique causa; et hoc in casu* c) *statim Superiorem de re moneat*. Id enim expostulat erga Superiorem reverentia, vitaturque in exercitio iurisdictionis opposita decisio.

154. **De delegatione simul pluribus facta.** — Incipit nunc tractari de pluribus delegata personis iurisdictione in idipsum. *Can. 205.* § 1. *Si plures iurisdictionem delegatam obtinuerint* simul, quia de hac successive obtenta cavet sequens canon, *pro eodem negotio, et dubitetur utrum delegatio facta fuerit in solidum* hoc est: ut unusquisque sit subiectum personale delegationis, *an collegialiter* i. e. simul cum aliis unum constituat mo-

rale subiectum, *praesumitur facta in solidum in re voluntaria* scilicet: in negotio iurisdictionis non iudicialis, *collegialiter in re iudiciali* nempe: in huiusmodi iurisdictionis obiecto. « Praesumitur » praesumptione iuris, quae contrariam probationem admittit, atque si « dubitetur », nam si certum sit alterutrum ex delegationis documento seu tenore, huic standum est. Propterea excluditur ab hoc § potestas delegata pro sacramentali foro, quae quamvis de re iudiciali, absdubio est semper in solidum facta.

De natura utriusque delegationis iuridica praescribunt duo §§ seqq. § 2. *Pluribus in solidum delegatis, qui antea negotium occuparverit*, incipiens de eodem cognoscere sibi proposito, utens iurisdictione sua *alios ab eodem excludit, nisi aut* a) *posthac impediatur, aut* b) *nolit ulterius in negotium procedere*. In quocumque alterutro casu, quilibet ex ceteris potest delegationem sibi factam exsequi. - § 3. *Pluribus collegialiter delegatis, omnes simul pro actorum validitate in negotio expediendo procedere debent*, non tamen unanimiter sed ex maiori parte suffragiorum absoluta iuxta locum parallelum in can. 1577, § 1. « Tribunal collegiale collegialiter procedere debet, et ad maiorem suffragiorum partem sententias ferre ». Exceptio § 3 est *nisi mandato* delegationis pluribus dato *aliud cautum sit*; v. gr. prout Caelestinus III aut in cap. 21 de officio et potestate iudicis delegati: (1. 29) « Adiicimus etiam, quod ubi fuerit in commissione appositum, ut si omnes interesse nequiverint, duo eam nihilominus exsequantur': si aliquis ex ipsis cum possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa procedant: licet ille tertius gravissime sit arguendus, pro eo quod mandatum Apostolicum exsequi subterfugiat, aut contemnat. - Idem quoque per omnia dicimus observandum in causa, quae committitur duobus, eo apposito, ut si ambo interesse nequiverint, alter nihilominus exsequatur ». Et haec iuris praecedentis praescriptio sicut et doctrina communis et constans DD. in hac re, nunc valent, quia § 3 Codicis, quem commentamur, concordat in substantia cum praedicto capite. Hic paragraphus complendus per can. 207, § 3.

155. **Delegata pluribus successive.** *Can. 206. Pluribus successive delegatis* circa idem, applicata iuris reg.ª in 6°, 54. « Qui prior est tempore potior est iure », *ille negotium expe-*

dire debet cuius mandatum I° *anterius est*, quod deprehenditur ex datis mandatorum, sub seq. tamen conditione: II° *nec posteriore rescripto expresse abrogatum fuit*. Animadvertatur in hoc canone omitti distinctionem iurisdictionis delegatae in praec. can. consideratam. Item, cum desit clausula irritans etiam aequivalenter, sequitur quod delegatus posteriori mandato, semper delegationem valide exequeretur, quamvis deficiente canonis conditione ageret illicite.

156. **Potestatis delegatae extinctio.** — *Can. 207*. § 1. *Potestas delegata extinguitur* 1um *expleto mandato* per delegationis completum exercitium, 2° *elapso* a) *tempore aut* b) *exhausto numero casuum pro quo concessa fuit*, v. gr. facultates triennales post triennium a data facultatum, facultas ad vicies dispensandum mixtae religionis impedimentum, viginti huiusmodi concessis dispensationibus; 3° *cessante causa finali delegationis*, v. gr. composita amicabiliter controversia, ad quam dirimendam fuit data delegatio, abrupto matrimoniali tractatu, cui matrimonio obstat impedimentum ex habita delegatione dispensandum; 4° *revocatione delegantis delegato directe intimata*, etiamsi per alium ad hoc destinatum; 5° *aut renunciatione delegati* a) *deleganti directe intimata et insuper* b) *ab eodem acceptata*, quin necessariae sint formalitates in cap. II « de amissione officiorum ecclesiasticorum » recensitae, cum hic non agatur de renunciatione officii ecclesiastici stricte dicti; 6° *non autem* exstinguitur, *resoluto iure delegantis* i. e. hoc amittente iurisdictionem, *nisi in duobus casibus de quibus in can. 61* sic ibidem expressis: « nisi I° aliud ex additis clausulis appareat, aut II° rescriptum contineat potestatem alicui factam concedendi gratiam a) peculiaribus personis in eodem expressis, et b) res adhuc integra sit ». Sed an per verum rescriptum, ut in can. 61 exprimitur, vel motu proprio, vel per mandatum fiat, nihil refert canoni praesenti.

Quoad secundum exstinctionis delegationis modum, datur exceptio valde notanda pro praxi, equidem in poenitentium favorem ad absolutionis validitatem instaurandam. Videlicet: § 2. *Sed potestate pro foro interno concessa*, sive sacramentali sive extra-sacramentali, *actus per inadvertentiam positus*, quae simul componi potest cum generali cognitione alias habita de termino iurisdictionis possessae, a) *elapso tempore vel* b) *exhausto casuum numero, validus est*. Quae prudens cautela in pa-

gellis S. Poenitentiariae confessariis concedi solitis iam inserebatur a multo retro tempore. Tamen hoc in loco generalis lex fit pro delegatione ad forum internum, a quocumque ipsa detur.

Paragraphum 3um can. 205 « de pluribus collegialiter delegatis » complet hic sequens § 3. *Pluribus collegialiter delegatis, si unus deficiat*, sive per mortem, sive aliter, *aliorum quoque delegatio expirat, nisi aliud ex tenore delegationis constet.* Haec norma generalis consona est cap.[1] XLII de officio et potestate iud. delegati (I, 29): « Uno delegatorum, vel arbitrorum (sicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium exspiravit. Nisi aliud in delegatione aut compromisso fuisset expressum ».

157. **Iurisdictionis ordinariae cessatio, etc.** *Can. 208. Ad normam can. 183*, § 2 iam explicati, *potestas ordinaria non extinguitur resoluto iure concedentis officium cui adnexa est*, cognovimus tamen ibidem duas exceptiones: *sed* a) *cessat amisso officio* per unum ex modis in § 1° cit. canonis enumeratis, dummodo serventur respectivi canones in eodem cap. II contenti; b) *silet*, i. e. non exercetur efficaciter, *legitima appellatione interposita*, cum exceptione: *nisi forte appellatio sit tantum in devolutivo*, quia hoc posito, vi iurisdictionis exsequitur valide Praelatus decretum vel sententiam; *firmo praescripto can. 2264, 2284* [1], in quibus agitur de eo qui censuratus excom-

[1] Can. 2264. Actus iurisdictionis tam fori externi quam fori interni positus ab excommunicato est illicitus: et, si lata fuerit sententia condemnatoria vel declaratoria, etiam invalidus, salvo praescripto can. 2261, § 3; secus est validus, imo etiam licitus, si a fidelibus petitus sit ad normam mem. can. 2261, § 2.

Can. 2284. Si incursa fuerit censura suspensionis quae vetat administrationem Sacramentorum et Sacramentalium, servetur praescriptum can. 2261; si censura suspensionis quae prohibet actum iurisdictionis in foro seu interno seu externo, actus est invalidus, ex. g. absolutio sacramentalis, si lata sit sententia condemnatoria vel declaratoria, aut superior expresse declaret se ipsam iurisdictionis potestatem revocare; secus est illicitus tantum, nisi a fidelibus petitus fuerit ad normam mem. can. 2261, § 2.

Can. 2261. § 1. Prohibetur excommunicatus licite Sacramenta et Sacramentalia conficere et ministrare, salvis exceptionibus quae sequuntur.

§ 2. Fideles, salvo praescripto § 3, possunt ex qualibet iusta causa ab excommunicato Sacramenta et Sacramentalia petere, maxime si alii ministri desint, et tunc excommunicatus requisitus potest eadem ministrare neque ulla tenetur obligatione causam a requirente percontandi.

§ 3. Sed ab excommunicatis vitandis necnon ab aliis excommunicatis, postquam intercessit sententia condemnatoria aut declaratoria, fideles in solo mortis periculo possunt petere tum absolutionem sacramentalem ad normam can. 882, 2252, tum etiam, si alii ministri desint, cetera Sacramenta et sacramentalia.

municatione aut suspensione actum iurisdictionis ei prohibitum exercet.

158. **Iurisdictio quam supplet Ecclesia.** — *Can. 209. In errore* sive circa ius versetur, dummodo sit probabilis, sive circa factum, in quo alterutro *communi*, quando nempe quis ob dictum errorem sive quoad iurisdictionis initium v. gr. paroeciae acquisitionem, sive quoad illius cessationem v. gr. ob mandati caducitatem, communiter censetur iurisdictione praeditus (quamvis iurisdictionis actum ponens atque unus vel alter veritatem norint), illudque sufficit, quamvis nec titulum apparentem seu coloratum possideat, atque in hoc iste canon amplexatus est mitiorem Doctorum sententiam: *aut in dubio* I^m *positivo* ex rationibus seu motivis pro et contra fundato, nec sufficit, sed II° *et probabili*, quatenus rationes seu motiva prudentem moveant, *sive* a) *iuris*, *sive* b) *facti* adsit dubium illud, quoad eius nempe obiectum, videlicet: lex dubia sit vel de facto proveniat dubium: in his casibus necessariam forte *iurisdictionem supplet Ecclesia*, et sic actus valet *pro foro tum externo tum interno* secundum quod actus requirit.

159. **An delegari queat ordinis potestas.** — Titulus ab initio progressus est loquens de iurisdictionis potestate: de altera, scilicet ordinis, unicus habetur *can. 210. Potestas ordinis*, non dicitur actus eius, proinde pariter ac praecedentes de potestate iurisdictionis, interpretandus est canon praesens de ipsa ordinis potestate, qua non habita, fiat irritus actus et quam supplere non potest Ecclesia quando actus est iure divino adnexus illi potestati, nec supplere solet, quando est eidem adnexus a iure ecclesiastico. Talis ergo « potestas ordinis » *a legitimo* scilicet: iuxta ss. canones competente *Superiore ecclesiastico* a) *sive adnexa officio* determinato v. gr. praefecturae apostolicae, b) *sive commissa personae fuerit*, v. gr. quae conceditur vi facultatum S. Congr. de Prop. Fide, *nequit aliis demandari, nisi id expresse fuerit* a) *iure* scripto generali vel particulari, aut consuetudinario plane certo b) *vel indulto* commissionis a competente Superiore factae *concessum*. Exempla sint quoad actus validitatem, potestas conferendi confirmationem facta simplici presbytero, quae ordinario secundum divinum ius pertinet ad Episcopos, item potestas dandi consecrationes et alias benedictiones, quae sint ordinis episcopalis secundum ius ecclesiasticum.

Valde utile putamus fore, si potestatem iurisdictionis introspicientes, possimus ex eiusdem analysi logice concatenare diversas illius divisiones traditas, proponentes amplius schema.

Potestas iurisdictionis ecclesiasticae est: « ius publicum ex divina ordinatione in Ecclesia positum ad regendos fideles in eorum sanctificationem et salutem aeternam ».

Supposito pleno et supremo iure hoc in Romano Pontifice ratione ipsius primatus: *potestas iurisdictionis* in aliis possidentibus eam referri potest: 1° ad modum quo in ipsos derivatur eiusque originem, 2° ad subiectum unius et eiusdem iurisdictionis, 3° ad rationes subiecti propter quas ei collata est iurisdictio, 4° ad modum quo subditos sortitur, 5° ad modum quo respicit negotia eidem subiecta, 6° ad formam qua ea pertractat, 7° ad amplitudinem qua iurisdictio gaudet, tum negotiorum seu obiectorum eius, tum durationis.

1° Si consideramus modum quo potestas iurisdictionis derivatur, eiusque originem; dividitur: in *ordinariam* et *delegatam*, et haec: in *delegatam a Sede Apostolica* et *a Superiore infra Rom. Pontificem;* et infra eas: *subdelegata.*

2° Si consideremus subiectum unius et eiusdem iurisdictionis: *ordinaria* dividitur: in *propriam* et *vicariam;* et *delegata* dividitur: *in solidum* et *collegialiter.*

3° Si consideremus motivum subiecti propter quod ei collata est, *delegata* dividitur in concessam *ratione officii aut dignitatis, tituli*, etc. et in concessam *ob industriam personae.*

4° Si consideremus modum quo subditos sortitur, dividi oportet in *territorialem* et *personalem.*

5° Si consideremus modum quo respicit negotia eidem subiecta, est vel *pro foro externo* vel *pro foro interno* dicto etiam conscientiae, quae posterior subdividitur pro isto vel *sacramentali* vel *extra-sacramentali.*

6° Si respiciatur forma, qua ea negotia pertractat, est vel *iudicialis* vel *voluntaria* quae etiam extra-iudicialis seu non-iudicialis est dicta.

7° Si respectus habeatur ad amplitudinem eius, *delegata* est: vel *ad universitatem negotiorum*, vel *habitualis*, vel *ad singulos actus*. Et *habitualis* potest esse *in perpetuum* vel *cum limitatione temporis* vel *ad certum numerum casuum.*

Praeterea si quaelibet istarum potestas iurisdictionis deficiat, in errore communi aut dubio probabili sive iuris sive facti adest *iurisdictio quam supplet Ecclesia.*

Synopsis potestatis iurisdictionis in Ecclesia Christi

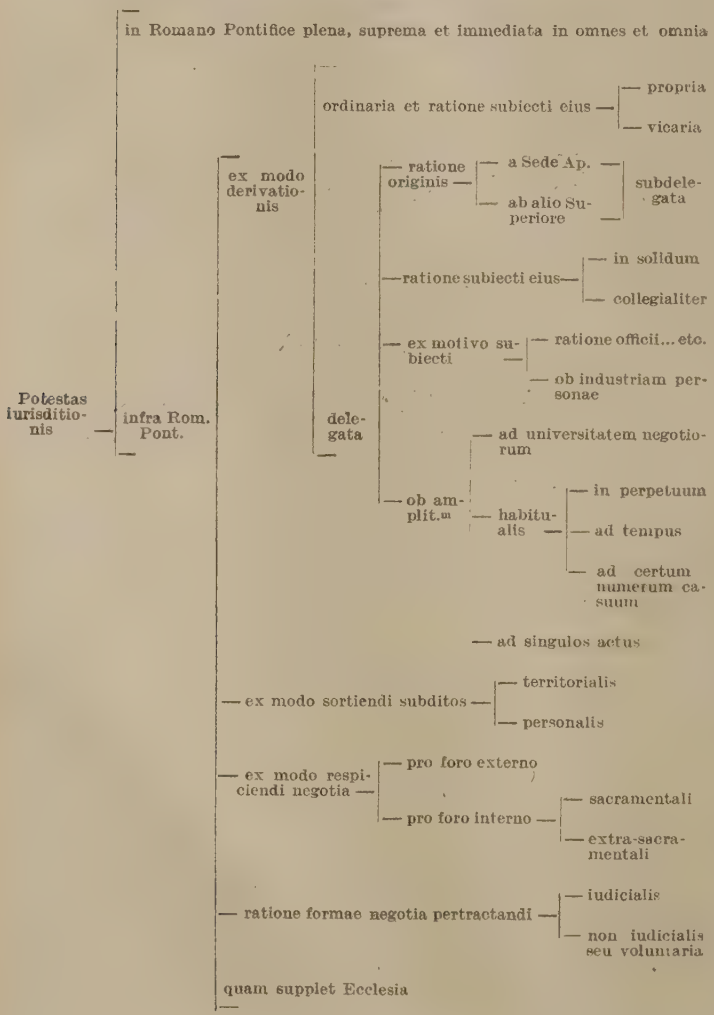

Et illae distinctiones iurisdictionis multoties diversas coniunctiones inter se admittunt. Sub illis autem comprehenduntur quaecumque ad praesentem Titulum pertinent.

TITULUS VI.

De reductione clericorum ad statum laicalem.

Can. 211. - § 1. Etsi sacra ordinatio, semel valide recepta, nunquam irrita fiat, clericus tamen maior ad statum laicalem redigitur rescripto Sanctae Sedis, decreto vel sententia ad normam can. 214, demum poena degrationis.

§ 2. Clericus minor ad statum laicalem regreditur, non solum ipso facto ob causas in iure descriptas, sed etiam sua ipsius voluntate, praemonito loci Ordinario, aut eiusdem Ordinarii decreto iusta causa lato, si nempe Ordinarius, omnibus perpensis, prudenter iudicaverit clericum non posse cum decore status clericalis ad ordines sacros promoveri.

Can. 212. - § 1. Qui in minoribus ordinibus constitutus ad statum laicalem quavis de causa regressus est, ut inter clericos denuo admittatur, requiritur licentia Ordinarii diocesis cui incardinatus fuit per ordinationem, non concedenda, nisi post diligens examen super vita et moribus, et congruum, iudicio ipsius Ordinarii, experimentum.

§ 2. Clericus vero maior qui ad statum laicalem rediit, ut inter clericos denuo admittatur, indiget Sanctae Sedis licentia.

Can. 213. - § 1. Omnes qui a clericali statu ad laicalem legitime redacti aut regressi sunt, eo ipso amittunt officia, beneficia, iura ac privilegia clericalia et vetantur in habitu ecclesiastico incedere ac tonsuram deferre.

§ 2. Clericus tamen maior obligatione coelibatus tenetur, salvo prescripto can. 214.

Can. 214. - § 1. Clericus qui metu gravi coactus ordinem sacrum recepit nec postea, remoto metu, eandem ordinationem ratam habuit saltem tacite per ordinis exercitium, volens tamen per talem actum obligationibus clericalibus se subiicere, ad statum laicalem, legitime probata coactione et ratihabitionis defectu, sententia iudicis redigatur, sine ullis coelibatus ac horarum canonicarum obligationibus.

§ 2. Coactio autem et defectus ratihabitionis probari debent ad normam can. 1993-1998.

160. **Inscriptio tituli.** Deinde consideranda sunt, quae continet inscriptus huius Sectionis ultimus *Titulus VI. De reductione clericorum ad statum laicalem* Qua inscriptione insinuatur status mutatio in Ecclesia. - Cum ergo agi directe de statibus, sumat initium ab hoc titulo, atque in praecedentibus Libri huius invenimus officiorum et graduum in Ecclesia diversitatem existere seu multiplicationem: opportunum ducimus de huiusmodi varietate adiungere quaedam scitu utilia.

161. **Statuum, officiorum et graduum diversitas.** — Et primo ad quae pertineat seu ordinetur praedicta diversitas. -

Ex D. Thoma: « Respondeo dicendum [1] quod diversitas statuum et officiorum (et graduum quam videmus) in Ecclesia ad tria pertinet. Primo quidem ad perfectionem ipsius Ecclesiae. Sicut enim in rerum naturalium ordine perfectio, quae in Deo simpliciter et uniformiter invenitur, in universitate creaturarum inveniri non potest, nisi difformiter et multipliciter: ita etiam plenitudo gratiae, quae in Christo sicut in capite adunatur, ad membra eius diversimode redundat, ad hoc ut corpus Ecclesiae sit perfectum. Et hoc est quod Apostolus dicit [2]: *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores et doctores ad consummationem sanctorum*. Secundo autem pertinet ad necessitatem actionum, quae sunt in Ecclesia necessariae. Oportet enim ad diversas actiones diversos homines deputari, ad hoc quod expeditius et sine confusione omnia peragantur: et hoc est quod Apostolus dicit [3]: *Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent; ita multi unum corpus sumus in Christo*. Tertio hoc pertinet ad dignitatem et pulchritudinem Ecclesiae, quae in quodam ordine consistit: unde dicitur (III Reg. X, 5), quod *videns regina Saba omnem sapientiam Salomonis, et habitacula servorum, et ordines ministrantium, non habebat ultra spiritum*. Unde et Apostolus dicit [4]: quod *in magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea sed et lignea et fictilia* ». Ergo quaecumque « diversitas in membris Ecclesiae ad tria ordinatur, scilicet ad perfectionem, actionem et decorem: et secundum haec tria triplex distinctio diversitatis fidelium accipi potest. Una quidem per respectum ad perfectionem: et secundum hoc accipitur differentia statuum, prout quidam sunt aliis perfectiores. Alia vero distinctio accipitur per respectum ad actionem, et haec est distinctio officiorum: dicuntur enim in diversis officiis esse qui sunt ad diversas actiones deputati. Alia autem per respectum ad ordinem pulchritudinis ecclesiasticae: et secundum hoc accipitur differentia graduum, prout scilicet etiam in eodem statu vel officio unus est alio superior... ».

De fundamento vero illius multiplicitatis quaedam notare oportet ex. D. Th. (ib. a. 1 ad 3[m]): « Ad statum requiritur

[1] 2. 2. q. CLXXXIII, a. 2 corp. — [2] EPHES., IV, 2. — [3] AD ROM., XII, 4. [4] II TIMOTH., II, 20.

immobilitas in eo quod pertinet ad conditionem personae (Ib. corp). Sed solum id videtur ad statum hominis pertinere, quod respicit obligationem personae hominis, prout scilicet aliquis est sui iuris vel alieni: et hoc non ex aliqua causa levi, vel de facili mutabili, sed ex aliquo permanente; et hoc est quod pertinet ad rationem libertatis vel servitutis. Unde status pertinet proprie ad libertatem vel servitutem sive in spiritualibus, sive in civilibus ». Hinc deprehendimus quinque status personarum in Ecclesia. *Status perfectionis* exercendae *in Episcopis*, *status perfectionis acquirendae in religiosis*, status eorum qui non sunt simpliciter in statu perfectionis, quamvis obligentur ad unum eorum quae ad perfectionem pertinent, scilicet: qui ordinantur in sacris, vel *status clericalis* propter mancipationem ad sacrum ministerium, cui contradistinguitur *status laicalis* seu communis christianorum; ac demum *status matrimonialis* propter mutuam subiectionem. De hoc ultimo tractatur in Lib. III, tit. VII° de matrimonio. De statu clericali, agitur in tit^{s}. huius sectionis. De Episcopis, eo quod in statu perfectionis constituuntur propter animarum curam perpetuo et cum solemnitate quadam susceptam, tractabitur in tit°. VIII Sectionis sequentis. Secunda pars huius Libri subsequetur de religiosis qui, non solum perfectionis statum amplexi sunt, et hac de causa legibus peculiaribus Ecclesiae manent obligati, sed societates minores in Ecclesia constituunt.

« Officium dicitur per comparationem ad actum » (ib. a. 1 ad 3^{m}). « Sed efficientia, a qua sumitur nomen officii,... importat actionem tendentem in aliud, ut dicitur (Metaph. l. IX, text. 16). Et ideo officia distinguuntur proprie secundum actus, qui referuntur ad alios; sicut dicitur doctor habere officium, vel iudex, et sic de aliis » (Ib. a. 3 ad 2^{m}). « Ordines autem ecclesiastici specialiter distinguuntur secundum diversa officia » (Ib. a. 3 ad 3^{m}). Similiter in hierarchia iurisdictionis diversa deprehendimus officia, quae tamen omnia ordinate considerari possunt ut in secunda sectione Primae huius Partis apparet... Et hoc idem in religiosis institutis posset fieri.

« Gradus demum dicitur secundum ordinem superioritatis et inferioritatis » (ib. a. 1 ad 3^{m}). Unde in hierarchia iurisdictionis considerari possunt ordinariae iurisdictionis diversi gradus, eisdem colligando considerationem aliorum Ecclesiae membro-

rum vel personarum moralium, quae cum officiis singulorum graduum connexionem habeant, atque ita fit in Codice.

Patet ergo quod, quamvis diversitas statuum, officiorum et graduum secundum diversa sumatur, non sunt haec seiunctim pertractanda. « Contingit namque quod ista tria in eodem concurrant: puta cum aliquis deputatur ad aliquem actum altiorem, simul ex hoc habet et officium, et gradum, et ulterius quemdam perfectionis statum propter actus sublimitatem sicut de Episcopo patet » (ib. a. 3 ad 3m).

162. **Ordo canonum.** — *Status clericorum et laicorum* in hoc titulo VI et in Codice sumitur, pro conditione non facile mutabili personae in Ecclesia iuribus determinatis praeditae ac simul obligationibus determinatis subiectae, in ordine ad finem Ecclesiae prosequendum modo sibi ipsi determinato. Inscriptio vero tituli est de modis canonicis transeundi ab statu clericali ad statum laicalem seu communem fidelium. Quod in can. 211 definitur, sed quia regressus ad meliorem statum erit quandoque rationabiliter permittendus, normae huius regressus in can. 212 traduntur. De effectibus canonicis reductionis ad statum laicalem determinat can. 213, et de exceptionali casu, qui similitudinem habet cum illa reductione, loquitur can. 214.

163. **Reductio ad statum laicalem.** — *Can. 211.* § 1. *Etsi sacra ordinatio* quaecumque, etiam inferiorum graduum pari modo institutorum ab Ecclesia, *semel valide recepta, numquam irrita fiat*, non iam in se, de quo utpote praeterito facto evidens est, sed nec amitti potest quoad effectum, propter indelebilem characterem sacramenti ordinis a quo tantum ratione differt potestas ordinis: hoc non obstante, *clericus tamen maior* etiam presbyter *ad statum laicalem redigitur* scilicet: ita ut iuribus et obligationibus laicorum fidelium contentus obligetur coram Ecclesia et coram Deo abstinere ab exercitio iurium clericalium, etiam illorum quae necessario proveniunt ab ordinatione iuxta divinam institutionem. Sic ergo reducitur: a) *rescripto S. Sedis* voluntarie obtento, b) *decreto* extra-iudiciali S. Congr. de disciplina Sacramentorum vel supremae Congr. S. Officii, ad normam can. 1993 §§ 1 et 3, *vel sententia* nempe: « legitima pronunciatione, qua iudex causam (contra sacram ordinationem) propositam et iudiciali modo pertractatam definit » (canon. 1868, § 1) *ad normam can. 214*, et hoc etiam propter

eius voluntatem, ut videbimus, c) *demum poena degradationis*, ideoque solo actu potestatis ecclesiasticae.

§ 2. *Clericus minor ad statum laicalem regreditur*, I° *non solum ipso facto ob causas in iure descriptas*, quarum aliquas iam cognoscimus, II° *sed etiam* a) *sua ipsius voluntate*, b) *praemonito loci Ordinario*, idque sufficit nec opus est approbatione huius, III° *aut eiusdem Ordinarii* nempe dioecesis incardinationis a) *decreto* b) *iusta de causa lato*, quin processus fiat, et causa in genere describitur: *si nempe Ordinarius, omnibus perpensis, prudenter iudicaverit clericum non posse cum decore status clericalis ad ordines sacros promoveri*. Unde causae iustitia Episcopi prudentiae remittitur, nec id obstat quominus clericus ille recursum habeat ad S. Sedem, si ex decreto se iniuste gravatum existimet, ad obtinendam permanentiam in clericatu.

164. **Regressus ad statum clericalem.** Incipiens a clericis de quibus statuit immediate praec. §ⁿ, loquitur *can. 212, § 1. Qui in minoribus ordinibus constitutus ad statum laicalem quavis de causa regressus est* iuxta praec. §ᵐ, *ut inter clericos denuo admittatur*, non est repetenda clericalis tonsura seu ordinatio sacra; *requiritur* tamen *licentia Ordinarii dioecesis cui incardinatus fuit per ordinationem*, et hoc bene notandum pro illis, qui ab ea forsitan excardinati regressi fuerint ad statum laicalem in alia dioecesi novae incardinationis; quae licentia ex can. *non est concedenda*, a) *nisi post diligens examen* seu informationem ex officio *super vita et moribus*, b) *et congruum, iudicio ipsius Ordinarii* licentiam concedentis, *experimentum*

§ 2. *Clericus vero maior* (i. e. saltem subdiaconus) *qui ad statum laicalem redit, ut inter clericos* fortassis inferioris proprio gradus a principio *denuo admittatur, indiget Sanctae Sedis licentia*.

165. **Effectus reductionis ad statum laicalem.** *Can. 213, § 1. Omnes* tum clerici maiores tum minores *qui e clericali statu ad laicalem legitime* i. e. ad normam can. 211 ab ecclesiastica auctoritate *redacti aut regressi sunt* sponte, *eo ipso* I° *amittunt officia, beneficia, iura ac privilegia clericalia*, concorditer ad ea quae praescripta sunt de natura clericorum iuridica, *et* II° *tenentur in habitu ecclesiastico incedere ac tonsuram deferre*. Ac iuste, ne fideles ratione decipiantur, quia, ut videbimus, laicis haec non licent ex can. 683. Hic canon am-

pliavit ad omnes huiusmodi clericos, quae ius Decretalium statuebat pro coniugatis clericis in tit. de clericis coniugatis (III, 3).

De clericis maioribus loquitur ex professo § 2. *Clericus tamen maior obligatione coelibatus tenetur*, cum quo praescripto canon implicite liberos supponit clericos maiores ab aliis et minores ab omnibus obligationibus clericorum. Pro illa obligatione adhuc admittit legislator exceptionem, aiens: *salvo praescripto can. 214*.

166. **Reductio per sententiam iudicis in casu metus.** — *Can. 214*, § 1. *Clericus qui metu gravi coactus ordinem sacrum recepit* etsi valide, et hoc primum, deinde: *nec postea, remoto metu* i. e. cessante, *eandem ordinationem ratam habuit*, exponitque modum *saltem tacite* a) *per ordinis exercitium*, b) *volens tamen per talem actum obligationibus clericalibus se subiicere*, ad quod sufficit hoc sciri ab ipso, tunc enim implicite per exercitium habet hanc voluntatem, nisi propter aliud motivum ordinem exerceat; si ergo nec saltem tacite modo praefato, et a fortiori requiritur nec expresse ordinationem, remoto metu, ratam habeat, *ad statum laicalem*, a) *legitime probata* I° *coactione* ad ordinationem suscipiendam, II° *et ratihabitionis defectu* factae videlicet cum duabus supra positis conditionibus, b) *sententia iudicis rediatur*, c) *sine ullis coelibatus ac horarum canonicarum obligationibus*. Et quidem iuste, quia nolens in ordinem sacrum iam receptum persistere, ad quem minores ordinantur in praesenti disciplina, sine causa in his permaneret. - Locutus est canon de iudicis sententia et de legitima probatione: has considerat Codex, dum adiungitur § 2. *Coactio autem et defectus ratihabitionis probari debent ad normam can. 1993-1998* positorum sub tit. XXI, Lib. IV, inscripto « De causis contra sacram ordinationem ». Usque nunc consideravimus clericos in genere.

SECTIO II.

De clericis in specie.

CAN. 215. - § 1. Unius supremae ecclesiasticae potestatis est provincias ecclesiasticas, dioeceses, abbatias vel praelaturas *nullius*, vicariatus apostolicos, praefecturas apostolicas erigere, aliter circumscribere, dividere, unire, supprimere.

§ 2. In iure nomine dioecesis venit quoque abbatia vel praelatura *nullius*; et nomine Episcopi, Abbas vel

Praelatus *nullius*, nisi ex natura rei vel sermonis contextu aliud constet.

CAN. 216. - § 1. Territorium cuiuslibet dioecesis dividatur in distinctas partes territoriales; unicuique autem parti sua peculiaris ecclesia cum populo determinato est assignanda, suusque peculiaris rector, tamquam proprius eiusdem pastor, est praeficiendus pro necessaria animarum cura.

§ 2. Pari modo vicariatus apostolicus et praefectura apostolica, ubi commode fieri possit, dividantur.

§ 3. Partes dioecesis de quibus in § 1, sunt *paroeciae; partes* vicariatus apostolici ac praefecturae apostolicae, si peculiaris rector eisdem fuerit assignatus, appellantur *quasi-paroeciae*.

§ 4. Non possunt sine speciali apostolico indulto constitui paroeciae pro diversitate sermonis seu nationis fidelium in eadem civitate vel territorio degentium, nec paroeciae mere familiares aut personales; ad constitutas autem quod attinet, nihil innovandum inconsulta Apostolica Sede.

CAN. 217. - § 1. Episcopus territorium suum in regiones seu districtus, pluribus paroeciis constantes, distribuat, qui veniunt nomine *vicariatus foranei, decanatus, archipresbyteratus*, etc.

§ 2. Si haec distributio, ratione circumstantiarum, videatur impossibilis aut inopportuna, Episcopus consulat Sanctam Sedem, nisi ab eadem iam fuerit provisum.

167. **Inscriptio sectionis.** Sequitur *Sectio II. De clericis in specie;* seu in hac Sectione disponuntur praescripta, quae pluribus clericis sed non omnibus sunt communia, et quidem ratione hierarchiae iurisdictionis sub cuius gradibus et officiis sunt respectivi gradus et officia hierarchiae ordinis in praesenti Ecclesiae gubernatione disposita, ut alias diximus.

Cum vero iurisdictionis potestas in praelatis infra Romanum Pontificem subditos sortiatur ordinarie secundum territorium unicuique assignatum, de ecclesiastica territoriali divisione, praemittuntur tres canones.

168. **Divisiones territoriales Sedi Apostolicae reservatae.** — *Can. 215*, § 1. *Unius supremae ecclesiasticae potestatis est provincias ecclesiasticas*, quae sunt superiores territorii divisiones et constant ex pluribus sequentium, *dioeceses, abbatias vel praelaturas nullius*, de quibus in seq. §" et infra, *vicariatus apostolicos, praefecturas apostolicas*, quae omnes divisiones possunt quandoque non esse partes superioris divisionis: has ergo singulas a) *erigere*, i. e. de novo condere, b) *aliter circumscribere*, dando eis limites, quos prius non habebant, c) *dividere*, constituendo ex una plures, ac viceversa d) *unire*, e) *supprimere*, v. gr. mutando Vicariatum Apostolicum in dioecesim, vel territorium ac fideles tribuendo aliis dioecesibus circumstantibus, quin prioris titulus retineatur. Et hoc iam viget a longe retroacto tempore rationabiliter, quia immediatum Su-

periorem habent Sedem Apostolicam tum provinciae ecclesiasticae quarum natura iuridica ex determinatis dioecesibus, etc. composita est, tum alia territoria in provincias non coadunata.

169. **Nomina iuridica dioecesis et Episcopi.** — § 2. *In iure* iam antea condito sed nunc certo ac scripto, cui conformari praesumuntur canonica documenta publica, *nomine dioecesis venit quoque Abbatia vel Praelatura Nullius; et nomine Episcopi, Abbas vel Praelatus Nullius*, qui, ut vidimus in canone 198, etiam comprehenduntur sub nomine tum Ordinarii, tum Ordinarii loci. Exceptio seu limitatio praesenti canoni adiuncta est duplex: I° *nisi ex natura rei*, de qua in iure seu documento praesupposito II° *vel* alterutrius *sermonis contextu aliud constet*, h. e. certo. Qui sint Abbates vel Praelati Nullius discetur in Cap. Tit[i]. seq[s]. « de Praelatis inferioribus ». - Notandum est Episcopi vocabulum non extendi hoc in canone ad Vicarios Praefectosve Apostolicos.

170. **De divisione dioecesium** praescribunt sequentes duo canones. - *Can. 216. § 1. Territorium cuiuslibet dioecesis* cuius « nomine venit quoque abbatia vel praelatura nullius » (can 215, § 2) *dividatur*, est ergo iussum adimplendum a Superiore qui « dioecesi » praeest, [1] *in distinctas partes territoriales:* quarum item praeceptive designantur constitutiva, scilicet: *unicuique autem parti* a) *sua peculiaris ecclesia*, quae a verbo designante partem illam « territorii » proprie appellatur paroecialis, b) *cum populo determinato est assignanda*, qui populus, supposita territorii praescripta limitatione, ex iure scripto de domicilio et quasi-domicilio satis determinatur communiter, c) *suusque peculiaris rector*, ideoque cum quadam recognita per Ecclesiam potestate, d) *tamquam proprius eiusdem pastor*, cum relatione iuridica necessario respiciente illos parochianos, *est praeficiendus pro necessaria animarum cura*. Quae proinde in foro tantum interno sufficiens est. - Huc pertinet quod declaravit S. Congr. Consistorialis [2] sub n. « II. Ad constituendas paroecias requiritur quidem Ordinarii decretum, per quod territorii fines, sedes paroecialis et dos tam pro cultu quam pro sacer-

[1] Sacra Congr. de Prop. Fide haec statuenda censuit: (9 Dec. 1920. C.O. XIII, 18) 1° Cum dioeceses huic Sacro Consilio subiectae tamquam missiones haberi debeant, permitti potest ut in eisdem aliqua pars territorii indivisa maneat, idest sine designatione limitum paroecialium.

[2] 1 Aug. 1919. C. O., XI, 346.

dotis sustentatione determinentur; necesse tamen non est inamovibilitatem rectori assignari. (nec determinari rectorem in Decreto eodem, quamvis convenienter fieret); quin imo, si iustae adsunt causae, amovibilitas in ipso creationis decreto declarari potest, iuxta canones 1411, 4°, 454, § 3. (statuentes modum in hac amovibilitate decernenda servandum, et 1438 » illud in decreto requirens ut salvum sit.

« III. Quod si exiguus aut fluctuans fidelium numerus, vel absoluta congruae dotis carentia erectionem quarumdam ecclesiarum in paroecias minime suadeant; huiusmodi ecclesiae uti *subsidiariae* vel *capellaniae* habeantur intra fines alicuius paroeciae, cuius in ditione ac dependentia manebunt, donec paroecialitatem propriam assequi poterunt ». - Haec norma quamvis data sit « dioecesibus quae, ante Const. *Sapienti consilio*, iurisdictioni S. Congr. de Prop. Fide subiiciebantur, postea vero in ius commune traductae sunt », dum ipsa exprimit mentem S. Congr. Consistorialis, poterit tute in casibus iisdem applicari alibi.

IV. In constituenda erigendarum (praedictarum sub n. II, aliarumque) paroeciarum dote prae oculis habeantur quae in Codice statuuntur, (prout in loco proprio) cann. 1409, 1410 et 1415, § 3 », nempe in Lib. III sub Titulo XXV « De beneficiis ecclesiasticis ».

« V. Erectione porro, uti supra, (et qualibet alia paroeciae) canonice peracta, rector paroeciae, sive parochus, sive vicarius oeconomus (nempe: « vacante paroecia » constituendus, can. 472, 1°, « iisdemque officiis adstringitur, ac parochus »..... can. 473, § 1, ac inde) obligatione tenentur applicandae Missae pro populo (ad normam can. 466); a qua eximuntur rectores ecclesiae subsidiariae vel capellaniae (de quibus loquuta est S. Congr. sub n. III). Quod quidem onus (applicandae Missae pro populo) si nimis grave reperiatur (in illis dioecesibus vel alibi), ad Sanctam Sedem recurrendum erit pro opportuna (dierum praescriptorum) reductione ».

Sicut dictum est de dioecesi in praec. 5°, subditur alter § 2. *Pari modo* i. e. cum eisdem constitutivis *vicariatus apostolicus et praefectura apostolica*, et « ex sermonis contextu » (can. 215 § 2) huius canonis, non comprehensa sub dioecesis nomine in paragrapho praecedenti, non ex absoluto praecepto, sed *ubi*

commode fieri possit, idest: prout ait Instructio S. Congr. de Prop. Fide [1]: « 1) Ea est sacrorum Canonum mens ut cuiusvis seu Vicariatus Aplci. seu Praefecturae territorium in distinctas partes » *dividantur*, ad normam seq. § 3. « Quare Vicarii Praefectique Apostolici eo tendere debent ut Missionem sibi concreditam ad hanc suscipiendam aptae constitutionis formam adducant, et, ubi iudicaverint ad eam divisionem procedi posse, id perficere non omittant. 2) Non praepropere tamen et inconsiderate urgenda est divisio, praesertim si ea quae necessaria sunt, praevideantur defutura (can. 1415, § 3)...[2]. 3). Neque tamen necesse est aut suadendum ut tempus exspectetur quo totum Vicariatus vel Praefecturae territorium in quasi-paroecias dispertiri possit; pedetentim enim et per partes utiliter etiam proceditur, ita ut una pars in quasi-paroecias dividatur, alterius partis divisione in opportunius tempus dilata ».

§ 3. *Partes dioecesis de quibus in* § 1, *sunt paroeciae* iuxta receptam in usu significationem: *partes vicariatus apostolici ac praefecturae apostolicae*, sub conditione *si peculiaris rector eisdem fuerit assignatus*, non unus pluribus, *appellantur quasi-paroeciae* in hoc Codice, quo inducitur haec canonica denominatio. - « Circa naturam paroeciarum seu missionum, in quas eaedem (ac supra ex Declaratione cit. S. Congr. Consistorialis dioeceses partiuntur,... S. Congr.... censuit declarare: I. ex can. 216 Cod. I. C. indubium est, partes dioecesum ut supra, quibus peculiaris rector pro animarum cura sit adsignatus, uti paroecias in posterum haberi atque eo nomine appellari debere, reservata appellatione *quasi-paroeciarum* vel *missionum* partibus in quas, pro cura animarum, dividuntur Vicariatus apostolici et apostolicae Praefecturae ». Imo denominatio postrema *missionum* locum habet, nisi verificetur norma sequens « fideliter et diligenter servanda », cum ceteris citatae Instructionis: [1] « Erectio quasi-paroeciae fiat per decretum Ordinarii, quo clare describantur territorii limites. Ubi vero practice hoc obtineri non possit, sufficit declarasse quae christianitates ad singulas quasi-paroecias pertineant. Decreto insuper statuatur quae

[1] 25 Iul. 1920. C. O. XI, 231. — [2] Vide ad can. 302, 303, 304, § 1.

sit ecclesia principalis quasi-paroeciae, nec non residentia quasi-parochi »[1].

Ex cap. 14 de officio iudicis Ordinarii (I, 31) seu in Conc. Gen. Alex. III ait: « Quoniam in plerisque partibus infra eandem civitatem atque dioecesim, permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus et mores: districte praecipimus, ut Pontifices huiusmodi civitatum sive dioecesum, provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum et linguarum, divina illis officia celebrent, et ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter et exemplo ». Hoc caput adhuc viget, constituens exceptionem recognitam a Conc. Trid. in suo Decreto de Reform. c. 13 sessionis XXIV. « In iis quoque civitatibus, ac locis ubi parochiales ecclesiae certos non habent fines nec earum rectores proprium populum, quem regant; sed promiscue petentibus sacramenta administrant; mandat S. Synodus Episcopis, pro tutiore animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas propriasque parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremque populum assignent, qui eas cognoscere valeat, et a quo solo licite sacramenta suscipiant »; notanda quae subduntur: « aut alio, utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant ».

Quae ultima pars prudenti Episcopi arbitrio cedens locum, ablata est in futurum, ac vis quoque imminuta cap^{s}. Decretal. cit^{i}.: ait enim § 4. *Non possunt sine speciali apostolico indulto* singulis dando *constitui paroeciae pro diversitate* a) *sermonis* v. gr. incolarum seu parochianorum slavi, czechi idiomatis, b) *seu nationis* v. gr. italorum, gallorum *in eadem civitate vel territorio degentium, nec paroeciae* c) *mere familiares* v. gr. familiae regalis, vel quarundam familiarum oppidi, *d) aut personales* v. gr. militum; non abrogatur autem cap. cit. quoad paroecias ob rituum diversitatem, ad normam can. 1: *ad constitutas autem* (scilicet: in § recensitas) hucusque legitime *quod attinet, nihil innovandum, inconsulta Apostolica Sede.*

171. **Divisio dioecesis in vicariatus foraneos.** — Sicut distributio inferior Ecclesiae catholicae in dioeceses, etc. su-

[1] Insuper eadem S. Congr. censuit (9 Dec. 1920, CO. XIII, 18) quoad dioeceses ipsimet subiectas: 2° Quae vero territorii partes limitatae iam sunt vel limitari in posterum contingat ad normam can. 216, eae nomine paroeciae veniunt; at eisdem applicantur ea quoque quae de quasi-paroeciis peculiariter statuta sunt.

bordinatur divisioni eiusdem in provincias, pariter distinctio dioecesium in parochias subditur distinctioni, de qua statuit *can. 217, § 1. Episcopus territorium suum in regiones seu districtus, pluribus paroeciis constantes*, quod notetur, *distribuat, qui veniunt* ex usu a Codice admisso *nomine vicariatus foranei, decanatus, archipresbyteratus, etc.* - Prudentiae vero memor legislator subdit praescriptum de quo § 2. *Si haec distributio, ratione circumstantiarum* loci, personarum, bonorum forsitan temporalium, etc., *videatur* a) *impossibilis aut* b) *inopportuna, Episcopus consulat Sanctam Sedem*, a qua consultatione liberat sequens exceptio: *nisi ab eadem iam fuerit provisum* praecedenti actu positivo circa territorii distributionem in eas partes. - Quamvis canonis praescriptum attingat « Episcopum » solummodo, sub cuius nomine « venit quoque Abbas vel Praelatus nullius » (can. 215, § 2), atque « paroecias » non vero quasi-paroecias, S. Congr. de Prop. Fide in sua citata Instructione animadvertit: « 9) Optimum demum consilium erit, divisione territorii in quasi-paroecias peracta, dispertiri quoque Vicariatum vel Praefecturam in aliquos districtus qui plures quasi-paroecias comprehendant,..., ut ita etiam Vicariatus foranei adumbrentur atque aptius regimini et administrationi missionis provideatur ».

TITULUS VII.

De suprema potestate deque iis qui eiusdem sunt ecclesiastico iure participes.

172. **Divisio sectionis in titulos et huius tituli VII in capita.** — Posita territoriali Ecclesiae catholicae completa distributione, divisio secundae sectionis Libri secundi immediate inferior est in duos titulos, secundum gradus potestatis iurisdictionis, quibus ex institutione divina constat ecclesiastica hierarchia, ut vidimus in can. 108, § 3, et est optimum praedictae divisionis motivum.

Illa suprema potestas, de qua in titulo septimo, ordinarie ac ex iure divino personaliter possidetur a Romano Pontifice, extraordinarie vero exercetur in Concilio Oecumenico, hinc duo capita I et II sic inscripta. Participatio autem illius supremae

Synopsis Tituli VII Libri secundi

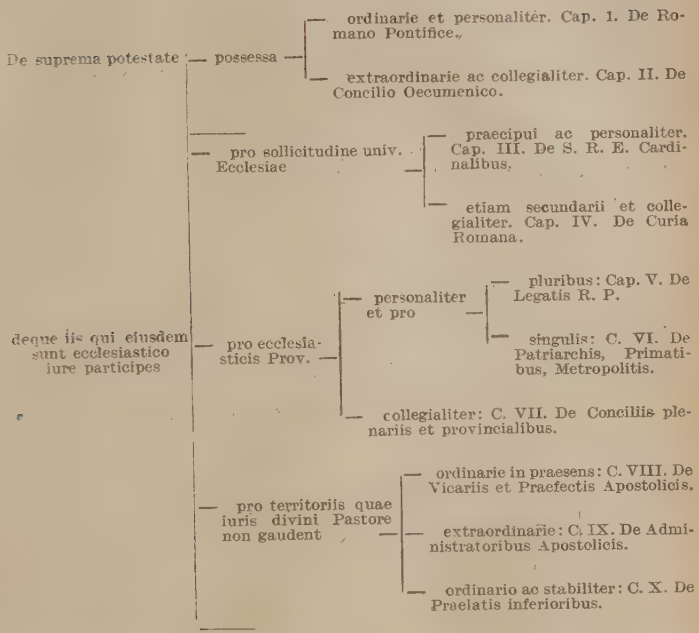

potestatis datur iure ecclesiastico quibusdam tanquam Romani Pontificis coadiutoribus in sollicitudine universali omnium ecclesiarum, et hi sunt praecipue S. R. E Cardinales, secundario Praelati, aliique officiales ac consultores, qui eam excercent collegialiter vel singulariter: primum exercitium fit per Curiam Romanam, secundum vero per Legatos Romani Pontificis; subsequuntur ergo « Cap. III. De S. R. E. Cardinalibus. Caput IV. De Curia Romana et Caput V. De Legatis Romani Pontificis ». Supremae potestatis est alia derivatio iuris ecclesiastici pro singulis provinciis vel pluribus earum, et quidem vel exercetur personaliter, atque hinc « Cap. VI De Patriarchis, Primatibus, Metropolitis », vel collegialiter, unde « Caput VII. De Conciliis plenariis et Provincialibus ». Demum pro territoriis quae dioecesibus aequipollent, Pastore tamen nondum gaudent qui prae-

ditus sit divini iuris officio, adsunt Praelati qui iuris ecclesiastici officio donantur: sicut etiam veris dioecesibus extraordinarie destinantur personae cum participatione iurisdictionis Romano Pontifici propriae in singulas dioeceses. Hinc tria ultima Capita iuxta eorumdem Praelatorum dignitatem coordinata: « Cap. VIII. De Vicariis et Praefectis Apostolicis », qui aequiparari possunt sequentibus respective: « Cap IX. De Administratoribus Apostolicis. Cap. X. De Praelatis interioribus ».

CAPUT I.

De Romano Pontifice.

CAN. 218. - § 1. Romanus Pontifex, Beati Petri in primatu Successor, habet non solum primatum honoris, sed supremam et plenam potestatem iurisdictionis in universam Ecclesiam tum in rebus quae ad fidem et mores, tum in iis quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent.

§ 2. Haec potestas est vere episcopalis, ordinaria et immediata tum in omnes et singulas ecclesias, tum in omnes et singulos pastores et fideles, a quavis humana auctoritate independens.

CAN. 219. - Romanus Pontifex, legitime electus, statim ab acceptata electione, obtinet, iure divino, plenam supremae iurisdictionis potestatem.

CAN. 220. - Gravioris momenti negotia quae uni Romano Pontifici reservantur sive natura sua, sive positiva lege, *causae maiores* appellantur.

CAN. 221. - Si contingat ut Romanus Pontifex renuntiet, ad eiusdem renuntiationis validitatem non est necessaria Cardinalium aliorumve acceptatio.

173. **Inscriptio Capitis et eius canones.** — *Cap. I. De Romano Pontifice*, de illo nempe qui legitime assumptus est ad regendam dioecesim Romanam, et sic vere succedens B. Petro, (qui dum ibidem sedem constituit suam, morte martyrii suum Apostolatum consummavit), eius Primatum in universam Ecclesiam usque ad finem mundi ex Christi voluntate permansurum consequitur. Sub nomine Rom. Pontificis venit in iure (C. « Vacante Sede Apica. » Pii PP. X) supremus ceu « summus dominici gregis pastor et caput.... qui in B. Petri locum succedens, Christi Iesu in terris personam gerit ». Quae descriptiva definitio in prima eius parte designat officium et potestatem, qua summus est Pontifex, in secunda proximum motivum eam obtinendi, eo quod successor sit B. Petri, et in ultima parte supernaturalem illius dignitatem. Quatuor sunt huius capitis canones, in quibus successive officium et potestas Romani Pontificis primo denunciatur, eiusdem inauguratio in unoquoque

determinatur, negotia eidem propria principio indigitantur, et ultimo dicitur modus ex historia confirmatus, quo possit Romanus Pontificatus ex proprio Papae arbitrio amitti.

174. **Romani Pontificis officium et potestas.** – *Can. 218.* § 1. *Romanus Pontifex*, idest: Romanae dioecesis, *Beati Petri* Apostoli *in Primatu* (de quo Christus Iesus: « Pasce agnos meos, pasce oves meas ») *Successor habet non solum* 1° *primatum honoris*, quo certe insignitus est, *sed* 2° *supremam*, altiorem prae omnibus in Ecclesia, *et plenam potestatem iurisdictionis* i. e. totam illam quam Deus Ecclesiae suae tradidit, ac diversimode participatam a ceteris Praelatis, et quae protenditur a) *in universam Ecclesiam* quoad personas, b) *tum in rebus quae ad fidem et mores* pertinent iure quidem divino mensurandas, e) *tum in iis quae ad disciplinam* iure humano dimetiendam, *et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae* i. e. catholicae in finem ipsius Ecclesiae gerendum *pertinent*.

§ 2. *Haec potestas est* a) *vere episcopalis* seu superintendens, b) *ordinaria* ita ut adnexa officio, communiter data opportunitate sit exercenda, c) *et immediata* eo quod non per intermediarios Praelatos sit exercenda necessario, nec tamquam in gradu solum appellationis, nec solum pro negotiis ex se universalibus; atque illas dotes possidet *tum* a) *in omnes* simul *et singulas ecclesias* sive regionales, sive peculiares, *tum in omnes* coniunctim *et singulos* b) *pastores et fideles* c) *a quavis humana auctoritate independens*. Quae independentia est asserta praeterquam in aliis documentis, in damnatione Prop. XX Syllabi Pii IX: « Ecclesiastica potestas suam auctoritatem exercere non debet absque civilis Gubernii venia et assensu ».

Iste canon divinum Apostolici Primatus ius enuntiat iisdem verbis, ac istud definitum est a Conc. Vaticano sub anathemate in const. « Pastor aeternus » de Ecclesia Christi [1].

175. **Divisiones** supremae potestatis sic accipere possumus: cum iurisdictionis ecclesiasticae potestas idem sit ac « ius regendi subditos in ordine ad Ecclesiae finem », possumus considerare in Romani Pontificis iurisdictione tum eius materiam modumque ipsam attigendi, tum formam et modum exercendi potestatem ipsam, tum extensionem ratione subditorum, tum

[1] 18 Iul. 1870, *c.* III.

denique rationem ex qua Romanus Pontifex eamdem possidet potestatem. Indeque derivantur diversae divisiones in Summi Pontificis iurisdictione. — Primo « secundum materiam », si haec sit doctrina a fidelibus retinenda, est « supremum magisterium », si materia illa sint omnia quae divinum respiciunt cultum vel directam sanctificationem animarum, est « summum Ecclesiae sacrum ministerium », si demum quoad cetera media pro Ecclesiae obtinendo fine Summus Pontifex fideles ac pastores regat, conservari potest commune nomen, eritque « suprema regiminis potestas ». Qua ultima potestate Romanus Pontifex disponit ut plurimum de rebus Ecclesiae propriis, et tunc est « directa » respectu materiae, sed non raro propter accidentalem rerum temporalium connexionem cum ordine ad Ecclesiae finem, potest Papa illam potestatem extendere usque ad res ac personas extraneas Ecclesiae, et rite vocanda esset illa potestas « indirecta ».

2° ratione « formae » in exercitio, divisio adhibita communiter in societatibus adoptari potest, ita ut etiam potestas R. Pont^is. distinguatur in « legislativam », quae generaliter statuta condit, in « exequutivam » quatenus leges applicat ad singulos casus, et quidem dupliciter; videlicet: in forma contentiosa et est « potestas iudicialis », vel extra iudicii formas, et erit « potestas administrativa »; demum cogens inobedientes fideles ad parendum auctoritati Ecclesiae propriae, et tunc vocatur « potestas coercitiva, seu poenalis ». Sed aliter quoque modum invenire licet diversum in exercenda iurisdictione per Romanum Pont. Potest enim Papa regulas iuris communis libere observare, et vocabitur « potestas ordinaria » ipsius; vel non sic, sed potestatis plenitudine sibi propria utitur Papa, secundum quam supra ius est constitutus, et recte vocatur « potestas extraordinaria ».

3° ratione « subditorum » quos respiciunt actus iurisdictionis Pontificiae, diversam potestatis extensionem consideramus; eritque stricte universalis si exercetur in totum orbem catholicum, vel respiciet Ecclesiam non orientalem, et tunc agere videretur tamquam Patriarcha occidentis, vel ad Italiam et insulas adiacentes se convertit, et conveniret cum antiquis Primatibus; vel pro Romana Provincia vel civitate, ac tunc se gereret ut Metropolitanus Romanus respective aut Episcopus civitatis

Romae. Sed bene considerandum has denominationes sumi non proprio sensu ac restrictivo, quia etiam has diversas regiones, sicut alias, obligare potest vi auctoritatis supremae ac ex potestatis plenitudine.

4° ratione *modi* quo potestas R. Pontificis ab Eodem possidetur, erit potestas « propria » vel potestas « vicaria », quae ab invicem distinguuntur, eo quod priore utatur erga materias omnino relictas suae potestati absque limitibus pro actus validitate, altera vero utatur circa illas materias sibi subiectas ut stricte gerenti vices Dei, proindeque necessario requiritur iusta causa pro illius potestatis valido exercitio.

176. **De initio potestatis in unoquoque Rom. Pont.** — *Can. 219. Romanus Pontifex, legitime electus*, in vigenti disciplina ad normam can. 160, *statim ab acceptata electione, obtinet, iure divino*, quod exposuimus in praec. can. 218, *plenam supremae iurisdictionis potestatem*, de qua ibidem. Notandum autem non obtinere cum tali electione potestatem ordinis, qua fortassis careat plena. Huic canoni concordant ex C. « Vacante Sede Apostolica » citata num' « 87. Post electionem canonice factam consensus electi per Card. Decanum nomine totius S. Collegii requiratur ». (Ex Coerem. Greg. XV). « 88. Hoc consensu praestito » qualitercumque certo « intra terminum quatenus opus sit, prudenti arbitrio Cardinalium (ex contextu, eligentium) per maiorem votorum numerum determinandum, illico electus est verus Papa, atque actu plenam absolutamque iurisdictionem supra totum orbem acquirit et exercere potest. 90. Quod si electus nondum sit Presbyter vel Episcopus, a Decano Collegii Cardinalium ordinabitur et consecrabitur ». Haecque omnia vigent.

177. **Causae maiores.** — *Can. 220. Gravioris momenti negotia quae*, sive iudicialiter sive extra iudicium tractanda *uni Romano Pontifici reservantur* a) *sive natura sua* v. gr. quae infallibilitatis donum ei personale praesupponunt, b) *sive positiva lege* v. gr. in can 1557 § 1[1], *causae maiores appellantur*

[1] Can. 1557 § 1. Ipsius Romani Pontificis duntaxat ius est iudicandi: 1° Eos qui supremum tenent populorum principatum horumque filios ac filias eosve quibus ius est proxime succedendi in principatum; 2° Patres Cardinales; 3° Legatos Sedis Apostolicae, et in criminalibus Episcopos, etiam titulares.

Non vero quae Congregationibus Romanis vel Tribunalibus Romanae Curiae reservatae sunt. Ad triplicem classem illae referri possunt. Videlicet: aliquae sunt ratione materiae, quando nempe istae propter sui naturam a Sede Apica. solum definitiva sententia iudicari queunt. Aliae sunt causae maiores propter personarum de quibus agitur dignitatem, quae, etsi laica, postulat ex decentia ut Sedi Apostolicae earum causae deferantur, et expresse in iure sacro idipsum cavetur. Huc pertinet caput 5 sess. XXIV de Ref. Conc. Trid. « Causae criminales graviores contra Episcopos, etiam haeresis, quod absit, quae depositione aut privatione dignae sunt, ab ipso tantum summo Rom. Pont. cognoscantur et terminentur. Quod si eiusmodi sit causa, quae necessario extra Rom. Curiam sit committenda: nemini prorsus ea committatur, nisi Metropolitanis aut Episcopis a beatissimo Papa eligendis. Haec vero commissio, et specialis sit, et manu ipsius SSmi. Pontificis signata; nec unquam plus his tribuat, quam ut solam facti instructionem sumant, processumque conficiant, quem statim ad Rom. Pont. transmittant; reservata eid. Ssmo. sententia definitiva. Cetera alias sub fel. rec. Iulio III supra his decreta (sess. XIII cc. 6. 7. 8), necnon et Const. sub Inn. III in Conc. Generali quae incipit « Qualiter et quando » (c. 24 de accusationibus... V, 1) quam S. Synodus in praesenti innovat, ab omnibus observetur ». Quorum textuum dispositiones vel hoc in cap. continentur, vel ad modum procedendi pertinent, proindeque sunt materia Libri IV Codicis iuris canonici.

Demum causae maiores vocandae sunt omnes aliae Rom. Pont. reservatae in iure canonico, discendaeque in aliis Titulis; quod sic exprimit Conc. Trid. in c. 20 sess. XXIV de Ref. ... « Ab his (praescriptionibus) excipiantur causae, quae iuxta canonicas sanctiones apud Sedem Apicam. sunt tractandae », atque adiungit: « vel quas ex urgenti, rationabilique causa iudicaverit summus Pont. per speciale rescriptum Signaturae Sanctitatis suae, manu propria subscribendum committere, aut avocare ». Scilicet: agnoscitur *ius Papae* avocandi ad se causas ecclesiasticas, ut in priori instantia eius Auctoritate definiantur.

178. **Summi Pontificatus renunciatio.** – Sicut in canone 219 unice facta fuit mentio de canonica electione, quae in Ecclesia semper fuit habita, ut modus designandi verum Petri

successorem, ec silentio praetermissa est quaestio: num Rom Pont. sibi designare queat legitimum successorem modo sibi beneviso: pariformiter loquitur canon subsequens 221 de modo amittendi Summum Pontificatum ex historia confirmato, nullam faciens mentionem, an quid idem contingat, si persona illum Primatum tenens in amentiam fortassis perpetuam inciderit, vel ut privata persona haeresim amplecteretur, idque ipsum fieret publici iuris. Haec esse possibilia nullum negandi motivum apparet, ast quamvis ab Auctoribus quaestiones huiusmodi tractentur, videntur non carere quadam curiositate, si electi ad S. Pontificatum persona perpendatur, atque Divina Providentia vigilans indubie ac efficaciter bono Ecclesiae suae atque Romani Pontificis custodiae uti membri praecipui illius. Et si casus eveniret, solutio praevia quaestionis non multum proficeret nunc data, quando eventus circumstantiae praevideri nequeunt. Silentium Codicis suffultum est ceteroquin iuris principio [1]: « Ex his quae forte uno aliquo casu accidere possunt, iura non constituuntur » et [2] « Nam ad ea potius debet aptari ius, quae et frequenter, et facile, quam quae perraro eveniunt ». Intellige principia huiusmodi, nisi causa proportionata subeat pro aliqua lege, sicut extat pro *can. 221. Si contingat ut Romanus Pontifex renuntiet*, de cuius facti certitudine ut constet, interest Ecclesiae quam maxime, *ad eiusdem renuntiationis validitatem non est necessaria Cardinalium aliorumve acceptatio*, v. gr. Concilii Oecumenici forsitan existentis. Et hoc erat necessario statuendum, ut cognosceretur quo modo haec renunciatio contenta non esset sub can. 187. Immo quamvis ratio dictet, ex divino ac naturali iure vigere pro hac renunciatione can. 184 et 185, et quamvis can. 186 optime servandus esset ad certitudinem renunciationis protegendam, tamen Summus Pontifex illum servare pro renunciationis validitate non esset obligatus. Factum historicum renunciationis memoratur et cum utilitate in cap. 1 de renunciatione (I. 7.) in 6° « Quoniam aliqui curiosi disputantes de his, quae non multum expediunt, et plura sapere, quam oporteat, contra doctrinam Apostoli, temere appetentes, in dubitationem sollicitam, an Romanus Pon-

[1] Pand. Lib. I tit. III, l. 4. — [2] l. 5.

tifex (maxime cum se insufficientem agnoscit ad regendam universalem Ecclesiam, et Summi Pontificatus onera supportanda) » unde etiam ob alias causas « renuntiare valeat Papatui, eiusque oneri et honori, deducere minus provide videbantur: Coelestinus PP. V Praed. noster, dum eiusdem Ecclesiae regimini praesidebat, volens super hoc haesitationis cuiuslibet materiam amputare, deliberatione habita cum suis fratribus S. R. E. Cardinalibus (de quorum numero tunc eramus) de nostro et ipsorum omnium concordi consilio et assensu, auctoritate Apostolica statuit, et decrevit: Romanum Pontificem posse libere resignare. Nos igitur statutum huiusmodi ne per temporis cursum oblivioni dari, aut dubitationem eandem in recidivam disceptationem... ad perpetuam rei memoriam, de fratrum nostrorum consilio duximus redigendum ».

CAPUT II.

De Concilio Oecumenico.

CAN. 222. - § 1. Dari nequit Oecumenicum Concilium quod a Romano Pontifice non fuerit convocatum.

§ 2. Eiusdem Romani Pontificis est Oecumenico Concilio per se vel per alios praeesse, res in eo tractandas ordinemque servandum constituere ac designare, Concilium ipsum transferre, suspendere, dissolvere, eiusque decreta confirmare.

CAN. 223. - § 1. Vocantur ad Concilium in eoque ius habent suffragii deliberativi:

1° S. R. E. Cardinales, etsi non Episcopi;

2° Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, Episcopi residentiales, etiam nondum consecrati;

3° Abbates vel Praelati *nullius*;

4° Abbas Primas, Abbates Superiores Congregationum monasticarum, ac supremi Moderatores religionum clericalium exemptarum, non autem aliarum religionum, nisi aliud convocationis decretum ferat.

§ 2. Etiam Episcopi titulares vocati ad Concilium, suffragium obtinent deliberativum, nisi aliud in convocatione expresse caveatur.

§ 3. Theologi ac sacrorum canonum periti, ad Concilium forte invitati, suffragium non habent, nisi consultivum.

CAN. 224. - § 1. Si quis ex vocatis ad Concilium ad normam can. 223, § 1, eidem, iusto impedimento detentus, interesse non possit, mittat procuratorem et impedimentum probet.

§ 2. Procurator, si fuerit unus e Concilii Patribus, duplici suffragio non gaudet; si non fuerit, publicis tantum sessionibus interesse potest, sed sine suffragio; expleto autem Concilio huius acta subscribendi ius habet.

CAN. 225. - Nemini eorum qui Concilio interesse debent, licet ante discedere, quam Concilium sit rite absolutum, nisi a Concilii praeside cognita ac probata discessionis causa et impetrata abeundi licentia.

CAN. 226. - Propositis a Romano Pontifice quaestionibus Patres possunt alias addere, a Concilii tamen praeside antea probatas.

CAN. 227. - Concilii decreta vim definitivam obligandi non habent, nisi a Romano Pontifice fuerint confirmata et eius iussu promulgata.

CAN. 228. - § 1. Concilium Oecumenicum suprema pollet in universam Ecclesiam potestate.

§ 2. A sententia Romani Pontificis non datur ad Concilium Oecumenicum appellatio.

CAN. 229. - Si contingat Romanum Pontificem, durante Concilii celebratione, e vita decedere, ipso iure hoc intermittitur, donec novus Pontifex illud resumi et continuari iusserit.

179. **Inscriptio capitis et ordo canonum.** - Deinde considerandum est *Caput II* inscriptum *De Concilio Oecumenico*; de qua inscriptione libenter excerpimus ex Bened. XIV Tractatu « de Synodo dioecesana » quae sequuntur, et adhuc vere dicta sunt: « Synodus, ut ipsa praesefert nominis etymologia, idem est, ac Concilium; seu plurium in unum locum, aliquid deliberandi gratia, conventus ». Et infra [1]. « Verum postea apud nos usus passim obtinuit, ut Synodi et Concilii nomine, non locus, nec quicumque hominum coetus, sed ii significentur, in quibus Episcopi intersunt, et Ecclesiastica negotia potissimum pertractantur ». Et n. II « Conciliorum seu Synodorum, quatuor nunc genera passim Auctores enumerant, Generalia, Nationalia », his substituuntur in Codice nostro Plenaria, « Provincialia et Dioecesana ». Et haec quatuor in Codice inveniuntur. Hic vero tántum de primo genere. « Generalia, quae et Oecumenica dicuntur, ea sunt, ad quae vocantur Episcopi totius orbis », aliique recensiti in § 1° can. 223, « qui possunt et debent iisdem interesse, nisi legitime impediantur, et quibus praesidet Romanus Pontifex vel per se, vel per suos Legatos ».

In hoc Capite sic canones ordinantur: can. 222 est de habente potestatem in Concilium, postea de his qui Concilium Oecumenicum constituunt in cann. 223-225 agitur, de ipsius decretis subsequuntur alii duo canones 226 et 227, eiusque potestas tripliciter determinatur in duobus ultimis 228 et 229.

180. **Convocatio.** - *Can.* 222, § 1 nos docet veri Oecumenici Concilii initium, dicens: *Dari nequit Oecumenicum Concilium quod a Romano Pontifice non fuerit convocatum.* Inter causas ergo maiores adnumeratur et quidem ab antiquo. Sic enim ait[2] Pelagius II: « Multis denuo Apostolicis, et canonicis atque ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis concilia celebrari. Quapropter, ut iam dictum est, recte non concilium, sed vestrum conventiculum

[1] Lib. I, Cap. I, n. I.
[2] Can. 5, Dist. XVII.

cassatur », ita dictum propter huiusmodi defectum, « et quidquid in eo actum est, irritum habetur, et vacuum ». Quod nunc etiam § 1 huius virtute viget. - Praeter convocationem legitimam, tum praesidatus ipsius Concilii, tum disciplina in eo peragendo servanda, tum denique translatio, suspensio atque finalis dissolutio Concilii Oecumenici arguunt auctoritatem super ipsum, quae proinde consequenter Romano Pontifici ratione Primatus adiudicanda sunt. Inde § 2. *Eiusdem Romani Pontificis est* a) *Oecumenico Concilio per se vel per alios praeesse*, b) *res in eo tractandas* c) *ordinemque servandum constituere ac designare*, d) *Concilium ipsum transferre*, e) *suspendere*, f) *dissolvere*, g) *eiusque decreta confirmare*. Quae omnia semper viguerunt ut ex historia constat, et abunde refert Leo X in Conc. Later. V [1], unde summarium referimus a Leone XIII insertum in ep. encycl. « Satis cognitum »[2]: « Recte igitur in Conc. Lateranensi V Leo X statuit: « Solum Romanum Pontificem, pro tempore existentem, tamquam auctoritatem super omnia Concilia habentem, tam Conciliorum indicendorum, transferendo rum ac dissolvendorum ,, et a fortiori suspendendorum » plenum ius ac potestatem habere, nedum Sacrae Scripturae testimonio dictisque Patrum ac aliorum romanorum Pontificum sacrorumque canonum decretis, sed propria etiam eorumdem Conciliorum confessione manifeste constat ,,. Sane claves regni Coelorum uni creditas Petro, item ligandi solvendique potestatem Apostolis una cum Petro collatam, sacrae litterae testantur: at vero summam potestatem sine Petro et contra Petrum unde Apostoli acceperint, nusquam est testatum. Profecto a Iesu Christo nullo pacto accepere ». Et Pius IX in Litt. apostolicis « Multiplices inter » II [3] testatur: « Licet ius et munus proponendi negotia, quae in Sancta Oecumenica Synodo tractari debebunt, de iisque Patrum sententias rogandi nonnisi ad Nos, et ad hanc Apostolicam Sedem pertineat ». Demum de praesidatu et actorum confirmatione sufficiat memorari can. 2. Dist. XVII, ubi Iulius PP. I ait: « Regula vestra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis Episcopis hoc concilium actum est, nec Romanae Ecclesiae Legatus interfuit: canonibus praecipientibus sine eius auctoritate concilia fieri

[1] C. « Pastor aeternus ». 19 Decembris 1516. § 2. — [2] 29 Iun. 1890. — [3] 27 Nov. 1869.

non debere. Nec ullum ratum est, aut erit umquam Concilium, quod non fultum fuerit eius auctoritate ».

181. **Patres Concilii Oecumenici, aliique intervenientes.** — Iam de Conc^l. Oecum^l. Patribus qui ex iure illud constituunt. *Can. 223.* § 1. *Vocantur ad Concilium* ex capitis inscriptione « Oecumenicum », etiamsi expresse non recenseantur in convocationis Bulla, *in eoque ius habent suffragii deliberativi* sequenti ordine ex litt^s. ap. « Multiplices » Pii IX[1] desumpto: 1° *S. R. E. Cardinales, etsi non Episcopi* charactere nec Sede iurisdictionis, atque tunc ex iuris privilegio propter supereminentem ipsorum dignitatem. 2° *Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, Episcopi residentiales*, quod verbum est distributive sumendum, *etiam nondum consecrati*. Tamen post expeditionem litterarum et captam possessionem suae uniuscuiusque dioecesis. Illud quidem consequuntur ratione Episcopalis Officii ut Apostolorum successores, atque ex Conc^l. universalis natura, quae totam Ecclesiam quoad Pastores repraesentat. Cui rationi innititur sed iure ecclesiastico quod sequitur: 3° *Abbates vel Praelati nullius*; item privilegio iuris suffulti sunt 4° *Abbas primas*, nempe: benedictinorum atratorum, *Abbates superiores Congregationum monasticarum*, etiam illorum benedictinorum, aliorumque monachorum, *ac supremi Moderatores religionum* (notetur bene) a) *clericalium*, b) *exemptarum* « etiamsi Vicarii generalis titulo appellentur, dum tamen re ipsa cum omnibus supremi moderatoris iuribus et privilegiis universo suo Ordini legitime praesint »[2], *non autem aliarum religionum, nisi aliud convocationis decretum ferat* pro singulis Conciliis Oecumenicis in futurum celebrandis. - Quae respiciens statuit § 2. *Etiam Episcopi titulares, vocati ad Concilium*, quae conditio est necessaria, *suffragium obtinent deliberativum* merae vi convocationis ad ipsos factae, et rationabiliter, dum per donum consecrationis habiles facti sunt ad docendum et regendum: sed qualitas suffragii coartatur sequenti clausula: *nisi aliud in convocatione expresse caveatur*. Quo casu sequentibus in hoc adnumerarentur. Videlicet: § 3. *Theologi ac sacrorum canonum periti, ad Concilium forte invitati*, et in hac tantum hypothesi adhuc *suffragium non habent, nisi consultivum*.

[1] N. IV.
[2] Litt. ap. « Multiplices », 27 Nov. 1869, n. IV.

182. **Praedictorum obligationes.** — *Can. 224. § 1. Si quis ex vocatis ad Concilium* non ex omnibus, sed *ad normam can. 223, § 1, eidem, iusto impedimento detentus*, non alia de causa, et quod posset a natura vel officii ratione vel aliorum vi provenire, *interesse non possit*, duo tunc adimpleat, scilicet: *mittat procuratorem et impedimentum probet*. Sic extensum fuit praescriptum Pii IX pro Conc. Vat. in litt. ap. « Aeterni Patris »[1]. - De huius procuratoris iuribus cavet § 2. *Procurator, si fuerit unus e Concilii Patribus*, v. gr, alius Episcopus residentialis, *duplici suffragio non gaudet*; puto tamen quod Episcopus titularis cum voto consultivo ad Concilium vocatus, si procurator absentis fieret, in deliberativum commutaret propter repraesentatum; *si non fuerit* Concilii Pater, vi procurationis *publicis tantum sessionibus interesse potest, sed sine suffragio* ullo, hoc supponit dari alias Congregationes (praeter illas sessiones) ad deliberandum ac disceptandum; *expleto autem Concilio, huius acta subscribendi ius habet* quicumque Procurator ob initium paragraphi ac contextum.

183. **Obligatio non discedendi.** — *Can. 225. Nemini eorum qui Concilio interesse debent*, quocumque ergo motivo, etsi Concilii Patres dici nequeant, *licet ante discedere, quam Concilium sit rite absolutum*, sed propter peculiares emergentes casus additur: *nisi a Concilii praeside* actu, per se vel per alium I° *cognita ac probata discessionis causa et* II° *impetrata abeundi licentia*. Haec generalis norma concors est peculiari pro Conc. Vatic. in litt. citatis « Multiplices inter », n. IX.

184. **Ius proponendi.** Pariter consonat n. II in cit. Litt. *can. 226. Propositis a Romano Pontifice quaestionibus* secundum ipsius ius assertum in can. 222, § 2, *Patres possunt alias addere*, ius ergo hinc habent sequenti sub conditione quoad ipsas: *a Concilii tamen praeside antea probatas*, modo tamen legitimo si constitutus fuerit vel sibi beneviso.

185. **Conciliaria Decreta.** — *Can. 227. Concilii decreta* i. e. disciplinaria (de dogmate enim idipsum tenendum est ob eius naturam) *vim definitivam obligandi non habent, nisi* I° *a Romano Pontifice* personaliter *fuerint confirmata* sive in eadem Concilii sessione, si praesens fuerit Papa, sive alias ut pluri-

[1] 29 Iun. 1868.

mum post eorum conditionem, et II° *eius iussu promulgata*. De his enim Decretis valet quoque can. 8, § 1 : « Leges instituuntur, cum promulgantur ». Haec autem promulgatio non regitur can. 9, quia non sunt « leges ab Apostolica Sede latae » ad normam can. 7. De qua re iam Paschalis Papa scribebat Panormitano Archiep°.[1]. « Aiunt in Conciliis statutum non inveniri : quasi Romanae Ecclesiae legem concilia ulla praefixerint : cum omnia Concilia per Romanae Ecclesiae auctoritatem et facta sint, et robur acceperint, et in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas ».

186. **Concilii Oecumenici potestas.** — Potestatem Conc. Oecumenici generaliter definit *can. 228. § 1. Concilium Oecumenicum* proprie, non solum legitima convocatione, ac incoeptione, sed etiam eo quod multitudine Patrum vere repraesentet universam regentem Ecclesiam, vel propter diversas regiones unde venerunt, etsi aliqua desit, nec maiori Praelatorum omnium Ecclesiae numero coalescat, vel propter hunc maiorem numerum, etsi ad duas tertias omnium partes non pertingat, et ex quibusdam non venerint nationibus; etc. ita ut ob circumstantias non sit censendum Concilium quorumdam Episcoporum a Romano Pontifice celebratum, prout de iure Primatus posset; ast tunc « Acta » essent potius « Sedis Apostolicae », quam Oecumenici « Concilii decreta » (can. 226). - Illud ergo sic declaratum Concilium, qua collegiale subiectum *suprema pollet in universam Ecclesiam potestate*. Concorditer tum interrogationi faciendae Wicleffitis et Hussitis ex Bulla « Inter cunctas »[2] Martini V. « 5. Item, utrum credat, teneat et asserat, quod quodlibet Concilium Generale universalem Ecclesiam repraesentet ? » docentem quidem seu gubernantem; tum damnationi Prop. Martini Luther « 29. Via nobis facta est enervandi auctoritatem Conciliorum, et libere contradicendi eorum gestis et iudicandi eorum decreta », haec quoad disciplinam, « et confidenter confitendi quidquid verum videtur, sive probatum fuerit, sive reprobatum a quocumque Concilio ». Si ergo « via nobis facta non est », sequitur id esse propter ipsius supremam potestatem.

[1] In cap. 1 de electione et electi potestate (I, 6).
[2] 22 Febr. 1848.

Sed inde dubium exurgit: quo modo deforme non sit in eadem societate circa eadem obiecta duplicem dari potestatem supremam residentem in diversis subiectis, nempe in Romano Pontifice ac simul in Concilio Generali rite incepto, dum hoc exercet illam. Equidem Romanus Pontifex tempore aperti Concilii Oecumenici non amittit nec diminutam habet suam Primatus potestatem. - Ad hoc respondendum cum principio a D. Thoma in quaestione simili proposito[1]. « Inconveniens est, quod duo aequaliter super eumdem gregem constituantur. Sed quod duo quorum unus alio principalior est, super eamdem plebem constituantur, non est inconveniens; et secundum hoc super eamdem plebem immediate sunt et Sacerdos parochialis et Episcopus, et Papa ». Atque adiungimus iuxta idem principium: super eamdem Ecclesiam Christi immediate sunt tempore alicuius Oecumenici Concilii, istud persona moralis collegialis et principalior Romani Pontificis persona, uti duplex subiectum eiusdem potestatis. « Principalior » dixi, tum quia potestas suprema praecipue in eo est, tum quia haec Romani Pontificis auctoritas in dies exercetur pro quibuscumque Ecclesiae generalibus ac specialibus negotiis, igitur ordinarie ac perpetuo; potestas vero Concilii Generalis etsi habitualiter ad eadem omnino negotia se extendat, tamen non exercetur, nisi pro his quae ad ipsius coadunationem impulerunt, seu extraordinarie ac temporanee. Imo potestas Romani Pontificis personalis praeeminet Concilii Universalis potestati, quatenus ab illa pendet Concilii existentia, Romanus Pontifex ut caput Concilio praeest, a quo capite derivatur potestas ipsius suprema, integra cum infallibilitate, subduntur ei Patres Concilii etiam omnes simul quoad disciplinam in Concilio servandam, huiusque acta disciplinaria et moralia et dogmatica ab eodem Romano Pontifice vim completam suscipiunt. Nec tamen propterea Patres Concilii sunt mere consiliarii, sed iudices ac definientes, non aliter quam ut ait Dominus Apostolis: « Amen dico vobis, quod in regeneratione cum venerit Filius hominis in *sede* maiestatis suae, *sedebitis* et vos super *Sedes* duodecim iudicantes duodecim tribus Israel ». Idest cum ipso et sub Ipso, a quo eadem potestas erit derivata eidemque accessoria. - Hinc sequitur necessario § 2. *A sententia Romani Pontificis non datur*

[1] In 4 Sent. dist. XVII, a. 4 ad q. 4 ad 3.

ad Concilium Oecumenicum eiusdem sententiae tempore praesens aut futurum *appellatio*, utpote quae facienda sit de inferiore ad superiorem iudicem [1]. Similiter dicendum de quocumque recursu profluit ex can. 222 § 2.

187. **Eiusdem suspensio.** — Ex dictis rationabiliter sequitur Concilium Oecumenicum sine Romano Pontifice non solum acephalum, sed quoad supremam potestatem defectu aliquo saltem gravi laborare: hinc recte quamvis alio ex motivo praescriptus est pro casu Sedis vacantis ex Romani Pontificis morte (quae non raro evenit Concilii Generalis tempore) *can. 229. Si contingat Romanum Pontificem, durante Concilii celebratione, e vita decedere, ipso iure hoc intermittitur, donec novus Pontifex*, non solum rite electus fuerit et electionem acceptaverit, sed *illud resumi et continuari iusserit*. Hoc generaliter statutum fuit primo a Pio IX in const. « Romanis Pontificibus » [2], instante Concilii Vaticani principio, qui ad hoc motus est recordatione mortis superventae Iulio II tempore Conc. Later. V, atque Pauli III et Pii IV exemplis perdurante Concilio Tridentino, causa sui successoris electioni pacificae providendi. Huius Pii praescriptum in C. « Vacante Sede Apostolica » a Pio X insertum adhuc viget, ac explicat canonem quem commentamur. En eius verba [3]: « 28. Si quando contingat ut Romanus Pontifex decedat, perdurante celebratione alicuius Concilii generalis, sive Romae illud habeatur, sive in alio quovis orbis terrarum loco, electio novi Pontificis ab uno S. R. E. Cardinalium Collegio semper et exclusive fieri debet, minime vero ab ipso Concilio, atque etiam omnino exclusis ab eadem electione peragenda quibuslibet aliis personis cuiusvis, licet ipsius Concilii, auctoritate forte deputandis, praeter Cardinales praedictos. Quin imo, ut in eiusmodi electione memorati Cardinales, omni prorsus impedimento submoto et quavis perturbationum et dissidiorum occasione sublata, liberius et expeditius procedere queant, ipsum Concilium in quibuslibet statu et terminis existat, statim ab accepto certo nuntio demortui Pontificis, suspensum ipso iure intelligi debet, adeo ut, nulla prorsus interiecta mora, cessare statim debeat a qui-

[1] « Quare a recto veritatis tramite aberrant, qui affirmant, licere a iudiciis RR. Pontificum ad Oecumenicum Concilium tamquam ad auctoritatem Rom. Pontifici superiorem appellare ». Ita in Conc. Vaticano sess. IV, c. III. — [2] 4 Dec. 1869. — [3] Tit. II, Cap. I.

huslibet conventibus, congregationibus et sessionibus, et a quibusvis decretis seu canonibus conficiendis, nec ob quamlibet causam, etiamsi gravissima et speciali mentione digna videatur, ulterius progredi, donec novus Pontifex canonice electus illud reassumi et continuari iusserit ».

Quaeri potest quid iuris « si contingat Romanum Pontificem e vita decedere » post Concilii Oecumenici convocationem sed ante celebrationis tempus, quae incipit caeremoniis inaugurationis ? - Resp.[1] « Ex his quae forte uno aliquo casu accidere possunt, iura non constituuntur ». Quamvis igitur Concilium Oecumenicum incipi nequeat vacante Sede Apostolica, quia plus est iuridice illud intermitti, quando iam est supremae potestatis subiectum, quam non adipisci hanc potestatem per ipsius inaugurationem, iuxta reg. iuris 35 in 6° « Plus semper in se continet quod est minus », attamen videtur canoni magis conforme convocatos exspectare posse novi Pontificis iussionem.

CAPUT III.

De S. R. E. Cardinalibus.

CAN. 230. - S. R. E. Cardinales Senatum Romani Pontificis constituunt eidemque in regenda Ecclesia praecipui consiliarii et adiutores assistunt.

CAN. 231. - § 1. Sacrum Collegium in tres ordines distribuitur: episcopalem, ad quem soli pertinent sex Cardinales diocesibus suburbicariis praepositi; presbyteralem, qui constat Cardinalibus quinquaginta; diaconalem, qui quatuordecim.

§ 2. Cardinalibus ordinis presbyteralis ac diaconalis suus cuique titulus aut diaconia in Urbe assignatur a Romano Pontifice.

CAN. 232. - § 1. Cardinales libere a Romano Pontifice ex toto terrarum orbe eliguntur, viri, saltem in ordine presbyteratus constituti, doctrina, pietate ac rerum agendarum prudentia egregie praestantes.

§ 2. A Cardinalatus dignitate arcentur:

1° Illegitimi, etiamsi per subsequens matrimonium fuerint legitimati; itemque alii irregulares vel a sacris ordinibus impediti secundum canonicas sanctiones, etsi cum ipsis auctoritate apostolica fuerit ad ordines et dignitates etiam episcopalem dispensatum;

2° Qui prolem etiam ex legitimo matrimonio susceptam, vel nepotem ex ea habent;

3° Qui primo aut secundo gradu consanguinitatis alicui Cardinali viventi coniuncti sunt.

CAN. 233. - § 1. Cardinales creantur et publicantur a Romano Pontifice in Consistorio sicque creati et publicati obtinent ius ad electionem Romani Pontificis et privilegia de quibus in canone 239.

§ 2. Si tamen Romanus Pontifex creationem alicuius in Consistorio annuntiaverit, eius nomine sibi in pectore reservato, sic promotus nullis interim gaudet Cardinalium iu-

[1] Pand. Lib. I, Tit. III, l. 4.

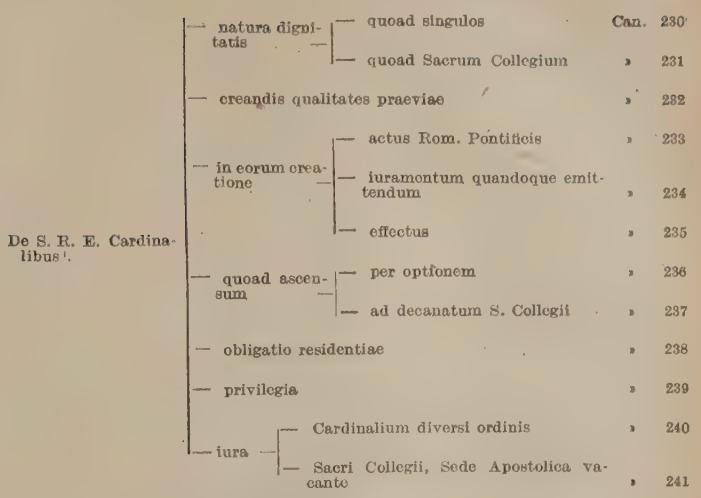

ribus aut privilegiis, sed postquam a Romano Pontifice eius nomen publicatum fuerit, iisdem fruitur a publicatione, iure vero praecedentiae a reservatione in pectore.

CAN. 234. - Promotus absens a Curia debet in recipiendo bireto rubro iurare se intra annum, nisi legitimo detineatur impedimento Summum Pontificem aditurum.

CAN. 235. - Nisi aliter in casibus particularibus fuerit a Sancta Sede provisum, per promotionem ad sacram purpuram non solum ipso facto vacant dignitates omnes, ecclesiae, beneficia quae promotus possideat, sed etiam pensiones ecclesiasticae amittuntur.

CAN. 236. - § 1. Per optionem in Consistorio factam et a Summo Pontifice approbatam, possunt, servata prioritate ordinis et promotionis, Cardinales ex ordine presbyterali transire ad alium titulum et Cardinales ex ordine diaconali ad aliam diaconiam et, si per integrum decennium in ordine diaconali permanserint, etiam ad ordinem presbyteralem.

§ 2. Cardinalis ex ordine diaconali, transiens per optionem ad ordinem presbyteralem, locum obtinetante omnes illos Cardinales presbyteros, qui post ipsum ad sacrae purpurae honorem assumpti sunt.

§ 3. Suburbicaria si vacet sedes, Cardinales ex ordine presbyterali, qui momento vacationis praesentes fuerint in Curia vel ab ea absentes ad tempus ob sibi commissum negotium aliquod a Romano Pontifice, optare eam possunt in Consistorio, servata prioritate promotionis.

§ 4. Cardinales quibus una ex ecclesiis suburbicariis est assignata, aliam optare nequeunt; cum vero Cardinalis gradum Decani attigerit, dioecesim suam Ostiensi cumulat, quae proinde cum alia atque alia dioecesi suburbicaria in persona Cardinalis Decani semper coniungitur.

CAN. 237. - § 1. Sacro Cardinalium Collegio praeest Decanus, idest antiquior promotione ad aliquam sedem suburbicariam, cui tamen nulla est in ceteros Cardinales iurisdictio, sed ipse primus habetur inter aequales.

§ 2. Vacante decanatu, ipso iure succedit Subdecanus, sive in tem-

[1] Vide alios canones in pag. 222, 223, 233.

pore vacationis sit praesens in Curia, sive in sua suburbicaria dioecesi commoretur, sive absit ad tempus ob sibi commissum munus a Romano Pontifice.

CAN. 238. - § 1. Cardinales tenentur obligatione residendi in Curia, nec fas est ipsis ab eadem discedere sine licentia Romani Pontificis, salvo praescripto §§ 2, 3 huius canonis.

§ 2. Haec obligatio urget quoque Cardinales Episcopos suburbicarios; sed ipsi non indigent licentia ut sese conferant ad dioeceses sibi commissas, quoties opportunum iudicaverint.

§ 3. Cardinales qui sunt Episcopi alicuius dioecesis non suburbicariae, lege residendi in Curia eximuntur; sed cum ad Urbem venerint, Summum Pontificem adeant, nec ab Urbe discedant antequam ab eodem abeundi licentiam impetraverint.

188. **Inscriptio capitis.**[1] — Deinde considerandum est *Cap. III* inscriptum *De Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus*, quod verbum (relictis aliis etymologiis) ratione historica derivatum videtur ab incardinatione dioecesi romanae, ita ut sic prius nominarentur Sacerdotes rectores diversarum Ecclesiarum Urbis, quibus accesserunt Diaconi regionarii, et Episcopi finitimarum Urbi dioecesium, qui in Basilica S. Ioannis Lateranensis assistebant Romano Pontifici sacra celebranti. Cum progressu temporis eorum munus eligendi Romanum Pontificem exclusive ipsis deferretur, et a Summis Pontificibus aucti fuerint dignitate, nunc temporis sunt illi qui obtinent potissimam dignitatem a Papa seu post Papam in Ecclesia, quamvis ex iure ecclesiastico ortam.

189. **Ordo canonum.** — Canones successive tractant: de huius dignitatis natura can. 230, 231, de qualitatibus creandorum Cardinalium can. 232, can. vero 233 quo actu creantur, cui subsequuntur can. 234 de iuramento praestando per novum Cardinalem, et de promotionis effectibus can. 235, alii duo canones praescribunt modum adipiscendi altiores gradus in ipso sacro Collegio; de obligatione residendi unicus est canon 238, cui additur 239 de privilegiis, et 240 de iuribus, et clauditur caput canone 241 de potestate Sacri Collegii, Sede Apostolica vacante.

190. **S. R. E. Cardinalium dignitas.** — *Can. 230. S. R. E. Cardinales Senatum* i. e. seniorum coetum consiliarium *Romani Pontificis constituunt, eidemque in regenda ecclesia*, ut singuli etiam inter alios praelatos ac clericos *praecipui consiliarii et adiutores assistunt*. Const. praecipua quae agit de iisdem est « Postquam verus ille » Sixti V [1]. In cuius initio praesens canon

[1] 3 Dec. 1586.

ampliatus invenitur. Sed ipse Nicolaus III in cap. 17 de electione et electi potestate in 6° (I, 6) vocans eos « fratres suos », ait « qui Romano Pontifici in exequutione officii sacerdotalis coadiutores assistunt », et infra « eidem Rom. Pontifici in omnibus, quae pro tempore imminent, libere consulant, et assistant, in ipsaque Rom. Pontificis vicarii Dei, quae suis temporibus occurrerit, electione,... in omni libertate procedant ».

191. **Sacrum Collegium.** — Senatus praedictus est vera persona moralis collegialis, quae nomen peculiare « Sacrum Collegium » sortita est. De quo ait *can. 231. § 1. Sacrum Collegium in tres ordines*, ad similitudinem graduum potestatis ordinis, *distribuitur: episcopalem, ad quem soli pertinent sex Cardinales dioecesibus suburbicariis praepositi*, non Cardinales alias dioeceses cum residentia forsan obtinentes, *presbyteralem, qui constat Cardinalibus quinquaginta*, etsi talis numerus non sit completus de facto, idemque dicatur quoad sequentem, scilicet: *diaconalem, qui quatuordecim*. Quoad numerum septuaginta Cardinalium in Sacro Collegio legatur Sixtus V in § 4 cit. const^s., qui primus fixit variabilem antea numerum, ad hoc motus exemplo Veteris Testamenti, quando Moyses assumpsit 70 seniores in adiutorium regiminis populi israelitici. Ac de diaconibus loquitur in § 5°.

§ 2. *Cardinalibus ordinis* a) *presbyteralis ac* b) *diaconalis* in Sacro Collegio, non ratione ordinationis potioris habitae, quia multi prioris ordinis sunt charactere episcopali insigniti, et ordinis diaconalis omnes sunt veri presbyteri: eis singulis *suus cuique* a) *titulus aut* b) *diaconia* respective *in Urbe assignatur a Romano Pontifice*. Quo gaudent honore antiquae determinatae Ecclesiae Romae, numero plures quam ipsi Cardinales Sacrum Collegium constituentes. Sacrum Collegium Cardinalium appellatur et est: « Sedis B. Petri et universae Ecclesiae senatus amplissimus constans solum omnibus S. R. E. Cardinalibus, ac praeditus canonicis iuribus ac obligationibus ». Illud sacrum Collegium constituitur praedictis S. R. E. Cardinalibus in tres ordines distinctis, sed pari iure suffragii praeditis. Nunc sic est ordinatum, ut ei praesit Decanus, nempe: Card. Episcopus Ostiensis (pro tempore). Vices illius supplet Subdecanus, qui est Card. Episcopus antiquior in ordine post Decanum. Praeterea Cardinales antiquiores singulorum ordinum, hoc est: ex

Episcopis, Presbyteris et Diaconis Cardinalibus iuxta disciplinam vigentem vocantur Capita Ordinum. Pro administratione redituum Collegii Cardinalium singulis annis deligitur a Rom. Pontifice unus ex ipsis residens in Curia, qui vocatur Camerarius S. Collegii Cardinalium. Denique iuxta Const. « Sapienti Consilio » (I. 2° n. 6) « Praelatus, cui Adsessoris nomen in S. Congr. Cons., fungetur munere a secretis S. Collegii Patrum Cardinalium ».

192. **S. Consistorium** est « coadunatio S. R. E. Cardinalium in Curia Rom. praesentium, praeside Romano Pont., ut quidam solemnes actus fiant extra cultus liturgici solemnitatem ». Haec posteriora verba secernunt s. consistorium ab aliis coadunationibus, quae locum habent in solemnitatibus divini cultus, et vocantur cappella papalis. Distinguitur Consistorium in secretum, semipublicum ac publicum. In consistorio secreto, nemo alius admittitur, et in eo fiunt creationes Cardinalium, novis Cardinalibus aperitur os, traditur anulus, assignaturque titularis Ecclesia; publicantur provisiones beneficiorum consistorialium etiamsi antea vim consequutae sint; et postulantur pallia per S. R. E. Cardinales aut per Advocatos consistoriales pro novis Archiepiscopis, etc. In consistorio semipublico admittuntur etiam omnes qui adsunt in Curia Episcopi, et ab eis ac S. R. E. Cardinalibus datur in scriptis votum circa cuiusque Beati canonizationem, Cardinalibus votum etiam legentibus. Consistorium demum, quod publicum dicitur, eo quod non solum Praelati habentes locum in Cappella Papali, sed etiam dignitates laicae ac selecti fideles admittuntur, coadunatur ad imponendum galerum novis Cardinalibus, quibus etiam os clauditur, ac durante Consistorio per Advocatum consistorialem causa Beatificationis vel canonizationis perorari solet.

193. **Qualitates creandi S. R. E. Cardinalis.** — *Can. 232. Cardinales libere*, quin praesentationis ius praetendere possint reges aut Gubernia, quae aliquos viros proponunt, *a Romano Pontifice ex toto terrarum orbe eliguntur* ad normam Dec. Conc. Trid. (sess. XXIV de Ref. cap. 1), *viri* a) *saltem in ordine presbyteratus constituti*, mutato per praxim nunc Codice confirmatam praecedenti iure scripto; b) *doctrina, pietate ac rerum agendarum prudentia* c) *egregie praestantes*. Quae qualitates perbelle

ampliantur a Leone X in const. « Supernae dispositionis »[1] et a Sixto V (in cit. const. § 14) cuius initium est : « Ceterum, ut non solum honore, sed etiam re ipsa cardines sint super quibus ostia universalis Ecclesiae tuto nitantur, divinaque et humana ministeria sibi commissa utilius exsequi possint, etc. ».

Quod iam in Const. Sixtina cavetur, refert § 2. *A Cardinalatus dignitate arcentur :* 1° *illegitimi,* a) *etiamsi per subsequens matrimonium fuerint legitimati;* contrarium enim « multo magis indecorum videretur, et ab Apostolicae Sedis dignitate alienum » ; et infra « cardinalatus celsitudo et splendor, qui dignitati regiae comparatur, facile deprimi, commaculari aut quodammodo inobscurari posset » (const cit. § 12). Sequitur : *itemque* b) *alii irregulares vel* c) *a sacris ordinibus impediti secundum canonicas sanctiones* in Tit. « de ordine » VI Lib. III, *etsi cum*

[1] Leo X in C. « Supernae » (5 Maii 1514) incipiens a § 16 pertractat de obligationibus S. R. E. Cardinalium ; dicens : « Et cum S. R. E. Cardinales, ceteros omnes in ipsa Ecclesia, post S. Pont., honore ac dignitate praecedant, conveniens ac debitum est ut vitae munditia ac virtutum splendore cunctis praefulgeant ». Quapropter plura statuit quae ad illas exercendas pertinent, ibique videri possunt. Praeterea (§ 17) quod cum Episcopis honorifice se gerant, (§ 18) « Cumque Romano Pont. communi omnium fidelium patri, assistant, personarum acceptatores vel advocatos eos fieri valde inconveniens est ; propterea statuit ne partialitatem suscipiant aliquam,... sed a privata omni passione seiuncti, sedandis et componendis inter quoscumque litibus omni diligentia vacent incumbantque ; principum et quorumcumque aliorum ac praesertim pauperum et religiosorum iusta negotia pio promoveant affectu ; oppressos et iniuste gravatos, iuxta vires suas et officii debitum, adiuvent ». Item (§ 19) titulorum loca et eorum personas adiuvent, corrigantque, (§ 20) consanguineis subveniant moderate, in commendis vicarios et alios necessarios cappellanos seu religiosos provideant, (§ 21) bona ecclesiarum ipsarum conservent et restaurent, (§ 22) de familiaribus quoad numerum, mores, aliaque optime curent. - § 26 « Et quoniam ad Cardinales maxime spectat operum optimorum cura, pro viribus laborabunt scire quae regiones haeresibus erroribusque ac superstitionibus infectae sint, et ubi divinorum mandatorum ecclesiastica deficiat disciplina... Haec et huiusmodi scire ac Romano Pontifici referre operam dabunt, ut opportuna et salutaria talibus malis ac pestibus remedia vigilanti studio excogitari valeant... (§ 28). Et cum Card. officium in primis versetur in frequenti Rom. Pont. assistentia et Sedis Apicae. negotiis, propterea statuit ut omnes Card. in Rom. Curia resideant, et qui erant absentes,... revertantur. Alioquin fructus beneficiorum et omnium officiorum suorum emolumenta amittant, omnibusque privilegiis generaliter et specialiter Card. concessis, quamdiu abfuerint, omnino careant (quod interpretari potest ferendae sententiae) ; exceptis tamen illis, quos, ratione officii ab Apica. Sede iniuncti vel de Romani Pont. mandato aut licentia, vel iusto metu, aut alia quavis legitima causa impediente, vel aegrotationis abesse contingat... ». Denique statuit reformationem de impensis funeralium (§ 29), quod vota aliaque ibidem determinata ex consistoriis non revelent, et (§ 30) de silentio a Papa indicto observando.

ipsis auctoritate apostolica fuerit ad ordines et dignitates etiam episcopalem dispensatum (§ 13), sub quarum nomine non significatur supereminens Cardinalatus dignitas, et sic rationabiliter praescribitur secundum iuris principium: (expressum in l. 4, tit. IX, de senatoribus D. L. I) « Qui indignus est inferiore ordine, indignior est superiore ».

Const. Sixti V § 16. « Cum autem ad hunc honorem adeo sublimem promovendi omni virtutum, et praesertim castimoniae laude, supra caeteros plurimum eminere debeant »; arcentur - 2° *Qui* a) *prolem etiam ex legitimo matrimonio susceptam, vel* b) *nepotem ex ea habent* i. e. utriuslibet sexus viventem iuxta temporis verbi proprietatem; quamvis ratio prohibitionis amplior sit: « qui enim filios, etiam legitimos, ex uxore sua alias dignoscitur suscepisse, certum nequeat suae testimonium continentiae exhibere, et pater erga proprios filios naturali affectu nimia quadam propensione feratur, verendumque sit ne propterea variis propriae domus negotiis ac multiplici liberorum cura distractus, Ecclesiae negotia sibi credita aut negligenter tractet aut minus sollicite et fideliter, quam par est, eiusdem Ecclesiae iura tueatur ».

Sequitur in § 17. « Insuper, ut factionum fomitem et simultatum ansam ex sacro hoc coetu, quantum cum Domino possumus, amputemus », adiungit prohibitionem ex Dec. Iulii PP. III in consistorio edito, quam sic refert Codex: 3° *Qui primo aut secundo gradu consanguinitatis alicui Cardinali viventi coniuncti sunt:* v. gr. frater, patruus, avunculus, nepos.

194. **Cardinalium creatio.** — Cum aliquando valde intersit cognoscere, quandonam quis incipiat esse Cardinalis, hoc declarat *can. 233.* § 1. *Cardinales creantur*, veluti evecti ultra meritum ad hanc dignitatem, *et publicantur*, utrumque simul *in Consistorio, sicque creati et publicati obtinent ius ad electionem Romani Pontificis et privilegia de quibus in can. 239*, in quo nempe omnia recensentur, quibus ex iure scripto gaudent, ut patebit ibidem. - Hoc canonis statutum invenitur atque defenditur in n. 30 const. Pianae « Vacante Sede Apostolica » his verbis: « Postquam aliquis S. R. E. Cardinalis in Consistorio creatus fuit, is statim vocem et ius eligendi Pontificem habet, et consequenter etiamsi cardinalitius galerus nondum illi traditus sit, neque os clausum, vel si clausum fuerit, non-

dum tamen apertum sit. Etenim huiusmodi claudendi oris ritus ad praecipuam Cardinalium facultatem, quae circa S. Pontificis electionem versatur, non pertinet, sed caeremonia quaedam est, ea de causa introducta, ut Cardinales, antequam in Consistoriis et Congregationibus suffragium ferant, de modestia quae ab ipsis in his et aliis actibus adhiberi debet, quodammodo admoneantur ».

De speciali Cardinalium creatione ad huius effectum quod attinet, loquitur § 2. *Si tamen Romanus Pontifex* a) *creationem alicuius in Consistorio annuntiaverit*, b) *eius nomine sibi in pectore reservato*, I° *sic promotus* ceteroquin publice ignotus, sed quamvis sciretur, *nullis interim gaudet Cardinalium iuribus aut privilegiis* infra explicandis: aliquid tamen consequitur si et quando postea publicetur, videlicet: *sed* II° *postquam a Romano Pontifice eius nomen publicatum fuerit* (ut videtur) alio in Consistorio ad § 1 normam, a) *iisdem fruitur a publicatione*, supple: iuribus et privilegiis antea dictis, b) *iure vero praecedentiae a reservatione in pectore*, quod ultimum alia secumfert iura circa optionem. Idque iam vigebat in praec. iure.

195. **Iuramentum quandoque emittendum.** - Similiter ex const. Sixtina (§ 19) desumptus est *can. 234. Promotus absens a Curia debet in recipiendo bireto rubro iurare* quod sequitur: a) *se intra annum*, b) *nisi legitimo detineatur impedimento*, c) *Summum Pontificem aditurum;* scilicet ut ait Sixtus V: « ad Urbem, vel alio ubi Romana Curia eo tempore fuerit, personaliter adventurum, ut sistat se Nobis aut Rom. Pont. pro tempore existenti, et S. Sedi Apostolicae cuius obsequiis erit adscriptus, et quamdiu ipsi Pontifici visum fuerit, muneri suo incumbat; atque ita de legibus, moribus, consuetudinibus ac toto statu eiusdem Sedis plene instruatur, atque ad Ecclesiae seu Provinciae, cui forsan praeerit, necessitates sublevandas, abusus tollendos, mores reformandos, ecclesiasticam disciplinam, si qua ex parte, labefacta fuerit, restituendam opportuna et salutaria consilia ab ipsius Pontificis paterna caritate, sapientia et vigilantia recipiat, et pro viribus exsequatur ».

196. **Promotionis effectus.** — *Can. 235. Nisi aliter in casibus particularibus* promotionis uniuscuiusque *fuerit a Sancta Sede provisum, per promotionem ad sacram purpuram*, sic designata dignitate ob eius insignem habitum, *non solum ipso*

facto vacant dignitates omnes, ecclesiae, beneficia quae promotus possideat, sed etiam pensiones ecclesiasticae amittuntur. Sed ex can. 6. 2° Codicis [1] intelligendum est hoc praescriptum modo explicato a Sixto V in Dec°. « Sanctissimus »[2] per haec verba : « per promotionem ad Cardinalatum vacent omnes Ecclesiae et omnia beneficia, cuiuscumque nominis et tituli sint, nisi fuerit data retentio quae concessa intelligatur, et data ad patriarchales, metropolitanas et cathedrales ecclesias, ad monasteria etiam commendata, ad prioratus et ad cetera omnia alia beneficia, quae viderentur convenire dignitati Cardinalatus. Ad alia vero, quae videntur repugnare dignitati et gradui Cardinalatus, puta... decanatus, canonicatus et similia beneficia, non extendatur, cum obtinentes huiusmodi beneficia teneantur residere in choro, et habere debeant locum post Episcopum, Cardinalis dignitati non convenientem ». Hinc colligimus non posse collegium canonicorum vel alterius ex ecclesiis supradictis procedere ad Vicarii Capitularis deputationem vel similem Praelati electionem ob praetextum huius canonis, eo quod Episcopus vel Praelatus ad Cardinalatum promotus fuit, quamvis in singulis casibus per documentum Curiae Romanae provideatur de tali retentione ad canonis normam.

197. **Cardinalium optiones.** — Optio, cuius mentionem facit sequens canon, in genere est « actus legitimus, quo persona reliquens munus suum, aliud petit quadantenus melius, approbante Superiore, sed in exercitio iuris ad hoc illi competentis ». Duae in specie dantur in Cardinalibus optiones, quarum una in eodem ordine remanent, altera, in ordinem superiorem conscendunt, et haec considerari potest de inferiori ad medium, et de medio ad supremum.

Can. 236. § 1. *Per optionem in Consistorio factam*, sicut diximus de creatione, *et a Summo Pontifice approbatam, possunt, servata prioritate* a) *ordinis* ex sacrae ordinationis sacramento, non illius ordinis distincti in Cardinalium collegio, b) *et* insuper prioritate servata *promotionis* ad Cardinalium dignitatem, 1° *Cardinales ex ordine presbyterali* in Sacro Collegio

[1] Can. 6... 2° Canones qui ius vetus ex integro referunt, ex veteris iuris auctoritate, atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus, sunt aestimandi.

[2] 16 Mart. 1588.

transire ad alium titulum et II° *Cardinales ex ordine diaconali* a) *ad aliam diaconiam et, si per integrum decennium in ordine diaconali permanserint*, computatum ad normam can. 34, § 3, III° *etiam* b) *ad ordinem presbyteralem*, omissa optione directa ad ordinem Episcopalem qualibet vacatione quarta dioecesis suburbicariae, quam concessit eis Sixtus V in § 8 suae Const[a].

Concessae posterioris optionis Cardinalium diaconorum effectum continet § 2. *Cardinalis ex ordine diaconali, transiens per optionem ad ordinem presbyteralem, locum obtinet* seu praecedentiam *ante omnes illos Cardinales presbyteros, qui post ipsum ad sacrae purpurae honorem assumpti sunt.* Nec indiget explicatione. - § 3. *Suburbicaria si vacet sedes, Cardinales ex ordine presbyterali*, sub conditione a) *qui momento vacationis praesentes fuerint in Curia, vel* hac conditione deficiente sub altera: b) *ab ea* Curia *absentes* I° *ad tempus* et II° *ob sibi commissum negotium aliquod a Romano Pontifice*, non alia de causa v. gr. rusticandi etiam de Papae licentia, illi *optare cum* Sedem *possunt in Consistorio, servata prioritate promotionis tantum*, etsi Cardinales presbyteri promotione posteriores charactere sint episcopali insigniti. Et haec quidem ex praecedenti iure Sixtino. - Contra quod iam prius abrogatum ait § 4. *Cardinales quibus una ex ecclesiis suburbicariis est assignata, aliam optare nequeunt; cum vero Cardinalis gradum Decani attigerit, dioecesim suam* suburbicariam *Ostiensi cumulat*, quae Decani propria semper fuit, *et quae proinde* decursu temporum seu unius alteriusve vacationis, *cum alia atque alia* diversis inter se, ast una solum singulis vicibus *dioecesi suburbicaria in persona Cardinalis Decani* pro tempore *semper coniungitur.* Ita fuit constitutum a Pio X motu proprio « Edita a Nobis »[1]. En verba ex citato motu proprio: « Iam, ut incommodis ac detrimentis occurratur, quae frequens mutatio sedium gignere consuevit, hoc ratum fixumque esto quod decrevimus, ut, quam quisque Cardinalis Episcopus nactus est initio Sedem, in ea permaneat etiam cum Decani gradum attigerit; tum enim dioecesim suam Ostiensi cumulabit, (quae peculiaribus gaudet praerogativis, v. gr. decanatu S. Collegii, ac praesertim illa quod Cardinalis, qui ei praeest, Pontificem Maximum solemni ritu, pallio etiam adhibito, consecrare soleat)[2].

[1] 5 Maii 1914. — [2] Constitutionem « Postquam verus » V., § 8.

Quare perpetua coniunctione dirempta Velitrnae dioecesis et Ostiensis, cui quidem accidet ut cum alia atque alia in persona Cardinalis Decani coniungatur, hae Suburbicariae erunt sedes: Portuensis et S. Rufinae, Albanensis, Praenestina, Sabinensis, Tusculana, et Veliterna ». Et id confirmatum est Motu proprio « Ex Actis » Bened. PP. XV [1], quo revocavit const. « Apostolicae » Pii X anno 1910 et quoad reliqua Motu pr. « Edita a Nobis » citatum.

198. **Decanatus Sacri Collegii.** Optionum occasione sumpta, refertur statutum Const. « Pastorale officium » Clemen. XII [2] in qua de optionibus ad Sedes suburbicarias agitur, et §[m] 4 secundum Codicis canones immutatum partialiter tradit *can. 237.* § 1. *Sacro Cardinalium Collegio praest Decanus*, et definitur; *idest: antiquior promotione* non ad Cardinalis dignitatem, sed *ad aliquam sedem suburbicariam*, subditurque Decanatus ius solummodo praecedentiae: *cui tamen nulla est in ceteros Cardinales iurisdictio, sed ipse primus habetur inter aequales*, uti Cardinales. § 2. *Vacante decanatu, ipso iure* ad optionis similitudinem *succedit Subdecanus*, qui proinde supponitur secundus antiquitate promotionis ad sedem suburbicariam, *sive in tempore vacationis* a) *sit praesens in Curia, sive* b) *in sua suburbicaria dioecesi commoretur*, potest enim vi seq[te]. canonis, *sive* c) *absit* I° *ad tempus*, et II° *ob sibi commissum munus a Romano Pontifice*, et hac tantum de causa.

199. **Obligatio residendi.** Ratione muneris Cardinalitiae dignitati proprii obligatio in S. R. E. Cardinalibus exurgit, de qua tractat *can. 238.* § 1. *Cardinales tenentur obligatione residendi in Curia*, non tantum presentiam sui faciens, sed cum opera et consilio iuxta Rom. Pont. voluntatem, *nec fas est ipsis ab eadem discedere sine licentia Romani Pontificis, salvo praescripto* §§ *2, 3 huius canonis*, quoad obligationem residendi aut licentiam obtinendi. - Nempe: § 2. *Haec obligatio urget quoque Cardinales Episcopos suburbicarios, sed ipsi non indigent licentia ut sese conferant ad dioeceses sibi commissas* per aliquod tempus, *quoties opportunum iudicaverint;* quae opportunitas causas multiplices rationabiles includit etiam respicientes Card[is]. personam. - Cum tamen, ut vidimus, possint

[1] 1 Feb. 1915, CO, VII, 229.
[2] 10 Iun., 1731.

ad Cardinalatum assumi Episcopi residentiales definentes Ecclesiam suam, de his cavet § 3. *Cardinales, qui sunt Episcopi alicuius dioecesis non suburbicariae, lege residendi in Curia eximantur; sed cum ad Urbem venerint,* I° *Summum Pontificem adeant* praesentialiter, II° *nec ab Urbe discedant antequam ab eodem abeundi licentiam impetraverint*, sic monstrantes ipsorum subiectionem ratione dignitatis, quae fundamentum constituit legis residentiae. Et hoc servabatur in iure praecedenti.

Can. 239. - § 1. Praeter alia privilegia quae in hoc Codice suis in titulis enumerantur, Cardinales omnes a sua promotione in Consistorio facultate gaudent;

1° Audiendi ubique terrarum confessiones etiam religiosorum utriusque sexus et absolvendi ab omnibus peccatis et censuris etiam reservatis, exceptis tantum censuris Sedi Apostolicae specialissimo modo reservatis et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii;

2° Sibi suisque familiaribus eligendi sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si iurisdictione careat, eam ipso iure obtinet, etiam quod spectat ad peccata et censuras, reservatus quoque, illis tantum censuris exceptis, de quibus in n. 1;

3° Verbum Dei ubique praedicandi;

4° Celebrandi vel alii permittendi ut coram se celebret unam Missam in feria V maioris hebdomadae nec tres Missas in nocte Nativitatis Domini;

5° Benedicendi ubique, solo crucis signo, cum omnibus indulgentiis a Sancta Sede concedi solitis, rosaria aliasque coronas precatorias, cruces, numismata, statuas, scapularia a Sede Apostolica probata, eaque imponendi sine onere inscriptionis;

6° Sub unica benedictione erigendi, in ecclesiis et oratoriis etiam privatis aliisque piis locis stationes *Viae Crucis* cum omnibus indulgentiis, quae huiusmodi pium exercitium peragentibus impertitae sunt; nec non benedicendi pro fidelibus, qui causa infirmitatis vel alius legitimi impedimenti sacras stationes *Viae Crucis* visitare nequeant, Crucifixi icones cum applicatione omnium indulgentiarum devoto exercitio eiusdem *Viae Crucis* a Romanis Pontificibus adnexarum;

7° Celebrandi super aram portatilem non solum in domo propriae habitationis, sed ubicumque degunt; et permittendi ut alia Missa, ipsis adstantibus, celebretur;

8° Celebrandi in mari, debitis cautelis adhibitis;

9° In omnibus ecclesiis et oratoriis Missam celebrandi proprio calendario conformem;

10° Fruendi altari privilegiato personali quotidiano;

11° Lucrandi in propriis sacellis indulgentias, ad quas acquirendas praescripta sit visitatio templi alicuius vel publicae aedicuiae civitatis seu loci, in quo Cardinales actu commorentur, quo privilegio etiam eorum familiares frui possunt;

12° Benedicendi ubique populo more Episcoporum; sed in Urbe in ecclesiis tantum, piis locis et fidelium consessibus;

13° More Episcoporum gestandi crucem ante pectus etiam supra mozetam atque utendi mitra et baculo pastorali;

14° Sacrum celebrandi in quolibet privato sacello sine praeludicio illius qui indulto gaudet;

15° Pontificalia cum throno et baldachino peragendi in omnibus ecclesiis extra Urbem, Ordinario praemonito, si ecclesia sit cathedralis;

16° Honoribus locorum Ordinariis tribui solitis fruendi quocumque se conferant;

17° Fidem faciendi in foro externo, de oraculo pontificio testante;

18° Fruendi sacello ab Ordinarii visitatione exempto;

19° De reditibus beneficiariis libere disponendi etiam per testamentum, salvo praescripto can. 1298;

20° Consecrationes et benedictiones ecclesiarum, altarium, sacrae supellectilis, Abbatum aliasve similes, excepta oleorum sacrorum consecratione, si Cardinalis charactere episcopali careat, ubique locorum, servatis servandis, peragendi, firmo praescripto can. 1157;

21° Praecedendi omnibus Praelatis etiam Patriarchis, imo ipsis Legatis Pontificiis, nisi Legatus sit Cardinalis in proprio territorio residens; Cardinalis autem Legatus a latere praecedit extra Urbem omnibus aliis;

22° Conferendi primam tonsuram et ordines minores, dummodo promovendus habeat dimissorias proprii Ordinarii litteras;

23° Ministrandi sacramentum confirmationis, firmo onere inscriptionis nominis confirmati ad normam iuris;

24° Concedendi indulgentias ducentorum dierum, etiam toties quoties lucrandas, in locis vel institutis ac pro personis suae iurisdictionis vel protectionis; item in aliis locis, sed a praesentibus solummodo, singulis vicibus, lucrandas.

§ 2. Cardinalis Decanus gaudet privilegio ordinandi et consecrandi electum Pontificem, si hic ordinatione vel episcopali consecratione indigeat, et tunc pallio utitur; quod privilegium, absente Cardinali Decano, competit Subdecano, eoque etiam absente, antiquiori Cardinali Episcopo suburbicario.

§ 3. Demum Cardinalis Proto-diaconus pallia Archiepiscopis et Episcopis privilegio fruentibus eorumve procuratoribus, vice Romani Pontificis, imponit; et nomen novi electi Pontificis populo annuntiat.

200. **Privilegiorum legalis ordinatio.** — Iam de Cardinalium privilegiis agendum, et recolere oportet[1] ex Secretaria Status sub die 20 Aug. 1917, quod « Beatissimus Pater » Bened. XV « Motu proprio concessit ut S. R. E. Cardinales iam nunc omnibus ac singulis fruantur privilegiis quae can. 239, § 1, 240 » nunc explicandos, « 600, n. 3, 1189, 1401 eiusdem Codicis describuntur ». Immo his quae in § 1 enumerata sunt iam fruebantur ante Codicis promulgationem vi similis concessionis Pii X denunciatae per clar. Card. Gasparri.

Quoad successivam privilegiorum coordinationem in toto Codice ac in hoc canone notandum, factam fuisse primam h. e. Codicis logice, quia cetera remissa fuerunt aptius inserenda propriae materiae, haec vero, quae in canone adunantur habenda sunt tamquam prima mensura ex qua participant aliae dignitates in Ecclesia privilegia magis vel minus pro mensura minoris vel maioris distantiae ab illa praeeminenti dignitate. Inter privilegia tamen recensita priorem locum obtinent quae sunt exclusiva Cardinalium, sub n. 1° privilegium omnino proprium, sub ceteris 2°-6° absolute propria, nam Episcopis com-

[1] CO. IX-I, 475.

petunt sub aliqua limitatione vel conditione: sequuntur communia Cardinalibus et Episcopis sub num. 7° 12°: quae omnia liquent ex can. 349, § 1°, n. 1°; privilegia pro Cardinalibus sunt

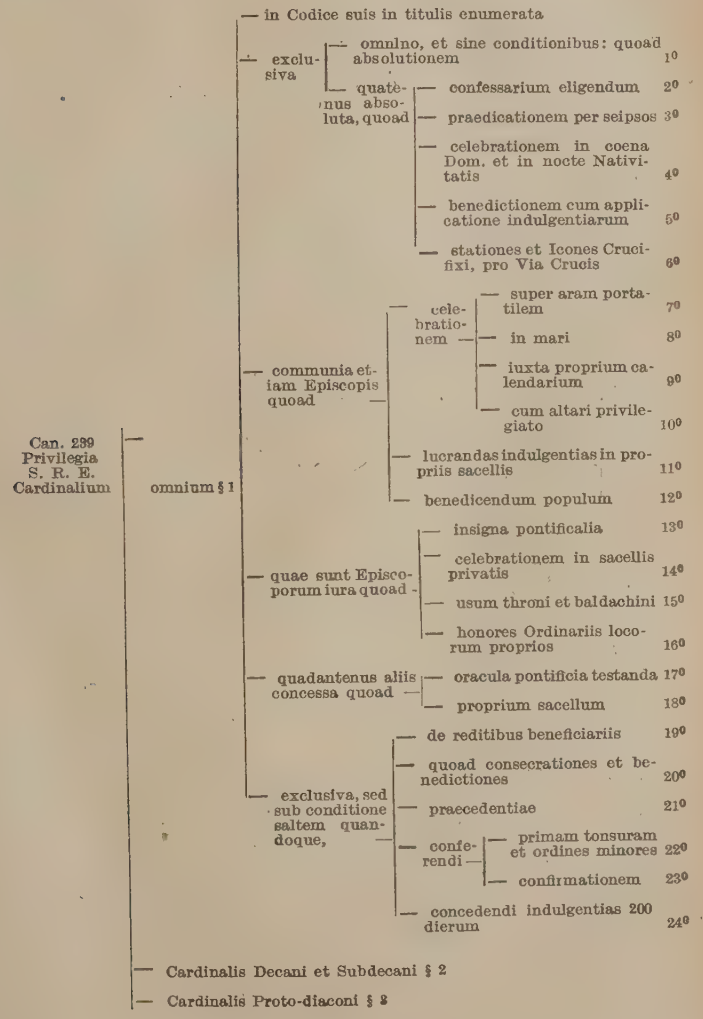

sub num. 13°-15°, quae constituunt Episcoporum iura; sequuntur quae aliis etiam competunt praeter Episcopos, sed Cardinalibus potiori modo in num. 17°, 18°, ac demum cetera privilegia sub conditionibus aut limitationibus sunt ipsis Cardinalibus elargita. - Explicabimus ea prout enumerantur in Codice, adiungentes in fine logicam, prout res fert, enumerationem, iuvandae memoriae causa. Quaedam sunt privilegia contra ius aliquorum sacrorum canonum, alia vero sunt praeter ius.

201. **Privilegia.** — *Can. 239.* § 1. *Praeter alia privilegia quae in hoc Codice suis in titulis enumerantur*, quarum aliqua sunt indicata supra in Tit. de privilegiis clericorum, *Cardinales omnes a sua promotione in Consistorio* ad normam can. 233, *facultate gaudent* unaquaque sequenti:

202. **Privil. novum absolvendi ubique, omnes, et a quibusvis peccatis et censuris.** — 1° *Audiendi ubique terrarum* quoad loca, quod proprium est sive ordinariam iurisdictionem habentium in foro interno sed quoad proprios subditos, ut patebit infra, vel delegatorum ab habente iurisdictionem in personas, *confessiones etiam religiosorum utriusque sexus* sub quo verbo comprehenduntur exempti etiam ordinum clericalium, atque moniales ac sorores pro quibus speciales facultates a Codice exiguntur, hinc quorumcumque poenitentium confessiones audire queunt Cardinales, *et* cum facultate *absolvendi ab omnibus* a) *peccatis et* b) *censuris* c) *etiam reservatis*, atque propter distributivam universalitatem clausulae intelligendum a quocumque Superiore aut iure, ac quomodocumque reservatis, eo magis quod particula « tantum » limitationi apponatur sequenti: *exceptis tantum censuris*, non peccatis, atque illis a) *Sedi Apostolicae* et b) *specialissimo modo reservatis*, (novum membrum diversae reservationis) et quae in specie designantur nominatim in V° Libro Codicis, c) *et illis* nempe censuris *quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii.* De his notandum est, non inveniri expressas in ullo Codicis loco, ni fallor; unde viderentur abrogatae ad normam can. 6, n. 5°; sed hoc dici nequit, quia ibidem scriptum est: « Quod ad poenas attinet » notetur bene « quarum in Codice nulla fit mentio,... eae tanquam abrogatae habeantur »; sed harum « quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii » non solummodo hic fit mentio, sed etiam uti vigentium, ac veluti specialissimo

modo reservatarum. - Nec mirandum est alibi non esse expressas, sunt enim hae censurae incurrendae non a quibuscumque, sed tantum ab his relative paucis, qui participes sunt illius S. Officii secreti. Opportunius tractare de his censuris remittimus ad canonem circa hoc S. Tribunal, quod simul est Congregatio.

203. **Eligendi confessarium sibi et familiaribus.** — Prosequamur in privilegiorum canone: 2° *Sibi suisque familiaribus*, qui nempe ad ipsius familiam secum commorantem, saltem ut inservientes, pertinent, *eligendi sacerdotem*, sive cleri saecularis sive religiosi, etsi nondum confessarium, sed singulari verbo expressum, seu unum tantum quolibet in tempore forsitan successive mutatum pro libito sed quoad se suosque familiares, eo quod « privilegium ex ipsius tenore aestimandum est, nec licet illud extendere aut restringere » (can. 67), propter quod postremum verbum putamus, casu quo absit S. R. E. Cardinalis a loco ubi eius familiares manserunt, posse ubi degit alium sibi eligere sacerdotem praeter illum familiaribus deputatum, *confessionibus excipiendis* scilicet in hunc finem, nec additur approbatum, cum approbatio, velut necessaria ex Concilio Trid. ad absolutionum validitatem, sit abrogata, remanens tantum ad liceitatem praescripta, ut patet in Tit. IV. de Poenitentia, Lib. III; confirmaturque interpretatio illa ex sequentibus; dicitur enim de praefato sacerdote: *qui, si iurisdictione careat*, quae solebat dari cum approbatione ad confessiones audiendas, *eam* a) *ipso iure obtinet*, posita praedicta Cardinalis electione, atque proinde quoad absolvendum ad minus a peccatis censurisque non reservatis, sed extenditur expresse *etiam quod spectat* b) *ad peccata* in plurali numero, proindeque non solum « ad unicum peccatum ratione sui reservatum Sanctae Sedi »[1], sed etiam ad ea quae in singulis dioecesibus sint Episcopis reservata, c) *et censuras*, et cum ad has extendatur iurisdictio, intelligendum est ad minus de censuris « simpliciter Sedi Apostolicae reservatis »; attamen privilegium ultra progreditur ob verba: d) *reservatus quoque* scilicet: strictius quam simpliciter; ast limitatur haec facultatis ampliatio per verba: *illis tantum censuris exceptis, de quibus in n. 1*. Quae ibi

[1] Can. 894.

explicata sunt. - Interpretatio data verborum « etiam quod spectat ad peccata... » non infirmatur, eo quod in can. 349, § 1, n. 1° videatur supponi vi huius privilegii non posse absolvi peccata Ordinariis locorum reservata sine censura, quia ibi scriptum est: « Episcopi fruuntur privilegiis de quibus in canone 239, § 1 num. 7-12; nec non n. 2, etiam quod spectat ad casus Ordinario loci reservatos », quae clausula inutilis evaderet, si casus illi iam fuerint privilegio comprehensi. Sed notare oportet in eodem Cardinalium privilegio, iurisdictionem ipso iure concedi electo sacerdoti, quae non subest limitationi reservationis ab Ordinario statutae secundum huius naturam [1] (can. 893, §§ 1, 2), e contra electus ab Episcopo saltem residentiali ut plurimum ex electione iurisdictionem obtinebit ab eo, vel habebit prius ab altero, quae circa loca et censuras a iure ob privilegium evidenter extenditur, sed non ita certo quoad casus non a iure communi reservatos.

204. **Praedicandi.** — Prosequitur canon quem commentamur: 3° *Verbum Dei ubique praedicandi*, atque istud est ius Episcoporum ad Cardinales ex privilegio extensum et ampliatum quoad loca.

205. **Celebrationis missae ob diem horamve prohibitae.** — 4° *Celebrandi vel alii permittendi ut coram se celebret*, non aliter, atque privilegium confert disiunctive alterutram facultatem: sequitur obiectum concessae celebrationis, nempe: *unam Missam in feria V maioris hebdomadae ac tres Missas in nocte Nativitatis Domini*, cum talis celebratio privata non liceat die ac hora praedictis. Putamus colligi iuxta interpretationem datam, nobis certam, non posse S. R. E. Cardinalem illa nocte unam vel duas missas celebrare atque alias duas vel unam permittere coram se celebrandam: hoc enim non esset uti facultate disiunctiva sed copulativa.

206. **Benedictionis cum indulgentiarum applicatione.** — 5° *Benedicendi ubique, solo crucis signo*, unde verba non designantur necessaria, *cum omnibus indulgentiis a Sancta Sede concedi solitis* iuxta rescripta pro tempore illo elargita per

[1] Can. 893. § 1. Qui ordinario iure possunt audiendi confessiones potestatem concedere aut ferre censuras, possunt quoque, excepto Vicario capitulari et Vicario generali sine mandato speciali nonnullos casus ad suum avocare iudicium, inferioribus absolvendi potestatem limitantes.

§ 2. Haec avocatio dicitur reservatio casuum.

S. Poenitentiariam, *rosaria*, *aliasque coronas precatorias*, v. gr. angelicam, septem dolorum, etc., *cruces*, *numismata*, *statuas*, a) *scapularia a Sede Apostolica probata* quoad subiectum, materiam et formam seu colorem, b) *eaque imponendi sine onere inscriptionis*, quod constituit speciale quid pro Cardinalibus; imo et consequenter possunt benedicere numismata scapularibus praedictis substituenda.

207. **Quoad stationes et crucifixos pro Via Crucis.** — 6° *Sub unica benedictione*, at verbis exprimenda, ut in Tit. de sacramentalibus can. 1148, § 2[1] exigitur ad benedictionem validitatem, *erigendi* a) *in ecclesiis et* b) *oratoriis etiam privatis* c) *aliisque piis locis*, etsi oratoria non sint, v. g. in hospitalibus, *stationes Viae Crucis cum omnibus indulgentiis, quae huiusmodi pium exercitium peragentibus impertitae sunt; necnon* seu etiam *benedicendi pro fidelibus*, id est: in usum tantummodo eorum singularium, *qui causa infirmitatis vel alius legitimi*, nempe: decretis recogniti *impedimenti*, *sacras stationes Viae Crucis* rite erectas *visitare nequeant*, *Crucifixi icones*, quales non sunt cruces absque imagine, *cum applicatione* (ad dictas « icones » per dictam benedictionem) *omnium indulgentiarum devoto exercitio eiusdem Viae Crucis a Romanis Pontificibus adnexarum*. Quae omnia liquent, adnotando benedictionem hanc dandam esse cum formula praescripta, quia contrarium non dicitur in privilegio.

Huc quoque pertinent sequentia dubia « quae Sacrae Poenitentiariae Apicae. Tribunali solvenda sunt proposita:[2] III. An per idem Decretum (Congr. S. Officii, 24 Jul. 1912, CO. IV, 529) censendus sit abolitus usus crucium vel crucifixorum, quibus per facultates speciales, cuicumque tributas, adnexae fuerant indulgentiae Viae Crucis, lucrandae ab iis etiam qui nullo detinentur impedimento ab exercitio rite obeundo; et an huiusmodi cruces et crucifixi, qui fuerint iam benedicti et distributi, in posterum pro lucrandis indulgentiis valeant tantum in casu legitimi impedimenti? Ad III. *Affirmative* ad utramque partem ». Quae limitatio expressa in privilegio sic est intelligenda.

[1] Can. 1148... § 2. Consecrationes ac benedictiones sive constitutivae sive invocativae invalidae sunt, si adhibita non fuerit formula ab Ecclesia praescripta.

[2] Dec. « Postquam » S. Poenit. 14 Dec. 1917 III, IV, CO. X, 31.

Nec istud aliquatenus tangit condictiones pro usu Crucifixi huiusmodi necessarias ut indulgentiae lucrentur. De illis est Dubium « IV. Utrum in usu crucifixorum cum adnexis indulgentiis Viae Crucis rite benedictorum, ad indulgentias lucrandas, requiratur Passionis Dominicae meditatio: vel saltem pia eiusmodi recordatio, an sola sufficiat statutarum precum recitatio, viginti nempe *Pater* cum totidem *Ave Maria* et *Gloria?* Et S. Poenitentiaria respondendum censuit: Ad IV. *Affirmative* ad primam partem; *Negative* ad secundam ».

208. **Celebrationis super aram portatilem.** — Sequitur privilegium altaris portatilis pro ipso Cardinale, ac praeterea in ipsius devotionis commoditatem, nempe: 7° *Celebrandi super aram portatilem*, quod « privilegium ita intelligendum est » ut explicatur in can. 822, § 3, *non solum* a) *in domo propriae habitationis*, quamvis extra oratorium, b) *sed ubicumque degunt*, etsi causa itineris, hospitii apud amicum; c) *et permittendi ut alia Missa*, etiam praeter propriam, *ipsis adstantibus* (hac ergo sola sub conditione) v. gr. ad Missae gratiarum actionem *celebretur*. - Sed quia hoc privilegium altaris portatilis ex can. 822, § 3 « ita intelligendum est, ut non secumferat facultatem celebrandi in mari », subditur: 8° *Celebrandi in mari, debitis cautelis adhibitis* propter debitam Sacrificio reverentiam, v. gr. dummodo sit mare tranquillum ac in decenti loco.

209. **Missae proprio calendario conformis.** — 9° *In omnibus ecclesiis et oratoriis Missam celebrandi proprio calendario conformem*, cum generaliter contrarium fieri debeat, sed ipsis S. R. E. Cardinalibus libertas salva manet ad alterutrum pro libitu, etsi color paramentorum non concordet.

210. **Cum altari privilegiato.** — 10° *Fruendi altari privilegiato personali quotidiano*, i. e. eorum Missa habet semper indulgentiam plenariam adnexam in suffragium defuncti pro quo celebrant.

211. **Quoad lucrandas indulgentias.** — 11° *Lucrandi in propriis sacellis indulgentias, ad quas acquirendas praescripta est visitatio templi alicuius vel publicae aediculae* etsi determinatae, illius tamen *civitatis vel loci* i. e. oppidi etc., *in quo Cardinales actu commorentur* ad modum inhabitationis, *quo privilegio etiam eorum familiares*, qui n. 2° interpretati sunt, *frui possunt*. Mutatur hoc privilegio locus sacer visitandus in

eadem civitate, oppido, etc., propter eorum Cardinalium reverentiam.

212. **Quoad benedicendum populum.** 12° *Benedicendi ubique populo more Episcoporum*, cum hac ob S. Pontificis reverentiam limitatione: *sed in Urbe* a) *in ecclesiis tantum*, b) *piis locis et* c) *fidelium consessibus*. Ab hoc incipit collatio iurium honoris Episcoporum.

213. **Insignia pontificalia.** — 13° *More Episcoporum* a) *gestandi crucem ante pectus etiam supra mozetam*, quod concessum fuit motu proprio Pii X « Crux pectoralis »[1], b) *atque utendi mitra et baculo pastorali*.

214. **Celebrandi in sacello privato.** 14° *Sacrum celebrandi in quolibet privato sacello* seu « oratorio domestico » ad normam can. 1195 erecto propter ea quae adduntur: *sine praeiudicio illius qui indulto gaudet*, ut unica missa coram indultario celebretur, quae praeter illam Cardinalis missam posset proinde celebrari. Idest: cumulatur privilegium privilegio.

215. **Usus throni et baldachini.** 15° *Pontificalia* idest: « sacras functiones » a) *cum throno et baldachino peragendi* « quae ex legibus liturgicis requirunt insignia pontificalia, idest baculum et mitram » (can. 337, § 2), atque hoc ipsum b) *in omnibus ecclesiis* c) *extra Urbem*, sed in quodam solo casu *Ordinario praemonito* tantum, scilicet: *si ecclesia sit cathedralis*, ob deferentiam erga illius dioecesis Pastorem.

216. **Honorum propriorum Episcopis.** 16° *Honoribus locorum Ordinariis tribui solitis fruendi quocumque se conferant*: atque hucusque de iuribus honorificis Episcoporum, non decebat enim altiorem Cardinalium dignitatem eis esse privatam.

217. **Quoad oracula pontificia.** 17° *Fidem faciendi in foro externo, de oraculo pontificio testantes*: generaliter, proindeque de negotiis ad eorum officium in Curia Romana non pertinentibus, nam de his etiam alii officiales Curiae Romanae fidem faciunt in rescriptis.

218. **Quoad proprium sacellum.** 18° *Fruendi sacello proprio* nempe oratorio *ab Ordinarii visitatione exempto*, quod privilegium necessario sic exprimitur propter can. 344 § 1.

[1] 24 Maii 1905.

219. **Circa reditus beneficiarios.** — 19° *De reditibus beneficiariis libere disponendi* ad quascumque causas *etiam per testamentum*, additurque limitatio de quibusdam huiusmodi rebus, nempe: *salvo praescripto can. 1298* ubi agitur de sacra supellectili aliisque rebus omnibus stabiliter divino cultui destinatis quae, « exceptis annulis et crucibus pectoralibus etiam cum sacris reliquiis », dandae vel reliquendae sunt ab ipsis S. R. E. Cardinalibus loco sacro « vel loco pio vel alicui personae ecclesiasticae seu religiosae ».

220. **Quoad consecrationes et benedictiones.** — 20° *Consecrationes* proprie dictas ob usum sacri chrismatis *et benedictiones* a) *ecclesiarum*, b) *altarium*, c) *sacrae supellectilis*, d) *Abbatum* e) *aliasve similes*, *excepta olearum sacrorum consecratione*, chrismatis nempe, olei infirmorum et olei catechumenorum, *si Cardinalis charactere episcopali careat*, nam si Episcopali consecratione sit praeditus, nec illa exceptio viget pro eo, *ubique locorum*, *servatis servandis* (intelligendum) ex iure liturgico, *peragendi*, *firmo praescripto can. 1157*; qui est huius tenoris: « Non obstante quolibet privilegio, nemo potest locum sacrum consecrare vel benedicere sine Ordinarii consensu »: ergo pro aliis consecrationibus vel benedictionibus ex hoc privilegio Cardinalium, talis consensus non requiritur, et sic non omnes licent cuilibet Episcopo, quamvis actus illi revera Ordinis Episcopalis sint.

221. **Ius praecedentiae.** — 21° *Praecedendi omnibus* a) *Praelatis* proprie dictis ad normam can. 110, b) *etiam Patriarchis*, qui superiores sunt inter illos, *imo* c) *ipsis Legatis Pontificiis* praecedentibus fere semper alios Praelatos, cum sequenti exceptione: *nisi* a) *Legatus sit Cardinalis in proprio territorio residens*, ubi proinde praecedit ceteros Cardinales; servata ulteriore limitatione, nam sequitur: b) *Cardinalis autem Legatus a latere praecedit extra Urbem omnibus aliis*. Et hoc quia ab egressu ex Urbe incipit Legationis honoribus potiri usque ad regressum in eam.

222. **Quoad collationem primae tonsurae et ord. min.** — 22° *Conferendi primam tonsuram et ordines minores*, quando Cardinalis sit charactere presbyter, cum hac solum conditione pro validitate ad normam can. 67[1]: *dummodo promovendus*

[1] Can 67. Privilegium ex ipsius tenore aestimandum est, nec licet illud extendere aut restringere.

habeat dimissorias proprii Ordinarii litteras ad normam can. 958, 964, 2°, 3°, 4°; quo privilegio fiunt ministri extraordinarii sacrae ordinationis, quando nondum essent alia de causa.

223. **Quoad ministrandam confirmationem.** — Idem quoad confirmationem dicendum ex sequenti n. 23°, *Ministrandi sacramentum confirmationis*, et hoc etiam invito forsitan confirmandi Ordinario, quia S. R. E. Cardinales utentes privilegio huiusmodi non comprehenduntur in can. 783, 784 [1]: *sed firmo onere inscriptionis nominis confirmati ad normam iuris* expressam in Tit. II de confirmatione, Lib. III, can. 799 [2].

224. **Concedendi indulgentias.** — 24° *Concedendi indulgentias ducentorum dierum, etiam* a) *toties quoties lucrandas*, per iterationem operis eis ditati, sed b) *in locis vel institutis* simul c) *ac pro personis suae iurisdictionis vel protectionis*, non pro aliis [3]: quoad has vero personas exclusas et quoad praedictas intelligatur quod subiungitur: *item* a) *in aliis locis, sed* b) *a praesentibus solummodo*, c) *singulis vicibus lucrandas*. Unde non toties quoties, cum agatur de concessione indulgentiarum praesentibus ad modum benedictionis, verbum autem « item » sic intelligendum, ut quod sequitur de aliis locis, etiam de praedictis antea intelligatur.

225. **Logica coordinatio.** — Possumus logicè, quatenus fieri potest, coadunare praefata privilegia sic, memoriae iuvandae causa: 1° de actibus pontificalibus: 22^m^ 23^m^ quoad sacramenta ordinis et confirmationis, et 20^m^ quoad sacramentalia; 2° de honoribus Episcoporum: 12^m^ 13^m^ 15^m^ et 16^m^; ac 3°: 21^m^ de praecedentia; postea 4° de celebratione missae: quoad tempus 4^m^, quoad locum in sacello alieno 14^m^, et in cuiusdam qualitatis proprio 18^m^, in terra ubicumque 7^m^, et quandoque in mari 8^m^.

[1] Can. 783. § 1. Episcopus in sua dioecesi hoc sacramentum etiam extraneis legitime ministrat, nisi obstet expressa proprii eorum Ordinarii prohibitio. § 2. In aliena dioecesi indiget licentia Ordinarii loci...

Can. 784. Presbytero quoque licet, si apostolico locali privilegio sit munitus, in designato sibi territorio confirmare etiam extraneos, nisi id ipsorum Ordinarii expresse vetuerint.

[2] Can. 799. Si proprius confirmati parochus praesens non fuerit, de collata confirmatione minister vel per se ipse vel per alium quamprimum eumdem certiorem faciat.

[3] Et huc pertinet velut implicitum, quod Pius X ait in const. « Apostolicae » 15 Apr. 1910, n. XIII, « Cardinalis, (Episcopus suburbicarius), etiam absens (a sua dioecesi) facultate pollet per universam dioecesim largiendae indulgentiae dierum biscentum ». Quod stare potest cum isto canone, ut eius explicatio.

quod missae ritum 9[m], et quoad missam privilegiatam 10[m], septem igitur privilegia; postea 5° de sacramento poenitentiae 1[m] ministrando, 2[m] suscipiendo: quibus coniunguntur de concessione indulgentiarum piis obiectis 5[m], occasione Viae Crucis 6[m], personis 24[m], de lucrandis ab eo indulgentiis 11[m]; denique 6°: quoad praedicationem Verbi Dei 3[m], quoad reditus beneficiarios 19[m], et ultimum, quod potuisset primum enumerari, de fide in foro externo facienda, quod est 17[m].

226. **Peculiaria privilegia.** — Sequuntur privilegia quae solis competunt Card. Decano, et Cardinali antiquiori promotione inter diaconos. - § 2. *Cardinalis Decanus gaudet* a) *privilegio ordinandi* sacerdotem, etc. *et consecrandi* in Episcopum *electum Pontificem, si hic* qualibet *ordinatione vel episcopali consecratione indigeat*, idque demum scriptum erat in const. « Vacante Sede Apostolica » n. 90. « Quodsi electus nondum sit presbyter vel Episcopus, a Decano Collegii Cardinalium ordinabitur et consecrabitur », *et tunc* b) *pallio utitur* Card. Decanus, quod est ordinarie iuris Archiepiscoporum, sed notetur adverbium « tunc », quo limitatur privilegium hoc pallii utendi; *quod privilegium*, scilicet: solummodo ordinandi et consecrandi iuxta dicenda de usu pallii, *absente Cardinali Decano* ex qualibet causa, *competit Subdecano, eoque etiam absente, antiquiori Card. Episcopo suburbicario*. Et hoc cautum non erat, quod sciam, in praecedenti iure.

227. **Privilegia Card. Proto-Diaconi.** — § 3. *Demum Cardinalis Proto-diaconus* scilicet: in promotione ad Cardinalatum primus inter Card.es diaconos, a) *pallia Archiepiscopis* cum suffraganeis *et Episcopis* consecratione *privilegio fruentibus* personali vel propter sedem, *eorumve procuratoribus*, si absint illi, *vice Romani Pontificis* propter iuridicam pallii naturam, *imponit; et* b) *nomen novi electi Pontificis populo annuntiat*. Ita hoc praescriptum est in const. « Vacante Sede Apostolica » n. 89. « Deinde populo expectanti novus Romanus Pontifex a Priore Diaconorum publicatur ». Invenimus etiam n. 91. « Tandem per Decanum Cardinalem diaconum coronatur », idest ille imponit tiaram Romano Pontifici die incoronationis suae, sed hoc pertinet ad ius liturgicum omissum « plerumque » in Codice (can. 2).

CAN. 240. - § 1. Cardinalis ad sedem suburbicariam promotus et in eiusdem possessionem canonice immissus est verus Episcopus suae dioecesis, eaque potestate in eam pollet, quam Episcopi residentiales in propria dioecesi obtinent.

§ 2. Ceteri Cardinales in suis titulis vel diaconiis, postquam eorumdem canonicam possessionem ceperint, omnia possunt quae locorum Ordinarii in suis ecclesiis, exceptis ordine iudiciorum et iurisdictione in fideles, sed salva potestate in iis quae ad disciplinam, morum correctionem, servitium ecclesiae pertinent.

§ 3. Cum throno et baldachino Cardinalis ordinis presbyteralis potest in suo titulo pontificalia peragere et Cardinalis ordinis diaconalis in sua diaconia pontificaliter assistere, et nemo alius ibidem id potest sine Cardinalis assensu; in aliis vero Urbis ecclesiis Cardinales throno et baldachino uti nequeunt sine licentia Romani Pontificis.

CAN. 241. - Sede Apostolica vacante, Sacrum Cardinalium Collegium et Romana Curia non aliam habent potestatem, quam quae definitur in constit. Pii X *Vacante Sede Apostolica*, 25 Dec. 1904.

228. **Iura Cardinalium.** — Sequitur de iuribus S. R. E. Cardinalium ratione ecclesiarum ipsis uti Cardinalibus assignatarum. *Can. 240, § 1. Cardinalis ad sedem suburbicariam* a) *promotus et* b) *in eiusdem possessionem canonice immissus*, (quo modo id fiat, videbimus) ait Pius X in const. cit. « Apostolicae » n. 1: « Cardinalis ad sedem suburbicariam promotus, ipse verus est Episcopus dioecesis, cuius possessionem inibit eadem ratione qua ceteri Episcopi residentiam habentes »: confirmatque canon: *est verus Episcopus suae dioecesis, eaque potestate in eam pollet, quam Episcopi residentiales in propria dioecesi obtinent.* Eamque infra proprio in loco perpendemus. Et patet textus. - § 2. *Ceteri Cardinales in suis titulis vel diaconiis* respective ad eorum ordinem, *postquam eorumdem canonicam possessionem ceperint* per lectionem Brevis provisionis de illa Ecclesia cum solitis caeremoniis, *omnia possunt quae locorum Ordinarii in suis Ecclesiis, exceptis* a) *ordine iudiciorum et* b) *qualibet iurisdictione in fideles*, quamvis Ecclesia ipsa parochialis fuerit. - *sed c) salva potestate in iis quae ad disciplinam, morum correctionem, servitium Ecclesiae pertinent.* Uno verbo, quae ad Ecclesias materialiter atque earum usum formalem per clerum eis addictum et populum fidelem attinent. - Sed adiungitur aliquid episcopalis ordinis, quod in praedictis ecclesiis competit earum Cardinalibus. Hinc § 3. *Cum throno et baldachino* a) *Cardinalis ordinis presbyteralis potest in suo titulo pontificalia peragere*, et sic pro eis extenditur privilegium Cardinalibus commune in n.° 15° § 1° can. praec. concessum, sed « extra Urbem », *et* b) *Cardinalis ordi-*

nis diaconalis in sua diaconia pontificaliter assistere, scilicet: cum pontificalium usu, sed non pontificalia peragere ut supra, *et c) nemo alius ibidem id potest*; scilicet: in ecclesia titulari vel diaconia cum throno et baldachino pontificaliter assistere, ac multo minus pontificalia peragere, etsi Cardinalis episcopus fuerit, *sine Cardinalis assensu* ad quem ecclesia pertineat; d) *in aliis vero Urbis ecclesiis Cardinales throno et baldachino uti nequeunt sine licentia Romani Pontificis*, ad normam limitationis privilegii sub n. 15 praecedentis canonis.

229. **Potestas S. Collegii Cardinalium et Romanae Curiae.** - Denique ait *can. 241. Sede Apostolica vacante, Sacrum Cardinalium Collegium et Romana Curia*, de qua statim tractabitur, *non aliam habent potestatem quam quae definitur in const. Pii X « Vacante Sede Apostolica » 25 Dec. 1904* [1]. Proindeque in hac etiam parte, quae ad Romani Pontificis electionem non pertinet, manet in suo vigore, praeter ea quae in sua vi perdurant ob canonem 160 iam explicatum. Cum vero constitutionis pars in praesenti canone citata brevis sit utilitatisque communis, referre ipsam non piget.

In n. 1 « irritum et inane esse Papa decernit quidquid potestatis aut iurisdictionis ad Romanum... Pontificem pertinentis... coetus ipse Cardinalium exercendum duxerit (nisi quatenus in ipsa Constitutione expresse permittitur) ». Antea edixerat « nullam huiusmodi potestatem Pontificis Maximi habere S. Collegium Cardinalium ».

2. « Item », quoad iura Sedis Apostolicae Romanaeque Ecclesiae praecipit, « ne S. Cardinalium Collegium... *a*) quomodolibet disponere valeat, neque in quopiam ipsis *b*) sive directe detrahere attentet, *c*) sive indirecte attentare videatur per conniventiae speciem, seu per dissimulationem facinorum adversus eadem iura... perpetratorum; immo vult *d*) ut omnium virium contentione eadem custodire et defendere debeat ».

3. « Leges a RR. PP. latae », per ipsum S. Collegium... « *a*) corrigi vel immutari nullo modo possunt. *b*) nec quidquam eis detrahi sive addi, vel *c*) dispensari quomodolibet... Quod potissimum valet de Const^s. Pontificiis... circa negotium electionis Rom. Pont^s. latis ». - Prohibitiones sub his tribus n^is.

[1] Tit. I. Cap. I, III et IV.

etiam exprimuntur in Const. « Praedecessores nostri » Leonis XIII; et additur in genere: « ne Sede vacante aliquid innovetur ».

4. « Eidem S. Cardinalium Collegio (unice) plenam tribuit facultatem, qua hanc ipsam Const^m. interpretari, ac declarare valeant dubia exorta *a)* circa sensum praescriptionum... vel *b)* circa rationem eas traducendi ad usum ». Simulque declarat « in hac re, vel in aliis deliberationibus habendis ad tramites huius Const^is. (excepto electionis R. P. actu) sufficere, si maior congregatorum Cardinalium pars in eamdem sententiam consentiat » [1].

5. « Pariter in casu urgentis negotii, quod ex voto maioris congregatorum Cardinalium partis, in aliud tempus differri non valeat, S. Collegium... de opportuno remedio disponere potest et debet ».

In Cap. III, n. 13 dicitur: « Si contingat S. R. E. Camerarii aut Poenitentiarii Maioris officii vacatio ante novi Pontificis electionem, tunc Congregatio generalis triduo post sequutam vacationem... habeatur, ac vota... Cardinalium... pro deputatione Illius qui defuncti vices suppleat usque ad electionem novi Pontificis... dentur per schedulas secretas... etiam ab infirmis Cardinalibus colligendas,... isque deputatus habeatur » qui obtinuerit maiorem partem relativam votorum, « cui sic deputato attribuit S. Pont... facultates exercendas quamdiu Sedes vacaverit. Quod si... vota paria fuerint, ille deputatus habeatur, qui fuerit ordine dignior, vel, si eiusdem ordinis, senior ». Hinc negotium primo scrutinio absolvendum est. (Ex Const. eadem. Cap. IV). 22. « Circa facultates Sacrar^m. Rom^m. Congreg^m., Sede vacante, hae, quae sequuntur normae ab omnibus observandae sunt, non obstantibus privilegiis quibusvis.

23. SS. Congregationes, ead. Sede vacante, nullam potestatem habent in iis, quae Sede plena facere et expedire non possunt nisi *facto verbo cum SS.mo*, vel *ex audientia SSmi.*, vel *vigore specialium et extraordinariarum facultatum*, quae a Rom. Pont. earumdem Congregationum Praefectis vel Secretariis concedi solent.

24. Facultates vero quae ipsis per Litteras Apostolicas attributae sunt, et proinde tamquam ordinariae atque ipsarum Con-

[1] Eadem facultas et eodem modo conceditur S. Cardinalium Collegio in Const. « Praedecessores nostri » Leonis XIII quoad hanc Const.m

greg^m. propriae censentur, eae morte Romani Pont^is. non extinguuntur ».

25. Quoad usum vero « *cult* .... (Pontifex) ut his facultatibus ordinariis SS. Congregationes solummodo in iis gratiis concedendis, quae minoris momenti sunt, libere, pro rei opportunitate, utantur. In iis vero expediendis definiendisque negotiis quae graviora vel controversa esse videntur, illud *statuitur*, ut, 1° si res talis sit, quae in aliud tempus differri valeat, futuro Pont^i. reservetur omnino: sin autem 2° nullam admittat moram, tunc S. Collegio *est concessum* ut committere possit negotium Praefecto et aliquot aliis Cardinalibus eius Congreg^is., ad quam Pontifex illud examinandum verisimiliter commisisset, qui, negotio accurate discusso, ea desuper decernere possint, per modum tamen provisionis, donec eligatur Pontifex, quae iuxta datam sibi a Domino prudentiam iuribus et rationibus ecclesiasticis custodiendis ac tuendis apta et consentanea censuerint ».

CAPUT IV.

De Curia Romana.

CAN. 242. - Curia Romana constat Congregationibus Tribunalibus et Officiis, prout inferius enumerantur et describuntur.

CAN. 243 - § 1. In singulis Congregationibus, Tribunalibus, Officils servanda est disciplina et tractanda sunt negotia secundum normas tum generales tum particulares, quas ipsis Romanus Pontifex praestituerit.

§ 2. Omnes qui ad Congregationes, Tribunalia, Officia Romanae Curiae pertinent, ad secretum servandum tenentur intra fines et secundum modum ex disciplina unicuique propria determinatum.

CAN. 244. - § 1. Nihil grave aut extraordinarium in iisdem Congregationibus, Tribunalibus, Officiis agatur, nisi a Moderatoribus eorundem Romano Pontifici fuerit antea significatum.

§ 2. Gratiae quaevis ac resolutiones indigent pontificia approbatione, exceptis iis pro quibus eorundem Officiorum, Tribunalium, Congregationum Moderatoribus speciales facultates tributae sint, exceptisque sententiis Tribunalis Sacrae Romanae Rotae et Signaturae Apostolicae.

CAN. 245. - Controversiam, si qua exoriatur, de competentia inter Sacras Congregationes, Tribunalia vel Officia Romanae Curiae, dirimit coetus S. R. E. Cardinalium, quos Romanus Pontifex singulis vicibus designaverit.

230. **Inscriptio capitis.** In cap. III consideravimus S. R. E. Cardinales uti personas in iure tum physicas, tum constituentes Sacrum Collegium forsitan etiam coadunatum, sive in

Consistorio quando de ipso facta fuit mentio, sive pro Romani Pontificis electione aliisve actibus, Sede Apostolica vacante: propter connexionem tamen materiae innuimus quidquam de illis respectu Congregationum, quae Romanae Curiae partem constituunt. Hinc transeundum est ad ipsorum considerationem, quatenus vel soli vel cum aliis S. R. E. Cardinalibus, semper tamen cum adiumento consiliove aliorum Praelatorum ac clericorum officialium, Sedi Apostolicae seu Romano Pontifici conferunt eorum muneris utilitatem. De qua re sequitur *Caput IV* inscriptum *De Curia Romana*, quae etymologice a cura derivatur, sicut « non sine magna ratione Pomponius curias a cura dictas admonet »[1]. Cura enim idem est ac sollicitudo, anxietas animi, quia hoc modo rebus publicis ac communibus est insistendum. « Curia » ergo antonomastice « Romana » praevaluit ad designandum curialium complexum, qui nempe Romani Pontificis generalem curam de Ecclesiae universalis negotiis participant. Et proprie dicta est: « complexus illorum dicasteriorum, quibus Ecclesiae universae negotia pertractanda reservantur ». Ita invenitur descripta in Const. « Sapienti consilio » Pii X[2]. - Ius praecedens circa illam continetur vel confirmatur in praelaudata const., cui adnexae fuerunt et « Lex propria » quoad tribunalia Romanae Curiae, et « Ordo servandus in SS. Congregationibus, etc. Normae communes ». Hae complementum acceperunt quando 29 Sept. eiusdem anni fuerunt editae « Normae peculiares ». Tota haec sapiens ac utilis innovatio iuridicum habuit robur « post ferias autumnales (tunc) decurrentis anni, hoc est a die III mensis Novembris 1908 » (C. Sapienti consilio). Sic etiam legitur ibidem in Const[s]. fine: « Huic Constitutioni accedunt leges propriae, ac normae tum generales tum particulares, quibus disciplina et modus tractandi negotia in Congr[s]., Tribunalibus, Officiis praestituitur; quas leges et normas ad unguem ab omnibus observari mandamus ».

Const. « Sapiendi consilio » lata fuit ut removerentur defectus ibidem expressi, qui decursu temporis irrepserant in Curia Romana praesertim in SS. Cong[s]. Videlicet: in hac Const. memoratur ante omnia scopus, quem sibi praefixit Sixtus V, quando per Const[m]. « Immensa »[3] perfecit incoepta a suis De-

[1] Lexicon iur. can. et civ. v. Curia. — [2] 29 Iun. 1908. — [3] 22 Ianuarii 1587.

cessoribus, augendo numerum Cong^m. Romanarum et eorum fines praefigendo. Nempe: ut « partita inter eas aliosque Rom. Curiae magistratus ingenti curarum negotiorumque mole... possent controversiae diligentius expendi, et celerius faciliusque eorum expediri negotia, qui undique sive titulo religionis ac pietatis, sive iuris persequendi, sive gratiae impetrandae aliisve de causis ad S. Pont^m. confugerent ». Qui scopus certe obtentus est, ut ex historia constat.

Postea refert tres praecipuos defectus antedictos qui acciderunt SS. Congregationibus, nempe: 1° « ut singularum iurisdictio seu competentia non omnibus perspicua, nec bene divisa evaserit », 2° « plures Congregationes de eadem re competentes esse », et 3° « nonnullas ad pauca tantum negotia esse utiles, dum aliae obruuntur negotiis ». Ut ergo Cong^s. illae « Rom. Pont^i. Ecclesiaeque operam suam praestare facilius valeant et suppetias ferre perfectius » innovat Pontifex Romanam Curiam.

231. **Curiae Romanae constitutio.** — *Can. 242. Curia Romana* proprie dicta et iuridice *constat Sacris Congregationibus, Tribunalibus et Officiis, prout inferius enumerantur et describuntur.* Nempe undecim sunt Congregationes, eodem numero ac in const. « Sapienti consilio » sed mutato Congr^s. Studiorum nomine cum competentia, et suppressa Indicis Congregatione, nova Congr. pro Ecclesia Orientali a Congr. de Prop. Fide fuit separata. Tria sunt Tribunalia et sex Officia. In hoc differunt ad invicem, quod Congregationes sunt: « Coetus Cardinalium designatorum a Rom. Pont. ad certa negotia ecclesiastica fori externi discutienda et per vota numero maiora, ordinarie etiam decisiva, definienda, et in cuius coetus nomine unus Cardinalis cum plurium officialium adiutorio incumbit in administratione negotiorum quorumdam ».

Tribunalia sunt: « Coetus Praelatorum et S. R. E. Cardinalium quibus competit iurisdictio vel in foro interno vel in foro stricte iudiciali ».

Officia vero sunt: « dicasteria quorum praecipuum est munus expeditio documentorum circa quosdam S. Sedis actus », excepta Camera Apostolica, cui est concredita eiusdem S. Sedis temporalium bonorum administratio.

232. **Normae servandae.** — *Can. 243.* § 1. *In singulis Congregationibus, Tribunalibus, Officiis servanda est disciplina,*

et tractanda sunt negotia secundum normas tum generales, sive pro omnibus praedictis sive pro Congregationibus tantum, *tum particulares*, sicut pro S. Romana Rota « Regulae », *quas ipsis Romanus Pontifex praestituerit*. Quae nunc vigent sunt illae « Normae communes », quae Const. « Sapienti consilio » fuerunt adiectae, et « peculiares » postea publicatae, de quibus supra; non « Lex propria », quae utpote desumpta ex Codice nunc publicato huic cedit. Supervenientes post illas erunt observandae, sive praeteritae, uti die 4 Aug. 1910 « Regulae servandae in iudiciis apud S. Rom. Rotae tribunal approbatae et confirmatae a Pio Papa X »[1], atque die 6 Martii 1912 « Regulae servandae in iudiciis apud supremum Signaturae Apicae. Tribunal, approbatae et confirmatae a Pio Papa X »[2], sive in futurum edantur forsan revocatoriae aut mutationem inducentes praeteritarum. - Specialem mentionem meretur conditio tractandorum negotiorum de qua statuit § 2. *Omnes qui ad Congregationes, Tribunalia, Officia Romanae Curiae pertinent, ad secretum servandum tenentur intra fines et secundum modum ex disciplina unicuique propria determinatum*. In hac disciplina secreti, supereminet « Secretum S. Officii », sic dictum uti peculiare huius Congregationis, cui par est quodammodo illud servandum in S. Congregatione Consistoriali, postea est commune caeteris dicasteriis, sed specialiter servandum in S. Poenitentiaria ob naturam fori interni, et in Sacra Romana Rota propter iuridicas consequentias in foro iudiciali persequendas. De his in Lib. IV. Codicis inveniuntur canones agentes de competentia Signaturae apostolicae, de secreto communiter servando cavent « normae communes » supracitatae in Cap. III de iureiurando, de S. Congreg. Consistorialis secreto habetur speciale iuramentum in « Normis peculiaribus » citatis[3], et secretum S. Officii regitur Decretis Clem. XI[4] et Clem. XIII[5].

Ut facilius et ordinate duo haec decreta in omnibus eorum partibus intelligantur, partiales ipsorum dispositiones adiunctis sub quaesitis distribui possunt: 1. Quinam illud secretum servare tenentur et sub qua sanctione. - 2. Quot et quaenam aliae personae ad illud admitti possunt. - 3. Erga quas personas servandum est. - 4. De quibus rebus. - 5. Quanam temporis ampli-

[1] CO. II, 783. — [2] CO. IV, 187. — [3] Cap. VII, art. II, n. 4. — [4] 1 Dec. 1709. — [5] 1 Febr. 1759.

tudine, idest: utrum de singulis negotiis secretum sit servandum in perpetuum. - 6. Coram quibus de hoc secreto S. Officii emittendum est iuramentum. - 7. De interpretatione iuramenti.

Ad 1[m]: in Decreto Clem. XI « Ssmus... statuit et decrevit, ut omnes Emi. Card. Generales Inquisitores, Consultores, Qualificatores, Revisores librorum aliique S. Inquisitionis officiales nunc et pro tempore existentes... inviolabile secretum servent; adeo ut nec directe nec indirecte, neque nutu neque scriptis, neque verbo nec alias quomodolibet sub quovis, quantumvis colorato praetextu, sive maioris boni ,sive urgentissimae et gravissimae causae, sive etiam alicuius facultatis,... praefatum secretum audeant quoquo modo violare: et hoc nedum sub poena excommunicationis maioris l. s., quam incurrere voluit eo ipso, absque alia declaratione, cuius absolutionem sibi tantum, suisque successoribus RR. PP., dempta super hoc facultate Sacrae Poenitentiariae, ipsique D. Card. Poenitentiario, praeterquam in mortis articulo, reservavit, sed etiam sub aliis gravissimis poenis arbitrio Sanctitatis Suae et successorum, habito tamen respectu ad qualitatem transgressionis et transgressorum infligendis ».

Ex Dec". Clem. XIII: « Idemque omnino secretum sub iisdem censuris et poenis ab iis etiam servari iussit omnibus, quibus talia negotia, et causae aliquando communicari contigerit, quos propterea de hac stricta secreti servandi obligatione monere mandavit, quoties eis dicta negotia et causae communicabuntur ».

Ad 2[m] quaesitum: in Dec". Clem. XI. « Quoniam vero... Sanctitas sua stricte mandavit quod imposterum ad nominationem et instantiam faciendam ab unoquoque D. Card. Generali Inquisitore pro suo servitio aliquos ad iuramentum de secreto S. Officii amplissime servando admittendos, quorum alter sit studii adiutor, et alter amanuensis, unus tamen theologus pro materiis theologicis admitti possit, quem ex qualificatoribus eligere Sanctitas Sua praefatos DD. Cardinales vehementer hortatur. Ad instantiam vero et nominationem DD. Consultorum neminem imposterum ad secretum admitti voluit... Indulsit tamen DD. Cardinalibus, ut ad instantiam et nominationem alicuius ex praedictis Consultoribus, spectata petentis indigentia, et personae nominatae qualitate, unam tantum eidem concedere possint, qui ad tale secretum admittatur ».

Ad 3um quaesitum. Ex Dec^o^. Clem. XI: « Porro tale secretum sub iisdem censuris et poenis observandum esse declaravit Sanctitas sua etiam cum DD. Card. Generalibus Inquisitoribus a curia absentibus quibuscumque ». - Ex Dec^o^. Clem. XIII: « Volens insuper Sanctitas Sua occurrere, ne S. Officii negotia et causae aliis praeterquam iis, quibus opus est, innotescant, statuit et mandavit ut sub eisdem censuris et poenis secretum omnino custodiatur etiam cum Qualificatoribus, et librorum Revisoribus in iis rebus, negotiis et causis in quibus ipsi Qualificatores et Revisores librorum nullam operam contulerint, aut conferre debebunt, utpote nec propositionum qualificationem nec libri alicuius revisionem iis commissam concernentibus; idemque multo magis servari iussit et praecepit etiam cum iis, qui alias quidem negotiorum S. Officii sub secreto participes fuerunt, sed finito iam, et quoquo modo cessato eorum munere nullas amplius in eiusdem S. Officii negotiis et causis partes habent, cum his enim personis quacumque dignitate et auctoritate pollentibus, voluit et sub iisdem censuris et poenis mandavit nihil prorsus communicari posse, sed eas omnino haberi tamquam a S. Officio extraneas etiam quoad negotia et causas earum durante munere inceptas: firma tamen semper penes ipsas remanente obligatione secretum servandi quoad res, negotia et causas, quae eorum munere durante in S. Tribunali dicta, tractata et peracta fuerint ».

Ad 4um quaesitum, videlicet: de quibus rebus, ex Dec^o^. Clem. XI: « in omnibus et quibuscumque causis et negotiis aliisque rebus, quae in eodem S. Tribunali dicentur et tractabuntur et peragentur, etiam super libris aut doctrinis examinandis, et personis ad eorum revisionem, seu relationem deputandis, exceptis tantum causis mere civilibus (fortassis in tempore anteacto) nec directe nec indirecte fidem aut religionem tangentibus... » - Ex Dec^o^. Clem. XIII: « nominatim statuit et decrevit, ut omnes Emi. Card. Inquisitores generales et consultores ,aliique omnes S. Inquisitionis officiales... ceterique etiam ad secretum admissi non solum in causis et negotiis dicti S. Officii, sed in aliis etiam ad illud non spectantibus, quae in eodem S. Tribunali per modum examinis, consultationis, voti, tam in Congr. coram Sanctitate Sua, quam in aliis Congr. DD. Emorum. Cardinalium et Consultorum proponi aut alio quovis modo per-

tractari ac discuti contigerit, servent solitum secretum, ut in causis S. Officii, ita quidem ut omnia negotia et causae in eodem S. Tribunali pertractanda et discutienda sub inviolabili secreto retineantur; exceptis tantum causis mere criminalibus et civilibus (forsitan pro tempore transacto) nec directe nec indirecte fidem aut religionem tangentibus: et hoc sub eisdem poenis et censuris ac prae ceteris sub poena excommunicationis l. s. eo ipso et absque alia declaratione incurrenda, cuius absolutionem Sanctitas Sua sibi tantum, suisque successoribus reservavit, sublata cuique praeterquam in mortis articulo, ac ipsi etiam Card. Poenit. maiori quacumque super hoc absolvendi facultate ».

Ad 5[m] quaesitum; ex Dec°. Clem. XI: « eamdem secreti obligationem permanere voluit Clem. XI etiam causis et negotiis finitis, iis tantum rebus exceptis, quae in fine et expeditione earumdem causarum et negotiorum legitime publicari contigerit ».

Ad 6[m] quaesitum, ex Dec. Clem. XI: « Item voluit et mandavit Sanctitas Sua quod supradictum iuramentum praestetur a DD. Cardinalibus et Consultoribus in Sacra Congr. S. Officii coram DD. Cardinalibus Inquisitoribus. A Qualificatoribus autem, Revisoribus et aliis quibuscumque iuxta proportionem munerum et rerum assumptis ad inserviendum S. Tribunali praestetur coram P. Commissario cum interventu Notarii S. Officii quodque in formula iuramenti de secreto servando praestandi ab omnibus supradictis praesens decretum summatim inseratur, et eiusdem decreti exemplum cuilibet, tam ex dictis Card. quam ceteris officialibus ad quos pertinet transmittatur, iis vero qui ad secretum in posterum admittentur in actu ipsius iuramenti tradatur ». - Ex Dec°. Clem. XIII: « ac praesens decretum... iis qui ad secretum in posterum admittentur,... in actu ipsius iuramenti omnino tradi voluit et praecepit; idemque hoc suum decretum ad perpetuam rei memoriam in actis S. Officii referre mandavit ».

Ad 7[m] quaesitum, ex Dec°. Clem. XI: « Quod si in aliquo casu quis dubitet de huius secreti obligatione, Sanctitas Sua declaravit interpretationem faciendam esse in favorem secreti ». - Ex Dec°. Clem. XIII: « Ssmus Dominus... specialiter praecepit ut si in aliquo casu quis dubitet de secreti obligatione sive

quoad res sive quoad personas, interpretatio semper fieri debeat in favorem secreti... ».

In normis specialibus supra citatis[1] dicitur: « Praeter commune iusiurandum, (quod dabunt, coram suo Praelato, cuiusvis ordinis administri, antequam adsciscantur. Normae communes, Cap. III.) omnes qui aliquo munere in Consistoriali Congr. funguntur, illud etiam dabunt, quod S. Officii iusiurandum dicitur ». Additurque formula, in qua licet animadvertere concordantias et differentias cum secreto antea exposito. - Convenit iurisiurandi formula cum secreto S. Officii, quoad sanctionem (nempe: eiusdem excommunicationis pariter reservatae et sub aliis poenis gravioribus), quoad personas erga quas observandum est, (videlicet: etiam eiusdem Congr. non commorantes habitualiter in Urbe), et quoad tempus in quo servandum est secretum (scilicet: etiam negotiis finitis, nisi publicentur). - Sed in formula iuramenti, 1° non exprimitur vocabulum « indirecte » quoad modum laedendi secretum, 2° non fit mentio aliarum personarum, quae ad idem secretum admittantur (quamvis puto non defuturas); 3° sunt obiectum illius secreti, « quae ad Episcoporum, Administratorum Apostolicorum aliorumque Ordinariorum electionem, vitam, mores agendique rationem delata sint; itemque in omnibus quae ad dioecesium erectionem seu earumdem unionem spectent », et 4° coram quibus emittendum sit, et de interpretatione ipsius iuramenti, nihil ex formula eruitur expresse, quamvis puto aptanda esse quae de secreto S. Officii decreta sunt. - Bene notanda est clausula finalis sequens: « Denique si supplices libellos, commendationes aut litteras de memoratis negotiis a qualibet persona receperim, Sacrae Congr^i. rem patefaciam ».

233. **Necessarius Rom. Pont. interventus in actis.** Limitationes servandas in Romanae Curiae actibus ex Const. « Sapienti consilio » in fine, ast omissa clausula irritante, desumit *can. 244, § 1. Nihil grave aut extraordinarium in iisdem Congregationibus, Tribunalibus, Officiis agatur, nisi a Moderatoribus eorumdem Romano Pontifici fuerit antea significatum.* Quod ad eos pertinet servare, servatumque fuisse censendum est, etsi publice notum non facerent illi, sicut in documentis expri-

[1] C. VII Art. II n. 4°.

mere solent, nisi aliunde certo constaret praedictam fuisse omissam significationem.

Quod dictum est ante §^m 1^m, idem applicetur § 2. *Gratiae quaevis* concessae per rescriptum, vel aliter, atque in controversiis seu actis datae *resolutiones indigent pontificia approbatione* in forma quidem communi, quae relinquit acta uti Sacrae Congregationis, a) *exceptis iis pro quibus eorumdem Officiorum, Tribunalium, Congregationum Moderatoribus speciales facultates tributae sint*, diversae pro tempore ac S. Pontificis voluntate atque illis cognitae, b) *exceptisque sententiis Sacrae Romanae Rotae et Signaturae Apostolicae.*

234. **Dubia de competentia.** — In const. « Sapienti consilio » (I, 2°, 4) erat praescriptum: « Huius Congregationis erit » scilicet: S. Congr. Consistorialis « in conflictatione iurium, dubia solvere circa competentiam Sacrarum Congregationum ». Et quidem satis rationabiliter, quia haec Congregatio magis delimitatam obtinuerat competentiam, eique Romanus Pontifex praeest; tamen adhuc melius, quando multa dubia fuerunt iam soluta, providit in Codice *can. 245. Controversiam, si qua exoriatur, de competentia inter Sacras Congregationes, Tribunalia et Officia Romanae Curiae*, de quibus posterioribus non fiebat mentio in cit. Const^s. loco, *dirimit coetus S. R. E. Cardinalium, quos Romanus Pontifex singulis vicibus designaverit.* Et ita factum est die 24 Martii 1919 [1], quamvis nunc occurrente casu, ad manum habet coetum alia simili de causa designatum ac permanentem, de quo utpote constituto post Codicem is non loquitur, proindeque hoc in loco est opportune noscendus. Nempe: Benedictus XV in *Motu proprio* «Cum iuris canonici Codicem» [2] ait: « ne aut incertis privatorum hominum de germano canonum sensu opinionibus et coniecturis, aut crebra novarum legum varietate » reprobanda, nisi vera necessitas aut maxima utilitas eam postulet: ne ergo « tanti operis », Codicis nempe « stabilitas in discrimen aliquando vocetur »; decernit: « I. Exemplum decessorum Nostrorum secuti, qui decretorum Concilii Tridentini interpretationem proprio Patrum Cardinalium coetui commiserunt, Consilium seu *Commissionem*, uti vocant, constituimus, cui uni ius erit Codicis canones authentice interpretandi, audita tamen, in rebus maioris momenti, Sacra ea

[1] CO. XI, 251. — [2] 15 Sept. 1917.

Congregatione cuius propria res sit ,quae Consilio disceptanda proponitur. Idem vero Consilium constare volumus ex aliquot S. R. E. Cardinalibus, quorum unus coetui praesit, Auctoritate Nostra et successorum Nostrorum deligendis; his accedent tum vir probatus, qui sacri Consilii erit ab Actis, tum aliquot Consultores ex utroque clero iuris canonici periti, eadem Auctoritate designandi; sed Consilio ius erit Consultores quoque Sacrarum Congregationum, pro sua quemque re, sententiam rogandi.

II. Sacrae Romanae Congregationes *nova Decreta Generalia* iamnunc ne ferant, nisi qua gravis Ecclesiae universae necessitas aliud suadeat. Ordinarium igitur earum munus in hoc genere erit tum curare ut Codicis praescripta religiose serventur, tum *Instructiones*, si res ferat, edere, quae iisdem Codicis praeceptis maiorem et lucem afferant et efficientiam pariant. Eiusmodi vero documenta sic conficiantur, ut non modo sint, sed appareant etiam quasi quaedam explanationes et complementa canonum, qui idcirco in documentorum contextu peropportune afferentur.

III. Si quando, decursu temporum, Ecclesiae universae bonum postulabit, ut novum generale decretum ab aliqua Sacra Congregatione condatur, ea ipsa decretum conficiat, quod si a Codicis praescriptis dissentiat, Summum Pontificem de eiusmodi discrepantia moneat. Decretum autem, a Pontifice adprobatum, eadem Sacra Congregatio ad Consilium deferat, cuius erit, ad decreti sententiam, canonem vel canones redigere. Si decretum a praescripto Codicis discrepet, Consilium indicet cuinam Codicis legi nova lex sufficienda sit; si in decreto res vertetur de qua Codex sileat, Consilium constituat quo loco novus canon vel novi canones sint in Codicem inserendi, numero canonis, qui proxime antecedit, *bis*, *ter*, etc., repetito, ne canon sede sua moveatur ullus aut numerorum series quoquo pacto perturbetur. Quae omnia, statim post Sacrae Congregationis Decretum, in *Acta Apostolicae Sedis* referantur ».

Praelaudata « commissio [1] statuit respondendum esse tantum dubiis propositis ab Ordinariis, a Superioribus maioribus Ordinum et Congregationum religiosarum, etc., non vero iis quae proponantur a privatis personis, nisi mediante proprio

[1] 9 Dec. 1917, CO. X, 77.

Ordinario ». - Ex alia parte invenimus testimonium sequens sub nota in Actis Aplcae. Sedis (XI, 480) : « Nella adunanza plenaria del 9 dicembre 1917, gli Emi. Padri, propostosi il seguente dubbio : *Utrum dubia quae minoris sint momenti aut non multum difficultatis habeant, solvi possint ab Emo. Praeside Commissionis*, hanno risposto *Affirmative* ».

ART. I. — *De Sacris Congregationibus.*

CAN. 246. - Singulis Congregationibus praeest Cardinalis Praefectus, vel, si eisdem praesit ipsemet Romanus Pontifex, eas dirigit Cardinalis Secretarius; quibus adiunguntur Cardinales quos Pontifex eis adscribendos censuerit, cum aliis necessariis administris.

CAN. 247. - § 1. Congregatio S. Officii, cui ipse Summus Pontifex praeest, tutatur doctrinam fidei et morum.

§ 2. Iudicat de iis delictis quae sibimet secundum propriam eiusdem legem reservantur, cum potestate has criminales causas videndi non solum in gradu appellationis a tribunali Ordinarii loci, sed etiam in prima instantia, si directe ad ipsam delatae fuerint.

§ 3. Ipsa sola cognoscit ea quae, sive directe sive indirecte, in iure aut in facto, circa privilegium, uti aiunt, Paulinum et matrimonii impedimenta disparitatis cultus et mixtae religionis versantur; itemque ad eam spectat facultas dispensandi in hisce impedimentis. Quare quaelibet huiusmodi quaestio ad hanc Congregationem est deferenda, quae tamen potest, si ita censeat et casus ferat, quaestionem remittere ad aliam Congregationem vel ad Tribunal Sacrae Romanae Rotae.

§ 4. Ad eandem pertinet non solum delatos sibi libros diligenter excutere, eos, si oportuerit, prohibere, et dispensationes concedere; sed etiam ex officio inquirere, qua opportuniore licebit via, quae in vulgus edantur scripta cuiuslibet generis damnanda, et in memoriam Ordinariorum reducere, quam religiose teneantur in perniciosa scripta animadvertere eaque Sanctae Sedi denuntiare, ad normam can. 1397.

§ 5. Ipsa una competens est circa ea omnia quae ieiunium eucharisticum pro sacerdotibus Missam celebrantibus respiciunt.

CAN. 248. - § 1. Congregationis Consistorialis Praefectus est ipse Romanus Pontifex. Praeter alios ad eandem pertinent ex officio Cardinales Secretarius S. Officii, Praefectus Congregationis de Seminariis et Universitatibus studiorum et Secretarius Status. Inter Consultores eiusdem semper sunt Assessor S. Officii, Secretarius Congregationis pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis et Secretarius Congregationis de Seminariis et Universitatibus studiorum.

§ 2. Ad hanc Congregationem spectat non modo parare agenda in Consistoriis, sed praeterea, in locis Congregationi de Prop. Fide non obnoxiis, novas dioeceses ac provincias et capitula tum cathedralia tum collegialia constituere; dioeceses iam constitutas dividere; Episcopos, Administratores Apostolicos, Coadiutores et Auxiliares Episcoporum constituendos proponere, canonicas inquisitiones seu processus super promovendis indicere actosque diligenter expendere, ipsorum periclitari doctrinam, salvo praescripto can. 255.

§ 3. Ab hac Congregatione dependent ea omnia quae pertinent ad constitutionem, conservationem et statum dioecesium. Quare ipsa vigilat super impletis vel minus obligationibus, quibus Ordinarii te-

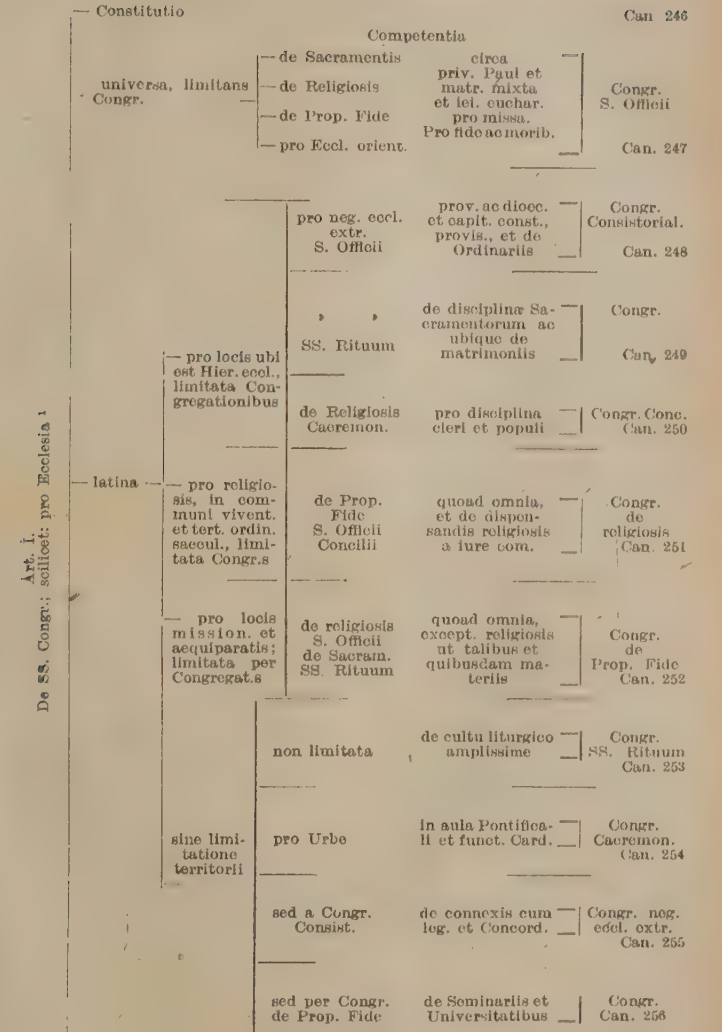

[1] Vide canones in pag. 246, 247, 262, 263, 272.

nentur; cognoscit ea quae ab Episcopis scripto relata sint de statu suarum dioecesium; indicit visitationes apostolicas examinatque eas quae fuerint absolutae, transmissis in utroque casu ad singulas Congregationes iis ad deliberandum negotiis quae ad eas peculiariter pertinent.

CAN. 249. - § 1. Congregationi de disciplina Sacramentorum proposita est universa legislatio circa disciplinam septem Sacramentorum, incolumi iure Congregationis S. Officii circa ea quae in can. 247 statuta sunt, et Sacrorum Rituum Congregationis circa ritus et caeremonias quae in Sacramentis conficiendis, ministrandis et recipiendis servari debent.

§ 2. Ad illam itaque spectant ea omnia, quae decerni concedique solent tum in disciplina matrimonii, tum in disciplina aliorum Sacramentorum nec non in celebratione Sacrificii Eucharistici, iis tantum exceptis quae aliis Congregationibus reservata sunt.

§ 3. Ipsa cognoscit quoque et exclusive de facto inconsummationis matrimonii et de exsistentia causarum ad dispensationem concedendam, nec non de iis omnibus, quae cum his sunt connexa. Potest tamen cognitionem horum omnium, si id expedire iudicaverit, ad Saeram Romanam Rotam remittere. Pariter ad eam deferri possunt quaestiones de validitate matrimonii, quas tamen, si accuratiorem disquisitionem aut investigationem exigant, ad tribunal competens remittat. Eodem modo ad ipsam pertinet videre de obligationibus ordinibus maioribus adnexis, atque examinare quaestiones de ipsa validitate sacrae ordinationis, aut eas ad tribunal competens remittere. Et ita porro de aliis Sacramentis.

CAN. 250.-§1. Congregationi Concilii ea pars negotiorum est commissa, quae ad universam disciplinam cleri saecularis populique christiani refertur.

§ 2. Quamobrem ipsius est curare ut christianae vitae praecepta serventur, cum facultate opportune ab eisdem fideles dispensandi; moderari quae parochos et canonicos spectant; aut quae pias sodalitates, pias uniones (etiamsi dependeant a religiosis vel erectae sint in eorum ecclesiis seu domibus), pia legata, pia opera, Missarum stipes, beneficia aut officia, bona ecclesiastica, mobilia et immobilia, tributa dioecesana, taxas Curiarum episcopalium aliaque huiusmodi attingunt. Eidem reservata est facultas eximendi a conditionibus requisitis ad assecutionem beneficiorum, quoties ad Ordinarios eorum collatio spectat; admittendi ad compositionem eos qui occuparunt bona ecclesiastica, etiam pertinentia ad religiosos; permittendi ut fideles acquirant bona ecclesiastica, a potestate civili usurpata.

§ 3. Videt quoque de iis omnibus, quae ad immunitatem ecclesiasticam pertinent, itemque de controversiis circa praecedentiam, salvo iure Congregationis de sodalibus religiosis et Congregationis Caeremonialis.

§ 4. Ad eandem pertinent ea omnia quae ad Conciliorum celebrationem et recognitionem atque ad Episcoporum coetus seu conferentias referuntur, extra loca quae subsunt Congregationi de Propaganda Fide.

§ 5. Est autem haec Congregatio competens in omnibus controversiis negotia eidem commissa spectantibus, quas in linea disciplinari pertractandas censuerit; cetera ad tribunal competens sunt deferenda.

235. **Constitutio SS. Congregationum.** — Iuxta diversitatem ac praemissum dicasteriorum Romanae Curiae ordinem, Art'. tres subnectuntur, quorum primus *De Sacris Congregationibus* inscribitur descriptis ad can. 242. Earum constitutionem in genere nobis exhibet *can. 246. Singulis Congregationibus praeest Cardinalis Praefectus vel, si eisdem praesit ipsemet Romanus Pontifex*, sicuti constat ex Codice: tum Congregationi S. Officii, tum Consistoriali ac pro Ecclesia orientali; *eas dirigit Cardinalis Secretarius, quibus* scilicet: huic Cardinali in istis et Cardinali Praefecto in aliis *adiunguntur Cardinales quos Pontifex ei adscribendos censuerit, cum aliis necessariis administris*. De his haec statuuntur in « Normis communibus »[1]. « In omnibus... S. Sedis Officiis (dicasteri) duplex erit administrorum coetus, maiorum et minorum.

Excepta S. Rota, cui propriis erit agendum normis, in caeteris officiis omnibus, administri maiores, praeside Card'. suo, Congressum constituunt ».

« Maiores [2] administri cuiusque S. Congis., Tribunalis, Officii » sicut et Consultores « a S. Pont. libere eliguntur... Litteras nominationis ad eos mittit Card.s a secretis Status ».

Sunt sequentes secundum normas speciales [3]. In Congr. de sacramentis « Praelatus a secretis et subsecretarii tres.

Theologi et sacri iuris periti aliquot... munere Consultorum funguntur.

Ex tribus subsecretariis unus, cum adiutore ac scriptoribus aliquot, in petitiones omnes circa impedimenta matrimonii praecipue incumbet. Alter subsecretarius, cum adiutore ac scriptoribus aliquot, ceteras curabit preces ad matrimonia pertinentes, uti sanationes in radice, natalium restitutiones, questiones de iustis aut irritis nuptiis vel de dispensatione in matrimonio rato, dubia et huiusmodi alia.

Tertius subsecretarius, cum adiutore et aliquot scriptoribus, sacrae Ordinationis aliorumque Sacramentorum rebus, excepto matrimonio, vacabit ».

« Administri maiores » [4] in Congr Concilii et ceteris omnibus « sunt Praelatus a secretis et Subsecretarius » seu Substitutus, exceptis S. Congr^e. pro Ecclesia Orientali, quae constituta est sicut Consistorialis, et Congr^e. S. Officii.

[1] C. I. 1° et 3°. — Ib. C. II. 1° et 11°. — [3] C. VII. Art. III. 1° 2° 4° 5° 6°. — [4] Ib. art. IV. 1° 2°.

In Congr. Conc. « *Consultorum* aliqui probati sint temporalium etiam gerendarum rerum peritia ».

Memoriae iuvandae causa, Congr. Romanae sequentes convenienter sic distributae ac ordinatae sunt. Nam Ecclesia catholica, utpote societas supernaturalis supponit omnino fidei fundamentum, quo sublato Ecclesia et quidquid est in ea corrueret: hinc primus locus tribuendus Cong^i. S. Officii quae fidem tuetur; postea societas maxime indiget in ordine perfectionis 1° potestate qua conglutinatur et ad finem dirigitur, quam potestatem exercentes subiiciuntur Cong. Consistoriali; 2° subsequuntur media supernaturalia quibus perficiuntur fideles et ad finem perducuntur, hinc Cong. de disciplina sacramentorum; et 3° membra seu elementum materiale societatis ,quorum disciplina sive cleri sive populi concredita est S. Cong. Concilii. - Sunt vero personae quaedam, territoria et res quae exposcunt specialem curam Ecclesiasticae auctoritatis: videlicet: fideles qui peculiariter vacant studio sanctitatis acquirendae, legibusque peculiaribus dirigendi sunt, praeponitur ergo eis Cong. religiosorum; territoria inveniuntur, quae ob missiones vel ob recenter erectam hierarchiam episcopalem nequeunt convenienter regi iure can. communi, et pro his regionibus adest S. Cong. de Prop. Fide; atque cultus divinus maxime deservit exercitio spirituali sanctificationis, ac abusibus superstitionis expositus est, unde S. Cong. Rituum, cui accedit ob connexionem S. Cong. Caeremonialis.

Pro negotiis vero quae in dies eveniunt atque expostulabant quandoque Congregationem extraordinariam, et quae nunc temporis frequentius accidunt, in promptu habetur Congregatio pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis. Ultimo Ecclesia providere debuit non solum ordinariis ac extraordinariis necessitatibus quae praesentes sunt, sed etiam duratura usque ad finem saeculi, memor praecepti Apostoli[1]: « quae audisti a me per multos testes, haec commenda fidelibus hominibus qui idonei erunt et alios docere », in futuri providentiam servat idipsum in Seminariis atque Universitatibus, non solum per doctrinam theologicam et Sacrae Scripturae, sed etiam edocens ius canonicum quo Ecclesia gubernatur, et sanam philosophiam, ut ita sacri ministri sint ad redarguendum idonei ac bene ins-

[1] II. ad Timoth. cap. II v. 2.

tructi. Denique harum Congregationum vices pro Ecclesia Orientali gerit, quae hoc titulo est insignita.

236. **Competentia Congr. S. Officii, ac specialis constitutio.** — Sequuntur undecim canones de singulis Congregationibus. - *Can. 247.* § 1. Inter SS. Congregationes Romanas prima propter eius scopum, et quae hac solum de causa « Sacra Suprema » etiam dicitur, est *Congregatio S. Officii, cui ipse Summus Pontifex praeest*, atque *tutatur doctrinam fidei et morum*, sive damnando propositiones sive Instructiones proponens dogmaticam doctrinam vel ius divinum attingentes, etc.

Primo instituta est a Paulo III Const. « Licet » 21 Iul. 1542, proindeque originem repetit distinctum ab inquisitione medii aevi, cui subsequuta est tamquam superius complementum.

« 1° Huius Congregationis administri maiores, post Cardinalem a secretis, sunt Adsessor et Commissarius » [1].

Cardinalis a Secretis deligitur a S. Pontifice inter Cardinales Generales Inquisitores ex quibus constat haec Congregatio. Adsessor est unus ex Romanae Curiae Praesulibus, et Commissarius alius ex Ord. Praed. S. Theologiae Magister. Adsessor ad instar Secretarii aliarum Congregationum praeparat negotia praesertim extraiudicialia. Commissario vero potius demandata est cura praeparandi ac instruendi causas criminales ibidem iudicandas et adiutores habet duos eiusdem ordinis socios. Insuper adsunt Advocatus fiscalis qui est publicus accusator et leges tuetur, Advocatus etiam reorum, Notarius aliique officiales inferiores.

(Loc. cit.) « 2°. Consilium constat, ut ante, Consultoribus a Summo Pontifice nominandis. Praeter Consultores, pergunt esse nonnulli Censores, vulgo Qualificatori ». Horum est censuram ferre de libris aut propositionibus S. Officii iudicio subiiciendis. Ut consultores nati habebantur Magister S. Palatii Aplici., P. Generalis Ord. Praed., et Sacerdos professus Minorum Conventualium. Nihil de hoc cavetur in Iure novissimo Codicem praecedente.

4° « Unus ex substitutis Notariis officium sibi assumit imponendae taxationis rescriptis, quibus dispensatio conceditur ab impedimentis *disparitatis cultus*, et *mixtae religionis*...

5° Alterius est epistolas et rescripta distribuere, debitamque pecuniam exigere ».

[1] Ordo servandus.. Pars altera. C. VII, Art. I.

237. **Ut tribunal.** — § 2. *Iudicat de iis delictis quae sibimet secundum propriam eiusdem legem* (notetur) *reservantur*, ex quibus verbis infertur evidenter: Congregationem S. Officii esse simul Tribunal competens unicum in Curia Romana de his causis prae aliis eiusdem Curiae dicasteriis. Imo cum quadam praerogativa; sequitur enim canon: *cum potestate has criminales causas*, sic vocatas ad normam can. 1552, § 2, 2° quia de punitione delicti in eis agitur, *videndi non solum* a) *in gradu appellationis a tribunali Ordinarii loci*, cui reservantur etiam prae regularibus Praelatis hae causae ex can. 501, § 2, *sed etiam* b) *in prima instantia, si directe ad ipsam delatae fuerint*. Quod iudicium, cum sit de iis delictis, quae haeresis suspicionem, vel superstitionem multiplicis speciei, vel sacramenti poenitentiae violationem ratione abusus aut sigilli sacramentalis continet, ac in his materiis « ex ipsa rei natura etiam Orientalem Ecclesiam afficiunt canones » (can. 1), in orientales quoque ut tribunal est competens S. Officii Congregatio, quamvis poenae ipsis infligendae v. gr. reductio ad statum laicalem ac earum inflictio pro delicto isto vel altero sint moderandae secundum propriam orientalium disciplinam ,quia Codex « ipse unam respicit Latinam Ecclesiam » (can. 1). - Quid innuant illa verba: delicta quae sibimet « secundum propriam eiusdem legem » reservantur, videtur erui posse ex fontibus ad hunc canonem citatis; videlicet[1]: « Eidem proinde soli manet iudicium de haeresi aliisque criminibus, quae suspicionem haeresis inducunt », et horum expresse mentio fit in Lib. V Codicis v. gr. [2] can. 2316 et can. 2319, § 2. [3] Item scriptum invenitur in « Normis peculiaribus »[4] : « 6° In tractandis negotiis, quae ad catholicam doctrinam moresque pertineant, et in iudicia ferendo de criminibus haeresis aliisve suspicionem haeresis inducentibus,

[1] Const. cit. § 1, n. 1°, 2.

[2] Can. 2316. Qui quoquo modo haeresis propagationem sponte et scienter iuvat, aut qui communicat in divinis cum haereticis contra praescriptum can. 1258, suspectus de haeresi est.

[3] Can. 2319. § 1... catholici... 2° Qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam; 3° Qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt; 4° Parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt.

§ 2. Ii de quibus in § 2, nn. 2-4 sunt praeterea suspecti de haeresi.

[4] Cap. VII, art. I.

atque in iis omnibus quae ad dispensationes ab impedimentis disparitatis cultus et mixtae religionis referuntur, Congregatio S. Officii suo more institutoque procedit, sibique propriam consuetudinem retinet, servatis normis in hac lege constitutis, quantum cum necessaria S. Officii disciplina componi possint.. 7° Mos procedendi S. Officii de quo in superiore num. 6°, itemque temporalis suae administrationis gerendae ratio, quamprimum erunt scripto redigenda, et postquam a Patribus Cardinalibus revisa fuerint, per Card. a secretis Summo Pontifici erunt subiicienda ut approbentur ». Quod factum esse praesumendum est, atque forsitan S. Officii legem propriam in canone Codicis appellari. Et hucusque prima principalis pars competentiae eius quae latius patet.

238. **In re matrimoniali.** Sequitur altera pars valde ampliata post Const. « Sapienti consilio » per Decretum S. Congregationis Consistorialis sine data, sed insertum in « Actis Aplcae. Sedis » (II, 56) quod his verbis refert § 3. *Ipsa sola cognoscit ea quae, sive directe sive indirecte, in iure aut in facto*, putamusque id exceptionaliter servandum prae Commissione Cardinalitia Codicis interpretandi, ut haec consulat prius S. Officii Congregationem antea possidentem ius praedictum. Sequitur obiectum cognitionis, nempe: *circa* a) *privilegium, ut aiunt, Paulinum et* b) *matrimonii impedimenta disparitatis cultus et* c) *mixtae religionis versantur: itemque ad eam spectat* d) *facultas dispensandi in hisce impedimentis*. Atque sic limitatur potestas Congr^ne. de disciplina Sacramentorum. E contra prodiit Declaratio S. Congr^ne. Consist^lis,[1] ad sequens: « Dubium VI. Utrum Congr. pro negotiis rituum orientalium valeat etiam in posterum concedere dispensationes matrimoniales mixtae religionis ac disparitatis cultus? - Ad VI Affirmative, excepto tantummodo privilegio Paulino quod pertinet ad Congregationem S. Officii ». Quia vero desinente eadem Congregatione die XXX Nov. 1917, seorsum S. Congr. pro Ecclesia Orientali existit a die 1^a^ mensis insequentis, de qua posteriori statutum est (can. 257, § 2): « pro Ecclesiis ritus orientalis omnibus facultatibus potitur aliarum Congregationum, incolumi iure Congregationis S. Officii », sequitur illam Congregationem acquisivisse ius ad illas dispensationes vi Declarationis praedictae, quia solum privilegium

[1] 12 Nov. 1908. CO. I, 148.

Paulinum per eam remansit de iure Congregationis S. Officii pro illis Ecclesiis. - Infertur in canone: *Quare quaelibet huiusmodi quaestio ad hanc Congregationem* etiam prae Congregatione pro Ecclesia Orientali *est deferenda, quae tamen potest, si* a) *ita censeat et insuper* b) *casus ferat, quaestionem remittere ad aliam Congregationem*, quae indeterminata est, v. gr. de disciplina Sacramentorum, pro Ecclesia orientali, *vel ad Tribunal Sacrae Romanae Rotae* praecise quando iudiciali ordine sit tractanda.

239. **Circa libros et scripta.** — Eidem Congr^ni accreverat competentia iuxta M. pr. « Alloquentes » Bened. PP. XV feliciter regnantis [1]. « I. S. Congregatio Indicis iam nunc non erit. II. Quod fuit usque adhuc proprium munus S. Congr. Indicis, erit posthac S. Officii de libris ceterisque scriptis censuram ferre ». Hinc verba Const^nis « Sapienti consilio » de Congr^ne Indicis competentia (sub n. 7° 1) refert canonis § 4. *Ad eamdem pertinet non solum* a) *delatos sibi libros diligenter* excutere, i. e. examinare, *eos, si oportuerit*, b) *prohibere*, nam si non oporteat, poterit saltem silentio dimittere, *et* c) *dispensationes concedere* quoad vetitum librorum ac ephemeridum, *sed etiam* d) *ex officio inquirere*, indito primum a Const.^ « Sapienti consilio », *qua opportuniore licebit via, quae in vulgus edantur scripta cuiuslibet generis damnanda, et* e) *in memoriam Ordinariorum reducere, quam religiose teneantur in perniciosa scripta animadvertere eaque Sanctae Sedi denuntiare, ad normam can. 1397* [2]; seu quod idem est: hunc canonem urgere in praxim, hinc limitatio Sacrae Congr. sequentis saltem per cumulativam competentiam. Revera hoc obiectum valde connectitur cum scopo principali Congr. S. Officii, quem in genere § 1 edixit, cui subsequuntur alii quatuor, unusquisque de materia speciali et aliam diversam Congregationem limitans vel Tribunal.

[1] 25 Mart. 1917, CO. IX, 167.

[2] Can. 1397. § 1. Libros quos perniciosos iudicaverint, ad Apostolicam sedem deferre; id autem peculiari titulo pertinet ad... locorum Ordinarios.

§ 4. Locorum Ordinarii per se aut, ubi opus fuerit, per sacerdotes idoneos vigilent in libros, qui in proprio territorio edantur aut venales prostent.

§ 5. Libros qui subtilius examen exigant vel quibus ad salutarem effectum consequendum supremae auctoritatis sententia requiri videatur, ad Apostolicae Sedis iudicium Ordinarii deferant.

240. **Circa ieiunium eucharisticum.** — Nempe: sicut §[us] tertius restringit Congr[s]. de disciplina Sacramentorum competentiam ex C. « Sapienti consilio » sortitam, ita aequaliter illam limitat § 5. *Ipsa una competens est circa ea omnia quae ieiunium eucharisticum pro sacerdotibus Missam celebrantibus respiciunt.* Optime, ut severius pro ipsis haec lex retineatur.

Iuvat innuere quod de modo procedendi in examine et prohibitione librorum semper servata fuit apud Indicis Congr[m]. Const. « Sollicita ac provida » Bened. XIV [1] continens regulas prudentia refertas, quae tamen in seipsa non amplius viget. Praeterea ex M. pr. « Alloquentes » n. III: « Ad ministeria quae erant apud S. Officium, accedat peculiaris Sectio de Indice; eique addicantur Officiales, qui extinctae Congregationi ministrabant. - Rationem autem eius Sectionis ordinandae S. Congr. S. Officii definiet, Nobisque (ait Pontifex) probandam proponet ». Nec IV utilem scitu praeterire lubet. « Ne... Congr[i]. S. Officii negotiorum moles nimis hac accessione crescat, quidquid ad Indulgentias pertinet, omne iam esto Poenitentiariae Apostolicae: quae quidem pro suo instituto iudicabit de omnibus quae spectant ad usum et concessiones Indulgentiarum, salvo iure S. Officii videndi ea quae doctrinam dogmaticam circa novas orationes et devotiones respiciunt ».

241. **Constitutio Congr[s]. Consistorialis.** — *Can. 248. § 1. Congregationis Consistorialis Praefectus est ipse Romanus Pontifex. Praeter alios* S. R. E. Cardinales, ut vidimus in genere, *ad eandem pertinent ex officio, et* solummodo dum sunt in eo, tres *Cardinales* nempe: *Secretarius S. Officii, Praefectus Congregationis de Seminariis et Universitatibus Studiorum et Secretarius Status. Inter consultores eiusdem semper sunt,* officii causa quo designantur, *Assessor S. Officii, Secretarius Congr. pro negs. eccles. extraord. et Secrs. Congrs. de Seminariis et Universitatibus Studiorum.* Qui correlativi sunt Cardinalibus praedictis. Paragrapho ergo isti de Congregationis huius constitutione sequuntur alii duo de ipsius competentia.

242. **Competentia.** — § 2. *Ad hanc Congregationem spectat non modo parare agenda in Consistoriis* unde illius appellatio, v. gr. schedas de provisione ecclesiarum, concessiones palliorum, *sed praeterea,* a) *in locis Congregationi de Propaganda*

[1] 9 Iul. 1753.

Fide non obnoxiis, et est prima circumscriptio ratione locorum, I° *novas dioeceses ac provincias* de quibus sunt can. 215 et 272 *et capitula tum cathedralia tum collegialia* definienda in canone 391 *constituere*; II° *dioeceses iam constitutas dividere* ad normam can. 215; III° *Episcopos* de quibus can. 329 et seqq., *Administratores apostolicos* de quibus can. 312 et seqq. *Coadiutores et Auxiliares Episcoporum* de quibus can. 350 et seqq. *constituendos proponere*, IV° *canonicas inquisitiones seu processus super promovendis indicere* iuxtà dicenda in can. 330 *actosque diligenter expendere*, V° *ipsorum periclitari doctrinam*, et adiungitur alia circumscriptio competentiae per verba: b) *salvo praescripto can. 255* videndo in huius explicatione.

Posita competentia quoad divisiones territoriales faciendas per Sedem Apostolicam, et capitula et promotiones Episcoporum illi reservatas; transit ad aliam competentiae partem consequentem ex illa, primo in genere expressam, postea in specie. - § 3. *Ab hac Congregatione dependent ea omnia quae pertinent ad* a) *constitutionem*, b) *conservationem et* c) *statum dioecesium*, sub quo nomine veniunt quoque hic Abbatiae seu Praelaturae nullius ex can. 215, § 2. *Quare ipsa vigilat* a) *super impletis vel minus obligationibus, quibus Ordinarii* locorum ex can. 198, § 1 *tenentur*. Prosequitur canon: b) *cognoscit ea quae ab Episcopis scripto relata sint de statu suarum dioecesium* ad normam can. 340, § 1, et can. 323, § 1, quia nomine Episcopi ad normam can. 215, § 2 venit etiam hic Abbas vel Praelatus nullius. Sacra haec Congregatio c) *indicit* etiam *visitationes apostolicas* d) *examinatque eas quae fuerint absolutae*, et notanda sequens praescriptio: *transmissis in utroque casu*, nempe: relationis de statu et examinis de visitatione praedicta iam absoluta, *ad singulas Congregationes iis ad deliberandum negotiis quae ad eas peculiariter pertinent.*

243. **Competentia S. Congr. de disciplina Sacramentorum.** — De S. Congregatione per ordinem tertia dedimus specialia quoad subsecretarios et consultores. Tres paragraphos habet canon sequens, quorum primus de ipsius competentia in genere, secundus de eadem in specie, ac tertius de quaestionibus apud ipsam dirimendis. *Can. 249*. § 1. *Congregationi de disciplina Sacramentorum proposita est universa legislatio circa disciplinam septem Sacramentorum;* quo loquendi modo exclu-

ditur doctrina de ipsis cum fide intime connexa, et quae cadit sub competentia S. Officii quam ipsum tutatur, additurque adhuc admonitio de limitatione quoad disciplinam in can. 247 adnotata, scilicet: *incolumi iure* a) *Congregationis S. Officii circa ea quae in can. 247 statuta sunt*, quibus verbis etiam doctrina ut obiectum illius expresse comprehenditur; alia ex parte item limitatur competentia quoad sacramenta, quando adiungitur b) *et Sacrorum Rituum Congregationis circa ritus et caeremonias quae in Sacramentis conficiendis, ministrandis et recipiendis servari debent*, et quae partem non modicam efficiunt disciplinae septem Sacramentorum. Quid nomine illorum rituum et harum caeremoniarum veniat, videbimus in huius Congregationis explicatione.

§ 2. *Ad illam itaque spectant ea omnia, quae decerni concedique solent* a) *tum in disciplina matrimonii*, b) *tum in disciplina aliorum Sacramentorum*, ex iure igitur ecclesiastico, *nec non* c) *in celebratione Sacrificii Eucharistici, iis tantum exceptis quae aliis Congregationibus reservata sunt*. Expresse igitur, sicut indicatur verbo « reservata ».

§ 3. *Ipsa cognoscit quoque et exclusive*, i. e. unice cum exclusione alterius dicasterii cuiuslibet, a) *de facto inconsummationis matrimonii et* b) *de existentia causarum ad dispensationem concedendam*, quae necessariae sunt ad dispensationis validitatem, *necnon* c) *de iis omnibus, quae cum iis sunt connexa*. Quacum locutione fit salvum illius cognitionis ius exclusivum. - Sed libertas prudens ipsi relinquitur ex his quae sequuntur. *Potest tamen cognitionem horum omnium, si id expedire iudicaverit, ad Sacram Romanam Rotam remittere*, ad hoc ut secundum strictum ius examinentur vel modo peritiori. - *Pariter* d) *ad eam* Congregationem *deferri possunt quaestiones de validitate matrimonii*, velut ad Congregationem competentem, exceptis deferendis ad Congregationem S. Officii, *quas tamen*, illas de quibus hic canon, *si accuratiorem disquisitionem aut investigationem exigant*, de quo iudicat Congregatio, tunc praeceptive *ad tribunal competens* primae videlicet instantiae *remittat*. Hoc comma in sequenti ampliatur: *Eodem modo ad ipsam pertinet* e) *videre de obligationibus ordinibus maioribus adnexis*, utpote munus connexum cum sequenti examine, sed etiam extra hoc ipsum, f) *atque examinare quaestiones de*

ipsa validitate sacrae ordinationis, aut eas ad tribunal competens remittere. Omnino ut in praecedenti commate. Tribunal competens in Lib. IV discitur. Ampliatur explicatio competentiae ex ultima canonis clausula: *Et ita porro de aliis Sacramentis.*

Fere iisdem verbis Const. « Sapienti consilio » eiusdem Congr^s. competentiam tradit.

244. **Competentia S. Congr. Concilii.** — Sequitur Congregatio Concilii, nomine quidem convenienti, quia prosequitur scopum, quem sibi proposuit Conc. Tridentinum, reformationem scilicet cleri et populi christiani; sed huius Congr. ius est hodie imminutum quoad interpretationem Decretorum illius Concilii, non solum post novi Codicis promulgationem, quia illa Decreta quae in Codice inserantur authentice interpretanda erunt a Commissione Pontificia ad hoc instituta; sed etiam prius, quia erat distributum illud ius inter omnes Congregationes pro uniuscuiusque materia, quod eruebatur ex Normis post Curiae Romanae pianam reformationem, et authentice constabat.

Can 250. § 1. *Congregationi Concilii ea pars negotiorum est commissa, quae ad universam disciplinam cleri saecularis,* quatenus ipse distinguitur a religiosis, *populique christiani refertur.* « Disciplinam » accipiamus praeceptorum praxim iuris vel divini vel ecclesiastici.

Posito principio generali, competentiam illius Congregationis explicat § 2. *Quamobrem ipsius est curare ut,* non iam solum Ecclesiae sed, sicut in canone dicitur, a) *christianae vitae praecepta serventur* b) *cum facultate opportune ab eisdem fideles dispensandi,* quod de praeceptis Ecclesiae est intelligendum, uti sunt « abstinentiae, ieiunia, festa servanda », nam id omne fuit sacro S. Officii Consilio sublatum in const. « Sapienti consilio » (I, 1°. 4); c) *moderari quae parochos et canonicos spectant* qua tales, praeter obligationes quorumlibet clericorum: *aut quae pias sodalitates, pias uniones,* explicandas in huius Libri ultima parte, (*etiamsi* hae *dependeant a religiosis,* quia ex privilegio ab ipsis erigantur vel dirigantur, *vel erectae sint in eorum ecclesiis seu domibus,* nec dependeant ab ipsis, quamvis eorum ecclesiae sint exemptae), *pia legata* v. gr. fundationes ad cultus exercitium, *pia opera* v. gr. hospitalia quae ab Ecclesia dependeant. *Missarum stipes, beneficia aut officia*

suis in locis explicata vel explicanda, *bona ecclesiastica* sic dicta propter eorum dominii subiectum, personae videlicet morales, quaecumque sint bona illa, nempe: *mobilia et immobilia*, *tributa dioecesana*, quae ab Episcopo ad canonum normam imponantur, exceptis forsitan quae pro Seminario iniungantur, *taxas Curiarum episcopalium aliaque huiusmodi attingunt*.

Sequitur ergo ad hanc S. Congr. spectare quascumque saecularium associationes pietatis aut charitatis causa initas, et ea quae respiciunt bona temporalia ecclesiastica vel cleri solummodo saecularis ac populi, de quibus ecclesiastica potestas cognoscere debeat. Haec autem limitatio est declarata « in peculiari coetu Emorum Patrum iuxta canonem 245... designatorum... 2. Utrum concedere, servatis consuetis normis, sanationes et condonationes quoad praeteritum, et reductiones quoad futurum relate ad capellanias et alia legata, quae, licet concredita non sint Ordini aut familiae religiosae, qua tali, erecta tamen aut translata reperiuntur in ecclesiis religiosorum, spectet ad S. C. Concilii, aut potius ad S. C. de Religiosis. E.mi Patres Cardinales... respondendum censuerunt. Ad 2. Privative ad S. C. de Religiosis, quoadusque legatorum administratio et adimplementum concredita sint Religiosis ». [1] E converso amplitudo competentiae fulcitur et explicatur seq.s resp.s Sacrae Congr. Consist. 1a « Utrum competentia super confraternitates... tributa S. Congr. Concilii se extendat quoque ad confraternitates et pias uniones quae dependent ab Ordinibus et Congregationibus religiosis, vel erectae sunt in eorum Ecclesiis seu domibus an potius haec reservata sit Sacrae Congr. de Religiosis. Emi Patres [2]... respondendum censuerunt: Affirmative ad primam partem, negative ad secundam ».

2a « Utrum facultas admittendi ad compositionem eos, qui bona ecclesiastica quaecumque occuparunt, aut detinent, privative tribuenda sit Sacrae Congr. Concilii, an potius, quando agitur de bonis ad Ordines aut religiosas familias pertinentibus, eadem facultas reservanda sit Sacrae Congr. de Religiosis... Emi Patres S. Congr. Consist... respondendum censue-

[1] 24 Martii 1919. CO. XI, 251.
[2] 9 Dec. 1909, CO. I, 814.

runt: affirmative ad primam partem, neg. ad secundam »[1]. Et quidem rationabiliter, cum finis principalis huius compositionis sit spirituale bonum fidelium, atque causarum vel institutorum iuribus satis est provisum per ipsarum consensum saltem a R. Pont. suppletum, sicut per Consultorem fuit animadversum.

3ª « Utrum... spectet ad S. Congr. Concilii,... facultas permittendi Christifidelibus, ut bona acquirant Ordinibus aut Congregationibus religiosis usurpata.... Emi Patres.... censuerunt: spectare ad S. Congr. Concilii »[2].

4ª « Utrum spectet ad S. Congr. Concilii, adprobare taxas Curiarum Episcopalium, necnon dirimere quaestiones omnes, quae ad eas referuntur; an vero haec facultas reservanda sit... Sacrae Congr. Cons... Aff. ad 1^m^ partem, neg. ad 2^m^ »[3].

Haec omnia inserta sunt in canone, sicque intelligenda sunt. - Sequitur in eo: *Eidem reservata est facultas* a) *eximendi a conditionibus requisitis ad assecutionem beneficiorum*, sive ratione qualitatum subiecti, sive ratione aliarum circumstantiarum collationis, attamen solum *quoties ad Ordinarios eorum collatio spectat;* alias competens erit aliud dicasterium, scilicet: Dataria Aplca., si non sunt beneficia consistorialia, sed Sanctae Sedi reservata. Huc referenda est declaratio S. Congr. Consist. « proposito dubio: utrum facultas concedendi Religiosis paroecias saeculares spectet ad S. C. Concilii, vel potius ad S. C. de Religiosis. - Emi. Patres respondendum censuerunt: spectare ad S. C. Concilii, firma tamen obligatione pro Ordinibus et Congregationibus religiosis obtinendi a S. C. de Religiosis necessariam facultatem vel dispensationem, si ipsorum constitutiones et regulae eis prohibeant paroecias retinere et regere »[4]. Demum iuxta canonem « reservata est facultas » b) *admittendi ad compositionem eos qui occuparunt bona ecclesiastica*, quocumque modo id egerint saltem possessione, *etiam pertinentia ad religiosos* iuxta Declarationem citatam; ac c) *permittendi ut fideles acquirant bona ecclesiastica, a potestate civili usurpata.* - Post hanc longam explicationem paragraphi primi sequitur § 3. *Videt quoque* a) *de iis omnibus*,

[1] 8 Iul. 1909, CO. I, 576. — [2] 14 Mart. 1910, CO. II, 230. — [3] 21 Ap. 1910, CO. II, 329.
[4] 5 Jul. 1915. CO. VII; 327.

quae ad immunitatem ecclesiasticam pertinent, sive personalem, sive localem, sive realem, *itemque* b) *de controversiis circa præcedentiam*, quae frequentes semper fuerunt, *salvo iure Congregationis de sodalibus religiosis* quoad praecedentiam inter eos *et Congregationis caeremonialis*, quod ius infra erit explicandum. Si praecedentia sit in sacra liturgia, sub caeremoniis ac ritibus continetur.

245. **Quoad Concilia.** -- Aliam partem competentiae cum generali connexam refert § 4. *Ad eamdem pertinent ea omnia quae* a) *ad Conciliorum* tum provincialium tum plenariorum *celebrationem et recognitionem atque* b) *ad Episcoporum coetus seu conferentias referuntur*, quae ipsa Concilia supplent tempore inter ea lapso, cum limitatione addita: *extra loca quae subsunt Congregationi de Propaganda Fide.*

Ultimus paragraphus est de controversiis dirimendis ita expressus. - § 5. *Est autem haec Congregatio competens in omnibus controversiis negotia eidem commissa spectantibus, quas in linea disciplinari*, hoc est: extraiudiciali *pertractandas censuerit* iuxta eius prudens iudicium, prout constitutum iam erat in Const. « Sapienti consilio » de omnibus Congregationibus; *cetera* de negotiis eidem Congregationi commissis *ad tribunal competens sunt deferenda*, quando scilicet pertractanda erunt in forma iudiciali.

Ad complementum cognitionis circa hanc Congregationem, memorari iuvat quod legitur in Actis Aplcae Sedis (XI, 463): « Il Santo Padre, desiderando che i giovani sacerdoti, i quali abbiano compiuto il corso di diritto canonico, acquistino pratica nell'ordinario e regolare disbrigo degli affari ecclesiastici e nella particolare applicazione delle leggi canoniche in via amministrativa, il 2 ottobre 1919,... si è benignamente degnato di ordinare il ripristinamento dello Studio (prius dicti *del Concilio* ante Const. « Sapienti consilio ») presso la S. Congregazione del Concilio; il che viene effettuato con il presente atto ». Sequuntur tres conditiones admissionis: nempe: 1) sint particulariter commendati a proprio Ordinario. 2) consequuti sint lauream in iure saltem canonico, ac 3) obtineant prius *nihil obstat* ab Urbis Vicariatu. Hac obtenta ammissione debent frequentare Studium per triennium, iuxta normas peculiares. Post illud triennium recipient, si mereantur, relativum testimonium,

quod deserviet eis ut speciale requisitum ». Ita fuit dispositum sub data 11 Nov. 1919. - Illae autem normae peculiares prodierunt in lucem, sub inscriptione: « Regolamento per lo studio presso la S. Congregazione del Concilio » [1].

CAN. 251. - § 1. Congregatio negotiis religiosorum sodalium praeposita ea sibi exclusive vindicat quae respiciunt regimen, disciplinam, studia, bona et privilegia religiosorum sodalium utriusque sexus tum sollemnibus tum simplicibus votis adstrictorum, eorumque qui, quamvis sine votis, in communi tamen vitam agunt more religiosorum, itemque tertiorum Ordinum saecularium, incolumi iure Congregationis de Propaganda Fide.

§ 2. Quapropter, quaestionibus ordine iudiciario tractandis ad tribunal competens remissis et incolumi semper iure Congregationis S. Officii et Congregationis Concilii circa negotia ad ipsas spectantia, haec Congregatio quaestiones omnes suae competentiae in linea disciplinari dirimit; sed si quaestio vertatur inter religiosum sodalem et personam non religiosam, ipsa, praesertim ad instantiam partis, potest quoque, si aequum iudicaverit, eandem quaestionem ad aliam Congregationem aut tribunal remittere.

§ 3. Huic denique Congregationi reservatur concessio dispensationum a iure communi pro sodalibus religiosis, firmo praescripto can. 247, § 5.

CAN. 252. - § 1. Congregatio de Propaganda Fide missionibus ad praedicandum Evangelium et catholicam doctrinam praeest, ministros necessarios constituit et mutat, facultatemque habet tractandi, agendi et exsequendi omnia hac in re necessaria et opportuna.

§ 2. Curat ea omnia quae ad Conciliorum celebrationem et recognitionem in locis sibi subiectis pertinent.

§ 3. Eius iurisdictio iis est circumscripta regionibus, ubi, sacra hierarchia nondum constituta, status missionis perseverat. Huic Congregationi sunt etiam subiectae regiones, quae, etsi hierarchia inibi constituta sit, adhuc inchoatum aliquid praeseferunt. Eidem pariter subsunt societates ecclesiasticorum ac Seminaria quae exclusive fundata sunt eo fine, ut in eis instituantur missionarii pro exteris missionibus, praesertim quod attinet ad eorum regulas, administrationem atque opportunas concessiones ad sacram ordinationem alumnorum requisitas.

§ 4. Haec autem Congregatio tenetur ad competentes Congregationes deferre negotia quae aut fidem attingunt, aut causas matrimoniales, aut generales normas circa sacrorum rituum disciplinam tradendas vel interpretandas.

§ 5. Quod vero spectat ad sodales religiosos, eadem Congregatio sibi vindicat quidquid religiosos qua missionarios, sive uti singulos sive simul sumptos, tangit. Quidquid vero religiosos qua tales, sive uti singulos sive simul sumptos, attingit, ad Congregationem religiosorum negotiis praepositam remittat aut relinquat.

CAN. 253. - § 1. Congregatio Sacrorum Rituum ius habet videndi et statuendi ea omnia quae sacros ritus et caeremonias Ecclesiae Latinae proxime spectant, non autem quae latius ad sacros ritus referuntur, cuiusmodi sunt praecedentiae iura aliaque id genus, de quibus sive servato ordine iudiciario sive in linea disciplinari disceptetur.

§ 2. Eius proinde est praesertim advigilare, ut sacri ritus ac caeremoniae diligenter serventur in Sacro celebrando, in Sacramentis administrandis, in divinis officiis persolvendis, in iis denique omnibus quae Ecclesiae Latinae cultum respiciunt; dispensationes concedere

[1] 15 Dic. 1919. CO. XII. 50.

opportunas; insignia et honoris privilegia, tam personalia et ad tempus, quam localia et perpetua, quae ad sacros ritus vel caeremonias pertineant, elargiri, et cavere ne in haec abusus irrepant.

§ 3. Denique ea omnia agit quae ad beatificationem et canonizationem Servorum Dei vel ad sacras reliquias quoquo modo referuntur.

CAN. 254. - Ad Congregationem Caeremonialem pertinet moderatio caeremoniarum in Sacello Aulaque Pontificali servandarum et sacrarum functionum quas Patres Cardinales extra pontificale sacellum peragunt; itemque eadem Congregatio cognoscit quaestiones de praecedentia tum Patrum Cardinalium tum Legatorum quos variae Nationes ad Sanctam Sedem mittunt.

246. **Diversa limitatio competentiae SS. Congregationum.** — Antequam explicetur sequens canon, inserere utile erit quod scriptum in « Normis peculiaribus » (C. I n. 1°) adhuc viget: « Secundum praescripta Const. Sapienti consilio » simul ac Codicis « Officiorum i. e. dicasteriorum S. Sedis competentia partim territorium, partim vero materiam afficit ». « Consistorialis munia sunt circumscripta regionibus iuri communi », seu nunc temporis regulam generalem constituenti, « obnoxiis ».

« Concilii et de Seminariis et Universitatibus Congregationibus, in ipsarum competentiae negotiis, certi locorum assignati sunt limites, quemadmodum Consistoriali.

Propagandae Fidei Congregatio competentiam locis et rebus circumscriptam habet iuxta memoratae Constitutionis praescriptum » et can. 252.

Congregationes praedictae limitationi subiacent quoad territorium.

Tres sequentes aliter limitantur in propria competentia.

« Congregatio religiosorum sodalium praecipuam et propriam habet competentiam in religiosos ubicumque versantur.... salvo iure Congregationis de Propaganda Fide in religiosos qua Missionarios.

Congregationi de disciplina Sacramentorum in iis quae matrimonium spectant, competunt quoque loca Congregationi de Prop. Fide obnoxia... Circa cetera Sacramenta competentiam habet circumscriptam regionibus iuri communi subiectis ». Et Congregatio pro Ecclesia Orientali, modo peculiari respicit sibi subiectos.

« Congregationi S. Officii... Congregationibus Rituum, pro Negotiis ecclesiasticis extraordinariis, Caeremoniali, itemque Tribunalibus tum interni, tum externi fori, pro suae competentiae negotiis, nulli sunt constituti territorii limites ».

247. **Competentia Congr. de Religiosis.** — Iuxta igitur supradicta: *Can. 251. § 1. Congregatio negotiis religiosorum sodalium praeposita ea sibi exclusive vindicat*, de quibus ergo aliae Congregationes non sunt ullo modo competentes, *quae respiciunt* I° ut obiectum a) *regimen*, superiorum, etc., b) *disciplinam* i. e. regularem observantiam et legum ecclesiasticarum, c) *studia*, quibus vacant religiosi, d) *bona* quaecumque temporalia *et* e) *privilegia*, seu favores forsan contra ius, sed omittit canon « sacram ordinationem » in Normis expressam C. I. n. 1° e), II° circa personas *religiosorum sodalium* a) *utriusque sexus tum sollemnibus tum simplicibus votis adstrictorum*, b) *eorumque qui, quamvis sine votis, in communi tamen vitam agunt more religiosorum*, sive nullum speciale votum perseverantiae ediderint, sive illud vel aliud votum religionis emiserint, sive ad vota disponantur tamquam novitii, postulantes, etc., *itemque* c) *tertiorum Ordinum saecularium* ut talium, nam ad eos pertinentes sunt cleri saecularis vel populi christiani personae. Atque competentia sic descripta est intelligenda « sive res agatur inter religiosos ipsos, sive habita eorum ratione cum aliis », prout sanxit const. « Sapienti consilio » (I, 5° 1). Limitatio servanda est: *incolumi iure Congregationis de Propaganda Fide* postea innotescendo quoad controversias.

Bene sic delimitata ipsius Congr^s. de Religionis competentia, determinat ipsam § 2. *Quapropter*, a) *quaestionibus ordine iudiciario tractandis* Congregationis sententia, etsi eidem delatis, *ad tribunal competens* ad normam can. 1579 in prima instantia *remissis*, hoc primum, *et incolumi semper iure* duarum Congreg^m., videlicet: b) *Congregationis S. Officii* « circa causas ad hanc Congregationem spectantes »[1] *et* c) *Congregationis Concilii circa negotia ad ipsas spectantia* et controversias de his emergentes, *haec Congregatio quaestiones omnes suae competentiae in linea disciplinari* seu extraiudicialiter *dirimit* resolutionibus. Verba « quaestiones suae competentiae » sic enucleantur « in peculiari coetu Emorum. Patrum iuxta canonem 245... designatorum, proposito dubio: 1. Utrum omnes quaestiones, seu instantiae, quae attingunt aliquod ius, aut commodum (seu interesse) alicuius familiae religiosae, aut sodalium religiosorum, spectent privative ad S. C. de Religiosis. - Ad 1. *Affirma-*

[1] Const. Sapienti consilio I, 5° 2. CO. I, 12.

tire: in sensu tamen canonis 251 Codicis Iuris Canonici »[1]. - Etenim quod erat scriptum in Const. « Sapienti consilio », et adhuc vigens ut generalis regula, scilicet: « in omnibus causis », legatur nunc « quaestionibus » sicut supra, « quae in linea disciplinari aguntur, religioso sodali sive convento sive actore », impraesentiarum intelligendum est cum limitatione iuxta canonis concessionem: *sed si quaestio vertatur inter religiosum sodalem et personam non religiosam* sensu canonis antedicto, *ipsa* Congregatio, *praesertim ad instantiam partis*, sed etiam ex officio, *potest quoque*, semper tamen hac conditione: *si aequum iudicaverit, eandem quaestionem* iuxta formam procedendi sequendam, quam ipsa Congregatio censuerit, a) *ad aliam Congregationem aut* b) *tribunal* « competens » ut supra, non « ad Sacram Romanam Rotam », ut legitur in const. « Sapienti consilio » (I, 5° 2), nisi ad normam can. 1599, § 2, *remittere*. - Sequitur valde notandus § 3. *Huic denique Congregationi reservatur concessio dispensationum a iure communi pro sodalibus religiosis*, ab omnibus scilicet canonum praescriptis, sed non pro omnibus Congregationi eidem subditis, quia nomine sodalium « religiosorum » etiam in favorabilibus intelligendi sunt ex can. 488, 7°, « qui vota noncuparunt in aliqua religione », atque ad normam can. 567, § 1 « novitii », qui « privilegiis omnibus ac spiritualibus gratiis religioni concessis gaudent ». Unica exceptio additur praefatae competentiae per verba: *firmo praescripto can. 247*, § 5, quod, ut vidimus, est de ieiunio eucharistico ad Missae celebrationem dispensando.

Illustrant hunc paragraphum canonis et confirmant interpretationem positam quae « Emi. Patres Cardinales, quibus a SSmo. D. N. Benedicto PP. XV resolutio commissa fuit, respondendum censuerunt[2]: 3. Cuinam Congregationi competentia tribuenda sit quoad dispensationem ad Ordines sacros recipiendos a Religiosis sive ex defectu aetatis sive ab irregularitate, sive quoad alias conditiones quae ad conferendos Ordines requiruntur, sive quod ad studia pertinet quae sacris ordinationibus sunt praemittenda.

4. Cuinam Congregationi competentia tribuenda sit quoad religiosos dispensandos, qui propter morbum vel alia de causa

[1] 24 Mart. 1919, CO. XI, 251.
[2] 24 Martii 1919. CO. XI, 251.

a Missae celebratione physice vel moraliter impediuntur, veluti si pedibus consistere non valeant.

Ad 3. Ad S. C. de Religiosis. - Ad 4. Ad S. C. de Religiosis ».

Denique sub illo paragrapho indubie continetur quod disposuit Pius X s. m. in const. « Sapienti consilio » (I, 1° 4): « relaxationem vero votorum in religione seu in religiosis institutis emissorum sibi vindicat Congr. negotiis sodalium religiosorum praeposita ».

Libenter adiungimus ad huius Congr. constitutionem quod attinet: 1° ex Normis peculiaribus [1]: « Alterius ex adiutoribus proprium officium esto curare quae ad religiosos Ordines pertinent; alterius quae ad congregationes et omne genus instituta virorum; tertii quae ad congregationes et instituta mulierum. - Pro unoquoque horum munerum sui erunt scriptores distributi »; 2° Decreti tenorem « Peculiari curae » [2]: « specialis Consultorum Commissio, Praeside Card. S. Congr. Praefecto, auctoritate Apostolica constituitur, eidemque deferuntur omnia, quae ad novi cuiuslibet Instituti votorum simplicium eiusdemque Constitutionum examen et approbationem attinent, nisi speciali ex causa vel exortis inter Commissionis Consultores gravibus opinionum discrepantiis, Card. Praefectus opportunius iudicaverit ad Emorum. Patrum coetum rem deferre. Ordo ac ratio a Commissione servanda peculiaribus Normis continetur (eadem sub data promulgatis), Commissionis autem membra e Consultorum S. Congregationis ipse Card. Praefectus deliget ». Ex normis tamen peculiaribus (loc. cit.): « Decretum quo laudatur probaturque institutum aliquod, et decretum approbationis constitutionum, itemque substantialis mutatio quaevis in iam probatis institutis inducenda, ad plenam Congregationem semper pertinebunt ». - Addimus quoque circa eiusdem competentiam, sequentis dubii solutionem vigentem, quia canonis verba quoad sensum conveniunt cum praecedenti iure [3]: « Se la Congregazione di Propaganda debba rimettere alla Congregazione de' Religiosi quanto concerne le congregazioni missionarie... le cui costituzioni furono approvate dalla Congr. di Prop... Al V. Anche per le suddette congregazioni religiose... si stia al disposto della Cost. " Sapienti Consilio ,,».

[1] Cap. VII, art. V, n. 4°-6°. CO. I, 96.

[2] Congr. de Religiosis, 24 Martii 1914. — [3] S. Congr. Consistorialis, 12 Nov. 1908. CO. I, 149.

248. **Competentia S. Congr. de Prop. Fide.** *Can. 252, § 1. Congregatio de Propaganda Fide*, uti ex nominis ratione patet, a) *missionibus ad praedicandum* gentibus *Evangelium et catholicam doctrinam*, ut illius explanationem, *praeest*, utique ex Romani Pontificis suprema potestate participata secundum Tituli inscriptionem, b) *ministros necessarios* territoriis missionum *constituit et mutat* sive de loco in locum sive substituens per alios, c) *facultatemque habet tractandi*, hoc est: examinandi ac iudicandi, d) *agendi*, hoc est: disponendi tum in genere tum in casibus particularibus, e) *et exsequendi*, nempe dispositiones urgendi, quoad *omnia hac in re*, videlicet in proprium scopum praedictum, *necessaria et opportuna*. Hic amplissima concluditur facultas.

Respectu habito ad can. 250, § 4, atque secundum ibidem expressa, sequitur § 2. *Curat ea omnia quae ad Conciliorum celebrationem et recognitionem* illi sequuturam *in locis sibi subiectis* statim determinandis *pertinent*. De coetibus seu conferentiis Episcoporum tacet, quia pro his locis non sunt praescriptae, sicut opportune videbimus.

Sicut Congr^a. de Religiosis competentia determinatur ratione personarum, similiter (ratione tamen territorii) competentiae delimitationem, atque iisdem verbis ac Const. « Sapienti consilio » (I, 6° 1) exhibet § 3. *Eius* nempe: Sacrae Congregationis de Prop. Fide *iurisdictio iis est circumscripta regionibus, ubi, sacra hierarchia* iuris positivi et ratione iurisdictionis *nondum constituta, status missionis perseverat*. Scilicet: « ad eam pertinere decernitur (loc. cit. 3) Vicariatus omnes Apostolicos, Praefecturas seu missiones quaslibet », ac etiam ex authentica declaratione [1] « Vicariatus Apostolicos, qui tamquam suffraganei pertinent ad provincias ecclesiasticas a iurisdictione Congr.^is de Prop., vi... Const.^is exemptas... dum ita permanent, (videlicet: tales Vicariatus Aplci.). Expedit tamen ut S. Congr. de Prop., quamprimum fieri possit, memoratos Vicariatus erigat in dioeceses, eosque proinde deducat ad ius commune ».

(Const. loc. cit. 1) « Verum, quia regiones nonnullae, etsi hierarchia constituta, adhuc inchoatum aliquid praeseferunt, eas Congr^a. de Prop. Fide subiectas esse » statutum est. Scilicet

[1] S. C. Consist. 12 Nov. 1908, Dub. I, CO. I, 148.

prout sequitur (loc. cit. 3): « ecclesiasticae provinciae ac dioeceses, iurisdictioni Congnis. de Prop. Fide hactenus subiectae », exceptis sequentibus, nempe (loc. cit. 2): « in Europa - ecclesiasticis provinciis Angliae, Scotiae, Hiberniae, et Hollandiae, ac dioecesi Luxemburgensi; in America - provinciis ecclesiasticis dominii Canadensis, Terrae Novae, et Foederatarum civitatum seu Statuum Unitorum »[1].

Cum Constitutionis « Sapienti consilio » textu concordant verba § 3. *Huic Congregationi sunt etiam subiectae regiones, quae, etsi hierarchia inibi constituta sit, adhuc inchoatum aliquid praeseferunt.* Concorditer declarationibus per S. Congr. Consistorialem datis, sive quae sunt citatae, sive quae agunt de quibusdam Collegiis,[2] ut sequitur in can.: *Eidem pariter subsunt societates ecclesiasticorum* v. gr. missionum ad exteros Parisiorum, missionariorum Africae, *ac seminaria* v. gr. illud SS. Petri et Pauli in Urbe, *quae exclusive fundata sunt eo fine, ut in eis instituantur missionarii pro exteris missionibus, praesertim quod attinet ad eorum* a) *regulas*, b) *administrationem* bonorum quidem temporalium, *atque* c) *opportunas concessiones ad sacram ordinationem alumnorum requisitas.* Dictum est « praesertim », unde non restringenda subiectio de expressis tantummodo rebus.

Limitatio praedictae competentiae ponitur negotiorum causa, itemque ratione quarumdam personarum. - Videlicet: (quemadmodum dicitur in C. « Sapienti », I. 6° 4) « ut unitati regiminis consulatur », § 4. *Haec autem Congregatio tenetur ad competentes Congregationes deferre negotia* a) *quae aut fidem attingunt* ad Congr. S. Officii, b) *aut causas matrimoniales*, iuxta Declar. S. Congr. Consist.[3]: illae causae pro diversitate mittendae erunt vel ad S. Congr. S. Officii vel ad S. Congr. de disciplina Sacramentorum. Denique *aut generales normas circa sacrorum rituum disciplinam* c) *tradendas vel* d) *interpretandas* deferendas ad Congr. SS. Rituum, non vero quoad applicationem earum ad casus, nec quoad dispensationes iuxta De-

[1] Huc referri possunt, velut practicae applicationes, Deca. S. Congr. Cons. « Romana de competentia S. Congr. de Prop. Fide super nonnullis societates Missionum » (10 Dec. 1909, CO. I, 815) et « Romana, circa societatem Missionarium Africae » (15 Martii 1910, CO. II, 230).

[2] 12 Nov. 1908, 29 Iul. 1909, CO. I, pagg. 148, 678.

[3] 12 Nov. 1908 ad II.

clarationem S. Congr. Consistorialis[1]: IV... « utrum hoc praescriptum (« quaecumque attingunt sacrorum rituum disciplinam » remittenda ex const. « Sapienti consilio ») extendatur quoque ad facultates Missam, divinum Officium aliaque spectantes, quas ante largiri consueverant sive Congr. Rituum sive etiam Congregatio de Propaganda. - Ad IV... negative ad (hanc partem quaesiti) secundam ».

De limitatione ratione personarum est positus § 5. *Quod vero spectat ad sodales religiosos, eadem Congregatio sibi vindicat quidquid religiosos qua missionarios, sive uti singulos sive simul sumptos, tangit. Quidquid vero religiosos qua tales, sive uti singulos sive simul sumptos attingit, ad Congregationem religiosorum negotiis praepositam remittat*, si Congregationi de Prop. Fide delatum fuit, *aut relinquat*, si Congregationi de Religiosis praesentatum. In genere distinctio illa est obvia, v. gr. primi generis est sacramentorum administratio vel sacri ministerii exercitium, ad secundum vero pertinet observantia regularis et votorum. Potest tamen dubium emergere in particularibus casibus, quamvis canones inveniamus, qui missionarios Vicario Apostolico aut Superiori religioso subiici pro pluribus casibus edicunt, et consequenter uni vel alteri Congregationi.

249. **Congregatio SS. Rituum.** - *Can. 253.* § 1 iisdem verbis est conceptus ac in iure constitutionis « Sapienti Consilio » (I, 8°): *Congregatio Sacrorum Rituum ius habet videndi et statuendi* (unde nunc etiam « Decreta nova » promulgare potest de propria materia, quae obligatoria erunt saltem consulto Romano Pontifice) *ea omnia quae sacros ritus et caeremonias Ecclesiae Latinae proxime spectant*, illaque Decreta non videntur comprehendi sub Motu pr. Bened. PP. XV fel. regn. « Cum iuris canonici Codicem », nisi casu quo sacram liturgiam in Codicis canonibus expressam attingat, eo quod leges liturgicae manserunt « plerumque » extra Codicem (can. 2). Dictum est in canone: « Ecclesiae Latinae », quibus verbis competentia restringitur ad ritus et caeremonias sacrae Liturgiae in qua fit usus linguae latinae, exclusis evidenter orientalibus ritibus. Demum quae ad sacras caeremonias remote spectant, cognoscenda erunt cum iudiciali disceptatione a Sacra Rom. Rota, et in via disciplinari ab aliis Coongregationibus, seu quemadmodum sub-

[1] 12 Nov. 1908, CO. I, 149.

ditur in canone: *non autem quae latius ad sacros ritus referuntur, cuiusmodi sunt praecedentiae iura* v. gr. inter Praelatos qui Conciliis intersunt, *aliaque id genus, de quibus sive servato ordine iudiciario sive in linea disciplinari* « hoc est: ratione disciplinae » *disceptetur*. Huc pertinet quod vigens adhuc legitur in « Normis peculiaribus »[1]: « Item ad Concilii Congregationem spectat iudicium de controversiis omnibus circa potiorem dignitatis locum, seu *praecedentiam*, exceptis iis quae sodales religiosos attinent, (quae controversiae Congregationi religiosorum sodalium sunt reservatae), iisque pariter demptis quae *Cappellam*, Aulam Pontificiam et Patres Cardinales spectant, ad Caeremonialem deferendae ».

Quoad Consultores autem huius Congregationis memorandum *Motu proprio* « Quanta semper » Pii X[2], in quo nonnulla observanda statuuntur; videlicet: « Sacrorum Rituum Congregationis Consultores in duas classes seu sectiones sint divisi, alii ad suffragium ferendum in causis beatificationis et canonizationis, alii pro rebus ad liturgiam et reliquias Sanctorum quoquo modo pertinentibus. Sed nihil prohibet, quominus unus idemque Consultor in utraque sectione numeretur. Erit autem Cardinalis Praefecti eos Summo Pontifici proponere ad munus Consultoris assumendos, qui non solum vitae honestate, sed ea quoque scientia sint instructi, ut idonei ad suffragium in quaestionibus sibi commissis recte ferendum videantur.

Igitur qui in primam sectionem adscribendi erunt, doctrina, integritate spectati atque aetate provecti homines intelligant onus sibi demandari maximi momenti, in quo cauta diligentia ac magna maturitate procedendum est.

Ii vero qui in altera sectione erunt adnumerandi, pollere debent imprimis scientia liturgiae, tum rerum affinium, ut historiae, hagiographiae, cantus ecclesiastici, et aliorum huiusmodi. Cum autem difficile admodum sit plures invenire qui in omnibus his excellant, curandum erit, ut nonnulli saltem sint, qui in aliqua ex doctrinis liturgiae finitimis vere sint excellentes ».

De maiori determinatione competentiae scribitur § 2 (ex Constitut. loc. cit. 2). *Eius proinde est praesertim advigilare, ut sacri ritus ac caeremoniae diligenter serventur* a) *in sacro cele-*

[1] C. VII, Art. IV, n. 5°.
[2] 16 Ian. 1914 CO VI, 25.

brando, b) *in Sacramentis administrandis*, c) *in divinis officiis persolvendis*, d) *in iis denique omnibus quae Ecclesiae latinae cultum respiciunt*, e) *dispensationes concedere opportunas*, salva declaratione supra relata in favorem S. C. de Religiosis, f) *insignia et honoris privilegia tam personalia et ad tempus*, g) *quam localia et perpetua, quae ad sacros ritus vel caeremonias pertineant, elargiri, et* h) *cavere ne in haec abusus irrepant*.

Nomine rituum veniunt formulae aut verba cultus publici, et caeremoniarum nomine actiones, velut signum crucis, elevationes manuum, incensationes, etc. adhibitae in cultu divino. Attamen sub illis verbis « rituum et caeremoniarum » hic comprehenduntur etiam omnia legum liturgicarum obiecta, v. gr. utensilia sacra quoad materiam et formam, ecclesiarum ministrorumque ornamenta, sacer concentus, etc. atque de his Congr. SS. Rituum competens est ubicumque, ut alias diximus, quinimo, ut videtur, non exclusis religiosis ob rationem unitatis regiminis hac in re servandae. Limitatio sensus explicati quoad verba « rituum et caeremoniarum » eruitur ex considerata Congr^s. de disciplina Sacramentorum competentia magisque coarctatur per sequentis Congr. obiectum.

§ 3. *Denique ea omnia agit* haec SS. Rituum Congr., *quae ad beatificationem et canonizationem Servorum Dei*, v. gr. ut in parte secunda Lib. IV per extensum exponitur, *vel ad sacras reliquias quoquo modo referuntur*. Non diversimode ac in Const. « Sapienti consilio » (I, 8°, 3). Revera omnia haec ad liturgicum cultum ordinantur, quapropter ab eadem Congr. nequibant avelli.

250. **Congr. Caeremonialis.** — *Can. 254* eadem const^s. « Sapienti consilio » (I, 9°) praescripta continet; videlicet: *Ad Congregationem caeremonialem pertinet moderatio caeremoniarum in Sacello* Palatii Apostolici, ubi sacra solemnia fiant, *Aulaque Pontificali*, ubi consistoria et alii actus peragantur forsitan cum Romani Pontificis interventu, *servandarum et sacrarum functionum quas Patres Cardinales extra pontificale sacellum peragunt*, v. gr. in propriis titulis vel in aliis Ecclesiis Urbis, circa quas extant Decreta eiusdem Congr. [1]; *itemque eadem Congregatio cognoscit quaestiones de praecedentia tum Patrum Cardinalium*

[1] 30 et 31 Maii 1912, A. S. S. XXXV, pag. 119, 247, 249.

tum Legatorum quos variae Nationes ad Sanctam Sedem mittunt, praesertim cum habituali munere.

CAN. 255. - Ad Congregationem pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis spectat dioeceses constituere vel dividere et ad vacantes dioeceses idoneos viros promovere, quoties hisce de rebus cum civilibus Guberniis agendum est; insuper Congregatio in ea negotia incumbit, quae eius examini subiiciuntur a Summo Pontifice per Cardinalem Secretarium Status, praesertim ex illis quae cum legibus civilibus coniunctum aliquid habent et ad pacta conventa cum variis Nationibus referuntur.

CAN. 256. - § 1. Congregatio de Seminariis et Universitatibus studiorum vigilat super omnibus quae ad regimen, disciplinam, temporalem administrationem et studia Seminariorum pertinent, incolumi iure Congregationis de Prop. Fide. Eidem pariter commissa est moderatio regiminis ac studiorum, in quibus versari debent athenaea seu quas vocant Universitates vel Facultates quae ab Ecclesiae auctoritate dependent; comprehensis iis quae a religiosae alicuius familiae sodalibus diriguntur. Novas institutiones perpendit approbatque; facultatem concedit academicos gradus conferendi normasque tradit quibus ii conferri debeant, et, ubi agitur de viro singulari doctrina commendato, potest eos ipsa conferre.

§ 2. In hac Sacra Congregatione connumerantur inter alios Cardinales Secretarius Congregationis Consistorialis et inter Consultores Assessor eiusdem Congregationis.

CAN. 257. - § 1. Congregationi pro Ecclesia Orientali praeest ipse Romanus Pontifex. Huic Congregationi reservantur omnia cuiusque generis negotia quae sive ad personas, sive ad disciplinam, sive ad ritus Ecclesiarum orientalium referuntur, etiamsi sint mixta, quae scilicet sive rei sive personarum ratione latinos quoque attingant.

§ 2. Quare pro Ecclesiis ritus orientalis haec Congregatio omnibus facultatibus potitur, quas aliae Congregationes pro Ecclesiis ritus latini obtinent, incolumi tamen iure Congregationis Sancti Officii ad normam can. 247.

§ 3. Haec Congregatio controversias dirimit via disciplinari; quas vero ordine iudiciario dirimendas iudicaverit, ad tribunal remittet quod ipsa Congregatio designaverit.

251. **Congr. pro negotiis eccles. extraordinariis.** — Immutatum mansit praecedens ius de hac Congregatione, ac ita est magis exclusiva eiusdem competentia, etsi generaliter determinata. *Can. 255. Ad Congregationem pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis spectat* a) *dioeceses constituere* b) *vel dividere*, quod utrumque « unius supremae ecclesiasticae potestatis est » (can. 215, § 1), c) *et ad vacantes dioeceses idoneos viros promovere* iuxta explicationem can. 248 § 2, sed partialiter (quoad promovendos tantum) expressa tunc limitatio competentiae Congregationis Consistorialis designata nunc est sequenti clausula: *quoties hisce de rebus* sub litteris a) b) et c) *cum civilibus Guberniis agendum est*, non alias; *insuper Congregatio* generaliter d) *in ea negotia incumbit, quae eius examini subiiciuntur a Summo Pontifice per Cardinalem Secretarium Status*, qui eius

« moderator est » Congregationis (can. 263), et sic res conformat nomini, nam si « negotia extraordinaria » sunt, dicendum est in dies contingere; innuitur autem peculiare motivum originis huius dicasterii per clausulam: *praesertim* e) *ex illis* negotiis *quae cum legibus civilibus* diversarum nationum *coniunctum aliquid habent*, f) *et ad pacta conventa cum variis Nationibus referuntur*. His enim in negotiis cum aliarum exclusione competens recognoscenda haec Congregatio, cui proinde adsciscuntur S. R. E. Cardinales ac officiales et consultores qui speciali hoc iuris civilis ramo atque publici ecclesiastici sunt periti.

252. **Congr. de Seminariis et de Studiorum Universitatibus.** — Loco eorum quae de Congreg. Studiorum habentur in const. « Sapienti consilio » Pii X et in adiectis « Normis », nunc servandum *Motu proprio* « Seminaria » Bened. PP. XV[1]: videlicet: « I. De Seminariis propria iam esto S. Congregatio, ad formam ceterarum Rom. Curiae, ad eamque omnia pertineant quae usque adhuc de Seminariorum rebus apud Congr. Consistorialem agebantur, ita ut eius posthac sit clericorum tum mentes tum animos fingere. - II. Huius S. Congr. muneribus munera accedant Congr. Studiorum: itaque haec eadem Congr. *de Seminariis et de Studiorum Universitatibus* appelletur ». - Hinc ait *can. 256*, § 1. *Congregatio de Seminariis et Universitatibus studiorum vigilat* effective *super omnibus*, ut scriptum erat in const. « Sapienti consilio » de Congr. Consist. (I, 2°, 3), a) *quae ad regimen, disciplinam, temporalem administrationem et studia Seminariorum pertinent*, de quibus canones positi sunt in Lib. III, Tit. XXI, in hac re *incolumi iure Congregationis de Propaganda Fide*, id est: competentiae exclusivae in regionibus eidem subiectis.

253. **Alia pars competentiae.** Iuxta Const. « Sapienti Consilio » § 1°, n. 11° de Congregatione studiorum sequitur in canone: Congregationi b) *eidem pariter commissa est moderatio regiminis ac studiorum, in quibus versari debent athenaea seu quas vocant Universitates vel Facultates*, etsi ad Universitatis categoriam non pertingant, non omnes tamen, sed *quae ab Ecclesiae auctoritate dependent*, sive quia eius propriae utpote a communitate ecclesiastica vel a fidelibus erectae, sive quia

[1] 4 Nov. 1915, CO. VII, 493.

in Universitatibus civilibus facultates philosophiae, theologiae vel iuris canonici ex Apica auctoritate obtinuerunt potestatem gradus academicos sub eius dependentia conferendi, c) *comprehensis iis quae a religiosae alicuius familiae sodalibus dirigun-tur*. Admodum opportune adiunctum, ad omne dubium in hoc puncto resecandum de alterius Congregationis de religiosis competentia. Huiusmodi d) *novas institutiones perpendit approbatque;* e) *facultatem concedit academicos gradus conferendi normasque tradit* (Statuta vocantur) *quibus ii conferri debeant*, et, f) *ubi agitur de viro singulari doctrina commendato*, igitur extraordinarie, quem proinde nec examinari decet, *potest eos ipsa conferre*, quibus ille dignus censeatur.

254. **Constitutio.** — Abrogato ex omissione Codicis num. V M. pr. « Seminaria », eiusque n. VI reservato, quatenus concordet cum cann. contentis in Tit°. de Seminariis cit°., restat n°. IV partialiter recensitus in § 1° de constitutione S. Congr. Consistorialis, et quem in altera eius parte refert hic § 2. *In hac Sacra Congregatione connumerantur inter alios Cardinales Secretarius Congregationis Consistorialis et inter Consultores Assessor eiusdem Congregationis.* Et sic notum feci documentum integrum Benedicti XV hanc Congregationem sic laudabiliter transformantis eo modo quo prius excogitatum fuerat, sed in tempus opportunius dilatum.

255. **Sacra Congr. pro Ecclesia Orientali.** — Aliud eiusdem Pontificis recens invenimus documentum, quo nova sequens Congregatio separata initium habuit die 1 Decembris anni 1917, nam prius ea extitit coniuncta S. Congregationi de Prop. Fide per Const. « Romani Pontifices »[1] Pii IX[i], qua eam sic instituit, et quam non attigit Const. « Sapienti Consilio » Pii X.

En praefatum documentum « Dei providentis » Motu proprio datum 1 mensis Maii 1917, cui insertus fuit proprio textu integer *can.* 257, § 1. *Congregationi pro Ecclesia Orientali praest ipse Romanus Pontifex.* In Motu proprio praemittitur temporanea dispositio; videlicet: « I. Sacra Congregatio de Prop. Fide pro negotiis ritus orientalis die XXX mensis novembris huius anni esse desinat. II. Seorsum a S. Congregatione de Propaganda Fide, S. Congregatio pro Ecclesia Orientali sit a die

[1] 6 Ian. 1862.

I mensis insequentis : cui quidem praecerit ipse Summus Pontifex ». Absque dubio ut paternae sollicitudinis testimonium luculentius fiat. Prosequitur : « Ea complectetur aliquot S. R. E. Cardinales, ex quibus unus Secretarius erit : adiunctos habebit e spectatissimis de Clero viris, unum Assessorem et plures tum ex latino tum ex orientali ritu Consultores ; praeterea idoneum Officialium numerum ex clericis qui rerum orientalium periti-ores sint ». Quae vigere pergunt, sicut intima compositio singularum Congregationum non tacta in Codice. Tres sequentes numeri sunt ipsimet §§ tres canonis 257.

256. **Competentia.** — Ita redactus est primus eorum :... *Huic Congregationi reservantur omnia cuiusque generis negotia* (competentia valde ampla) *quae* a) *sive ad personas* b) *sive ad disciplinam*, ius nempe ipsarum proprium quam longe extendatur, c) *sive ad ritus Ecclesiarum orientalium referuntur*, qui ultra limites competentiae S. Congr^is^ Rituum positi erant : immo valde animadvertenda monitio : d) *etiamsi sint mixta, quae scilicet sive rei*, h. e. materiae negotiorum, *sive personarum ratione latinos quoque attingant*. Valde prudenter, cum specialitas Ecclesiarum orientalium specialem eruditionem experientiamque in pertractantibus eas merito exigat.

257. **Facultates.** — Consequenter dictis redigitur cum limite § 2. *Quare pro Ecclesiis ritus orientalis*, ubicumque sint earum membra, *haec Congregatio* « circa omnia cuiusque generis negotia »... ut supra in §°. 1°. *omnibus facultatibus* iurisdictionis vel administrationis *potitur, quas aliae Congregationes* qua tales, non ut Tribunalia, prout est v. gr. S. Congr. Rituum « ad beatificationem et canonizationem Servorum Dei quod attinet » (can. 253, § 3) ad normam Partis secundae Lib. IV, nec « quas » S. Poenitentiae tribunal circa indulgentias obtinet, quia Congregatio non est, *pro Ecclesiis ritus latini*, quas « ipse Codex unice respicit » (can. 1), *incolumi tamen* antea obtento in Orientales ac per Codicem non ablato *iure Congregationis S. Officii*, et « secundum propriam verborum significationem » quatenus Congregatio est, attamen « in textu et contextu consideratam » (canon 18) etiam ut Tribunal est, eo quod additur *ad normam can. 247* sine paragraphi adiunctione, ut alias Codex assolet, ergo « ad normam » integram, non excluso illius can^s^. §° 2°. quod ius can^s^. cit^t^. bene cognoscimus in omnibus suis particulis.

- Natura huius Congregationis non excluditur ab earum definitione sub can. 242 proposita. Porro ait § 3. *Haec Congregatio controversias* verbum innuens « obiectum iudicii... quod est *contentiosum* » (can. 1552, § 2, 1°) a) *dirimit via disciplinari*, sicut ceterae Congregationes pro singularum competentiae negotiis: *quas vero ordine iudiciario dirimendas iudicaverit* ipsa, non aliud dicasterium Romanae Curiae, b) *ad tribunal remittet quod ipsa Congregatio*, quae proinde supponitur tribunal non esse, *designaverit*, sive illud constitutum sit, sive ab eadem Congregatione pro casu delegetur, sic enim ex contextu canonis naturaque huiusmet Congregationis bene infertur. Pariter dicendum videtur, si iudicium criminale contra orientalem aliquem sive subditum, sive Praelatum, apud Curiam Romanam fuerit ipsius Congregationis iudicio instaurandum, exceptis delictis circa quae S. Congregatio S. Officii est competens in orientales quoque, sicut supra interpretatum est. « Ex ipsa rei natura etiam Orientalem Ecclesiam afficit » (can. 1) praescriptum can. 1999 « de causis Servorum Dei et canonizationis Beatorum ».

ART. II. - *De Tribunalibus Curiae Romanae.*

CAN. 258. - § 1. Sacrae Poenitentiariae praeficitur Cardinalis Poenitentiarius Maior. Huius tribunalis iurisdictio coarctatur ad ea quae forum internum, etiam non sacramentale, respiciunt: quare hoc tribunal pro solo foro interno gratias largitur, absolutiones, dispensationes, commutationes, sanationes, condonationes; excutit praeterea quaestiones conscientiae easque dirimit.

§ 2. Eiusdem insuper est de iis omnibus iudicare quae spectant ad usum et concessionem indulgentiarum, salvo iure S. Officii videndi ea quae doctrinam dogmaticam circa easdem indulgentias vel circa novas orationes et devotiones respiciunt.

CAN. 259. - Causae ordinem iudiciarium requirentes aguntur apud Sacram Romanam Rotam et apud Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae intra fines et secundum normas traditas in can. 1598-1605, salvo iure Congregationis S. Officii et Congregationis Sacrorum Rituum in causas sibi proprias.

258. **Inscriptio Articuli.** — Consequenter considerandus est *Art. II. - De Tribunalibus Curiae Romanae*, quorum natura iam nobis est cognita ex dictis ad can. 242, et sunt: Sacra Poenitentiaria, Sacra Romana Rota et Signatura Apostolica.

259. **Sacrae Poenitentiariae constitutio et competentia.** - *Can. 258, § 1. Sacrae Poenitentiariae praeficitur Cardinalis Poenitentiarius Maior.* De illa est ordinatum in « Normis peculiaribus »: (Cap. VIII. Art. I. 1°). In Sacra Poenitentiaria « suis mu-

niis addicti manebunt praeter Card. Poenitentiarium, Regens, Praelati quinque Signaturae, Procurator, seu a secretis, Substitutus et aliquot inferiores officiales ». - S. Poenitentiaria, quae primum inter tribunalia recensetur, non est Congr., quia unus tantum Cardinalis, Poenitentiarius nempe Maior officium habet in ea; ab aliis vero Tribunalibus Romanae Curiae differt, tum eadem de causa quia unicum habet Cardinalem, tum quia non utitur disceptatione stricte iudiciali, et insuper gratias, dispensationes et rescripta concedit ad modum SS. Congregationum. Caeterum, ex Const. « In Apicae. [1] » Bened. XIV cognosci potest optime constitutio, qualitates tum Maioris Poenitentiarii, tum aliorum officialium, omnium eorum munia, etc. Inde scimus: Praelatos quinque Signaturae supradictos esse: « (1°) Datarium, (2°) Theologum (ex Presbyteris Societatis Iesu) et (3°) Decretorum Doctorem (qui) eligentur viri eximia doctrina praestantes, casuumque conscientiae periti; (4°) Correctorem, (qui) sit in Decretis, stylo, ceterisque Poenitentiariae rebus diligenter versatus et instructus: (et 5°) Sigillatorem probatae fidei, et uti id munus postulat, omnium Officii expeditionum peritum... Ad haec omnes praedicti officii Poenitentiariae Ministri, etiam Procuratores et Scriptores, sint Presbyteri, vel certe in aliquo ex ss. ordinibus constituti » (Ib. § 10).

Huius tribunalis iurisdictio coarctatur ad ea quae forum internum, quod in can. 196 explicavimus, *etiam non sacramentale, respiciunt*; hinc evolvendo infertur: *quare hoc tribunal pro solo foro interno* a) *gratias largitur*, v. gr. facultates absolvendi a reservatis, b) *absolutiones*, v. gr. censurarum vel peccatorum, quarum vel quorum adsit apostolica reservatio, c) *dispensationes*, v. gr. ab irregularitate ex occulto delicto, d) *commutationes*, v. gr. votorum reservatorum, ultimarum voluntatum quae occultae sint, e) *sanationes*, v. gr. collationis beneficii, quae fuerit nulla occulte ob simoniam, f) *condonationes* ex gr. perceptorum fructuum ex beneficio, g) *excutit praeterea quaestiones conscientiae easque dirimit*; id est: casus conscientiae intricatos fidelibus evenientes, qui proponendi eidem Tribunali sunt, reticito poenitentis nomine, per aliud fictum, dum tamen veritas omnesque casus circumstantiae patefiant. Ab eodem Sacro Tribunali responsiones gratis clausaeque sigillo

[1] 13 Apr. 1744.

eius dantur: hinc non omittantur indicationes necessariae illius sacerdotis vel confessarii cui mittendae sint.

260. **Quoad indulgentias.** – Nunc ex M. propr. « Alloquentes » Bened. PP. XV n. « V. Sectio de indulgentiis quae erat apud S. Officium cum suis officialibus, ad Poenitentiariam Apostolicam translata est: quam ipsam Sectionem Card. Poenit. Maior. Rom. Pont. consulto, ordinandam curabit », ait Pontifex. Hinc § 2. *Eiusdem insuper est de iis omnibus iudicare quae spectant ad usum*, etiam interpretando de hac re Decreta suppressae S. Congregationis Indulgentiarum et Reliquiarum, *et concessionem indulgentiarum* ac consequenter facultatum indulgentias applicandi obiectis pietatis, indeque altaris privilegiati, *salvo iure S. Officii videndi ea quae doctrinam dogmaticam* a) *circa easdem indulgentias vel* b) *circa novas orationes et devotiones respiciunt*. Hucusque de tribunali quod est Ecclesiae peculiare prae societatibus omnibus.

261. **Tribunalia fori externi.** – De Tribunalibus autem, quae Ecclesia uti societas perfecta in proprias personas et suas res possidet, statuit *can. 259. Causae ordinem iudiciarium requirentes agantur* a) *apud Sacram Romanam Rotam* b) *et apud Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae intra fines* competentiae alterius utrius *et secundum normas traditas in can. 1598-1605*, ubi de his tribunalibus in specie, *salvo iure* a) *Congregationis S. Officii* b) *et Congregationis Sacrorum Rituum in causas sibi proprias*; videlicet: illius in criminales et matrimoniales causas in can. 247 recensitas, et istius in causas Beatificationis et Canonizationis Servorum Dei, de quarum procedendi modo specialis est pars Libri quarti.

ART. III. - *De Officiis Romanae Curiae.*

CAN. 260. - § 1. Cancellariae Apostolicae, cui praeest Cardinalis Cancellarius Sanctae Romanae Ecclesiae, hoc est proprium munus, apostolicas expedire litteras seu bullas pro beneficiorum et officiorum consistorialium provisione, novarum provinciarum et dioecesium ac capitulorum institutione et pro aliis maioribus Ecclesiae negotiis conficiendis.

§ 2. Quae litterae seu bullae ne expediantur nisi de mandato Congregationis Consistorialis circa negotia ad eius competentiam spectantia, aut de mandato Summi Pontificis circa alia negotia, servatis in singulis casibus ipsius mandati terminis.

CAN. 261. - Datariae Apostolicae, quam moderatur Cardinalis Datarius Sanctae Romanae Ecclesiae, commissum est cognoscere de idoneitate promovendorum ad beneficia

non consistorialia Apostolicae Sedi reservata; conficere et expedire apostolicas litteras pro eorum collatione; eximere in conferendo beneficio a conditionibus requisitis, quoties eius collatio ad Ordinarium non pertinet; curare pensiones et onera quae Summus Pontifex in memoratis conferendis beneficiis imposuerit.

CAN. 262. - Camerae Apostolicae, cui praesidet Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis Camerarius, cura est atque administratio bonorum ac iurium temporalium Sanctae Sedis, quo tempore praesertim haec vacua habeatur; et tunc adamussim serventur normae statutae in const. Pii X *Vacante Sede Apostolica*, 25 Dec., 1904.

CAN. 263. - Officium Secretariae Status, cuius moderator est Cardinalis Secretarius Status, constat triplici parte hoc ordine:

1° Prima pars, cui praesidet Secretarius Congregationis pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis, versatur in negotiis quae eidem Congregationi examinanda subiici debent ad normam can. 255, ceteris pro diversa eorum natura ad peculiares Congregationes remissis;

2° Altera pars, cui praeest Substitutus, incumbit in ordinaria negotia;

3° Tertiam partem dirigit Cancellarius Brevium Apostolicorum, qui vacat expeditioni Brevium.

CAN. 264. - Ad Secretarias Brevium ad Principes et Epistolarum latinarum spectat munus latine scribendi acta Summi Pontificis, ab eodem illis commissa.

Consequenter considerandus est *Art. III.* - *De Officiis Romanae Curiae*, quae iam nobis sunt nota quoad genericam eorum naturam, et sunt sex quae sequuntur.

262. **Cancellaria Apostolica.** *Can. 260*, § 1. *Cancellariae Apostolicae, cui praeest Cardinalis Cancellarius*, in hoc mutato nomine Vice-Cancellarii per const. « Sapienti consilio », *hoc est proprium munus, apostolicas expedire litteras seu bullas* a) *pro beneficiorum* ad normam can. 1409 *et officiorum* « stricto sensu » (can. 145, § 1; *consistorialium provisione*, illa scilicet, quae fit per S. Congr^ne^ Consitorialis Decreta vel in Consistorio, b) *norarum provinciarum et dioecesium ac capitulorum* sive cathedralium sive collegiatorum *institutione* de quibus loquuntur canones 391, 392, c) *et pro aliis maioribus Ecclesiae negotiis conficiendis*. Statutum est enim in Normis peculiaribus[1]: « Nominationes omnes quae solent in Consistorio promulgari, non aliter fient, nisi per litteras signo Romani Pontificis impressas, seu per Bullam. - Eadem ratione decreta mittentur alicuius novae constituendae dioecesis, aut canonicorum collegii, seu capituli, aut uniendarum dioecesium ». Art. II. citatus inscribitur « Congregatio Consistorialis ».

Bullae sunt litterae apostolicae apertae sive patentes, quae scribuntur in forma solemni cum multis clausulis ac de rebus

[1] Cap. VII, Art. II, n. 10°.

gravioribus et ordinarie lingua latina, in magna et crassa membrana, « initium anni ducendo a Kalendis Ianuarii » ex Bulla « Sapienti consilio » Pii X, et nunc ex Motu proprio Leonis XIII sub die 29 Decembris 1878 usus characteris teutonici prius adhibiti in Bullis sublatus est omnino, atque appensio plumbei numismatis cum chordulis, a quo illae litterae peculiare nomen « sub plumbo » acceperunt, restricta est ad huiusmodi Litteras Apostolicas de collatione, erectione et dismembratione beneficiorum maiorum, necnon ad alios solemnes actus S. Sedis. In reliquis vero Bullis substituta est praedicto numismati sigilli impressio rubri coloris referentis imagines SS. Apostolorum Petri et Pauli, circumducta inscriptione S. Pontificis regnantis. Bullae inscribitur nomen Romani Pontificis sine ordinis numero v. gr. « Benedictus » cui additur « Episcopus Servus servorum Dei ».

De his litteris apostolicis cavet § 2. *Quae litterae seu bullae ne expediantur nisi* a) *de mandato Congregationis Consistorialis circa negotia ad eius competentiam spectantia* explicatam ad can. 248, §§ 2, 3, *aut* b) *de mandato Summi Pontificis circa alia negotia*, et insuper *servatis in singulis casibus*, sive sub a) sive sub littera b), *ipsius* alterutrius *mandati terminis*. Huic normae in const. « Sapienti consilio » subiungitur: (III, 1°, 5) « Suppresso Collegio Praelatorum, qui dicuntur Abbreviatores de parco maiori vel minori, munia ipsorum in subscribendis Apostolicis Bullis huiusmodi translata sunt ad Collegium Protonotariorum Apostolicorum, qui vocantur Participantes de numero », qui sunt septem, atque solummodo Bullae magis solemnes, quae dicuntur consistoriales, subscribuntur ab ipso Romano Pontifice et a Cardinalibus. - Sed pro subscriptione Constitutionum Apostolicarum prodiit nova regula Cancellariae Apostolicae servanda iuxta can. 243 § 1 [1], et decernens: « ut Constitutiones huiusmodi in posterum una subscribant Card. S. R. E. Cancellarius, et Cardinalis qui officio praeest ad cuius competentiam res pertinet in eadem Constitutione pertractata ».

263. **Dataria Apostolica.** - Bullae quoad formam conficiuntur quoque et expediuntur a Dataria de materia beneficiali non consistoriali, et « tunc subscribuntur a Cardinali Datario,

[1] « De Nobis » 15 Apr. 1910, CO. II, 287.

ex Normis [1] de Curia Romana) eoque impedito, a Card. a Secretis Status, contra posita subscriptione illius officialis, qui primus ordine temporis post Datarium sit, et in officio adsit ».

Can. 261. Datariae Apostolicae, quam moderatur Cardinalis Datarius Sanctae Romanae Ecclesiae, qui Pro-Datarius ante const. « Sapienti consilio » vocabatur, *commissum est cognoscere de idoneitate promovendorum ad beneficia non consistorialia*, seu quorum provisio non promulgatur in Consistorio, *Apostolicae Sedi reservata*, et in Titulo « De beneficiis ecclesiasticis » XXV Libri III explicanda et recensenda, et hoc primum; secundo: *conficere et expedire apostolicas litteras pro eorum collatione*, ut diximus antea, et in can. praec. illas descripsimus; *eximere in conferendo beneficio a conditionibus requisitis* quocumque ex motivo, *quoties eius collatio ad Ordinarium non pertinet*, sive quia reservata S. Sedi, quamvis beneficium non sit consistoriale ut supra, sive alia de causa: et hoc iam tertium est caput competentiae excedens naturam officii Curiae Romanae definiti; denique 4° *curare pensiones et onera quae Summus Pontifex in memoratis* i. e. non consistorialibus sed Apostolicae Sedi reservatis *conferendis beneficiis imposuerit*. Unde sequitur officii huius munus ad quaedam beneficia coarctari.

264. **Camera Apostolica.** — Tertium officium peculiaris naturae dicitur Camera Apostolica, de quo subdit *can. 262. Camerae Apostolicae, cui praesidet Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis Camerarius* probe discernendus a Sacri Collegii Cardinalium Card. Camerario, qui singulis annis mutatur et curam habet bonorum ipsius Sacri Collegii; illius officii *cura est atque administratio bonorum ac iurium temporalium Sanctae Sedis* semper, quia subditur: *quo tempore praesertim haec vacua habeatur*, pro quo norma sequens datur: *et tunc adamussim servantur normae statutae in const. Pii X Vacante Sede Apostolica 25 Dec. 1904*. Scilicet, prout in ea dicitur: (n. 14) « Cardinali Camerario, vacante Sede Apostolica, incumbit cura et administratio bonorum ac iurium temporalium ipsius S. Sedis, adsistentibus ei in suo officio Cardinalibus eo tempore in Ordine Prioribus seu Capitibus Ordinum, et praehabitis semel pro levioribus, ac semper » quando occurrant « pro gravioribus negotiis suffragiis S. Collegii. Hinc Card. Camerarius statim ac

[1] Cap. IX, Art. II, 4°.

a Sacri Palatii Apostolici Praefecto nuncium de Pontificis obitu acceperit, ad Apostolicum Palatium perget, ut ipsius possessionem capiat ac eius regimen exerceat. Eiusdem Camerarii erit Pontificis mortem iure recognoscere atque authenticum mortis actum conficere; statuere, auditis Cardinalibus Capitibus Ordinum, modum ad conservationem corporis defuncti Pontificis pro temporum conditionibus magis convenientem et aptum (nisi forte Pontifex ipse vivens suam de hac re voluntatem manifestaverit); privatis eiusdem Pontificis aedibus sigilla apponere; ipsius obitum cum Cardinali in Urbe Vicario communicare, qui de re Populum Romanum singulari Edicto edocebit; eaque omnia, nomine et consensu S. Collegii, curare, quae ad iura Apostolicae Sedis tuenda et ad ipsius administrationem recte gerendam rerum temporumque adiuncta suadebunt ». Aliae normae pro ipsius Card. Camerarii munere exercendo in peculiaribus Urbis circumstantiis, eadem Aplca. Sede vacante, docentur in « Regolamento » addito Const[1]. « Praedecessoris Nostri ».

265. **Secretaria Status.** — Officii, quod ex ordine sequitur, compositionem nobis exhibet *can. 263. Officium Secretariae Status, cuius moderator est Cardinalis Secretarius Status* « hoc est: a publicis Negotiis » (Const. « Sapienti consilio » III, 4°) *constat triplici parte hoc ordine:*

1° Prima pars, cui praesidet Secretarius Congregationis pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis, ac dicitur « praesidet », tum quia pars est Secretariae Status, tum quia (C. Vacante Sede Apostolica n. 18) « per obitum Pontificis cessat munus Card. Secretarii Status, eoque munere, Sede vacante, fungitur Praelatus S. Collegii Secretarius »; ideoque cum permaneat Congr. pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis, sine praeside relinquenda non erat. Illa ergo *versatur in negotiis quae eidem Congregationi examinanda* solum, quia ex Romani Pontificis audientia decernuntur, *subiici debent ad normam can. 255* iam explicati, *ceteris pro diversa eorum natura ad peculiares Congregationes remissis*, quando, sicut saepius accidit, ad Card. Secretarium Status mittuntur vel ad Summum Pontificem.

In canone sequitur: *2° Altera pars, cui praeest Substitutus, incumbit in ordinaria negotia*, « ad eamque inter cetera, pertinet honoris insignia quaeque concedere, tum ecclesiastica tum civilia, iisdem demptis quae Antistiti pontificali domui

praeposito sunt reservata » (loc. prox. cit.). - 3° *Tertiam partem dirigit Cancellarius Brevium Apostolicorum, qui vacat expeditioni Brevium*, « quae a variis Congregationibus ei committuntur » iuxta ordinationem Curiae Romanae (loc. prox. cit.).

Addere oportet duas esse documentorum S. Sedis formas praecipuas, nempe Bullae de qua egimus ad can. 260 et formam Brevis. - Brevia sunt illae S. Sedis litterae, quae ex speciali vel generali S. Pontificis mandato in oblonga et tenui membrana seu pergamena exarantur, ordinariis characteribus et lingua plerumque latina. Praemittitur Pontificis nomen cum numero v. gr. Benedictus PP. XV; stylus est simplex, sobriae clausulae, scribitur data secundum receptum calendarii usum, deest Rom. Pont. subscriptio, sed eius loco per Card. Secretarium Brevium haec antea subscribebantur, quod nunc fit per Card. a secretis Status, quando Brevia per huiusmodi Secretarium in Brevium Cancellaria expediuntur sub annulo piscatoris, id est: rubri coloris sigillo Petri piscantis imaginem referente, ac illius cui singula mittuntur directionem ferre solent a tergo adscriptam. Notare iuvat ex « Normis peculiaribus » circa Congr. de Sacramentis [1]: « Documento forma Brevis, redacto tamen in huius Congregationis Officio secreto, mittentur dispensationes ab impedimentis matrimonii cuiusvis gradus, modo honestae naturae, si dispensationes ipsae sint maioribus obnoxiae taxationibus ».

266. **Secretariae duae.** — Agit de duobus ultimis officiis *can. 264. Ad Secretarias Brevium ad Principes*, quae sunt specialia, *et Epistolarum latinarum*, quae sub hac inscriptione « Epistolae » in Commentario Officiali inveniuntur a Rom. Pontifice subscriptae; ad illas secretarias *spectat munus latine scribendi acta Summi Pontificis, ab eodem illis commissa.*

CAPUT V.

De Legatis Summi Pontificis.

CAN. 265. - Romano Pontifici ius est, a civili potestate independens, in quamlibet mundi partem Legatos cum vel sine ecclesiastica iurisdictione mittendi.

CAN. 266. - Dicitur *Legatus a latere* Cardinalis qui a Summo Pontifice tanquam *alter ego* cum hoc titulo mittitur, et tantum potest, quantum ei a Summo Pontifice demandatum est.

CAN. 267. - § 1. Legati qui mittuntur cum titulo Nuntii aut Internuntii:

[1] Cap. VII, Art. III, n. 13.

1° Fovent, secundum normas a Sancta Sede receptas, relationes inter Sedem Apostolicam et civilia Gubernia apud quae legatione stabili funguntur;

2° In territorio sibi assignato advigilare debent in Ecclesiarum statum et Romanum Pontificem de eodem certiorem reddere;

3° Praeter has duas ordinarias potestates, alias plerumque facultates obtinent quae tamen sunt omnes delegatae.

§ 2. Qui vero mittuntur cum titulo *Delegati Apostolici* unam habent ordinariam potestatem de qua in § 1, n. 2, praeter alias facultates delegatas ipsis a Sancta Sede commissas.

CAN. 268. - § 1. Legatorum munus cum omnibus facultatibus eisdem commissis non expirat vacante Sede Apostolica, nisi aliter in litteris pontificiis fuerit statutum.

§ 2. Cessat autem, expleto mandato, revocatione eisdem intimata, renuntiatione a Romano Pontifice acceptata.

CAN. 269. - § 1. Legati Ordinariis locorum liberum suae iurisdictionis exercitium relinquant.

§ 2. Licet forte charactere episcopali careant, praecedunt tamen omnibus Ordinariis qui non sint cardinalitia dignitate insigniti.

§ 3. Si charactere episcopali sint aucti, possunt sine Ordinariorum licentia in omnibus eorum ecclesiis, excepta cathedrali, populo benedicere et officia divina etiam in pontificalibus, adhibito quoque throno et baldachino, peragere.

CAN. 270. - Episcopis qui, ratione sedis, titulo Legati Apostolici decorantur, nullum exinde competit speciale ius.

267. **Capitis inscriptio.** - Post S. R. E. Cardinales undequaque consideratos descendenti ordine perscrutandum est inscriptum *Cap.* V. *De Legatis Summi Pontificis*, idest: ab eo missis.

268. **Romani Pontificis ius.** — Enuntiatur divini iuris principium, veluti totius capitis fundamentum. Ex *can. 265. Romano Pontifici ius est, a civili potestate independens* consequenter ad eius divinam originem, *in quamlibet mundi partem*, sed multo magis si catholica sit, *Legatos cum vel sine ecclesiastica iurisdictione mittendi.*

Hoc ius cum reprobatione contrariae consuetudinis non recipiendi eos Ioannes XXII asserut ac vindicavit, prout constat in cap. unico « de Consuetudine » Extravagantium communium: « Super gentes et regna Romanus Pontifex a Domino constitutus, cum personaliter singulas regiones circuire non possit, nec circa gregem sibi creditum curam pastoralis sollicitudinis exercere », quae sunt rationes iuridica et altera ex rebus petita, « necesse habent interdum ex debito impositae servitutis », nam ius in creaturis habet semper ut fundamentum aliquam legem, « suos ad diversas mundi partes (prout necessitates emerserint) destinare legatos », quorum audiatur officium: « qui vices ipsius supplendo errata corrigant, aspera in plana convertant,

et commissis sibi populis salutis incrementa ministrent ». Origo iuris huius et vindicatio sequuntur, nam iuri correlativa est in aliis obligatio saltem non contradicendi. « Veruntamen aliqui huiusmodi officium et potestatem ipsius Rom. Pontificis, quam non ab homine, sed a Deo recepit, sub suo arbitrio redigere molientes, legatos ipsos nisi ab eis petiti fuerint, vel de beneplacito eorum transmissi, sibi terras subiectas (dicentes hoc eis de consuetudine competere) ingredi non permittunt. Nos huiusmodi consuetudinem non tam irrationabilem, quam nonnunquam animarum saluti contrariam, detrahentemque Apostolicae potestati, auctoritate Apostolica penitus reprobandes, (et haec reprobatio manet post Codicem, etiamsi canon eam non exprimat, vi can. 27 § 1 mitio), legatos ipsos ab omnibus, cuiuscumque praeeminentiae, conditionis aut status fuerint, debere admitti decrevimus, nec eos praetextu cuiusvis consuetudinis impediri posse a quoquam Christiano nomine gloriante, quominus regna, provincias, et terras quaslibet, ad quae ipsos destinari contigerit, ingrediantur libere, ac commissae sibi legationis officium exerceant in eisdem ». Supponit Pontifex Supremos Legatos mitti cum iurisdictione atque ad terras fidelium gubernantium, sed rationes valent, quamvis Legati mittantur ad vices Pont. Romani supplendas sine iurisdictione ac in quascumque gentes et regna; et sicut cogunt pro Legatis stabilibus (de quibus in specie idem asserit Pius VI in Allocutione Leonis XIII in fontibus Codicis citata), comprehendunt quoque, sicut partem in toto, Legatos pro aliquo vel aliquibus actibus.

269. **Ordo canonum.** Praeter hanc divisionem, cuius secundae speciei exempla dantur inter Legatos a latere, primo classis Legatorum stabilium diversos continet ita in Codice distinctos: Legatos a latere, Legatos cum titulo Nuntii aut Internuntii cum aequali potestate ordinaria, et Delegatos Apostolicos. Istos omnes considerant peculiariter duo canones, de fine seu termino legationis statuit can. 268, et munere ipsorum quoad iura determinato in can. 269, ultimus canon respicit Legatos titulo tantum.

270. **Legati a latere notio.** *Can. 266. Dicitur Legatus a latere Cardinalis qui a Summo Pontifice tamquam alter ego* quoad repraesentationem, *cum hoc titulo* quoad appellationem *mittitur, et tantum potest, quantum ei a Summo Pontifice de-*

mandatum est. Atque sic facilius designata est Legati a latere potestas, multipliciter limitata in praec. iure, v. gr. cc. 3 et 4 de officio Legati (I, 30), nec opus erat aliter fieri, cum perquam raro sic mittantur et quidem ad casum. Et haec Legatio est Cardinalium praeeminentia, unde origo nominis quia de latere Romani Pontificis iure proficiscuntur. Sic ait Eugenius IV C. « Non mediocri » a. 1439, § 7 : « Sunt etiam, et in signum praeeminentiae ipsis fratribus nostris prae aliis Ecclesiae Praelatis, et similiter cum legati de nostro latere destinantur, prae aliis legatis, multa ac magna per canones attributa privilegia », sicut vidimus de praecedentiae iure in can. 239, § 1, 21°. - « Hinc etiam constat cur a latere apostolico mitti, iis solis et non aliis appropriatur legatis ».

271. **Nuntii ac Internuntii et Delegati Apostolici.** — In « Actis Apost. Sedis » [1] legitur Decretum Secretariae Status diei 8 Maii 1916, in quo « Benedictus PP. XV secum animo reputans, quantopere deceat rectius aptiusque ordinari nomina, quibus ad hunc diem, pro sua ipsorum dignitate, appellari consueverunt quotquot Rom. Pont. personam in exteris regionibus gererent, itemque aliqua honoris accessione eos ornari, qui, etsi titulum gradumque Nuntiorum Apostolicorum non obtinent, legatione tamen stabili apud exteros rerum publicarum gubernatores funguntur,... decernere dignatus est, ut hi omnes in posterum Internuntii Apostolici nuncupentur, et Delegati Apostolici ii dumtaxat dicantur qui, licet personam Pontificis sustineant, charactere tamen diplomatico, quem vocant, omnino carent ». Hac refert ac de his tractat canon sequens.

272. **Eorum potestates.** — *Can. 267, § 1. Legati qui mittuntur cum titulo Nuntii aut Internuntii: 1° Forent, secundum normas a Santa Sede receptas*, quibus conformari debent in suis actibus, velut Rom. Pont[m]. repraesentantes, *relationes inter Sedem Apostolicam et civilia gubernia apud quae legatione stabili funguntur*. Et hoc eorum est muneris distinctivum ac nomini relativum.

2° In territorio sibi assignato advigilare a, *debent in Ecclesiarum statum* b) *et Romanum Pontificem de eodem certiorem reddere*, ut sic fideliter ac plene sit de his informatus. Et haec

[1] CO. VIII, 213.

duo, quae sine iurisdictione constare possunt : eorum potestatem ordinariam facit. - Sed insuper *3° Praeter has duas ordinarias potestates*, iure illis communes, *alias plerumque facultates*, inter quas etiam datur iurisdictio quaedam, *obtinent quae tamen sunt omnes delegatae*, etsi ab Apostolica Sede seu a Supremo Pastore. - Ex dictis liquet § 2. *Qui vero mittuntur cum titulo Delegati Apostolici unam habent* singularem, etsi huius duos actus mutuo ordinatos distinximus, *ordinariam potestatem de qua in § 1, n. 2, praeter alias facultates delegatas ipsis a Sancta Sede commissas*, ut in praec. n. 3°.

273. **Muneris Legatorum multiplex cessatio.** De modis, quibus Legati cessant a munere suo, agit negative ac positive *can. 268, § 1. Legatorum munus*, et quidem quoad potestates ordinarias simul *cum omnibus facultatibus eisdem commissis non expirat vacante Sede Apostolica, nisi aliud in litteris pontificiis* quibus constituuntur *fuerit statutum*. Hanc regulam expressit Clemens IV in cap. 2 de officio legati in 6° 1, 15, « Legatos, quibus in certis provinciis committitur legationis officium, ut ibidem evellant et dissipent, aedificent atque plantent : provinciarum sibi commissarum, ad instar proconsulum, caeterorumque praesidum, quibus certae sunt decretae provinciae moderandae, ordinarios reputantes : Praesenti declaramus edicto, commissum tibi a praedecessore nostro legationis officium, tanquam per ipsius obitum expirasse ». Idemque asseritur in Const. « Vacante Sede Apica. » n. 20.

§ 2. *Cessat autem* triplici ter : I° ex rei natura *expleto mandato*, quod unice per legationem habuit. II° voluntate concedentis iuxta Reg. iuris 1. in 6° « Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur », sicque *revocatione eisdem intimata* directe quidem, etsi mediate, ac III° voluntate habentis legationem simul cum dependentia debita, hoc est : *renuntiatione a Romano Pontifice acceptata*.

274. **Iura Legatorum,** praeter ea quae sunt derivata ex officio, refert, praevia monitione utili, *can. 269, § 1. Legati* etiam a latere *Ordinariis locorum liberum suae iurisdictionis exercitium relinquant*. Conforme praescriptum iuri praeexistenti generaliter in Conc. Trid. sess. XXIV de Ref. c. 20 : « Legati quoque, etiam de latere, nuntii, gubernatores ecclesiastici, aut alii, quamcumque facultatum vigore, non solum episcopos in prae-

dictis causis impedire, aut aliquo modo eorum iurisdictionem eis praeripere, aut turbare non praesumant ». - Quoad iura positiva sub distinctione sequitur praescriptum § 2. *Licet forte charactere episcopali careant*, non consecrati, *praecedunt tamen omnibus Ordinariis*, legationis causa, *qui non sint cardinalitia dignitate insigniti*, utpote, qui iure assistunt stabiliter Romano Pontifici, atque concorditer ad can. 239, § 1, 21°.

§ 3. *Si charactere episcopali sint aucti*, utpote iure divino inamissibiliter collato et supremo in hierarchia ordinis, *possunt sine Ordinariorum licentia*, et in hac libertate situm est privilegium, non quidem actus episcopalis ordinis perficere, *sed in omnibus ecclesiis* absque distinctione, sed cum unica exclusione: *excepta cathedrali*, a) *populo benedicere, et* b) *officia divina* v. gr. vesperas, missam solemnem *etiam in pontificalibus, adhibito quoque throno et baldachino, peragere*. De limitatione atque concessione notabilis est solutio vigens S. C. Rit. in Taurinen. Ad 3. « Non licebit Nuntio in Cathedrali, sive in aliis Ecclesiis Archiepiscopali ditioni subiectis, ministrare quaecumque Sacramenta ad Archiepiscopum loci Ordinarium spectantia, nisi id vel specialiter et expresse in facultatibus sibi a Sede Apostolica fuerit permissum, vel obtinuerit prius ab Archiepiscopo facultatem. In ducali autem Cappella, veluti ab Archiepiscopali iurisdictione exempta, eadem Sacramenta absque ulla licentia ministrare poterit ». - Ad 5 vero, nempe: An Archiepiscopus celebrans, sive, ut supra, Divinis assistens, debeat, antequam populo suo sit de more benedicturus, petere licentiam a Nuntio ibidem praesente? - Respondit: « Idem servandum, quod alias Venetiis fieri praeceptum fuit. Ut nimirum Archiepiscopus antequam sit populo benedicturus opportune per unum ex Canonicis vel per Ministrum caeremoniarum, Nuntium in Episcopali tamen dignitate constitutum, ex sua humanitate invitet ad benedicendum: qui tamen huiusmodi reverentiae sibi oblatae significatione contentus, benedicere omnino recusabit, ne acceptando iurisdictionis episcopalis libertatem impedire, vel sui Patris ac Pastoris benedictione populum privare videatur ». Concessio autem privilegii de quo in canone explicita inveniuntur in una Vercellen. « Petit Episcopus Vercellen. declarari: an possit Nuncius Apostolicus exercere Pontificalia, et populum benedicere absque licentia Ordinariorum?

Et S. R. C. respondit: "Affirmative ... Die 1 Martii 1636". - Hucusque de Legatorum munere.

275. **Legati causa honoris.** *Can. 270. Episcopis qui, ratione Sedis, titulo Legati Apostolici decorantur*, v. gr. Archiep. Lugdunensis, Pragensis, *nullum exinde competit speciale ius*, nisi quis habeat alias "ius quaesitum" v. gr. Arch. Salisburgensis, quod «integrum manet» (can. 4).

CAPUT VI.

De Patriarchis, Primatibus, Metropolitis.

CAN. 271. - Patriarchae aut Primatis titulus, praeter praerogativam honoris et ius praecedentiae ad normam can. 280, nullam secumfert specialem iurisdictionem, nisi iure particulari de aliquibus aliud constet.

CAN. 272. - Provinciae ecclesiasticae praest Metropolita seu Archiepiscopus; quae dignitas coniuncta est cum sede episcopali a Romano Pontifice determinata vel probata.

CAN. 273. - Salvo praescripto canon. 275-280, Metropolita in propria dioecesi easdem obligationes eademque iura habet quae Episcopus in sua.

CAN. 274. - In dioecesibus vero suffraganeis Metropolita potest tantum:

1° A patronis ad beneficia praesentatos instituere, si Suffraganeus intra tempus iure statutum iusto impedimento non detentus, id facere omiserit;

2° Indulgentias centum dierum, sicuti in propria dioecesi, concedere;

3° Deputare Vicarium Capitularem ad normam can. 432, § 2;

4° Vigilare ut fides ac disciplina ecclesiastica accurate serventur, ac de abusibus Romanum Pontificem certiorem facere;

5° Canonicam visitationem peragere, causa prius ab Apostolica Sede probata, si eam Suffraganeus neglexerit; tempore autem visitationis, potest praedicare, confessiones audire etiam absolvendo a casibus Episcopo reservatis, de vita et honestate clericorum inquirere, clericos infamia notatos Ordinariis ipsorum, ut eos puniant, denuntiare, notoria crimina, manifestas et notorias offensas tum sibi tum suis forte illatas, iustis poenis, censuris non exclusis, punire;

6° In omnibus ecclesiis, etiam exemptis, Ordinario loci praemonito, si ecclesia sit cathedralis, peragere pontificalia, uti Episcopus in proprio territorio, populo benedicere, cruce ante se delata incedere, non autem alia exercere quae iurisdictionem importent;

7° Appellationem recipere a sententiis definitivis aut interlocutoriis definitivarum vim habentibus, prolatis in Curiis suffraganeis, ad normam canonis 1594, § 1;

8° Controversias de quibus in canone 1572, § 2, in prima instantia dirimere.

CAN. 275. - Metropolita obligatione tenetur, intra tres menses a consecratione vel, si iam consecratus fuerit, a provisione canonica in Consistorio, per se vel per procuratorem a Romano Pontifice pallium petendi, quod significat potestatem archiepiscopalem.

CAN. 276. - Quare ante pallii impositionem, excluso speciali indulto apostolico, ipse illiecite poneret actus sive iurisdictionis metropolitanae, sive ordinis episcopalis in quibus, ad normam legum liturgicarum, usus pallii requiritur.

CAN. 277. - Metropolita uti potest pallio intra quamlibet ecclesiam etiam exemptam suae provinciae in Missarum sollemnibus, diebus in

Pontificali Romano designatis aliisque forte sibi concessis; nullatenus vero extra provinciam, etsi Ordinarii loci consensus accedat.

CAN. 278. - Si Metropolita pallium amittat vel ad aliam sedem archiepiscopalem transferatur, novo indiget pallio.

CAN. 279. - Pallium neque commodari potest neque donari nec in morte alicui relinqui, sed omnia pallia quae Metropolita obtinuit, cum eodem sunt sepelienda.

CAN. 280. - Patriarcha praecedit Primati, Primas Archiepiscopo, hic Episcopis, salvo praescripto canonis 347.

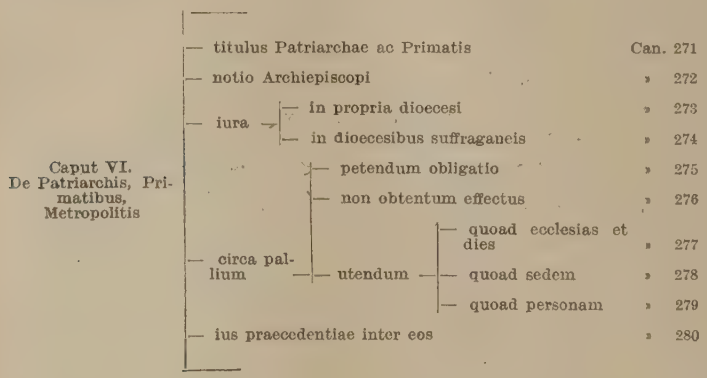

276. **Capitis inscriptio.** — Consequenter considerandum est *Caput VI. - De Patriarchis, Primatibus, Metropolitis*. Quae nomina ex origine designarunt Principem Patrum, qui praesidebat cum iurisdictione pluribus Episcopis unitis sive ratione ritus, hinc Patriarcha, sive alia praesertim territoriali; v. gr. ille qui Primam sedem possideret in aliquo territorio potestatis supremae civilis, v. gr. Primas Hispaniae, Angliae; et is qui obtinuit sedem sitam in aliqua perinsigni civitate, cui aliae civitates episcopales inferiores adnexae forent, proinde Metropolita vocatus.

277. **Patriarchae ac Primatis iura honoris.** — De duobus prioribus hodie sufficit *can. 271. Patriarchae aut Primatis titulus, praeter* a) *praerogativam honoris et* b) *ius praecedentiae ad normam can. 280, nullam secumfert specialem iurisdictionem, nisi iure particulari de aliquibus aliud constet;* v. gr. de Primate Hungariae, nam de Patriarchis rituum orientalium non loquitur Codex. Et canon refert disciplinam prius vigentem.

278. **Ordo canonum.** — De metropolita sunt sequentes canones. Tres priores can. 272-274 notionem ac iura Metropolitae

tradunt, subsequentes quinque disciplinam statuunt [1] « de auctoritate et usu pallii », atque postremus seu 280 praecedentiam determinat secundum capitis inscriptionem.

279. **Metropolita.** — *Can. 272. Provinciae ecclesiasticae*, scilicet: materialiter delimitationi per Sedem Apicam. factae territorii, quod formaliter ex pluribus dioecesibus cum Ordinariis et subditis constat, *praest Metropolita seu Archiepiscopus* id est: Primus Episcoporum illius; *quae dignitas* potest esse concessa honoris causa, vel cum propria iurisdictione, sed *coniuncta est* semper *cum sede episcopali a Romano Pontifice* a) *determinata* in provinciae ecclesiasticae erectione aut postea, b) *vel probata*, quatenus tacite fuerit eidem sedi episcopali adnexa, non est tamen dignitas ordinarie collata sine respectiva sede. Huius respectu sedis metropoliticae, non sola honoris vel exemptionis causa institutae, canon sequens datur.

280. **Iura in propria dioecesi.**— *Can. 273. Salvo praescripto can. 275-280*, in quibus de pallio, cuius adhibitio necessaria est pro aliquibus actibus sequentibus, *Metropolita in propria dioecesi* a) *easdem obligationes* b) *eademque iura habet quae Episcopus quilibet in sua.* Quas et quae videbimus in suo loco.

281. **Iura in dioecesibus Suffraganeorum.** — *Can. 274. In dioecesibus vero suffraganeis Metropolita potest tantum:* sic memoratur principium iuridicum ad dimetienda iura Metropolitanorum, quod edicitur in c. 9 « de officio Iudicis ordinarii » (I, 31) loquente de Patriarchis et Primatibus, et quod applicatur Archiepiscopis pro opportunitate in Decretalibus RR. PP.: « nihil iuris prae ceteris Episcopis habere, nisi quantum ss. canones concedunt, vel prisca illis consuetudo contulit ab antiquo ». Quae concessiones in praesenti can. 274 sunt sequentes. Potest *1° A patronis ad beneficia praesentatos instituere*, suppositis praescriptis de institutione huiusmodi, tantumdem sub conditione: *si Suffraganeus* a) *intra tempus iure statutum*, et sicut statutum est, b) *iusto impedimento non detentus*, alias non adesset negligentia Suffraganei, cui remedium hic affertur, *id facere omiserit;* - *2° Indulgentias centum dierum, sicuti in propria dioecesi*, et hoc adnotetur, *concedere.* - *3° Deputare Vi-*

[1] Decretal. tit. 8, L. I.

carium Capitularem ad normam can. 432, § 2, nempe : « Si capitulum cathedrale intra praescriptum tempus Vicarium aut oeconomum, quavis de causa, nullum deputaverit ». Quod fuit decretum in Conc. Trid. sess. XXIV de Ref. c. 16. - *4° Vigilare* a) *ut fides ac disciplina ecclesiastica accurate serventur, ac* b) *de abusibus*, non de transgressionibus quae ubicumque accidunt, *Romanum Pontificem certiorem facere*. - *5° Canonicam visitationem peragere* duplici sub conditione, a) *causa prius ab Apostolica Sede probata*, loco Concilii provincialis designati a Conc. Trid. sess. XXIV de Ref. c. 3., b) *si eam Suffraganeus neglexerit* visitationem : iura vero tunc temporis ampliora exercenda sunt : *tempore autem visitationis, potest* a) *praedicare* absque Ordinarii consensu, quia « facultatem concionandi pro suo territorio solus concedit loci Ordinarius » (can. 1337), igitur hinc etiam Archiepiscopo non Cardinali extra huius visitationis casum, b) *confessiones* (subintelligendo quorumlibet) ibidem *audire* cum complemento, nam dicitur *etiam absolvendo a casibus Episcopo reservatis*, quia sacramentalem iurisdictionem Archiepiscopus vi huius canonis obtinet, c) *de vita et honestate clericorum* seu de « obligationibus clericorum » (Tit. III) *inquirere* « inquisitione generali », nam « inquisitio specialis est praemittenda » (1939, § 1) in ordine ad iudicium, quod Archiepiscopo non conceditur de hoc in prima instantia, d) *clericos infamia* « vel iuris vel facti » praesertim *notatos* ex publico proinde delicto, non iam punire, sed *Ordinariis ipsorum* sive loci, sive forsitan religiosis ad normam can. 616, 617 servandam, *ut eos puniant, denuntiare* efficaciter, unde si non punirentur, haberetur ex parte Ordinariorum abusus, quem consideravit canon in n. 4°. - Amplior datur potestas quoad sequentia : e) *notoria* notorietate facti iuxta can. 2197 [1] *crimina*, quia si « notoria » sint notorietate iuris, sententiam exequitur iudex vel Ordinarius, b) *manifestas* quoad culpabilitatem et *notorias* ut antea *offensas* verbis, scripto aut factis, *tum sibi tum suis*, qui eum comitantur, *forte illatas*, iudicioque non indigentes, *iustis* seu proportionatis *poenis, censuris non exclusis* quae « infligi possunt per modum praecepti extra iudicium »

[1] Can. 2197. Delictum est... 3° Notorium notorietate facti, si publice notum sit et in talibus adiunctis commissum, ut nulla tergiversatione celari nulloque iuris suffragio excusari possit.

(can. 1933, § 4), *punire*. - 6° *In omnibus ecclesiis, etiam exemptis*, nulla equidem excepta, praeter unicam adiectam exceptionem pro hac servanda conditione: *Ordinario loci praemonito, si Ecclesia sit cathedralis*, a) *peragere pontificalia, uti Episcopus in proprio territorio*, nempe: cum insignibus pontificalibus, cum throno et baldachino, b) *populo benedicere*, c) *cruce ante se delata incedere*; quod est insigne Archiepiscopi, et subditur denegatio amplioris iurisdictionis quam praedictae; *non autem alia exercere quae iurisdictionem importent*. - De iudiciali autem iurisdictione, quamvis exercenda quocumque tempore, praescriptum est. - 7° *Appellationem recipere a sententiis* a) *definitivis aut interlocutoriis definitivam vim habentibus*, atque in IV Libro explicandis tit. XIII « de sententia », b) *prolatis in Curiis suffraganeis*, c) *ad normam*[1] *can. 1594*, § *1*, ubi « de tribunali ordinario secundae instantiae ». - Imo ampliatur quoque 8°. *Controversias de quibus in can. 1572*, § 2[2] *in prima instantia dirimere*. Igitur iura ordinantur, ad supplendam negligentiam pro casibus in num. 1° et 3°, ad indulg.s elargiendas in 2°, ad vigilantiam et in casu etiam ad visitationem canonicam in 4° et 5°, ad iura pontificalium in 6°, et ad controversias iudiciales in 7° et 8°.

282. **Obligatio** praecipua et communis Metropolitanorum enuntiatur in *can. 275. Metropolita obligatione tenetur, intra tres menses* computandos ad normam can. 34, § 3, 3° *a consecratione, vel, si iam consecratus fuerit, a provisione canonica in Consistorio, per se vel per procuratorem*, et casus est iste regulae 68 in 6°: « Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum ». Atque obligatio est: *a Romano Pontifice pallium petendi, quod significat potestatem archiepiscopalem* iure quidem ecclesiastico tantum constitutam et vigentem. - Pallium vero materialiter est fascia linea, candida et clausa, super humeros circum collum induenda cum duabus fasciolis pendentibus ante retroque, insignita sex sericis nigrisque crucibus in-

[1] Can. 1594, § 1. A tribunali Episcopi suffraganei appellatur ad Metropolitam.

[2] Can. 1572: § 2. Si vero agatur de iuribus aut bonis temporalibus Episcopi aut mensae vel Curiae dioecesanae, controversia dirimenda deferatur vel, Episcopo consentiente, ad dioecesanum tribunal collegiale quod constat officiali et duobus iudicibus synodalibus antiquioribus, vel ad iudicem immediate superiorem.

textis, atque cum tribus aciculis aureis ornamento serico in functionibus consuitur. Hoc est pallium latinum contextum ex lana duorum agnorum, qui benedicuntur die S. Agnetis, et benedictum a Romano Pontifice in vigilia SS. Apostolorum Petri et Pauli, asservandum penes S. Petri sepulchrum saltem die illo solemni, ac proinde atque ob significationem dicitur assumi de corpore S. Petri.

283. **Pallii necessitas iuridica.** — Consequenter ad postremam praec. canonis clausulam dicit *can. 276. Quare ante pallii impositionem* sibi vel procuratori factam per Card. Proto-Diaconum, *excluso speciali indulto apostolico*, nec proinde sufficit quaecumque consuetudo, *ipse* Metropolitanus, non alii Episcopi pallii privilegio ornati, *illicite poneret actus* a) *sive iurisdictionis metropolitanae*, hos omnino quamvis validos, b) *sive ordinis episcopalis* illos tantum *in quibus, ad normam legum liturgicarum*, « quae vim suam retinent, nisi earum aliqua in Codice expresse corrigatur » (can. 2), *usus pallii requiritur*. Videlicet: iuxta cap. 28 De electione (I, 6) « cum non liceat Archiepiscopo sine pallio convocare Concilium, conficere Chrisma, dedicare basilicas, ordinare clericos, et Episcopos consecrare: multum profecto praesumit, qui antequam impetret pallium, clericos ordinare festinat: cum id non tamquam simplex Episcopus, sed tamquam Archiepiscopus facere videatur ».

284. **Usus quod tempus et locum.** — Cum supra-episcopalis iurisdictio solummodo cum limitatione Metropolitae competat, hinc quamvis Romanus Pontifex pallio, vel simili quodam, uti semper et ubique possit, statuit *can. 277. Metropolita uti potest pallio* a) *intra quamlibet ecclesiam etiam exemptam suae provinciae*, hinc etiam suffraganeae dioecesis, « si vero ab Ecclesia exire contigerit, pallio minime uti debet », ut ait cap. 1 cit. Decretalium, b) *in Missarum solemnibus* quoad functiones, c) *diebus in Pontificali Romano designatis* pro Metropolita quolibet, *aliisque forte sibi concessis*. Haec expressa fuerunt in Decretalium loc. cit., cap. 6°: « in missarum celebrationibus... diebus solemnibus usum pallii... poterit Archiepiscopus liberius exercere », et in cap. 7° Archiepiscopus « tam in propria quam in aliena dioecesi potest sine pallio... celebrare, qui utique in propria... debet... celebrare cum pallio,... diebus illis duntaxat, qui in Ecclesiae suae privilegiis sunt ex-

pressi ». - Sequitur in canone: *nullatenus vero extra Provinciam* supple: « uti potest pallio », *etsi Ordinarii loci consensus accedat*, iuxta capp. 4 et 5 loc. cit.: « Solus Rom. Pont. in missarum solemniis pallio semper utitur et ubique: alii vero tantum... in ecclesia sua in qua iurisdictionem ecclesiasticam acceperunt, certis debent uti diebus », ac in altero legitur: « Consuetudo... quod Archiepiscopi extra suas provincias pallio... utantur... dicenda est potius corruptela ». - Videtur tamen abrogatum cap. 3 loc. cit. propter huius omissionem in Codice (can. 6. 6°): « non debet quis se Archiepiscopum appellare prinsquam a Papa pallium suscipiat, in quo pontificalis officii plenitudo cum Archiepiscopi nominis appellatione confertur ».

285. **Connexio cum Sede.** — De locali pallii concessione statuit *can. 278. Si metropolita* a) *pallium amittat* b) *vel ad aliam sedem archiepiscopalem transferatur, novo indiget pallio*. Unde primum singulari sedi archiepiscopali fuit adnexum.

286. **Connexio cum persona.** — Similiter caput 2 tit. cit., quod statuit: « non est conveniens, ut pallium alicui commodetur, cum pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat sepeliri », modo sequenti refert *can. 279. Pallium* a) *neque commodari potest* alteri Archiepiscopo forsitan ad manum non habenti proprium, b) *neque donari* v. gr. successori in Sede vel amico, c) *nec in morte alicui relinqui*, v. gr. recordationis causa, *sed omnia pallia quae Metropolita obtinuit* forsan successive, *cum eodem sunt sepelienda*, ita ut ultimo induatur, ceterisque capiti suppositis.

287. **Ius praecedentiae.** — De praecedentia est unicus *can. 280. Patriarcha praecedit Primati* cuilibet, *Primas Archiepiscopo* cuicumque, *hic* nempe: quamvis mere titularis, quia nomen Archepiscopi non secumfert Suffraganeis praesidere, sicut nomen Metropolitae ob can. 274: Archiepiscopus ergo « praecedit » *Episcopis* etsi residentialibus, *salvo praescripto can. 347* ibi explicando. Canon iste « de iis agit, quae etiam Orientalem (Ecclesiam) afficiunt » (can. 1) secundum illud (can. 106, 4°): « In praecedentia diversitas ritus non attenditur », quae vi can. 280 ordinatur attenta formali ratione sola recensitarum dignitatum, quae ratio cessat si aliqui eorum simul Cardinales sint S. R. E. vel Legati Romani Pontificis, vigente tunc regula iuris 34 in 6° « Generi per speciem derogatur ».

CAPUT VII.

De Conciliis plenariis ac provincialibus.

CAN. 281. - Ordinarii plurium provinciarum ecclesiasticarum in Concilium plenarium convenire possunt, petita tamen venia a Romano Pontifice, qui suum Legatum designat ad Concilium convocandum eique praesidendum.

CAN. 282. - § 1. Concilio plenario assistere debent cum suffragio deliberativo, praeter Legatum Apostolicum, Metropolitae, Episcopi residentiales, qui, sui loco, mittere possunt Coadiutorem vel Auxiliarem, Apostolici diocesium Administratores, Abbates vel Praelati *nullius*, Vicarii Apostolici, Praefecti Apostolici, Vicarii Capitulares.

§ 2. Etiam Episcopi titulares, in territorio degentes, si a Legato Pontificio, secundum receptas instructiones, ad Concilium vocentur, adesse debent habentque suffragium deliberativum, nisi in convocatione aliud expresse caveatur.

§ 3. Alii ex utroque clero viri, forte ad Concilium invitati, suffragio non gaudent nisi consultivo.

CAN. 283. - In singulis provinciis ecclesiasticis celebretur provinciale Concilium vicesimo saltem quoque anno.

CAN. 284. - Metropolita, eoque legitime impedito vel sede archiepiscopali vacante, Suffraganeus antiquior promotione ad ecclesiam suffraganeam:

1° Locum ad celebrandum Concilium intra provinciae territorium, auditis omnibus qui assistere debent cum suffragio deliberativo, eligit; cessantibus tamen iustis impedimentis, metropolitana ecclesia ne negligatur;

2° Concilium convocat eique praeest.

CAN. 285. - Episcopi qui nulli Metropolitae subiiciuntur, Abbates vel Praelati *nullius*, et Archiepiscopi Suffraganeis carentes, aliquem viciniorem Metropolitam, nisi forte iam elegerint, semel pro semper, praevia Sedis Apostolicae approbatione, eligant, cuius Concilio provinciali cum aliis intersint, et quae ibi ordinata fuerint, observent et observanda curent.

CAN. 286. - § 1. Praeter Episcopos, Abbates vel Praelatos *nullius* et Archiepiscopos de quibus in canon. 285, ad Concilium provinciale vocandi sunt et convenire debent cum voto deliberativo Suffraganei omnes aliique de quibus in canon. 282, § 1.

§ 2. Episcopi titulares qui in provincia degunt, possunt a praeside, cum consensu maioris partis illorum qui cum voto deliberativo intersunt, convocari, et si convocentur, votum habent deliberativum, nisi aliud in convocatione caveatur.

§ 3. Capitula cathedralia aut consultores dioecesani cuiusvis dioecesis cuius Ordinarius ad normam § 1 vocari debet, invitentur ad Concilium et invitati mittant duos ex capitularibus aut consultoribus collegialiter designatos, qui tamen obtinent votum tantum consultivum.

§ 4. Maiores quoque religionum clericalium exemptarum ac Congregationum monasticarum Superiores, qui in provincia resideant, invitandi sunt, debentque invitati adesse aut impedimentum, quo detinentur, Concilio notum facere; sed his, quemadmodum aliis ex utroque clero viris ad Concilium forte vocatis, votum est dumtaxat consultivum.

CAN. 287. - § 1. Qui Concilio plenario aut provinciali interesse debent cum voto deliberativo, si iusto impedimento detineantur, mittant procuratorem et impedimentum probent.

§ 2. Procurator, si fuerit unus ex Patribus quibus est votum deliberativum, duplici voto non gaudet; si non fuerit, habet votum dumtaxat consultivum.

CAN. 288. - In Concilio sive plenario sive provinciali praeses, habito, si de provinciali agatur, Pa-

trum consensu, determinat ordinem servandum in quaestionibus examinandis et ipsum Concilium aperit, transfert, prorogat, absolvit.

CAN. 289. - Concilio plenario vel provinciali inchoato, nemini eorum qui interesse debent, licet discedere, nisi iustam ob causam a Legato Pontificio vel a Concilii provincialis Patribus probatam.

CAN. 290. - Patres in Concilio plenario vel provinciali congregati studiose inquirant ac decernant quae ad fidei incrementum, ad moderandos mores, ad corrigendos abusus, ad controversias componendas, ad unam eandemque disciplinam servandam vel inducendam, opportuna fore pro suo cuiusque territorio videantur.

CAN. 291. - § 1. Absoluto Concilio plenario aut provinciali, praeses acta et decreta omnia ad Sanctam Sedem transmittat, nec eadem antea promulgentur, quam a Sacra Congregatione Concilii expensa et recognita fuerint; ipsimet autem Concilii Patres designent et modum promulgationis decretorum et tempus quo decreta promulgata obligare incipiant.

§ 2. Decreta Concilii plenarii et provincialis promulgata obligant in suo cuiusque territorio universo, nec Ordinarii locorum ab iisdem dispensare possunt, nisi in casibus particularibus et iusta de causa.

CAN. 292. - § 1. Nisi aliter pro peculiaribus locis a Sede Apostolica provisum fuerit, Metropolita, eoque deficiente, antiquior e Suffraganeis ad normam can. 284, curet ut Ordinarii locorum, saltem quinto quoque anno, stato tempore apud Metropolitam aliumve Episcopum comprovincialem conveniant, ut, collatis consiliis, videant quaenam in dioecesibus agenda sint ut bonum religionis promoveatur, eaque praeparent de quibus in futuro Concilio provinciali erit agendum.

§ 2. Etiam Episcopi aliique de quibus in can. 285, una cum aliis Ordinariis convocari et convenire debent.

§ 3. Iidem Ordinarii congregati sedem proximi conventus designent.

288. **Inscriptio capitis.** — Sicut Codex Capiti I « De Romano Pontifice » inscripto subdidit alterum « De Concilio Oecumenico », quia istud Papa convocat, eique praesidet, quod dirigit iure proprio ac promulgat, ita Capiti VI « De Patriarchis, Primatibus, Metropolitis » subiungendum erat pari ex ratione *Caput VII* inscriptum *De Conciliis plenariis et provincialibus*, quia haec, si provincialia, convocantur a Metropolitis, qui eisdem praesident, ea dirigunt, actaque approbata promulgant; si plenaria, eorum convocatio, cum praesidatu et consequentibus fit ab aliquo Archiepiscopo, qui praeditus sit apostolico mandato, quo constituitur in hac re super alios Archiepiscopos, sicut in antiquitate positus erat Patriarcha seu Primas.

Canonum ordo. — In hoc Capite agunt peculiariter de Concilio plenario duo priores canones 281, 282, de Concilio provinciali alii quatuor 283-286, postea utrisque communes praescriptiones in can 287-291 inveniuntur, quibus subsequitur ultimus seu 292 de conferentiis Episcoporum.

Caput VII. De Conciliis (plenariis et provincialibus)

- plenarils, quoad
  - celebrationem — Can. 281
  - intervenientes — » 282
- provincialibus
  - circa celebrationis frequentiam — » 283
  - convocandis — » 284
  - seligendis per quosdam Ordinarios — » 285
  - quoad intervenientes — » 286
  - quoad mittendos procuratores — » 287
  - quoad praesidis actus — » 288
- utrisque
  - circa discessum intervenientium — » 289
  - multiplex decretorum finis — » 290
  - decretorum approbatio et publicatio — » 291
- circa interponendas Episcoporum conferentias — » 292

289. **Concilii plenarii notio.** — *Can. 281. Ordinarii*, locorum nempe, quia *plurium provinciarum ecclesiasticarum* vel unius regionis intra nationem, v. gr. in Etruria, vel unius nationis v. gr. in Statibus foederatis Americae Septentrionalis vel plurium quoque nationum, v. gr. ex tota America Latina, *in Concilium plenarium convenire possunt*, non tamen pro libitu, nec ad id obligantur, sed si opportunum id censeant, *petita tamen venia a Romano Pontifice*, ac si eam dederit; sequitur enim *qui suum Legatum designat ad Concilium* a) *convocandum eique* b) *praesidendum*. Et ex his habetur definitio Concilii plenarii: « conventus, videlicet, Ordinariorum plurium provinciarum ecclesiasticarum, cum venia Rom. Pont^is, convocatorum per Legatum ab eo designatum qui eis praesidet ». Pro 14 Italiae regionibus haec Concilia praescripta sunt peculiari (non perpetua lege) sed Decreto S. Congr.^is Consistorialis [1].

290. **Convenientes in Concilium plenarium.** — Posita legitima convocatione, servandus *can. 282 § 1. Concilio plenario assistere debent* ex canonis praecepto et *cum suffragio deliberativo, praeter* a) *Legatum Apostolicum*, de quo in praecedenti canone, b) *Metropolitae*, c) *Episcopi residentiales, qui*, etiam Metropolitae, *sui loco, mittere possunt Coadiutorem vel Auxiliarem*, quin causa vel impedimentum requiratur velut conditio, d) *Apostolici dioecesium Administratores*, si qui, quemadmodum

[1] 15 Feb. 1919, CO. XI, 72.

et sequentes, sint in territorio ex quo convocentur, e) *Abbates vel Praelati nullius*, f) *Vicarii Apostolici*, g) *Praefecti Apostolici*, h) *Vicarii Capitulares*. De his omnibus, qui sint, in futurum dicetur.

Praeter hunc paragraphum, in quo de his qui obligantur interesse cum deliberativo suffragio, subsequuntur duo alii paragraphi, tum de illis, qui aliquando assistere queunt cum suffragio deliberativo, tum de aliis, qui assistentes voto tantum consultivo gaudent.

§ 2. *Etiam Episcopi titulares, in territorio degentes*, unde Concilium adunatur, *si a Legato Pontificio*, non quidem proprio arbitrio, sed *secundum receptas instructiones, ad Concilium vocentur*, a) tunc *adesse debent* b) *habentque suffragium deliberativum*, regula generalis, *nisi in convocatione aliud expresse caveatur*, vel de obligatione interveniendi, vel praesertim de qualitate suffragii.

§ 3. *Alii ex utroque clero viri*, saeculari ac religioso, *forte ad Concilium invitati*, idest: non ex necessitate ac sub illa conditione *suffragio non gaudent nisi consultivo*.

291 **Decretum pro celebratione conciliorum in regionibus Italiae** supra citatum haec continet motiva. « Etenim, actatum decursu tum ethnographicis rationibus tum etiam politicis perturbationibus, ecclesiasticae circumscriptiones dioecesum ac provinciarum funditus immutatae fuerunt; unde factum quod ex metropolibus non paucis aliae suffraganeis sedibus sunt orbatae, aliae unam vel alteram retinuerunt.

Ex his autem prorsum est intelligere, praedictos Episcoporum conventus (Concilia provincialia) in memoratis locis non illud obtinere posse momentum, eamque sollemnitatem, quae illos deceret, quaeque Ecclesia habere desiderat, ut plurium Antistitum, in Dei nomine congregatorum, consiliis et auctoritate ea constituantur, quae Dei ipsius gloriae et fidelium bono utiliora sint atque ad usum aptiora ».

Sequentia ibidem propterea decernuntur: « I. Incolumi Conciliorum provincialium lege pro provinciis Veneta, Mediolanensi, Vercellensi, Taurinensi ac Januensi; itemque sartis iuribus metropoliticis Romani Pontificis in Romana Provincia secundum sacros canones; in ceteris Italiae regionibus (« quarum nomina... vulgari sermone' afferuntur » in n. II) provincialium Conciliorum loco, ex praescripto can. 283,... habebuntur vicesimo pariter quoque anno Concilia plenaria per regiones ad normam canonum (huius Tituli de illis) iuxta praesentis decreti praescriptiones », inter quas memoranda hoc in loco sub n. IV: « quando debeat et possit (unumquodque) primum plenarium regionale Concilium celebrari ».

« III. Pro dioecesibus Latii (prout hoc nomen nunc temporis audit) peculiares dispositiones Sanctitas Sua sibi impertiendas reservat ».

In « Lettera circolare » S. Congr. Consistorialis [1] definitur « quae Dioeceses censendae sint ad singulas hasce (supra dictas) regiones pro Conciliorum celebratione pertinere » [2].

[1] 22 Martii 1919, CO. XI, 175.

[2] Dec. S. Congr. Consistorialis n. III. 15 febr. 1919. CO. XI, 73.

292. **Concilium provinciale.** – Hucusque de Conciliis quorum coadunatio iure Codicis non praescribitur. Aliter est dicendum de Conciliis provincialibus, statuente *can. 283. In singulis provinciis ecclesiasticis*, quas definivimus in can. 272, *celebretur provinciale Concilium vicesimo saltem quoque anno*. Verbum « saltem » innuit obligationem illud ultra non differendi, sed potest frequentius quoque celebrari, consentiente maiore Episcoporum parte.

293. **Convocatio ac praesidatus.** - *Can. 284. Metropolita*, sed pro casibus qui facile possunt evenire, scilicet: a) *eoque legitime impedito* ad perficiendum ea quae in can. praescribuntur, b) *vel sede Archiepiscopali vacante*, quamvis Administrator apostolicus vel Vicarius capitularis episcopali charactere auctus eam regat, in alterutro ergo casu *Suffraganeus antiquior*, computata antiquitate *ex promotione ad ecclesiam suffraganeam*, etsi ad eam translatus fuerit alter ex alia Provincia iam Episcopus, duo peragere debet: - *1° Locum ad celebrandum Concilium intra provinciae territorium*, et en prima conditio qualitatis loci, *auditis omnibus* (atque hi ad hoc) « legitime convocentur » can. 105, § 2) etsi non consentientibus, *qui assistere debent cum suffragio deliberativo*, nempe: qui recensentur infra, *eligit;* monitio autem uti praescribens servanda est in casu, nempe: *cessantibus tamen iustis impedimentis*, quae proportionata sint, *metropolitana ecclesia ne negligatur*, scilicet: curandum est ut ea designetur ad celebrandum ibidem Concilium. - Qui supra in canonis initio *2° Concilium convocat eique praeest*.

294. **Convocandi extraprovinciales Ordinarii.** – Ad praedictam convocationem indiget noscere Metropolita Praelatos, qui ius habeant recipiendae convocationis Concilioque assistendi. Docenturque hoc in duobus seq^. canonibus, quorum primus providet quoad hoc ius pro quibusdam ordinariis extraprovincialibus quoad territorium, secundus autem positive ac complete vocandos enumerat. *Can. 285. Episcopi* simpliciter dicti ratione officii seu residentiales, a) *qui nulli Metropolitae subiiciuntur*, sed immediate Sanctae Sedi, prouti reapse dantur, b) *Abbates vel Praelati nullius* infra cognoscendi, qui extra fines provinciarum sint ,vel ad ullam non pertineant, c) *et Archiepiscopi suffraganeis carentes*, qui ergo non sunt veri Metropolitae ad normam can. 272, sed sedem archiepiscopali honore praedi-

tam regunt, horum singuli *aliquem viciniorem Metropolitam*, determinandum ex proximitate inter Ecclesias huius et propriam, *nisi forte iam elegerint*, prout faciendum erat ex cap. II sess. XXIV de Ref., *semel pro semper, praeviâ Sedis Apicae approbatione, eligant*, atque ex hoc requisito impleto tum illi Provinciae ecclesiasticae coagmentantur quodammodo, tum etiam quaestiones de applicatione canonis auferuntur: electio vero praedicta vi huius can. tantum ad hoc est: *cuius Concilio provinciali* a) *cum aliis intersint, et* b) *quae, ibi ordinata fuerint observent et* c) *observanda curent*. Et hoc, in Conc. Trid[t]. loco citato praescriptum fuit Episcopis, quae praescriptio interpretata fuerat per SS. CC. pro aliis, de quibus in canone.

295. **Firmitas huius can. 285 quoad Italiae regiones.** — Electio canone hoc praescripta secumfert aliud canonicum effectum in re iudiciali ad normam cans. 1594, § 3 hunc citantis. Quocirca in Dec. S. Congrs. Consistorialis supra citato statuitur: « V. Omnia vero quae, pro celebratione Conciliorum plenariorum regionalium statuta sunt, nullimode detrahunt neve detrahere censeantur praescripto can. 285 (quoad sequentem effectum) circa appellationes a sententiis I instantiae ad tribunal II instantiae. Permittitur tamen Episcopis, qui Sedi Apicae sint immediate subiecti, ut pro appellationibus sibi deligant Archiepiscopum viciniorem etsi provincia propria carentem, itemque his Archiepiscopis ut designent pro appellationibus Ordinarium viciniorem, quem opportunius eligendum censuerint ». Igitur offertur eis dispensatio a can. 285 praescripto, quod partialiter ab eis erat iam observandum vigore eiusdem Decreti.

296. **Convocandi ad Concilium Provinciale.** - *Can. 286. § 1. Praeter* a) *Episcopos*, b) *Abbates vel Praelatos nullius et* c) *Archiepiscopos de quibus in can. 285* praec[t]., qui proinde etiam *ad Concilium provinciale vocandi sunt et convenire debent cum voto deliberativo*, sunt ergo Patres conciliares, simul et d) *Suffraganei omnes* illius Provinciae ecclesiasticae *dïïque de quibus in can. 282, § 1 scilicet*: e) « Apostolici dioecesium Administratores, f) Abbates vel Praelati Nullius » de provincia illa, g) « Vicarii Apostolici », si qui sint in ea, h) « Vicarii Capitulares » alicuius Suffraganeae vacantis, demum i) « Praefecti Apostolici » quando in territorio intra Provinciam, cuius Concilium coadunatur, aliqui sint.

Sequentes paragraphi disponunt successive de titularibus Episcopis, de capitulis cathedralibus eave supplentibus, ac demum de Superioribus maioribus religionum exemptarum. - *§ 2. Episcopi titulares qui in provincia degunt*, i. e. habitant, *possunt a praeside* iuxta can. 284, *cum consensu* tamen *maio-*

ris partis illorum qui cum voto deliberativo intersunt, et hos novimus in § 1, *convocari*, ergo non est obligatorium, propter quod dicitur: *et si convocentur, votum habent deliberativum, nisi aliud in convocatione caveatur* forsitan ex voluntate consentientium in convocationem eorum. - § *3. Capitula cathedralia* solum *aut consultores dioecesani*, sic vocati qui vices canonicorum gerunt ubi capitula cathedralia desunt, *cuiusvis dioecesis*, et hic huius « nomine venit quoque abbatia vel praelatura nullius » (can. 215, § 2), propter quod additur *cuius Ordinarius* forsitan non suffraganeus sed *ad normam* § *1 vocari debet* etiamsi ex can. 285, a) *invitentur ad Concilium*, hoc iussum est a convocante iuxta can. 284 Metropolita vel Suffraganeo antiquiori adimplendum, *et invitati* nempe: illi quibus « capitulum constat » (can. 293, § 2) « aut consultores dioecesani » ut supra *b) mittant* ex can^{s}. huius praecepto *duos* respective *ex capitularibus* membris *aut consultoribus collegialiter designatos* ad normam can. 101 circa actus personarum moralium et can. 411 quoad « habendum coetum ordinarium vel extraordinarium » Capituli, *c) qui tamen* sic missi *obtinent* singuli *votum tantum consultivum*. - § 4. *Maiores quoque* a) *religionum* non laicalium sed *clericalium* simulque *exemptarum ac* b) *Congregationum monasticarum Superiores*, videlicet: (Can. 488, 8°) « Abbas primas, Abbas Superior Congregationis monasticae i. e. plurium monasteriorum sui iuris inter se coniunctorum sub eodem Superiore, Abbas monasterii sui iuris etiamsi cum aliis praefato modo coniuncti, supremus religionis Moderator, Superior provincialis, eorumdem vicarii aliique ad instar provincialium potestatem habentes ». Quicumque istorum, a) *qui in provincia* ecclesiastica, nam de Ordinis provincia hoc dicere esset inutile, *resideant* i. e. in conventu aut monasterio intra provinciam sito habitent officii ratione, *invitandi sunt*, quod dicitur praescriptive, b) *debentque* ipsi pariter *invitati adesse*, sed ratione impedimenti forsan existentis additur: c) *aut impedimentum, quo detinentur, Concilio notum facere*, atque hoc iussum est, nec sine causa, eo quod obligatorie vocantur ac de spretu possent conqueri, sic Concilium videat num e contra spretus ab eis vel parvipensio fiat; explicit canon: f) *sed his, quemadmodum aliis ex utroque clero* (saeculari atque religioso) *viris ad Concilium forte vocatis*, quod non iubetur, *votum est dumtaxat consultivum*.

297. **De utrisque Conciliis.** Postquam in praecedentibus constitutio singillatim concilii plenarii et provincialis definita est quoad convocationem, praesidem ac membra illorum, qui Patres conciliares etiam appellari solent, aliosque intervenientes suo consilio; simul de utrisque conciliis tractare pergunt canones, exponuntque obligationes ac unum alterumve ius praedictorum.

298. **Assistentia per procuratorem.** *Can. 287. § 1. Qui* a) *Concilio plenario aut* b) *provinciali interesse debent cum voto deliberativo*, scilicet primo, qui enumerati sunt in can. 282, § 1° et quandoque illi § 2', atque secundo qui enumerantur in can. 286, § 1° et aliquando qui in § 2, *si iusto impedimento detineantur* quominus interveniant, seu proportionato tali oneri, adimpleant duo, idest: a) *mittant procuratorem*, seu mandato constituant gerentem eorum personam in Concilio, b) *et impedimentum probent* suadentibus virum prudentem documentis seu rationibus. - Etiam aliquem ex interessentibus Concilio posse nominari procuratorem, innuit § 2. *Procurator*, a) *si fuerit unus ex Patribus quibus est votum deliberativum, duplici voto non gaudet;* equidem congruenter sequenti canonis parti: b) *si non fuerit, habet votum dumtaxat consultivum*. Cum ergo unusquisque Patrum cum voto deliberativo, per hoc exprimat suum consilium, nihil de consultivo illius voto dicitur. Hoc canone complentur dicta de conciliorum constitutione.

299. **De celebratione Conciliorum.** Primo, ut omnia secundum ordinem fiant, statuit *can. 288. In Concilio sive plenario sive provinciali praeses, habito, si de provinciali agatur, Patrum consensu* etsi non unanimi, *sed* « contra eorumdem votum invalide agit » (can. 105, 1°) seu *determinat* a) *ordinem servandum in quaestionibus examinandis, et* b) *ipsum Concilium aperit*, ei dans initium, atque data occasione forsitan defectus libertatis in loco vel pestis, aliove motivo c) *transfert*, d) *prorogat* celebrandas sessiones vel ultra statutum tempus, e) *absolvit*, finem Concilii decernens. Haec omnia, ob clausulam: « habito, si de provinciali agatur, Patrum consensu », peragenda sunt a solo praeside, nec requirendus Patrum consensus, si de Concilio plenario agitur, quia Praeses legatus est Romani Pontificis, huius potestatem supremam participans, servatis tamen receptis instructionibus.

300. **Vetitum discessus.** De prosequutione Conciliorum effectiva sollicitudinem apponit *can. 289. Concilio plenario vel provinciali inchoato, nemini eorum qui interesse debent*, notandum bene, *licet discedere*, i. e. obligatio illa interessendi manet, *nisi* a) *iustam ob causam a Legato Pontificio* Concilii plenarii *vel a Concilii provincialis Patribus* b) *probatam* etsi non unanimiter.

301. **Conciliorum munus** - *Canon 290. Patres in Concilio plenario vel provinciali congregati studiose* i. e. cum diligenti mentis applicatione *inquirant ac decernant* a) *quae ad fidei incrementum*, b) *ad moderandos mores*, c) *ad corrigendos abusus*, d) *ad controversias* pacifice *componendas*, e) *ad unam eandemque disciplinam servandam vel inducendam*, prout vel iam existat uniformitas vel e contra desideretur, *opportuna fore pro suo cuiusque* Concilii *territorio videatur*. Hi sunt ergo fines a Patribus conciliaribus persequendi.

302. **Conciliorum Decreta.** — De Conciliorum actis habetur unicus *can. 291. § 1. Absoluto Concilio* quolibet supra dicto, nempe: « plurium provinciarum ecclesiasticarum » (can. 281) *plenario aut* singularum *provinciali*, quocirca regulariter extra territoria S. Congr.[i] de Prop. Fide subiecta, a) *praeses acta et decreta omnia ad Sanctam Sedem transmittat*, b) *nec eadem antea promulgentur, quam a Sacra Congregatione Concilii expensa et recognita fuerint*, quod constabit ex responsione remissiva actorum et decretorum per eamdem Congregationem; c) *ipsimet autem Concilii Patres designent et modum promulgationis decretorum et tempus quo decreta promulgata obligare incipiant*, statim nempe a promulgatione vel aliquod post tempus. - De obligatione decretorum est § 2. *Decreta Concilii plenarii et provincialis* a) *promulgata obligant in suo cuiusque* Concilii *territorio universo* unde convenerunt Ordinarii; b) *nec Ordinarii locorum ab iisdem dispensare possunt, nisi* I° *in casibus particularibus* simul *et* II° *iusta de causa*. Secus dispensatio nulla est, velut data ab eo qui « dispensare non valet » (can. 82), Concilii enim potestas est supra Ordinariorum convenientium potestatem ex iure posita.

303. **Conferentiae Episcoporum.** — *Can. 292. § 1. Nisi aliter pro peculiaribus locis a Sede Apostolica provisum fuerit*, v. gr. in Italia ex Circulari S. Congr[s]. EE. et RR. sub Leo-

ne XIII [1], a) *Metropolita, eoque deficiente*, forsan propter negligentiam, vel sedis metropolitanae vacationem, b) *antiquior e Suffraganeis ad normam can. 284, curet ut Ordinarii locorum, saltem* a) *quinto quoque anno*, ter igitur inter unum alterumve Concilium, b) *stato tempore* per praeviam determinationem in praecedenti Concilio vel conventu Episcoporum factam, *apud Metropolitam aliumve episcopum comprovincialem* secundum circumstantias *conveniant*, curante Metropolita antiquioreve ex Suffraganeis; atque finis est: *ut, collatis consiliis*, a) *videant quaenam in dioecesibus agenda sint ut bonum religionis promoveatur*, b) *eaque praeparent de quibus in futuro Concilio provinciali erit agendum.* - Nec tantum Ordinarii locorum provinciae ecclesiasticae conveniant, sed § 2. *Etiam Episcopi aliique de quibus in can. 285*, nempe qui hunc Metropolitam elegerunt causa Concilii, *una cum aliis Ordinariis* praedictis *convocari et convenire debent.* - Inter alia in simili conferentia iuxta § 3. *Iidem Ordinarii* omnes *congregati sedem proximi conventus* huiusmodi designent.

304. **Lex particularis pro Italia.** — In « Lettera circolare » S. Congrs. Consistorialis supra citata [2] delimitante regiones pro habendis Conciliis plenariis ac provincialibus, sic legitur: « Siccome poi nella circolare superiormente (in praec. can.) ricordata del 1889 il Sommo Pontefice stabiliva che « II. In ciascuna delle mentovate regioni procureranno i Vescovi di convenire insieme almeno una volta l'anno per appianare e risolvere con mutuo consiglio le difficoltà che incontrano nel governo delle rispettive diocesi, per promuovere in tutto la regolarità e la uniformità della ecclesiastica disciplina e per emettere, ove le circostanze lo richiedessero atti collettivi di qualsiasi genere », si fa riflettere che questa disposizione non viene punto infirmata dal Codice », ut vidimus in canonis praec. initio et contextu.

« Rimane quindi fermo che le conferenze episcopali per regioni devono continuare a tenersi in Italia ogni anno nel modo superiormente indicato. E tale è la mente di Sua Santità Benedetto PP. XV che viene comunicata ai Rmi. Ordinari d'Italia per la sua piena osservanza ».

CAPUT VIII.

De Vicariis et Praefectis Apostolicis.

Can. 293. - § 1. Territoria quae erecta non sunt in dioeceses reguntur per Vicarios aut Praefectos Apostolicos; qui omnes ab una Apostolica Sede nominantur.

§ 2. Vicarius et Praefectus Apostolicus possessionem sui territorii capiunt, ille litteras apostolicas, hic decretum seu patentes litteras Sacrae Congregationis de Prop. Fide per se vel per procuratorem ostendentes ei qui territorium regit ad normam can. 309.

Can 294. - § 1. Vicarii et Praefec-

[1] 24 Aug. 1889.
[2] 22 Mart. 1919. CO. XI, 177.

Caput VIII. De Vicariis et Praefectis Apostolicis [1]

- notio ac initium officii — Can. 293
- iura et potestates
  - in eorum territorio — » 294
  - erga missionarios
    - quoad exigendas litteras, et exercitium ministerii — » 295
    - regendos, visitandos, corrigendos — » 296
    - religiosos ad curam animarum cogendos — » 297
    - ad dissidia componenda et dirimenda — » 298
- obligationes
  - visitandi Sacra Limina — » 299
  - de relatione status Vicariatus vel Praefecturae — » 300
  - residendi et visitandi — » 301
  - constituendi consilium ac requirendi huius votum — » 302
  - missionarios congregandi — » 303
  - de archivo constituendo et Conciliis ac Synodo celebrandis — » 304
  - de indigenis atque incolis sacerdotio initiandis — » 305
  - applicandi missam pro populo — » 306
- quoad non decernendos missionariis recessus quosdam e territorio — » 307
- iura honorifica — » 308
- quoad provisam successionem in regimine — » 309
- facultates derivantur in successores, ac horum obligatio — » 310
- expectandis ab eis, qui ad certum tempus praepositi sunt missionibus — » 311

[1] Vide canones in pag. 305, 307, 315, 316.

ti Apostolici iisdem iuribus et facultatibus in suo territorio gaudent, quae in propriis diocesibus competunt Episcopis residentialibus, nisi quid Apostolica Sedes reservaverit.

§ 2. Etiam ii qui charactere episcopali carent, possunt, intra sui territorii fines ac perdurante munere, omnes benedictiones Episcopis reservatas, una pontificali excepta, impertiri, calices, patenas et altaria portatilia cum sacris oleis ab Episcopo benedictis consecrare, indulgentias quinquaginta dierum concedere, confirmationem, primam tonsuram et ordines minores conferre ad normam canon. 782, § 3, 957, § 2.

Can. 295. - § 1. Vicarii et Praefecti Apostolici ab omnibus missionariis, etiam religiosis, possunt ac debent exigere ut suas patentes seu alias quasvis eorum missionis, destinationis litteras exhibeant, easque exhibere recusantibus exercitium cuiusvis ministerii ecclesiastici prohibere.

§ 2. Omnes missionarii, etiam regulares, licentiam sacri ministerii exercendi petant a Vicariis et Praefectis Apostolicis, qui tamen eam ne denegent, nisi singulis et gravem ob causam.

Can. 296. - § 1. Etiam missionarii regulares subiiciuntur Vicarii et Praefecti Apostolici iurisdictioni, visitationi et correctioni in iis quae pertinent ad missionum regimen, curam animarum, Sacramentorum administrationem, scholarum directionem, oblationes intuitu missionis factas, implementum piarum voluntatum in favorem eiusdem missionis.

§ 2. Quamvis Vicariis et Praefectis Apostolicis nullo modo liceat, praeter casus in iure praevisos, se in disciplinam religiosam ingerere quae a Superiore religioso dependet, si tamen circa ea, de quibus in superiore paragrapho, conflictus oriatur inter mandatum Vicarii aut Praefecti Apostolici et mandatum Superioris, prius praevalere debet, salvo iure recursus in devolutivo ad Sanctam Sedem et salvis peculiaribus statutis a Sede Apostolica probatis.

Can. 297. - Deficientibus e clero saeculari sacerdotibus, Vicarii et Praefecti Apostolici possunt, audito eorum Superiore, cogere religiosos, etiam exemptos, vicariatui vel praefecturae addictos, ad animarum curam exercendam, salvis pariter peculiaribus statutis a Sede Apostolica probatis.

Can. 298. - Si qua dissidia in iis quae ad curam animarum pertinent, sive inter singulos missionarios, sive inter diversas religiones, sive inter missionarios et alios quoslibet oriri contigerit, ea quam primum componere curent Vicarii ac Praefecti Apostolici, qui huiusmodi quaestiones, ubi opus fuerit, dirimant, integro tamen iure recursus ad Apostolicam Sedem, qui decreti effectum non suspendit.

305. **Inscriptio capitis.** — Ad instar Episcoporum regunt portiones gregis Christi, proindeque infra Metropolitanorum gradum constituti Praelati, quos considerat *Caput VIII* inscriptum *De Vicariis et Praefectis Apostolicis*, quo postremo verbo satis liquet agi de participantibus ex iure ecclesiastico supremam Ecclesiae potestatem. Vicarii ac Praefecti ab invicem distinguuntur eo quod illi ut plurimum charactere episcopali insigniuntur, quo Praefecti Apostolici non decorantur.

306. **Ordo canonum.** — In hoc capite praedictorum notio ac officii principium in can. 293 edicitur, de iuribus et facultatibus tractant quinque canones 294-298, his subsequuntur de obligationibus eorum canones octo, videlicet: 299-306, expli-

cante can. 307 quid eis non licet, ac referente can. 308 eorum iura honorifica, et ultimo de prosecutione regiminis, dum S. Sedis expectatur provisio, sollicitudo legislatoris patefit in can. 309 usque ad ultimum 311.

307. **Evolutio Praefecturarum et genesis Vicariatuum Apostolicorum.** — Initio sui S. Congr. de Prop. Fide non habuit territorium sibi proprium, sed missionarios plures mittebat quandoque in dioeceses, quae Episcopum habebant, eisdemque missionariis praeficiebat unum eorum, cum facultatibus atque iurisdictione personali erga ceteros missionarios. Et sic extitit res usque ad secundam saeculi XIX medietatem circa annum 1868. Missionarii autem in usu receptarum facultatum pendebant a licentia Episcoporum. - Postea missi sunt evangelii praecones ad territoria etiam nulli Episcopo subiecta, factique fuerunt eorum Superiores Ordinarii cum iurisdictione territoriali, ut eos vocat Congr. S. Officii, atque tunc alii cum sola iurisdictione personali fuerunt appellati *Superiores missionum*, quod nunc obtinet in Oriente, dum respectu S. Congr. de Prop. Fide unicum restat exemplum in dioecesi Rethiae Helvetiorum. - Hoc vero nomen *Superioris missionum* tribuitur quoque velut extraordinarie seu in supplementum, quando adsunt causae propter quas differtur nominatio Vicarii seu Praefecti Aplici, forsitan ob defectum subiecti capacis in eo, atque unus missionariorum praeficitur Vicariatui aut Praefecturae aplcae, cum illo nomine, quamvis praeditus iurisdictione territoriali.

Ad Vicarios aplcos, quod spectat, hi iam ab initio missi fuerunt ad loca extra quamlibet dioecesim sita, veluti gerentes Romani Pontificis vices, cuius est territorium universus orbis, et illiusmet facultatibus aucti in eodem territorio exercendis, ubi fortassis pauci valde adfuissent catholici.

Nunc vero temporis distinctio propria Praefecturam inter et Vicariatum Aplcum. est diversus gradus ad dioecesis constitutionem, ita ut initio alicuius novae missionis erigatur Praefectura velut primus gradus, cui succedit Vicariatus erectio quando progrediente tempore res in melius sunt constitutae ec numerus christianorum notabiliter auctus, donec ecclesiastica administratio ita evadat ordinata, ut possit in ea servari ius dioecesium commune, atque tunc erigitur in dioecesim.

308. **Vicarii et Praefecti Apostolici notio.** — *Can. 293. § 1. Territoria quae erecta non sunt* adhuc *in dioeceses* a suprema Ecclesiae potestate, *reguntur per Vicarios aut Praefectos Apostolicos:* isti ergo sunt: « Praelati qui regunt territoria quae erecta non sunt in dioeceses, a Sede apostolica nominati », sequitur enim in canone: *qui omnes ab una Apostolica Sede nominantur.* Et quae nominatio per S. Congr. de Prop. Fide communicatur interesse habenti, eo quod nominatus fuerit Vicarius Aplcus. in congregatione plenaria S. R. E. Cardinalium, aut Praefectus Aplcus. a Card. Praefecto cum Congressu huius S. Congregationis. Hanc diversitatem demonstrat alia, quam continet § 2. *Vicarius et Praefectus Apostolicus possessionem sui territorii* in Vicariatum vel Praefecturam erecti *capiunt*, a) *ille litteras apostolicas* in forma Brevis, quibus adiunguntur aliae in forma Bullae de promotione illius in Episcopum titularem, b) *hic* videlicet « Praefectus Apostolicus » *decretum seu patentes litteras*, sub forma ergo diversa a praecedentibus, et quidem S. *Congregationis de Prop. Fide*, nempe: ab eiusdem Congres^s. Card. Praefecto subsignatas, *per se vel per procuratorem ostendentes* (idque sufficit) *ei qui territorium* illud *regit ad normam can 309* explicandi suo tempore. Ad eius §^i evidentiam sciendum est, quod dum Praefecti Apostolici nominantur Decreto Praefecti S. Congr^is. de Vicariis Apostolicis duplex fit Decretum, unum remittitur ad Cancellariam Brevium apud Secretariam Status, ad Vicarii Apostolici qua talis nominationem per Breve, aliud ad Cancellariam, ut expediatur Bulla de promotione illius in Episcopum iuxta voluntatem Benedicti PP. XV. Postea, tum Breve tum Bulla remittuntur S. Congr^i. de Prop. Fide, ut eas transmittat subiecto promoto.

309. **Iura et facultates.** *Can. 294. § 1. Vicarii et Praefecti Apostolici iisdem iuribus* honoris, iurisdictionis, administrationis, et aliis quae tali nomine designet Codex, *et* sequenti vocabulo: *facultatibus*, quae ad ceteros actus Superiorum ecclesiasticorum habitualiter exercendos ordinantur, *in suo territorio* seu ipsis demandato *gaudent, quae in propriis dioecesibus competunt Episcopis residentialibus*, et quas infra cognoscemus quando de his agemus; hinc praesumptio in casibus stat in favorem Vicarii et Praefecti Apostolici quoad potestatem aequalem; *nisi quid Apostolica Sedes reservaverit*, in Codice cum li-

bris liturgicis ad normam can. 2, in legibus subseq^{s}., decretisque S. Congr., sive pro territorio determinato sive generaliter. Praedicta potestatis similitudo iam enuntiatur velut existens a Bened. XIV in C. « Apostolicum ministerium » [1] atque canonis sensum explicat S. C. de Prop. Fide hoc modo [2]: « Nullus Vicarius Apostolicus iurisdictionem aliquam exercere possit, nisi intra limites provinciae seu territorii sibi in Brevi suae deputationis a Sede Apostolica demandati; contra vero nullus Episcopus aut alius Ordinarius, quantumvis Metropolitana, seu primatiali, aut alia quacumque dignitate praefulgens in praefatis locis Vic. Aplci. curae commissis, ullo modo se ingerere possit aut debeat ».

Ex hoc paragrapho sequitur per verbum Episcopi significari iuridice non solum « Abbatem vel Praelatum nullius » ad normam can. 215, § 2, sed in canonibus qui tractent de « iuribus et facultatibus quae in propriis dioecesibus competunt Episcopis », significationem iuridice ampliandam esse ad Vicarios et Praefectos Apostolicos, cum §^{i} declarata limitatione cuius exemplum sit: « exortum (ex § tenore) et S. Rituum Congr.[3] propositum... sequens dubium, nimirum: An Vicariis et Praefectis Apostolicis de novo iure competat, in proprio territorio, ut nominentur in Canone Missae? - Et S. eadem Congr..... attento etiam can. 2 et altero 308 Cod^{s}. Iur. Can. omnibusque perpensis, respondendum censuit *Negative* iuxta rubricas et decreta: quia de iure adhuc vigente, in Canone Missae, post verba *Antistite nostro* exprimendum est nomen Patriarchae, Archiepiscopi et Episcopi qui sint Ordinarii loci, et in propria dioecesi ». Propter easdem rationes haec declaratio valet quoque « de Administratoribus Apostolicis » quibuscumque, atque « de Praelatis inferioribus ».

Hinc apparet ratio facultatis concessae in Formulis prima ac maioribus secunda et tertia. S. Congr. de Prop. Fide per haec verba: « permittendi presbyteris in ecclesiis suae iurisdictionis celebrantibus (etiam quoad plurima exemptis) ut sui nominis tamquam Antistitis sive in precibus ferialibus sive *in Canone* Missae mentio fiat ».

[1] 30 Maii 1753, § 4. — [2] 14 Feb. 1702.
[3] 8 Mart. 1919. CO. XI, 145.

310. De iis vero quae ordinis potestatem aut administrativam potius respiciunt, disponit § 2. *Etiam ii qui charactere episcopali carent*, videlicet: regulariter Praefecti Aplci., sed nonnumquam Vicarii Apostolici sic vocati ratione territorii, *possunt*, vi huius canonis conditi a Papa, *intra sui territorii fines*, en prima conditio, et secunda est: *ac perdurante munere* Vicariatus Aplci. aut Praefecturae Apostolicae, a) *omnes benedictiones* « sive constitutivas sive invocativas » (can. 1148, § 2) *Episcopis reservatas, una pontificali excepta*, quae trina dicitur ab Episcopis impertienda, *impertiri*, prout a consecrationibus distinguuntur, sicut videbitur in Tit. « de Sacramentalibus » VIII, Lib. III, item b) *calices, patenas, et altaria portatilia*, non ergo fixa, et sub conditione *cum sacris oleis ab Episcopo benedictis consecrare*, c) *indulgentias quinquaginta dierum concedere* modo explicando in Tit°. IV Lib^i. III, Art°. I Capitis V, « de indulgentiarum concessione », demum d) *confirmationem, primam tonsuram et ordines minores conferre ad normam can. 782*, § 3 pro confirmatione, *957*, § 2 pro ceteris. Scilicet, prima norma est: « qui tamen (si presbyteri) ea valide uti nequeunt, nisi intra fines sui territorii et durante munere tantum ». Eaedem conditiones iam supra positae, ac pro consecrationibus etiam conditio quod olea sint ab Episcopo benedicta, intelligendae sunt ad potentiam iuridicam supra concessam, id est (arg. certo ex can. 1147, § 1) [1]: ad validitatem pro consecrationibus, ad liceitatem pro benedictionibus ex § 3 ei. can., et ad validitatem indulgentiarum certe ex can. 912[2]. In can. autem 957, § 2, legimus: « Si episcopali charactere careant, possunt nihilominus *a*) in proprio territorio *b*) et durante tantum munere, conferre primam tonsuram et ordines minores *c*) tum propriis subditis saecularibus ad normam ca-

[1] Can. 1147. § 1. Consecrationes nemo qui charactere episcopali careat, valide peragere potest, nisi vel iure vel apostolico indulto id ei permittatur.

§ 3. Benedictio reservata, quae a presbytero detur sine necessaria licentia, illicita est, sed valida, nisi in reservatione Sedes Apostolica aliud expresserit.

[2] Can. 912. Praeter Romanum Pontificem, cui totius spiritualis Ecclesiae thesauri a Christo Domino commissa est dispensatio, ii tantum possunt potestate ordinaria indulgentias elargiri, quibus id expresse a iure concessum est.

non. 956 »[1], scilicet : etiam eis qui reguntur circa ordinationem iure saecularium, sicut in calce notae, *d*) « tum aliis qui litteras dimissorias iure requisitas exhibeant : ordinatio extra hos fines ab eisdem peracta irrita est ».

311. **Ratio seq. canonum.** — In C. « Speculatores »[2], de qua S. Congr. de Prop. Fide ad Ep. Lat. Babylon.[3] ait : « multum removendis dissidiis inter missionarios atque Vicarios Apostolicos Sinarum utilitatis attulisse », Clemens IX affert motiva sequentium canonum ex dicta Constitutione transumptorum. Videlicet : « Nos attendentes eo potissimum fine in Sinam... et alia vicina regna missos, ibique constitutos esse Episcopos Vicarios Apostolicos ut ex christianis indigenis seu incolis illarum partium instituerentur clerici et sacerdotes, ac crescente fide fideliumque numero, disciplinae ecclesiasticae usus paulatim introduceretur ; considerantesque ex independentia plurimorum operariorum in iisdem locis, praecipue cum ab hac Sancta Sede valde sint remota, oriri facile posse dissensiones, rixas, divisiones et schismata, in christianae religionis detrimentum atque perniciem eruptura, nisi illis mature occurratur », praescribit quae sequuntur, sublatis privilegiis in contrarium, etiam quae amplissimis clausulis munita fuerint, et expresse Societatis Iesu.

312. **Quoad litteras exigendas et concedendum sacri ministerii exercitium.** — *Can. 295. § 1. Vicarii et Praefecti Apostolici ab omnibus missionariis, etiam religiosis*, nec additur exemptis, utpote inutile ob disciplinam citatam quae Codicem praecessit, *possunt* iure proprio *ac debent* canonis praescripto 1° *exigere ut suas patentes seu alias quasvis* diversae appellationis, originis, scopi, *eorum missionis, destinationis, constitutionis ac deputationis* per Superiores eorum vel per S. Congr. de

[1] Can. 956. Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem saecularium est tantum Episcopus dioecesis in qua promovendus habeat domicilium una cum origine aut simplex domicilium sine origine; sed in hoc altero casu promovendus debet animum in dioecesi perpetuo manendi iureiurando firmare, nisi (quoad iuramenti praescriptum) agatur de promovendo ad ordines qui dioecesi per primam tonsuram iam incardinatus est, vel de promovendo alumno qui servitio alius dioecesis destinatur ad normam can. 969, § 2, vel de promovendo religioso professo de quo in can. 964, n. 4 »; ubi dicitur : « Ordinatio ceterorum omnium alumnorum cuiusvis religionis regitur iure saecularium, revocato quolibet indulto » ibi determinato.

[2] 13 Sept. 1669. Collect. S. C. de Prop. Fide, n. 186. — [3] 23 Sept. 1783. Collect. S. C. de Prop. Fide, n. 565, in calce pag. 347.

Prop. Fide *litteras* omnino necessarias *exhibeant*, proinde singuli missionarii ad id tenentur, II° *easque exibere recusantibus*, quod verbum supponit oppositionem actui Vicarii et Praefecti exigentium eas, quocumque praetextu id fiat. - *exercitium cuiusvis ministerii ecclesiastici* ordinis, iurisdictionis, aliusve ab Ecclesia dependentis utpote in bonum fidelium exercendi, *prohibere*. Quamvis ex privilegio Apostolico ministerium praefatum ipsis competere dicant, reveraque competat. - In quo supposito procedit § 2. *Omnes missionarii, etiam regulares*, praeter id quod in praec. paragrapho praescriptum est, *licentiam sacri ministerii exercendi* etiam sacramenti poenitentiae, praedicationis, etc. *petant a Vicariis et Praefectis Apostolicis* modo illis beneviso, verbo vel scripto, personaliter vel per alium, in hypothesi quod hi sponte non tribuant, quia dependentiam missionariorum ab illis canon intendit, *qui tamen* Vicarii et Praefecti Apostolici petitam licentiam *eam ne denegent, nisi* a) *singulis et* b) *gravem ob causam*, cum his duabus conditionibus, et hinc sequitur causam illam peculiariter afficere debere eum, cui denegatur licentia.

313. **Subiectio missionariorum Vicariis et Praefectis Apostolicis.** De subiectione missionariorum sive in praedicto exercitio sive quoad vitam religiosam, ut vitentur conflictus quando missionarii sunt exempti, eo quod regulares, cavet delimitationes Vicarium Praefectumque Apicum, inter et Praelatum regularem *can. 296*. § *1. Etiam missionarii regulares* (hinc a fortiori ceteri, saeculares ac religiosi) *subiiciuntur Vicarii et Praefecti Apostolici* a) *iurisdictioni* quoad regimen, b) *visitationi* quoad obligationes ab eis adimplendas, resque ipsis concreditas, c) *et correctioni* etiam per poenas ad normas iuris *in iis quae pertinent* quomodolibet a) *ad missionum regimen*, b) *curam animarum*, c) *Sacramentorum* omnium *administrationem* quibuscumque, d) *scholarum directionem*, e) *oblationem intuitu missionis factas* expresse, vel quando coniecturetur ex circumstantiis, f) *implementum piarum voluntatum* non quarumcumque sed *in favorem eiusdem missionis*. Sex ergo sunt capita subiectionis exemptorum etsi regularium, quatenus sunt missionarii. - De illis, prout religiosi sunt, decernit § 2. *Quamvis Vicariis et Praefectis Apostolicis nullo modo liceat, praeter casus in iure praevisos* suis in locis addiscendos, *se in disciplinam religiosam ingerere quae a Superiore religioso dependet*, quo posito verbo,

dum in praec. paragrapho positum est « regulares », verbum designans in Codice exemptos, non innuitur hanc normam ampliorem esse, sed pro religiosis tantum constituere generalem regulam, cum exceptione addita : *si tamen circa ea, de quibus in superiore paragrapho, conflictus oriatur* causa disciplinae religiosae *inter mandatum Vicarii aut Praefecti Apostolici et mandatum Superioris, prius* nempe : « mandatum », idest : « Vicarii aut Praefecti Apostolici », ob sermonis contextum sumpto « prius » adiective, non adverbialiter tamquam « prius » datum, *praevalere debet*, a) *salvo iure recursus* pro Superiore religioso *in devolutivo ad Sanctam Sedem* sic interpretandam : ad S. Congr. de Prop. Fide, quia negotia § 1 1[1] respiciunt « religiosos qua missionarios » (can. 252, § 1), cum controversiae, si quae oriantur circa «casus a iure praevisos » in disciplina religiosa, « religiosos qua tales attingant », et S. Congr.[1] de religiosis remittenda forent. Addit canon : *et* b) *salvis peculiaribus statutis* contrarium statuentibus, tum in genere sub quo casus comprehendatur, huic canoni tunc directe oppositus, tum illi mandato quod alias praevalere debuisset. Notetur tamen de praedictis statutis addere canonem : *a Sede Apostolica probatis*, unde cetera salva non manent, sed canoni cedunt.

314. **Coactio missionariorum ad animarum curam exercendam.** — Cum animarum cura ex charitate queat exerceri vel ex iustitiae obligatione ob quasi-contractum in acceptatione officii habentis illam contentam, de huiusmodi officio imponendo sequitur opportune *can. 297. Deficientibus e clero sacculari sacerdotibus*, non quidem absolute sed attentis circumstantiis Vicariatus aut Praefecturae, tunc solum *Vicarii et Praefecti Apostolici*, quorum est illam deficientiam iudicare, iure *possunt, audito* a) *eorum* sequentium *Superiore*, posteaque adhuc ipso non consentiente, *cogere* b) *religiosos*, i. e. efficaciter imponere eis, *etiam exemptos*, regulares vel non, dummodo c) *vicariatui vel praefecturae addictos*, tunc enim hoc fit iuxta finem ad quem missi sunt, proindeque iuste, *ad animarum curam exercendam* modo supradicto, idest ex officio, *salvis pariter* secundum explicationem in praec. paragrapho *peculiaribus statutis* in contrarium *a Sede Apostolica probatis*.

Occasione huius canonis utile erit meminisse Dec. S. Congr. de Prop. Fide in n. « 3° [1] Facultas specialis autem Episcopis (stricte dictis) mis-

[1] 9 Dec. 1920. CO. XIII, 18.

sionum fit (id est: dioecesium illi Sacro Consilio subiectarum) nominandi regulares (atque a fortiori religiosos) ad paroecias, cum idonei ad talia beneficia sacerdotes e clero saeculari (prout religioso contradistinguitur, non solum relative ad dioecesim, sed) omnino deficiant ».

315. **Compositio dissidiorum.** — Demum pro casibus contingentibus dissidiorum, normam sequendam, ut charitas quam minus turbetur, tradit *can. 298. Si qua dissidia in iis* solum per se *quae ad curam animarum pertinent* qualitercumque sed vere, a) *sive inter singulos missionarios* qua tales personas physicas, tum cleri saecularis, tum religiosi cleri, b) *sive inter diversas religiones*, personas morales, quarum religiosi missionarii sunt in Vicariatu vel Praefectura, c) *sive inter missionarios et alios quoslibet* non missionarios, vel etiam laicos, aut religiosas, *oriri contigerit, ea quamprimum componere curent* paterne ac pacis servandae studio *Vicarii ac Praefecti Apostolici* pro eorum prudenti iudicio et arbitrio; et si hoc nequeant vel nec tentari debeat, aliud remedium erit in promptu, aiente canone: *qui huiusmodi quaestiones, ubi opus fuerit, dirimant* decernentes auctoritate, *integro tamen iure recursus*, non appellationis, quia decretum extraiudiciale supponitur, *ad Apostolicam sedem*, nempe: propter obiectum ad S. Congr.^{m} de Prop. Fide, *qui* recursus *decreti effectum non suspendit*, hoc est: decretum tamen interim sortiatur effectum, tamquam si recursus interpositus non fuerit.

CAN. 299. - Vicarii Apostolici obligatione tenentur Sacra Limina Beatorum Apostolorum Petri et Pauli visitandi eadem prorsus lege, qua Episcopi residentiales ad normam can. 341; cui tamen muneri, si quid graviter obstet ne per se ipsi illud expleant, satisfacere possunt per procuratorem etiam in Urbe degentem.

CAN. 300. - § 1. Ad normam canonis 340, Vicarii ac Praefecti Apostolici tenentur obligatione Sedi Apostolicae exhibendi plenam accuratamque relationem de suo quisque pastorali officio, deque omnibus quaecumque ad statum vicariatus vel praefecturae, ad missionarios, ad religiosos, ad populi disciplinam, ad scholarum frequentiam, ad fidelium denique ipsorum curae commissorum salutem quavis ratione pertineant; quae relatio scripta esse debet et subscripta tum ab ipso Vicario aut Praefecto tum ab uno saltem ex consiliariis de quibus in can 302.

§ 2. Imo etiam sub cuiusque anni exitum ad Sanctam Sedem mittant elenchum seu numerum conversorum, baptizatorum annuaeque Sacramentorum administrationis una cum aliis notatu dignioribus.

CAN. 301. - § 1. In regione sibi commissa commorentur, a qua sine gravi et urgenti causa per notabile tempus iis abesse ne liceat, inconsulta Sede Apostolica.

§ 2. Regionem sibi concreditam quandocumque sit opus, debent ipsi per se vel, si legitime impediti fuerint, per alium visitare eaque omnia in visitatione expendere,

quae ad fidem, bonos mores, Sacramentorum administrationem, praedicationem verbi Dei, festorum observantiam, cultum divinum, iuventutis institutionem, disciplinam ecclesiasticam referuntur.

CAN. 302. - Constituant Consilium ex tribus saltem antiquioribus et prudentioribus missionariis, quorum sententiam, saltem per epistolam, audiant in gravioribus et difficilioribus negotiis.

CAN. 303. - Prout siverit opportunitas, missionarios saltem praecipuos tum religiosos tum saeculares proprii territorii congregent semel saltem in anno, ut possint ex singulorum experientia et consilio deducere quae sint ordinanda perfectius.

CAN. 304. - § 1. Legibus quae de archivo constituendo Episcopis praescribuntur, etiam Vicarii ac Praefecti Apostolici, habita locorum personarumque ratione, aeque tenentur.

§ 2. Pariter quae de Conciliis plenariis et provincialibus can. 281-291 praescribuntur, applicari debent, congrua congruis referendo, Conciliis plenariis vel regionalibus et provincialibus in regionibus Sacrae Congregationi de Prop. Fide subiectis; quae de Synodo dioecesana can. 356-362, Synodo vicariatus apostolici; sed nullum est praefinitum tempus pro Concilii provincialis et Synodi celebratione, et canones Conciliorum, antequam promulgentur, recognosci debent a Sacra Congregatione de Prop Fide.

CAN. 305. - Studiosissime curent, onerata graviter eorum conscientia, ut ex christianis indigenis seu incolis suae regionis probati clerici rite instituantur ac sacerdotio initientur.

CAN. 306. - Missae sacrificium pro populis sibi commissis applicare debent saltem in sollemnitatibus Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, sanctissimi Corporis Christi, Immaculatae Conceptionis et Assumptionis Beatae Mariae Virginis, Sancti Ioseph eius sponsi, Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, Omnium Sanctorum, servato praescripto can. 339, §§ 2 seqq.

316. **Visitatio SS. Liminum.** — Consequenter considerandi canones de obligationibus, sive Vicarii, sive Praefecti Apostolici cuiuscumque. *Can. 299. Vicarii Apostolici*, non vero Praefecti, quia omittuntur, secus ac consuetum est, *obligatione* gravi *tenentur Sacra Limina Beatorum Apostolorum Petri et Pauli*, scilicet: Basilicas S. Petri et S. Pauli extra moenia *visitandi eadem prorsus lege*, proinde iuxta huius explicationem tradendam tum quoad tempus tum quoad alias eiusdem legis circumstantias v. gr. ut « et Romano Pontifici se sistant », *qua Episcopi residentiales* obligantur *ad normam can. 341*; favorabili concessione facta illis peculiariter, scilicet: *cui tamen muneri*, idest: obligationi periodice adimplendae cum conditione contingenti: *si quid* (notetur) *graviter obstet* singulis vicibus, praecise ne *per se ipsi illud expleant*, *satisfacere possunt per procuratorem etiam in Urbe degentem*. Aliter praescribit Episcopis residentialibus can. 342, quando casus heic positus accidat.

317. **Relatio Vicariatus ac Praefecturae Aplcae.** — Cum illa obligatione valde connexa est alia, quam Vic^is. et Praef^i.

Apicis, communem exprimit *can. 300. § 1. Ad normam can. 340* adhuc exponendi, *Vicarii ac Praefecti Apostolici tenentur* gravi *obligatione Sedi Apostolicae*, idest: S. Congregationi de Prop. Fide *exhibendi plenam* quoad obiecta *accuratamque* circa veritatem eorum quae asseverantur *relationem de suo quisque pastorali officio* circa ipsius facilitatem vel difficultates, dubia, etc. *deque omnibus quaecumque* a) *ad statum vicariatus vel praefecturae* tum materialem tum spiritualem, b) *ad missionarios* quoslibet ut tales, c) *ad religiosos* respectu eorum status, d) *ad populi disciplinam* moralem ac ecclesiasticam, e) *ad scholarum* propriarum praesertim vel extranearum *frequentiam* per subditos, f) *ad fidelium denique ipsorum curae commissorum salutem quavis ratione pertineant;* unde praeter primum et ultimum generale ad quatuor capita particularia reducuntur, quae referenda sunt; et de qualitatibus relationis subinfertur: *quae relatio* primum *scripta esse debet*, secundo vero *et subscripta* a duabus personis, scilicet: *tum ab ipso Vicario aut Praefecto* cuius interest, *tum ab uno saltem ex consiliariis de quibus in can. 302 ;* nimirum iuxta illud: « in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum » (Deut. XIX, 15). - Praeter hanc ampliorem peragenda frequentius brevior relatio praescribitur in § 2. *Imo etiam*, seu praeter illam relationem statis temporibus praescriptam, *sub cuiusque anni exitum*, id est versus illius finem vel quamprimum initio sequentis, *ad Sanctam Sedem* hoc est ad S. Congr. de Prop. Fide *mittant elenchum seu numerum* a) *conversorum* forsitan ex acatholicis quoque sectis, b) *baptizatorum*, tum adultorum tum parvulorum, ac distincte infantium derelictorum vel emptorum ab infidelibus parentibus, c) *annuaeque Sacramentorum*, praesertim poenitentiae, communionis, etiam per modum viatici ac extremae unctionis, sed etiam matrimoniorum, confirmationum et ordinationum *administrationis*, et haec sufficiunt in specie d) *una cum aliis notatu dignioribus* pro illorum prudenti iudicio. Hae obligationes sunt erga Summum Pontificem cuius potestatis sunt in eorum officio participes.

318. **Residentiae obligatio.** — Obligationum erga territorium eis commissum et subditos generalem conditionem exhibet *can. 301. § 1. In regione sibi commissa* vi nominationis in Vicarium aut Praefectum apostolicum *commorentur*, id est resideant personaliter, *a qua* « regione » a) *sine gravi* primum, simul *et ur-*

genti causa, quae moram proinde non patiatur proportionatam, b) *per notabile tempus* prudenter dimetiendum *abesse ne liceat*, (infra illud, aut ex praedicta causa, obligatio residentiae non urget), c) *inconsulta Sede Apostolica*, cuius consilium expectare oportet ob reverentiam. - Qualitatem commorationis praescribit § 2. *Regionem sibi concreditam, quandocumque sit opus* ex causa prudenter per ipsos diiudicanda, *debent* ex praecepto *ipsi per se vel*, tantum *si legitime impediti fuerint* quodcumque ob motivum physicum vel morale eos excusans, *per alium visitare eaque omnia in visitatione expendere, quae ad fidem, bonos mores, Sacramentorum administrationem, praedicationem Verbi Dei, festorum observantiam, cultum divinum, iuventutis institutionem, disciplinam ecclesiasticam referuntur.* Octo enuntiantur expendenda, sub ultimo tamen intelligi potest similis Episcoporum obligatio. Nec respicit canon necessitatem adeundi aliquem territorii locum causa negotii cuiusdam vel ministrandae confirmationis de qua est canon. 785.

319. **Consilium missionariorum.** — Quia in Sapientialibus libris legimus [1]: « salus autem, ubi multa consilia, et ne innitaris prudentiae tuae, et cum sapientibus et prudentibus tracta », valde prudenter statuit *can. 302. Constituant*, quod dicitur praeceptive, *Consilium* ad similitudinem consiliariorum dioecesanorum a) *ex tribus saltem* b) *antiquioribus*, eo quod in multis annis experientia est adaucta, *et* c) *prudentioribus missionariis*, quia de agendis iudicare debent, *quorum sententiam, saltem per epistolam, audiant*, idque sufficit; sed praescriptum est solummodo *in gravioribus et difficilioribus negotiis*, quatenus de ipsorum gravitate vel difficultate absque dubio eis constabit. Huiusmodi negotium est de quo statuit S. Congr. de Prop. Fide in sua Instructione « Cum a pluribus » [2] n. 2). « Prae oculis in primis habeant Vicarii et Praefecti Apostolici, in erigendis quasi-paroeciis, utilitatem animarum et quibus incrementis res catholica in suis regionibus adoleverit. Res hinc serio examinetur, audita, ad normam can. 302, Consiliariorum sententia, vel etiam praecipuorum Missionariorum in congressu adunatorum, prout in can. 303 statuitur ».

[1] Prov. XI, 14-III, 5 - Eccli. IX, 21.
[2] 25 Jul. 1920. CO. XII, 332.

320. **Coadunatio eorum.** — Rationibus allatis pro canone nunc commentato innititur quoque *can. 303. Prout siverit opportunitas* quoad electionem missionariorum ac praecipue temporis, *missionarios saltem praecipuos* ex qualitatibus secundum fines in canone expressos, vel etiam alios missionarios pro posse *tum religiosos tum saeculares* (sine cleri acceptione diversi) *proprii territorii congregent semel saltem in anno* ex obligatione, *ut possint ex singulorum experientia* circumstantiarum *et consilio* quoad singulorum prudentiam *deducere quae sint ordinanda perfectius*. Quod cum semper fieri possit ob humanam fragilitatem, non queunt praetexere bonam Vicariatus seu Praefecturae ordinationem, quin teneantur singulis annis quidquam novi ordinare.

321. **De archivo et Conciliis.** — Peculiaria eorum Praelatorum officia continent qui sequuntur tres canones memoriae infigendi pro opportunitate, videlicet: de archivo ac Conciliis, de ordinandis indigenis, de missa pro populo applicanda.

Can. 304. § *1. Legibus quae* proinde plures *de archivo constituendo* etiam quoad conservationem ac usum illius *Episcopis praescribuntur* in can. 375 et seqq., *etiam Vicarii et Praefecti Apostolici*, non absolute sed *habita locorum personarumque ratione*, quoad circumstantias in illis expressas, *aeque tenentur* i. e. prout Episcopis praescribitur, saltem quoad substantiam. Hic patet quare S. Congr. de Prop. Fide absolute statuit: « 5) Huius Decreti (de erectione quasi-paroeciae) bina exemplaria conficiantur, quorum unum in archivo Vicariatus vel Praefecturae Apostolicae, alterum in novae erectae quasi-paroeciae actis adservetur »[1].

§ 2. *Pariter quae de Conciliis plenariis et provincialibus can. 281-291*, scilicet omnibus capitis praecedentis, excepto ultimo de conferentiis Episcoporum, *praescribuntur, applicari debent, congrua congruis referendo*, i. e. aptando congruenter territoriis quae mutanda erunt, *Conciliis plenariis* iuxta definitionem tunc datam, et vocatis congruentius *vel regionalibus, et provincialibus* (prout illis vel his magis consona sint) Concilia celebranda *in regionibus Sacrae Congregationi de Prop Fide subiectis:* item applicanda praedicto modo *quae de Synodo*

[1] Instr. « Cum a pluribus » 25 Jul. 1920. CO. XII, 332.

dioecesana can. 356-362, hoc est in toto Capite III sequentis Tituli, *Synodo Vicariatus Apostolici*: quibus normis fit partialis derogatio atque modificatio, dum adiungitur: *sed nullum est praefinitum tempus pro Concilii provincialis et Synodi celebratione*, unde illae normae sunt applicandae, casu dato celebrationis Concilii et Synodi; *et* illius celebratione posita, dicitur; *canones Conciliorum* tantummodo, sive regionalium, sive provincialium, non Synodi constitutiones, *antequam promulgentur, recognosci debent a Sacra Congregatione de Prop. Fide*, cum in can. 291 iubeatur pro aliis provinciis ecclesiasticis hanc recognitionem a Sacra Congregatione Concilii perficiendam.

322. **Indigenae ac incolae ad sacerdotium promovendi.** — Quod iam Clemens IX in sua C. « Speculatores » [1] optarat, necnon Leo XIII in ep. encycl. « Ad extremas Orientis » [2], atque S. Congr. de Prop. Fide saepius inculcavit, praescribit hoc modo *can. 305. Studiosissime curent* i. e. maxima cum diligentia, *onerata graviter eorum conscientia*, proinde ad illud serio obligantur, *ut ex christianis indigenis*, h. e. ibidem natis atque forsan ibi educatis, *seu incolis suae regionis*, idest ibi domicilium habentibus iuxta can. 91, 92, non sine delectu, sed *probati clerici instituantur ac sacerdotio initientur*. Quapropter Vicarii et Praefecti Apostolici possunt conscientiae pace frui, si adhibentes media, quae ipsis serio volentibus prudentia dictet, nec unum clericum sacerdotio dignum iudicent ad normas sacrorum canonum, proindeque nec ad illum ordinem promoveant.

323. **Applicatio missae pro populo.** — *Can. 306. Missae sacrificium pro populis sibi commissis applicare debent* non « omnibus dominicis aliisque festis diebus de praecepto etiam suppressis», quemadmodum Episcopi residentiales debent vi can. 339, § 1, sed taxative atque omnino *saltem*, quia urget praeceptum, solummodo *in solemnitatibus Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, sanctissimi Corporis Christi, Immaculatae Conceptionis et Assumptionis Beatae Mariae Virginis, Sancti Ioseph eius sponsi, Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, Omnium Sanctorum, servato praescripto canonis 339, §§ 2 et seqq.* tunc commentando, et quod praescriptum respicit qualitatem ac circumstantias servandas huius ap-

[1] 13 Sept. 1669. — [2] 24 Iun. 1893.

plicationis. Enumerantur ergo duo tantum dies dominici sollemnitatum Paschatis et Pentecostes, et omnes ceteri dies festi de praecepto ex Codice in can. 1247, § 1 [1], excluso festo Circumcisionis die prima Ianuarii. Et haec est nova obligatio pro eis.

CAN. 307. - § 1. Ipsis non licet, inconsulta Sede Apostolica, concedere missionariis ab ea missis veniam in perpetuum deserendi vicariatum aut praefecturam, vel alio transeundi, nec eos quoquo modo expellere.

§ 2. In casu autem publici scandali possunt ipsi, audito suo Consilio, et si agatur de religiosis, praemonito, quantum fieri potest, Superiore, missionarium statim removere, facta tamen illico certiore Apostolica Sede.

CAN. 308. - Vicariis et Praefectis, charactere episcopali auctis, privilegia honorifica competunt, quae ius concedit Episcopis titularibus; si autem charactere episcopali careant, habent tantum, durante munere et in proprio territorio, insignia et privilegia Protonotariorum apostolicorum de numero participantium.

CAN. 309. - § 1. Vicarii et Praefecti, ubi primum in territorium suum advenerint, deputent ex uno vel altero clero Pro-vicarium vel Pro-praefectum idoneum, nisi Coadiutor eum futura successione a Sancta Sede datus fuerit.

§ 2. Pro-vicarius aut Pro-praefectus nullam habet, vivente Vicario aut Praefecto, potestatem, nisi quae fuerit ab eodem sibi commissa; sed deficiente Vicario aut Praefecto, vel eorum iurisdictione impedita ad normam can. 429, § 1, totum debet regimen assumere et in hoc munere permanere, donec a Sancta Sede aliter fuerit provisum.

§ 3. Pari modo Pro-vicarius aut Pro-praefectus, qui titulari successerit, statim deputet ecclesiasticum virum, qui sibi, ut supra, in munere succedat.

§ 4. Si forte contingat ut nemo sive a titulari sive a pro-titulari uti administrator fuerit designatus, tunc senior in vicariatu vel praefectura, is, nempe, qui sit praesens in territorio et suas destinationis litteras in eodem prius exhibuerit, censetur delegatus a Sancta Sede ut regimen assumat, et inter plures aeque seniores antiquior sacerdotio.

CAN. 310. - § 1. Ad quos vicariatus aut praefecturae cura devenerit ad normam can. 309, ii debent quamprimum certiorem facere Apostolicam Sedem.

§ 2. Interim uti possunt omnibus facultatibus sive ordinariis ad normam can. 294, sive delegatis, quibus Vicarius vel Praefectus pollebat, nisi commissae fuerint ob industriam personae.

CAN. 311. - Qui vicariatui vel praefecturae apostolicae ad certum tempus praepositus est, debet in regimine cum omnibus facultatibus sibi concessis permanere, licet definitum tempus fuerit praeterlapsum, donec successor canonicam sui muneris possessionem ceperit.

324. **De recessu missionariorum.** — *Can. 307. § 1. Ipsis non licet, inconsulta Sede Apostolica*, quod consilium accipi potest pro uno vel pluribus casibus, 1° *concedere missionariis ab ea missis* saltem per S. Congr. de Prop. Fide, *veniam in per-*

[1] Can. 1247. § 1. Dies festi sub praecepto in universa Ecclesia sunt tantum: Omnes et singuli dies dominici, festa Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis et sanctissimi Corporis Christi, Immaculatae Conceptionis et Assumptionis Almae Genitricis Dei Mariae, sancti Ioseph eius sponsi, Beatorum Petri et Pauli Apostolorum, Omnium denique Sanctorum.

petuum a) *deserendi vicariatum aut praefecturam* b) *vel alio transeundi* definitive, possent tamen eis missionariis alterutrum licite permittere ad tempus; additque canon: II° *nec eos* supra dictos missionarios *quoque modo expellere*. - Exceptionem iustam huius regulae continet § 2. *In casu autem publici scandali possunt ipsi*, 1m *audito suo Consilio* de quo dictum est in can. 302, etsi non consentiente, *et* 2m *si agatur de religiosis*, *praemonito*, *quantum fieri potest*, *Superiore*, quamvis non sit expectanda eius responsio, *missionarium* quemcumque *statim removere* etiam a Vicariatu vel Praefectura; sed tunc adimplendum quod subditur 3m: *facta tamen illico certiore Apostolica Sede* idest: Sacra Congr. de Prop. Fide vel Summo Pontifice, atque ita poterit satisfieri recursui, si quem porrigat Superior religiosi, ac etiam Praelati supradicti non praepropere quid tale decernent.

325. **Iura honorifica.** - *Can. 308. Vicariis et Praefectis*, a) *charactere episcopali auctis*, forsan non decorandis ratione Praefecturae, *privilegia honorifica competunt*, *quae ius concedit Episcopis titularibus*, discenda ex Codice in can. 349, § 1; b) *si autem charactere Episcopali careant* fortassis nondum consecrati, *habent tantum*, cum limitatione duplici, nempe: *durante munere et in proprio territorio*, *insignia et privilegia Protonotariorum Apostolicorum de numero participantium*. Quae recensentur in Pii X motu propr. « Inter multiplices »[1]. Inter insignia visum est haec referre: « 3. ... habitu praelatitio rite utuntur, et alio, quem vocant *pianum* atque insignibus prout infra numeris 16, 17, 18 describuntur », quorum postremus talis tenoris est: « Propriis insignibus seu stemmatibus imponere poterunt pileum cum lemniscis ac flocculis duodecim, sex hinc, sex inde pendentibus, eiusdem rubini coloris, sine Cruce vel Mitra ». - « 4. Habitu quotidiano incedentes, caligas, collare et pileum ut ibidem n. 17 gestare poterunt, ac insuper Annulum gemmatum, quo semper iure utuntur, etiam in privatis Missis aliisque sacris functionibus ». - « 5. ... Mitra et quibuscumque aliis Pontificalibus insignibus,... extra Curiam uti,... sed ab Ordinario loci veniam semper exquirere teneantur, ac insuper consensum Praelati ecclesiae exemptae, si in ea sit celebrandum ».

[1] 21 Febr. 1905, num. 3-10 et 16-18. Acta S. Sedis XXXVII, pag. 493 et seq.

- « 8. Crux pectoralis, ab ipsis in pontificalibus functionibus adhibenda, aurea erit, cum unica gemma, pendens a funiculo serico rubini coloris commixto cum auro, et simili flocculo retro ornato ». - « 9. Mitra in ipsorum Pontificalibus erit ex tela aurea (numquam tamen pretiosa) quae cum simplici alternari possit, iuxta Caerem. Episcop. (I, XVII, nn. 2 et 3); nec alia Mitra nisi simplici diebus poenitentialibus et in exequiis eis uti licebit. Pileolo nigri coloris sub Mitra dumtaxat uti poterunt ». - Demum de privilegiis duo memorari sufficiat, quae innuit n. « 11. ... facultatem facimus declarandi omnibus qui Missae ipsorum intererunt, ubivis celebrandae, sive in oratoriis privatis (propriae domus, vel alienae tali fruentis privilegio aplco), sive in altari portatili, per eiusdem Missae auditionem diei festi praecepto rite planeque satisfieri ».

326. **Regiminis non defuturi provisio.** — *Can. 309. § 1. Vicarii et Praefecti, ubi primum in territorium suum advenerint*, una ergo ex primis provisionibus sit: *deputent ex uno vel altero clero Pro-vicarium vel Pro-praefectum* quamvis indigenam vel incolam sed *idoneum, nisi Coadiutor* (notetur bene) *cum futura successione a Sancta Sede datus fuerit:* tunc enim deputare non tenentur, ac inutiliter deputarent, prout statim patebit.

§ 2. *Pro-vicarius aut Pro-praefectus* vi deputationis praedictae *nullam habet*, a) *vivente Vicario aut Praefecto, potestatem, nisi quae fuerit ab eodem sibi commissa* proindeque delegata; b) *sed deficiente Vicario aut Praefecto* per mortem aliamve ob causam, c) *vel eorum iurisdictione* « per captivitatem, relegationem, exilium, aut inhabilitatem ita *impedita* ut ne per litteras quidem cum subditis communicare ipse (Vicarius aut Praefectus aplcus) possit », hoc est *ad normam can. 429, § 1* ibi explicandam, I° *totum debet regimen assumere* vi illius deputationis huiusque canonis, II° *et in hoc munere* Pro-vicarii et Pro-praefecti actu *permanere*, III° *donec a Sancta Sede aliter provisum fuerit*, saltem iuxta canones: exhibitis nempe litteris a novo Vicario et Praefecto aplco., nisi aliter provideatur extraordinarie. - Quod § 1° fuit praescriptum, extendit § 3. *Pari modo Pro-vicarius aut Pro-Praefectus, qui titulari successerit* in regimine saltem exercendo, *statim deputet ecclesiasticum virum* idest: « ex alterutro clero » ut in § 1°, nec indigena vel incola idoneus excluditur, *qui sibi, ut supra* § 2 *in munere*, fortassis « ad normam can. 429, § 1 » *succedat*.

Enimvero « incertae sunt providentiae nostrae », ut ait Scriptura; merito propter hoc additur § 4. *Si forte contingat ut nemo sive a titulari*, ut iubet § 1, *sive a pro-titulari* ex iussu § 3 *uti administrator fuerit designatus, tunc senior in vicariatu vel praefectura*, et explicatur sensus in quo accipienda sint verba: « senior » et « in vicariatu vel praefectura », subiungente canone: *is, nempe*, cleri saecularis vel religiosi, non autem indigena vel incola, sed « missionarius », nam sic declaratur: *qui* non solum vicariatui vel praefecturae adscriptus fuerit, sed a) *sit praesens in territorio* illius, *et* b) *suas destinationis litteras*, non ut missionarius cuiuscumque territorii, sed *in eodem prius exhibuerit*, non ergo senior aetate vel alia de causa diversa; ille *censetur delegatus a Sancta Sede ut regimen assumat, et inter plures aeque seniores* sensu explicato, si adsint, c) *antiquior sacerdotio*, quod omnibus commune erit.

327. **Facultates eorum ad quos pervenit regimen.** - De potestate ac facultatibus praedictorum, quia nihil praecessit determinatum, disponit *can. 310. § 1. Ad quos vicariatus aut praefecturae cura devenerit ad normam can. 309* in omnibus eius paragraphis, *ii debent quamprimum certiorem facere Apostolicam Sedem*, idest: S. Congregationem de Prop. Fide, et sic dependentiam ostendunt ab ea, quae disponere poterit, quidquid censuerit opportunius.

§ 2. *Interim*, et adhuc post certiorationem, ob Sanctae Sedis tacitum consensum, *uti possunt omnibus facultatibus* a) *sive ordinariis ad normam can. 294*, b) *sive delegatis, quibus Vicarius vel Praefectus pollebat, nisi commissae fuerint* i. e. delegatae *ob industriam personae*. - Cum autem in § 4 can^{s}. praec^{s}. dicatur de seniore quod « censetur delegatus a Sancta Sede », et in hoc dicatur, eumdem « uti posse omnibus facultatibus ordinariis ad normam can. 294 »; quaeri potest an in ipso hae facultates sint adhuc ordinariae vel delegatae? - Respondeo dicendum: esse in eo delegatas a Sancta Sede, de quibus loquitur can. 199, § 2; quia « censetur » non designatus, electus, nominatus, etc. « a Sancta Sede » ut regimen assumat, sed « delegatus » cuius propria significatio excludit ordinariam iurisdictionem; et norma can. 294 citata designat facultates iure collatas Vicario Praefectove Apostolico, quae igitur consequenter sunt in eis ordinariae, eo quod habeant hi officium Vicaria-

tus et Praefecturae Apostolicae ad normam can. 197, § 1, cuius canonis heic nulla fit mentio, immo dicitur eum « uti posse facultatibus » illis per citationem designatis, sed ut est « delegatus a Sancta Sede » (can. praec. § 4 : quae omnia sic bene ad invicem concordant.

328. **Praepositus ad certum tempus.** — De quibusdam casibus in toto Cap. VIII non praevisis, et de termino praedictae gestionis in duobus praecedentibus can^s., statuit *can. 311. Qui vicariatui vel praefecturae apostolicae ad certum tempus praepositus est, debet in regimine cum omnibus facultatibus sibi concessis*, ordinariis ergo ex se ac delegatis, *permanere, licet definitum tempus fuerit praeterlapsum, donec successor canonicam sui muneris possessionem ceperit* ad normam can. 293, § 2 aut aliam pro casu iniunctam.

Circa terminum facultatum, quas ille obtinet delegatas vi cuiuslibet formulae ex quinque S. Congr^s. de Prop. Fide, reminisci oportet finalis « animadversio III » in singulis : « Quod si forte *ex oblivione* (fortassis habitualiter) *vel inadvertentia* in actu ponendo propter quodlibet motivum ultra tempus supra in initio additum manu) definitum, seu ultra.. hisce *facultatibus* Ordinarium (non alium ab hoc subdelegatum, uti contingat, absolutiones, dispensationes, concessiones omnes exinde (per alios quoque subdelegatos) impertitae uti ratae atque validae habeantur. (Supplet enim tunc iurisdictionem S. Congregatio). Insuper *datis* (per subscriptionem ac missionem, ad ipsum quod spectat) ab Ordinario (etiam Pro-Vicario aut Pro-praefecto.. aut ab illo « ad quem vicariatus aut praefecturae cura devenerit ad normam can. 309 » ex clausulae interpretatione iuxta mentem S. Congr^s.) *precibus pro renovatione* seu prorogatione earundem facultatum, *ipsae* (ut inveniuntur in cessante quoad vigorem formula) in suo robore *perseverare* censeantur, usque dum responsum S. Congr^s. ad eundem (ratione territorii, quamvis successorem) Ordinarium (de facto) pervenerit ».

CAPUT IX.

De Administratoribus Apostolicis.

CAN. 312. - Dioecesis canonice erectae regimen, sive plena, sive vacante sede, aliquando Summus Pontifex ob graves et speciales causas Administratori Apostolico vel in perpetuum vel ad tempus committit.

CAN. 313. - § 1. Quilibet Administrator Apostolicus, si datus fuerit dioecesi, sede plena, canonicam administrationis possessionem init, ostendens litteras suae nominationis tum Episcopo, si sit mentis consi-

liique compos et in dioecesi versetur, tum etiam Capitulo, ad normam can. 334, § 3.

§ 2. Si sedes fuerit vacans, vel si Episcopus non sit mentis consilliique compos, aut in dioecesi non moretur, Administrator Apostolicus possessionem sumit ad instar Episcopi secundum cit. can. 334, § 3.

CAN. 314. - Iura, officia ac privilegia Administratoris Apostolici desumantur ex litteris suae deputationis, vel, nisi in eisdem aliud caveatur expresse, ex praescripto canonum qui sequuntur.

CAN. 315. - § 1. Administrator Apostolicus permanenter constitutus iisdem iuribus et honoribus fruitur, iisdemque obligationibus tenetur, ac Episcopus residentialis.

§ 2. Si ad tempus datus sit:

1° Eadem iura ac officia habet, ac Vicarius Capitularis; sed, sede plena, potest, dioecesim visitare ad tramitem iuris; nec tenetur obligatione applicandae Missae pro populo, quae Episcopum gravat;

2° Ad honorifica privilegia quod attinet, valeat praescriptum canon. 308; sed Episcopo qui, ad aliam sedem translatus, prioris retinet administrationem, in hac quoque omnia Episcoporum residentialium honorifica privilegia competunt.

CAN. 316. - § 1. Si administrator Apostolicus dioecesi, sede plena, praeficiatur, iurisdictio Episcopi eiusque Vicarii Generalis suspenditur.

§ 2. Quanquam autem Administrator Apostolicus Episcopi auctoritati non subest, non debet tamen se immiscere causis Episcopum ipsum spectantibus, neque in Vicarium eius Generalem iudicium seu processum instruere aut animadvertere ob acta praeteritae administrationis.

CAN. 317. - Si impedita fuerit iurisdictio Administratoris Apostolici aut si idem Administrator defecerit, Sedes Apostolica statim moneatur; et interim, si dioecesis vacet aut Episcopus non sit sui compos, valent praescripta can. 429 seqq.; secus Episcopus dioecesim regit, nisi Sedes Apostolica aliud praestituerit.

CAN. 318. - § 1. Administratoris Apostolici iurisdictio Romani Pontificis aut Episcopi obitu non cessat.

§ 2. Cessat vero cum Episcopus dioecesis vacantis possessionem legitime ceperit ad normam can. 334, § 3.

329. **Inscriptio capitis et ordo canonum.** — Vicariis et Praefectis Apostolicis similes sunt in participatione supremae potestatis ecclesiasticae illi, qui dioecesi canonice erectae quandoque praeficiuntur: hinc subsequens *cap. IX* inscribitur *De Administratoribus Apostolicis*, qui cum Apostolicae Sedis potestate ministerium exhibent in regimine dioecesium. - Tum nominatio tum eorum administrationis initium exhibentur in can. 312 et 313, de iuribus, officiis ac privilegiis diversorum huiusmodi Administratorum definiunt can. 314, 315, de relationibus inter Administratorem ac Episcopum Vicariumve generalem, si adsint, agunt can. 316, 317, atque ultimus can. 318 de modis cavet, quibus cessat vel secus Administratoris munus.

330. **Constitutio Administratoris Apostolici.** — *Can. 312. Dioecesis canonice erectae*, « cuius nomine venit quoque abbatia vel praelatura *nullius* » (can. 215, § 2), *regimen*, a) *sive plena*, b) *sive vacante sede, aliquando Summus Pontifex*, « cui soli hoc

competit » [1] ratione Primatus atque in vigenti quoque post Codicem disciplina. Etenim « cum Delegatus Apostolicus in Foederatis Americae Statibus haec dubia definienda proposuisset, scilicet: - 1) utrum dispositiones particulares Concilii plenarii Baltimorensis, quoad ius nominandi administratorem dioecesis, sede vacante, adhuc vigeat; an per novum Codicem abrogatae sint; - Emmi Patres Codici interpretando praepositi, die 24 Novembris 1918 responderunt: Ad I^m. negative ad primam partem; affirmative ad secundam » [2]. - Sequitur in canone: *ob graves et speciales causas*, non enim contra legum ordinem, ast saltem nonnisi prudenter agere oportet, *Administratori Apostolico* propter ipsius constitutionem a Sede Apostolica a) *vel in perpetuum* b) *vel ad tempus committit* per S. Congr. Consistorialem « ad quam spectat illos constituendos proponere » (can. 248, § 2). Imo in eadem « ad Congressum pertinet.... nominare Administratores Apostolicos temporarios dioecesum, ubi necessitas urgeat » [3]. Hinc notio, causae institutionis et distinctiones Administratoris Apostolici, nempe: 1° sede plena et sede vacante, 2° in perpetuum, aut ad tempus datus. Administrator igitur Apostolicus est: « Praelatus cui dioecesis canonice erectae regimen aliquando Summus Pontifex ob graves et speciales causas committit ».

331. **Canonica administrationis possessio.** — *Can. 313.* § 1. *Quilibet Administrator Apostolicus, si datus fuerit dioecesi, sede plena*, tum in perpetuum tum ad tempus, *canonicam administrationis possessionem init, ostendens litteras suae nominationis* necessarias a) *tum Episcopo*, sub conditione duplici, 1° *si sit mentis consiliique compos* 2° *et in dioecesi versetur*, b) *tum etiam Capitulo, ad normam can. 334*, § *3*, qui statuit de possessione capienda per Episcopum residentialem. - Sed si aliqua ex conditionibus deficiat, claritatis causa subditur § 2. *Si* a) *sedes fuerit vacans*, casus non consideratus in praecedenti. b) *vel si Episcopus non sit mentis consiliique compos*, defectus primae conditionis in praecedenti §°, c) *aut in dioecesi non moretur*, en defectus alterius conditionis, *Administrator Apostolicus possessionem sumit ad instar Episcopi* residentialis *secundum cit. can. 334*, § *3* suo tempore explicandum.

[1] Cap. 41 « de electione et electi potestate » tit. VI, Lib. I, in 6°.
[2] S. Congr. Consists. 22 Febr. 1919. CO. XI, 75.
[3] Ordo servandus... Pars II, Cap. VII, Art. II, n. 7°.

332. **Regula generalis iurium, officiorum ac privilegiorum.** — *Can. 314. Iura*, nempe: spirituales potestates regiminis, ministerii atque administrationis rerum, *officia*, id est: obligationes ad plures actus ex munere, *ac privilegia*, scilicet: tum honoris, quae iura constituunt honorifica, tum legum generalium favorabiles exceptiones *Administratoris Apostolici* cuiuscumque *desumantur* a) *ex litteris suae deputationis*, b) *vel, nisi in eisdem aliud caveatur expresse*, quo supposito eaedem praevalent, *ex praescripto canonum qui sequuntur*.

333. **Iura officia et privilegia sub distinctione Administratoris Apostolici.** — In cap. 42 « de electione et electi potestate » in 6° (I. 6) Bonif. VIII decrevit: « Is, cui procuratio seu administratio cathedralis ecclesiae, plena et libera in spiritualibus et temporalibus a Sede Apostolica (cui soli hoc competit) est commissa: potest, alienatione bonorum immobilium duntaxat excepta, omnia, quae iurisdictionis episcopalis existunt, et quae potest electus exsequi confirmatus, libere exercere. - Illa quippe, quae ministerium consecrationis exposcunt (nisi fuerit Episcopus) per alios faciat episcopos expediri ». Huic iuri, omissa exceptione circa bonorum alienationem, congruit *can. 315*. § 1. *Administrator Apostolicus permanenter*, ut supra dicitur: in perpetuum *constitutus iisdem iuribus et honoribus fruitur, iisdemque obligationibus* etiam « visitandae dioecesis » (can. 343, § 1), et « Missam pro populo sibi commisso applicare » (can. 339, § 1) *tenetur, ac Episcopus residentialis*. Hinc « huiusmodi (Administrator Apostolicus) beneficia (et officia) quae ad collationem pertinent Episcopi, conferre potest » [1]. Praedicta iura et obligationes in Tit[1]. sequentis cap. I inveniemus explicanda. - § 2. *Si ad tempus datus sit*: - *1° Eadem iura ac officia habet, ac Vicarius Capitularis*, de quo in can. 435-442 et seq[s].: *sed, sede plena*, a) *potest* seu ius habet, quod supponitur deesse Vicario Capitulari, *dioecesim* a se administratam *visitare ad tramitem iuris* quoad praescriptiones servandas in peragenda visitatione inveniendas in can. 343-346; quin « teneatur Episcopi obligatione » (can. 343), dum adiungit Codex b) *nec tenetur*, tanquam altera prius saltem implicite denegata *obligatione applicandae Missae pro populo, quae Epis-*

[1] Cap. 4 « de supplenda negligentia Praelatorum » in 6° (I, 8).

copum gravat. Et cum de ista dicatur in can. 339, § 4 « si ab eius celebratione legitime impediatur, statis diebus applicet per alium », sequitur quod « si Episcopus non sit mentis consiliique compos », procurator bonorum eiusdem teneatur ad hoc alteri stipendium praebere. A sensu ergo contrario, seu quia exceptio firmat regulam in contrarium, praedicta obligatio « Episcopum non gravat », si « Administrator Apostolicus (non ad tempus sed) permanenter (sit) constitutus » (§ 1), quem diximus hac obligatione teneri. - 2° *Ad honorifica privilegia quod attinet, valeat praescriptum can. 308* iam cognitum de Vicariis et Praefectis Aplcis., sive episcopali charactere auctis, sive non; *sed Episcopo qui, ad aliam sedem translatus, prioris retinet administrationem*, uti videbimus in can. 430, § 3, 2°, *in hac quoque omnia Episcoporum residentialium honorifica privilegia* i. e. quae honores aut insignia respiciunt, etiam quatenus excedunt Episcoporum titularium « honorifica privilegia », eidem « Episcopo » *competunt*.

334. **Relationes iurisdictionis cum Episcopo ac Vicario generali.** — *Can. 316.* § 1. *Si Administrator Apostolicus dioecesi, sede plena, praeficiatur, iurisdictio Episcopi eiusque Vicarii generalis suspenditur*, non censura, sed prohibitione.

§ 2. *Quamquam autem Administrator Apostolicus Episcopi auctoritati non subest*, eo quod illius iurisdictio sit in eodem gradu ac Episcopi suspensa iurisdictio, et ab eodem non accepta, *non debet tamen* a) *se immiscere causis Episcopum ipsum spectantibus*, b) *neque in Vicarium eius generalem iudicium seu processum instruere aut animadvertere*, i. e. punire saltem poenitentiis, *ob acta praeteritae administrationis*. Seu quod idem est, in his actis Vicarius generalis, et Episcopus in sui ipsius causis eidem Administratori Apostolico non subiiciuntur.

335. **Casus iurisdictionis Administratoris Aplci. impeditae aut cessantis.** — *Can. 317.* *Si* a) *impedita fuerit iurisdictio Administratoris Apostolici* ad normam can. 429, §§ 1, 5, ibi explicandam, b) *aut si idem Administrator defecerit* morte, temporis expiratione, *Sedes Apostolica statim moneatur;* non dicitur a quo, sed videtur id peragendum ab eo qui regimen dioecesis assumit ex sequentibus, videlicet: *et interim*, a) *si dioecesis vacet* b) *aut Episcopus non sit sui compos, valent*

praescripta can. 429 seqq. videlicet: capitis VII in Titulo seq. inscripti: « De sede impedita aut vacante et de Vicario Capitulari », in quibus agitur quoque de praedicta monitione, c) *secus* i. e. Episcopo existente sui compote, hic *Episcopus dioecesim regit, nisi Sedes Apostolica aliud praestituerit*, hoc est praevie seu in antecessum statuerit.

336. **Ordinarius modus quo cessat illius iurisdictio.** — *Can. 318.* § 1. *Administratoris Apostolici* cuiuslibet *iurisdictio Romani Pontificis*, cuius est derivatio, *aut Episcopi*, qui fortassis fuit ei occasio, *obitu, non cessat*, nisi cum tali obitu expiret tempus ad quod datus fuit Administrator Apleus.

§ 2. *Cessat vero cum Episcopus dioecesis vacantis* proinde novus *possesionem legitime ceperit ad normam can. 334*, § 3.

CAPUT X.

De Praelatis inferioribus.

CAN. 319. - § 1. Praelati qui praesunt territorio proprio separato ab omni dioecesi, cum clero et populo, dicuntur Abbates vel Praelati *nullius*, nempe dioecesis, prout eorum ecclesia dignitate abbatiali vel simpliciter praelatitia gaudet.

§ 2. Abbatia vel praelatura *nullius*, tribus saltem paroeciis non constans, singulari iure regitur, nec eidem applicantur quae canones statuunt de abbatiis vel praelaturis *nullius*.

CAN. 320. - § 1. Abbates vel Praelati *nullius* nominantur et instituuntur a Romano Pontifice, salvo iure electionis aut praesentationis, si cui legitime competat; quo in casu ab eodem Romano Pontifice confirmari aut institui debent.

§ 2. Assumendi ad abbatiam vel praelaturam *nullius* iisdem qualitatibus ornati esse debent, quas ius in Episcopis requirit.

CAN. 321. - Si cui collegio est ius eligendi Abbatem vel Praelatum *nullius*, ad validam electionem requiritur numerus suffragiorum absolute maior, demptis suffragiis nullis, firmo peculiari iure quod maiorem suffragiorum numerum exigat.

CAN. 322. - § 1. Abbas vel Praelatus *nullius* nequit quovis titulo sive per se sive per alios in regimen abbatiae vel praelaturae se ingerere, antequam eiusdem possessionem ceperit, ad normam can. 334, § 3.

§ 2. Abbates vel Praelati *nullius* qui ex praescripto apostolico vel ex propriae religionis constitutionibus benedici debent, intra tres menses a receptis litteris apostolicis, cessante legitimo impedimento, benedictionem ab Episcopo, quem maluerint, accipiant.

CAN. 323. - § 1. Abbas vel Praelatus *nullius* easdem potestates ordinarias easdemque obligationes cum iisdem sanctionibus habet, quae competunt Episcopis residentialibus in propria dioecesi.

§ 2. Si charactere episcopali non sit ornatus et benedictionem, si eam recipere debet, receperit, praeter alia munera quae in can. 294, § 2 describuntur, potest quoque ecclesias et altaria immobilia consecrare.

§ 3. Quod attinet ad Vicarii Generalis constitutionem, serventur praescripta can. 366-371.

CAN. 324. - Capitulum religiosum abbatiae vel praelaturae *nullius* regitur propriis legibus ac constitutionibus; Capitulum saeculare, iure communi.

Can. 325. - Abbas vel Praelatus *nullius*, licet charactere episcopali careat, utitur tamen in proprio territorio insignibus pontificalibus cum throno ac baldachino et iure ibidem officia divina pontificali ritu celebrandi; crucem autem pectoralem, annulum cum gemma, ac pileolum violaceum potest etiam extra territorium deferre.

Can. 326. - Si praelatura saecularis Capitulo careat, eligantur consultores ad normam can. 423-428.

Can. 327. - § 1. Abbatia vel praelatura *nullius* vacante, si agatur de abbatia vel praelatura religiosa, succedit Capitulum religiosorum, nisi constitutiones aliud ferant; si de saeculari, Capitulum canonicorum; utrumque autem Capitulum intra octiduum debet Vicarium Capitularem deputare ad normam canonis 432 seqq., qui abbatiam vel praelaturam regat usque ad novi Abbatis vel Praelati electionem.

§ 2. Abbatia vel praelatura impedita, servetur praescriptum can. 429.

Can. 328. - Circa Romani Pontificis Familiares, sive praelati titulo gaudeant, sive non, standum privilegiis, regulis et traditionibus pontificiae Domus.

337. **Inscriptio capitis.** — Remanet explicandum *Caput X* inscriptum *De praelatis inferioribus*, veluti gradum postremum obtinentibus inter eos « qui iurisdictionem ordinariam in foro externo obtinent » iuxta can. 110. Hi accensentur huic Titulo, quia ex iure ecclesiastico a Romano Pontefice condito eorum constat officium et iurisdictio derivatur.

In Opere Bened. XIV - De Synodo dioecesana - [1]: « tres distinguimus inferiorum Praelatorum species. - II. Prima est eorum, qui certo praesunt generi personarum existentium intra septa alicuius Ecclesiae, monasterii seu conventus, cum passiva exemptione a iurisdictione Episcopi. Eiusmodi sunt Superiores Regulares, et nonnulli Praelati saeculares qui una cum Ecclesia, eiusque Ecclesiae clericis, et Administris, quibus praeficiuntur, subsunt immediate Romano Pontifici ». De his non intelligendum Caput, sicut patebit infra. - « III. Secunda species est Praelatorum habentium iurisdictionem activam in Clerum, et populum certi loci, qui tamen locus est intra Episcopi dioecesim, qua undique circumscribitur. Et huiusmodi Praelati improprie tantum, et lato quodam loquendi modo dicuntur esse Nullius ». Nec de his agitur in hoc loco, ut videbimus. - « IV. Tertia species est Praelatorum, qui iurisdictionem activam habent in Clerum, et populum alicuius loci, seu oppidi, aut plurium locorum et oppidorum, quae omnino avulsa et separata sunt a cuiuslibet Episcopi dioecesi; quapropter dicuntur constituere quamdam quasi dioecesim, ubi Praelatus, iis exceptis, quae Ordinis Episcopalis sunt, omnia exercet, quae ceteroquin

[1] Lib. II, Cap. XI, n. 1 seqq.

ad episcopalem iurisdictionem pertinerent. Huius generis Praelati inter inferiores nobilissimi sunt; dicuntur vere et proprie Nullius; et veris annumerantur Ordinariis locorum ».

338. **Abbatis vel praelati nullius notio.** — De tertia specie Praelatorum agitur hic, nam definiens positos in inscriptione ait *can. 319.* § 1. *Praelati qui praesunt* a) *territorio proprio*, b) *separato ab omni dioecesi*, c) *cum clero et populo, dicuntur* α) *Abbates vel* β) *Praelati nullius, nempe dioecesis*, alterutra appellatione, *prout eorum Ecclesia dignitate* α) *Abbatiali vel* β) *simpliciter Praelatitia gaudet.* Unde Abbates nullius non dicuntur sic iure eo quod ad religiosum clerum pertineant. - Imo non de his omnibus agit Codex in hoc capite, propter id quod inquit § 2. *Abbatia vel praelatura nullius, tribus saltem paroeciis*, quae sufficiunt, *non constans*, a) *singulari iure regitur* pro illa vel similibus condito; propter quod b) *nec eidem applicantur* obligatorie aut favorabiliter, *quae canones statuunt de abbatiis vel praelaturis nullius.*

339. **Nominatio et institutio.** — Data notione, eorum institutionem et qualitates praevias tradit *can. 320.* § 1. *Abbates vel Praelati nullius* a) *nominantur* i. e. designantur b) *et instituuntur* nempe: illis Abbatia vel praelatura nullius confertur, *a Romano Pontefice, salvo* quoad designationem personae *iure* a) *electionis aut* b) *praesentationis, si cui legitime*, i. e. ad normam ss. canonum, *competat; quo in* alterutro *casu ab eodem Romano Pontefice* a) *confirmari aut* b) *institui* respective *debent.*

§ 2. *Assumendi ad abbatiam vel praelaturam nullius iisdem qualitatibus ornati esse debent, quas ius in Episcopis requirit*, et cognoscemus quando de Episcopis canones perscrutabimus. Hoc idem declarans decreverat Greg. XIV const. « Onus Apostolicae »[1], « excepta tamen aetate, circa quam nihil iuris praeexistentis innovavit ».

340. **Electionis suffragia necessaria.** — De electione autem cuius mentionem fecit § 1 est immediatus *can. 321. Si cui Collegio*, scilicet: personae morali vel eam repraesentanti, *est ius eligendi Abbatem vel Praelatum nullius*, notetur: *ad validam electionem requiritur* a) *numerus suffragiorum absolute maior*, et hic est casus exceptionis positae initio n[i]. 1, § 1, can. 101, et

[1] 15 Maii 1591, § 12.

numerus quidem suffragiorum validorum, additur enim: b) *demptis suffragiis nullis;* atque hic numerus saltem requiritur, posset enim adhuc maior requiri propter posteriorem canonis clausulam: c) *firmo peculiari iure*, legis, constitutionis, obligantis consuetudinis, *quod maiorem suffragiorum numerum* v. gr. duâs ex tribus partibus *exigat*.

341. **Possessio capienda et benedictio suscipienda.** — Supposito legitimo titulo, videndum erat quo modo in plenam officii possessionem inducatur obtinens illud. Quod edocet *canon 322*. § 1. *Abbas vel Praelatus nullius nequit quovis titulo* scilicet: nomine aut motivo *sive per se sive per alios in regimen abbatiae vel praelaturae se ingerere*, potest vero in tali regimine canonice obtento perseverare, *antequam eiusdem possessionem ceperit, ad normam can. 334*, § 3 praescribentis modum quo « canonicam dioecesis possessionem capiunt Episcopi residentiales ».

§ 2. *Abbates vel Praelati nullius*, non omnes, sed solum *qui* a) *ex praescripto Apostolico* in litteris provisionis, vel peculiari lege; atque subnectitur disiunctive: b) *vel ex propriae religionis constitutionibus*, si religiosus fuerit ille provisus de Abbatia vel Praelatura, vel melius si de religiosa Abbatia praelaturave nullius fuerit facta ei provisio, *benedici debent*, hoc nempe supposito alterutro, iussum est ut a) *intra tres menses a receptis litteris apostolicis* per eos, atque menses propter id computandos iuxta can. 34, § 3, n. 3°, b) *cessante legitimo impedimento*, non quocumque improportionato, proinde intra illud tempus utile iuxta can. 35 *benedictionem* c) *ab Episcopo, quem maluerint* etiam non proximiore, sed catholicam communionem cum Sede Apica, habente eiusdemque ritus, latini orientalisve, *accipiant*. Inde revocatur quoad praedictos Abbates vel Praelatos benedicendos Rubrica Pontificalis Romani sub tit°. de benedictione Abbatis: « In primis benedicendus provideat de mandato Apostolico, benedictionem sibi impendendam Pontifici committente », cum vi canonis istius provisum sit de commissione benedictionis facta Episcopo quem benedicendus maluerit.

342. **Potestates ac obligationes.** — De iuribus et obligationibus Praelatorum inferiorum est conditus *can. 323*. § 1. *Abbas vel Praelatus nullius easdem potestates ordinarias*

Codice aliove iure communi concessas *easdemque obligationes cum iisdem sanctionibus*, i. e. poenis, *habet, quae competunt Episcopis residentialibus in propria dioecesi*, et quas in capite I Tit[i]. seq[s]. explicabimus. Et hoc praescriptum confirmat alterum can. 215 § 2, et congruit eidem praescripto can. 294, § 1 quoad iura et facultates Vicarii et Praefecti Apostolici absque ipsius limitatione.

§ 2. *Si charactere episcopali* ex consecratione *non sit ornatus*, hoc primo, nam si illo potiatur charactere ei dicenda competunt illamet de causa, praeterea secundo *et benedictionem, si eam recipere debet, receperit*, sub his duabus conditionibus (vel sub prima tantum, si benedictionem recipere non debet) *praeter alia munera quae in can. 294, § 2 describuntur*, iam tunc explicata, et quae possidet ex illo canone Vicarius et Praefectus Apostolicus, atque praesentis canonis extensione Praelatus inferior praefatus, qui *potest quoque ecclesias et altaria immobilia* ibidem non recensita impliciteque exclusa *consecrare*.

§ 3. *Quod attinet ad Vicarii generalis constitutionem, servantur praescripta can. 366-371*, nempe totius Art[i]. I. « De Vicario Generali » in Cap. IV Tit[i]. seq[s].

343. **Capitulum.** — De Capitulo, eo quod si cathedrale sit, senatum constituit Episcopi residentialis, subiungitur *can. 324. Capitulum religiosum* quando religiosis constat, *abbatiae vel praelaturae nullius regitur propriis legibus ac constitutionibus; Capitulum saeculare iure communi* « de capitulis canonicorum » ac personis moralibus.

344. **Iura honorifica.** — *Can. 325. Abbas vel Praelatus nullius, licet charactere episcopali careat, utitur tamen* sequentibus Episcoporum honorificis privilegiis: a) *in proprio territorio insignibus pontificalibus*, mitra, baculo, *cum throno et baldachino et iure ibidem* in qualibet etiam ecclesia *officia divina pontificali ritu celebrandi*, nempe: missarum solemnia, vesperas, matutinum cum laudibus, processiones, benedictiones; b) *crucem autem pectoralem, annulum cum gemma, ac pileolum violaceum potest* non solum in proprio, sed *etiam extra territorium deferre*. Sic extensum est generaliter hoc

privilegium episcoporum de pileolo concessum a Pio IX per Apicas. litteras [1] incipientes: « Ecclesiarum ».

345. **Coetus consultorum.** — Cum. in can. 327 sit tractandum de regimine Praelaturae inferioris exercendo dum haec vacat vel impeditur, et can. 427 praescribat: « ea quae canones ad gubernationem dioecesis, sive sede plena sive ea impedita aut vacante, Capitulo cathedrali tribuunt, ea de coetu quoque consultorum dioecesanorum intelligenda sunt; - nomineque dioecesis in iure venit quoque praelatura vel abbatia nullius » ex can. 215, § 2; opportune praeponitur statuens *can. 326. Si praelatura saecularis Capitulo careat*, illi enim soli hoc accidere potest, *eligantur consultores ad normam can. 423-428.*

346. **Regimen Abbatiae vel Praelaturae vacantis aut impeditae.** — *Can. 327.* § 1. *Abbatia vel praelatura nullius vacante*, a) *si agatur de abbatia vel praelatura religiosa, succedit Capitulum religiosorum, nisi constitutiones aliud ferant*, quo supposito, illud servandum est; b) *si de saeculari, Capitulum canonicorum* saecularium; *utrumque autem Capitulum*, scilicet succedens Abbati vel Prelato nullius, salva proinde exceptione supraposita, *intra octiduum* ad normam can. 34, § 3, n. 3° *debet Vicarium capitularem deputare ad normam can. 432 seqq.* de illo Vicario statuentium, *qui abbatiam vel praelaturam regat usque ad novi Abbatis vel Praelati electionem* completam legitima possessione post confirmationem, si hac illi opus sit.

§ 2. *Abbatia vel praelatura impedita, servetur praescriptum can. 429.* de sede diocesana impedita, et haec est recordatio can. 215, § 2.

347. **De aliis Praelatis Rom. Curiae.** — Ob capitis inscriptionem quoad genericum verbum, ultimus apponitur de praelatis honoris titulo et de aliis peculiaribus clericis *can. 328. Circa Romani Pontificis familiares, sive praelati titulo gaudeant*, de quibus Pius X in m. propr. « Inter multiplices » [2] *sive non* vocentur Praelati, *standum privilegiis*, quoad honores, insignia et canonum exceptiones *regulis* qualibet documenti forma conditis, *et traditionibus pontificiae Domus.*

[1] 17 Iun. 1867.
[2] 21 Febr. 1905, nn. 77-79.

TITULUS VIII.

De potestate episcopali deque iis qui de eadem participant.

348. **Inscriptio tituli et ordo capitum.** — Ut vidimus in can. 108, § 3: « Ex divina institutione sacra hierarchia, ratione iurisdictionis constat, pontificatu supremo et Episcopatu, ex Ecclesiae autem institutione alii quoque gradus accessere ». Ratio ergo sapientis, cuius est omnia rite ordinare exigit ut Titulo de priore gradu illo ex ordinatione divina, cui connexi sunt iuxta eiusdem Tituli inscriptionem omnes alii, ex Ecclesiae institutione eidem accedentes, subsequatur *Titulus VIII. De potestate episcopali*, scilicet: de gradu altero sacrae hierarchiae ratione iurisdictionis, *deque iis qui de eadem participant* iure quidem ss. canonum ab Ecclesia conditorum. Haec participatio diverso sub respectu obtineri potest, inde petenda ordinata distributio Capitum tituli huius. - Videlicet; praemisso capite I « De Episcopis », et II « De Coadiutoribus et Auxiliaribus Episcoporum » ad eorum quandoque iuvamen accidentaliterve concessis, sequatur Caput III « De Synodo dioecesana », in qua extraordinarie, quamvis ad praescriptum canonum quolibet stato tempore cogenda, Episcopus potestatem suam exercet: postea venit Caput IV « De Curia dioecesana » cum omnibus eius membris, quae Episcopum adiuvat in ordinario frequentique dioecesis regimine: huic Capiti subserviunt alii duo, V « de Capitulis canonicorum », quae sunt velut senatus Episcoporum in rebus regiminis gravioribus adiuvantes consiliis Episcopos: et VI « De consultoribus dioecesanis » idem munus exercentibus, ubi canonici non adsunt. - Potestas episcopalis semper necessaria est dioecesi, quapropter dum haec indefinite permanet, mortuo vel impedito Episcopo, ab aliqua persona physica vel morali legitime constituta est illa obtinenda; hinc cum in hac constitutione sit tributa pars non levior capitulo coetuive consultorum, optime subsequitur V° et VI° Caput VII « De sede impedita aut vacante et de Vicario Capitulari »: post haec, alii inferiores clerici potestatis episcopalis adiutores ac participes pro diversis partibus dioecesis erant considerandi, scilicet: Cap. VIII « De vicariis foraneis », qui sequentibus ex

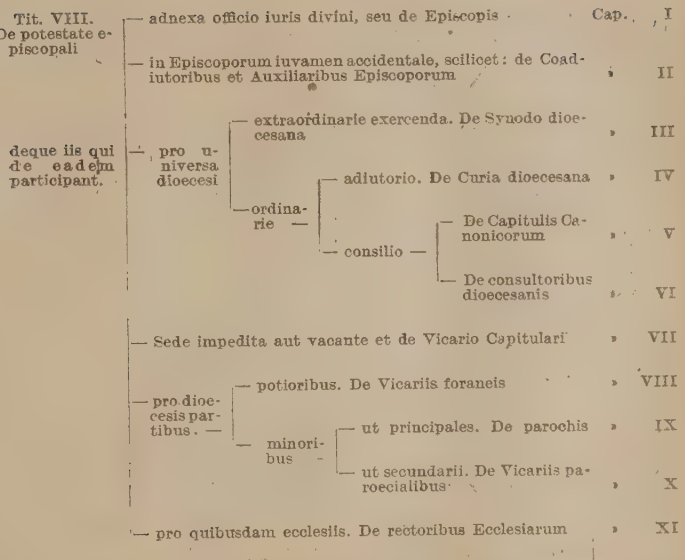

iure praesunt, et Cap. IX « De parochis », qui omnes, et hi quidem stabiliter, potestatem ab Episcopo iuxta ss. canones susceperunt pro foro interno fidelium uniuscuiusque eorum territorii, vicariatus scilicet vel parochiae. Cap. X est de clericis pro adiutorio vel supplemento parochorum quandoque adhibitis, seu « de vicariis paroecialibus », et ultimum Caput XI « De ecclesiarum aliarum rectoribus », qui minus quam ceteri et forsitan solum in divinis officiis quoad externam politiam Episcopi vices obtinent.

CAPUT I.

De Episcopis.

CAN. 329. - § 1. Episcopi sunt Apostolorum successores atque ex divina institutione peculiaribus ecclesiis praeficiuntur quas cum potestate ordinaria regant sub auctoritate Romani Pontificis.

§ 2. Eos libere nominat Romanus Pontifex.

§ 3. Si cui collegio concessum sit ius eligendi Episcopum, servetur praescriptum can. 321.

CAN. 330. - Antequam quis in Episcopum assumatur, constare debet, secundum modum a Sede Apostolica determinatum, eum esse idoneum.

CAN. 331. - § 1. Ut quis idoneus habeatur, debet esse:

Caput I. De Episcopis [1]

- notio ac nominatio — Can. 329
- constituendis
  - necessaria idoneitas — » 330
  - qualitates — » 331
  - canonica provisio huiusque praeviae conditiones — » 332
- promotis consecrandis et accessuris ad dioecesim — » 333
- circa dioecesis regimen
  - potestas in genere atque initium — 334
  - triplex potestas — » 335
  - quoad leges ecclesiasticas — 336
- quoad exercenda pontificalia — » 337
- obligationes
  - residendi in dioecesi ac in ecclesia cathedrali — » 338
  - applicandae missae pro populo — » 339
  - quoad relationem super statu dioecesis — » 340
  - visitandi Sacra Limina
    - quo anno — » 341
    - per quem — » 342
  - visitationis episcopalis
    - quoad eius finem, et de illius tempore — » 343
    - personarum, rerum ac locorum — 344
    - quoad formam — 345
    - sub quibus conditionibus — 346
- quoad ius praecedentiae — » 347
- titularibus — » 348
- quoad privilegia, insignia et alia iura — 349

[1] Vide canones in pag. 337, 339, 354, 355, 356.

1° Natus ex legitimo matrimonio, non autem legitimatus etiam per subsequens matrimonium;

2° Annos natus saltem triginta;

3° A quinquennio saltem in sacro presbyteratus ordine constitutus;

4° Bonis moribus, pietate, animarum zelo, prudentia ceterisque dotibus praeditus, quae ipsum aptum efficiant ad gubernandam dioecesim de qua agitur;

5° Laurea doctoris vel saltem licentia in sacra theologia aut iure canonico in athenaeo aliquo vel in Instituto studiorum a Sancta Sede probatis, vel saltem earundem disciplinarum vere peritus; quod si ad religionem aliquam pertineat, a suis Superioribus maioribus vel similem titulum vel saltem verae peritiae testimonium habeat.

§ 2. Etiam electus, praesentatus vel quoquo modo ab illis designatus, qui privilegio a Sancta Sede concesso eligendi, praesentandi seu designandi gaudent, debet memoratis qualitatibus pollere.

CAN. 332. - § 1. Cuilibet ad episcopatum promovendo, etiam electo, praesentato vel designato a civili quoque Gubernio necessaria est canonica provisio seu institutio, qua Episcopus vacantis dioecesis constituitur, quaeque ab uno Romano Pontifice datur.

§ 2. Ante canonicam institutionem seu provisionem candidatus, praeter fidei professionem de qua in can. 1406-1408, iusiurandum fidelitatis erga Sanctam Sedem edat secundum formulam ab Apostolica Sede probatam.

CAN. 333. Nisi legitimo impedimento prohibeatur, promotus ad episcopatum, etiamsi S. R. E. sit Cardinalis, debet, intra tres menses a receptis apostolicis litteris, consecrationem suscipere, et intra quatuor ad suam dioecesim pergere, salvo praescripto can. 238, § 2.

CAN. 334. - § 1. Episcopi residentiales sunt ordinarii et immediati pastores in dioecesibus sibi commissis.

§ 2. In regimen tamen dioecesis neque per se neque per alios, nec ullo sub titulo sese ingerere possunt, nisi prius eiusdem dioecesis possessionem canonice ceperint; sed si ante suam ad episcopatum designationem vicarii capitulares, officiales, oeconomi fuerint renuntiati, haec officia etiam post designationem retinere et exercere possunt.

§ 3. Canonicam dioecesis possessionem capiunt Episcopi residentiales simul ac in ipsa dioecesi vel per se vel per procuratorem apostolicas litteras Capitulo ecclesiae cathedralis ostenderint, praesente secretario Capituli vel cancellario Curiae, qui rem in acta referat.

CAN. 335. - § 1. Ius ipsis et officium est gubernandi dioecesim tum in spiritualibus tum in temporalibus cum potestate legislativa, iudiciaria, coactiva ad normam sacrorum canonum exercenda.

§ 2. Leges episcopales statim a promulgatione obligare incipiunt, nisi aliud in ipsis caveatur; modus autem promulgationis ab ipsomet Episcopo determinatur.

CAN. 336. - § 1. Observantiam legum ecclesiasticarum Episcopi urgeant; nec in iure communi dispensare possunt, nisi ad normam can. 81.

§ 2. Advigilent ne abusus in ecclesiasticam disciplinam irrepant, praesertim circa administrationem Sacramentorum et Sacramentalium, cultum Dei et Sanctorum, praedicationem verbi Dei, sacras indulgentias, implementum piarum voluntatum; curentque ut puritas fidei ac morum in clero et populo conservetur, ut fidelibus, praecipue pueris ac rudibus, pabulum doctrinae christianae praebeatur, ut in scholis puerorum ac iuvenum institutio secundum catholicae religionis principia tradatur.

§ 3. Circa praedicationis munus, servetur praescriptum can. 1327.

CAN. 337. - § 1. Episcopus in tota dioecesi, ne exceptis quidem locis exemptis, potest pontificalia exercere; non vero extra dioecesim sine expresso vel saltem rationabiliter praesumpto consensu Ordinarii loci, et, si agatur de ecclesia exempta, de consensu Superioris religiosi.

§ 2. Exercere pontificalia in iure est sacras functiones peragere quae ex legibus liturgicis requirunt insignia pontificalia, idest baculum et mitram.

§ 3. Episcopus, licentiam concedens pontificalia exercendi in suo territorio, potest quoque permittere usum throni cum baldachino.

349. **Inscriptio et canonum ordo.** – *Caput I. De episcopis*, qui ex vocis etymologia sunt inspectores, praefecti, praesides, continet 21 canones sic distributos. Quinque primi can. 329-333 post Episcoporum definitionem, tradunt praescriptiones servandas in Episcoporum designatione usque ad canonicum initium officii; can. 334-337 exhibent limitatas eorum potestates, quibus canones sequuntur 338 usque ad 346 de Episcoporum quampluribus obligationibus, 347 de praecedentia ordinanda, et postquam unus canon 348 loquitur solum de Episcopis titularibus, alter nempe: can. 349 de omnium Episcoporum privilegiis est huius Capitis ultimus.

350. **Episcoporum notio.** – *Can. 329.* § 1. *Episcopi* quatenus eis « constat sacra hierarchia ratione iurisdictionis » (can. 108, §. 3), *sunt* a) *Apostolorum successores* (hinc origo eorum divina) *atque* b) *ex divina institutione* utpote: « quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei » [1] *peculiaribus ecclesiis*, seu territoriis Ecclesiae, huiusve gregis Christi portionibus *praeficiuntur quas* c) *cum potestate ordinaria* idest: nomine proprio exercenda velut stabiliter iure habita, *regunt* proprie, sicut in quadam iuridica societate d) *sub auctoritate Romani Pontificis*. De hac, totaque ipsa definitione dogmatice edocemur a Concilio Vaticano, quando in sess. IV cap. III ita loquitur de vi et ratione primatus Romani Pontificis: « Tantum autem abest, ut haec Summi Pontificis potestas (primatus) officiat ordinariae ac immediatae illi episcopalis iurisdictionis potestati, qua Episcopi, qui positi a Spiritu Sancto in Apostolorum locum successerunt, tamquam veri pastores assignatos sibi greges, singuli singulos, pascunt et regunt, ut eadem a supremo et universali Pastore asseratur, roboretur ac vindicetur, secundum illud sancti Gregorii Magni: Meus honor est honor universalis Ecclesiae, meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Tum ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur ».

[1] ACT. AP. XX, 28.

Imo sunt de aliquibus definitionis partibus contrariae propositiones damnatae. - Videlicet: in C. S. Officii decr. « Lamentabili »[1] prop. 50: « Seniores qui in christianorum coetibus invigilandi munere fungebantur, instituti sunt ab Apostolis presbyteri aut episcopi ad providendum necessariae crescentium communitatum ordinationi, non proprie ad perpetuandam missionem et potestatem Apostolicam ». Et in Pii VI const. « Auctorem fidei »[2] prop. 6 et 8 Synodi Pistoriens. damnatae sunt sequenti sensu: « Doctrina Synodi, qua profitetur persuasum sibi esse, episcopum accepisse a Christo omnia iura necessaria pro bono regimine suae dioecesis: - Perinde ac si ad bonum regimen cuiusque dioecesis necessariae non sint superiores ordinationes spectantes sive ad fidem et mores, sive ad generalem disciplinam, quarum ius est penes summos Pontifices, et Concilia generalia pro universa Ecclesia, - Schismatica, ad minus erronea.

Item quod et sibi persuasum esse ait, iura Episcopi a Iesu Christo accepta pro gubernanda Ecclesia nec alterari, nec impediri posse: et ubi contigerit horum iurium exercitium quavis de causa fuisse interruptum, posse semper episcopum ac debere in originaria sua iura regredi, quotiescumque id exigit maius bonum suae Ecclesiae: - In eo, quod innuit iurium episcopalium exercitium nulla superiore potestate praepediri, aut coerceri posse, quandocumque episcopus proprio iudicio censuerit minus id expedire maiori bono suae ecclesiae, - inducens in schisma, et subversionem hierarchici regiminis, erronea ».

De ipso vero canone possumus probare, quod ista definitio perfecte complectitur totam Episcopi rationem. Perfecta enim ratio uniuscuiusque rei colligitur ex omnibus causis eius. Comprehendit autem praedictus canon omnes officii episcopalis causas. Causa namque efficiens historice considerata est Apostolorum successio, iuridice autem est ordinatio divina; causa formalis est illa potestas ordinaria, qua Episcopi regunt Ecclesias; et hae possunt considerari ut causa materialis non ex qua, sed subiecta in personis et rebus Episcopo circa quam eius potestas exercetur, vel ipse Episcopus dicatur materialis causa, ut subiectum potestatis; causa demum finalis, ex Epis-

[1] 4 Iul. 1907. — [2] 28 Aug. 1794.

copi subordinatione Romani Pontificis auctoritati deprehenditur esse « in aedificationem, non in destructionem corporis Christi », et, sicut finis universalis Ecclesiae Romano Pontifici concreditus, ita Episcopo in eius dioecesi, est sanctificatio et salus aeterna animarum.

§ 2. *Eos* (nempe Episcopos) *libere nominat Romanus Pontifex*. Scilicet: non agitur hic de nominatione proprie dicta cui subsequatur institutio de quibus in can. 148, sed de personae promovendae designatione atque § 2us exprimit generalem regulam, vel de assumptione clerici in Episcopum sicut in can. 330 vocatur; diciturque « libere » illa fieri, quatenus contra voluntatem Romani Pontificis, cove libere non consentiente, non dantur legitimi Episcopi. Paragraphus hoc altero praecipue sensu enuntiat inconcussum iuris principium expressum in cap. 2 de praebendis et dignitatibus (III, 4) in 6°: « Licet ecclesiarum personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere, ita quod non solum ipsa cum vacant, potest de iure conferre, verum etiam ius in ipsis tribuere vacaturis ». Quod viget etiam pro translationibus ex c. 1, de Translatione Episcopi (I, 7): « Cum ex illo generali privilegio, quod beato Petro, et per eum Ecclesiae Romanae Dominus noster indulsit, canonica postmodum manaverint instituta continentia maiores Ecclesiae causas ad Sedem Apostolicam perferendas; ac per hoc translationes Episcoporum et sedium mutationes, ad summum Apostolicae sedis antistitem de iure pertineant nec super his quidquam praeter eius assensum debeat immutari ».

Nec obstat paragrapho quem commentamur, nec principio ex Decretalibus citato, illa nominatio ex privilegio in Concordatis recognita Supremis societatis civilis Principibus vel Praesidentibus; eo quod intelligenda sit recte adversus propositiones in Syllabo Pii IX damnatas: « 50. Laica auctoritas habet per se ius praesentandi Episcopos, et potest ab illis exigere ut ineant dioecesium procurationem antequam ipsi canonicam a S. Sede institutionem et Apostolicas litteras accipiant »: et « 51. Imo laicum Gubernium habet ius deponendi ab exercitio pastoralis ministerii Episcopos, neque tenetur obedire Romano Pontifici in iis quae episcopatuum et Episcoporum respiciunt institutionem ».

Similiter nec obstaculum est praedicti iuris exercitio, quod supponit § 3. *Si cui collegio*, personae morali *concessum sit ius eligendi Episcopum, servetur praescriptum can. 321*, « de absoluta votorum maioritate, demptis suffragiis nullis ». Imo iam posita sunt in genere pro omnibus officiis praescripta servanda per haec collegia in sui iuris usu a can. 161 et seqq. Denique istud ius et illa nominatio a Romano Pontifice pendent et nonnisi voluntate illis obsecundat.

351. **Idoneitas necessaria.** — Innocentius III aiebat in Concilio generali [1]: « Nihil est quod Ecclesiae Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur praelati ad regimen animarum ». Idque ampliando ait Conc. Trid. [2]: « Si in quibuslibet Ecclesiae gradibus providenter scienterque curandum est, ut in domini domo nihil sit inordinatum, nihilque praeposterum; multo magis elaborandum est, ut in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur; nam totius familiae Domini status et ordo nutabit, si, quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite ». His fulcitur *can. 330. Antequam quis in Episcopum assumatur, constare debet, secundum modum a Sede Apostolica determinatum, eum esse idoneum*. Iste modus facile variabilis pro temporum locorum ac personarum circumstantiis, hoc in loco per clausulam generalem praescriptus est. Impraesentiarum, secundum Conc. Trid. capita [3] fuit exarata const. « Onus Apostolicae » Greg. XIV [4], quae continet praescriptiones ut regulam generalem vigentes, ac insuper observandum est tum ad Sedis Apostolicae nutum Sacrae Cong. Consistorialis Dec. pro Statibus foederatis Americae Septentrionalis [5], tum alterum Decretum eiusdem S. Congreg.[5 6]: « circa proponendos ad episcopale ministerium in Canadensi Dominio et Terrae Novae insulis ». Supponunt haec Decreta legitimam esse complurium candidatorum (ordinarie trium) commendationem praeviam a comprovincialibus Ecclesiae vacantis aut vacaturae Episcopis factam. Quae commendatio viget insuper alibi; nempe [7]: in Hibernia, Anglia, in

[1] C. 41 de electione et electi potestate, I, 6. - [2] Cap. 1, sess. XXIV de Ref. — [3] Sess. XXII, cap. 2 et sess. XXIV de Ref., cap. 1.
[4] 15 Maii 1591, §§ 3, 5. — [5] 25 Iul. 1916, CO. VIII, 160.
[6] 19 Martii 1919, CO. XI, 124-128.
[7] S. Congr. de P. F. 17 Oct. 1829, 21 Apr. 1852, 7 Iun. 1858, 25 Iul. 1883.

Hollandia et Neerlandia, Scotia; et in Statibus foederatis Americae Sept. [1].

Nunc referendum est Dec. S. C. Consist. « De secreto servando in designandis ad Sedes Episcopales ». Fuit sub die 30 Mart. 1910 publicatum « pro foederatis statibus Americae Septentr. rogatu aliquot Reverendissimorum huius regionis Praesulum et iuxta vota ferme concordia omnium illius regionis Antistitum in re tanti momenti auditorum ». - Postea per eiusdem Congr. Decretum et subsequutam Declarationem [2] praelaudatum « Dec. de secreto servando ad omnes extenditur dioeceses et provincias, ubi eadem vel similis forma designationis obtinet ac in praedictis Statibus foederatis Americae Sept. ».

Illius Decreti rationes ibidem insertae sunt: « cum candidatorum nomina, ut saepe accidit, patefiunt, hoc ipso publicae discussioni exhibentur, quae pro varia hominum ac diariorum acceptione aliquando aequa est, saepius iniusta et iniqua. Quod, cum honori candidati, et aliquando absque facili plenaque reparatione, detrahit, tum etiam sereno S. Sedis iudicio et iustae electionis libertati impedimentum affert ». - Pars vero dispositiva in eodem Dec. talis est: Pius X « ea quae sequuntur, ut serventur mandavit: 1. Convenientibus dioecesanis consultoribus et parochis qui ius habent suffragium ferendi pro *terna*, ab initio sessionis... singuli coram Praesule praesidente iusiurandum dabunt de secreto servando circa nomina quae in discussionem veniunt, et circa ea quae... probata manent, ut Episcoporum iudicio subiiciantur. 2. Si quis consultor... iuramento desit, praeter alias poenas..., statim a consultoris officio removendus erit: si parochus, poena erit perpetua privatio iuris ad suffragium ferendum ». Alii duo numeri secretum idem extendunt ad Episcopos, Aplcae. Delegationis Administros et alias consultas personas, atque demum scribitur « 5. Exemplum huius Dec. in singulis curiis episcopalibus servetur, ut omni tempore singulis ad quos spectat norma et regula sit ».

352. **Qualitates idoneitatis.** — *Can. 331. § 1. Ut quis idoneus habeatur, debet esse:* 1°. *Natus ex legitimo matrimonio,*

[1] Conc. Plen. Baltim. 1884 et Inst. S. C. de P. F. 21 Ian. 1861.
[2] 2 Iul. 1910, 28 Apr. 1911; (CO. II, 286, 648, III, 182).

quae verba, eo quod « cum veteri iure congruunt (can. 6, 3°), ex iure antiquo aestimandi sunt », proinde intelligatur « legitimus sit filius » ad normam can. 1114 concordantis iuri praecedenti, *non autem legitimatus etiam per subsequens matrimonium;* multo minus legitimatus aliter, secundum iuris principium: « Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur »[1]. - 2° *Annos natus saltem triginta* completos ad normam can. 34, § 3, n. 3°; - 3°. *A quinquennio saltem* ad praedictam normam computando *in sacro presbyteratus ordine constitutus.* Valde mutata est in hoc disciplina; statuerat enim Conc. Trid. [2]: « sit in sacro ordine antea, saltem sex mensium spatio, constitutus ». - 4° *Bonis moribus, pietate, animarum zelo, prudentia ceterisque dotibus praeditus, quae ipsum aptum efficiant ad gubernandam dioecesim* notetur bene *de qua agitur.* Hae dotes sunt etiam aetatis magis vel minus provectae, sanitatis ac virium corporis, etc. ut admonet S. C. Consist. in cit Dec. [3]. - 5° *Laurea doctoris vel saltem licentia* a) *in sacra theologia aut* b) *iure canonico potitus in athenaeo aliquo vel in Instituto studiorum a Sancta Sede probatis, vel saltem* c) *earumdem disciplinarum vere peritus;* nam haec peritia facit ipsum « scientia commendabilem », ut exigebat Conc. Later. sub Alex. III [4], titulusque ille academicus ad hoc requiritur, ut « scientia commendabilis demonstretur ». Unde Conc. Trid. in c. 2 sess. XXII statuit: « scientia vero eiusmodi polleat, ut muneris sibi iniungendi necessitati possit satisfacere; ideoque antea in universitate studiorum doctor aut licentiatus in sacra theologia vel iure canonico, (et hoc notetur) merito sit promotus; aut publico alicuius academiae testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur ». - Sequitur in canone: *quod si ad religionem aliquam etiam* votorum simplicium *pertineat, a suis Superioribus maioribus* a) *vel similem titulum vel saltem* b) *verae peritiae testimonium habeat.* Quae clausula quod fuit antea dictum confirmat. Sed verba « Superioribus maioribus » designant (can. 448, n. 8°) etiam Provinciales, Abbates monasterii sui iuris, etc.: illis ergo verbis derogatur Const. « Onus Apostolicae » Greg. XIV, § 9, qui determinaverat « su-

[1] Cap. 6. Qui filii sint legitimi, IV, 17. — [2] C. 2 sess. XXII. — [3] 25 Iul. 1916, 19 Martii 1919. — [4] C. 7, t. VI Lib. I Decretal.

premum moderatorem » religionis promovendi; ac insuper de promovendi qualitate aiebat: etiam « ex parentibus catholicis natus » sit, quod in canone nec implicite continetur, dum « natus ex matrimonio legitimo » dicitur proprie ac canonice infidelium valide coniunctorum filius.[1] - Has qualitates fere omnes initialiter enumerat Conc. Later sub Alex. III loc. cit., quando « statuit, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui iam trigesimum annum aetatis exegerit, et de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vita et scientia commendabilis demonstretur ».

§ 2. *Etiam* a) *electus*, b) *praesentatus* v. gr. per supremum principem temporalem, c) *vel quoquo modo ab illis designatus* v. gr. ab Episcopis regionis, *qui privilegio a Sancta Sede concesso*, et quod ab eius arbitrio iusto pendet, a) *eligendi*, b) *praesentandi seu* c) *designandi gaudent, debet memoratis qualitatibus pollere*. Quod invenire licet in Conc. Trid., dum graviter (loc. cit.) decrevit: « omnes et singulos, qui ad promotionem horum praeficiendorum, quodcumque ius, quacumque ratione, a Sede Apica. habent, aut alioquin operam suam praestant.... monet S. Synodus ut in primis meminerint,... eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, et ecclesiae magis utiles ipsi iudicaverint... praelici diligenter curaverint ». Verbum « digniores » prudenter omissum est in canone, eo quod statim edicit § 3. *Iudicare num quis idoneus sit, ad Apostolicam Sedem unice pertinet.*

353. **Institutio et obbligationes praeviae.** — Legitime posita idoneae personae designatione ad Episcopatum, promotionis praecipuum actum memorat solidatque *can. 332* § 1. *Cuilibet ad Episcopatum*, iurisdictionis gradum a) *promovendo, etiam* b) *electo*, de quo est canon 329, § 3, c) *praesentato* fortassis a civili Gubernio iuxta eius Conventionem cum S. Sede, d) *vel designato*, quibus tribus modis adiuncta libera promotione regitur in Ecclesia occidentali disciplina de illis promovendis, *a civili quoque Gubernio* additur in detestationem prop. 50 Syllabi Pii IX damnatae, quam noscimus, *necessaria est canonica provisio*, quae in hoc casu sic describitur: *seu institutio, qua Episcopus vacantis dioecesis constituitur*, idque

[1] Can. 1015... § 3. Matrimonium inter non baptizatos valide celebratum dicitur legitimum.

iam contentum erat in explicato can. 147, § 1: « Officium ecclesiasticum nequit sine provisione canonica valide obtineri »: ac de provisione Episcopatus speciale est, quod in canone additur praesenti: *quaeque ab uno Romano Pontifice datur*, seu illi prae Romana etiam Curia reservata est.

Et primo quidem de Episcopis residentialibus luculentum habemus testimonium in Pii VI const. « Super soliditate »[1]: « ceteris porro Episcopis suam cuique peculiarem gregis portionem non divino, sed ecclesiastico iure, non Christi ore, sed hierarchica ordinatione assignari opus sit, ut ordinariam regiminis potestatem explicare in eam valeat. Cuius assignationis summam auctoritatem quisquis Romano Pontifici abiudicare volet, eum necesse est in legitimam tot in orbe toto Episcoporum successionem invadere, qui ecclesias apostolica auctoritate de integro fundatas, aut ab aliis divulsas, aut invicem unitas regunt, ad easque regendas a Romano Pontifice missionem acceperunt, ut proinde sine ingenti Ecclesiae perturbatione, ipsiusque episcopalis regiminis discrimine tentari nequeat magnum hoc, et mirabile potentiae consortium, divina dignatione Petri cathedrae tributum, ut quemadmodum a Leone magno dictum est, omnes proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus; et sic quidquid Christus commune cum Petro ceteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis non negavit ». - De Episcopis autem titularibus Clemens V in Conc. Viennensi[2] ait: « statuimus, ut nullus de caetero quantacumque dignitate praepollens (nisi speciali super hoc auctoritate Sedis Apostolicae fulciatur) de pastore provideat cathedrali ecclesiae sibi qualitercumque subiectae quae clero careat et subditis christianis: Nullusque religiosus, a suo unquam, quod provisioni tali consentiat, licentietur praelato ». Et infra: « Nos enim quidquid contra praemissa vel aliquod praemissorum contigerit attentari, irritum esse decernimus et inane, contraria quacumque consuetudine non obstante ».

§ 2. *Ante canonicam institutionem seu provisionem candidatus*, a) *praeter fidei professionem de qua in can. 1406-1408*[3] Lib. III, faciendam et subscribendam (ex const. « Onus Apicae. »

[1] 28 Nov. 1786, § 16. — [2] Cap. 5, de electione et electi potestate, I, 3.
[3] Titulus XXIV. De fidei professione. Can. 1406, § 1. Obligatione emittendi professionem fidei, secundum formulam a Sede Apostolica probatam, tenentur:

Greg. XIV, § 10 tempore inquisitionis peractae de promovendo; hic b) *iusiurandum fidelitatis erga Sanctam Sedem edat secundum formulam ab Apostolica Sede probatam*, quae in Pont. Romano extat, tit. de consecratione electi in Episcopum, et quo firmantur plures Episcoporum obligationes erga illam Ap. Sedem atque episcopalem mensam. Huius § exceptionem constituit Rubr. Pont. Rom. « Si consecratio fit vigore litterarum Apostolicarum, per quas etiam iuramenti per electum praestandi receptio Consecratori committitur, litteris ipsis lectis, antequam Consecrator aliud dicat, Electus de sede sua veniens coram Consecratore, genuflectit, et legit iuramentum de verbo ad verbum, iuxta tenorem commissionis praedictae praestandum, in hunc modum ».

354. **Obligationes post provisionem.** — Sicut in paragrapho praecedenti duas invenimus praevias provisioni canonicae ab Episcopo servandas praescriptiones, duae aliae post huiusmodi provisionem ab eo adimplendae sunt tempore praestituto per *can. 333. Nisi legitimo impedimento* i. e. iuxta leges seu proportionato *prohibeatur, promotus ad Episcopatum*, diaecesis quoque sub-urbicariae, quia *etiamsi S. R. E. sit Cardinalis, debet*, a) *intra tres menses a receptis apostolicis litteris, consecrationem suscipere*, prout iam Pelagius Papa determinaverat [1], et Conc. Trid. confirmaverat [2]; *et* b) *intra quatuor* ab eodem initio receptarum apostolicarum litterarum *ad suam dioecesim pergere* ad inchoandam residentiam in ipsa, capta possessione, *salvo praescripto can. 238*, § 2, quod est de Cardinalium Episcoporum suburbicariorum residentia. Tres ac quatuor menses sunt computandi quoad tempus utile ob clausulam canonis « nisi legitimo impedimento prohibeatur », et ad normam can. 34, § 3, n. 3°.

355. **Officium episcopale eiusque initium.** — Quatuor sequuntur canones, primus agens de natura generica officii episcoporum huiusque initio, secundus de triplici potestate in dic-

---

3° Coram delegato ab Apostolica Sede, promoti ad sedem episcopalem etiam non residentialem....

Can. 1407. Obligationi fidei professionem emittendi non satisfacit qui eam per procuratorem vel coram laico emittit.

Can. 1408. Reprobatur quaelibet consuetudo contra canones huius tituli.

[1] D. 100, cap. 1. — [2] C. 9, sess. VII, de Ref.

to officio contenta, tertius de potestate seu potius vigilantia episcopali circa ss. canonum observantiam et quartus de pontificalium exercitio Episcopis proprio.

Can 334. § 1. *Episcopi residentiales*, seu ecclesiam in qua resideant habentes, *sunt ordinarii et immediati pastores* i. e. proprio nomine ac nullius necessario interventu eos inter ac fideles *in dioecesibus sibi commissis*. Constat ex cap. III in sessione IV Conc[i]. Vat[i].

§ 2. *In regimen tamen dioecesis* i. e. in officium pastorale exercendum a) *neque per se neque per alios*, b) *nec ullo sub titulo* v. gr. vicarii, oeconomi, gubernatoris ecclesiastici I° *sese ingerere possunt* exercentes illud, *nisi prius eiusdem dioecesis possessionem canonice ceperint*, quamvis de ea legitime provisi fuerint in consistorio ac per litteras apostolicas iam expeditas; II° *sed si ante suam ad episcopatum designationem* per electionem, nominationem regiam, ut aiunt, etc. (non post eas, nam tunc vigeret prima canonis pars) a) *vicarii capitulares*, b) *officiales*, c) *oeconomi fuerint renuntiati*, de quibus postea, *haec officia etiam post designationem* quamlibet ex praedictis *retinere et exercere possunt:* quamvis nequeant post praedictam designationem illa eis conferri nec ab ipsis obtineri. Haec concordant iuri praeexistenti, scilicet: const. « Romanus Pontifex » Pii IX [1] et Decretalibus praesertim cap. 1 de electione (I, 3) in Extrav. comm., revocata, quatenus opus fuerit, exceptione scripti iuris pro Ecclesiis remotarum ab Urbe regionum.

Clausula: « nisi prius eiusdem dioecesis possessionem canonice ceperint » initium designans initi Pontificatus exercitii, expostulat consequenter §[us] 3. *Canonicam dioecesis possessionem capiunt Episcopi residentiales simul ac*, hoc est: actu ipso quo illi praesentes a) *in ipsa dioecesi* b) *vel per se vel per procuratorem* c) *apostolicas litteras Capitulo Ecclesiae cathedralis* ergo rite convocando *ostenderint:* et quamvis hae litt[ae]. non oretenus legerentur sed oculis, sufficeret, illud tamen est rationabilius et securius, conditione subsequente omnino adhibita: d) *praesente secretario Capituli vel cancellario Curiae*, tamquam teste qualificato, subiungitur enim mandatum ei: *qui rem in acta referat.* - Excepta ultima parte circa praesentiam secretarii, etc., haec praescriptio iam invenitur edita per Bonif. VIII [2], qui ai-

[1] 28 Aug. 1873. — [2] C. 1 de electione, I, 3, Extrav. comm.

fert rationem: « Iniunctae nobis debitum servitutis exposcit, ut..., ibi praecipue reformationis accommodae remedium apponamus, ubi maius respicimus periculum imminere. Sane quam periculosum existat quod aliquis in officio, dignitate vel gradu fore se asserat, et pro tali etiam habeatur, nisi prius ipse quod asserit legitimis ostenderit documentis tam ex civilibus quam ex canonicis institutis colligitur evidenter. Asserenti namque cum mandatis principis se venisse credendum non est, nisi hoc scriptis probaverit. Nec similiter creditur se asserenti legatum. Numquam enim Apostolicae Sedis mos fuit, absque signatis apicibus undecumque legationem suscipere. Sed nec dicenti se delegatum sedis eiusdem creditur vel intenditur, nisi de mandato Apostolico fide doceat oculata... Si quis praeterea in clerum electum se dicat, si sacerdotem sese nominet, hoc scrutandum est: quia non sine periculo est in talibus communicatio indiscussa. Quod autem in illis qui se episcopos vel superiores praelatos, aut etiam abbates, priores seu alios monasteriorum rectores, quocumque nomine censeantur, appellant, sit discussio celebris et diligens facienda, luculenter apparet: si scandala et pericula gravia (quae ipsorum parere possit communicatio indiscussa) diligentius attendantur».

Constitutio item « Romanus Pontifex » Pii PP. IX illius dispositionis uti vigentis mentionem facit.

356. **Triplex potestas episcopalis.** *Can. 335, § 1. Ius ipsis* Episcopis redentialibus *et officium est*, seu obligatio ex quasi contractu ac ex legibus, a) *gubernandi dioecesim* quoad personas et res ad illius territorium iure canonico devinctas, *tum in spiritualibus tum in temporalibus* rebus ecclesiasticis, b) *cum potestate legislativa, iudiciaria, coactiva ad normam sacrorum canonum* Episcopis ac pro diversitate rerum ac personarum positam *exercenda*. De huiusmodi Episcoporum multiplici potestate sufficiat seligere unum alterumve textum praecedentis iuris. Itaque sit primus [1]: « Cum Episcopus in tota sua dioecesi iurisdictionem ordinariam noscatur habere: Dubium non existit, quin in quolibet loco ipsius dioecesis non exempto, per se, vel per alium possit pro tribunali sedere: causas ad Ecclesiasticum forum spectantes audire: personas Ecclesiasticas (cum earum excessus

[1] C. Cum Episcopus 7 De officio Ordinarii, I, 16, in 6°.

exegerint) capere, ac carceri deputare; necnon et cetera, quae ad ipsius spectant officium, libere exercere ».

Alter sit supponens potestates de quibus loquitur [1]: « Statuto Episcopi, quo in omnes qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur: subditi eius furtum extra ipsius dioecesim committentes, minime ligari noscuntur: Cum extra territorium ius dicenti non pareatur impune ».

Cum de potestatibus iudiciaria et coactiva multi canones in IV et V Libris respiciant Episcopos, ac de potestate legislativa in cap. « De Synodo dioecesana » sit accuratius determinandum, subiungitur statim de promulgatione ac obligatione legum episcopalium § 2. *Leges episcopales* a) *statim a promulgatione obligare incipiunt* iuxta legis naturam, *nisi aliud in ipsis caveatur*; b) *modus autem promulgationis ab ipsomet Episcopo determinatur*, ad hoc enim, ut lex virtutem obligandi habeat, sufficit eam qualicumque convenienti modo a legislatore denuntiari communitati. Hoc duplex praescriptum ac exceptio sunt contraria praescripto ac exceptioni quoad « leges ab Apostolica Sede latas » (can. 9).

357. **Obligationes circa leges ecclesiasticas.** — *Can. 336.* § *1. Observantiam legum ecclesiasticarum* a) *Episcopi urgeant* stimulis monitionum, praeceptorum, poenarum, veluti custodes ipsarum constituti pro eorum territorio; b) *nec in iure communi* i. e. in Codicis ss. canonibus, legibus liturgicis, *dispensare possunt, nisi ad normam can. 81* [2]. Et haec est quaedam rememoratio.

Ad peculiares leges descendit § 2. *Advigilent* efficaciter ac prudenter ne *abusus in ecclesiasticam disciplinam irrepant*, principiis obstando, *praesertim* a) *circa administrationem Sacramentorum et Sacramentalium*, b) *cultum Dei et Sanctorum*, c) *praedicationem verbi Dei*, d) *sacras indulgentias*, e) *implementum piarum voluntatum*; quae singula specialiter commendantur, quia legum praeteritarum experientia constat in his, quae ceteroquin praecipua etiam sunt, abusus irrepere facilius:

[1] Cap. 2 de Constitutionibus I, 2 in 6°.

[2] Can. 81. A generalibus Ecclesiae legibus Ordinarii infra Romanum Pontificem dispensare nequeunt, ne in casu quidem peculiari, nisi haec potestas eisdem fuerit explicite concessa, aut nisi difficilis sit recursus ad Sanctam Sedem et simul in mora sit periculum gravis damni, et de dispensatione agatur quae a Sede Apostolica concedi solet.

II° *curentque* pro viribus eorum a) *ut puritas fidei ac morum in clero et populo conservetur* prae omnibus aliis, utpote ex iure divino custodienda, b) *ut fidelibus, praecipue pueris ac rudibus, pabulum doctrinae christianae praebeatur*, ad hoc ut sit « fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore [1], c) *ut in scholis puerorum ac iuvenum institutio secundum catholicae religionis principia tradatur*, cum e contrario multum damni proveniat praedictae duplici puritati. - Monitio huic paragrapho concatenata sequitur in § 3. *Circa praedicationis munus, servetur praescriptum can. 1327* [2].

358. **Exercitium Pontificalium.** – *Can. 337. § 1. Episcopus* I° *in tota dioecesi*, quam gubernat, idest intra eiusdem territorium, *ne exceptis quidem locis exemptis*, hac tantum ratione quod exempta sint, *potest pontificalia exercere:* ita enim ex praec. iure in Tullen., sed generaliter [3]: « Iuxta dispositionem Conc. Trid. sess. XXIV de Ref. cap. 6, respondit S. R. C.: Episcopum in omnibus suae Dioecesis Ecclesiis, quantumvis exemptis et privilegiatis, esse honorandum, ita ut ei is honor tribuatur qui suae Dignitati par sit, eique in Choro, in Capitulo, in Processionibus, et in aliis actibus publicis primam sedem et primum locum, quem ipse elegerit, dandum et concedendum esse: nec posse prohiberi, quominus in dictis Ecclesiis etiam exemptis Pontificalia exerceat, immo posse Episcopum contradictores poenis et censuris ecclesiasticis compellere, censuit et declaravit. Si quis autem de huiusmodi Decreto et S. R. C. declaratione se gravatum senserit, compareat in eadem S. C., ubi benigne audietur, sed interim parere Decreto non obsistat ». Quod ultimum iteratum est in una Messanen. 12 Iulii 1628.

Cap. V. Conc. Trid. sess. VI de Ref. habet: « Nulli Episcopo liceat cuiusvis privilegii praetextu, pontificalia in alterius dioe-

[1] Matth. XXIV, 45.

[2] Can. 1327. § 1. Munus fidei catholicae praedicandae commissum praecipue est Romano Pontifici pro universa Ecclesia, Episcopis pro suis dioecesibus.

§ 2. Episcopi tenentur officio praedicandi per se ipsi Evangelium, nisi legitimo prohibeantur impedimento; et insuper, praeter parochos, debent alios quoque viros idoneos in auxilium assumere ad huiusmodi praedicationis munus salubriter exsequendum.

[3] 6 Dec. 1613.

cesi exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia ». Hoc praescriptum in canonem quem commentamur sic transfertur cum moderationibus: II° *non vero* « Episcopus potest pontificalia exercere » a) *extra dioecesim* propriam b) *sine expresso vel saltem rationabiliter praesumpto consensu Ordinarii loci*, quando attentis circumstantiis ratione ductus consentire censendus est, *et* simul c), *si agatur de ecclesia exempta, de consensu Superioris religiosi*: quod supponit hic agi tantum de tali ecclesia religiosorum, et Superior religiosus intelligendus etiam localis, quamvis religio esse possit votorum simplicium, sed exempta v. gr. Passionistarum. - Completur hic paragraphus sequenti § 2. *Exercere pontificalia in iure est* interpretandum, seu significat: *sacras functiones peragere quae ex legibus liturgicis* [1] *requirunt insignia pontificalia, idest baculum et mitram*. Quia etsi de baculo dicatur (loc. cit.) n. V. « Utitur ergo Episcopus baculo pastorali in sua tantum civitate, vel dioecesi, et etiam alibi, ex permissione loci Ordinarii, et ubi consecrationes, aut ordinationes, vel benedictiones personales facere, ipsi Apostolica Auctoritate conceditur », in calce n[i]. VIII legitur: « nam mitra et baculus in Episcopis sunt correlativa ». - Hinc Dubio: « An Episcopus extraneus, vel titularis, possit, inconsulto Ordinario dioecesano, atque in Titulo Cardinalis Titulari, Missam et Vesperas Pontificales celebrare sedens in faldistorio, non utens baculo pastorali, sed cum ornamentis pontificalibus? », ideoque cum mitra. « Sacra Rit. Congr... rescribendum censuit: Negative ». Et sic canon in § 2 est intelligendus. Potest ergo loci Ordinarius dicta permittere alteri Episcopo sine baculo pastorali et etiam alias functiones quae ita peragi possunt; potest permittere usum etiam baculi pastoralis immo subintelligitur in permissione actuum pontificalium, qui cum eo peragendi sunt ex n. VIII Caerem. Episcoporum. - Denique § 3. *Episcopus, licentiam concedens pontificalia exercendi in suo territorio, potest quoque permittere usum throni cum baldachino*, ut in iure declaratum fuerat per Decretum S. C. R.:[2] « An Episcopus dioecesanus gaudeat iure cedendi Thronum suum alteri Episcopo cum Reverendissimorum Canonicorum adsistentia sibi debita ». Et S. eadem Congr. rescribendum cen-

[1] Caerem. Episcoporum, Lib. I, c. XVII.
[2] 12 Jun. 1899. Dec. auth. n. 4023.

suit: « Affirmative; dummodo Episcopus invitatus non sit ipsius Dioecesani Coadiutor, aut Auxiliaris, aut Vicarius Generalis, aut Dignitas seu Canonicus in illius Ecclesiis. Sicut autem Cardinales Episcopi Suburbicarii aliique Titulares Ecclesiarum Urbis Purpuratis tantum Patribus Thronum cedere possunt; ita Praesules Cardinales aliarum Dioecesium decet ut suum Thronum nonnisi aliis eadem Cardinalitia dignitate ornatis cedant ». Et sic interpretandum esse §[m] huius canonis constat ex Dubio V. 3 per S. Rit. Congr. soluto:[1] « Attento can. 337 § 3 Codicis J. C., manetne in suo robore Decretum S. R. C. relatum. super iure Episcoporum Dioecesanorum cedendi thronum alteri Episcopo? - Ad 3 Affirmative ». Imo de hac re leges liturgicae videri queunt in altero Dubio eiusdem diei et anni soluto III° ad 4[2] et in « Dubia » eiusdem S. Rituum Congr[is].[3].

CAN. 338. - § 1. Etiamsi Episcopi Coadiutorem habeant, tenentur lege personalis in dioecesi residentiae.

§ 2. Praeterquam causa visitationis Sacrorum Liminum, Conciliorum quibus interesse debent, vel civilis officii suis ecclesiis legitime adiuncti, abesse possunt aequa de causa non ultra duos vel ad summum tres menses intra annum, sive continuos sive intermissos, dummodo cautum sit ne ex ipsorum absentia dioecesis quidquam detrimenti capiat: quod tamen tempus coniungi nequit sive cum tempore sibi concesso occasione suae promotionis, vel visitationis Sacrorum Liminum, vel assistentiae Concilio, sive cum tempore vacationum anni subsequentis.

§ 3. Ab ecclesia cathedrali ne absint tempore Adventus et Quadragesimae, diebus Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pontecostes et Corporis Christi, nisi ex gravi et urgenti causa.

§ 4. Si ultra sex menses e dioecesi illegitime abfuerint, Episcopum Metrolita, ad normam can. 274, n. 4, Metropolitam antiquior Suffraganeus residens Sedi Apostolicae denuntiet.

CAN. 339. - § 1. Debent quoque, post captam sedis possessionem, omni exiguitatis redituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, omnibus dominicis aliisque festis diebus de praecepto, etiam suppressis, Missam pro populo sibi commisso applicare.

§ 2. In festo Nativitatis Domini, et si quod festum de praecepto in diem dominicam incidat, satis est ut Missam unam pro populo applicent.

§ 3. Si festum ita transferatur ut in die *ad quem* non solum fiat officium cum Missa festi translati, sed serventur quoque obligationes audiendi Missam et abstinendi a servilibus, Missa pro populo applicanda est in die *ad quem;* secus in die *a quo.*

§ 4. Episcopus Missam pro populo diebus supra indicatis per se ipse applicare debet; si ab eius celebratione legitime impediatur, statis diebus applicet per alium; si neque id praestare possit, quamprimum vel per se ipse vel per alium applicet alia die.

§ 5. Licet Episcopus duas vel plures dioeceses aeque principaliter unitas regat aut, praeter propriam dioecesim, aliam vel alias in administrationem habeat, obligationi ta-

[1] 26 Nov. 1919. CO. XII, 182.
[2] Loc. cit., pag. 181.
[3] 9 Jul. 1920. CO XII, 372.

men satisfacit per celebrationem et applicationem unius Missae pro universo populo sibi commisso.

§ 6. Episcopus, qui obligationi de qua in superioribus paragraphis, non satisfecerit, quam citius pro populo tot applicet Missas, quot omisit.

CAN. 340. - § 1. Omnes Episcopi tenentur singulis quinquenniis relationem Summo Pontifici facere super statu dioecesis sibi commissae secundum formulam ab Apostolica Sede datam.

§ 2. Quinquennia sunt fixa et communia atque computantur a die 1 Januarii 1911; in primo quinquennii anno relationem exhibere debent Episcopi Italiae, insularum Corsicae, Sardiniae, Siciliae, Melitae, et aliarum minorum adiacentium; in altero Episcopi Hispaniae, Portugalliae, Galliae, Belgii, Hollandiae, Angliae, Scotiae et Hiberniae, cum insulis adiacentibus; in tertio ceteri Europae Episcopi, cum insulis adiacentibus; in quarto, Episcopi totius Americae et insularum adiacentium; in quinto, Episcopi Africae, Asiae, Australiae et insularum his orbis partibus adiacentium.

§ 3. Si annus pro exhibenda relatione assignatus inciderit, ex toto vel ex parte in primum biennium ab inito dioecesis regimine, Episcopus pro ea vice a conficienda et exhibenda relatione abstinere potest.

CAN. 341. - § 1. Omnes et singuli Episcopi eo anno quo relationem exhibere tenentur, ad Urbem Beatorum Apostolorum Petri et Pauli sepulcra veneraturi, accedant et Romano Pontifici se sistant.

§ 2. Sed Episcopis qui extra Europam sunt permittitur ut alternis quinquenniis, idest singulis decenniis, Urbem petant.

CAN. 342. - Episcopus debet praedictae obligationi satisfacere per se vel per Coadiutorem, si quem habeat, aut, ex iustis causis a Sancta Sede probandis, per idoneum sacerdotem qui in eiusdem Episcopi dioecesi resideat.

CAN. 343. - § 1. Ad sanam et orthodoxam doctrinam conservandam, bonos mores tuendos, pravos corrigendos, pacem, innocentiam, pietatem et disciplinam in populo et clero promovendam ceteraque pro ratione adiunctorum ad bonum religionis constituenda, tenentur Episcopi obligationi visitandae quotannis dioecesis vel ex toto vel ex parte, ita ut saltem singulis quinquenniis universam vel ipsi per se vel, si fuerint legitime impediti, per Vicarium Generalem aliumve lustrent.

§ 2. Fas est Episcopo clericos duos etiam e Capitulo sive cathedrali sive collegiali sibi adsciscere visitationis comites atque adiutores; eosque, quos maluerit, eligere, reprobato quocunque contrario privilegio vel consuetudine.

§ 3. Si obligationi de qua in § 1, Episcopus graviter defuerit, servetur praescriptum can. 274, nn. 4, 5.

CAN. 344. - § 1. Ordinariae episcopali visitationi obnoxiae sunt personae, res ac loca pia, quamvis exempta, quae intra dioecesis ambitum continentur, nisi probari possit specialem a visitatione exemptionem fuisse ipsis ab Apostolica Sede concessam.

§ 2. Religiosos autem exemptos Episcopus visitare potest in casibus tantum iure expressis.

CAN. 345. - Visitator, in iis quae obiectum et finem visitationis respiciunt, debet paterna forma procedere, et ab eius praeceptis ac decretis datur recursus in devolutivo tantum; in aliis vero causis, etiam tempore visitationis, Episcopus ad normam iuris procedat necesse est.

CAN. 346. - Studeant Episcopi debita cum diligentia, sine inutilibus tamen moris, pastoralem visitationem absolvere: caveant, ne superfluis sumptibus cuiquam graves onerosive sint, neve ratione visitationis ipsi aut quisquam suorum pro se suisve dona quodvis genus petant aut accipiant, reprobata quavis contraria consuetudine: circa vero victualia sibi suisque ministranda vel procurationes et expensas itineris, servetur legitima locorum consuetudo.

CAN. 347. - In suo territorio Episcopus praecedit omnibus Archiepiscopis et Episcopis, exceptis Cardinalibus, Legatis Pontificiis et pro-

prio Metropolita; extra territorium serventur normae traditae in canone 106.

CAN. 348. - § 1. Episcopi titulares nullam possunt exercere potestatem in sua dioecesi, cuius nec possessionem capiunt.

§ 2. Decet ex caritate, citra tamen obligationem, ut aliquando Missae sacrificium pro sua dioecesi applicent.

CAN. 349. - § 1. Ab accepta authentica notitia peractae canonicae provisionis, Episcopi sive residentiales sive titulares:

1° Praeter alia privilegia quae suis in titulis recensentur, fruuntur privilegiis de quibus in can. 239, § 1, nn. 7-12; nec non n. 2, etiam quod spectat ad casus Ordinario loci reservatos; n. 3, cum consensu saltem praesumpto Ordinarii loci; n. 4, dummodo non teneantur celebrare in cathedrali: nn. 5, 6, ritibus tamen ab Ecclesia praescriptis;

2° Ius habent deferendi insignia episcopalia ad normam legum liturgicarum.

§ 2. A capta vero possessione Episcopi residentiales habent praeterea ius:

1° Percipiendi reditus mensae episcopalis;

2° Concedendi indulgentias quinquaginta dierum in suae iurisdictionis locis;

3° Elevandi in omnibus ecclesiis suae dioecesis thronum cum baldachino.

359. **Canonum ordo.** — Iam consequenter de obligationibus[1] agendum erat, quae sic ad invicem subsequuntur: canon 338 de residentia utpote quae generalis conditio est pro caeteris obligationibus adimplendis, can. 339 de applicatione missae pro populo, iuxta illud Apostoli:[2] « Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis ». Post haec de obligationibus erga S. Sedem in can. 340-342, ubi de relatione circa statum dioecesis, ad quem perfecte dignoscendum et ad alios fines conducit visitatio eiusdem, quocirca de hac obligatione simul ac iure sunt can. 343-346, de iure praecedentiae determinat can. 347, et paucis praemissis quoad Episcopos titulares in can. 348, iura et privilegia horum Episcoporum ac residentialium recensentur in can. 349.

360. **Residentiae notio ac distinctio.** — Antequam explicemus canonem 338, cum in hoc titulo plures sint inveniendi canones de beneficiatorum residentia, prius collecti iure Decretalium in Tit. IV, Lib. III « De clericis non residentibus in Ecclesia vel praebenda », opportunum videtur quasdam notiones ac principia etiam ex Conc. Trid. praeinserere dictorum canonum commentario utilia.

Residentia proprie dicta in iure sic definiri potest: « assidua Praelati seu beneficiati commoratio in muneris aut bene-

[1] Can. 323, § 1: Abbas vel Praelatus *nullius* easdem... obligationes habet, quae competunt Episcopis residentialibus in propria dioecesi. Heb. V, 1.

ficii loco ecclesiastici officii causa personaliter exercendi ». Dicitur « assidua » et non continua commoratio, « quoniam, ut ait Conc. Trid. [1], qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt ». In definitione additur: « Praelati seu beneficiati », quae correlativa sunt verbis « in Ecclesia vel praebenda » in rubrica Tituli Decretal. adhibitis, ad innuendum praecipua huius obligationis fundamenta, quae sunt: in pastoribus animarum cura et in aliis beneficiatis divinus cultus. Denique per verba « in muneris aut beneficii loco » corporalis praesentia exprimitur, quae tamen ad hoc praecise exigitur, ut officii exerceantur actus, propter quod beneficium datur.

Residentia sic explicata vera dicitur, ut a ficta residentia distinguatur, quae revera est a praefatis locis absentia, cum ea tamen Praelatus et beneficiatus a iure canonico tamquam residens reputatur in ordine ad sui beneficii fructus lucrandos. - Similiter residentia proprie dicta formalis quoque et activa vocatur, sic discernenda a materiali potiusque apparente residentia, quae corporali solum praesentia constans obligationum adimplemento destituitur, ad quod residentia corporalis est ordinata, et propter quod exigitur. - Praeterea distinguitur residentia in absolutam, quando quis vi officii sui graviter obligatur, et quidem sub amissionis beneficii poena, illius obligationes personaliter adimplere, atque in conditionatam, quando ad eam praefato modo non tenetur, sed tantum sub amissionis fructuum poena, dum insuper obligationibus sibi ex officio impositis per alium satisfacere potest.

361. **Fundamentum iuridicum.** — S. Congr. censuit [2]: « obtinens beneficium, quod sit simplex, et sine cura animarum, et extra Ecclesiam collegiatam, nec personalem residentiam ob aliam causam requirens, non tenetur in eo residere, sed ad inserviendum illi per alium, qui probatus sit ab Ordinario », nam universali consuetudine effectum est post ius Decretalium, ut beneficia, quae curam non haberent animarum a residentiae onere eximerentur, exceptis quibuslibet canonicatibus aliisque beneficiis quibus ex fundatorum voluntate, statuto Ecclesiae vel particulari consuetudine obligatio persona-

[1] Cap. 1 sess. XXIII de Ref. — [2] Zerola apud Reiffenstuel, Tit. V, Lib. III, § 1, n. 9.

lis residentiae fuerit adnexa. - De officiis vero curatis ita in Conc. Trid.[1] legitur: « Cum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commisso est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini praedicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, et in cetera munia pastoralia incumbere; quae omnia nequaquam ab iis praestari et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt ». Ab Ecclesia vero illa residendi obligatio fuit determinata ad veram et personalem residentiam, quatenus haec non esset in iure divino comprehensa, itemque circa tempus aliasque ipsius circumstantias.

362. **Residentia Episcoporum.** — Quoad residentiales Episcopos Synodus Trid. (c. 7, sess. VI de Ref.) monet, « ut attendentes sibi, et universo gregi, in quo Spiritus Sanctus posuit eos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, vigilent, sicut Apostolus praecipit, in omnibus laborent, et ministerium suum impleant: implere autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant; atque ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus a supremo Iudice requirendus, custodiae minime incumbant: cum certissimum sit, non admitti pastoris excusationem, si lupus oves comedit, et pastor nescit ». Huic Decreto inhaerens eadem S. Synodus « declarat (in c. 1, sess. XXIII de Ref.) omnes Episcopos residentiales, etiamsi S. R. Ecclesiae Cardinales sint, obligari ad personalem in sua Ecclesia, vel dioecesi residentiam, ubi iniuncto sibi officio defungi teneantur; neque abesse posse, nisi ex causis et modis (ibidem) infrascriptis ». Hanc residentiam personalem et formalem confirmans praescribit *canon 338*. § 1. *Etiamsi Episcopi Coadiutorem habeant*, de quo in cap. seq., *tenentur lege* per hunc canonem confirmata iuxta can. 6, 2° *personalis in dioecesi residentiae*, non praecise in civitate Episcopali per se loquendo.

Causae recensitae in cit. c. 1 Conc. Trid., videlicet: « christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia ac evidens Ecclesiae vel reipublicae utilitas », omittuntur in canone Codicis, utpote approbandae ex iure praecedenti a Romano Ponti-

[1] Cap. 1, sess. XXIII de Ref.

fice, unde proprie constituunt causas dispensationis a canone; exceptis casibus, quos utpote ordinarios vel frequentiores sic enumerat § 2. *Praeterquam causa* a) *visitationis Sacrorum Liminum* ex Urbani VIII const. « Sancta Synodus » [1], b) *Conciliorum quibus interesse debent* ex Bened. XIV const. « Ad universae »[2], c) *vel civilis officii* v. gr. senatoris regni *suis ecclesiis legitime adiuncti*, non ipsi personae, ex Conc. Trid. c. 1, sess. XXIII de Ref.; ergo praeterquam una ex his causis, d) *abesse possunt* sed I° *aequa de causa*, II° *non ultra duos vel ad summum tres menses intra annum, sive continuos sive intermissos*, supputandos ad normam can. 34 § 2, ac III° *dummodo cautum sit ne ex ipsorum absentia dioecesis quidquam detrimenti capiat* secundum residentiae fundamentum iuris divini, addente Conc. Trid. in loc. prox. cit. de prima et praesertim de tertia conditione: « quod an ita sit, abscedentium conscientiae relinquit, quam sperat religiosam, et timoratam fore, cum Deo corda pateant, cuius opus non fraudulenter agere, suo periculo tenentur ». - Huic ultimae concessioni limitationes antea vigentes ex S. Sedis posterioribus declarationibus sequuntur in canone: *quod tamen tempus coniungi nequit* a) *sive cum tempore sibi concesso occasione suae promotionis* nempe: a receptis apostolicis litteris non ultra quatuor menses in can. 333, b) *vel Sacrorum Liminum*, sicut explicatur in Const. Bened. XIV « Ad universae » [2], c) *vel assistentiae Concilio*, tertia causa civilis officii non hic memorata, d) *sive cum tempore vacationum anni subsequentis*.

Usque nunc de residentia in dioecesi; quod vero « eosdem interim admonebat et in Domino hortabatur » Conc. Trid., iubet § 3. *Ab ecclesia cathedrali ne absint* a) *tempore Adventus* incipiente a Dom. I[a] *et Quadragesimae* cum initio a fer. IV in capite ieiunii b) *diebus Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes et Corporis Christi*, « quibu, inquit Conc. Trid., loc. cit., refici maxime, et in Domino gaudere pastoris praesentia oves debeant... nisi episcopalia munia in sua dioecesi eos alio vocent ». Quae limitatio moderata est sic in Codice: *nisi ex* a) *gravi et* b) *urgenti causa*, quae ad episcopalia munia non coarctatur, et absentiam ab ipsa dioecesi non excludit. - De sanctione huius obligationis agendum est in Lib. V., hic tantum

[1] 12 Dec. 1634. — [2] 3 Sept. 1746.

memoratur obligatio in aliquo Episcopo consequens transgressioni praedictae obligationis ab altero, prius in Conc. Trid, c. 1, sess. VI de Ref. implicatior ec severior, nunc simplicior, videlicet: § 4, *Si ultra sex menses* ad normam can. 34, § 2 computandos *e dioecesi illegitime abfuerint*, non vero propter absentiam illegitimam ab Ecclesia cathedrali contra § 3, *a) Episcopum* vel a) suffraganeum vel b) S. Sedi immediate subiectum vel c) proprie Archiepiscopum absque suffraganeis, vel d) Abbatem Praelatumve *nullius*, hos singulos *Metropolita*, cuius est a) suffraganeus, vel quem ceteri sub litteris b)-d) elegerunt ad normam can. 285, sed hi tres ob analogiam iuris, dum « de hac re deest expressum praescriptum legis sive generalis sive particularis » (can. 20), equidem absolute *ad normam can. 274, n. 4* ibi declaratam, *β) Metropolitam* sic dictum ob ei subiectas Provinciae ecclesiasticae dioeceses *antiquior Suffraganeus* ut talis, i. e. ex loco parallelo can. 284: « antiquior promotione ad ecclesiam suffraganeam », *residens*, seu inter eos qui residentiam actu observant, *Sedi Apostolicae denuntiet*. Talis enim potest optime veritatem trangressionis noscere, atque disciplinae amore duci ad peragendam denunciationem.

363. **Applicanda missa pro populo.** — Leo XIII, litt. ap. « In suprema » [1], postquam divini iuris fundamentum late exposuit ac historiam texuit applicandi Missam ab Episcopis pro populo eis commisso, decernit ac declarat, quod in singulis suis partibus continet *can. 339*. § 1. *Debent quoque*, id est: « etiamsi Episcopi Coadiutorem habeant », imo quacumque dignitate, etiam Cardinalitia aucti (ex litt^{s}. praed. et canonibus Codicis), item Abbates ac Praelati nullius (ex litt^{s}. cit. et can. 323, § 1), a) *post captam Sedis possessionem*, quia ex tunc eorum incipit officium, non antea, b) *omni exiguitatis reddituum excusatione aut alia quavis exceptione remota*, scilicet: omnino et quibuscumque non obstantibus, c) *omnibus dominicis aliisque festis diebus de praecepto, etiam suppressis*, hoc est: iuxta elenchum const^{s}. « Universa » Urbani VIII [2], ad normam can. 6, num. 2°, 3° [3]; exclusa restrictione sensus verborum « etiam suppressis »

[1] 10 Iun 1882. - [2] 13 Sept. 1642, § 2.

[3] Can. 6... 2° Canones qui ius vetus ex integro referunt, ex veteris iuris auctoritate, atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus, sunt aestimandi. - 3° Canones qui ex parte tantum cum veteri iure congruunt, qua congruunt, ex iure antiquo aestimandi sunt: qua discrepant, sunt ex sua ipsorum sententia diiudicandi.

pro aliquo loco ex his quae recensentur in can 1247 [1] ad normam inferioris § 3,, sive propter allatam rationem, sive etiam quia si voluisset legislator id exprimere, loco adhibendi praec, iuris verba « etiam suppressis », potuisset iuxta Codicis morem maiori cum claritate parique brevitate dicere: ad normam canonis 1247, § 1. Data interpretatio authentice confirmatur per resolutionem datam a Pontificia Commissione [2]. « Dub. II. Quaenam sint festa suppressa, de quibus in cann. 339 § 1, 466 § 1, in quibus nempe ab Episcopis et Parochis applicanda est Missa pro populo sibi commisso. - Resp. Nihil hac in re per Codicem iuris canonici immutatum esse a disciplina huc usque vigente ». Obiectum obligationis est: d) *Missam pro populo sibi commisso applicare*, cuius notio explicanda est ad can. 809. - « S. Congr. Concilii ad normam const. Urbani VIII « Universa per orbem » 13 Sept. 1642 indicem qui sequitur festorum suppressorum, quibus... in universa Ecclesia inest onus litandi Sacrum pro populo, edendum statuit, idest: [3], Feriae II et III post Dominicam Resurrectionis D. N. J. C., et Pentecostes: - Dies Inventionis S. Crucis; - Purificationis B. Mariae Virginis: - Annuntiationis; - Nativitatis B. Mariae Virginis; - Dedicationis S. Michaëlis Archangeli; - Nativitatis S. Joannis Baptistae: - Dies Ss. Apostolorum: Andreae, Jacobi, Joannis, Thomae, Philippi et Iacobi, Bartholomaei, Matthaei, Simonis et Iudae, Mathiae; - Dies S. Stephani Protomartyris; - Ss. Innocentium: - S. Laurentii M.; - S. Silvestri Papae; - S. Annae, matris B. M. V.; - S. Patroni Regni; - S. Patroni loci ».

Quaeri posset: an clausula: « diebus festis de praecepto » et altera huic subordinata « etiam suppressis » sint intelligendae de huiusmodi diebus pro universa Ecclesia, vel extendendae quoque sint ad dies festos de praecepto particulari vigentes aut etiam suppressos. - Respondeo dicendum illas esse intelligendas

[1] Can. 1247. § 1. Dies festi sub praecepto in universa Ecclesia sunt tantum: Omnes et singuli dies dominici, festa Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis et sanctissimi Corporis Christi, Immaculatae Conceptionis et Assumptionis Almae Genitricis Dei Mariae, sancti Ioseph eius sponsi, Beatorum Petri et Pauli Apostolorum, Omnium denique Sanctorum.

§ 3. Sicubi aliquod festum ex enumeratis legitime sit abolitum vel translatum, nihil inconsulta Sede Apostolica innovetur.

[2] 17 Febr. 1918, CO. X, 170.

[3] 28 Dec. 1919, XII, 43.

solummodo de praecepto pro universa Ecclesia, nam Leo XIII et Pius IX in litt.ˢ. aplcis. « Amantissimi Redemptoris », designando dies pro huiusmodi obligatione, revocant in memoriam const. « Universa » Urb. VIII quae, tam dies dominicos quam alios recensuit de praecepto universali, exhortando simul Episcopos ut abstineant ab indicendis particularibus festis.

In huius canonis respectu ad can. 1 codicis [1] transcribere opportunum iudicamus ex S. Congr. de Prop. Fide littᵐ. encycl. [2] ad Deleg. Aplcos. pro Orient. italicum textum: - « La Santità di N. S. Leone XIII emanava la Cost. « In suprema » del 10 Giugno corr. anno, riguardante l'obbligo di tutti i Vescovi di applicare la messa *pro populo* nei giorni festivi. Ella non ignora che secondo la Decretale d'Innocenzo III nel Conc. Later. IV. *Licet graecos* e secondo la spiegazione datane in una Congregazione di teologi tenuta nel 1631 innanzi al Card. Pamphili, la miglior parte dei dottori, non escluso lo stesso Lambertini (Bened. XIV) è di sentimento che nelle Costit. Aplche, non si intendano compresi gli Orientali se non nei tre seguenti casi: 1. Nei punti di fede e di dottrina cattolica; 2. Dove la materia stessa dimostra la comprensione, in quanto non è una legge soltanto ecclesiastica, ma una dichiarazione della legge divina e naturale. 3. Quando, benchè si tratti di ordinazioni disciplinari, gli Orientali vi sono espressamente nominati. Questa dottrina di teologi e canonisti non è stata finora sanzionata dalla Santa Sede »; addendum: cum exceptione ad sacros Codicis canones quod attinet, ad normam can. 1 cit.; « è certo però che gli Orientali *ab immemorabili* ritengono qual sentenza teoretica e pratica di non essere compresi nelle Costituzioni disciplinari se non nel modo predetto, e che questa loro persuasione non fu mai condannata dalla S. Sede. - Posta questa teoria è ben chiaro primieramente che tutti i Vescovi anche orientali sono certamente compresi nella citata Costituzione del S. Padre *In suprema*, in quanto che essa dichiara il *ius divino* dell'obbligo della Messa *pro populo*: giacchè *vi pastoralis officii* sono assolutamente tenuti *de iure divino* i Vescovi di qualunque rito ad

[1] Can. 1. Licet in Codice iuris canonici Ecclesiae quoque Orientalis disciplina saepe referatur, ipse tamen unam respicit Latinam Ecclesiam, neque Orientalem obligat, nisi de iis agatur, quae ex ipsa rei natura etiam Orientalem afficiunt.

[2] 8 Nov. 1882.

applicarla. Laonde non è questo un punto di disciplina mutabile, e che possa essere, secondo i diversi riti, cambiato o abolito per qualunque contraria consuetudine, la quale non sarebbe altro, che un abuso erroneo, se si tratti dell'obbligo dei Vescovi *in se* di offerire il S. Sacrifizio *pro populo*, e non già se si tratti del numero delle Messe, che debbono offrirsi in ogni giorno festivo. Questo numero viene determinato da una legge ecclesiastica in applicazione della legge divina, e quindi in ciò non è esclusa, secondo le diverse circostanze, ogni diversità e dispensa ».

Unam Missam sufficere quando duplici ex causa praec^{s}. §^{us}. urget, declarat § 2. *In festo* a) *Nativitatis Domini*, etiamsi bis vel « ter offerat (Episcopus) Eucharisticum Sacrificium » (canon. 806, § 1), *et si quod festum b) de praecepto*, etiam suppressum iuxta indicem sub praec. §°, *in diem dominicam incidat, satis est ut Missam unam* a) quamlibet ex illis b) dieque dominica celebrandam *pro populo applicent.*

Dubium quod emergere posset ex festi translatione solvit § 3. *Si festum ita transferatur ut in die ad quem non solum* I° *fiat Officium cum Missa festi translati* in casu vel in perpetuum ob rubricas vel aliud Decretum, *sed* II° *serventur quoque obligationes audiendi Missam et abstinendi a servilibus*, viget igitur tum pro diebus festis, non suppressis tamen in loco, ad normam can. 1247, § 1 [1], tum pro diebus festis forsan alicui loco concessis sub utraque obligatione adhuc vigente, v. gr. in Hispania ante Codicis vigorem pro festo S. Iacobi Ap.; in casibus igitur praedictis, translato festo cum obligationibus, a) *Missa pro populo applicanda est in die ad quem;* b) *secus* i. e. deficiente aliqua ex illis conditionibus, et secunda etiam partialiter, applicanda erit *in die a quo* fit translatio.

De qualitate huius obligationis personali simul ac reali, disponit de novo § 4. *Episcopus*, et alii de quibus supra in § 1 ad normam can. 215 § 2, *Missam pro populo diebus supra indicatis* per totum canonem a) *per se ipse applicare debet;* potest vero accidere impedimentum a sua voluntate non pendens, ideoque: b) *si ab eius celebratione*, quacum coniungitur personalis applicatio, *legitime impediatur* i. e. ad normam legislationis canonicae, tunc non differenda, sed *statis diebus applicet per a-*

[1] Vide notam in pag. 305.

lium, hocque modo satisfacit obligationi suae; semper autem legitimo extante impedimento ne celebret, c) *si neque id* aliud *praestare possit* quacumque de causa, *quamprimum vel per se ipse vel per alium applicet alia die*. Unde sequitur obligationem applicationis missae pro pópulo Episcopis Praelatisve inferioribus tertiae speciei impositam primo realem esse, sed etiam personalem secundario i. e. nisi legitime impediantur.

Ex litt. ap. « In suprema » Leonis XIII est transumptus § 5. *Licet Episcopus* a) *duas vel plures dioeceses aeque principaliter unitas*, quid sit hoc, dicendum erit in Tit. XXV « De beneficiis ecclesiasticis » Partis quintae Lib. III, *regat aut* b) *praeter propriam dioecesim, aliam vel alias in administrationem* Apostolicam *habeat, obligationi tamen* praedictae *satisfacit per celebrationem et applicationem* modo supra exposito *unius Missae* singulis praescriptis diebus *pro universo populo sibi commisso* duarum triumve dioecesium.

Nec transgressione canonis voluntaria liberatur Episcopus ab eius vinculo, eo quod statuit § 6. *Episcopus, qui obligationi de qua in superioribus paragraphis, non satisfecerit*, culpabiliter vel sine peccato, *quam citius pro populo tot* « per se vel per alium » (§ 4) *applicet Missas, quot omisit*. Quotidie igitur ei urget omissa unius Missae applicatio, quam velit personaliter adimplere, nisi sufficienter excusetur vel obtineat dispensationem. Si vero per alium adimplere mavult, tot dies non differat.

364. **De relatione super statu dioecesis.** — S. Congr. Consistorialis Decretum dedit incipiens « A remotissima » in cuius praefatione breviter ac optime obligationum historiam refert, quas tres sequentes canones praescribunt.

En illam: « A remotissima Ecclesiae aetate repetenda lex et consuetudo est, qua singuli Episcopi, statis temporibus, Urbem petant, ut sanctorum Apostolorum Petri et Pauli limina venerentur, suaeque statum dioecesis exponant Apostolicae Sedi: cuius rei illustria documenta veteres Ecclesiae annales suppeditant.

Eiusmodi autem facti ratio in ipsa Ecclesiae natura et constitutione nititur, atque a sacro Petri primatu necessario fluit, cui christiani gregis universi commissa custodia est, per divina illa praecipientis Domini verba: pasce agnos, pasce oves. In utroque autem munere, quum visitationis sacrorum Liminum,

tum relationis de statu dioecesis, debitae Petro eiusque successori submissionis et reverentiae continetur officium.

Verum quamvis unum et alterum huius legis caput tot antea saeculis viguerit, serius tamen hac de re certior invecta est disciplina. Est enim Xisto V tribuendum, quod is, Const. edita die 20 Decembris 1585, cui initium « Romanus Pontifex », congrua ratione determinaverit, quibus temporibus et qua lege visitanda sacra Limina essent et reddenda ratio Summo Pontifici de pastoralis officii implemento a Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis et Episcopis; quibus etiam prospexerunt encyclicae litterae sacrae Congr. Concilii, datae die 16 m. Nov. 1673. Abbatibus autem nullius dioecesis cautum est per Const. Bened. XIV, datam die 23 m. Nov. 1740, quae incipit « Quod sancta ».

Haec obtinuit ad nostros usque dies disciplina. Verum, effectis hodie multo facilioribus ac tutioribus dioeceses inter et Sanctam Sedem commerciis, iam praesentis aevi conditionibus haud respondere visa sunt ea quae in memoratis Constitutionibus decreta fuerunt circa visitationes ad Sacra Limina ac dioecesium relationes ad Apostolicam Sedem.

Et S. Congregatio Consistorialis, de mandato Ssmi D. N. Pii X, Eoque approbante, decrevit » fere prout canones sequuntur in Codice. *Can 340.* § 1. *Omnes Episcopi* etiam cardinalitia dignitate fulgentes ut in praec. iure, atque illo « nomine veniunt quoque Abbates vel Praelati *nullius* » (can. 215, § 2), *tenentur singulis quinquenniis* in §° seq. determinandis *relationem Summo Pontifici facere super statu dioecesis*, seu respective Abbatiae vel Praelaturae *nullius*, *sibi commissae secundum formulam ab Apostolica Sede datam* pro tempore vigentem. Nunc temporis talis est « *Formula*, ab universis Ordinariis in posterum adhibenda in relationibus conficiendis, incipiendo a primo anno quinquennii tertii, hoc est ab anno 1921 » et quae invenitur in C. O. X - pagg. 487-503, data per S. Congr^m. Consistorialem sub die 4 Nov. 1918.

365. **Conditiones relationis.** — Immediate ante illius *Formulae* capita dispositiones habentur sequentes: « I. Relatio *latina lingua* conscribenda est, (sive manu, sive instrumento, ac per quemcumque) et ab ipso Ordinario (qui ad canonis praescriptum obligatur, non ab eiusdem Vicario generali, vel Coadiutore) subsignanda, adiectis die, mense et anno quibus data fue-

rit ». Hinc patebit recens fuisse confectam secundum rei veritatem, quin subscriptio alia requiratur, nec unius vel alterius ex convisitatoribus, sicut cautum fuerat in Dec°. cit°. « A remotissima ».

« II. In prima cuiusque Ordinarii relatione (etiam in futurum praeficiendi, ob generalem loquutionem et quia in Cap. XII Formulae scribitur: « in prima sua relatione » Ordinarii) ad singulas questiones, quae infra ponuntur, accurate ac plene responderi debet ».

II. In relationibus, quae primam (ut supra) sequentur, Ordinarii omitti poterunt (pro libitu) ea omnia, quae a) partem materialem status dioecesis respiciunt », scilicet: in Cap. I° et quaedam in sequentibus, sub conditione quod b) « et immutata manent ».

Denique in fine Formulae sub XII legitur vetus praescriptum huiusmodi ex cit°. Dec°.: « In sequentibus vero relationibus (post primam suam Ordinarius) addat, quomodo et quo fructu ad effectum perduxerit monita et mandata, si quae S. Congregatio in sua responsione ad praecedentem relationem significaverit », ampliaturque hoc modo: « et utrum progressus, regressus, an potius idem ferme persistens status in rebus fidei et morum haberi videatur in dioecesi et quaenam de eo censeantur causae ».

Maiorem determinationem quinquennionum, de quibus statuit § 1 can[is]. 340, exhibet eiusdem § 2. *Quinquennia sunt fixa et communia* omnibus Ordinariis, *atque computantur* incipiendo *a die 1 Ianuarii 1911*, prout ex cit. Dec°. Omnis ergo annus quintuplex complet quinquennium in perpetuum: *in primo quinquennii anno relationem exhibere debent Episcopi Italiae, insularum Corsicae, Sardiniae, Siciliae, Melitae et aliarum minorum adiacentium; in altero Episcopi Hispaniae, Portugalliae, Galliae Belgii, Hollandiae, Angliae, Scotiae et Hiberniae, cum insulis adiacentibus*, nempe: pars Europae occidentalis; *in tertio, ceteri Europae Episcopi, cum insulis adiacentibus; in quarto, Episcopi totius Americae et insularum adiacentium; in quinto, Episcopi Africae, Asiae, Australiae et insularum his orbis partibus adiacentium.* Et planus est canon.

Exceptionem arbitrio relictam Episcopi exhibet § 3. *Si annus pro exhibenda relatione adsignatus, inciderit ex toto vel ex*

parte, in primum biennium ab inito dioecesis regimine, Episcopus pro ea vice a conficienda et exhibenda relatione abstinere potest.

366. **De visitatione SS. Liminum.** — Aliâ praeter relationem status diaecesis obligatio est memorata in *can. 341*. § 1. *Omnes et singuli Episcopi* eadem verbi significatione ac in praec. can., quia *eo anno quo relationem exhibere tenentur* iuxta omnes praec^{s}. can^{s}. §§ explicatos, proinde cum exceptione § 3, *ad Urbem*, a) *Beatorum Apostolorum Petri et Pauli sepulcra veneraturi* in Basilicis Vaticana et Ostiensi, *accedant et* b) *Romano Pontifici* obsequii ac subiectionis causa *se sistant*.

Etiam hoc in canone permissionem dat peculiarem § 2. *Sed Episcopis qui extra Europam sunt*, qui proinde quarto, quintove quoque anno quinquennii sunt adacti relationi exhibendae, *permittitur ut*, si velint omittere accessum etiam periodice, saltem *alternis quinquenniis, idest singulis decenniis, Urbem petant*.

367. **Obligatio personalis in genere.** — De modo hanc obligationem adimplendi personaliter vel per procuratorem loquitur statuens *can. 342. Episcopus debet praedictae obligationi satisfacere* I° *per se vel per Coadiutorem, si quem habeat*, et hoc in casu libere seligens, II° *aut*, a) *ex iustis causis a S. Sede* per S. Congr. Consistorialem *probandis* pro singulis casibus vel Episcopis, b) *per idoneum sacerdotem* forsitan in dignitate ecclesiastica constitutum, etsi expresse non dicatur, prout erat iussum in praec. iure Sixtino, sed hoc cauto : c) *qui in eiusdem Episcopi dioecesi resideat*, quamvis non ex officii recepti obligatione.

368. **Obligatio visitandae dioecesis.** Citatum Dec. « A remotissima » clauditur hoc canone ibidem « VII. Denique cum sacrorum Liminum visitatio et relatio dioecesana ad Apostolicam Sedem, non sint confundendae cum lege de visitatione pastorali dioecesis, ideirco vigere pergunt praescripta a Concilio Tridentino, sess. XXIV cap. III de reform., his verbis expressa : Propriam dioecesim (Episcopi) per se ipsos, aut, si legitime impediti fuerint, per suum Vicarium generalem aut Visitatorem, si quotannis totam propter eius latitudinem visitare non poterunt, saltem maiorem eius partem, ita tamen ut tota biennio per se vel Visitatores suos compleatur. visitare non praetermittant ».

De hac dioecesis visitatione praescribit exponens illius fines *can. 343*, § 1. *Ad sanam et orthodoxam* a) *doctrinam conservandam*, b) *bonos mores tuendos*, et e contrario *pravos corrigendos*, c) *pacem, innocentiam, pietatem et disciplinam in populo et clero promovendam* d) *ceteraque pro ratione adiunctorum ad bonum religionis constituenda, tenentur Episcopi* atque Abbates vel Praelati *nullius* ex can. 323 ob iuridicam illius verbi significationem sub toto isto canone, *obligatione visitandi quotannis dioecesis, cuius* « nomine venit quoque Abbatia vel Praelatura *nullius* » (can. 215, § 2) in toto canone, *vel ex toto vel ex parte, ita ut saltem singulis quinquenniis*, eodem intervallo ac pro Sacrorum Liminum visitatione ac dioecesis relatione, supputandis ad normam can. 34, § 2, eo quod « terminus a quo implicite assignetur », nempe : ab inito dioecesis regimine *universam vel ipsi per se vel, si fuerint legitime impediti* hoc est : impedimento ex disciplina recognito, *per Vicarium generalem aliumve* sibi benevisum sed sacerdotem ob expressum « Vicarium », (pro libito quoad eius electionem) *lustrent*.

Illi scopo visitationis praecipuo in cap. cit. Conc. Trid. subditur : « Quae ut facilius, feliciusque succedant, monentur praedicti omnes, et singuli, ad quos visitatio spectat, ut paterna charitate, christianoque zelo omnes amplectantur; ideoque modesto contenti equitatu, famulatuque, studeant quam celerrime, debita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absolvere ». - De modesto comitatu est canonis § 2. *Fas est Episcopo clericos duos etiam e Capitulo* si ei placeat, nec opus est quod eidem adscripti sint, *sive cathedrali sive collegiali sibi adsciscere visitationis comites atque adiutores*, non ergo ad diversas dioecesis partes seiunctim ab Episcopo visitandas; *eosque, quos maluerit, eligere* omni cum libertate prudenti, immo *reprobato quocumque contrario privilegio vel consuetudine*, ex quibus aliquis coetus vel persona praetenderet preferentiam vel interventum in Episcopi electione ad praedictum finem.

Additur, memoriae iuvandae causa, in opportunitate § 3. *Si obligationi de qua in § 1, Episcopus graviter defuerit, servetur praescriptum can. 274 nn. 4, 5*, sed Metropolita illud adimpleturus est secundum ea quae diximus ad can. 338, § 4. Quod praescriptum alioquin non urget, i. e. si non graviter defuerit.

369. **Obiecta visitationis pastoralis.** — De obiecto pastoralis visitationis, ad submovenda huius impedimenta limites certos apponit *can. 344.* § 1. *Ordinariae* id est periodicae ut supra *episcopali visitationi*, seu etiam per Abbatem Praelatumve *nullius* peragendae, *obnoxiae sunt personae, res ac loca pia*, nempe: ad religionem charitatemve exercendam ordinata, *quamvis exempta*, quae ampliatio est etiam interpretanda de rebus ac personis, nec solum de locis piis, dicitur enim: *quae intra dioecesis ambitum continentur*, ad quam expressam exemptionem explicandam subditur: *nisi probari possit* sufficienter atque taxative id: *specialem a visitatione exemptionem fuisse ipsis ab Apostolica Sede concessam*, nec sufficit proinde aliter obtenta, quae implicite derogatur. Quarumdam personarum haec specialis exemptio sed partialiter protegitur in § 2. *Religiosos autem* (per quam particulam adversativam respectu § praec. confirmatur eiusdem interpretatio) *exemptos* sive Ordinis, sive Congregationis religiosae (can. 488, 7°) *Episcopus visitare potest in casibus tantum in iure expressis*, proinde iure scripto et non in aliis casibus.

370. **Forma procedendi.** — Modum procedendi in visitatione servandum statuit conformiter iuri praeexistenti *can. 345. Visitator*, sive Episcopus, sive Vicarius generalis sive alius ad hoc electus, a) *in iis quae obiectum* ad normam can. praec. simul *et finem visitationis* expressum in § 1 can. 343 *respiciunt, debet paterna forma procedere* iuxta verba Conc. Trid. antea citata, non ut iudex, *et ab eius praeceptis*, quae unicuique imponantur, *ac decretis* forsan communibus *datur recursus* ad competentem Superiorem *in devolutivo tantum* pro his examinandis ac fortassis emendandis revocandisve, sed interim sunt praecepta et decreta exequenda: b) *in aliis vero causis* extra obiectum ac finem visitationis, *etiam tempore visitationis, Episcopus ad normam iuris procedat necesse est* v. g. ad parochos amovendos, ad non residentes puniendos.

371. **Circumstantiae visitationis.** — Circumstantias visitationis complendae observandas ad illius feliciorem exitum consequendum, ut aiebat et monebat Conc. Tridentinum, enumerat sic eas *can 346. Studeant Episcopi* i. e. animum applicent ad hoc exequendum: a) *debita cum diligentia, sine inutilibus tamen moris, pastoralem visitationem absolvere*: *caveant*, b) *ne*

superfluis sumptibus cuiquam graves onerosive sint, c) *neve ratione visitationis ipsi aut quisquam suorum*, nempe: qui eos comitantur, *pro se suisve* quibuscumque ad eos attinentibus *dona quodvis genus petant aut accipiant*, ergo etiam sponte oblata, *reprobata quavis contraria consuetudine* ad normam can. 5 [1], quae nec in posterum vigere poterit ad normam can. 27 [2]; d) *circa vero victualia sibi suisque* comitantibus et adiutoribus visitationis *ministranda vel procurationes* v. g. pecuniam, currus, equos, *et expensas itineris, servetur legitima locorum consuetudo* i. e. vim legis habens.

372. **Ius praecedendi.** — Ratione iurisdictionis qua Episcopus residentialis dioecesi praeest, praecedentiam eidem tribuit *can. 347. In suo territorio Episcopus praecedit omnibus Archiepiscopis et Episcopis, exceptis*, quamvis Episcopi vel Archiepiscopi non sint, *Cardinalibus* ad normam can. 239, § 1, n. 21°, *Legatis Pontificiis* ad normam can. 269, § 2 sic intelligendi, *et proprio Metropolita; extra territorium servantur normae traditae in can. 106* scilicet: ad determinandum praecedendi ordinem inter Archiepiscopos et Episcopos, « qui ad gradum potiorem pertinent, praecedunt eis qui sunt inferioris gradus:... si denique ad eundem gradum pertineant (Archiepiscopi inter se ac Episcopi mutuo) eundemque ordinem habeant (ob episcopalem consecrationem) praecedit qui prius est promotus ad gradum », hinc viget rescriptum S. Congr. Rit. in Iaren [3]. « Ambo (Episcopi) publicati fuerunt in eodem Consistorio, sed nomen (illius qui postea consecratus praesumebatur) fuit proclamatum prius. Quisnam ex hisce duobus Praelatis alteri praecedere debet. Et S. Rit. Congr. respondendum censuit. Praecedat ille qui prius in Consistorio propositus et confirmatus fuit, iuxta Decreta » pluries edita.

Cum in can. non fiat mentio, nec in generali norma nec in exceptione, de Patriarcha et Primate; quaeri potest num Ar-

[1] Can. 5. Vigentes in praesens contra horum statuta canonum consuetudines sive universales sive particulares, si quidem ipsis canonibus expresse reprobentur, tanquam iuris corruptelae corrigantur, licet sint immemorabiles, neve sinantur in posterum reviviscere.

[2] Can. 27. § 1. Iuri divino sive naturali sive positivo nulla consuetudo potest aliquatenus derogare; sed neque iuri ecclesiastico praeiudicium affert, nisi fuerit rationabilis et legitime per annos quadraginta continuos et completos praescripta. § 2. Consuetudo quae in iure expresse reprobatur, non est rationabilis.

[3] 15 Apr. 1904, n. 4133.

chiepiscoporum nomine in can. veniant, eisque praecedat Episcopus in proprio territorio, nisi proprius Metropolita sit insimul Patriarcha vel Primas. Et respondendum negative, eo quod canon tractat de praecedentiae iure, atque in hoc Patriarchae aut Primatis titulus secumfert distinctionem iuridicam ab Archiepiscopis, ut constat ex can. 271 et 280. - Hinc etiam deducitur: clausulam can. 280 « salvo praescripto can. 347 », quem commentamur, restringendam esse ad comma immediate ibi praeinsertum: « hic (nempe Archiepiscopus praecedit) Episcopis ».

Capta occasione can. 347, locum esse opportunum censemus describendi ad sacrorum canonum normam Praelatorum et illis maiorum Dignitatum elenchum secundum earum personarum ordinem in praecedendo.

(Can. 239, § 1, n. 21°). 1. Cardinalis Legatus a latere extra Urbem. - 2. Cardinalis Legatus in proprio territorio.

(Can. 239, § 1, n. 21° et can. 347). 3. Card. Episcopus suburbicarius in propria dioecesi.

(Can. 239, § 1, n. 21°). 4. Cardinales S. R. E., atque invicem sic:

(Can. 237). 5. Cardinales Decanus, Subdecanus.

(Can. 106, 3°) 6. Card^{s}. Episcopi suburbicarii, et inter eos, qui « prius est promotus ad gradum ». - 7. Card^{s}. presbyteri sed episcopali charactere aucti, secundum antiquitatem promotionis ad dignitatem cardinalitiam.

(Can. 106, 3° et can. 236, § 2). 8. Card^{s}. presbyteri etiam ex sacra ordinatione, cum antiquitate praefatae promotionis.

(Can. 106, 3°). 9. Cardinales diaconi ac inter se iuxta dictam antiquitatem.

(Can. 233, § 2). Nota. Si Cardinalis fuit creatus, eius nomine Rom^{i}. Pont^{is}. in pectore reservato, fruitur « iure praecedentiae a reservatione in pectore ».

(Can. 269, § 2). 10 Legati Romani Pontificis.

(Can. 280). 11. Patriarchae. - 12. Primates.

(Can. 347). 13. Archiepiscopi in propria eccles. prov. - 14. Episcopi in propria dioecesi.

(Can. 280). 15. Archiepiscopi extra prov. - 16. Episcopi extra propriam dioecesim.

(Can. 106, n. 3°). Nota. Utrique sive residentiales sive titulares sint, et ad invicem « praecedit qui prius est promotus » ad alterutrum gradum, etc.

(Can. 215, § 3 et can. 308). 17. Abbates et Praelati nullius, Vicarii et Praefecti Aplci. « durante munere et in proprio territorio », ac sine his conditionibus post num. 18, servato mutuo praecedendi ordine.

(Motu pr. « Inter multiplices » Pii X, n. 11). 18. Protonotarii apostolici de numero participantium.- 19. Praelati, honoris causa, si quod habeant praecedendi ius secundum can. 328.

373. **Episcopus titularis.** — Ex litt. ap. « In suprema » Leonis XIII, 10 Iun. 1882, desumptus est *can. 348*. § 1. *Episcopi titulares* a) *nullam possunt exercere potestatem in sua dioecesi, cuius* titulo decorantur, sed b) *nec possessionem capiunt.*

§ 2. *Decet ex caritate, citra tamen obligationem, ut aliquando Missae sacrificium pro sua dioecesi applicent:* « ut respiciat Deus miseram Ecclesiarum illarum conditionem, quarum titulo et nomine ipsi honestantur » (cit^{s}. Litt^{s}.).

374. **Privilegia et insignia Episcoporum.** — *Can. 349.* § 1. *Ab accepta authentica notitia peractae canonicae provisionis*, quam communem habent *Episcopi sive residentiales sive titulares.*

1° *Praeter alia privilegia* nempe: favores praeter aut contra ius omnibus commune, *quae suis in titulis recensentur* ibidemque explicanda, *fruuntur privilegiis de quibus in canone 239*, § 1, *nn. 7-12;* videlicet: ad missae celebrationem super aram portatilem ac in mari, ad altare privilegiatum, ad missam calendario conformem, et ad quasdam lucrandas indulgentias atque benedicendum populum; prout haec privilegia ibidem de S. R. E. Cardinalibus fuerunt explicata: quorum primum Episcopis iam fuerat concessum per Dec. S. C. Rituum [1], quo Leo XIII decrevit: « ut Episcopi omnes sive dioecesani sive titulares eodem privilegio condecorentur, quo fruuntur PP. Cardinales, scilicet ut non solum ipsi in propriae habitationis oratorio aut super ara portatili, ubicumque degant, (nec exprimitur causa, utrum itineris vel visitationis vel in-

[1] 8 Iun. 1896.

visendi amicum, dum tamen in tali domo commorentur), Missam facere aliamque in sui commodum permittere valeant, sed etiam fideles omnes alterutram ex eisdem Missis audientes, quoties opus fuerit, praeceptum Ecclesiae adimpleant »; nec quicumque dies in eo Decreto excipiuntur. Quod integre viget, constituente postrema clausula exceptionem in calce can. 1249 [1] expressam, vel salva ad normam can. 4 [2]. - Imo privilegii huius interpretationem quandoque utilem certoque vigentem refert S. R. C. in Tarvisina 12 Martii 1836. « Nempe: An Episcopus gaudens, prout est de more (nunc de iure) privilegio altaris portatilis, licite possit, si forte aliquando sit morbo impeditus, iubere ut aliquis ex Sacerdotibus sibi benevisis super idem Altare portatile, decenter collocatum iuxta cubiculum suum, Sacra peragat ad devotionis solatium? et quatenus negative... etc. Et S. R. Congr. respondendum censuit affirmative ad primam partem; ad secundam indulto non indigere ». - Prosequitur can. 349: « fruuntur Episcopi privilegiis de quibus in can. 239, § 1... » *necnon n. 2, etiam quod spectat ad casus Ordinario loci reservatos*, quod privilegium etiam pro Episcopis eo in loco explicatum manet, atque originem repetit ex c. ult. de poenit. et remissionibus sequentis tenoris: « Ne pro dilatione poenitentiae periculum immineat animarum: Permittimus, ait Greg. IX, episcopis, et aliis Superioribus, necnon minoribus Praelatis exemptis », proindeque Prioribus quoque regularibus, « ut etiam praeter sui Superioris licentiam, providum et discretum sibi possint eligere confessorem », quem possunt illi secum ducere per diversa loca. Quod privilegium in corpore iuris clausum ad Episcopos et Abbates ac Praelatos nullius vi huius can. 349 est restrictum, quamvis circa iurisdictionem absolvendi per electum obtentam sit ampliatum. - Aliud privilegium enumeratur in can. 349, ex *n. 3, cum consensu saltem praesumpto Ordinarii loci*, scilicet: qui consensus censeatur non defuturus, si peteretur; atque cum tali

[1] Can. 1249. Legi de audiendo Sacro satisfacit qui Missae adest quocumque catholico ritu celebretur... non vero in aliis oratoriis privatis, nisi hoc privilegium a Sede Apostolica concessum fuerit.

[2] Can. 4. Iura aliis quaesita, itemque privilegia atque indulta quae, ab Apostolica Sede ad haec usque tempora personis sive physicis sive moralibus concessa, in usu adhuc sunt nec revocata, integra manent, nisi huius Codicis canonibus expresse revocentur.

consensu « Verbum Dei ubique praedicare » possunt Episcopi. - Aliud desumitur ex *n. 4, dummodo non teneantur celebrare in cathedrali*, nempe: « celebrandi vel alii permittendi ut coram se celebret unam Missam in feria V maioris hebdomadae ac tres Missas in nocte Nativitatis Domini », quod privilegium sufficienter in can. 239 fuit declaratum. Idipsum iam adimplevimus quoad privilegia Episcopis can^c. 349 concessa ex *nn. 5, 6*, sed cum restrictione: *ritibus tamen ab Ecclesia praescriptis*, circa obiecta scilicet pietatis indulgentiis quibusdam ditanda et circa erectionem Viae Crucis huiusque icones Crucifixi benedicendas.

Huc pertinet Dubium a S. Poenitentiaria solutum: « An liceat Episcopis communicare presbyteris suae ditionis habitualiter potestatem benedicendi rosaria, etc. de qua in can. 349, § 1, n. 1, cum applicatione indulgentiarum, observatis ritibus ab. Ecclesia praescriptis? - Resp. Negative ».[1] Idipsum dicere oportet de omnibus proprie vocatis privilegiis paragraphi, nisi contrarium exprimatur, eo quod « nec licet privilegium extendere aut restringere » respectu habito ad ipsius tenorem (can. 67).

Prosequitur § 1. *Ab accepta authentica notitia peractae canonicae provisionis, Episcopi sive residentiales, sive titulares:...*

2° *Ius habent deferendi insignia episcopalia ad normam legum liturgicarum.* Hae leges in Coeremoniali Episcoporum magna ex parte recensentur[2]. Quoad pileolum adest Dec. S. C. Consist.[3] in quo dicitur: « Sanctitas sua mandavit ut declare-

[1] 18 Jul. 1919. CO. XI, 332. Hac occasione S. Congr. de Prop. Fide adiungit nunc « Formulae... maiori » suarum Facultatum, illam « 3. Subdelegandi pariter suis (ratione iurisdictionis Ordinarii) Missionariis sequentem duplicem *facultatem* quae eidem Ordinario, qua Episcopo, (supra) conceditur, nempe: a) *benedicendi*, ritibus tamen ab Ecclesia praescriptis, (« accurate servandis ») et quoad validitatem « adhibita formula ab Ecclesia praescripta » can. 1148), *omnia Scapularia* a Sede Apostolica probata eaque imponendi sine onere inscriptionis » (adversus cans. 694, § 2 praescriptum); - « b) *erigendi*, ritibus pariter (ut antea declaratum manet) ab Ecclesia praescriptis, stationes *Viae Crucis*, cum omnibus Indulgentiis, quae huiusmodi pium exercitium peragentibus a Summis Pontificibus impertitae sunt; (scilicet: quae ab ipsis concessae fuerunt fidelibus, qui personaliter visitant Sacra Loca Hyerosolimis); et *applicandi easdem Indulgentias crucibus et Crucifixis* pro infirmis aliisque legitime impeditis, prae oculis habito Decreto S. Poenitentiariae, diei 14 Decembris anno 1917 ». Hoc invenitur in Comm. officiali vol. X, pag. 30.

[2] Lib. I, c. I, II, n. 3, 5, c. III, IV, n. 1-4, c. XXV, n. 1-7, c. XXIX, n. 11. — [3] 2 Maii 1910, CO. II, 330.

tur, Episcopos posse (uti privilegio deferendi pileolum violacei coloris concesso a f. r. Pio IX per aplcas. litteras 17 Iun. 1867 incipientes *Ecclesiarum*) a die in qua a S.r Pont. electi sunt quamvis consecrationem episcopalem nondum susceperint, idque dum sacris operantur, non tamen a Praefatione usque ad susceptum Corpus et Sanguinem Christi Domini, ac dum divinis officiis sacrisque ritibus intersunt ». - De pectorali cruce, scienda solutio Dubii in Romana [1] prout sequitur: « I. Utrum Episcopi, sive dioecesani sive Titulares, Crucem pectoralem detectam gestare possint ubicumque degant? - S. Rit. C. respondere censuit: Ad I. Affirmative ». - Demum circa episcopalem annulum, memoramur Dec. C. S. Officii [2] quo « Pius X... universis christifidelibus, corde saltem contrito ac devote annulum EE. PP. Cardinalium vel RR. PP. Archiepiscoporum et Episcoporum deosculantibus, indulgentiam quinquaginta dierum, defunctis quoque adplicabilem, benigne concessit ».

§ 2. *A capta vero possessione*, proinde solum *Episcopi residentiales habent praeterea ius: 1° Percipiendi reditus mensae episcopalis; - 2° Concedendi indulgentias quinquaginta dierum in suae iurisdictionis locis:* scilicet: intra ea etiam in locis exemptis, propter can. 927 [3]; - *3° Elevandi in omnibus ecclesiis suae dioecesis*, unde et in exemptis, *thronum cum baldachino.*

Ex n. 2° § 1 2 censeri potest, hunc canonem proprie accipiendum esse de Episcopis, prout ab Archiepiscopis distinguuntur in iure, quia in can. 274 invenimus quod « in dioecesibus suffraganeis Metropolita potest: 2° Indulgentias centum dierum, sicuti in propria dioecesi, concedere ». Nec propter hanc interpretationem Archiepiscopos fraudamus a privilegiis ac iuribus Episcoporum recensitis; quia can. 273 propter hunc praes. ibidem necessario positus inquit: « Salvo praescripto can. 275-280 (de pallio ante quosdam actus recipiendo), Metropolita in propria dioecesi easdem obligationes, eademque iura (sub quibus privilegia praedicta proprie veniunt) habet quae Episcopus in sua ».

Subtilius inquirere oportet, utrum in can. 349 veniat « no-

[1] 20 Iun. 1899.
[2] Die 18 Mart. 1909, CO. I, 277.
[3] Can. 927. Nisi aliud ex concessionis tenore appareat indulgentias ab Episcopo concessas lucrari possunt tum subditi extra territorium, tum peregrini, vagi, omnesque exempti in territorio degentes.

mine Episcopi, Abbas vel Praelatus nullius », iuxta regulam can. 215, § 2, vel applicanda illi canoni exceptio in eo § 2 expressa: « nisi ex natura rei vel sermonis contextu aliud constet ». Et respondeo dicendum esse hoc ultimum. Quia si iuxta regulam interpretaremur, plura sequerentur ceteroquin evidenter excludenda, v. gr. in externo habitu ab Episcopis nullo modo secernerentur, possent in mari quoque celebrare, quod prius non erat tributum eis, nisi aliquibus forsan ex privilegio. Insuper Codex in capite « de Praelatis inferioribus » non citat hunc canonem, sicut facit in capite « de Patriarchis, Primatibus et Archiepiscopis », imo eisdem Praelatis expresse attribuit et quandoque cum limitatione iura in can. 349 determinata; unde implicite cetera excluduntur. Videlicet: in can. 323, § 1 « Abbas vel Praelatus nullius easdem potestates ordinarias... habet, quae competunt Episcopis residentialibus in sua ». Huiusmodi potestas ordinaria est « ius percipiendi reditus mensae Abbatialis vel Praelatitiae », attamen potestates ordinariae improprie vocarentur privilegia concessa in § 1, n. 1° can. 349. - Pariter vi canonis 325 inter insignia pontificalia eisdem concessa quaedam recensentur in proprio territorio tantum adhibenda, quaedam vero ubilibet. Haec de Praelatis dicta sint praefatis, salva meliori alterius Doctoris interpretatione.

Denique ad perfectionem Capitis huius ac ultimi canonis, ex legibus liturgicis veniunt memoranda, praeter ius Episcopi residentialis, ut eius nomen in canone recitetur [1], duo Dec[a]. S. C. Rit. inserta in Actis Apostolicae Sedis [2] de computatione anniversarii electionis Episcopi quoad Missam votivam huiusque collectam recitandam.

CAPUT II.

De Coadiutoribus et Auxiliaribus Episcoporum.

CAN. 350. - § 1. Unius Romani Pontificis est Episcopo Coadiutorem constituere.

§ 2. Coadiutor dari solet personae Episcopi cum iure successionis; sed nonnunquam datur quoque sedi.

§ 3. Coadiutor, datus personae Episcopi sine iure successionis, speciali nomine dicitur *Auxiliaris*.

CAN. 351. - § 1. Iura Coadiutoris dati personae Episcopi desumantur ex litteris apostolicis, quibus constituitur.

§ 2. Nisi aliud in his litteris ca-

[1] S. Rit. Congr. 8 Mart. 1919. CO. XI, 145.
[2] CO. II, pagg. 486, 552.

veatur, Coadiutor qui datur Episcopo prorsus inhabili, habet omnia iura ac officia episcopalia; ceteri tantum possunt quantum Episcopus eisdem commiserit.

§ 3. Quae Coadiutor potest et vult exercere, Episcopus habitualiter alii ne deleget.

§ 4. Coadiutor iusto impedimento non detentus, debet, quoties fuerit a Coadiuto requisitus, pontificalia et alias functiones obire, ad quas Episcopus ipse teneretur.

Can. 352. - Coadiutor sedi datus potest in territorio ea quae sunt ordinis episcopalis exercere, excepta sacra ordinatione; aliis in rebus tantum potest, quantum eidem a Sancta Sede vel ab Episcopo fuerit commissum.

Can. 353. - § 1. Quilibet Coadiutor, ut canonicam sui officii possessionem capiat, necesse est litteras apostolicas ostendat Episcopo.

§ 2. Coadiutor cum futura successione et Coadiutor sedi datus debent praeterea easdem ostendere Capitulo ad normam can. 334, § 3.

§ 3. Si Episcopus eum in statum inciderit ut eliciendi actus humani sit impos, praetermisso praescripto § 1, solum praescriptum § 2 ab omnibus Coadiutoribus servetur.

Can. 354. - Coadiutor quilibet obligatione tenetur, sicut Episcopus, residendi in dioecesi, e qua, extra tempus vacationum, ad normam canonis 338, ipsi non licet, nisi ad breve tempus, Coadiuto permittente, discedere.

Can. 355. - § 1. Coadiutor cum iure successionis, vacante sede episcopali, statim evadit Ordinarius dioecesis, pro qua fuerat constitutus, dummodo possessionem legitime ceperit, ad normam can. 353.

§ 2. Cum Episcopi munere, exspirat Auxiliaris officium, nisi aliud in litteris apostolicis caveatur.

§ 3. Si Coadiutor datus fuerit sedi, eius officium etiam sede vacante perdurat.

375. **Inscriptio capitis.** — Veluti complementum capitis inscripti « de Episcopis » additur statim *caput II. De Coadiutoribus et Auxiliaribus Episcoporum:* et ex verborum inscriotionis vi de illis est sermo, qui adiutorium praebentes Episcopis, primi eorum cum Episcopo faciunt veluti unum subiectum Episcopalis officii ad iura et obligationes quod attinet, inter eos pro exercitio distributas, dum officium in Episcopo remanet, Auxiliares vero tantummodo ad supplendas vires personae Episcopi pro Episcopalis officii ministerio constituuntur.

376. **Ordo canonum** sequens est: in can. 350 a quonam constituantur dicitur, ac est distinctio eorum; huic distinctioni connectuntur iura et potestas in diversa mensura, quae in canone 351 et 352 manifesta est; inter posteriores vero tres canones, modum capiendi possessionem cuilibet Coadiutori praescribit primus, de obligatione residendi loquitur secundus; et mutatio, cessatio, vel prosequutio officii Coadiutoris pro huius distinctione statuitur in ultimo.

377. **Coadiutorum concessio.** Bonifacius VIII in cap. un. de clerico aegrotante (III, 5) in 6° iam declarans statuit « coadiutorum episcoporum et superiorum praelatorum dationem intelligendam esse de causis maioribus, et referendam ad

Sedem Apostolicam, ac ab ea (consuetudine non obstante contraria) tantummodo postulandam ». Concessio vero peculiaris pro quibusdam casibus est ibidem subnexa propter hanc rationem amplius non practicam: « Verum ne hoc praetextu ecclesiae (existentes praecipue in remotis) dispendia patiantur: nos earum in hac parte indemnitatibus praecavere volentes... »; est tamen omissa in Codice. - Sine ulla igitur exceptione dicit *canon 350.* § 1. *Unius Romani Pontificis est Episcopo Coadiutorem constituere*, quamvis ad Congr. Consist. spectet ipsum constituendum proponere, ac praevios constitutioni actus perficere, ut vidimus in can. 248, § 2. - Idem partialiter edicitur in Conc. Trid.: [1] « In coadiutoribus quoque cum futura successione idem posthac obeservetur, ut nemini in quibuscumque beneficiis ecclesiasticis permittantur. Quod si quando ecclesiae cathedralis, aut monasterii urgens necessitas, aut evidens utilitas postulet, praelato dari coadiutorem; is non alias cum futura successione detur, quam haec causa prius diligenter a Smo. Rom. Pontifice sit cognita, et qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quae iure... in Episcopis et Praelatis requiruntur ».

378. **Coadiutorum diversitas.** — A coadiutoribus in Conc. Trid. (loc. cit.) memoratis incipit § 2. *Coadiutor dari solet personae Episcopi cum iure successionis; sed nonnunquam* i. e. rarius *datur quoque sedi;* scilicet: ita ut Episcopi eamdem sedem successive obtinentes cum ea consequantur Coadiutorem defuncti vel praedecessoris Episcopi. - Praeter hos distinctos Coadiutores, tertium designat § 3. *Coadiutor*, etiam sic iure appellatur, *datus personae Episcopi sine iure successionis, speciali nomine dicitur Auxiliaris*, quo proinde appellari nequeunt praecedentes. - De his Auxiliaribus et aliis Coadiutoribus personae Episcopi datis iam fit mentio in secunda parte Decreti Gratiani tum ex Regesto Gregorii tum ex Decretali Zachariae Papae Bonifacio Moguntino Archiepiscopo, quae Decretalis etiam de causa loquitur [2]: « Petisti, ut cum nostro consulto pro superveniente tibi senectute, atque corporis imbecillitate, si poteris invenire alium in eamdem sedem, in qua praees, pro tui persona debeas collocare... Sin vero Dominus dederit iuxta petitionem tuam hominem perfectum, qui possit sollicitudinem habere, et curam pro salute animarum, pro tui persona illum ordinabis

[1] Cap. 7, sess. XXV de Ref. — [2] C. 17, caus. VII, q. 1.

Episcopum; eritque in Evangelio tibi credito, et ministerio Christi portando in omni loco requirens et confortans Ecclesiam Dei. Si eumdem divina voluerit clementia post tui diem transitus superesse, si eum aptum cognoveris, et in tua voluntate fuerit definitum, ea hora, qua te de praesenti saeculo migraturum cognoveris, praesentibus cunctis tibi successorem designa, ut huc veniat ordinandus. Hoc nulli concedi alii patimur, quod tibi charitate cogente largiri censuimus ». Et infra de illo ait: « sed volumus, ut tibi ministret viventi, et sit in Evangelium Christi adiutor ». - Et in Decretalibus Greg. IX in c. 5 de clerico aegrotante vel debilitato (III, 6) Innocentius III Arelatensi Arch°. declarat fines dandi Coadiutorem, aiens: « Ex parte tua fuit propositum, quod cum Aurasiensis Episcopus gravi et incurabili morbo fere per quadriennium laboraverit, ita quod pastorale officium non potest ullatenus exercere... » et infra: « Verum cum ipsum ad cessionem compellere non possis (cum sis metropolitanus eius), nec debeas ullo modo, nec afflicto afflictio sit addenda, imo potius ipsius miseriae miserendum, eo quod idem vir bonus extiterit, et ecclesiam salubriter sibi commissam gubernaverit: Nos volentes tam Episcopo quam Ecclesiae providere, mandamus, quatenus illi coadiutorem associes, virum providum, et honestum; per quem tam Episcopo, quam populo utiliter consulatur ».

379. **Iura Coadiutoris Episcopo dati.** — *Can. 351.* § 1. *Iura Coadiutoris dati personae Episcopi*, cum iure aut sine iure successionis, *desumantur ex litteris apostolicis, quibus constituitur*. Has ergo primum inspicere diligenter oportet. - Postea sequens servandus § 2. *Nisi aliud in his litteris caveatur* derogans his quae sequuntur vel his oppositum, distinguendum est: *Coadiutor qui datur Episcopo prorsus inhabili*, v. gr. propter amentiam, *habet omnia iura ac officia episcopalia* de quibus in capite praecedenti et in aliis ss. legibus; *ceteri* dati Episcopo adhuc partialiter habili *possunt quantum Episcopus eisdem commiserit*. Scilicet: ab ipsius voluntate pendet auctoritas Coadiutoris ac obligationes adimplendae. - Ne autem in hoc abutatur Episcopus, statuit limitationem § 3. *Quae Coadiutor potest et vult exercere*, quod praesumitur, nisi positive contrarium constet, *Episcopus habitualiter alii ne deleget* pro casibus qui in futurum emergant, etsi pro uno casu vel aliquibus casibus

possit delegare idoneum sibi benevisum prae Coadiutore.- E contra etiam caventur inconvenientia quae ex Coadiutoris parte sequi possent, praescribente § 4. *Coadiutor, iusto* i. e. rationabili ac proportionato *impedimento non detentus, debet, quoties fuerit a Coadiuto requisitus, pontificalia et alias functiones obire*, ad haec enim praesertim datus est, cum restrictione: *ad quas Episcopus teneretur;* v. gr. in cathedrali, vel ss. dare ordinationes.

380. **Potestas Coadiutoris Sedi concessi.** — Consideratis Coadiutoribus qui personae dantur Episcopi, etiam his qui Auxiliares vocantur, de aliis est sequens *can. 352. Coadiutor Sedi datus potest in territorio* I° *ea quae sunt ordinis episcopalis exercere*, v. gr. confirmare, calices consecrare, etsi non requisito Episcopi consensu, *sed excepta sacra ordinatione*, sive subditis Episcopi haec conferatur sive alienis clericis cum debitis dimissoriis; II° *aliis in rebus* praeter concessas antea, hinc etiam circa sacram ordinationem, *tantum potest, quantum* a) *eidem a Sancta Sede* v. gr. in litteris nominationis b) *vel ab Episcopo fuerit commissum;* unde in his se habet tamquam delegatus, dum ea quae sunt ordinis episcopalis, salva exceptione supra posita, exercet ex officio a iure.

381. **Modus capiendae possessionis Coadiutoriae.** — De possessione Coadiutoriae cuiuscumque capienda loquitur *can. 353.* § 1. *Quilibet Coadiutor*, etiam Auxiliaris, *ut canonicam sui officii possessionem capiat, necesse est litteras Apostolicas* suae nominationis *ostendat Episcopo.* Idque Auxiliari sufficit, sed § 2. *Coadiutor cum futura successione et Coadiutor Sedi*, vel qui etsi non aeque principaliter Ecclesiae simul ac personae Episcopi est *datus, debent praeterea easdem ostendere Capitulo ad normam can. 334,* § *3* agentis de capienda possessione ab Episcopo residentiali iam ibi declarati. - De casu peculiari cavet § 3. *Si Episcopus cum in statum inciderit, ut eliciendi actus humani sit impos, praetermisso praescripto* § *1* tamquam inutili, *solum praescriptum* § *2*, hoc extenso tunc ad Auxiliarem, *ab omnibus Coadiutoribus servetur.*

382. **Obligatio residendi.** — De unica obligatione generali Coadiutorum latus est *can. 354. Coadiutor quilibet* (etiam Auxiliaris) *obligatione tenetur, sicut Episcopus, residendi in dioecesi*, cum activitate autem diversa secundum can. 351, § 4,

et 352, *e qua* a) *extra tempus vacationum*, « ad summum tres menses intra annum, sive continuos sive intermissos », *ad normam can. 338* ibi explicatam, et in cuius § 2 fine illi menses « tempus vacationum » vocantur, ultra illos, Coadiutori *ipsi non licet*, b) *nisi* I° *ad breve tempus, et* II° *Coadiuto permittente, discedere*. Nec tamen prohibitum est ad longius tempus discedere, causa visitationis SS. Liminum, vel adsistentiae Concilio Provinciali, quando alii ss. canones id permittunt, sicut videre est in can 282, § 1, 286, § 1, 342.

383. **Cessatio ab officio Coadiutoris.** — Terminum officii Coadiutoris respicit pro triplici eius conditione *can. 355*. § 1. *Coadiutor cum iure successionis*, a) *vacante Sede episcopali, statim evadit Ordinarius dioecesis*, ipso ergo iure ab initio Coadiutoriae concesso pro casu vacationis huiusmodi; propterea illius dioecesis, *pro qua fuerat constitutus*, si conditio inceptionis officii sui fuerit adimpleta, nempe: b) *dummodo possessionem legitime ceperit, ad normam can. 353* i. e. §§ 1 et 2, atque in casu § 3 servato solum paragrapho 2°.

§ 2. *Cum Episcopi munere amisso* (qualibet ex causa) *expirat Auxiliaris officium* ex natura ipsius iuridica, *nisi aliud in litteris apostolicis caveatur* pro singulari casu. - E contra ex natura sequentis Coadiutoris iuridica: § 3. *Si Coadiutor datus fuerit Sedi, eius officium etiam Sede vacante perdurat*, sed de ipsius potestatis augmento nihil dicitur; mensuranda ergo est canone 352, secundum illius traditam explicationem, sed quod ibidem dicitur de Episcopo intelligatur de subiecto episcopalis iurisdictionis, Sede vacante.

CAPUT III.

De Synodo dioecesana.

CAN. 356. - § 1. In singulis dioecesibus celebranda est decimo saltem quoque anno dioecesana Synodus, in qua de iis tantum agendum quae ad particulares cleri populique dioecesis necessitates vel utilitates referuntur.

§ 2. Si Episcopus plures dioeceses aeque principaliter unitas regat, aut unam habeat in titulum, alteram aliasve in perpetuam administrationem, potest unam tantum dioecesanam Synodum ex omnibus dioecesibus convocare.

CAN. 357. - § 1. Synodum dioecesanam convocat eique praeest Episcopus, non autem Vicarius Generalis sine mandato speciali nec Vicarius Capitularis.

§ 2. Celebranda est in ecclesia cathedrali, nisi aliud rationabilis causa suadeat.

CAN. 358. - § 1. Ad Synodum vocandi sunt ad eamque venire debent:

1° Vicarius Generalis;

2° Canonici ecclesiae cathedralis aut consultores dioecesani;

3° Rector Seminarii dioecesani saltem maioris;

4° Vicarii foranei;

5° Deputatus uniuscuiusque collegialis ecclesiae a Capitulo eiusdem ecclesiae e gremio eligendus;

6° Parochi civitatis in qua Synodus celebratur;

7° Unus saltem parochus ex unoquoque vicariatu foraneo eligendus ab omnibus qui curam animarum actu inibi habeant; parochus autem electus debet pro tempore absentiae vicarium substitutum sibi sufficere ad normam can. 465, § 4.

8° Abbates de regimine et unus e Superioribus cuiusque religionis clericalis qui in dioecesi commorentur, designatus a Superiore provinciali, nisi domus provincialis sit in dioecesi et Superior provincialis interesse ipse maluerit.

§ 2. Episcopus, si opportunum iudicaverit, potest ad Synodum vocare alios quoque et etiam omnes canonicos, parochos, Superiores religiosos, imo et singulos suae dioecesis saeculares sacerdotes, iis tamen exceptis qui necessarii sunt ne in paroeciis animarum cura desit; invitati autem ius suffragii in omnibus habent, perinde ac ceteri, nisi Episcopus in invitatione aliud expresse caverit.

CAN. 359. - § 1. Iis qui ad Synodum venire debent, si legitimo impedimento detineantur, non licet mittere procuratorem qui eorum nomine Synodo intersit; sed Episcopum de impedimento certiorem faciant.

§ 2. Negligentes Episcopus potest iustis poenis compellere et punire, nisi de religiosis exemptis agatur qui parochi non sunt.

CAN. 360. - § 1. Episcopus, si id ipsi expedire videatur, opportuno ante Synodum tempore, unam vel plures e clero civitatis et dioecesis *commissiones* nominet, seu coetus virorum qui res in Synodo tractandas parent.

§ 2. Ante Synodi sessiones Episcopus omnibus qui convocati sunt et convenerunt, decretorum schema tradendum curet.

CAN. 361. - Propositae quaestiones omnes, praesidente vel per se vel per alium Episcopo, liberae adstantium disceptationi in sessionibus praeparatoriis subiiciantur.

CAN. 362. - Unicus est in Synodo legislator Episcopus, ceteris votum tantum consultivum habentibus; unus ipse subscribit synodalibus constitutionibus; quae, si in Synodo promulgentur, eo ipso obligare incipiunt, nisi aliud expresse caveatur.

384. **Inscriptio capitis.** — Transire oportet ad *Caput III. De Synodo dioecesana*, quod verbum Synodus etsi anteactis temporibus applicatum sit Conciliis etiam Oecumenicis v. gr. Ephesino, Tridentino, in Codice reservatum est exclusive coadunationi sacerdotum uno interveniente ac praeside Episcopo residentiali; additur autem, sicut mos erat, « dioecesana », tum propter eos, qui conveniunt, tum propter materiam decretorum quae in ea feruntur, tum denique propter eos qui ad ea observanda obligantur, dum limitibus dioecesis ea omnia clauduntur.

385. **Ordo canonum.** — In hoc capite, can. 356 de obligatione habendae Synodi est primus, secundus 357 de convocante ac praeside et de loco agit; in sequentibus 358 et 359 recensentur qui ad Synodum venire debent aut invitantur, de celebrationis

modo cavent can. 360, 361, et in ultimo seu 362 vis eorum decretorum perpenditur.

386. **Obligatio celebrandi Synodum.** — *Can. 356.* § 1. *In singulis dioecesibus*, quorum « nomine in hoc canone venit quoque abbatia vel praelatura nullius » (can. 215, § 2), ex canonis praescripto *celebranda est decimo saltem quoque anno dioecesana Synodus*, quae prius singulis annis celebranda erat, tum ex iure Decretalium [1], ut quae statuerint Episcopi in Concilio provinciali publicarentur « in episcopalibus synodis annuatim per singulas dioeceses celebrandis », tum ex Conc. Tridentino (c. 2 sess. XXIV de Ref.), ubi quolibet saltem triennio Concilia provincialia iubentur cogenda ad normam Conc. Lateran. V sub. Leone X [2], ac ibidem dicitur: « Synodi quoque dioecesanae quotannis celebrentur ». Huic Synodo Trid^ae. congruens legislator, in Codice ampliante pro illis Conciliis temporis intervallum ad vicesimum annum, pro his dimidium intervallum assignavit, ita ut non ultra dioecesana Synodus procrastinetur; frequentius tamen haberi poterit. Prosequitur canon: *in qua* synodo *de iis tantum agendum, quae ad particulares cleri populique dioecesis necessitates vel utilitates*, quae latitudinem sufficientem in ecclesiastica re offerunt, *referantur*. De vitandis controversiis aut decretis in dioecesana Synodo sapienter pertractat Bened. XIV in suo opere De Synodo dioecesana (valde commendando) inde a Lib. VII.

Quia dictum est: « in singulis dioecesibus », canon dubium praesolvit in § 2. *Si episcopus plures* a) *dioeceses aeque principaliter* i. e. in omnibus distinctas aliis, sed *unitas regat*, b) *aut unam habeat in titulum*, cuius Episcopus residentialis est atque illius appellatur, *alteram aliasve in perpetuam administrationem* a Suprema Sede receperit regendas, *potest unam tantum dioecesanam Synodum ex omnibus dioecesibus convocare*, et sic pro utraque dioecesi obligationi per § 1^m impositae satisfacere. Imo, coactam huiusmodi Synodum obligare omnes, tenuit Gonzales ad reg. 8 Cancell., et S. C. C. tum in Gerundinen. et Cariaten. 1 Februarii 1708, tum in Terracinen. ubi ad quaesitum « V. An Synodus celebrata in cathedrali Privernen. die

[1] C. 25 de Accusationibus... V, 1.
[2] Const. « Regimini universalis » 4 Maii 1515, § 12.

24 Iunii 1764, obliget civitatem, et dioecesim Terracinen. »; die 1 Martii 1766 respondit: « Ad V. Affirmative et amplius ».

387. **De convocatione, praesidatu et loco.** - *Can. 357.* § 1. *Synodum dioecesanam convocat eique praevest Episcopus*, sicut patet ex convocationis tenore in Coerem. Episc. [1], et ex Pontif. Romano in quo est « Ordo ad celebrandam Synodum ». Hoc in canone « nomine Episcopi venit quoque Abbas vel Praelatus nullius » (can. 215, § 2), eo quod (can. 323, § 1) « easdem potestates ordinarias easdemque obligationes... habet, quae competunt Episcopis residentialibus in propria dioecesi ». Contrarium tenendum erat non sine contradictione ex sententia Bened. XIV [2], iuxta declarationem S. C. C. sequentem in Mileten. mense Decembri 1586: « Abbatem Sanctissimae Trinitatis non posse separatim Synodum celebrare, nisi constet, Abbatiam nullius esse dioecesis, et proprium habere territorium, atque alias legitime Synodum celebrasse ». In canone sequitur e contrario: *non autem* « Synodum dioecesanam convocat vel praevest » a) *Vicarius generalis* etiam Abbatis vel Praelati nullius *sine mandato speciali* illius aut Episcopi, b) *nec* quilibet *Vicarius Capitularis* absolute; et de primo idipsum S. C. C. declaraverat, « quae hisce verbis interrogata: N. Ordinarius supplicat pro declaratione, an Vicarius generalis Episcopi possit, Episcopo absente, Synodum Dioecesanam congregare, ita ut Constitutiones in ea editae sint observandae; die 4 Dec. 1655 respondit: Non potuisse absque speciali mandato Episcopi, ac propterea Constitutiones in Synodo, ut proponitur, factas, esse ipso iure nullas ». Ita refert Bened. XIV [3] qui [4] tenet tamquam verissimam sententiam, qua DD. tribuunt eam facultatem Vicario Capitulari, « dummodo elapsus sit annus ab ultima Synodo », quae sententia supponit Synodi dioecesanae annualem celebrationem, quae cum ex Codice sit protracta ad decennium, ruit ex fundamenti defectu illa sententia.

§ 2. *Celebranda est in ecclesia cathedrali*, ut constat ex loc. cit. Caeremon. Episc., attamen absque rigore, cum addatur: *nisi aliud rationabilis causa suadeat*, ut nempe in alia Ecclesia convenienter celebretur. Concordat S. C. C. declaratio diei 17

[1] L. I, c. XXXI, n. 3.
[2] De Syn. dioecesana, lib. II, cap. XI, n. XVII et V. — [3] De Syn. dioec. l. II, c. VIII, n. 3. — [4] Cap. seq. n. V et seq.

Maii 1636 hisce verbis: « Posse Episcopum etiam in dicto oppido Dioecesanam Synodum congregare, sed satius esse, ut illam apud suam Cathedralem celebret »; eruiturque ex cap. 7 de Officio Ordinarii in 6° iam relato ad can. 335 § 1. In casu § 2 praecedentis canonis, quo Episcopus regat duas vel plures dioeceses in titulum administrationemve, sequamur ad normam can. 20 [1] doctrinam communem ac constantem DD. sic expressam per Bened. XIV [2]: « Diximus, sola inspecta iuris severitate, licere Episcopo in alterutra, quam maluerit, ex praefatis Ecclesiis Synodum cogere; nam si aequitatis et decentiae sit ratio habenda, ad evitandas inter utramque Ecclesiam simultates, et concordiam fovendam, maxime expedit, ut illam modo in una, modo in altera, alternatim celebret: et praeterea, si alternativam induxerit legitima consuetudo, tenetur Episcopus hanc omnino servare ». Quod consonat normae can. 4 et 5 [3] quia hic ultimus abrogat solum « vigentes in praesens contra horum statuta canonum consuetudines... ».

388. **Vocandi ad Synodum.** — *Can. 358.* § 1. *Ad Synodum vocandi sunt*, est obligatio convocantis, *ad eamque venire debent*, est obligatio subsequentium: 1° *Vicarius generalis*; 2° Omnes *canonici ecclesiae cathedralis aut consultores dioecesani*, omnes hi ubi desunt illi; 3° *Rector Seminarii dioecesani saltem maioris*, qui sufficit; 4° *Vicarii foranei* omnes; 5° *Deputatus uniuscuiusque collegialis Ecclesiae* a) *a Capitulo eiusdem Ecclesiae* b) *e gremio* Capituli ad normam can. 393 § 2, *eligendus* (unus tantum) ad normam cann. de Capitulis ac 101 § 1 de actibus personarum moralium; 6° *Parochi civitatis in qua Synodus celebratur*, idque supponit celebrandam in aliqua civitate, quamvis haec non sit residentia Episcopi; 7° *Unus saltem* a) *parochus* b) *ex unoquoque vicariatu foraneo*, c) *eligendus* ad normam can. 101 § 1, 1° *ab omnibus qui curam animarum*, etsi non ut

[1] Can. 20. Si certa de re desit expressum praescriptum legis sive generalis, sive particularis, norma sumenda est, nisi agatur de poenis applicandis, a legibus latis in similibus; a generalibus iuris principiis cum aequitate canonica servatis; a stylo et praxi Curiae Romanae; a communi constantique sententia Doctorum.

[2] Op. cit. l. I, c. V, n. 4.

[3] Can. 4. Iura aliis quaesita, itemque privilegia atque indulta quae, ab Apostolica Sede ad haec usque tempora personis sive physicis sive moralibus concessa, in usu adhuc sunt nec revocata, integra manent, nisi huius Codicis canonibus expresse revocentur.

titulares, sed *actu inibi habeant*, hinc suffragium habent vicarii paroeciales, etsi non omnes, de quibus patebit in cap. X; monitioque subditur: *parochus autem electus debet pro tempore absentiae vicarium substitutum sibi sufficere ad normam can. 465 § 4.* - Quoad religiosos etiam exemptos, qui animarum curam exerceant, respondendum cum Leone XIII in const. « Romanos Pontifices » [1], « standum esse decretis Synodi Tridentinae », ac praemiserat: « De officio conveniendi ad Synodum explorata Tridentina lex est [2]. Synodi quoque dioecesanae quotannis celebrentur, ad quas exempti etiam omnes, qui alias, cessante exemptione, interesse deberent, nec capitulis generalibus subduntur », sicut Abbates de regimine circa quos in seq[t]. n°. can., « accedere tenentur. Ratione autem parochialium aut aliarum saecularium ecclesiarum etiam adnexarum » conventibus, « debent ii qui illarum curam gerunt, quicumque illi sint, Synodo interesse. Quam legem egregie illustravit Bened. XIV » [3]. Hucusque Leo Pontifex.

Illustratio respicit casus diversos: « Verum, cum animarum cura, Ecclesiae Regulari annexa, possit ab Ecclesiae Praelato exerceri vel per se, vel per Cappellanos ad nutum amovibiles, vel per Vicarium saecularem, praevia approbatione Episcopi, in perpetuum deputatum, singuli casus sunt speciatim expendendi ». Et in numeris 12 et 13 (loc. cit.) alios casus considerat, inter quos: « Sed quid, si cura annexa sit, non Ecclesiae principali conventus, seu monasterii, sed alteri Ecclesiae monasterio accessorie unitae; eaque regatur, non per Vicarium saecularem sed per aliquem regularem a monasterii Praelato destinatum atque ad eiusdem placitum amovibilem? Quinam tunc (ex eis) Synodo adesse debet? » - Et haec innuisse sufficiat ibidem quaerenda.

Sequitur in canonis enumeratione: 8° *Abbates de regimine* i. e. non mere titulares, *et* a) *unus* tantum b) *e Superioribus* c) *cuiusque religionis clericalis* exemptae aut non, inter eos *qui in dioecesi commorentur*, i. e. ad modum inhabitationis ut Superior, d) *designatus a Superiore provinciali*, unde loquitur de Superioribus localibus, excepta hypothesi: *nisi* a) *domus provincialis* scilicet: huius Superioris residentia *sit in dioecesi*, secus non viget exceptio haec, b) *et Superior provincialis inter-*

[1] 8 Maii 1881. — [2] Sess. XXIV, c. 2 de Ref.
[3] De Syn. dioec., lib. 3, c. 1 § 11.

esse ipse maluerit, tunc enim potest ac designandi loco interesse « debet ». Quoad Superiorem religiosum exemptum fuit ampliata obligatio Synodo dioecesanae interveniendi.

Practici momenti circa Abbates de regimine potest esse cap. 6 (tit. De privilegiis V, 7) in 6°. « Ut Apostolicae Sedis benignitas: quae nonnullis Abbatibus aliisque praelatis, quibus non competit ex propria dignitate, concessit in ecclesiarum suarum gloriam et honorem, quod mitra et aliis pontificalibus uti possint: provideat, ne inde scandala oriantur: sic tamen, quod ipsi privilegiati suorum privilegiorum non frustrentur effectu, et ex maioritate ac decore maiori ornatuum, maioritas appareat dignitatum. De fratrum nostrorum consilio praesenti decreto statuimus, ut Abbates, et alii, quibus mitrae usus est ab eadem sede concessus: Exempti quidem in provincialibus conciliis, et episcopalibus synodis (quibus nonnulli eorum interesse tenentur) mitris tantummodo aurifrisiatis, nec tamen aureas vel argenteas laminas, aut gemmas habentibus, uti possint. Non exempti vero simplicibus et albis ac planis utantur. In aliis vero locis exemptis et non exemptis mitris liceat illis uti, prout concessa eis ab eadem sede indulta permittunt ».

§ 2. *Episcopus, si opportunum iudicaverit, potest ad Synodum vocare* praeter dictos in § 1°, et exprimere, quia praesumuntur non vocati, *alios quoque et etiam omnes* a) *canonicos* collegiatorum capitulorum, b) *parochos* extra urbanos, c) *Superiores religiosos* eiusdem religionis clericalis intra dioecesim commorantes, tam locales, quam provinciales, *imo* d) *et singulos suae dioecesis saeculares sacerdotes*, proinde non religiosos etsi eidem subiectos, nec tantum in sacris aut beneficiatos, cum sequenti limite: *iis tamen exceptis qui necessarii sunt ne in paroeciis animarum cura desit;* ius autem horum inde sequutum praescribitur: *invitati autem ius suffragii in omnibus habent, perinde ac ceteri* ut infra can. 362 et alibi, *nisi Episcopus in invitatione aliud expresse caverit* quoad idipsum. Tamquam normam iudicii Episcopi de opportunitate invitationis, praestat referre responsionem S. C. C. in Nucerina [1]: « IV. An Presbyteri et Clerici non beneficiati compelli possint per Episcopum ad Synodum, consuetudine legitima haud extante in casu etc. - Ad IV. Affirmative ut in Balneoregien. 15 Dec. 1629 »,

[1] 20 Dec. 1817.

quae sic se habet: « Episcopus Balneoregien. supplicat per S. Congregationem responderi. Primo: An ipse cogere possit simplices Sacerdotes non beneficiatos suae Dioecesis ad interessendum Synodo dioecesanae. Secundo: Et quid si concurrat consuetudo? respondit: Posse cogere quando in Synodo agendum est de reformatione morum, sive de aliqua re concernente totum Clerum, vel de intimandis Decretis factis in Synodo Provinciali: hoc autem casu in ipsa Synodi convocatione faciendam esse mentionem » (ad quod nunc vi canonum non tenetur Episcopus) « quod de praedictis erit tractandum. Ad secundum, concurrente consuetudine posse ».

389. **Obligatio Synodalium.** — *Can. 359. Iis, qui ad Synodum venire debent* ex § 1° praec., a) *si legitimo impedimento detineantur*, quod proportionatum eos excuset, *non licet mittere procuratorem qui eorum nomine Synodo intersit*; etenim ut notat Bend. XIV de Syn. dioeces., admissio procuratorum nihil prorsus ad Synodi utilitatem conferre valet: quia vero debent accedere, additur: b) *sed Episcopum de impedimento certiorem faciant.*

Sicut Conc. Trid., ita cavet § 2. *Negligentes adire* ad Synodum ex obligatione, *Episcopus potest iustis poenis* ad eius arbitrium minatis *compellere et punire*, exceptio est: *nisi de religiosis exemptis agatur qui parochi non sunt*, etsi obligatis ac negligentibus. Sic iam declaratum fuerat in c. Novae Segoviae [1]: « Episcopum procedere posse ad poenas etiam censurarum contra Regulares exercentes curam animarum in Ecclesiis Parochialibus Regularium, si renuant accedere ad Synodum, non autem contra Superiores eorumdem Regularium ». De aliis vero extat in Decretalibus c. 9 [2] Innoc. III rescribentis: « Abbates, et Sacerdotes, dioecesana lege tibi subditos, qui ad tuam Synodum venire contemnunt (dummodo in ipsa Synodo non ducas aliquid statuendum, quod canonicis obviet institutis) per censuram Ecclesiasticam ad Synodum ipsam venire compellas, et debitam tibi obedientiam et reverentiam exhibere », ubi Innocentium « Sacerdotum » vocabulo Parochos indigitasse, observat Fagnanus in comment. ad idem cap. n. 2 et 3.

390. **Commissiones praesynodales.** — In Synodi dioecesanae celebratione distinguuntur sessiones de quibus statuit nor-

[1] 1 Ap. 1656. — [2] De maioritate et obedientia, (I, 33) X

mas liturgicas Pontificale Rom. in tit. « Ordo ad Synodum », quae fiunt in Ecclesia, et in eis circa Constitutiones synodales, solum an hae placeant, interrogantur convenientes. Nulla fit mentio disceptationis circa eas, hinc sunt aliae sessiones praeparatoriae omnium synodalium de quibus can. 361, ac demum commissiones non omnium synodalium, de quibus primo agit *can. 360.* § 1. *Episcopus, si id ipsi expedire videatur*, proinde relictum est prudenti arbitrio eius, *opportuno ante Synodum tempore, unam vel plures e clero civitatis et dioecesis commissiones nominet*, quas canon definit : *seu coetus virorum qui res in Synodo tractandas parent.* - Propter sequentem canonem praemittitur § 2. *Ante Synodi sessiones*, quae tres recensentur in Pont. Rom., sed una tantum vel duae admittuntur, *Episcopus omnibus qui convocati sunt et convenerunt, decretorum schema* non definitorum *tradendum curet.*

391. **Sessiones praeparatoriae.** — Propter Synodi dioecesanae naturam statuit sapienter *can. 361. Propositae quaestiones omnes*, a) *praesidente per se vel per alium Episcopo*, b) *liberae adstantium disceptationi* moderatae sub praesidentis ductu c) *in sessionibus praeparatoriis* ad inchoandam Synodum *subiiciantur.*

392. **Legislator in Synodo.** — Praecipuus *can. 362. Unicus est in Synodo* a) *legislator Episcopus, ceteris* etiam canonicis cathedralis capituli *votum tantum consultivum habentibus* ad leges quod attinet; et de hac re sunt duae prop. damnatae in const. « Auctorem fidei » Pii VI [1]. « 9. Doctrina, quae statuit, reformationem abusuum circa ecclesiasticam disciplinam in Synodis dioecesanis ab Episcopo et parochis aequaliter pendere, ac stabiliri debere; ac sine libertate decisionis indebitam fore subiectionem suggestionibus et iussionibus Episcoporum. - Falsa, temeraria, episcopalis auctoritatis laesiva, regiminis hierarchici subversiva, favens haeresi arianae a Calvino innovatae ».

« 10. Item, doctrina, qua parochi, aliive Sacerdotes in Synodo congregati, pronuntiantur una cum Episcopo iudices fidei, et simul innuitur iudicium in causis fidei ipsis competere iure proprio, et quidem etiam per ordinationem accepto, - falsa, temeraria, ordinis hierarchici subversiva, detrahens firmitati decisionum, iudiciorumve dogmaticorum Ecclesiae, ad minus

[1] 28 Aug. 1794.

erronea ». Unde constat etiam res fidei, quoad earum iudicium, non circa solam explicationem, esse extra Synodi dioecesanae scopum in can. 356. § 1 supra positum. - In canone 362 sequitur: *unus ipse* scilicet: Episcopus b) *subscribit synodalibus constitutionibus*, quae his verbis vel decreta ex can. 360, § 2 inscribere oportet; c) *quae, si in Synodo promulgentur*, sicut in tit. « Ordo ad Synodum » Pontif^{s}. Rom^{l}. innuitur, *eo ipso obligare incipiunt, nisi aliud expresse caveatur*. Est idipsum ampliatio normae can. 335, § 2 de legibus episcopalibus, quae sive in Synodo sive extra Synodum ferri queunt, sicut in iure praec^{i}.

Scitu digna est canonica sequens doctrina excerpta ex Const. « Romanos Pontifices » Leonis XIII: [1] « Proxima est quaestio quae respicit appellationem ab interpretatione, quam Episcopi ediderint, decretorum synodalium. Namque hisce decretis pareant oportet etiam religiosi sodales in iis quae ad curam animarum et sacramentorum administrationem referuntur, ceterisque in rebus *in quibus eos Episcoporum iurisdictioni subesse canonica praecipiunt instituta* iuxta cap. 1 de privilegiis (in 6°) Innoc. IV. Profecto dubitare non licet quin ab iis interpretationibus ad Sedem Apostolicam provocatio sit; siquidem, Gelasio I et Nicolao I auctoribus, *ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerunt: ab illa autem nemo sit appellare permissus*. Quare huius appellationis tantumnodo vis et effectus potest in dubitationem adduci. At haec dubitatio facile tollitur, si apta fiat causarum distinctio. Fas est nimirum Regularibus appellare in devolutivo tantum, quoad interpretationem decretorum, quae de iure communi, sive ordinario sive delegato, Regulares etiam afficiunt; quo vero ad interpretationem aliorum decretorum, etiam in suspensivo. Authentica namque interpretatio quae manat ab Episcopis, qui Synodorum auctores sunt, tanti profecto est, quanti sunt ipsa decreta. Ex quo illud omnino est consequens, licere religiosis sodalibus a primo decretorum genere appellare eo iure et modo, quo licet cuilibet e dioecesi appellare a lege communi, scilicet in devolutivo. At vero ad reliqua decreta quod attinet, ea certe lata contra regulares vim rationemque legis amittunt: quare constat illos sic exemptionem a iurisdictione episcopali possidere uti ante possederint: donec Pontificis Maximi auctoritate indicetur, iure ne an secus cum ipsis actum sit ».

CAPUT IV.

De Curia dioecesana.

CAN. 363. - § 1. Curia dioecesana constat illis personis quae Episcopo aliive qui, loco Episcopi, dioecesim regit, opem praestant in regimine totius dioecesis.

§ 2. Quare ad eam pertinent Vicarius Generalis, officialis, cancellarius, promotor iustitiae, defensor vinculi, synodales iudices et examinatores, parochi consultores, auditores, notarii, cursores et apparitores.

CAN. 364. - § 1. Nominatio eorum qui praedicta officia vel munera exercent, scripto consignetur, ad normam can. 159.

§ 2. Nominati vero debent:

1° In manibus Episcopi iusiu-

[1] 8 Maii 1881.

randum praestare de munere fideliter exercendo, quavis personarum acceptione posthabita;

2° Negotia ad se spectantia sub auctoritate Episcopi tractare ad normam iuris;

3° Secretum servare intra fines et secundum modum a iure vel ab Episcopo determinatum.

CAN. 365. - De officiali, promotore iustitiae, defensore vinculi, iudicibus synodalibus, auditoribus, cursoribus et apparitoribus, serventur praescripta can. 1573-1593; de Vicario Generali, cancellario allisque notariis, examinatoribus synodalibus et parochis consultoribus, praescripta canonum qui sequuntur.

393. **Capitis inscriptio, et canones.** — Transire iam est necesse ad *caput IV*, cuius ss. canonibus praevia est inscriptio: *De Curia dioecesana*, quae appellatio, diversimode ac in relativa Tit. praecedentis inscriptione, sumitur non a loco ubi residet, sed a territorio erga quod cum personis et rebus diligentem Episcopi curam personae Curiae participant. Tres praeambuli sunt canones generales: can. 363 edicit quid sit curia dioecesana, quibusve personis constet; de istarum nominatione et ex ea consequentibus generalibus obligationibus praescribit can. 364, et tertius distinctionem statuit quoad locum Codicis pro diversis deputatum.

394. **Curiae diocesanae notio.** — *Can. 363.* § 1. *Curia dioecesana*, seu abbatialis aut praelatitia, *constat illis personis quae Episcopo*, Abbati vel Praelato nullius, *aliive qui*, *loco Episcopi*, *dioecesim*, cuius nomine hic « venit quoque abbatia vel praelatura *nullius* » (can. 215, § 2), *regit*, proinde permanenter actura constituitur, etsi personae variari queant iuxta ss. canones, quae *opem praestant in regimine totius dioecesis*; unde ab ipsa secernuntur vicarii foranei, aliive Episcopi delegati particulares. - Sequitur eas personas enumerans § 2. *Quare ad eam pertinent* a) *Vicarius generalis*, b) *officialis*, haec appellatio ex iure Decretalium, c) *cancellarius*, d) *promotor iustitiae*, e) *defensor vinculi* duplicis ut videbimus, f) *synodales* tam *iudices* quam g) *et examinatores*, h) *parochi consultores* sic appellati in Dec. « Maxima cura » [1], non confundendi cum consultoribus dioecesanis, prout S. C. Consist. « non eosdem esse » declaravit in resp. ad Dubium 9 [2]: praeter illos etiam i) *auditores*, k) *notarii*, l) *cursores et* m) *apparitores*. Omnes hi suis in locis noti fient.

395. **Nominatio et obligationes.** — *Can. 364. Nominatio eorum qui* a) *praedicta officia* stricto sensu v. gr. Vicarius ge-

[1] 20 Aug. 1910. — [2] 3 Oct. 1910.

neralis, officialis, b) *vel munera* seu officia lato sensu (can. 145) *exercent, scripto consignetur, ad normam can. 159.* Non ad validitatem, ut ibidem fuit explicatum. - § 2. *Nominati vero debent*: 1° *In manibus Episcopi*, prae Vicario ergo generali, *iusiurandum praestare de munere fideliter exercendo, quavis personarum acceptione posthabita*, nempe non attentis conditionibus ad rem non pertinentibus, donis etiam postpositis. Sic constrictum est iuramentum examinatoribus synodalibus impositum in c. 18, sess. XXIV de Ref. in Conc. Trid.: « iurentque omnes ad sancta Dei evangelia, se, quacumque humana affectione postposita, fideliter munus exequuturos », et minoratum fuit aliud expressum in formula adiuncta Dec. S. C. Consist.[1] pro eisdem examinatoribus et parochis consultoribus, vi enim canonis non extenditur ad secretum ex n. 3 seq. servandum, nec ad praescriptum in n. 2. Quamvis hoc verum sit, iusiurandum de secreto in processus initio interponendum praescribit can. 2144. - Quoad personas vero quae illud praestare tenentur, est ampliatum, quia ultra praedictos tum examinatores tum parochos consultores, non cogebat ceteros ius praecedens ad huiusmodi iuramentum. - Ultra hoc autem hi « nominati debent »: 2° *Negotia ad se spectantia*, relictis quae ad alios spectant, *sub auctoritate Episcopi tractare ad normam iuris*, sunt enim in legitimum eius adiutorium assumpti. - 3° *Secretum servare intra fines* officii vel muneris *et secundum modum a iure vel ab Episcopo determinatum*, fortassis etiam sub iuramento, si pro eorum singulis in Codice determinetur vel in qua mensura Episcopus determinaverit. Pariter quoque fines determinare secreti ad ius et ad Episcopum indubie spectat. - Ad examinatores synodales ac parochos consultores quod attinet, ad normam can. 6, n. 2°, 3°, 6° viget ex Dec. « Maxima cura » huius can. 7[2], atque ab eis adhiberi debet formula Dec. Congr. cit.[3].

396. **Ordo tractationis quoad diversas personas.** — Omnia munera stricte iudicialia in quartum Codicis librum amandantur, de ceteris per ordinem sub diversis hic articulis pertractatur. Id edocet *can. 365. De officiali, promotore iustitiae, defensore vinculi, iudicibus synodalibus, auditoribus, cursoribus et*

[1] 15 Feb. 1912.
[2] S. C. Consist. 20 Aug. 1910. CO. II, 640. — [3] 15 Febr. 1912. CO. IV, 142.

apparitoribus, serventur praescripta can. 1573-1593; de Vicario generali in art. I, *cancellario aliisque notariis* in art. II, *examinatoribus synodalibus et parochis consultoribus* in art. III, supple « serventur » *praescripta canonum qui sequuntur.*

Art. I. — *De Vicario generali.*

Can. 366. - § 1. Quoties rectum dioecesis regimen id exigat, constituendus est ab Episcopo Vicarius Generalis, qui ipsum potestate ordinaria in toto territorio adiuvet.

§ 2. Vicarius Generalis libere ab Episcopo designatur, qui eum potest ad nutum removere.

§ 3. Unus tantum constituatur, nisi vel rituum diversitas vel amplitudo dioecesis aliud exigat; sed, Vicario Generali absente vel impedito, Episcopus alium constituere potest qui eius vices suppleat.

Can. 367. - § 1. Vicarius Generalis sit sacerdos e clero saeculari, annos natus non minus triginta, in theologia et iure canonico doctor aut licentiatus, vel saltem earum disciplinarum vere peritus, sana doctrina, probitate, prudentia ac rerum gerendarum experientia commendatus.

§ 2. Si dioecesis alicui religioni commissa fuerit, Vicarius Generalis potest esse eiusdem religionis alumnus.

§ 3. Vicarii Generalis munus ne committatur canonico poenitentiario, aut Episcopi consanguineis praesertim in primo gradu vel in secundo mixto cum primo, aut, exclusa necessitate, parocho ceterisque curam animarum habentibus; sed non prohibetur Episcopus Vicarium ex ipsa dioecesi assumere.

Can. 368. - § 1. Vicario Generali, vi officii, ea competit in universa dioecesi iurisdictio in spiritualibus ac temporalibus, quae ad Episcopum iure ordinario pertinet, exceptis iis quae Episcopus sibi reservaverit, vel quae ex iure requirant speciale Episcopi mandatum.

§ 2. Nisi aliud expresse cautum fuerit, Vicarius Generalis exsequi potest rescripta apostolica quae Episcopo vel praecedenti rectori dioecesis remissa sint, ac generatim ad ipsum quoque pertinent facultates habituales Ordinario loci a Sancta Sede concessae, ad normam can. 66.

Can. 369. - § 1. Vicarius Generalis praecipua acta Curiae ad Episcopum referat, ipsumque certiorem faciat de iis quae gesta aut gerenda sint ad tuendam in clero et populo disciplinam.

§ 2. Caveat ne suis potestatibus utatur contra mentem et voluntatem sui Episcopi, firmo praescripto can. 44, § 2.

Can. 370. - § 1. Praesente etiam Episcopo, Vicarius Generalis publice privatimque praecedentiae ius habet super omnibus dioecesis clericis, non exclusis dignitatibus et canonicis ecclesiae cathedralis, etiam in choro et actibus capitularibus, nisi clericus charactere episcopali praefulgeat, et Vicarius Generalis eodem careat.

§ 2. Si Vicarius Generalis sit Episcopus, omnia honorifica privilegia Episcoporum titularium obtinet; secus durante munere habet tantum privilegia et insignia Protonotarii apostolici titularis.

Can. 371. - Exspirat Vicarii Generalis iurisdictio per ipsius renuntiationem ad normam can. 183-191, aut revocationem ei ab Episcopo intimatam, aut sedis episcopalis vacationem; suspenditur vero suspensa episcopali iurisdictione.

397. **Vicarii notio ac distinctiones.** Quia nunc primum loqui oportet singulatim de aliquo vicario, non abs re erit notiones quasdam generales praeponere. Vicarii, eo quod vices alio-

rum gerunt, in iure can. generatim dicuntur « ii, qui a legitima ecclesiastica auctoritate sunt constituti ut personam gerant Episcopi alteriusve Praelati, parochi aut clerici beneficiati vel Capituli pro exercenda iurisdictione aut divinis mysteriis celebrandis, quando quis eorum mortuus, absens vel quomodocumque sit impeditus aut prohibitus ».

Vicarii discerni possunt: *a*) ratione potestatis *in vicarios in divinis*, constitutos nempe tales quoad altaris ministeria, animarum curam vel internum forum; e quibus alii sunt *perpetui*, alii *temporarii*, et in *vicarios iurisdictionis*, qui aliorum officium exercent in externo foro quoad iurisdictionem sive voluntariam sive iudicialem, v. gr. Vicarii capitulares, vel generales. Ratione vero *b*) subiecti cuius vices gerunt diversa nomina sortiuntur, prout notum est. - Ex hodierna disciplina per Codicem firmata vicarius, qui episcopalem iurisdictionem in dioecesi exercet, vel hoc facit in externo foro et quoad moralem totalitatem, vocaturque *Vicarius generalis*, vel exercet eam partialiter ac in parte solum territorii atque dicitur *Vicarius foraneus*. Hi duo ab Episcopo nominantur. Demum iurisdictionem ordinariam in vacante dioecesi exercendam obtinet, qui *Vicarius capitularis* audit, eo quod capitulum est revera subiectum, quod ex iuris dispositione praefatus repraesentat Vicarius.

398. **Inscriptio articuli.** — Vicarius generalis, prout in Codice distinguitur ab officiali, est: « ille, qui exercet ea, quae sunt iurisdictionis voluntariae seu administrationis », dum Officialis dicitur: « qui iudiciali praeest iurisdictioni ». Hinc est inscriptus *art. I De Vicario generali*, qui sub inscriptione « de Curia dioecesana » sic appellatus intelligitur vicarius Episcopi atque generalis quoad eius dioecesim. Definitur vero nunc temporis: « sacerdos (propter can. 154) legitime deputatus ad exercendam generaliter iurisdictionem regulariter voluntariam vice Episcopi, ita ut actus illius ab Episcopo positi censeantur ». - Munus Vicarii generalis fuit ab initio per consuetudinem ac praxim magis magisque introductum ac tandem in scripto iure fuit approbatum, et hoc modo evasit ordinarium, quia meno Principe inferior potest a seipso alteri committere totam iurisdictionem suam iure ordinario exercendam.

399. **Canonum ordo.** — Can. 366 ac 367 de Vicarii generalis nominatione qualitatibusque praescribunt, can. 368 et 369

eius potestates modumque se gerendi in officio tradunt, honorifica vero iura in can. 370 continentur, ac ultimus seu 371 edocet modos cessationis ab officio.

400. **Nominatio.** — *Can. 366.* § 1. *Quoties rectum dioecesis*, abbatiae vel praelaturae nullius, *regimen id exigat*, alioquin non urget praescriptum, *constituendus est ab Episcopo*, cuius « nomine hic venit quoque Abbas vel Praelatus *nullius* » (can. 215, § 2), *Vicarius generalis*, de cuius officii natura controversia DD. antiqua solvitur his verbis: *qui ipsum potestate ordinaria* ad normam can. 197 *in toto* dioecesis *territorio adiuvet*. Quibus verbis excluditur Vicarius generalis pro quadam dioecesis parte constitutus, sicut reiectus fuerat in Almerien. (6 Sept. 1748): « la S. Congr. non può approvare che vi sia in un luogo il Vicario generale ed in un altro il pro-Vicario generale, ambedue esercenti la giurisdizione ». Imo tota illa propositio « qui.... adiuvet » designat canonicam naturam huius officii, ac secus non esset iure Vicarius generalis, sed delegatus.

Epistola[1] S. Congr. de Prop. Fide incipit his verbis: « Iuxta can. 198 Codicis I. C. Vicariis et Praefectis Apicis. ius non competit sibi eligendi *Vicarium Generalem* sicut fas est Episcopis residentialibus; sed ipsis potestas tantum est nominandi, cum muneribus in singulis casibus determinandis, delegatum qui etiam alius esse potest quam provicarius, de quo in can. 309 ».

Et infra legitur: « SS. D. N. Bened. div. Prov. PP. XV,... haec in bonum Missionum sua benignitate concessit: I. Sanavit nullitatem actuum iurisdictionis positorum ab illis missionariis, qui forsan ut vere Vicarios Generales se gesserunt. II. Elargitus est Ordinariis Missionum potestatem nominandi *Vicarium Delegatum*, si eo indigeant, cui practice concessa sit omnis iurisdictio in spiritualibus et temporalibus, qua ex Codice I. C. uti potest Vicarius generalis in dioecesi. - Ex hac concessione, omnibus Superioribus Missionum facta, nunc (singuli Vicarii ac Praefecti Apici.) poterunt Vicarium Delegatum nominare, qui gaudeat omnibus facultatibus Vicario Generali tributis, ad normam can. 368, §§ 1°, 2°.

De numero autem et de officio Vicariorum Delegatorum in unaquaque Missione eadem valeant quae de Vicario Generali in Codice I. C. statuta sunt (can. 366 et seq.) ».

[1] 8 Dec. 1919. CO. XII, 120.

Persona in Vicarium generalem designata ad Episcopi nutum suo in officio manet. Ait enim § 2. *Vicarius generalis* a) *libere ab Episcopo designatur* quoad personam, servatis ss. canonibus, b) *qui eum potest ad nutum removere*, quin teneatur rationes patefacere, quamvis non sit temerarie id agendum.

§ 3. *Unus tantum constituatur*, ac praescriptum hoc est servandum, quamvis contraria consuetudo in diversis locis vigens non reprobetur, eique sit applicandus can. 5 [1], immo deputatio duorum Vicariorum etiam pro iurisdictione non-iudiciali exercenda, sed in toto territorio, admittitur pro duplici hypothesi a canone dicente: *nisi* a) *vel rituum diversitas vel* b) *amplitudo dioecesis aliud exigat; sed*, c) *Vicario generali absente* a dioecesi *vel impedito* i. e. temporanee, *Episcopus alium constituere potest* pro illius officio gerendo, nempe: *qui eius vices suppleat*, et cui applicandi canones sequentes, etsi appelletur « Pro-Vicarius » vel alio simili verbo.

De diversitate rituum conservatum est ius vetus cap. 14 de officio iudicis ord. (I, 31), in quo Innoc. III ait: « Quoniam in plerisque partibus infra eamdem civitatem atque dioecesim, permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus et mores: districte praecipimus, ut pontifices huiusmodi civitatum sive dioecesium, provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum et linguarum, divina illis officia celebrent, et ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter et exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas sive dioecesis diversos pontifices habeat, tamquam unum corpus diversa capita quasi monstrum. Sed si propter praedictas causas urgens necessitas postulaverit, pontifex loci catholicum praesulem nationibus illis conformem, provida deliberatione constituat sibi vicarium in praedictis, qui ei per omnia sit obediens et subiectus ». Derogatum ergo est huic capiti Decretalium, quoad paroecias diversarum linguarum futuras, per can. 216, § 4, quoad vicarios generales ob eamdem causam in praesenti § 3.

401. **Qualitates nominandi.** — Conditiones personae in vicarium generalem assumendae ex analogia officiorum habentium animarum curam, et ex iurisprudentia (potiusquam scripto iure) usque nunc vigente, hoc in loco scriptas tradit *can. 367.* § 1. *Vicarius generalis sit* a) *sacerdos* semper, ita ut « nondum sacerdotio initiato clerico conferri valide nequeat » (ca-

[1] Can. 5. Vigentes in praesens contra horum statuta canonum consuetudines sive universales sive particulares, ... aliae, (scilicet: ipsis canonibus expresse non reprobatae), quae quidem centenariae sint et immemorabiles, tolerari poterunt, si Ordinarii pro locorum ac personarum adiunctis existiment eas prudenter submoveri non posse: ceterae suppressae habeantur, nisi expresse Codex aliud caveat.

non 154) huiusmodi officium, b) *e clero saeculari*, salva §ⁱ. seqˢ. permissione contraria, c) *annos natus non minus triginta* computandos ad normam can. 34, § 3, n. 3°, atque qualitas haec de novo est inducta, d) *in theologia et iure canonico doctor aut licentiatus*, nec sufficit in earum alterutra solum disciplina gradus academicus; quamvis autem praeassumendus ille, non excluditur carens gradibus illis academicis ex sequenti clausula: *vel saltem earum disciplinarum* duarum *vere peritus*, et e) *sana doctrina, probitate, prudentia ac rerum gerendarum experientia vere commendatus*, utpote ex illis praelucens.

§ 2. *Si dioecesis*, abbatia vel praelatura *nullius*, forsitan *alicui religioni commissa fuerit*, et hac solum sub conditione, *Vicarius generalis* (quin sit praescriptum) *potest esse eiusdem* ac Episcopus *religionis alumnus*, sed alterius non permittitur ob § 1.

Excluduntur ab hoc officio adipiscendo in hac alterave dioecesi ob causam alterius habiti officii vel ex personae inculpabili motivo recensiti sub § 3. *Vicarii generalis munus ne committatur* a) *canonico poenitentiario*, sicut dicebat S.C.EE. et RR. Episcopo Ariminensi, « acciò si levi via ogni occasione di suspezione, che il foro esteriore possa valersi nella notizia degli eccessi del foro interiore »[1], *aut* b) *Episcopi consanguineis* generaliter, ast *praesertim in primo gradu, vel in secundo mixto cum primo*, de his enim est decisio antiqua illius S. Congr. [2] in Comen.: « sonosi risoluti, che non si debba permettere (il fratello per Vicario del Vescovo) si per essere cosa insolita, e che ha poca convenienza..., nè le ragioni, ed autorità, che Lei allega di S. Tommaso fanno al nostro proposito, perchè se bene nella giustizia distributiva si può in pari termini tener più conto delli parenti, che d'altri, non è però tale il caso nostro, che è di cose giurisdizionali, nelle quali si tratta dell'interessi del terzo ». Sequitur in canone prohibitio: *aut*, c) *exclusa necessitate, parocho ceterisque curam animarum habentibus*, etsi secundariam, concorditer ad responsionem S. C. EE. et RR. non unicam (in Sutrina, 16 Nov. 1640): « La S. Congregazione non ha mai approvato, che gli Ordinarî de' luoghi si servano di persone della Città, o Diocesi per Vicarî generali per le fazioni,

[1] 13 Maii 1611. — [2] 2 Decemb. 1578.

parentele, ed altri rispetti, che possono ritenerli dall'amministrare rettamente la giustizia, e molto meno di quei, che hanno obbligo di residenza, o cura d'anime, perchè ha considerato, che per esercitar bene uno di detti carichi, conviene, che manchino necessariamente al servizio di altro ». Quod plene accidit habentibus animarum curam, nisi quando ex necessitate supplent absentiam per alium vicarium substitutum in paroecia. « E se lo ha permesso qualche volta a Cittadini o Diocesani, è stato perchè contro di loro non sono venuti richiami, ne se n'è fatta altra istanza ». Haeque rationes sunt prae oculis habendae ab Episcopo, qui uti velit libertate ipsi tributa, hac ultima canonis 367 clausula: *sed non prohibetur Episcopus Vicarium ex ipsa dioecesi assumere.*

402. **Vicarii generalis potestas.** — *Can. 368.* § 1. *Vicario generali, vi officii*, quod idem est ac ex mandato generali per quod illi officium conceditur, *ea competit in universa dioecesi* secundum officii huius nomen ac iuridicam naturam *iurisdictio in spiritualibus ac temporalibus*, (sed extraiudicialis, quando est alius Officialis constitutus), *quae ad Episcopum iure ordinario pertinet*, ex ss. nempe canonibus legitimaque consuetudine, *exceptis iis* a) *quae Episcopus sibi reservaverit* expresse, atque in hoc est moderatio servanda, b) *vel quae ex iure* scripto, v. gr. convocatio Synodi ex can. 357, § 1, *requirant speciale Episcopi mandatum*, quo tantum posito sub Vicarii generalis ordinaria iurisdictione comprehenduntur. - Ex hoc paragrapho confirmatur ius vetus ab Innoc. III declaratum [1]: « Quoniam iurisdictio Vicarii, quem Romanus Pontifex in Urbe reliquit, non extenditur extra illam, nisi ei specialiter sit concessum: Praesertim cum ipse moratur in sua provincia speciali, videlicet inter Capuanam provinciam et Pisanam: Mandamus quatenus quidquid occasione litterarum illarum (vicarii) actum est, in irritum revocetis ». Per clausulam vero § exceptiones continentem sunt determinati seu designati casus in posterum contenti sub norma generali Reg. Iuris 81 in 6° et cap. 3 de officio Vicarii in 6° (I, 13): « Cum in generali concessione nequaquam illa veniant, quae non esset quis verisimiliter in specie concessurus: nec regulariter donare valeat is, cui bonorum administratio etiam libera est concessa: officialis, aut vicarius generalis Epi-

[1] Cap. 5 de officio Vicarii, I, 28.

scopi beneficia conferre non possunt, nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa ».

Quae Congr. S. Officii decreverat ex audientia SSmi. tum litt^s. encyclicis [1] circa rescripta dispensationum matrimonialium, tum Decreto [2] de facultatibus habitualibus locorum Ordinariis a Sede Apostolica concedendis, extensa vult ad omnia S. Sedis rescripta et praedictas facultates § 2. *Nisi aliud expresse cautum fuerit*, ac proinde tenor documentorum est ante omnia servandus. *Vicarius generalis* a) *exsequi potest rescripta apostolica*, i. e. SS. Romanarum Congregationum, *quae Episcopo* actuali *vel praecedenti rectori dioecesis* v. gr. Vicario capitulari, Administratori Aplco. sede vacante, Episcopo translato *remissa sint, ac generatim* b) *ad ipsum quoque* cum Episcopo *pertinent facultates habituales Ordinario loci a Sancta Sede concessae, ad normam can. 66*, videlicet: « quae conceduntur vel in perpetuum vel ad praefinitum tempus aut certum numerum casuum », i. e. quae non sint rescripta ad casum particularem. Hoc ex cit^i. can^s. § 1°: sed ex 2°: Nisi « in earum concessione electa fuerit industria personae », quod ex tenore argui debet, « aut aliud expresse cautum sit, facultates habituales Episcopo aliisve de quibus in can. 198, § 1 », i. e. qui in iure nomine Ordinarii veniunt, « ab Apostolica Sede concessae, non evanescunt, resoluto iure Ordinarii cui concessae sunt », sicut diximus de rescriptorum exequutione, « etiamsi ipse eas facultates exsequi coeperit, sed transeunt ad Ordinarios qui ipsi in regimine succedunt; item concessae Episcopo » sub hac appellatione « competunt quoque Vicario generali ». Atque ex § 3 « Concessa facultas secumfert alias quoque potestates, quae ad illius usum sunt necessariae », atque affertur exemplum.

En quae huc pertinent iuris praec. duo Dec. Congr. S. Officii. Unum diei 20 Ap. 1898 in quo rescripsit:

« 1° Facultates omnes habituales in posterum committendas esse Ordinariis locorum.

2° Appellatione Ordinariorum venire Episcopos, Administratores seu Vicarios Aplcos., Praelatos seu Praefectos habentes iurisdictionem cum territorio separato, eorumque officiales seu Vicarios in spiritualibus generales, et Sede Vacante Vicarium Capitularem seu legitimum Administratorem », prout aliis verbis plene translatum est in can. 198, § 1. - In altero Dec. sub die 24 Nov. 1897 Leo XIII mandavit: ... *facultates omnes speciales, habitualiter a Sancta Sede... locorum Ordinariis concessas, non suspendi vel desinere ob eorum mortem vel a munere cessationem, sed ad successores ordinarios transire ad formam et in terminis Dec. a Sup. hac Congr. editi die 20 Feb. 1888 quoad dispensationes matrimoniales.*

[1] 20 Febr. 1888. — [2] 20 Apr. 1898.

403. **Servanda in officii exercitio.** — *Can. 369.* § 1. *Vicarius generalis* a) *praecipua acta Curiae ad Episcopum referat*, i. e. pro consilio eius ac voluntate poscendis, ac praeterea b) *ipsumque certiorem faciat de iis quae gesta aut gerenda sint* etiam particulariter *ad tuendam in clero et populo disciplinam.* Horum namque inscium esse Episcopum non decet. - Cum explicatione canonis data consonat § 2. *Caveat ne suis potestatibus utatur*, quamvis absque malitia, *contra mentem et voluntatem sui Episcopi*, adiutor enim eius est, non contradictor, *firmo praescripto can. 44, § 2;* scilicet: « gratia ab Episcopo denegata nequit valide, etiam facta denegationis mentione, a Vicario generali, non consentiente Episcopo, impetrari ».

404. **Ius praecedentiae.** — *Can. 370.* § 1. *Praesente etiam Episcopo* in conventus loco, *Vicarius generalis* (notetur) *publice privatimque praecedentiae ius habet* conformiter ad can. 106, n. 2° *super omnibus dioecesis clericis, non exclusis dignitatibus et canonicis ecclesiae cathedralis, etiam in choro et actibus capitularibus*, quod iam declaratum fuerat a S. C. Rit. in Minoricen. [1] ad dubia: « 1° an Vicarius generalis praecedere debeat ante omnes dignitates et canonicos, dummodo non sint parati sacris paramentis, et 2° an Vicario generali habitu vicariali induto danda sit praecedentia semper et ubique supra omnes dignitates et canonicos sacris vestibus non indutis? » respondit: « Ad I et II. Affirmative iuxta decreta ». Exceptio unica est: *nisi clericus charactere Episcopali praefulgeat, et Vicarius generalis eodem careat.* Convenit enim ut ordo praecedentiae ab episcopali consecratione super ordinationem presbyteralem proveniens, praevaleat ordini praecedentiae ex gradu iurisdictionis a legibus ecclesiasticis constituto. - Praeter ius praecedentiae alia confert § 2. *Si Vicarius generalis sit Episcopus*, scilicet: titularis, consequenter *omnia honorifica privilegia Episcoporum titularium obtinet* cognita ex can. 349, § 1, *secus durante munere habet tantum privilegia et insignia Protonotarii apostolici titularis* recensita in motu propr. Pii X « Inter multiplices » [2]: « 62. Pariter, qui Vicarii generalis aut etiam Capitularis munere fungitur, hoc munere dumtaxat perdurante, erit Protonotarius Titularis; hinc, si Dignitate aut Canonicatu in Cathedrali

[1] 10 Iun. 1904. — [2] 21 Febr. 1905, n. 62, 64, 65, 76. Acta S. Sedis XXXVII-508.

non gaudeat, quando choro interesse velit, habitu Protonotarii praelatitio, qui infra describitur, iure utetur ». Quid vero iuris si e contra sit dignitas vel canonicus, infra discemus ex decisione S. Congr. Concilii in Cuneen, ac Utinen [1] referenda sub can. 409, § 1.

« 74. Qui vero ob Canonicatum, Dignitatem, aut Vicariatum, eo (Protonotariatu Apostolico honorario) potiti fuerint, nisi idem (sub n. 73 dictum) praestiterint, memoratis honoribus et privilegiis, quae superius recensentur, tantummodo infra propriae dioecesis limites uti poterunt ».

Huc pertinet Dubium S. Rit. Congr. propositum : [2] « V-2 Idem Vicarius (Generalis, qui est titularis) Episcopus etiam Auxiliaris potestne benedicere populo intra et extra Ecclesiam? » Sacra porro Rit. Congr. rescribendum censuit. « V... Ad 2. Episcopus Auxiliaris, qui simul sit Vicarius Generalis, potest in Dioecesi ubique benedicere populo, tum in Ecclesia tum extra Ecclesiam, idque iure, quin opus sit specialem concessionem obtinere ab Episcopo Ordinario; ad normam can. 370 § 2, collati cum can. 349 § 1 et 239 § 1, n. 12 ».

405. **Cessatio officii Vic. generalis.** — *Can. 371. Expirat Vicarii generalis iurisdictio* a) *per ipsius renunciationem ad* communem *normam can. 183-191, aut* b) *revocationem* non solum decretam, sed *ei ab Episcopo* per se vel per alium *intimatam* ex reg. Iuris 1 : « Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur », c) *aut Sedis episcopalis vacationem*, quia testante Pio IX in constit. « Romanus Pontifex » [3], « iuxta antiquam Ecclesiae disciplinam, sede episcopali vacante, dioecesis administratio ad Capitulum cathedralis ecclesiae devolvitur »; d) *suspenditur vero* Vic. Gen. iurisdictio, *suspensa episcopali iurisdictione*, cui accedit illa, et secundum reg. iuris XLII in VI°. « Accessorium naturam sequi congruit principalis ».

ART. II. — *De cancellario aliisque notariis et archivo episcopali.*

CAN. 372. § 1. In qualibet Curia constituatur ab Episcopo cancellarius qui sit sacerdos, cuius praecipuum munus sit acta Curiae in archivo custodire, ordine chronologico disponere et de eisdem indicis tabulam conficere.

§ 2. Poscente necessitate, adiutor ei dari potest, cui nomen sit vicecancellarii seu vice-tabularii.

[1] 17 Maii 1919. CO. XI, 349. — [2] 26 Nov. 1919. CO. XII, 180.
[3] 28 Aug. 1873.

§ 3. Cancellarius est eo ipso notarius.

CAN. 373. - § 1. Episcopus praeter cancellarium potest alios quoque notarios constituere, quorum scriptura aut subscriptio publicam fidem facit.

§ 2. Iidem constitui possunt aut ad quaelibet acta, aut ad acta iudicialia dumtaxat, aut ad acta tantummodo certae causae vel negotii conficienda.

§ 3. Si clerici desint, possunt e laicis assumi: sed notarius in criminalibus clericorum causis debet esse sacerdos.

§ 4. Cancellarius aliique notarii debent esse integrae famae et omni suspicione maiores.

§ 5. Omnes possunt removeri aut suspendi ab eo qui illos constituit aut ab eius successore aut Superiore, non autem a Vicario Capitulari, nisi de consensu Capituli.

CAN. 374. - § 1. Officium notariorum est:

1° Conscribere acta seu instrumenta circa dispositiones, obligationes, citationes et intimationes iudiciales, decreta, sententias aliave circa quae eorum opera requiritur;

2° In scriptis fideliter redigere quae geruntur eaque cum significatione loci, diei, mensis et anni subsignare;

3° Acta vel instrumenta legitime petenti ex regesto, servatis servandis, exhibere et eorum exemplaria cum autographo conformia declarare.

§ 2. Conscribere acta nequit notarius nisi in territorio illius Episcopi a quo est electus aut pro negotio ad quod est legitime constitutus.

CAN. 375. - § 1. Episcopi in loco tuto ac commodo archivum seu tabularium dioecesanum erigant, in quo instrumenta et scripturae, quae negotia dioecesana tum spiritualia tum temporalia spectant, apte dispositae et diligenter clausae custodiantur.

§ 2. Omni diligentia ac sollicitudine conficiatur inventarium seu catalogus documentorum quae in archivo continentur cum brevi singularum scripturarum synopsi.

CAN. 376. - § 1. Quotannis, primo bimestri, inventario seu catalogo illae scripturae adiungantur, quae anno praecedenti confectae vel alias neglectae fuerunt.

§ 2. Ordinarii sedulo inquirant chartas et scripturas forte alio distractas atque dispersas; et quaelibet necessaria remedia adhibeant ut eaedem scripturae archivo restituantur.

CAN. 377. - § 1. Archivum clausum sit oportet et nemini illud ingredi liceat sine Episcopi aut Vicarii Generalis et cancellarii licentia.

§ 2. Unus cancellarius illius clavem habeat.

CAN. 378. - § 1. Ex archivo non licet efferre scripturas sine Episcopi vel Vicarii Generalis consensu eaedemque post triduum in suum locum referantur. Ordinario autem reservatur facultas prorogandi hoc tempus, quae tamen prorogatio nonnisi moderate concedatur.

§ 2. Qui aliquam scripturam ex archivo effert, syngraphum sua manu signatam, hoc ipsum significantem, cancellario relinquat.

CAN. 379. - § 1. Habeant, praeterea Episcopi aliud archivum secretum vel saltem in communi archivo armarium seu scrinium omnino clausum et obseratum, quod de loco amoveri nequeat. In eo scripturae secreto servandae cautissime custodiantur; sed singulis annis quamprimum comburantur documenta causarum criminalium in materia morum, quarum rei vita cesserint vel quae a decennio sententia condemnatoria absolutae sunt, retento facti brevi summario cum textu sententiae definitivae.

§ 2. Etiam huius secreti archivi vel armarii inventarium seu catalogus conficiatur ad normam canonis 375, § 2.

§ 3. Hoc archivum vel armarium duabus clavibus inter se diversis aperiatur, quarum altera apud Episcopum vel Administratorem Apostolicum, altera apud Vicarium Generalem vel, eo deficiente, Curiae cancellarium asservetur.

§ 4. Episcopus vel Administrator Apostolicus, repetita altera clave, ipse solus, nemine adstante, archi-

vum vel armarium secretum, ubi opus fuerit, aperire et inspicere potest, quod deinde utraque clavi iterum claudatur.

CAN. 380. - Statim a capta possessione, Episcopus sacerdotem designet, qui, sede vacante aut impedita, clavem secreti tabularii seu armarii quae apud Episcopum erat, assumat.

CAN. 381. - § 1. Nisi Administrator Apostolicus dioecesi datus fuerit:

1° Sede impedita ad normam can. 429, § 1, sacerdos ab Episcopo designatus, si quidem regimen dioecesis sit penes virum ecclesiasticum ab Episcopo delegatum, clavem eidem remittat; si penes Vicarium Generalem, eam ipse retineat;

2° Sede vero vacante aut impedita ad normam cit. can. 429, § 3, idem sacerdos clavem remittat Vicario Capitulari statim post eius designationem; Vicarius vero Generalis vel cancellarius aliam clavem a se retentam remittere eodem tempore debet primae Capituli dignitati vel consultori dioecesano munere antiquiori.

§ 2. Antequam claves iis, quibus tradi debent ad normam § 1, remissae fuerint, Vicarius Generalis vel cancellarius et sacerdos, ut supra, ab Episcopo designatus, tabularium vel armarium sigillis Curiae obsignent.

CAN. 382. - § 1. Tabularium vel armarium nunquam aperiatur nec sigilla ab eo removeantur, nisi urgente necessitate et ab ipso Vicario Capitulari coram duobus canonicis vel dioecesanis consultoribus, qui evigilent ne qua scriptura e tabulario auferatur; solus autem Vicarius Capitularis documenta in tabulario asservata potest, iisdem canonicis vel consultoribus adstantibus, inspicere, nunquam tamen auferre. Archivum autem, post inspectionem, iterum sigillis obsignetur.

§ 2. Advenienti novo Episcopo, si sigilla remota fuerint et tabularium aut armarium apertum, Vica-

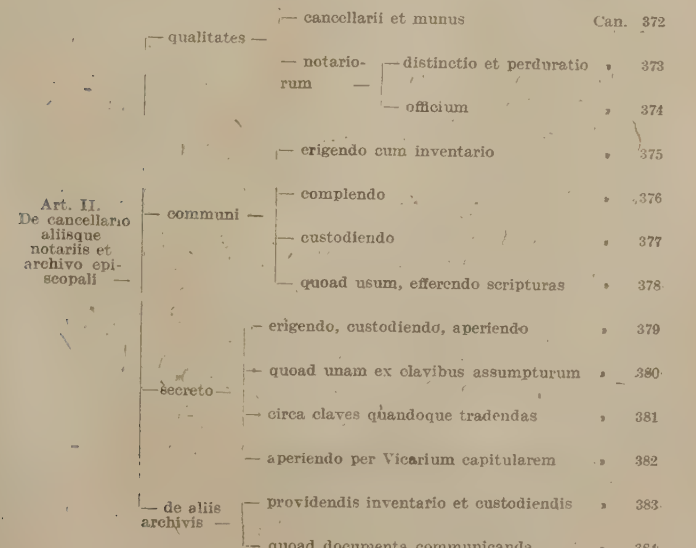

rius Capitularis rationem reddat urgentis necessitatis, qua ad hoc motus fuerit.

CAN. 383. - § 1. Curent Episcopi ut archivorum quoque ecclesiarum cathedralium, collegiatarum, paroecialium, necnon confraternitatum et piorum locorum inventaria seu catalogi conficiantur duobus exemplaribus, quorum alterum in proprio archivo, alterum in archivo episcopali servetur, firmo praescripto can. 470, § 3, 1522, nn. 2, 3, 1523, n. 6.

§ 2. Documenta originalia ex praedictis archivis ne efferantur, nisi ad normam can. 378.

CAN. 384. - § 1. Documenta quae in paroeciarum et Curiarum archivis sub secreto servanda non sunt, fit cuilibet cuius intersit inspiciendi potestas; itemque postulandi ut sua impensa sibi legitimum eorum exemplar exscribatur et tradatur.

§ 2. Cancellarii autem Curiarum, parochi, aliique archivorum custodes in communicandis documentis et eorum exemplaribus describendis tradendisque regulas servent a legitima auctoritate ecclesiastica datas, et in casibus dubiis loci Ordinarium consulant.

406. **Inscriptio articuli et ordo canonum.** — Consequenter considerandus est *Art. II. - De cancellario aliisque notariis et archivo episcopali*, illi enim et hoc sunt necessaria episcopo eiusque Vic°. generali pro quotidiana publici iuris administratione certo gerenda. - De illorum constitutione ac officii natura, ipsorumque qualitatibus canones duo sunt: 372 et 373, quos sequitur 374 describens notariorum officium, ceteri 375 usque ad 382 de archivo episcopali constituendo ac rite custodiendo sollicitudinem legislatoris patefaciunt, atque ob connexionem de aliis dioecesis archiviis duo ultimi canones 383 ac 384 sunt conditi.

407. **Cancellarii munus.** — *Can. 372.* § 1. *In qualibet Curia*, scilicet: episcopali Praelative inferioris, videlicet: Abbatis vel Praelati nullius, *constituatur ab Episcopo* vel Praelato *cancellarius*, qui etiam archivarius, tabularius vocatur, verbis designantibus eiusdem munus, *qui sit sacerdos, cuius praecipuum munus* (non unicum, prout videbimus) *sit acta Curiae* i. e. documenta I° *in archivo* infra *describendo custodire*, II° *ordine chronologico disponere, et* III° *de eisdem indicis tabulam conficere*. Quae amplius determinata fuerunt pro Italia et insulis adiacentibus in § 5 const. « Maxima vigilantia » [1] a Bened. XIII latae atque in hoc articulo quoad praescripta extensae ad Ecclesiam.

§ 2. *Poscente necessitate, adiutor ei dari potest*, a iure igitur recognitus, *cui nomen sit vice-cancellarii seu vice-tabularii*, i. e. ad vices supplendas cancellarii seu accessorie.

[1] 14 Iun. 1727.

§ 3. *Cancellarius est eo ipso notarius* simpliciter seu « ad quaelibet acta », cuius officium infra describendum accedit praecipuo illius muneri.

408. **Notariorum classes et qualitates.** *Can. 373. Episcopus praeter cancellarium*, qui et notarius (can. praec. § 3), *potest alios quoque notarios constituere*, horumque muneris vis describitur iuridica: *quorum scriptura* manu propria *aut subscriptio* sola *publicam fidem* de contento in eadem « scriptura » ad normam can. 1813, 4° et 1816 *facit* in Ecclesia vi iuris canonici. Consequenter admitti deberet in societate civili. - Distinctionem ipsorum ex constitutione tradit § 2. *Idem constitui possunt* a) *aut ad quaelibet acta*, b) *aut ad acta iudicialia dumtaxat*, qui propter haec « actuarius » vocatur in can. 1585, c) *aut ad acta tantummodo certae causae vel negotii conficienda*.

Qualitates notariorum et cancellarii statim designantur. - § 3. *Si clerici desint* ad notariorum munus, a) *possunt* « ad acta iudicialia » quoque *e laicis assumi*, sub illa ergo tantum conditione; b) *sed notarius in criminalibus clericorum causis* ob eorum status respectum *debet esse sacerdos*, sicut omnino praescriptum est § 1° can. 372 de cancellario.

§ 4. *Cancellarius aliique notarii debent esse* a) *integrae famae, et* b) *omni suspicione maiores*, prout ex muneris natura deducitur. Hinc manet exclusio per cap. 6 (Caus. III, q. V) facta: « Nullus anathematizatorum suscipiatur, nec a quoquam credantur, quae ab eis dicuntur, vel conscribuntur. Eos dico anathematizatos esse, quos Episcopi suis scriptis anathematizaverunt, aut eorum statuta anathematizant ». Sic Callixtus Papa. Et Paulus IV in const. « Cum ex Apostolatus »[1] ait: « Et insuper qui ipsos (haereticos) sic deprehensos aut confessos vel convictos scienter quomodolibet receptare vel defendere aut eis favere vel credere seu eorum dogmata dogmatizare praesumpserint,... si tabelliones (i. e. notarii) extiterint, instrumenta confecta per eos nullius penitus sint roboris vel momenti ». Unde nunc temporis eae causae sunt excludentes huiusmodi personas a notariorum munere.

§ 5. *Omnes* in § 4° expressi, nempe: « cancellarius aliique notarii » diversi *possunt removeri aut suspendi* a) *ab eo qui illos constituit*, nempe ab Episcopo, b) *aut ab eius successore*

[1] 15 Febr. 1559, § 5.

v. gr. Administratore Aplco. sede vacante, c. *aut Superiore* ipsorum in hierarchia iurisdictionis competente, *non autem a Vicario Capitulari, nisi de consensu Capituli*. De Vicario generali sufficienter ex can. 368 arguitur potestas pro casibus, eo quod remotio ac suspensio notariorum est relativa constitutioni eorum, haec autem actus est iurisdictionis episcopalis. Etenim ad actus iudicii valide ponendos notario indiget iudex ad normam can. 1585, § 2, notarius vero ad quaelibet acta est quoque constitutus ad iudicialia, ceterique notarii, veniunt ut pars comprehensi sub reg. iuris 35 in 6°.: « Plus semper in se continet quod est minus ».

Hoc praescriptum est desumptum ex Conc. Trid. [1]: « Cum ex notariorum imperitia plurima damna, et multarum litium occasio oriatur: possit Episcopus quoscumque notarios, etiamsi apostolica (nunc derogatum ex omissione), imperiali aut regia auctoritate creati fuerint, etiam tamquam delegatus Sedis apostolicae, examinatione adhibita, eorum sufficientiam scrutari: illisque non idoneis repertis, aut quandocumque in officio delinquentibus, officii eius in negotiis, litibus, et causis ecclesiasticis, ac spiritualibus exercendi usum perpetuo, (hoc est: nunc removere) aut ad tempus prohibere » (i. e. suspendere); sed ob alias etiam rationes nunc temporis potest, secundum regulam Iuris I: « Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur », quia canon generaliter hoc permittit; imo urget clausula postrema Dec. Conc. Trid.: « neque eorum appellatio interdictionem Ordinarii suspendat ». Prudenter autem agere debet Episcopus.

409. **Officium notariorum.** — *Can. 374.* § 1. *Officium notariorum est*: - 1° *Conscribere acta* Curiae iudicialia vel extraiudicialia, *seu instrumenta* i. e. scripturas publicas *circa dispositiones*, v. gr. fundationes missarum, *obligationes* v. gr. contractus, concordias inter partes, *citationes et intimationes iudiciales*, *decreta*, quae distinguuntur a sequentibus in can. 1868 [2], *sententias aliave circa quae eorum opera* secundum proprium eorum singulorum munus *requiritur*; - 2° *In scriptis* a) *fideliter* id est: secundum accuratam veritatem *redigere quae geruntur*, ad perpetuam fide dignam memoriam, b) *eaque* scripta *cum significatione loci, diei, mensis et anni subsignare*, uti per notas officii. - 3° *Acta vel instrumenta* a) *legitime* i. e. iuxta ss. ca-

[1] C. 10, sess. XXII de Ref.

[2] Can. 1868. § 1. Legitima pronunciatio qua iudex causam a litigantibus propositam et iudiciali modo pertractatam definit, *sententia* est; eaque *interlocutoria dicitur*, si dirimat incidentem causam; *definitiva est*; eaque *interlocutoria* dicitur, si dirimat incidentem causam; *definitiva*, si principalem.

§ 2. Ceterae iudicis pronuntiationes *decreta* vocantur.

nones *petenti ex regesto, servatis servandis, exhibere* ad inspiciendum, b) *et eorum exemplaria* seu transcripta *cum autographo conformia declarare*. Haec enim omnia eruuntur ex munere descripto in can. 373, § 1.

Limites vero praedicti officii omnino servandi ob eiusdem can. 373, § 2 exhibet sequens § 2. *Conscribere acta nequit notarius* ad publicam fidem faciendam *nisi* a) *in territorio illius Episcopi a quo est electus aut* b) *pro negotio ad quod est legitime constitutus*. Et planum est.

410. **Ordo canonum de archivis.** - Benedictus XIII initio suae const. « Maxima vigilantia » prius citatae, memorat diligentiam Romanorum Pontificum aliorumque Praelatorum ecclesiae in archivis erigendis ad documentorum conservationem, cum indicatione utilitatum inde provenientium ac damnorum vitandorum. Eius praescriptiones referunt sequentes canones tali cum ordine dispositi, ut de archivo erigendo et complendo sint can. 375, 376, de disciplina servanda circa illud can. 377, 378, de archivo secreto sequuntur qui continent similia praescripta ac praecedentes canones sed rigidiora, et sunt can. 379, 380, 381, 382, quibus accedunt alii duo canones 383 et 384 de aliis archivis, quae in dioecesi constare debent.

411. **De archivo dioecesano erigendo.** - *Can. 375, § 1. Episcopi*, atque « Abbas vel Praelatus nullius easdem obbligationes habet » (can. 323, § 1), imo « Vicarii ac Praefecti Apici. tenentur his legibus, quae de archivo Episcopis praescribuntur » (can. 304, § 1), nempe : *in loco tuto* non tantum a furibus sed ab extrinsecis, quae nocere possunt scripturas, *ac commodo* pro earum inspectione *archivum seu tabularium dioecesanum erigant*, inscriptione art'. vocatum « episcopale », *in quo* a) *instrumenta* i. e. « scripturae ad constituendam alicuius rei futuram probationem confectae », b) *et scripturae, quae negotia dioecesana tum spiritualia tum temporalia spectant*, etiam officium Episcopi et mensam, immo et iudicialia, 1° *apte dispositae et* 2° *diligenter clausae custodiantur* in armariis.

Pro usu vero expedito illius iubet § 2. *Omni diligentia ac sollicitudine* i. e. optime ac prompte *conficiatur inventarium seu catalogus documentorum quae in archivo continentur cum breri singularum scripturarum synopsi*, seu lemmate ac summario negotii in earum singulis contenti.

412. **Archivi complementum.** Sicut canon praecedens archivi erectioni providit, ita eiusdem complemento *can. 376.* § 1. *Quotannis, primo bimestri*, non solum Ianuario mense, ut in Const. Benedictina § 12, *inventario seu catalogo* ac implicite aliis in archivo *illae scripturae adiungantur, quae* a) *anno praecedenti confectae*, quod singulis annis eveniet, b) *vel alias* i. e. quandocumque *neglectae sunt* cum culpa vel sine culpa, et casu quo fuerit deprehensum. Item § 2. *Ordinarii*, unde non est cancellarii munus, I° *sedulo inquirant*, opportunitate prudenter capta, *chartas et scripturas* a) *forte alio distractas* i. e. sepositas b) *aut dispersas* per diversos possessores: atque si hoc resciverint, praescriptum sequens eis est datum: *et* II° *quaelibet necessaria remedia adhibeant* in eorum manu posita *ut eaedem scripturae archivo restituantur*, quae hic supponuntur eiusdem fuisse ac esse.

413. **Archivi custodia.** — *Can. 377.* § 1. *Archivum* a) *clausum sit oportet*, non enim ad studium sed ad scripturarum custodiam est deputatum, b) *et nemini illud ingredi liceat sine Episcopi aut Vicarii Generalis* scilicet: alterutrius, sed simul *et Cancellarii licentia*, qui de archivo debet ex officio respondere. - Hinc statuit § 2. *Unus cancellarius illius clavem habeat*, quae proinde unica erit contra Benedictinam const. § 10, quae duas praescribebat seras diversas cum clavibus servandis apud personas distinctas.

414. **Scripturarum custodia.** *Can. 378.* § 1. *Ex archivo non licet efferre* i. e. extra illud ferre *scripturas sine Episcopi vel Vicarii Generalis consensu*, proinde nec ipsi etiam Cancellario, *eaedemque* vero semel cum illa conditione extractae, *post triduum* de momento ad momentum, indeque tertio die ab extractionis non computato die, *in suum locum referantur* i. e. in archivum. Quia necessitas ulterioris retentionis evenire potest, huic providetur sic: *Ordinario autem reservatur facultas prorogandi hoc tempus*, hinc nec Cancellarius licentiam dare, nec cum Ordinarii consensu efferens quit per se ipsum retinere scripturam ultra illud triduum; *quae tamen prorogatio nonnisi moderate concedatur*. Minime ergo ad plures quam alios tres dies aut indefinite. - Demum propter casus incertos cavet § 2. *Qui aliquam scripturam ex archivo effert*, a) *syngraphum* b) *sua manu signatam*, c) *hoc ipsum significantem, cancellario relinquat*, utpote archivi curam gerenti ac reddituro rationem.

415. **De archivo secreto.** - Ultra illud archivum habendum de quo canones cognovimus, statuit *can. 379*. § 1. *Habeant praeterea Episcopi* a) *aliud archivum secretum* distincto in loco, b) *vel saltem in communi archivo* episcopali *armarium seu scrinium a) omnino clausum*, ita ut eius scripturae nec apprehendi nec legi queant, b) *et obseratum* clavibus, etiam c) *quod de loco amoveri nequeat*, quando est armarium seu scrinium, eo quod sit fixum. - Quaenam in eo sint claudenda, statim subiungitur: *In eo scripturae secreto servandae* v. gr. de matrimoniis conscientiae, ad secretum S. Officii pertinentes, etc., notandum: *cautissime custodiantur; sed singulis annis quamprimum* adveniente die praescripti adimplendi, prudentia servata, *comburantur*, nec sufficit lacerare aliterve destruere, *documenta* i. e. probationes et defensiones etc. *causarum criminalium in materia morum*, a) *quarum* causarum *rei vita cesserint*, b) *vel*, si adhuc vivant, *quae a decennio* ad normam can. 34 § 3, nn. 1°, 3° computando *sententia condemnatoria* taxative *absolutae sunt*, in alterutra vero hypothesi servandum: *retento* a) *facti brevi summario* b) *cum textu sententiae definitivae* integro.

De disciplina circa custodiam et usum huiusmodi archivi, plures cautelas propter secretum hic et sequentes canones continent. - § 2. *Etiam huius secreti archivi vel armarii inventarium seu catalogus conficiatur ad normam can. 375*, § 2. Nec canon. 376 normam pro isto archivo memorat, etsi dato casu Episcopus ob secreti custodiam idem curare deberet, ad normam can. 20 [1]: attamen iuxta legem 4 de legibus D: « Ex his quae forte uno aliquo casu accidere possunt, iura non constituuntur ». Et secundum l. 5 ibidem, D: « Nam ad ea potius debet aptari ius, quae et frequenter, et facile, quam quae perraro eveniunt », eapropter Codex omisit recte illius canonis 376 citationem.

§ 3. *Hoc archivum vel armarium duabus clavibus inter se diversis aperiatur*, quia clausum habitualiter, *quarum altera apud Episcopum vel Administratorem Apostolicum*, diversa *altera apud Vicarium Generalem* participem forsan secretorum *vel*, sub conditione tantum quod non adsit, i. e. *eo deficiente*, apud *Curiae cancellarium asservetur*.

[1] Can. 20. Si certa de re desit expressum praescriptum legis sive generalis sive particularis, norma sumenda est, nisi agatur de poenis applicandis, a legibus latis in similibus.

Quamvis duae sint personae diversae, quae claves ad aperiendum illud archivum necessarias habent, statuit § 4. *Episcopus vel Administrator Apostolicus, repetita altera clave,* a *ipse solus,* b) *nemine adstante, archivum vel armarium secretum,* c) *ubi opus fuerit,* nec determinatur causa huius necessitatis, dummodo adsit, d) *aperire et inspicere potest,* e) *quod deinde utraque clavi iterum claudatur,* satisfacta necessitate, atque clavem Vicario Generali vel cancellario vi praecedentis §[i] restitui oportet.

416. **Designandus clavis futurus custos.** — Quia sunt vicissitudines in dioecesium regimine, has non oblitus legislator clavium retentioni providit et archivi secreti custodiae. Unde *can. 380. Statim a capta possessione,* inter primos eius actus, *Episcopus* a) *sacerdotem designet, qui, sede vacante aut impedita,* uti explicatur in can. 429 et 430, b) *clavem secreti tabularii,* sic appellatur etiam archivum, *seu armarii* c) *quae apud Episcopum erat, assumat* propria etiam auctoritate.

417. **Quando tradendae claves.** — De clave hac et altera quid agendum pro casuum praedictorum varietate, praenuntiat *can. 381.* § 1. *Nisi Administrator Apostolicus dioecesi datus fuerit,* quia hoc in casu clavis apud eum asservanda ad normam can. 379, § 3, et ob can. 316, § 1 eidem fuit tradenda; - *1° Sede impedita ad normam can. 429, § 1* tunc explicandam, scilicet: « Sede per Episcopi captivitatem, relegationem, exsilium, aut inhabilitatem ita impedita, ut ne per litteras quidem cum dioecesanis communicare ipse possit », tunc *sacerdos ab Episcopo designatus,* quia duplex fingi potest legitima hypothesis, a) *si quidem regimen dioecesis sit penes virum ecclesiasticum ab Episcopo delegatum,* proinde ad universitatem negotiorum, *clavem eidem remittat;* quam equidem eveniente facto impedimentum causante ille debuit assumere; b) *si penes Vicarium Generalem,* cum hic debeat alteram habere (can. 379, § 3), *eam ipse* sacerdos *retineat.*

2° Sede vero vacante aut impedita ad normam cit. can. 429, § 3, scilicet: « cum capitulum Ecclesiae cathedralis suum Vicarium constituat », a) *idem sacerdos clavem remittat Vicario Capitulari statim post eius designationem* absque mora voluntaria; b) *Vicarius vero generalis vel cancellarius,* unus eorum nempe qui habeat *aliam clavem a se retentam* usque tunc, *re-*

mittere eodem tempore (quo praescriptum est sacerdoti praefato) *debet primae Capituli dignitati vel consultori dioecesano munere antiquiori* vel inter pariter antiquiores dicerem aetate seniori.

Conditionem adimplendam, priusquam ipsum § 1° praescriptum servetur, decernit § 2. *Antequam claves iis, quibus tradi debent ad normam § 1, remissae fuerint*, posset dubitari an etiam id servandum quando « sede impedita regimen dioecesis sit penes virum ecclesiasticum ab Episcopo delegatum », quia « clavem eidem remittit »: sed verius respondetur negative, ac certo negandum quando « penes Vicarium generalem » manet regimen, quia neutra clavis tunc remittenda est. Ergo in primo casu sub n. 1° forsitan, et in casibus sub. n. 2°, a) *Vicarius Generalis vel* « eo deficiente » *cancellarius* ad normam can. 379, § 3 *et* b) *sacerdos, ut supra*, (can. 380) *ab Episcopo designatus, tabularium vel armarium* scilicet: secretum *sigillis Curiae obsignent*. Vide tamen canonem sequentem.

418. **De aperitione archivi secreti per Vicarium Capitularem.** — Haec appositio sigillorum innuit vetitum aperiendi illud secretum archivum, munitum sic probatione sequutae forsitan contrariae actionis: ex hoc statuit *can. 382*. § 1. *Tabularium vel armarium* a) *numquam aperiatur* b) *nec sigilla ab eo removeantur*, quamvis illud maneat clausum, *nisi* I° *urgente necessitate* quacumque, ast ordinario inspiciendi aliquod secretum documentum, *et* II° *ab ipso Vicario Capitulari* III° *coram duobus canonicis vel dioecesanis consultoribus* quibuslibet, quorum obligatio est tantum sequens: *qui vigilent ne qua scriptura e tabulario auferatur;* hoc quidem positive praescriptum, sed implicite vetita est inspectio, dum statuit canon sic: IV° *solus autem Vicarius Capitularis documenta in tabulario asservata potest*, sub conditione ex supradictis evidenti: *iisdem canonicis vel consultoribus adstantibus, inspicere*, V° *numquam tamen auferre*. Et si contra egerit, testes transgressionis sunt adstantes. *Archivum autem, post inspectionem, iterum sigillis obsignetur*, an iisdem h. e. Curiae vel aliis parum refert. - Casu exposito eveniente, urget § 2. *Advenienti novo Episcopo*, a) *si sigilla remota fuerint b) et tabularium aut armarium apertum*, his duabus sub conditionibus, *Vicarius Capitularis rationem reddat urgentis necessitatis, qua ad hoc motus fuerit*, ut licite aperi-

ret illud. Rationem taxative reddat urgentis necessitatis, nam si tantum sigilla fuerint amota, in ratione reddenda temporaneae suae administrationis explicatio huius remotionis exigi ab eodem posset.

Cum in hoc canone Vicarii Capitularis existentia supponatur semper ac secretum tabularium vel signatum scrinium aperitur; Vicarius autem Capitularis non existit in casibus comprehensis sub n. 1° § 1 can. praec., in quorum uno probabilius, prout diximus, in altero certe armarium secretum sigillandum non est; quaestio nulla potest hinc enasci, quia in casu etiam quo deputatus sacerdos clavem remittat delegato sacerdoti « penes quem sit regimen dioecesis » sede impedita ad normam can. 429, § 1, erit dicendum quod secretum armarium non est sigillandum, quia una tantum clavis remittitur, non « claves... remissae fuerint » ut ait § 2, ita ut iste paragraphus legendus sit « ad normam § 1 n. 2° ». - Haec sententia utpote magis consona verborum utriusque canonis sensui stricto, videtur praeferenda cuilibet alii minus congruae.

419. **Archiva caetera.** — Usque nunc se protraxit tractatus de archivo episcopali simpliciter dicto et de archivo secreto pariter dioecesano. De aliis vero archivis qui in diocesi existant, canones adduntur. - *Can. 383*, § 1. *Curent Episcopi ut archivorum quoque* (quorum existentia hoc in textu supponitur) a) *ecclesiarum cathedralium*, b) *collegiatarum*, non dicitur ipsorum capitulorum, etsi fortassis ad invicem distincta sint, c) *paroecialium*, d) *necnon confraternitatum et* e) *piorum locorum inventaria seu catalogi* nobis nota ex can. 375, § 2, 376, *conficiantur duobus exemplaribus*, a) *quorum alterum in proprio archivo*, b) *alterum in archivo episcopali servetur, firmo praescripto canon. 470*, § *3* infra videndo, *1522 nn. 2, 3*[1] de alio inventario bonorum ecclesiasticorum cuiuslibet administrationis

[1] Can. 1522. Antequam administratores bonorum ecclesiasticorum, de quibus in can. 1521, suum munus ineant:

...2° Fiat accuratum ac distinctum inventarium, ab omnibus subscribendum, rerum immobilium, rerum mobilium pretiosarum aliarumve cum descriptione atque aestimatione earumdem; vel factum antea inventarium acceptetur, adnotatis rebus quae interim amissae vel acquisitae fuerint;

3° Huius inventarii alterum exemplar conservetur in tabulario administrationis, alterum in archivo Curiae; et in utroque quaelibet immutatio adnotetur quam patrimonium subire contingat.

sub duplici exemplari similiter asservando, *1523 n. 6* [1] quoad « documenta et instrumenta, quibus iura Ecclesiae in bona praefata nituntur ».

§ 2. *Documenta originalia ex praedictis archivis ne efferantur, nisi ad normam can. 378.* Circa consensum vero Episcopi vel Vicarii generalis, puto pro his archivis posse illum dari ab eorum custode, qui supponitur constitutus, vel alio cui Episcopus id commiserit, secundum reg. Iur. LXXII. « Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum ». Idemque repetatur de facultate prorogandi tridui tempus iam elapsum.

420. **Documenta communicanda.** De usu ac utilitate capienda documentorum, quae in quibusdam per totum articulum consideratis archivis asservantur, tractat postremus *canon 384*. § 1. *Documenta quae in paroeciarum et Curiarum archivis sub secreto servanda non sunt, fit cuilibet cuius intersit* absque discretione, non autem aliis, I° *inspiciendi potestas*, proinde illa inspicere praedicti iure postulant : II° *itemque* iisdem fit potestas *postulandi ut* a) *sua impensa sibi* b) *legitimum*, i. e. in forma debita ut fidem faciat iuxta ss. canones, *eorum exemplar exscribatur* conforme originali c) *et tradatur*. Ergo etiam iudicialiter id exigere possent.

§ 2. *Cancellarii autem* a) *Curiarum* pro Episcopali archivo, b) *parochi* pro parochiali, c) *aliique archivorum custodes* pro suo uniuscuiusque archivo, *in communicandis documentis* ad inspiciendum *et eorum exemplaribus describendis tradendisque*, eorum ergo sunt hae obligationes, *regulas servent a legitima auctoritate ecclesiastica datas*, cui soli hac in re parere debent, *et in casibus dubiis* quocumque ex motivo *loci Ordinarium consulant*. Et consilium sequentes rite operantur.

ART. III. — *De examinatoribus synodalibus et parochis consultoribus.*

CAN. 385. - § 1. In quavis dioecesi habeantur examinatores synodales et parochi consultores qui omnes in Synodo constituantur, propositi ab Episcopo, a Synodo approbati.

§ 2. Tot eligantur quot Episcopus prudenti suo iudicio necessarios iudicaverit, non tamen infra quatuor, nec ultra duodecim.

CAN. 386. - § 1. Examinatoribus et parochis consultoribus medio tem-

[1] Can. 1523. Administratores bonorum ecclesiasticorum... debent... 6°. Documenta et instrumenta, quibus iura ecclesiae in bona nituntur, rite ordinare et in ecclesiae archivo vel armario convenienti et apto custodire; authentica vero eorum exemplaria, ubi commode fieri potest, in archivo vel armario Curiae deponere.

pore inter unam et aliam Synodum demortuis vel alia ratione a munere cessantibus, alios pro-synodales Episcopus substituat de consilio Capituli cathedralis.

§ 2. Quae regula servetur quoque in examinatoribus et parochis consultoribus constituendis quoties Synodus non habeatur.

CAN. 387. - § 1. Examinatores et parochi consultores, sive in Synodo sive extra Synodum constituti, post decennium ab incepto munere vel etiam prius, adveniente nova Synodo, officio cadunt; possunt tamen negotium iam coeptum ad exitum perducere et, servatis de iure servandis, denuo constitui.

§ 2. Qui loco examinatorum ac parochorum consultorum deficientium constituantur, in officio persistunt dumtaxat quousque perstitissent ii quibus substituti fuerunt.

CAN. 388. - Removeri ab Episcopo nequeunt, nisi ex gravi causa et de consilio Capituli cathedralis.

CAN. 389. - § 1. Examinatores synodales operam suam diligenter navent praesertim experimentis habendis ad provisionem paroeciarum nec non processibus de quibus in can. 2147 seqq.

§ 2. Pro experimentis vero habendis ad clericorum ordinationem et approbationem sacerdotum qui petunt facultatem excipiendi sacramentales confessiones aut sacras conciones habendi, et pro examinibus de quibus in can. 130, integrum est Episcopo vel examinatorum synodalium vel aliorum opera uti.

CAN. 390. - Idem potest esse examinator et parochus consultor, non autem in eadem causa.

421. **Inscriptio articuli.** — Remanet considerandus *Art. III* inscriptus *De examinatoribus synodalibus, et parochis consultoribus*. - « Examinator » vi vocis est « ille qui tentamen de aliqua re vel persona peragit, ut quae occulta sunt, patefiant », praesertim quando id ex officio vel munere sibi demandato adimplet. Ille autem « synodalis » appellatur, qui in Synodo dioecesana et ab eius membris ad hoc munus approbatus est. Hi examinatores originem historicam nanciscuntur ex Conc. Trid. (c. 18 sess. XXIV de Ref.) ad perficiendos concursus in illo cap. praescriptos parochiis canonice obtinendis, sed in Dec. « Maxima cura » S. Congr. Consist. [1] aliud correlativum priori munus obtinuerunt equidem nunc temporis praecipuum. Huic etiam muneri vacant in recursus hypothesi parochi appellati consultores, non confundendi cum dioecesanis consultoribus a quibus valde differunt canonice: quam appellationem illi obtinent ex propria obligatione consulendi Episcopum in processibus remotionis parochorum.

Rationes vero huius instituti canonici, quod partim hoc articulo, partim in Tit^s. XXVII et XXVIII Libri IV continetur, inveniri queunt probandae in cit°. Decreto, per quod isti omnes canones publici iuris primum facti sunt.

[1] 20 Aug. 1910.

422. **Ordo canonum.** — Maior pars canonum Articuli tertii, nempe 385-388 praescripta referunt de modo examinatores et consultores inscriptione expressos designandi et de muneris duratione ac cessatione: can. 389, examinatorum synodalium numero universaliter delineato, secernit eos ab aliis examinatoribus, atque can. 390 compatibilitatem munerum decernit de quibus in articulo agitur.

423. **Nominatio examinatorum et parochorum consultorum.** — Conc. Trid. loc. cit. scripsit: « Examinatores autem singulis annis in dioecesana synodo ab Episcopo, vel eius vicario, ad minus sex proponantur: qui Synodo satisfaciant, et ab ea probentur ». - Huic praescriptioni relativus est *can. 385, § 1. In quavis dioecesi habeantur* ex praecepto *examinatores synodales et parochi consultores qui omnes* a) *in Synodo constituantur*, b) *propositi ab Episcopo* secundum eius prudens arbitrium, c) *a Synodo approbati*, proinde in hoc habent votum deliberativum convenientes ad Synodum.

§ 2. *Tot eligantur* illi « omnes » *§ 1 quot Episcopus prudenti suo iudicio* (notetur) *necessarios iudicaverit*, quae sunt verba ex Dec°. « Maxima cura » in can. 4, § 1: *non tamen infra quatuor, nec ultra duodecim*, qui numeri se referunt tum ad examinatores tum ad consultores: alias non possent recusari consultores cum substitutione aliorum iam nominatorum, etsi aliter interpretandum videretur ex contextu; et in hoc numero fuit derogatum Tridentino Decreto, cum tamen constet ex Decl. S. C. Consist. [1] eosdem esse hos de quibus in can. et illos examinatores Conc. Trid. Ea Declaratio: « 1. Utrum examinatores eligendi iuxta praescriptum can. 4 adhiberi possint in examinibus pro collatione beneficiorum atque sint unum et idem ac examinatores de quibus statuit Trid. Synod. cap. 18 sess. 24 de reform.: an potius sint distincti et adhibendi dumtaxat pro amotione decernenda. R. Affirmative ad I^{am} partem, negative ad II^{am} ».

De qualitatibus approbandorum in examinatores et consultores huiusmodi tacent canones sequentes, constito solum quod hi consultores parochi sunt. Proinde opportunitate non carent responsiones 4-7 cit. Decreti Declarationum: Dubia circa Dec.

[1] 3 Oct. 1910.

« Maxima cura ». Ecce illas: « 4. Utrum Ordinarii possint eligere aliquem sacerdotem regularem in examinatorem vel consultorem. R. Affirmative, dummodo sacerdos regularis parochus sit, si in consultorem eligatur. - 5. Utrum eligere possint extradioecesanum. R. Affirmative in parvis dioecesibus, aut quoties iusta aliqua causa intercedat. - 6. Utrum Ordinarius inter examinatores accensere possit Vicarium suum generalem. R. Non expedire. - 7. Utrum inter examinatores aliquot parochi accenseri possint. R. Affirmative ».

424. **Nominatio pro-synodalium.** — Quia Synodi dioecesanae ad normam can. 356 § 1 convocari possunt decennio post ultimam, observantiae canonis praec^{s}. pro interfluente lapsu temporis cautum est in praescripto, quod iniungit *can. 386.* § 1. *Examinatoribus et parochis consultoribus* a) *medio tempore inter unam et aliam Synodum demortuis* b) *vel alia ratione* v. gr. renuntiatione *a munere cessantibus, alios pro-synodales* (ita iure vocandos, ut eorum nominationi appellatio respondeat) *Episcopus substituat* (hinc eorum numero servato) *de consilio Capituli cathedralis*, non de consensu, prout aiebat Dec. « Maxima cura » (can. 4, § 2), atque illo Capitulo deficiente, ad normam can. 427 de consilio Consultorum dioecesanorum.

§. 2. *Quae regula servatur quoque in examinatoribus et parochis consultoribus constituendis, quoties* id opus sit ss. canonum vi et *Synodus non habeatur.*

425. **Perduratio utriusque muneris.** — *Can. 387.* § 1. *Examinatores et parochi consultores, sive in Synodo sive extra Synodum constituti, post decennium ab incoepto munere* per nominationem, *vel etiam prius* ob conditionem: *adveniente nova Synodo*, hac scilicet incipiente, *officio cadunt;* sed hoc termino nihil obstante, *possunt tamen* a) *negotium iam coeptum*, dummodo id contingat quando officio cadunt, *ad exitum perducere et* b) *servatis de iure servandis, denuo constitui.* - Exceptionem atque animadversionem necessariam refert § 2. *Qui loco examinatorum ac parochorum consultorum deficientium constituantur* ad normam can. 386, § 1, *in officio persistunt dumtaxat quousque perstitissent ii quibus substituti fuerunt*, quamvis decennium substituendi compleatur per novam Synodum, decenniumque propriae constitutionis post illam.

426. **Remotio.** — *Can. 388. Removeri* quilibet examinatores parochive consultores *ab Episcopo nequeunt, nisi* a) *ex gravi causa et* b) *de consilio Capituli cathedralis*, « vel consultorum dioecesanorum » ad normam can. 427. Exemplum gravis causae innuit can. 7 § 2 Dec. « Maxima cura » statuens: « Si contra secretum (ex officio) fecerint, non solum a munere examinatoris et consultoris amovendi erunt, sed alia etiam condigna poena ab Ordinario pro culpae gravitate, servatis servandis, multari poterunt: ac praetera obligatione tenentur sarciendi damna, si quae fuerint inde sequuta ». Praescriptio etiam nunc practica iuxta can. 2144, § 2.

427. **Pro quibus sint examinatores adhibendi.** — *Can. 389.* § 1. *Examinatores synodales operam suam diligenter navent praesertim* a) *experimentis habendis ad provisionem paroeciarum*, utpote ratio eorum institutionis ex Conc. Trid., b) *nec non processibus de quibus in can. 2147 seqq.* in remotione parochorum, iuxta munus eis attributum per Dec. « Maxima cura » in can. 3.

Cum vero in Codice inveniantur canones alia examina praescribentes, heic opportune inseritur § 2. *Pro experimentis vero habendis* I° *ad clericorum ordinationem et* II° *approbationem sacerdotum qui petunt facultatem excipiendi sacramentales confessiones* III° *aut sacras conciones habendi*, IV° *et pro examinibus de quibus in can. 130*, nempe subeundis « singulis annis saltem per integrum triennium, expleto studiorum curriculo, a sacerdotibus omnibus »: pro quibuslibet examinibus praefatis *integrum est Episcopo* a) *vel examinatorum synodalium* ratione muneris eorum, b) *vel aliorum opera uti:* unde illa examina peragenda non constituunt illorum peculiare munus.

428. **Compatibilitas munerum.** — *Can. 390. Idem* sacerdos *potet esse examinator et parochus consultor*, seu officia haec sunt compatibilia, *non autem in eadem causa* processus remotionis parochorum utrumque munus exercere potest. Ita declaratum fuerat [1] per S. C. Consist. in resp. ad 8 Dub., cui additum est: « Generatim tamen expedit ne plura officia in una eademque persona cumulentur », quae est optima regula prudenter sumenda.

[1] 3 Octobris 1910.

CAPUT V.

De capitulis canonicorum.

CAN. 391. - § 1. Capitulum canonicorum sive cathedrale sive collegiale seu collegiatum est clericorum collegium ideo institutum ut sollemniorem cultum Deo in ecclesia exhibeat et, si agatur de Capitulo cathedrali, ut Episcopum, ad normam sacrorum canonum, tanquam eiusdem senatus et consilium, adiuvet, ac, sede vacante, suppleat in dioecesis regimine.

§ 2. Capitulum collegiale appellatur insigne aut perinsigne, si hoc titulo ex apostolico privilegio vel ab immemorabili gaudeat.

CAN. 392. - Capitulorum tum cathedralium tum collegialium institutio seu erectio, innovatio ac suppressio Sedi Apostolicae reservatur.

CAN. 393. - § 1. In qualibet ecclesia capitulari sint dignitates et canonici inter quos varia officia distribuantur; possunt esse etiam alia minora beneficia in uno vel pluribus gradibus.

§ 2. Capitulum constat dignitatibus et canonicis, nisi, ad dignitates quod attinet, aliud ex capitularibus constitutionibus eruatur; non autem inferioribus beneficiariis seu mansionariis, qui canonicis auxilium praestant.

§ 3. Canonicatus sine adnexis emolumentis ne instituantur sine speciali Apostolicae Sedis concessione.

CAN. 394. - § 1. In Capitulis numeratis tot sint praebendati, quot praebendae; in non numeratis, quot ex proventibus decenter sustentari posse, Episcopus, audito Capitulo, iudicaverit.

§ 2. Erectio dignitatum Sedi Apostolicae reservatur; sed est in Episcopi potestate, consentiente Capitulo, exstinctas forte dignitates restituere et praebendis in Capitulo iam exstantibus alias sive canonicales sive beneficiales addere.

§ 3. In ecclesiis cathedralibus et collegialibus insignibus ubi adeo tenues praebendae sunt una cum distributionibus quotidianis, ut sustinendo canonicorum decori plane sint impares, Episcopi, audito Capitulo et impetrata Sanctae Sedis licentia, vel beneficia aliquot simplicia praebendis uniant, vel, si hac ratione provideri non possit, aliquibus praebendis suppressis, cum patronorum consensu, si de iure patronatus laicorum sint, quarum fructus et proventus reliquarum praebendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad minorem numerum reducant, ita tamen ut tot supersint, quot divino cultui celebrando ac dignitati ecclesiae commode respondeant.

CAN. 395. - § 1. In ecclesiis tam cathedralibus quam collegialibus in quibus nullae sunt quotidianae distributiones vel ita tenues ut verisimiliter negligantur, Episcopi tertiam partem separent fructuum, proventuum, obventionum quae ex dignitatibus, canonicatibus, officiis aliisque illius ecclesiae beneficiis percipiuntur et in distributiones quotidianas convertant.

§ 2. Si distributiones quavis de causa introduci nequeant, Episcopus in dignitates, canonicos ac beneficiarios negligentes pecuniarias constituat mulctas, quae distributionibus respondeant earumque locum teneant.

§ 3. Distributiones cedunt diligentibus, quavis collusione aut remissione exclusa; si vero dignitates habeant proventus a massa seu bonis canonicorum diversos et separatos, distributiones ab eis amissae cedunt aliis dignitatibus praesentibus, si adsint, secus fabricae ecclesiae, quatenus indigeat, aut alii pio loco, Episcopi arbitrio.

§ 4. Ab unoquoque Capitulo, secundum sua cuiusque statuta, unus vel plures censores, seu *punctatores* nominentur, qui absentes a divinis officiis quotidie notent, praestito prius coram Capitulo vel eius praeside iureiurando de suo munere fideliter obeundo; quibus Episcopus alium addere potest punctatorem; quod si abfuerint punctatores, senior e canonicis qui adsunt, illorum vices suppleat.

CAN. 396. - § 1. Collatio dignitatum tum in Capitulis cathedralibus tum in collegialibus Sedi Apostolicae reservatur.

2. Prohibetur optio, reprobata contraria consuetudine, sed salva fundationis lege.

§ 3. Prima saltem dignitas in Capitulo cathedrali, quantum fieri potest et ceteris paribus, laurea doctorali in sacra theologia vel iure canonico polleat.

CAN. 397. - Nisi aliud in statutis capitularibus caveatur, dignitatibus et canonicis secundum ordinem praecedentiae ius et officium est:

1° Episcopi vicem supplere in peragendis functionibus sacris in sollemnioribus anni festivitatibus;

2° Episcopo celebranti in pontificalibus, aspersorium in ingressu ecclesiae porrigere et presbyteri assistentis fungi officio;

3° Eidem decumbenti ministrare Sacramenta; defuncto iusta funebria persolvere;

4° Convocare Capitulum eique praeesse ac praescribere et ordinare quae ad chori directionem referantur, dummodo dignitas sit de gremio Capituli.

CAN. 398. - § 1. In nulla ecclesia cathedrali desit officium canonici theologi et, ubi id fieri poterit, canonici poenitentiarii.

§ 2. Etiam in collegialibus, praesertim insignibus, officium canonici theologi et poenitentiarii constitui potest.

CAN. 399. - § 1. Canonicus theologus et poenitentiarius eligantur qui aptiores pro loci qualitate ad propria munera adimplenda reperiantur; sed, ceteris paribus, praeferantur doctores in sacra theologia, si agatur de canonico theologo, in sacra theologia vel iure canonico, si de poenitentiario; expedit praeterea ut canonicus poenitentiarius aetatis annum tricesimum expleverit.

§ 2. Praebenda theologalis et poenitentiaria ne conferantur, nisi prius de vita, moribus, doctrina candidatorum plane constiterit, salva lege concursus, ubi sit constituta.

§ 3. Canonicus poenitentiarius prohibetur aliud simul officium in dioecesi suscipere aut exercere, cui adnexa sit iurisdictio in foro externo.

CAN. 400. - § 1. Canonici theologi est, diebus et horis ab Episcopo cum Capituli consilio designatis, publice in ecclesia explanare sacram Scripturam; sed Episcopus, si id utilius iudicet, potest eidem alia doctrinae catholicae argumenta in ecclesia explicanda committere.

§ 2. Canonicus theologus munus expleat suum ipse per se, vel, si ultra sex menses fuerit impeditus, propriis expensis per alium sacerdotem ab Episcopo deputandum.

§ 3. Episcopus gravi de causa potest canonico theologo committere ut, loco lectionum in ecclesia, sacras disciplinas in Seminario doceat.

CAN. 401. - § 1. Poenitentiarius canonicus tum ecclesiae cathedralis tum ecclesiae collegialis obtinet a iure potestatem ordinariam, quam tamen aliis delegare non potest, absolvendi etiam a peccatis et a censuris Episcopo reservatis, in dioecesi extraneos quoque, et dioecesanos extra territorium quoque dioecesis.

§ 2. Debet in sede excipiendis confessionibus sibi in capitulari ecclesia destinata residere tempore ad fidelium commoditatem, iudicio Episcopi, opportuniore et praesto esse iis qui ad confitenda sua peccata accedunt ipso quoque divinorum officiorum tempore.

CAN. 402. - Si Capitulo adnexa sit cura animarum, haec exerceatur a vicario paroeciali ad normam can. 471.

CAN. 403. - Exceptis dignitatibus, ad Episcopum pertinet, audito Capitulo, conferre omnia et singula beneficia ac canonicatus in ecclesiis tum cathedralibus tum collegialibus, reprobata quavis contraria consuetudine et revocato quolibet contrario privilegio, sed firma contraria fundationis lege et praescripto can. 1435.

CAN. 404. - § 1. Canonicatus Episcopus conferat sacerdotibus doctrina vitaeque integritate praestantibus.

§ 2. In canonicatuum collatione, ceteris paribus, ratio habeatur illorum qui doctores in sacra theolo-

gia vel iure canonico renuntiati fuerint in aliquo athenaeo, vel laudabiliter ministerium ecclesiasticum aut magisterium exercuerint, firmo praescripto can. 130, § 2.

CAN. 405. - § 1. Dignitates, canonici et beneficiarii, capta legitime beneficii sui possessione ad normam can. 1443-1445, statim pro gradu suo acquirunt, praeter insignia ac privilegia propria, scamnum in choro, ius percipiendi fructus ac distributiones, ac vocem in capitulo ad normam can. 411, § 3.

§ 2. De fidei professione ab ipsis ante captam possessionem emittenda servetur praescriptum can. 1406-1408.

CAN. 406. - § 1. Episcopo, non autem Vicario Generali, nec Vicario Capitulari, ius est canonicos ad honorem nominandi sive dioecesa-

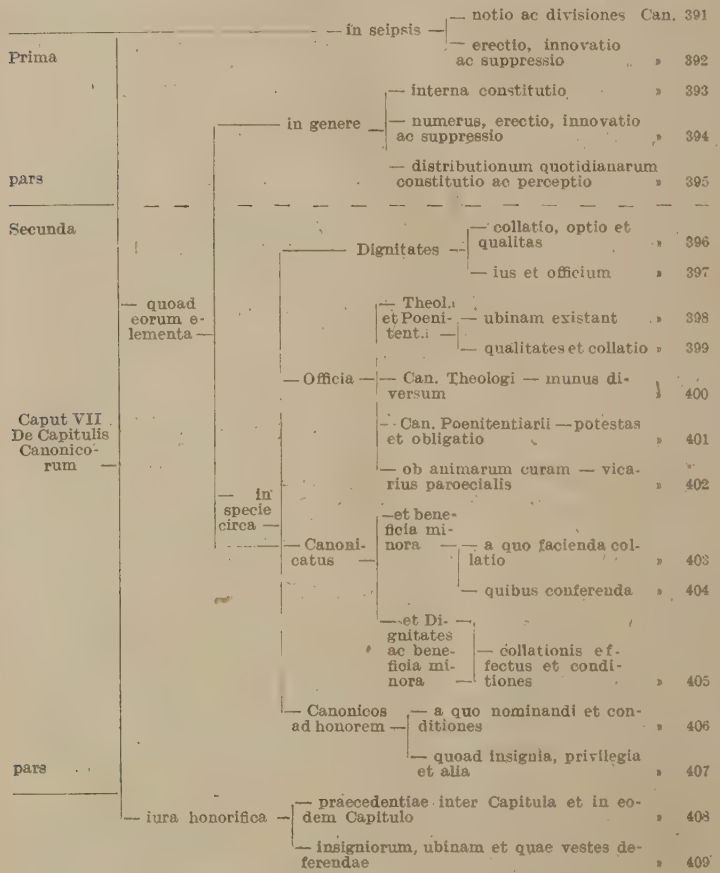

Tertia pars vivenda est in pag. 436.

nos sive extradioecesanos cum consilio Capituli cui canonicus est adscribendus, sed Episcopus raro et caute hoc iure utatur.

§ 2. Sacerdotem alienae dioecesis canonicum ad honorem nominaturus, Episcopus, praeter Capituli sui consilium, Ordinarii, cui subiectus est nominandus, assensum impetret, sub poena nominationis irritae, eundemque Ordinarium insignia edoceat ac privilegia quorum usum nominandus exinde habiturus sit.

§ 3. Canonici ad honorem extra dioecesim in qua nominati sunt degentes, numero sint tertia parte minores canonicis titularibus.

CAN. 407. - § 1. Canonici ad honorem alicuius basilicae vel ecclesiae collegialis almae Urbis, privilegiis et insignibus uti possunt tantum intra eiusdem basilicae vel collegiatae ecclesiae eiusque filialium ambitum; canonici vero ad honorem aliarum ecclesiarum extra Urbem, privilegiis et insignibus utantur in dioecesi tantum ubi nominati sunt, non autem extra dioecesim, nisi ad normam can. 409, § 2.

§ 2. Canonici ad honorem, praeter insignia et privilegia seu iura honorifica, obtinent etiam scamnum in choro.

CAN. 408. - § 1. Capitulum cathedrale praecedit collegiali, etiam insigni, in ipsa quoque collegiali ecclesia; Capitulum insigne praecedit non insigni; in eodem Capitulo, salvis peculiaribus statutis, vel legitimis consuetudinibus, dignitates, servato inter se praecedentiae ordine, praecedunt canonicis; canonici antiquiores, qui nempe prius possessionem ceperunt, posterioribus; canonici titulares, honorariis; honorarii, beneficiariis; dignitates vero aut capitulares charactere episcopali ornati omnibus dignitatibus ac canonicis in presbyterali tantum ordine constituris praecedunt.

§ 2. In Capitulis in quibus habentur distinctae praebendae presbyterales, diaconales, subdiaconales, servetur praecedentia ordinis; et in eodem ordine praecedentia receptionis in ordinem, non autem in Capitulum.

CAN. 409. - § 1. In unaquaque ecclesia tum cathedrali tum collegiali, qui in dignitate episcopali sunt constituti, deferant in choro vestem episcopalem; ceteri omnes, dignitates, canonici et beneficiarii, vestem sibi in bulla erectionis assignatam vel apostolico indulto concessam; secus censeantur tanquam absentes.

§ 2. Vestem choralem aut specialia insignia capitularia adhibere possunt in tota dioecesi in qua est Capitulum, sed, reprobata contraria consuetudine, non extra dioecesim, nisi vel Episcopum comitentur vel Episcopum aut Capitulum repraesentent in Conciliis aliisve sollemnitatibus.

429. **Inscriptio capitis.** — Consequenter considerandum est *caput* V inscriptum *De capitulis canonicorum*; idest: de collegialibus personis in Ecclesia, quae canonicis constant, de cuius verbi significatione haec scribit Leo XIII in litt. apost. « Illud est proprium »[1]: « Sub prima Ecclesiae exordia, cum sensus Christi in hominum mente arctius insidebat, Episcopos, quibus summa rerum gerendarum commissa erat, delectos Sacerdotes sibi socios addidisse memoriae traditum est, quorum consilio et ministerio in gravioribus Ecclesiae negotiis uterentur. Hi Sacerdotes, Assessores et quasi Episcopi Senatus, Canonici dicti sunt, ex eo quia in observandis regulis ecclesiasticis cautiores et diligentiores erant ceteris, et eam vitam vivebant, ut mensu-

[1] 29 Ian. 1894.

ram nominis implerent. Quamobrem pro certo habendum est ad conservandam ecclesiasticam disciplinam. Canonicorum dignitates ab initio fuisse constitutas ita, ut qui eas obtineret, id haberet oneris, ut opera et officiis adiuvaret Episcopum, et in iis quae pertinent ad cultum et ad mores, sese tamquam exemplar clericis inferioribus impertiret. At temporibus nostris nonnulli sunt, qui pristinae institutionis immemores Canonicorum Collegia tamquam honoratorum ordines esse autumant, in quibus nullum onus, sed dignitatis tantum et honoris tituli inhaereant. Ex quo fit ut, cum humanum sit onera defugere, honores et dignitates appetere, non parvus sit numerus eorum, qui studeant, saltem honoris causa, inter Canonicos cooptari ». De quibus canonicis ad honorem subiungit regulas inferius hoc in Capite perdiscendas.

430. **Canonum distributio.** — Canones huius longioris capitis triginta et duo sunt, atque tripartita consideratione, ut videtur, distributi. Primo enim traditis Capitulorum descriptione ipsorumque relate ad ss. canones praecipuis divisionibus, eorum constitutio etiam in suis componentibus exhibetur atque conservatio vel suppressio, ac protrahitur tractatio usque ad temporalia eorum in can. 395, secundo percurrit legislatio peculiariter dignitates, officia tria, caeteros canonicatus et auxiliaria beneficia, et canonicos ad honorem, de his singulis tum de collatione in dante tum de recipientis qualitatibus statuens, iuraque inde consequuta determinans simul et correlativa officia; et postquam de canonicis ad honorem praescripsit, logice ad insignia et honorifica iura in Capitulis prudenter distribuenda se detinet in can. 408, 409, ad quos se protrahit haec secunda consideratio, inde transiens ad considerandum tertio: de capitulorum obligationibus qua talium, singulas praescribens etiam quatenus personas physicas respiciunt, et omnia haec absolvit can. 417, adiunctis aliis quatuor de conditionibus exemptionis singularum personarum a chorali obligatione, quos canones sequitur ultimus 422 de canonicis emeritis, seu, ut aiunt, iubilatis.

431. **Capitulorum notio ac distinctio.** — Traditur sic a *canone 391*, § 1. *Capitulum canonicorum sive cathedrale*, ea quod est conditum in Ecclesia, quae cathedram Episcopi actu habet, cum respectu proinde ad eam, *sive collegiale seu collegiatum*,

quia solum hac personae qualitate potitur: unum et alterum *est clericorum collegium ideo institutum* h. e. in hunc scopum *ut solemniorem cultum Deo in ecclesia exhibeat et, si agatur de Capitulo cathedrali* tantum, insuper *ut Episcopum, ad normam sacrorum canonum*, non aliter privatoque arbitrio, *tanquam eiusdem senatus* constans dignioribus velut senioribus clericis, *et consilium* ex officio a legislatore oblatum, *adiuret, ac, sede vacante, eius vices suppleat in dioecesis regimine*, sicut dicitur in cap. VII « De sede impedita aut vacante ac de Vicario Capitulari ».

§ 2. *Capitulum collegiale*, scilicet: hoc solum *appellatur* cum addito: *insigne aut perinsigne*, tantummodo *si hoc titulo* a) *ex apostolico privilegio* b) *vel ab immemorabili* tempore *gaudeat*. Alias servandum quod in Eugubina [1] S. R. Cong. declaravit: « 4. An sit abolendus titulus *Insignis* a Collegiata, propria auctoritate sibi attributus? - Ad 4. Non licere Collegiatae praefatae S. Christinae uti titulo *Insignis*. Et ita censuit, decrevit et inconcusse servari mandavit ». Alia divisio Capitulorum generalis est in Capitula numerata et alia non numerata, quae occurret declaranda inferius.

432. **Capitulorum reservatio Sedi Apostolicae.** — *Can. 392. Capitulorum tum cathedralium tum collegialium* a) *institutio seu erectio*, b) *innovatio* c) *ac suppressio Sedi Apostolicae reservatur*. Equidem iam vidimus in can. 248, § 2 eorum constitutionem ad S. Congregationem Consist. spectare in locis Congr. de Prop. F. non obnoxiis, per quas etiam occurrente casu innovatio vel suppressio convenienter decernetur.

433. **Constitutio Capitulorum.** — Constitutionem cuiuscumque Capituli genericam exhibet *can. 393*. § 1. *In qualibet ecclesia capitulari* secundum inscriptionem capitis, proinde non religiosorum, *sint* a) *dignitates*, quae antiquitus quamdam potestatem, nunc autem honorem solum ac praecedentiam peculiares habent, b) *et canonici* communi nomine *inter quos* i. e. canonicos c) *varia officia distribuantur* sensu lato; insuper sed non de necessitate *possunt esse etiam* d) *alia minora beneficia*, quae sic vocantur eo quod sita infra canonicatus, *in uno vel pluribus gradibus* ad invicem. Consequenter ac determinate

[1] 2 Dec. 1690.

loquitur § 2. *Capitulum*, i. e. persona collegialis, *constat* a) *dignitatibus et canonicis*, cum exceptione: *nisi, ad dignitates quod attinet, aliud ex capitularibus constitutionibus* nempe: quae in erectione capitulorum datae sunt, non confundendae cum statutis capitularibus, quae in can. 410 condenda praecipiuntur, *eruatur*, i. e. « dignitates » non pertinere ad eam moralem personam; *non autem* haec constat unquam *inferioribus beneficiariis seu mansionariis* forsitan sine vero beneficio, *qui* nempe: utrique *canonicis auxilium praestant*.

Canonici autem sint vere beneficiati, praescribit enim § 3. *Canonicatus sine adnexis emolumentis ne instituantur sine speciali Apostolicae Sedis concessione*. Praescriptum absdubio providens externo decori capitularium.

434. **Numerus capitularium et erectio.** — De singulis praefatis beneficiis se occupat sequens *can. 394*. § 1. *In capitulis numeratis* i. e. quorum emolumenta in praebendas distinctas sunt fixa, *tot sint praebendati*, i. e. beneficium capitulare habentes, *quot praebendae; in non numeratis*, quorum nempe bona temporalia unum indistinctum acervum componunt, numerus capitularium constet *quot ex proventibus* Capituli *decenter sustentari posse, Episcopus*, praevie *audito Capitulo*, uti haec verba in can. 105, 1° declarantur, *iudicaverit*. Qui numerus variari potest crescentibus vel minuentibus obventionibus, prout dicitur in cap. 25 De praebendis et dignitatibus (I, 5): « Praeterea licet in ecclesia, in qua non est certus numerus praebendarum, nulla etiam vacante in canonicum quis possit assumi, cum intelligatur ad quoddam ius eligi, quod, ex electorum assensu de novo creatur, et cum electo in canonicum nascitur, et defluit cum defuncto ». Nunc temporis tamen cum iudicio Episcopi praefato.

§ 2. *Erectio* singularum *dignitatum* in quibuslibet capitulis *Sedi Apostolicae reservatur; sed* (hoc non obstante) *est in Episcopi potestate*, sub conditione: *consentiente Capitulo*, quorum verborum significatio ex cit. can. 105, 1° cognoscitur, a) *exstinctas forte dignitates* antea erectas *restituere* easdem, non alias forsan titulo, immo *et praebendis in Capitulo* numerato *iam extantibus*, utpote cum his a Sede Apostolica erecto, b) *alias* distinctas *sive canonicales sive beneficiales* prae dignitatibus *addere*. - Norma praecedens erectionem respicit: conservationem ac suppressionem ab Episcopo statuendam moderatur se-

quens § 3. *In ecclesiis cathedralibus et collegialibus insignibus* tantum (ergo quoad alias collegiales ecclesias ius commune de beneficiis servetur) *ubi adeo tenues praebendae sunt*, scilicet: beneficiorum distinctorum dotes ex quibus reditus percipiuntur a canonicis *una* simul *cum distributionibus quotidianis*, quas obventiones inferius cognoscemus, *ut sustinendo canonicorum decori plane sint impares*, *Episcopi* I° *audito Capitulo*, (can. 105, § 1°) *et* II° *impetrata Sanctae Sedis licentia*, alterutrum ex sequentibus adimpleat: a) *vel beneficia aliquot simplicia*, i. e. quae obligationes ubilibet servandas secumferunt, ac ubicumque existant, *praebendis* supra descriptis *uniant*, b) *vel*, sub conditione: *si hac ratione* nempe sub littera a) *provideri non possit*, *aliquibus praebendis suppressis*, i. e. beneficiis ecclesiarum praedictarum, *cum patronorum consensu*, solo in casu: *si de iure patronatus* non ecclesiasticorum, sed *laicorum sint*, quam distinctionem noscemus in cap. IV « de iure patronatus » tit. XXV lib. III, cum hoc effectu: *quarum fructus et proventus* ratione illarum lucrandi *reliquarum praebendarum* conservandarum *distributionibus quotidianis* percipiendis *applicentur*, consequente harum augmento, *eas* i. e. praebendas prius tenues *ad minorem numerum reducant*, hoc vero omnino servato: *ita tamen ut tot* canonice providendae *supersint*, *quot divino cultui celebrando ac dignitati Ecclesiae commode* quoad illum *respondeant*.

435. **Distributiones quotidianae constituendae.** — Quia canon debuit loqui de distributionibus quotidianis praeter praebendarum fructus existantibus, illarum constitutio ac perceptio generalis praescribitur statim ex iure praec[i]. Conc[m]. enim Trid. sic se habet in c. 3 sess. XXI de Ref.: « Cum beneficia ad divinum cultum, atque ecclesiastica munia obeunda sint constituta; ne qua in parte minuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium praestetur, statuit S. Synodus » quod praescribit *can. 395.* § 1. *In ecclesiis tam cathedralibus quam collegialibus in quibus* a) *nullae sunt quotidianae distributiones* scilicet: summae pecuniarum partialiter in dies distribuendae praebendatis, *vel* b) *ita tenues* pro singulis diebus *ut verisimiliter negligantur*, *Episcopi tertiam partem separent fructuum* scilicet: redituum, *proventuum*, *obventionum quae ex dignitatibus*, *canonicatibus*, *officiis* h. e. beneficiis cum adnexo

munere administrationis spiritualis vel temporalis, *aliisque illius ecclesiae beneficiis percipiuntur et in distributiones quotidianas convertant*. Animadvertatur verba §[1] esse praeceptiva, et huc pertinet Declaratio sequens Pont. Commissionis ad Cod. canones auth. interpretandos:[1] « 4. An vi canonis 395, § 1, Episcopus teneatur pro quotidianis distributionibus, tam in Cathedralibus quam in Collegiatis, tertiam partem fructuum separare, etiam si in dictis ecclesiis distributiones chorales, quamvis tenues, originem repetant ex privilegio Apostolico, Resp.: Affirmative ».

Alius modus adinventus fuerat a Doctoribus ad conciliandum praecedenti Tridentini capiti aliud eiusdem Concilii 3 sess. XXII de Ref., quod videbatur diversum. Hic modus praescribitur in § 2 tantum ut subsidiarius, sub conditione: *Si distributiones* prout in §° praec. *quavis de causa introduci nequeant, Episcopus in dignitates, canonicos ac beneficiarios negligentes* circa urgentem eos obligationem assistentiae divinis officiis *pecuniarias constituat mulctas* ab illis negligentibus solvendas, *quae distributionibus respondeant* in quantitate tertiae partis praedictae *earumque locum teneant* quoad ss. canonum de distributionibus praescripta. - Nempe: § 3. *Distributiones cedunt diligentibus* nempe: his qui praesentes sunt in choro, vel qui praesentibus iure aequiparantur ex can. 420, § 1, omnino i. e. a) *quavis collusione* inter capitulares b) *aut remissione* Superioris vel capitularium diligentium *exclusa:* limitatio autem sequens valde animadvertenda est ut nova: *si vero dignitates habeant proventus a massa seu bonis* forsitan distinctis singulorum *canonicorum diversos ac separatos*, in hac solum hypothesi *distributiones ab eis amissae* a) *cedunt aliis dignitatibus praesentibus, si adsint*, cum canonicorum etsi diligentium exclusione, b) *secus*, i. e. si non adsint dignitates praesentes, *fabricae Ecclesiae, quatenus indigeat*, et tunc praeferenda erit, *aut alii pio loco*, alterutri ac isti singulariter determinando ex *Episcopi arbitrio*.

Ut haec omnia exequutionem plenam consequantur, praxis iam in antecessum servata iubetur in § 4. *Ab unoquoque Capitulo, secundum sua cuiusque statuta*, de quibus infra dicetur.

[1] 16 Oct. 1919. CO. XI. 477.

unus vel plures censores, seu punctatores nominentur, appellationes muneri conformes sic descripto: *qui absentes a divinis officiis* ad quae obligantur, *quotidie notent*, ab iisdem censoribus *praestito prius* in muneris assecutione *coram Capitulo vel eius praeside* tantummodo, *iureiurando de suo munere fideliter obeundo*, hucusque praescriptum; ast *quibus Episcopus alium* i. e. unum *addere potest punctatorem*, quatenus incumbit Episcopo haec praesentiae sollicitudo; *quod si abfuerint punctatores* designati, *senior e canonicis qui adsunt*, in casu enim illo obligatur, ut *illorum vices suppleat* in notandis absentibus. Igitur de negligentium absentia semper constat.

436. **Dignitates.** — Sequuntur canones secundae partis de his qui cooptantur per beneficium praedictis ecclesiis, incipiendo a dignitatibus. - *Can. 396*. § 1. *Collatio dignitatum*, quae inferiores vel minores vocantur, et adsunt *tum in Capitulis cathedralibus tum in collegialibus, Sedi Apostolicae reservatur* exercenda per Datariam Aplcam, ad normam can. 261, ita ut ab aliis Praelatis Ecclesiae fieri valide nequeat provisio earum. Ita ex can. 1434 [1]. Ad has praeterea § 2 *Prohibetur optio*, sive in canonicis sive in altera dignitate, *reprobata contraria consuetudine*, quae proinde « ne sinatur in posterum reviviscere » ad normam can. 5, *sed salva fundationis lege* optionem forsitan disponente. Huc pertinet resp. Commiss. Pont. ad Cod. canones auth. interpretandos [2]: « 5. An optio, de qua in canone 396, § 2, censeatur prohibita, etiam ubi viget ex speciali indulto apostolico: Resp.: Affirmative ». - Et quamvis ex contextu consideravi solam dignitatis optionem, paragraphus iste indefinite loquens sic accipiendus est iuxta sequens Pontificiae Commissionis ad Codicis canones auth. interpretandos:[3] « I. Utrum prohibitio optionis per Codicem Iuris Canonici inducta, intelligenda sit tantum quoad dignitates, an etiam quoad omnes canonicatus. - Resp.: Negative ad 1[am] partem, affirmative ad 2[am] ». - De qualitatibus obtinentium eas statuit § 3. *Prima saltem dignitas*, iure praecedentiae, *in Capitulo cathedrali*, non absolute sed I° *quantum fieri potest et* II° *ceteris paribus* inter candidatos, *laurea*

[1] Can. 1434. Beneficia Sedi Apostolicae reservata ab inferioribus invalide conferuntur.

[2] 16 Oct. 1919. CO. XI, 477.

[3] 24 Nov. 1920. CO. XII, 573.

doctorali in sacra theologia vel iure canonico polleat. Idque ad Capituli decorem.

437. **Ius et officium.** — Quia primo ac fere semper a Dignitate aliqua exercetur sequens ius, additur *can. 397. Nisi aliud in statutis capitularibus caveatur*, quia tunc hoc esset servandum, *dignitatibus et canonicis* praesentibus *secundum ordinem praecedentiae ius et officium est*, quod ius ad priorem ex praesentibus dignitatibus, vel his deficientibus, ex canonicis pariter praesentibus competit, illeque insuper debet:

1° *Episcopi dioecesis vicem supplere in peragendis functionibus sacris*, v. gr. missa, vesperis, procesionibus, *in sollemnioribus anni festivitatibus*, quae in Caeremoniali Episcoporum determinantur esse huiusmodi.

2° *Episcopo residentiali proprio celebranti in pontificalibus*, nempe: ad Missan sollemnem illam accedenti *aspersorium* a) *in ingressu Ecclesiae porrigere* b) *et* dum ille ipsam celebrat *presbyteri assistentis fungi officio.*

3° *Eidem decumbenti* mortis cum periculo a) *ministrare Sacramenta* Eucharistiae « per modum Viatici » (can. 850)[1] et « Extremam unctionem » (can. 938, § 2)[2]; *defuncto iusta funebria persolvere* gerendo principalem partem quoad officium et missam;

4° *Convocare Capitulum* a) *eique praesse ac* b) *praescribere et ordinare*, quatenus in statutis desit, *quae ad chori directionem referantur;* haec vero sub n.° 4° si verificetur conditio: *dummodo dignitas sit de gremio Capituli.*

438. **Canonici theologus et poenitentiarius.** — Duo sunt in capitulis officia, de quibus statuit Conc. Trid. tum in cap. 1 sess. V sub nomine canonici *theologi*, (cum in cap. 18 sess. XXIII eadem fere decernat de officiis vel dignitatibus illis quae scholasteriae dicuntur), tum in cap. 8 sess. XXIV de canonico poenitentiario in omnibus cathedralibus ecclesiis instituendo. De his duobus incipit *can. 398.* § 1. *In nulla ecclesia cathedrali*

[1] Can. 850. Sacram communionem per modum Viatici sive publice sive privatim ad infirmos deferre, pertinet ad parochum ad normam can. 848, salvo praescripto can. 397, n. 3 et can. 514, §§ 1-3.

[2] Can. 938... § 2. Salvo praescripto can. 397, n. 3, 514 §§ 1-3 minister ordinarius est parochus loci, in quo degit infirmus; in casu autem necessitatis, vel de licentia saltem rationabiliter praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc Sacramentum ministrare potest.

proprie iuxta praec. ius Tridentinum *desit* a) *officium canonici theologi*, qui sic vocatur propter disciplinam sacram ab eo edocendam, *et, ubi id fieri poterit*, fortassis quia multi alii sacerdotes audiendis confessionibus incumbunt, b) « officium » *canonici poenitentiarii*. - § 2. *Etiam in collegialibus* quibuscumque, ac *praesertim insignibus*, quibus accenseantur ecclesiae abbatiales vel praelatitiae *nullius*, *officium canonici theologi et poenitentiarii constitui potest*. Sed nullo modo praescribitur, cum derogatione Conc. Trid. decreti (cap. 1 sess. V) circa theologum.

439. **Qualitates eorum** sic decernit *can. 399*. § 1. *Canonicus theologus et poenitentiarius*, quamvis in collegialibus instituendi, *eligantur* i. e. inter plures designentur *qui aptiores pro loci qualitate* secundum istius circumstantias respiciendas in ordine *ad propria* alteriusutrius infra describenda *munera adimplenda reperiantur; sed, ceteris paribus* qualitatibus, *praeferantur doctores in sacra theologia, si agatur de canonico theologo*, doctores *in sacra theologia* (nempe: ob partem moralem) *vel iure canonico, si de poenitentiario*, propter diversum alterutrius munus; *expedit praeterea*, et inde sequendum, nisi aliud obstet vel suadeat contrarium, *ut canonicus poenitentiarius aetatis annum tricesimum expleverit*. Revocato igitur praescripto quod in Conc. Trid. legitur: « sit annorum quadraginta ».

§ 2. *Praebenda theologalis et poenitentiaria*, quae idcirco sint canonicatus cum officio, *ne conferantur*, quin addatur clausula irritans, *nisi prius de vita, moribus, doctrina candidatorum plane* i. e. certo *constiterit* documentis, testimoniis, etc., quin examen proprie exigatur, *salva lege concursus, ubi sit constituta*: v. gr. ex Concordatis, vel lege particulari, sicut pro Italia et insulis adiacentibus ex const. « Pastoralis officii » Bened. XIII [1].

§ 3. *Canonicus poenitentiarius* solus *prohibetur aliud simul*, seu poenitentiaria retenta consequutave, *officium in dioecesi* a) *suscipere aut* b) *exercere* habitum antea vel ad supplendum habentem illud, non iam quodlibet, praeter incompatibile ad normam can. 156, sed vi huius canonis illud, *cui adnexa sit* a iure, ex institutione, vel ab homine, id est: quomodocumque *iurisdictio* proprie dicta, sed quaelibet *in foro externo*. Immo

[1] 19 Mali 1725, §§ 1, 5.

expresse cavetur in can. 367 § 3 : « Vicarii generalis munus ne committatur ipsi ». Attamen ut « irritantes aut inhabilitantes eae leges non sunt habendae », (can. 11).

440. **Officium canonici theologi.**— Conc. Trid. « piis SS. Pontificum, et probatorum Conciliorum constitutionibus inhaerens, easque amplectens, et illis adiiciens, ne caelestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus iaceat [1], statuit et decrevit » inter alia, ut Episcopi vel per deputationem praebendae in quibusdam ecclesiis capitularibus, vel alio modo providerent, ut « ipsa sacrae Scripturae lectio haberetur ». Atque id esse munus canonici theologi, hodiernis temporibus post encycl. Litteras Greg. XVI « Inter praecipuas » [2] fuit regula pluribus S. C. C. decisionibus suffulta. Hinc derivatur *can. 400.* § 1. *Canonici theologi est*, a) *diebus et horis ab Episcopo cum Capituli consilio destinatis*, b) *publice in Ecclesia* c) *explanare Sacram Scripturam:* attamen quia illuminatio sequens ex S. Scripturae doctrina devotioque ac virtutes sint praesertim scopus illarum lectionum, additur in canone : *sed Episcopus, si id utilius iudicet*, tunc solummodo, *potest eidem alia doctrinae catholicae argumenta in ecclesia explicanda* loco illius explanationis *committere*. Quod etiam Theologi nomini concordat.

Secundum verba et mentem Patrum Tridentinorum (loc. ult. cit.) statuit § 2. *Canonicus theologus munus*, quatenus potius ad scholam quam ad verbi Dei praedicationem accedit, *expleat suum* a) *ipse per se*, *vel* tantummodo *si ultra sex menses* computandos ad normam can. 34, § 2 sive « tempus sit continuum » sive « interruptum » eodem in anno ut in calendario, *fuerit impeditus* ita ut a munere exercendo excusetur, b) *propriis expensis per alium sacerdotem ab Episcopo deputandum*. Quid iuris infra illos sex menses impedimenti? Certe non potest vi iuris communis cogi ut suppleat propriis expensis per alium, servandum vero ius particulare si quod est constitutum pro illo quaesito.

Concessio facta quibusdam dioecesibus per S. Congr. Conc. nunc extenditur omnibus velut exceptionem § 1.. equidem ad mentem cap. 18 sess. XXIII de Ref. « ut cum minori impensa

[1] Cap. 1 Dec. de Ref. sess. V. — [2] 8 Maii 1844.

huiusmodi scholis Seminarii provideatur, statuit » cum Synodo Trid. § 3. *Episcopus, grari de causa* (non solum ob praedictam in Conc.Trid.) *potest canonico theologo committere, ut, loco lectionum in Ecclesia, sacras disciplinas* « quae videbuntur Episcopo expedire » *in Seminario doceat.* Exempli causa: quia lectiones illas pauci frequentant, quia desunt competentes professores sacrarum disciplinarum, etc.

441. **Officium poenitentiarii.** — Quod iam in iure praec. observabatur ex Sanctae Sedis iurisprudentia et communi Doctorum sententia, exprimit *can. 401.* § 1. *Poenitentiarius canonicus tum ecclesiae cathedralis, tum ecclesiae collegialis* pari modo *obtinet a iure* vi huius canonis ac suae legitimae possessionis facto a) *potestatem ordinariam, quam tamen aliis delegare non potest*, et est casus exceptionis § 1[1] can. 199, *absolvendi* ac vi huius canonis b) *etiam a peccatis et a censuris Episcopo* proprio *reservatis* sive per Episcopum, sive ipso iure, nam « ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus », c) *in dioecesi* quoad locum exercendi ministerium illud *extraneos quoque*, nempe: extra eandem habentes domicilium aut quasi domicilium, d) *et dioecesanos* sic dictos proprie, quatenus « suum Ordinarium (dioecesis eiusdem) sortiuntur » (can. 94), *extra territorium quoque* ipsius *dioecesis*, ubi praebendam illam possidet. Participat ergo Episcopi ordinariam iurisdictionem in sacramentali foro. - Haec igitur est potestas canonici poenitentiarii: eius obligationem subiungit § 2. *Debet* a) *in sede excipiendis confessionibus sibi in capitulari ecclesia destinata*, non alibi, *residere* c) *tempore* illo tantum *ad fidelium commoditatem, iudicio Episcopi, opportuniore;* d) *et praesto esse*, seu paratus ad ibi residendum, *iis qui ad confitenda sua peccata accedunt* ad eum in ecclesia eius praebendae *ipso quoque divinorum officiorum tempore*, quae proinde sui muneris exercitio postponere debet.

442. **Officium curae animarum.** — In aliquibus Capitulis invenitur officium parochiale, propter quod monet *can. 402. Si Capitulo adnexa sit cura animarum*, illud hanc habitualiter tantum retineat, ita ut *haec exerceatur a vicario paroeciali ad normam can. 471*, quam suo tempore docebimus.

443. **Canonicatus.** — Postquam de collatione dignitatum in capitulis actum est, atque de quibusdam specialibus officiis ca-

nones positi sunt, de collatione canonicatuum et beneficiorum minorum in capitularibus ecclesiis statuunt canones duo sequentes. - *Can. 403. Exceptis dignitatibus*, de quibus egit can. 396, *ad Episcopum*, sub cuius nomine « venit quoque Abbas vel Praelatus *nullius* » (can. 215, § 2) pro alterutrius territorio, *pertinet, audito* ad normam can. 105 *Capitulo* canonicorum forsan collegiali, tantum *conferre* libere vi huius canonis a) *omnia et singula beneficia* vera iuxta definitionem can. 1409 [1], exclusis ab hac norma « licet aliquam cum beneficiis similitudinem praeseferant » quae in can. 1412 [2] recensentur, b) *ac canonicatus in ecclesiis tum cathedralibus* respectivis *tum collegialibus* uniuscuiusque, I° *reprobata quaris contraria consuetudine*, proinde « non sinenda in posterum reviviscere » vi can. 5, *et* II° *revocato quolibet contrario privilegio* (can. 4), *sed* III° *firma contraria fundationis lege* quoad conferendi potestatem fortassis coarctatam per aliorum ius interveniendi, *et* IV° firmo *praescripto can. 1435* de beneficiis Sedi Apostolicae reservatis quae ibidem plene recensentur.

444. **Qualitates respiciendae in canonicatuum provisione.** — De clericorum qualitatibus in quadam huiusmodi collatione respiciendis adest *can. 404*. § 1. *Canonicatus* singulos ut a dignitatibus distinctos, nam subditur *Episcopus* cuius « nomine venit quoque (hic) Abbas vel Praelatus *nullius* » (can. 105, § 2 *conferat* ad normam can. praec. a) *sacerdotibus* b) *doctrina vitaeque integritate*, non tantum praeditis, sed *praestantibus*.

§ 2. *In canonicatuum collatione* iuxta § praec., *ceteris paribus* inter candidatos, *ratio habeatur illorum* i. e. praeferantur a) *qui doctores*, non tantummodo licentiati, *in sacra theologia vel iure canonico renuntiati fuerint in aliquo athenaeo*, proinde supponitur ex merito, non aliter, b) *vel laudabiliter* non iam qualitercumque *ministerium ecclesiasticum* v. gr. curae parochialis, praedicationis, vel confessionum audiendarum, *aut ma-*

[1] Can. 1409. Beneficium ecclesiasticum est ens iuridicum a competente ecclesiastica auctoritate in perpetuum constitutum seu erectum, constans officio sacro et iure percipiendi reditus ex dote officio adnexos.

[2] Can. 1412... 1° Vicariae paroeciales non in perpetuum erectae; - 2° Cappellaniae laicales, quae scilicet erectae non sunt a competente auctoritate ecclesiastica; - 3° Coadiutoriae cum vel sine futura successione; - 4° Pensiones personales; - 5° Commenda temporaria, idest: concessio reditum alicuius ecclesiae aut monasterii alicui facta ita ut, eo deficiente, reditus ipsi ad ecclesiam vel monasterium revertantur.

gisterium item cum laude *exercuerint*, c) simili *firmo praescripto can. 130*, § 2 de sacerdotibus « qui expleto studiorum curriculo in annualibus per triennium periculis magis praestiterunt ».

445. **Possessionis effectus.** — Iura quae provisi consequuntur et a quonam tempore edicit *can. 405*, § 1. *Dignitates, canonici et beneficiarii capta legitime beneficii* (per collationem) *sui possessione* capienda *ad normam can. 1443-1445* ibi explicandam, *statim pro gradu* suo diversimode acquirunt, *praeter* a) *insignia ac privilegia propria* singulorum et capitulorum, b) *scamnum* seu locum *in choro* determinatum regulis praecedentiae, c) *ius percipiendi fructus ac distributiones* ad beneficium suum pertinentes, d) *ac vocem in capitulo, ad normam can. 411*, § 3 tunc declarandam, scilicet: exclusis ut plurimum beneficiatis, et alicubi dignitatibus.

Obligationem implendam possessionis occasione memorat § 2. *De fidei professione ab ipsis ante captam possessionem emittenda serretur praescriptum can. 1406-1408.*

446. **Canonici ad honorem.** — De aliis clericis qui ad Capitularem ecclesiam pertineant, quin beneficium in eadem possideant, sunt duo seq. canones, qui statuta Leonis XIII in Apleis. litt. « Quum illud proprium » fere ad verbum integre transcribunt. - *Can. 406*, § 1. *Episcopo, non autem Vicario generali* simpliciter, hinc ei non dandum speciale circa id mandatum, *nec Vicario Capitulari*, a) *ius est canonicos ad honorem nominandi*, clericos *sive dioecesanos sive extra-dioecesanos* scilicet alteri dioecesi incardinatos, exercendum b) *cum consilio Capituli* non semper cathedralis, sed *cui canonicus est adscribendus*, circa quem iuris usum monitio sequitur obligans: *sed Episcopus raro* quoad frequentiam *et caute hoc iure utatur*. - De clericis extra-dioecesanis servandus etiam § 2. *Sacerdotem alienae dioecesis* (nec huius clericus in sacris est canonicus ad honorem nominandus) *canonicum ad honorem nominaturus*, hic praevie ad nominationem, a) *praeter Capituli sui*, non semper cathedralis, sed dioecesani ut in §°. praec. *consilium*, b) *Ordinarii, cui subiectus* i. e. subditus *est nominandus, assensum impetret*, i. e. consensum obtineat *sub poena nominationis irritae*, c) *eumdemque Ordinarium*, item praevie absque tamen irritationis poena, *insignia edoceat ac privilegia quorum usum nominandus exinde*

habiturus sit. - Aliamque limitationem prae oculis in casu habendam tradit § 3. *Canonici ad honorem extra dioecesim in qua nominati sunt degentes, numero sint tertia parte minores canonicis titularibus*: non vero complexive, sed ad normam litt. apost. Leonis XIII, n. III, « cunctis canonicis a Pontificiis Constitutionibus » vel iure «respectivae Basilicae, sive Ecclesiae Metropolitanae, aut Cathedrali, vel Collegiatae adsignatis » et qui de facto existant titulares.

447. **Illorum iura.** — Iura, quae obtinent per nominationem canonici ad honorem, habent limites ex *can. 407*. § 1. *Canonici ad honorem alicuius basilicae* v. gr. S. Petri, S. Mariae Maioris, *vel ecclesiae collegialis almae Urbis*, a) *privilegiis et insignibus uti possunt tantum intra eiusdem basilicae vel collegiatae ecclesiae eiusque filialium ambitum*, solum intra ecclesias; *canonici vero ad honorem aliarum ecclesiarum* i. e. capitularium *extra Urbem*, b) *privilegiis et insignibus utantur in dioecesi tantum ubi nominati sunt*, sicut canonici titulares eiusdem ecclesiae uti possunt, c) *non autem extra dioecesim*, cui absolutae prohibitioni litt.[m] apost.[m] Leonis XIII apposita est restrictio: *nisi ad normam can. 409*, § *2*, videlicet :quando « Episcopum comitentur, vel Episcopum aut Capitulum repraesentent in Conciliis aliisve solemnitatibus ».

§ 2. *Canonici ad honorem* a) *praeter insignia et privilegia seu* quae simul vocantur *iura honorifica* b) *obtinent etiam scamnum in choro*. Ibi ergo iure assistunt tamquam canonici.

448. **Capitulorum iura honorifica.** — De iuribus honorificis Capitulorum inter se, atque capitularium ad invicem ordinat *can. 408*. § 1. *Capitulum cathedrale praecedit* a) *collegiali* simpliciter, b) *etiam insigni* (ubicumque) c) *in ipsa quoque collegiali ecclesia*, et merito utpote senatus Episcopi; *Capitulum insigne praecedit* ea de causa *non insigni; in eodem Capitulo, salvis peculiaribus statutis, vel legitimis consuetudinibus*, i. e. utrisque praevalentibus, (quae considerandae sunt tamquam exceptiones) *dignitates, servato inter se praecedentiae ordine*, qui vel a dignitate ipsa iure petatur, vel secundum ius commune de praecedentia. *praecedunt canonicis; canonici antiquiores*, et exponitur: *qui nempe prius possessionem ceperunt, posterioribus; canonici titulares, honorariis; honorarii beneficiariis;* exceptio praedictae normae sequitur: *dignitates vero aut capitulares* (i.

e. canonici, ut videbimus) *charactere episcopali ornati omnibus* quibuscumque *dignitatibus ac canonicis in presbyterali tantum ordine constitutis praecedunt*, consecrationis receptae iusta de causa. - Pro quibusdam capitulis deservit specialis § 2. *In capitulis in quibus habentur distinctae praebendae presbyterales, diaconales, subdiaconales*, de quibus mentionem facit Conc. Trid. in cap. 4° sess. XXII de Ref., *servetur praecedentia ordinis* inter eos qui diversas illas obtinent; *et in eodem ordine* scilicet: presbyterali, diaconali, subdiaconali, servanda est *praecedentia receptionis in ordinem*, idest: per consequutionem praebendae illius ordinis, *non autem* receptionis *in Capitulum* forsan cum provisione praebendae inferioris ordinis.

449. **Vestis choralis ac insignia.** — *Can. 409.* § 1. *In unaquaque ecclesia tum cathedrali tum collegiali*, ergo in utraque inveniri queunt cooptati, *qui in dignitate episcopali sunt constituti deferant in choro vestem episcopalem: ceteri omnes, dignitates, canonici, et beneficiarii, vestem sibi in bulla erectionis* capituli *assignatam vel apostolico indulto concessam: secus* i. e. illam non induentes, quamvis choro intersint, *censeantur tanquam absentes.*

Quod servandum etiam est a Vicario generali, in quo casu retinet praecedentiam ipsi attributam per can. 370 « etiam in choro », idest: « in consessu officium divinum in loco chori peragentium », iuxta resolutionem S. Congr. Concilii ob rationes ibi scite adductas,[1] scilicet: ad Dubium: « An ius praecedentiae super omnibus dignitatibus et canonicis ecclesiae cathedralis spectet Vicario generali in choro veste canonicali induto? Emmi Patres respondendum censuerunt: Affirmative ».

§ 2. *Vestem choralem aut specialia insignia capitularia adhibere possunt* etiam singulatim a) *in tota dioecesi in qua est Capitulum*, illam in choro divinisque officiis, haec pro ipsorum qualitate etiam extra divina officia, *sed, reprobata contraria consuetudine*, quae proinde « non sinatur in posterum revivisc ere » ad normam can. 5, b) *non extra dioecesim*, cum exceptione vigente quoque pro canonicis ad honorem: *nisi* a) *vel Episcopum comitentur* b) *vel Episcopum aut Capitulum repraesentent in Conciliis aliisve solemnitatibus.*

Incipiunt canones qui Capitulorum obligationes ac singularum eorum personarum praescribunt.

[1] 17 Maii 1919. CO. XI, 354.

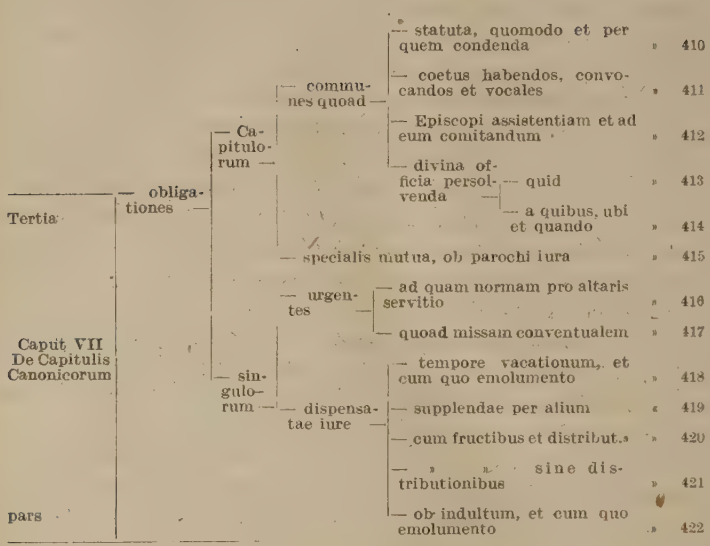

CAN. 410. - § 1. Sua cuique Capitulo statuta ne desint, ob omnibus dignitatibus, canonicis, beneficiariis religiose servanda.

§ 2. Statuta capitularia, per legitimum actum capitularem condita, approbanda subiiciantur Episcopo, sine cuius auctoritate postea nec abrogari possunt nec mutari.

§ 3. Si Episcopo edicente ut statuta conficiantur, Capitulum id praestare neglexerit, exacto sexto ab intimatione mense, Episcopus eadem conficiat imponatque Capitulo.

CAN. 411. - § 1. Stato tempore ac loco conveniat canonicorum coetus de suae ecclesiae et Capituli negotiis acturus; alii praeterea conventus haberi poterunt, quoties id aut Episcopo aut Capituli praesidi aut maiori canonicorum parti expedire videatur.

§ 2. Ad habendum coetum ordinarium non est necessaria specialis convocatio; quae tamen ad extraordinarium requiritur, et facienda est secundum statuta capitularia.

§ 3. In capitulis vocem habent canonici, exclusis honorariis, et dignitates, si una cum canonicis Capitulum constituant ad normam can. 393, § 2.

CAN. 412. - § 1. Canonici sive ecclesiae cathedralis sive collegialis Episcopo sollemniter Missam celebranti aut alia pontificalia exercenti, etiam in aliis ecclesiis civitatis aut suburbii, ab eodem invitati, assistere et inservire debent, dummodo iudicio Episcopi sufficiens canonicorum et ministrorum in ecclesia numerus maneat: et eundem accedentem ad ecclesiam cathedralem et redeuntem comitari ad normam Caeremonialis Episcoporum.

§ 2. Episcopus potest duos e Capitulo sive cathedrali sive collegiali assumere ac retinere ut sibi in ecclesiastico ministerio ac dioecesis servitio assistant.

CAN. 413. - § 1. Quodlibet Capitulum obligatione tenetur quotidie divina officia in choro rite persolvendi, salvis fundationis legibus.

§ 2. Divinum officium comprehendit psalmodiam horarum canonicarum et celebrationem cum cantu Missae conventualis, praeter alias

Missas vel secundum rubricas Missalis vel ex piis fundationibus celebrandas.

§ 3. Missam conventualem sine cantu celebrare licet hebdomadario, cum in ecclesia, pontificali ritu, Episcopus vel alius loco Episcopi celebrat.

CAN. 414. - Omnes et singuli qui chorale beneficium obtinent, tenentur in ipso choro divina officia persolvere singulis diebus, nisi servitium per *turnum* a Sede Apostolica aut fundationis legibus fuerit indultum.

CAN. 415. - § 1. Si ecclesia cathedralis aut collegialis simul sit paroecialis, relationes iuridicae inter Capitulum et parochum reguntur normis quae sequuntur, nisi aliud ferat aut Sedis Apostolicae indultum aut particularis conventio in erectione paroeciae inita et a loci Ordinario legitime probata.

§ 2. Ad parochum spectat:

1° Applicare Missam pro populo et, debito tempore, praedicare ac christianam doctrinam fideles edocere;

2° Custodire libros paroeciales et ex iis attestationes extrahere;

3° Functiones paroeciales peragere de quibus in can. 462. Iusta funebria, in ecclesia ad normam iuris peragenda, non exclusa Missa exsequiali, persolvere ad Capitulum pertinet tantum in casu quo de funere agatur alicuius dignitatis, vel canonici, etiam honorarii tantum, vel beneficiarii;

4° Alias functiones non stricte paroeciales peragere quae in paroeciis fieri solent, modo non impediatur chorale servitium, nec Capitulum easdem functiones peragat;

5° Eleemosynas in bonum paroecianorum colligere, easdem directe vel indirecte oblatas recipere, administrare et secundum offerentium voluntatem distribuere.

§ 3. Ad Capitulum spectat:

1° Custodire sanctissimum Eucharistiae Sacramentum; sed altera sacri ciborii clavis apud parochum servari debet;

2° Invigilare ut in functionibus a parocho in capitulari ecclesia peragendis leges liturgicae observentur;

3° Ecclesiae curam habere eiusque bona administrare cum piis legatis.

§ 4. Nec parochus capitulares nec Capitulum paroeciales functiones et munera impediat; exorto autem conflictu, quaestionem dirimat loci Ordinarius, qui in primis curare debet ut catechetica instructio et Evangelii explicatio hora fidelibus commodiore semper habeatur.

§ 5. Non solum Capitulum impedire nequit parochum in exercenda paroeciali cura, sed insuper sciant capitulares se ex caritate teneri, maxime si designati coadiutores desint, eidem adiutricem operam navare, secundum modum ab Ordinario loci determinandum.

CAN. 416. - In statutis capitularibus iusta designetur norma, ad quam canonici et beneficiarii in servitio altaris fungantur per turnum tum officio celebrantis tum etiam ministerio diaconi ac subdiaconi, exclusis tamen ab hoc ministerio dignitatibus, canonico theologo, poenitentiario et, si praebendae distinctae habeantur, canonicis ordinis presbyteralis.

CAN. 417. - § 1. Missa conventualis applicanda est pro benefactoribus in genere.

§ 2. Capitularis infirmitate detentus non tenetur eleemosynam praebere sacerdoti capitulari, qui ipsius vicem supplet in Missae conventualis celebratione et applicatione, nisi statuta capitularia vel particularis consuetudo aliud ferant.

§ 3. Servari potest consuetudo praebendi stipem celebranti vel ex cumulo distributionum vel ex reditibus omnium praebendarum per contributum.

CAN. 418. - § 1. Reprobata contraria consuetudine, canonici ac beneficiarii quotidiano choro adstricti, possunt singuli abesse tres tantum menses in anno, sive continuos sive intermissos, dummodo propriae ecclesiae statuta aut legitima consuetudo servitium diuturnius non requirant.

§ 2. Sine causa legitima et spe-

ciali Episcopi licentia nec feriari licet Quadragesimae et Adventus tempore, aut in praecipuis anni sollemnitatibus de quibus in can. 338, § 3; nec permittitur uno eodemque tempore capitulares ultra tertiam partem abesse.

§ 3. Tempore vacationum omne genus distributiones amittuntur, non obstante remissione ab aliis capitularibus facta; sed percipiuntur prebendae proventus aut duae tertiae distributionum partes, si omnes praebendae proventus in distributionibus consistant.

CAN. 419. - § 1. In ecclesiis in quibus non omnes simul choro intersunt, qui ad eum adstringuntur nequeunt per alium huic obligationi satisfacere, nisi in casibus particularibus, iusta ac rationabili de causa, et modo substitutus eodem tempore servitio chori non sit adstrictus, et sit in eadem ecclesia canonicus, si agatur de supplenda vice canonici, beneficiarius, si de beneficiarii; qui vero ad chorum non adstringuntur, obligatione residendi in loco beneficii non tenentur per dies quibus a choro absunt.

§ 2. Si quis eodem die urgeatur onere utriusque Missae et pro populo et conventuali, hanc ipse celebret applicetque per se, illam per alium vel per se die sequenti.

CAN. 420. - § 1. Ita excusantur a choro ut percipiant fructus praebendae ac distributiones quotidianas:

1° Capitulares *iubilati* ad normam can. 422, § 2;

2° Canonicus theologus singulis diebus quibus suo munere fungitur;

3° Canonicus poenitentiarius dum tempore chori vacat confessionibus audiendis;

4° Vicarius paroecialis aliusve e Capitulo sive parochus sive coadiutor ab Episcopo deputatus, dum paroecialibus vacat officiis;

5° Qui infirmitate aliove physico impedimento choro prohibentur assistere;

6° Qui pontificia legatione alibi funguntur aut personae Romani Pontificis actu inserviunt;

7° Qui piis exercitiis vacant ad normam can. 126; quo tamen indulto semel tantum in anno chori servitio liberantur;

8° Accedentes una cum Episcopo aut eiusdem vice ad visitanda Limina Apostolorum;

9° Qui ab Episcopo vel Capitulo mittuntur ad Concilium Oecumenicum, plenarium, provinciale aut Synodum diocesanam;

10° Qui de Capituli consensu, non contradicente Episcopo, absunt a choro ob Capituli seu propriae ecclesiae utilitatem;

11° Qui Episcopo sacra peragenti assistunt ad normam can. 412, § 1;

12° Qui Episcopum comitantur in visitatione dioecesis vel visitationem ipsam eius nomine et mandato peragunt;

13° Qui operam navant conficiendis processibus in causis de quibus in can. 1999 seqq., vel uti testes in his causis vocati sunt, pro diebus et horis quibus hoc officium praestant;

14° Parochi consultores, examinatores et iudices synodales, dum proprio munere funguntur.

§ 2. Distributiones vero quae *inter praesentes* dicuntur, ii tantum percipiunt, qui in § 1, nn. 1, 7, 11, 13, enumerantur, nisi obstet fundatorum expressa voluntas.

CAN. 421. - § 1. Excusantur a choro, sed percipiunt praebendae fructus duntaxat, non autem distributiones:

1° Qui de licentia Ordinarii loci publice docent in scholis ab Ecclesia recognitis sacram theologiam aut ius canonicum;

2° Dantes operam studio sacrae theologiae aut iuris canonici in publicis scholis ab Ecclesia probatis, de Ordinarii licentia;

3° Vicarius Capitularis, Vicarius Generalis, officialis ac cancellarius, si de gremio sint, dum suis muneribus vacant;

4° Canonici qui Episcopo inserviunt ad normam can. 412, § 2.

§ 2. Quod si omnes praebendae fructus consistant in distributionibus, vel adeo sint tenues ut tertiam distributionum partem non attingant, tunc memorati omnes duas tantum tertias partes distributionum lucrantur, cumulatas ex

fructibus praebendae ac distributionibus.

CAN. 422. - § 1. Praebenda fruentes ab Apostolica tantum Sede impetrare possunt indultum emeriti seu, ut aiunt, *iubilationis* post continuum et laudabile quadraginta annorum in eadem vel distinctis ecclesiis eiusdem civitatis vel saltem dioecesis chori servitium.

§ 2. Iubilatus, etiamsi in loco beneficii non resideat, percipit tum fructus praebendae tum distributiones etiam inter praesentes, nisi, obstent expressa fundatorum vel oblatorum voluntas, ecclesiae statuta aut consuetudo.

§ 3. Ius optandi, si ex lege fundationis competat, non est capitulari iubilato.

450. **Statuta capitularia.** — *Can. 410.* § 1. *Sua cuique Capitulo statuta* i. e. normae de communi consensu editae *ne desint, ab omnibus dignitatibus, canonicis, beneficiariis religiose servanda.* Quae proinde quatenus « omnes, uti singulos tangant, ab omnibus probari debent » communiter, vi can. 101, § 1, 2°. - § 2. *Statuta capitularia*, eo quod debent esse a) *per legitimum actum capitularem condita*, i. e. ad normam can. 101, § 1, et convocatione facta et praesidatu exercito ad normam canonis 397, 4°, b) *approbanda subiiciantur Episcopo*, in cuius potestate est posita approbatio illa secundum eius prudens arbitrium, *sine cuius auctoritate* proinde c) *postea nec abrogari possunt* etiam quoad singulos articulos, *nec mutari.*

§ 3. *Si Episcopo* a) *edicente, ut statuta conficiantur*, quae approbari queant, (atque ille ut canones urgens debet opportune illud edicere), b) *Capitulum id praestare neglexerit*, hoc est: culpabiliter iuxta prudens iudicium, c) *exacto sexto ab intimatione mense* « continuo » ad normam can. 35 [1], et supputatione facta ad normam can. 34, § 3, 1°, 3°., *Episcopus eadem* d) *conficiat imponatque Capitulo.* Id proinde servare ipsa debet, dato recursu tantum cum effectu devolutivo, si eadem sentiat nimis onerosa vel irrationabilia.

451. **Sessiones capitulares.** - Praeter sessiones ad statuta capitularia conficienda, de aliis sessionibus atque vi eorum loquitur *can. 411.* § 1. *Statuto tempore ac loco conveniat canonicorum coetus* absque beneficiariis et mansionariis *de suae ecclesiae et Capituli negotiis acturus*, et hae sunt ordinariae sessiones; *alii praeterea conventus haberi poterunt* extra ordinem, *quoties id* uni ex tribus, scilicet: *aut* a) *Episcopo*, etiam de capitulo canonicorum collegialis ecclesiae convocando, b) *aut Capituli* convocandi *praesidi* determinando ad normam can. 397, 4°, *aut*

[1] Can. 35. Tempus *utile* illud intelligitur quod pro exercitio aut prosecutione sui iuris ita alicui competit ut ignoranti aut agere non valenti non currat; *continuum*, quod nullam patitur interruptionem.

c. maiori canonicorum parti expedire videatur. Quo in postremo casu requirendus esset praeses iuxta praecedentiae ordinem vi et can. et n[1]. proxime citatorum, ut convocaret, idque renuentibus primo et subsequentibus, ille qui est primus in maiori parte desiderantium illud posset convocationem facere, praedictis que absentibus praeesse. - Atque sic facere oportet ad normam § 2. *Ad habendum coetum ordinarium non est necessaria specialis convocatio*, eo quod coetus ille habendus omnibus innotescit; *quae tamen* e contraria ratione *ad extraordinarium requiritur, et facienda est secundum statuta capitularia*, etiam pro tertio §[1]. 1[1]. casu, si haec de illo quidquam caveant. Cavere igitur debent haec de convocationis modo, ac statuant oportet de tempore ac loco habendi capituli. - De capituli membris statuit § 3. *In capitulis vocem habent* a) *canonici* titulares, *exclusis honorariis*, cum illis tamen b) *et dignitates*, sub conditione: *si una cum canonicis Capitulum constituant ad normam canonis 393*, § 2: nempe: « nisi aliud ex capitularibus constitutionibus eruatur ». Quam clausulam restringendam esse ad dignitates, certum est ex responsione sequenti Pont. Commiss. ad Codicis canones auth. interpretandos: [1] « II. Utrum ad normam can. 411, § 3, in capitulis vocem habeant beneficiati et mansionarii, si id eis competat *tantum* ex statutis capitularibus. - Resp.: Negative, seu post publicationem Codicis beneficiatos et mansionarios vocem in capitulis amplius non habere, si id eis competebat *tantum* ex statutis capitularibus ».

452. **Capituli obligationes erga Praelatum.** - Obligationes Capituli cuiusque erga Episcopum traduntur in *can. 412*, § 1. *Canonici* disiunctive *sive ecclesiae cathedralis sive collegialis* I° *Episcopo* a) *solemniter missam celebranti* b) *aut alia pontificalia exercenti*, hoc est: « sacras functiones peragenti quae ex legibus liturgicis requirunt insignia pontificalia, idest baculum et mitram » (can. 337, § 2); non autem ubilibet ipsa exerceat Episcopus, sed praeterquam in capitulari ecclesia canonici eiusdem, c) *etiam in aliis ecclesiis civitatis aut suburbii*, non ultra hos terminos, d) *ab eodem invitati* praedicti, ut supra dictum est disiunctive, quod fieri vel minus ex prudentia pendet, his omnibus supposits, canonici e) *assistere et inservire debent*, f) *dummodo iudicio Episcopi sufficiens canonicorum et ministrorum in*

[1] 24 Nov. 1920, CO. XII, 573.

Ecclesia capitulari numerus maneat: canonici autem ecclesiae cathedralis, ut ex sequentibus infertur, debent II°, *et eundem* i. e. Episcopum *accedentem ad Ecclesiam cathedralem et redeuntem comitari ad normam Coeremonialis Episcoporum.*

Imo § 2 *Episcopus potest duos e Capitulo* alterutro *sive cathedrali, sive collegiali*, ad eius libitum, *assumere* per designationem *ac retinere* velut segregatos a Capitulo in hunc finem, *ut sibi in ecclesiastico ministerio* sacrarum functionum, praedicationis, sacramentorum administrationis, *ac dioecesis servitio* tamquam Pastori *assistant.*

453. **Quoad divinum cultum.** Obligationem capitulorum quoad divinum cultum explicat *can. 413.* § 1. *Quodlibet Capitulum obligatione tenetur* a) quoad tempus *quotidie* b) *divina officia* c) quoad locum *in choro persolvendi*, secundum illius naturam iuridicam in can. 391, *salvis fundationis* etiam futurae *legibus*, quae praescripto canonis « oppositae (non) abrogantur, cum expresse (id) caveatur » (can. 6, 1°), et severiores sunt quoque servandae.

Quid sit materia obligationis praedictae exponit § 2. *Divinum officium comprehendit* a) *psalmodiam horarum canonicarum*, quas recensuimus in can. 135, et saltem ipsas recitando elata voce, b) *et celebrationem cum cantu Missae conventualis*, nempe: cum Capituli interventu, et quae conveniat currenti officio, c) *praeter alias Missas vel secundum rubricas Missalis vel ex piis fundationibus celebrandas* cum eiusdem praesentia et modo debito servato.

Quia vero Missa cum cantu per hebdomadarium esset celebranda, exceptionem tradit § 3. *Missam conventualem* i. e. convenientem officio currenti *sine cantu celebrare licet hebdomadario, cum* a) *in ecclesia capitulari*, b) *pontificali ritu, Episcopus* c) *vel alius loco Episcopi*, quamvis ritu non pontificali, *celebrat*. Et in hoc casu de missa per hebdomadarium celebranda sine cantu intelligendus §^us^ 1us can. 417.

454. **Capitularium obligatio choralis.** — Cum praedicta Capitulorum obligatione logice connectitur capitularium obligatio eadem, quam ordinat sequens *can. 414. Omnes et singuli qui chorale beneficium* i. e. cum chorali obligatione *obtinent, tenentur vi huius canonis*, nisi legitime excusentur, a) *in ipso choro* b) *divina officia persolvere* c) *singulis diebus*, nempe sunt parti-

cipes totius obligationis can. 413, *nisi servitium per turnum* dimidiae vel tertiae partis canonicorum ac beneficiariorum alternatim, *a Sede Apostolica aut fundationis legibus* tantummodo *fuerit indultum* equidem contra ius.

455. **Relationes iuridicae quandoque.** — Occasione choralis obligationis, pro quibusdam Capitulis fuit necessario adiectus *can. 415*, § 1. *Si ecclesia cathedralis aut collegialis simul sit paroecialis, relationes iuridicae inter Capitulum et parochum reguntur normis quae sequuntur* generalibus, et quae patiuntur sequentes exceptiones, videlicet: *nisi aliud ferat aut* I° *Sedis Apostolicae indultum* aliter vel contrarium statuens, *aut* II° *particularis* a) *conventio in erectione paroeciae inita* cum capitulo per parochum, quando fuerit b) *et a loci Ordinario legitime probata*. - Uno igitur alteraque deficientibus, serventur hae normae: § 2. *Ad parochum spectat*: 1° *Applicare Missam pro populo et debito tempore praedicare ac christianam doctrinam fideles edocere*: ad normam can. 466 et can. 1344 [1] et Cap. I Tit. XX Lib. III. - 2° *Custodire* a) *libros paroeciales* ad normam can. 470 b), *et ex iis attestationes extrahere* iuxta can. 384. - 3° *Functiones paroeciales peragere, de quibus in can. 462*. Ibi ad n. 3m exceptiones sunt positae, atque n. 7°, etiam in ordine ad Capitulum; scilicet: « nisi agatur de ecclesia capitulari et Capitulum has functiones peragat ». Demum n. 5°, exceptio accidit, quae in can. praesenti 415 additur 3°... *Iusta funebria*, restrictim *in ecclesia* capitulari solum *ad normam iuris*, videlicet: cann. 1216, 1220 [2]: *peragenda, non exclusa Missa exsequiali, persolvere ad Capitulum pertinet*, non semper, sed *tantum in casu quo de funere agatur alicuius dignitatis*, (quamvis hae « una cum cano-

[1] Can. 1344. § 1. Diebus dominicis ceterisque per annum festis de praecepto proprium cuiusque parochi officium est, consueta homilia, praesertim intra Missam in qua maior soleat esse populi frequentia, verbum Dei populo nuntiare.

§ 2. Parochus huic obligationi nequit per alium habitualiter satisfacere, nisi ob iustam causam ab Ordinario probatum.

§ 3. Potest Ordinarius permittere ut solemnioribus quibusdam festis aut etiam, ex iusta causa, aliquibus diebus dominicis concio omittatur.

[2] Can. 1216. § 1. Ecclesia in quam cadaver pro funere transferri debet, ex iure ordinario est ecclesia propriae defuncti paroeciae, nisi defunctus aliam funeris ecclesiam legitime elegerit. § 2. Si defunctus plures habuerit paroecias proprias, ecclesia funeris est ecclesia paroeciae in cuius territorio decessit.

Can. 1220. Beneficiarii residentiales ed ecclesiam sui beneficii transferendi sunt, nisi aliam sibi elegerint ecclesiam funeris.

nicis Capitulum non constituant » secundum exceptionem can. 393, § 2), *vel canonici* funus sit peragendum, *etiam honorarii tantum, vel beneficiarii* ecclesiae capitularis; atque omnia haec liquent magisque patebunt ubi de parochis. Sequitur *4° Alias functiones* a) *non stricte paroeciales*, communes aliis ecclesiis ac sacerdotibus, *peragere* b) *quae in paroeciis fieri solent*, v. gr. propter associationem Doctrinae Christianae ac Filiarum Mariae, expositiones cum benedictione Ssmi. Sacramenti ex causa publica fortassis extraordinaria, functiones indictas paroeciis ab Episcopo, harum quaelibet ad parochum spectat sub conditionibus a) *modo non impediatur chorale servitium*, quia ecclesia collegialis est, atque b) *nec Capitulum easdem functiones peragat*. Itaque istud praeferendum est, illae autem functiones in aliis paroeciis solitae non omittendae. Et sic salva manet generalis norma S. R. C. in Baionen. [1]. « IV. Utrum in Ecclesia Cathedrali, quae simul est Parochialis, functiones cultus divini ut Expositiones et Benedictiones Ssmi., spectent ad Capitulum, an ad Parochum? - Ad IV. Functiones in Ecclesia cathedrali, quae simul est Parochialis, spectant ad Capitulum, excepta tamen Sacramentorum administratione ». - Patet quod in can. sequitur *5° Eleemosynas in bonum paroecianorum* a) *colligere*, ipsas expostulando, b) *easdem directe vel indirecte* in eumdem tamen finem *oblatas recipere*, c) *administrare* omnes praedictas d) *et secundum offerentium voluntatem distribuere*. - § 3. *Ad Capitulum spectat: 1° Custodire sanctissimum Eucharistiae Sacramentum; sed altera sacri ciborii clavis apud parochum servari debet*. Quae norma etsi verbotenus adversari videatur, contraria non est dicenda responsioni S. R. C. in Baionen. cit. « Ad III. Etsi cura et custodia Ssmi. Sacramenti pertineat ad Parochum iuxta consuetudinem Ecclesiarum, attamen Capitulum invigilet ut res sacrae rite expleantur ». Ei ergo principaliter illa custodia imminet. - Cui responsioni connectitur alia « ad V. Affirmative ». Quae respondet Dub. « V. Anne Magister Caeremoniarum Cathedralis ius habeat et obligationem curandi ut regulae liturgicae observentur etiam extra Chorum, in exsequiis et in administratione Baptismi et Matrimonii et omnibus parochialibus functionibus? ». Quae responsio magis universaliter inserta est in ca-

[1] 13 Sept. 1879.

none, dum ait: 2° *Invigilare ut in functionibus a parocho in capitulari ecclesia*, cui adnexa est illius cura, *peragendis leges liturgicae observentur*; - 3° *Ecclesiae* capitularis materialiter consideratae a) *curam habere* b) *eiusque* ut entis iuridici *bona administrare* c) *cum piis legatis*.

Ut vero debita pax Capitulum inter et parochum in functionibus custodiatur, monet statuens § 4. *Nec parochus capitularis* « functiones » *nec Capitulum parocciales functiones* id est: exercitia divini cultus *et munera* parochi quaelibet *impediat*; *exorto autem conflicta* facile inter homines, *quaestionem dirimat loci Ordinarius*, veluti Praelatus equidem proximior pro secura informatione, atque ut extraneus conflictui pro sollicita solutione, *qui in primis curare debet ut catechetica instructio et Evangelii explicatio* adeo inculcata in respectivo Lib'. III Titulo *hora fidelibus commodiore semper habeatur*, pro quibus faciendae sunt.

Consequens monitio additur in § 5. *Non solum Capitulum impedire nequit parochum in exercenda parocciali cura*, quod deservit ut norma Ordinario loci quaestionem ut supra dirimenti, *sed insuper sciant capitulares se* chori servitio non esse contentos, sed *ex caritate* in animarum bonum *teneri*, *maxime si designati coadiutores desint*, in contrario enim casu faciliter excusarentur, *eidem* parocho *adiutricem operam navare*, non qualitercumque pro libitu, sed *secundum modum ab Ordinario loci determinandum*. Et sic zelus absque scientia vitetur.

456. **Servitium altaris.** - Quoad servitium altaris per eos qui ecclesiae capitulari sunt incorporati, circa munera in illo diversa agit *can. 416. In statutis capitularibus iuxta*, i. e. cum distributiva iustitia et servato iure, *designetur norma* diversa secundum capitulorum circumstantias, *ad quam* a) *canonici* nempe: capitulum constituentes b) *et beneficiarii in servitio altaris*, sive in solemni aut conventuali missa, sive in vesperis, etc. *fungantur per turnum*, successive inter ipsos a) *tum officio celebrantis* indeque hebdomadarii, b) *tum etiam* seu praeter illud *ministerio diaconi ac subdiaconi*; regula generalis sic limitanda, *exclusis tamen ab hoc ministerio* scilicet: ut antea, diaconi et subdiaconi, non ergo ab « officio celebrantis », omnino a *dignitatibus*, b) *canonico theologo*, c) *poenitentiario et*, sub conditione: *si praebendae distinctae habeantur*, quod decla-

ratum manet in can. 408, § 2, atque tunc solum exclusis pariter d) *canonicis ordinis presbyteralis* ex huiusmodi praebenda.

Norma generalis concordat, determinans Patrum Tridentinorum mentem, Dec°. Conc. Trid.[1] sic expresso: «cogantque Episcopi eos qui... dignitates... Praebendas... ac quaelibet alia beneficia in dictis ecclesiis cathedralibus vel collegiatis obtinent aut in posterum obtinebunt, quibus onera varia sunt annexa, videlicet, ut alii missas, alii evangelium, alii epistolas dicant seu cantent; diebus statis dictos Ordines per se ipsos exercere, ac cetera omnia officia, quae debent, in cultu divino praestare, sub eisdem, et aliis, etiam gravioribus poenis arbitrio eorum imponendis». - Exclusio autem Dignitatum a quibusdam ministeriis iam decretum fuerat a S. R. C. in Calaguritana: «In Ecclesia Dei ordo praecipue servandus est. Itaque cum maxime indecens sit, maiores inferioribus ministrare»; censuit S. C. quod, «celebrantibus Canonicis seu Portionariis, Dignitates praedictae neque Evangelium neque Epistolam cantare debent; quae Dignitates celebranti Episcopo assistere et inservire tenentur»[2]. Videlicet: ad normam Coerem. Episcoporum L. I, c. VIII, n. 1: «Episcopo, sive ipse Missam celebret, vel ad Vesperas officium faciat, vel si illis tantummodo sit praesens, convenit duos assistere Canonicos, qui, si in Ecclesia sunt distincti ordines, seu praebendae Presbyterales, et Diaconales, erunt duo primi Canonici, ex ordine Diaconali. Quod si forte in aliqua Ecclesia, nec dignitates, neque ordines distincti essent, tunc erunt duo primi Canonici, vel Dignitates immediate sedentes post primam Dignitatem,[3] vel primum Canonicum». Eo quod de isto cautum erat in cap. VII, n. 1: «Inter omnes Episcopi ministros, qui ei in divinis et assistunt, et serviunt, primus et dignior est Presbyter assistens, qui idcirco debet esse dignior ex Presbyteris, tam Canonicis, quam dignitatibus, qui in choro cum aliis sedere solent». - De exclusione canonici poenitentiarii extensa pariter in canone ad canonicum theologum, invenimus quod in Veliterna (die 21 Ian. 1673) «S. R. C. ad relationem Emi. D. Card. Vidoni» declaravit: «Canonicum Poenitentiarium Eccl. cathedralis Civitatis Velitrnae», et notetur: a) «ultimo loco provisum, non posse cogi ad inserviendum Missis cantatis pro Diacono et Subdiacono, b) Constitutione seu consuetudine dictae Ecclesiae in contrarium non obstante». - Ultima exclusio in canone ac sub conditione colligitur evidenter ex Coerem Episc. (loc. cit.) textibus; in cap. IX n. 1: «Diaconus, qui Evangelium cantaturus est, Episcopo solemniter Missam celebrante, debet simul cum aliis Canonicis Episcopum ad Ecclesiam comitari; nam et ipse ex Canonicis Diaconis esse debet, nec refert an sit de antiquioribus, necne cum tale onus inter ipsos per vices, vel alias arbitrio Episcopi vel iuxta consuetudinem Ecclesiae distribuendum sit». Atque in cap. X n. 1 legitur: «Eodem tempore, eodemque loco, et modo,.. Subdiaconus, qui et ipse de numero Canonicorum erit, et, si inter Canonicos distinctus erit ordo Subdiaconalis, antiquior, seu dignior ex eodem Ordine, comitabitur Episcopum», etc. - Imo in Papien. S. R. C. «declaravit: 1. Canonicos tam ordinis diaconalis, quam Subdiaconalis per turnum teneri ad assistentiam Praelato tam in solemnioribus quam in Dominicis, quando ipsemet celebrat»[4]. Et haec sufficiant circa 416 canonem.

457. **Applicatio missae conventualis.** — Benedictus XIV in litt°. encycl. «Cum semper oblatas»[1] sic refert originem sequentis legis ecclesiasticae: «Profecto non solum prioribus

[1] Cap. 4, sess. XXII, De Ref. — [2] Die 7 Sept. 1593. — [3] Die 20 Iul. 1669. — [4] 19 Aug. 1744 § 14.

Ecclesiae saeculis, verum etiam temporibus haud longe a nostra aetate remotis (quod vos ex Historia Ecclesiae didicisse non dubitamus) servabatur olim in singulis ecclesiis series accurata omnium et singulorum quorum liberalitate unaquaeque aucta fuerat, eorumque nomina sacris Diptycis, sic enim vocabantur, ideo consignata erant, ut eorumdem recordatio numquam interiret, utque pro iis tum preces funderentur, tum etiam Missae Sacrificium offerretur; quam ob causam etiam praedictus Catalogus in plerisque Ecclesiis ob oculos Presbyteri Celebrantis apponi consuevit; licet iidem pii Benefactores in suis Donationibus nihil penitus pro se pacti essent, sed tantummodo pro peccatorum suorum remissione se bona sua Deo offerre declarassent. Ecclesiarum siquidem Praesules preces pro iis imperandas esse duxerunt; quamvis illi propria bona offerentes ne verbum quidem ea de re fecissent. Sacrorum huiusmodi Diptychorum usus sensim defecit; ob idque in oblivione iacent alicubi complurium Benefactorum nomina. At non idcirco deserere fas est usum et disciplinam orandi pro iis, et Sacrificium Missae pro illis offerendi. Atque inde praeceptum applicandi Missam conventualem pro Benefactoribus in genere, originem atque rationem desumit ». Obligationem quoque defendit ab erroneis opinionibus ac explicat in ea Epistola §§ 11-19.

Can. 417. § 1. *Missa conventualis* proinde « quotidie » ad normam can. 413, §§ 1, 2, *applicanda est pro benefactoribus in genere*. De applicatione quotidiana loquitur Bened. XIV §§ 13 et 19.

§ 2. *Capitularis infirmitate detentus*, eo quod ut videbimus excusatur illa de causa ab Ecclesiae servitio, *non tenetur eleemosynam praebere sacerdoti capitulari*, nempe: qui ut mansionarius saltem capitulari ecclesiae est cooptatus, *qui ipsius vicem supplet in Missae conventualis celebratione et applicatione, nisi* a) *statuta capitularia*, quae acceptantur cum Praebenda, b) *vel particularis consuetudo aliud ferant.*

§ 3. *Servari potest consuetudo praebendi stipem celebranti* pro turno missam conventualem, ac non solum alterius vicem supplenti, a) *vel ex cumulo distributionum*, ad normam Declarationum sicut habetur in § 18 ep. Benedictinae, b) *vel ex reditibus omnium Praebendarum per contributum*. Hic paragraphus est congruenter additus, ne videretur huiusmodi consuetudo vetita per can. 825 num^{s}. 2°, 3°.

458. **Capitularium residentia.** — In sequenti et altero canone traduntur breviter normae circa residentiam capitularium, postea excusantes a choro causae recensentur, sed in alterutro canone 420 et 421 pro diversa temporalium perceptione.

Episcopus Civitatis Egitanien. inter alia dubia resoluta die 23 Nov. 1602 proponi fecit sequens: « 1. An, praesupposita consuetudine, quod Canonici possint ab Ecclesia longiori tempore, quam a Concilio praescribitur, abesse, Episcopus talem usum aut consuetudinem, ad praescriptum praedicti Concilii Trid. (sess. XXIV, c. 12), reducere possit? Sacra Congregatio Rituum respondit: Posse ».

459. **Vacationes capitularium.** — Praedictam adoptans declarationem cum Conciliari praescripto, ait *can 418*. § 1. *Reprobata contraria consuetudine* (can. 5), *canonici*, prouti iuxta capitis inscriptionem subaudiunt dignitates, b) *ac beneficiarii quotidiano choro adscripti, possunt singuli abesse tres tantum menses in anno, sive continuos sive intermissos*, computandos ut dicitur in can. 34, § 2; haec tamen vacatio, intelligenda sub conditione: *dummodo propriae ecclesiae* capitularia *statuta aut legitima* seu ad normam canonum *consuetudo* illis aequivalens *servitium diuturnius* propter exclusionem totalem vel partialem vacationum *non requirant*. Dignitates non expressae veniunt sub canonicorum verbo, ut dictum est; nulla enim apparet ratio excludendi eos, qui Conc. Trid. exprimuntur.

Novam limitationem infungit § 2. *Sine* a) *causa legitima et* b) *speciali Episcopi licentia nec feriari* per absentiam in praec. paragrapho concessam *licet* a) *Quadragesimae et Adventus tempore, aut in praecipuis anni solemnitatibus de quibus in can. 338, § 3*; et norma aequa prorsus, quia iuxta illum can. nec Episcopo licet abesse ab Ecclesia cathedrali, « nisi ex gravi et urgenti causa ». Sequitur: *nec permittitur* c) *uno eodemque tempore capitulares ultra tertiam partem abesse*. Quod est iuxta interpretationes S. C. C. prius datas, et ab Episcopo est invigilandum et urgendum ad normam can. 336.

Disciplinam praecedentem exhibet § 3. *Tempore vacationum* a) *omne genus distributiones amittuntur, non obstante remissione ab aliis capitularibus facta;* (haec pars ex Conc. Trid. in cit. cap.); *sed percipiuntur* b) *praebendae proventus* separati a distributionum massa, c) *aut duae tertiae distributionum par-*

tes, quae illos repraesentant, *si omnes praebendae proventus in distributionibus consistant*. Quae norma concordat cum Patrum Tridentinorum decretis circa distributiones.

460. **De supplendis choro adstrictis.** — *Can. 419*, § 1. *In ecclesiis in quibus non omnes simul choro intersunt*, secundum exceptionem duplicem in can. 414 salvam, *qui ad eum adstringuntur* certis diebus *nequeunt* in iisdem *per alium huic obligationi satisfacere*, iuxta dec. Conc. Trid. [1]: « Omnes vero divina per se, et non per substitutos, compellantur obire officia », *nisi* a) *in casibus particularibus*, b) *iusta ac rationabili de causa*, c) *et modo substitutus* i. e. qui loco alterius obligationi satisfacit *eodem tempore servitio chori non sit adstrictus*, ne minuatur numerus adsistentium, *et* d) *sit in eadem ecclesia canonicus, si agatur de supplenda vice canonici*, interpretando verbum ad inscriptionis Capitis sensum, *beneficiarius, si de beneficiarii*: exceptio a lege sub his conditionibus omnino aequa, cum nec apparenter utcumque mutetur choralis assistentia; finis ergo legis omnino est obtentus, et rationabilis causa honestat relaxationem iustae severitatis; nec minus rationi consonum est sequens comma: *qui vero ad chorum non adstringuntur, obligatione residendi in loco beneficii* ad illum ordinata *non tenentur per dies quibus a choro absunt* vi cuiuslibet can. vel ad normam huius §.

Conformis omnino Constitutionis Benedictinae citatae § 17 est canonis § 2. *Si quis eodem die urgeatur onere utriusque Missae et pro populo*, quia vicarius paroecialis, *et conventuali*, eo quod sit hebdomadarius, *hanc* a) *ipse celebret applicetque per se*, utpote onus primo personale, b) *illam per alium eodem die, vel per se*, ast tunc, vel si primum fuit impossibile, *die sequenti*, utpote principaliter onus reale ut vidimus in expositione can. 339 ad cuius normam hac « obligatione tenetur Parochus » vi canon. 466, § 1. Eo quod hic paragraphus statuat de supplendo capitulari quoad missae applicationem ratione missae conventualis, subnexus est alteri de simili supplemento in choralis officii adimplemento, quamvis alio sub respectu potuisset opportune inseri can. 417.

461. **Excusatio a choro cum fructibus et distributionibus.** — *Can. 420*, § 1. *Ita excusantur a choro* per ius scriptum, id est:

[1] Sess. XXIV, c. 12.

ob sequentes causas eximuntur a praescripto can. 414 tali modo, *ut percipiant fructus praebendae* uniuscuiusque quando distinctae sunt ad invicem quoad temporalia, vel duas tertias partes distributionum ex proventibus, quando «fructus praebendae» ex distributionibus solis constant, *ac distributiones quotidianas* de quibus praescripsit canon 395, sequentes sub quatuordecim numeris: sub 1° ad 4^m^ stabili de causa; a n. 5° ex causa accidentali, et quidem involuntaria in n. 5°, ex voluntate R. Pont. in 6°, ex causa spirituali in 7°, ex voluntate solius Episcopi in 8°, Episcopi vel Capituli in 9°, Capituli in 10°, ex assistentia Episcopo praestita in 11° et 12°, propter processus in 13° et 14°. - Percurramus singulos: 1° *Capitulares iubilati ad normam can. 422*, § 2, de quibus ibidem explicationem dabimus. - 2° *Canonicus theologus singulis diebus quibus suo munere* ad can. 400 declarato *fungitur*; ad normam praecxistentis iurisprudentiae. - 3° *Canonicus poenitentiarius dum tempore chori* iuxta praescriptum canon. 401, § 2 *vacat confessionibus audiendis*; aiente Conc. Trid. [1]: «qui (poenitentiarius) dum confessiones in Ecclesia audiet, interim praesens in choro censeatur». - 4° *Vicarius paroecialis* ad normam can. 471, § 1 constituendus, si paroecia pleno iure fuerit unita ecclesiae capitulari, ut ibidem exponetur, *aliusve*, dummodo sint *e Capitulo*, et hic alius *sive parochus* ratione suae praebendae in eadem aliave sit ecclesia, *sive coadiutor ab Episcopo deputatus* quando legitime hoc fiat, quilibet horum *dum paroecialibus vacat officiis*. Equidem Syn. Trid. [2] statuit: «Quod si alicui ex praedictis dignitatibus in ecclesiis cathedralibus, vel collegiatis, de iure, seu consuetudine, iurisdictio, administratio vel officium non competat, sed extra civitatem in dioecesi cura animarum immineat, cui is, qui dignitatem obtinet incumbere voluerit, tunc pro tempore, quo in curata ecclesia resederit, ac ministraverit, tamquam praesens sit, ac divinis intersit, in ecclesiis cathedralibus ac collegiatis habeatur». Et generaliter legitur in Oriolen. [3]: «S. R. C. respondit: Poenitentiarium et omnes alios habentes curam animarum, et actu exercentes,... uti praesentes fuerari distributiones suarum praebendarum»... - 5° *Qui infirmitate aliove physico impedimento choro prohibentur assistere*, prouti physicum opponitur morali impe-

[1] Cap. 8 in calce, sess. XXIV De Ref. — [2] C. 3, sess. XXII de Ref. — [3] Die 28 Sept. 1630.

dimento forsitan ex pravitate aliena procedenti. Hic numerus vigebat ob expressam exceptionem in cap. un. «de clericis non residentibus» (III, 3) in 6°seu «iuxta Bonif.VIII decretum, quod incipit « Consuetudinem »: quod sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis, et consuetudinibus »[1]. In cap. cit. Decretalium legitur: « (exceptis illis, quos infirmitas seu iusta et rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiae utilitas excusaret) ». Quae exceptio nunc ampliata est in sequentibus. - 6° *Qui* a) *pontificia legatione alibi fungun-tur* b) *aut personae Romani Pontificis actu* i. e. actuali munere *inserviunt*. De quo servitio aiebat Honorius III capitulo Metensi [2]... « Mandamus, quatenus non obstante constitutione quae contra absentes canonicos inter vos dicitur emanasse, fructus praebendae suae assignetis eidem (magistro Otto) in nostro servitio commoranti: Cum familiares nostri, qui circa nos se obsequiales exhibent universis, minori non debeant praerogativa gaudere, quam vestrum singuli, quorum negotia per ipsos saepius promoventur ». - 7° *Qui piis exercitiis vacant ad normam can. 126*; scilicet: « tertio saltem quoque anno,... per tempus a proprio Ordinario determinandum » quoad dies: atque singulis annis vacare non excluditur, sed potius est iuxta canonis normam, non ergo inutiliter additum est: *quo tamen indulto semel tantum in anno chori servitio liberantur*. - 8° *Accedentes* a) *una cum Episcopo* b) *aut eiusdem vice ad visitanda limina Apostolo-rum* iuxta dicta in can. 342. - 9° *Qui ab Episcopo vel Capitulo mittuntur* (sub hac ergo conditione) *ad Concilium* a) *Oecumeni-cum*, b) *plenarium* v. gr. capitularis Coadiutor aut Auxiliaris Episcopi, Vicarius capitularis; c) *provinciale* v. gr. ex can[is]. 286 § 3, aut d) *ad Synodum dioecesanam*, ad normam can. 358, 5°. Sic extensum est indultum de non residentia concessum litt[s]. apost[s]. « Multiplices » Pii IX [3] his verbis: « Cum ii omnes, qui Conciliaribus actionibus interesse tenentur, ea in re universali Ecclesiae deserviant », et proportionaliter dicendum de aliis Conciliis et Synodo dioecesana. « Praedecessorum nostrorum etiam exemplum sequuti, Apostolica benignitate indulgemus, ut tum Praesules aliique suffragii ius in hoc Concilio habentes, tum ceteri omnes eidem Concilio operam quovis titulo impendentes,

[1] Cap. 12, sess. XXIV de Ref. — [2] C. 14, tit. 4, l. III, X. — [3] 27 Nov. 1869, n. X.

suorum beneficiorum fructus, reditus, proventus ac distributiones quotidianas percipere possint, iis tantum distributionibus exceptis, quae *inter praesentes* fieri dicuntur », qua clausula in iure veniunt illae distributiones quae ex voluntate fundatorum, dantium eas, vel alio modo legitimo sunt designatae pro iis qui de facto praesentes sunt quibusdam functionibus; « idque concedimus Synodo (Vaticana) perdurante, et donec quisque eidem adsit aut inserviat ». In canone autem censeo interpretandum esse cum tempore necessario eundi ad Concilium vel Synodum ac immediate redeundi ab eo. - Sequitur: 10° *Qui de Capituli consensu, non contradicente Episcopo, absunt a choro ob Capituli seu propriae ecclesiae* capitularis *utilitatem;* idque iuxta cap^s. « Consuetudinem » exceptionem num. 5° citatam et relatam. - 11° *Qui episcopo sacra peragenti assistunt ad normam can. 412, § 1;* aequum sane, cum divino servitio vacent ex obligatione canonica et capitularis praebendae causa. - 12° *Qui Episcopum* a) *comitantur in visitatione dioecesis vel* b) *visitationem ipsam eius nomine et mandato peragunt*, et quidem in dioecesis utilitatem. - 13° *Qui* a) *operam navant conficiendis processibus in causis de quibus in can. 1999 seqq.*, scilicet: « Beatificationis Servorum Dei et Canonizationis Beatorum », b) *vel uti testes in his causis vocati sunt, pro diebus et horis quibus hoc officium praestant.* - 14° *Parochi consultores, examinatores et iudices synodales, dum proprio munere funguntur*, proinde distributiones illi tempori forsan respondentes. Isti ergo sunt 14 casus excusationis a choro ecclesiae capitularis cum perceptione fructuum praebendae ac quotidianarum distributionum, quae communes sunt. - Quatuor autem illorum sunt in quibus etiam distributiones, quae vocantur inter praesentes seu eventualia percipiuntur, et eos recenset § 2. *Distributiones vero quae inter praesentes dicuntur* explicatae in n. 9°, *ii tantum percipiunt, qui in § 1* (exclusis implicite ceteris) *nn. 1, 7, 11, 13, enumerantur*, scilicet: *a*) iubilati, *b*) qui piis exercitiis vacant, *c*) qui Episcopo sacra peragenti assistunt, *d*) et illi de quibus est sequens Decretum Pii X [1]: « Smus. per dec. generale S. R. C. diei 13 Iulii anni 1904 », quod praecesserat aliud Leonis XIII 21 Nov. 1893,

[1] 25 Maii 1909.

« de dispensatione a choro, qua fruuntur sive operam navantes conficiendis processibus sive testes in causis beatificationis et canonizationis, statuit atque indulsit, ut chorales omnes et singuli in casu habeantur tamquam praesentes in choro, mutato officio, et ideo omnia percipiant emolumenta etiam eventualia. Hinc a Sacra Rit. Congr. expostulatum est : an inter emolumenta percipienda comprehendantur quoque ea quae vulgo *falle* vocantur, non obstante quacumque antiqua atque etiam immemoriali consuetudine contraria? - Et sacra eadem Congr... rescribendum censuit : Affirmative, sunt enim praesentes ». Attamen est attendenda pro his et aliis exceptio requirens veram praesentiam in choro sic expressa in canone : *nisi obstet fundatorum expressa voluntas*.

462. **Fructus absque distributionibus.** — Demum sunt tertiae classis causae excusantes cum minori temporalium perceptione, de quibus est *can. 421*. § 1. *Excusantur a choro*, scilicet : obligatione can. 414 non tenentur in determinandis per hunc canonem circumstantiis, *sed percipiunt praebendae fructus dumtaxat, non autem distributiones* : 1° *Qui* a) *de licentia Ordinarii loci* b) *publice docent* « sive retributione peculiari pro lectione percepta, sive absque tali retributione theologiam vel ius susceperint edocendum » [1] c) *in scholis ab Ecclesia recognitis*, etsi ab ea non dependentibus, d) *sacram theologiam aut ius canonicum* : atque excluso canonico theologo quando sic adimplet suum munus ad normam can 400, § 3, qui tunc censetur in n. 2, § 1 can. praec[s].

Huc pertinet sequens solutum dubium a Comniss. Pont. ad Cod. canones auth. interpretandos [1] « III. 2° Utrum illud « sacra theologia vel ius », in praefata § *stricte* sit interpretandum (ut theologiam fundamentalem, theologiam dogmaticam et moralem, et in iure, institutiones canonicas, necnon textum Codicis tantum significet) ; vel *ampliori ratione* illa verba sint sumenda, pro *facultate* videlicet s. theologiae vel iuris canonici, ita ut ibi etiam comprehendantur disciplinae quae ad normam statutorum uniuscuiusque Seminarii in praelaudatis facultatibus edocentur (historia nimirum ecclesiastica, archaeologia sacra, linguae biblicae, etc). Resp. Ad. 2[m] : negative ad 1[am] partem, affirmative

[1] 24 Nov. 1920. CO. XII, 573. III. 1°. 2°.

ad 2^am^ ». - 2° *Dantes operam studio* a) *sacrae theologiae aut iuris canonici* b) *in publicis scholis*, non in privatis, nec in quibuscumque sed *ab Ecclesia probatis*, quod idem esse puto ac « recognitis » n^r^. praec^s^., ac c) *de Ordinarii licentia*. Ita mutatum est per moderationem ius praecedens, quod summarie hic conspicere libeat.

Conc. Trid. [1] decrevit: « Docentes vero ipsam S. Scripturam, dum publice in scholis docuerint, et scholares, qui in ipsis scholis student, privilegiis omnibus de perceptione fructuum, praebendarum et beneficiorum suorum, in absentia a iure communi concessis, plene gaudeant et fruantur ». Certum est nunc manere comprehensum in can. 421 sub verbo « sacrae theologiae », cum qua simul traditur illa disciplina ceteroquin agente de principiis sacrae istius doctrinae. - - Privilegia in cit. Decr. memorata referuntur in cap. 5 de magistris tit. V, Lib. V, Decretalium his verbis: « Docentes vero in theologica facultate, dum in scholis docuerint, et studentes in ipsa, integre per annos quinque percipiant de licentia Sedis Apicae. Proventus Praebendarum et beneficiorum suorum; non obstante aliqua consuetudine, vel statuto: cum denario fraudari non debeant, in vinea Domini operantes ». Glossa subiungit: verbo « integre. Non tamen percipiant quotidianas distributiones, quae tantum residentibus dari consueverunt ». - - Demum ex declarata S. C. Conc. in Tropiensi 10 Nov. 1592 et Perusina 7 Maii 1707 indultum absentiae a choro iuvat etiam lectoribus iuris canonici et civilis, etiamsi illud exponant in publica Universitate civitatis illius ubi praebendam et beneficium obtinent. Ita Santi [2]. - Non potui Declarationes invenire; ast posita earum authentia, non apparet cur non sit extendendum illud indultum ipsis studentibus. Et ita in canone fuit extensum pro studio iuris canonici tantum.

Quoad distributiones autem quotidianas loquuntur sequentes S. C. C. resolutiones. In Arborensi, theologali [3]: « III. An exemptus a choro declarandus pariter sit (can. theologus), ad praedictum effectum lucrandi distributiones, et emolumenta incerta iis diebus, quibus licet non docent, attamen ratione officii sui clericorum examini assistit in cau »; respondit S. Cong.: « Affirmative uti in II. i. e. exceptis emolumentis quae ex voluntate testatorum aut dantium, debentur tantum actu praesentibus ». Nunc temporis exceptis quibuscumque « inter praesentes ». In Carthaginen. [4]: « Ad I... An canonicus theologus, munus magisterii in Seminario excercens, percipere valeat distributiones chorales pro diebus quibus docet, non obstante quod percipiat pensionem a Seminario? respondit S. Congregatio negative ». Quod nunc quoque verum est iuxta factam prius animadversionem.

Sequitur in can. 421: 3° *Vicarius capitularis, Vicarius generalis, officialis ac cancellarius, si de gremio sint* ecclesiae capitularis, sed solummodo *dum suis muneribus vacant*. - 4° *Canonici*, non beneficiarii, *qui Episcopo inserviunt ad normam can. 412*, § 2, nam illos nominatim assumere permittitur Episcopo. Explicationem perceptionis temporalium concessae cum limitatione in § 1° tradit § 2. *Quod si omnes praebendae fructus*

[1] Sess. V, cap. 1, in fine. — [2] Lib. V, Tit. V, n. 20. — [3] 7 Dec. 1861 — [4] 11 Apr. 1891.

consistant in distributionibus, en 1[us] casus; 2[us] autem: *vel adeo sint tenues, ut tertiam distributionum partem non attingant*, si eis cumulentur, *tunc memorati omnes*, i. e. § 1° recensiti *duas tantum tertias partes distributionum lucrantur*, quae proinde fructus praebendae repraesentent, *cumulatas ex fructibus praebendae* pro secunda hypothesi *ac distributionibus*. Idque secundum praecedentem iurisprudentiam est computatum.

463. **Canonici emeriti.** — Eidem dictae iurisprudentiae innititur *can. 422*. § 1. *Praebenda fruentes* in ecclesia capitulari *ab Apostolico tantum Sede impetrare possunt indultum emeriti seu, ut aiunt iubilationis post continuum et laudabile* propter assiduitatem *quadraginta annorum in eadem vel distinctis ecclesiis eiusdem civitatis vel saltem dioecesis chori servitium*. Et haec est conditio, cuius documenta fide digna simul cum Episcopi commendatitiis adiungenda erunt precibus, quas offerat S. Congreg[i]. Concilii quicumque praefatum indultum desiderat.

Quo indulto obtento, et nisi aliud in casu caveatur, applicandus est indultario § 2. *Iubilatus, etiamsi in loco beneficii non resideat*, non enim videtur ad hoc obligatus iuxta resolutionem infra citandam, *percipit* a) *tum fructus praebendae* b) *tum distributiones* ut vidimus in can. 420, § 1, c) *etiam inter praesentes* prout in § 2 ei. can., *nisi obstent* a) *expressa fundatorum vel oblatorum voluntas*, b) *ecclesiae statuta aut* c) *consuetudo*, quae duo postrema sunt exceptiones harum inter praesentes percipiendarum distributionum peculiares iubilati, non aliorum trium sub n[is]. 7, 11, 13 citatis in § 2 can. 420, cum in eo sola « obstet fundatorum expressa voluntas », quibus aequipollent oblatores; quia ecclesiae statuta aut consuetudo ibi sunt omissa, quod sine causa fieri a legislatore putandum non est. Resolutio quam indicavimus et huc pertinens est sequentis tenoris: [1] « 6. Utrum canonici iubilati sint exempti a servitio altaris pro sua vice praestando, non obstante contraria consuetudine? - Resp.: Affirmative ».

Eo quod in can. 396, § 2 dum « prohibetur optio », additur « salva fundationis lege », non abs re subditur hic § 3. *Ius optandi, si ex lege fundationis* praebendae capitularis *competat, non est capitulari iubilato*.

[1] Commis. Pontif. ad Cods. canones auth. interpredandos. 16 Oct. 1919. CO. XI, 477.

CAPUT VI.

De consultoribus dioecesanis.

CAN. 423. - In quibus dioecesibus nondum constitui potuit restituive cathedrale canonicorum Capitulum, instituantur ab Episcopo, salvis peculiaribus Apostolicae Sedis praescriptis, consultores dioecesani, hoc est sacerdotes pietate, moribus, doctrina ac prudentia commendati.

CAN. 424. - Consultores nominat Episcopus, firmo praescripto can. 426.

CAN. 425. - § 1. Consultores dioecesani numero sint saltem sex; in dioecesibus ubi pauci sint sacerdotes, saltem quatuor; iidemque omnes in civitate episcopali vel in locis vicinioribus commorentur.

§ 2. Antequam munus huiusmodi suscipiant, insiurandum interponant de officio fideliter exsequendo sine ulla acceptione personarum.

CAN. 426. - § 1. Officium consultorum est ad triennium.

§ 2. Exacto triennio, Episcopus vel alios in eorum locum substituat, vel eosdem ad aliud triennium confirmet, quod idem servetur singulis trienniis.

§ 3. Deficiente, quavis de causa, aliquo consultore intra triennium, Episcopus alium de consilio ceterorum consultorum substituat, isque in officio maneat, usque ad expletum idem triennium.

§ 4. Cum vero triennium excidisse contigerit vacante sede episcopali, consultores in officio maneant usque ad accessum novi Episcopi, qui intra sex menses ab inita possessione providere debet ad normam huius canonis.

§ 5. Si, sede vacante, aliquis consultor moriatur vel renuntiet, Vicarius Capitularis, de consensu aliorum consultorum, alium nominet, qui tamen, ut munere, sede plena, fungatur, indiget novi Episcopi confirmatione.

CAN. 427. - Coetus consultorum dioecesanorum vices Capituli cathedralis, qua Episcopi senatus, supplet; quare quae canones ad gubernationem dioecesis, sive sede plena sive ea impedita aut vacante, Capitulo cathedrali tribuunt, ea de coetu quoque consultorum dioecesanorum intelligenda sunt.

CAN. 428. - Durante munere, consultores ne removeantur, nisi ob iustam causam ac de consilio ceterorum consultorum.

464. **Inscriptio capitis ac ordo canonum.** Deinde *caput VI* considerandum est, seu: *De consultoribus dioecesanis*, qui dioecesibus antea subiectis S. Congr. de Prop. Fide dati fuerunt per huius S. Congr. documenta, equidem uti consiliarii Episcopi pro eius dioecesi. Huius capitis pauci canones ordinatim exhibent, primus consultorum institutionem et qualitates, alii tres eorum nominationem ac praescriptiones huius occasione servandas, ultimo de munere coetus consultorum et singulorum remotione agunt postremi duo canones.

465. **Consultorum dioecesanorum constitutio.** — Sicut in can. 392 decretum est: « Capitulorum cathedralium institutio seu erectio Sedi Apostolicae reservatur », ita decernit *can. 423. In quibus dioecesibus nondum* ad normam canonum cap^s. praec^s. *constitui potuit*, nec unquam extitit, *restituive*, quando prius adfuit, *cathedrale canonicorum capitulum*, quamvis collegiale

tantum forsitan extaret, quod non evenisse puto, ac memorato praescripto: « canonicatus sine adnexis emolumentis ne instituantur sine speciali Aplcae. Sedis concessione » (can 393, § 3), *instituantur ab Episcopo, salvis peculiaribus Apostolicae Sedis praescriptis* etiam Sacrarum Congregationum diversis vel contrariis huius canonis praescripto, *consultores dioecesani*, et hoc loquendi modo innuitur responsio S. Congr. Consist. 3 Oct. 1910 ad 9: « qui stant loco Capituli », et sequuntur qualitates: *hoc est* a) *sacerdotes* b) *pietate, moribus, doctrina ac prudentia commendati* iuxta simile praescriptum can. 404 de canonicis. Memorari oportet can. 326 extendentem huius Capitis canones ad « praelaturam saecularem, si Capitulo careat ».

466. **Eorum nominatio.** — *Can. 424.* Hos singulos *consultores nominat Episcopus* pro eius arbitrio legitimo, *firmo praescripto can. 426* illius quandoque dirigente libertatem.

467. **Numerus et iusiurandum.** — Normam semper sequendam continet *can. 425.* § 1. *Consultores dioecesani numero sint saltem sex*, ac est norma communis; *in dioecesibus ubi pauci sint sacerdotes*, quamvis magnae illae sint, *saltem quatuor* supple consultores; *iidemque omnes* scilicet: consultores dioecesani, soli sex aut quatuor illi *in civitate episcopali vel in locis vicinioribus commorentur*, quo data opportunitate convenire possint muneri eorum adimplendo.

§ 2. *Antequam munus huiusmodi* saltem per exercitium *suscipiant, iusiurandum interponant* forsan coram cancellario *de* tali *officio fideliter exsequendo sine ulla acceptione personarum* proprie dicta ut alias explicatum fuit.

Consultorum dioecesanorum numerum respicit Declaratio S. Congreg. Consist. [1] ad quaestionem: « utrum Vicarii generales esse possint consultores diocesani. Porro considerantes Emi. Patres quod in istis dioecesibus Consultores dioecesani eorumque collegium » quod notetur « stant loco canonicorum et cathedralis capituli; et quod in iure non obstat quominus Vicarius generalis inter cathedralis ecclesiae canonicos accenseatur; concluserunt prohiberi non posse, generatim saltem loquendo, quominus Vicarii generales istarum dioecesium sint de numero consultorum.

[1] 27 Febr. 1914

Est tamen casus in quo neque aequum neque opportunum est ut id obtineat, quoties scilicet Consultores iuxta usum vel alia de causa paucissimi sint: eo enim in casu alius sacerdos non de gremio Consultorum est assumendus in Vicarium, vel numerus Consultorum congrue augendus ».

468. **Permanentia consultorum in officio.** — *Can. 426.* § 1. *Officium consultorum est ad triennium* computandum ad normam can. 34, § 3, nn. 1° et 5° propter sequentem § 2. *Exacto triennio, Episcopus* a) *vel alios in eorum locum substituat*, idest: nominet distinctos a cessantibus in eo munere, *vel* singulos consultores b) *eosdem ad aliud triennium confirmet, quod idem servetur singulis trienniis.* Ergo eosdem indefinite « ad aliud triennium » confirmare potest. § 3. *Deficiente, quavis de causa* v. gr. renunciationis, obitus, remotionis, *aliquo consultore intra triennium, Episcopus alium* consultorem, atque in hoc casu *de consilio ceterorum consultorum* (can. 105, § 1°) *substituat*, tamen circa eius officii durationem notetur: *isque in officio maneat usque ad expletum idem triennium*, vi scilicet huius substitutionis, poterit enim confirmari ad normam § 2.

Speciali casui, quod Sedes vacaverit, provident sequentes paragraphi. - § 4. *Cum vero triennium excidisse contigerit vacante sede episcopali*, a) *consultores in officio maneant usque ad accessum novi Episcopi*, de quo praescriptum est in canon 333, et consequenter ipso facto accessus cessant ab officio, b) *qui* Episcopus *intra sex menses* supputandos ad normam can. 34, § 3°, eo quod additur *ab inita possessione* ad normam can. 334, § 3, *providere debet ad normam huius canonis* in § 2° et seq[i].

§ 5. *Si, sede vacante, aliquis consultor* a) *moriatur* b) *vel renuntiet*, nempe: alterutro modo tantum deficiat, *Vicarius capitularis*, a) *de consensu aliorum consultorum* (can. 105, 1°), non de consilio, ut dictum est pro Episcopo in § 3°, b) *alium* substitutum *nominet, qui tamen, ut munere, sede plena*, i. e. capta possessione forsitan per alium antequam Episcopus accedat ad civitatem Episcopalem, *fungatur*, c) *indiget novi Episcopi confirmatione.* Quod, ne dicamus inutiliter additum, roborat interpretationem datam § 4. Vis huius confirmationis est diversa: nam si consultor cui substitutus est mansisset usque

nunc in officio propter nondum exactum triennium, ad istud finiendum ille confirmatur ob praescriptum §[1] 3 can[s]. 426, alias per illam confirmationem iuxta eiusdem canonis §[m]. 1[m] aliud eiusdem consultoris triennium incipiet.

469. **Coetus consultorum dioecesanorum.** *Can. 427. Coetus consultorum dioecesanorum vices Capituli cathedralis*, non « ut solemniorem cultum Deo in ecclesia exhibeat », (canon. 391, § 1) sed solum *qua Episcopi senatus, supplet;* hoc autem absolute, sequitur enim: *quare quae canones ad gubernationem dioecesis, sive sede plena* in diversis Codicis legibus *sive ea impedita aut vacante*, in sequenti praesertim capite *Capitulo cathedrali tribuunt, ea de coetu quoque consultorum dioecesanorum intelligenda sunt.* In illis ergo ecclesiasticis legibus, haec est significatio iuridica verborum « Capituli cathedralis », sicut etiam vi huius canonis coetus consultorum dioecesanorum est persona moralis collegialis ad normam can. 100.

Propter can[s]. 432 praescriptum quod servare debet « Capitulum Ecclesiae cathedralis, sede vacante », huc pertinet documentum S. Congr[s]. Consist[s]. « de nominandis administratoribus dioecesanis » [1], quod est tali modo redactum: « Quum Delegatus Apostolicus in Foederatis Americae Statibus haec dubia definienda proposuisset, scilicet: 1) utrum dispositiones particulares Conc. plenarii Baltimoren., quoad ius nominandi administratorem dioecesis, sede vacante, adhuc vigeat, an per novum Codicem abrogatae sint: - Et quatenus negative ad primam partem; 2) an servandum sit praescriptum canonis 427.

Emi. Patres Codici interpretando praepositi, die 24 novembris 1918 responderunt: Ad I[m], negative ad primam partem; affirmative ad secundam ». Absdubio propter can. 6, n. 1°. « Ad II[m], affirmative, et ad mentem. - Mens autem haec est: « Quatenus speciales circumstantiae *hic et nunc* impediant quominus in illa regione applicetur canon 427, S. C. Consistorialis instructiones opportunas, *ad tempus* servandas, praebeat, dempto omnino Episcopis iure nominandi Administratorem dioecesis, mortis causa ». Ssmus. autem Dominus Noster resolutiones Commissionis Codicis ratas habuit et confirmavit.

De relato tamen Card. Secretarii S. Congr[s]. Consist[s]., attentis peculiaribus adiunctis in quibus Ecclesiae Foederatorum

[1] 22 Febr. 1919. CO. XII, 75.

Statuum Americae versantur, eadem Sanctitas Sua statuit et decrevit, ut in omnibus dioecesibus in quibus quinque saltem vel sex Consultores dioecesani non adsint, - firma prohibitione a Commissione Codicis facta - Archiepiscopus aut Episcopus senior provinciae ecclesiasticae providere possit, cum ratihabitione Delegati Apostolici, pro nominatione Administratoris dioecesani durante sedis vacatione. - Idque per triennium, dummodo interim coetus Consultorum non fuerit auctus ad numerum superius indicatum ».

470. **Remotio consultorum.** *Can. 428. Durante munere*, scilicet triennio, (nam substitutio per alios exacto muneris tempore, nil horum requirit), *consultores ne removeantur, nisi* a) *ob iustam causam ac* b) *de consilio ceterorum consultorum.* Id fieri posse videtur per Vicarium capitularem, dummodo vi can. 425, § 1 sex vel quatuor remaneant, tamen substituere unum consultorem in hoc casu nequit praefatus Vicarius, ut videtur ex § 5 can. 426.

CAPUT VII.

De Sede impedita aut vacante ac de Vicario Capitulari.

CAN. 429. - § 1. Sede per Episcopi captivitatem, relegationem, exsilium, aut inhabilitatem ita impedita, ut ne per litteras quidem cum dioecesanis communicare ipse possit, dioecesis regimen, nisi Sancta Sedes aliter providerit, penes Episcopi Vicarium Generalem vel alium virum ecclesiasticum ab Episcopo delegatum esto.

§ 2. Potest in casu Episcopus, gravi de causa, plures delegare, qui sibi invicem in munere succedant.

§ 3. His deficientibus, vel, uti supra dictum est, impeditis, Capitulum ecclesiae cathedralis suum vicarium constituat, qui regimen assumat cum potestate Vicarii Capitularis.

§ 4. Qui dioecesim regendam, ut supra, suscepit, quamprimum Sanctam Sedem moneat de sede impedita ac de assumpto munere.

§ 5. Si Episcopus in excommunicationem, interdictum vel suspensionem inciderit, Metropolita, eoque deficiente, vel, si de eodem agatur, antiquior inter Suffraganeos ad Sedem Apostolicam illico recurrat, ut ipsa provideat; quod si de dioecesi agatur vel praelatura de quibus in can. 285, Metropolita qui fuit legitime electus, obligatione recurrendi tenetur.

CAN. 430. - § 1. Sedes episcopalis vacat Episcopi morte, renuntiatione a Romano Pontifice acceptata, translatione ac privatione Episcopo intimata.

§ 2. Nihilominus, excepta collatione beneficiorum aut officiorum ecclesiasticorum, omnia vim habent quae gesta sunt a Vicario Generali, usque dum hic certam de obitu Episcopi notitiam acceperit, vel ab Episcopo aut Vicario Generali, usque dum certa de memoratis actibus pontificiis notitia ad eosdem pervenerit.

§ 3. A certa translationis notitia Episcopus intra quatuor menses debet dioecesim *ad quam* petere eiusdemque canonicam possessionem assumere ad normam can. 332, 334 et a die captae possessionis

diocesis *a qua* plene vacat; interim vero in eadem Episcopus:

1° Vicarii Capitularis potestatem obtinet eisdemque obligationibus tenetur, cessante qualibet Vicarii Generalis potestate;

2° Honorifica Episcoporum residentialium privilegia conservat;

3° Integros percipit fructus mensae episcopalis ad normam canon. 194, § 2.

CAN. 431. - § 1. Sede vacante, nisi adfuerit Administrator Apostolicus vel aliter a Sancta Sede provisum fuerit, ad Capitulum ecclesiae cathedralis regimen dioecesis devolvitur.

§ 2. Sicubi ex speciali Sanctae Sedis dispositione Archiepiscopus aliusve Episcopus Administratorem dioecesis vacantis designet, hic omnes et solas facultates habet quae Vicario Capitulari competunt, eisdem obligationibus ac poenis obnoxius.

CAN. 432. - § 1. Capitulum ecclesiae cathedralis, sede vacante, intra octo dies ab accepta notitia vacationis, debet Vicarium Capitularem qui loco sui dioecesim regat et, si fructuum percipiendorum ei munus incumbat, oeconomum unum vel plures fideles ac diligentes constituere.

§ 2. Si Capitulum intra praescriptum tempus Vicarium aut oeconomum, quavis de causa, nullum deputaverit, deputatio ad Metropolitam devolvitur; si autem ecclesia ipsa metropolitana fuerit vacans

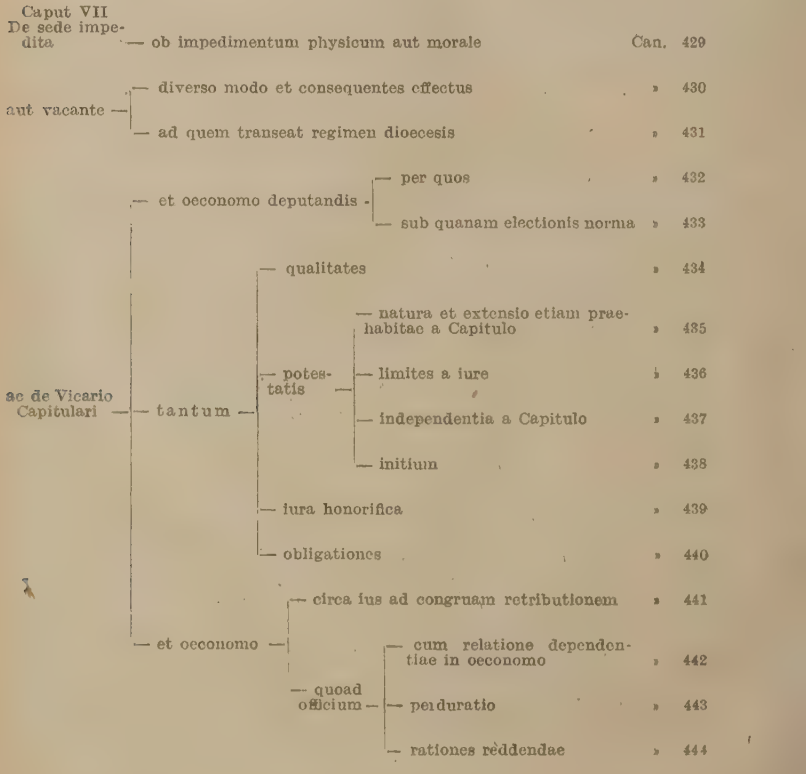

vel metropolitana simul et suffraganea, ad antiquiorem ex Episcopis suffraganeis.

§ 3. Etiam vacante dioecesi aut abbatia vel praelatura de quibus in can. 285, si Capitulum intra octiduum Vicarium vel oeconomum non nominaverit, hunc Metropolita qui fuit legitime electus ad normam citati canonis, constituat, nisi in abbatia vel praelatura *nullius* religiosa aliter ad normam constitutionum provideatur.

§ 4. Capitulum quantocius de morte Episcopi et deinde electus in Vicarium Capitularem de sua electione Sedem Apostolicam certiorem faciant.

CAN. 433. - § 1. Unus deputetur Vicarius Capitularis, reprobata contraria consuetudine; secus electio irrita est.

§ 2. Vicarii Capitularis et oeconomi constitutio fieri debet per actum capitularem ad normam canon. 160-182, salvis peculiaribus huius Capitis normis, et ad eius validitatem requiritur numerus suffragiorum absolute maior demptis suffragiis nullis.

§ 3. Idem potest in Vicarium Capitularem et oeconomum deputari.

CAN. 434. - § 1. Ad Vicarii Capitularis munus deputari valide nequit clericus qui ad sacrum presbyteratus ordinem nondum fuerit promotus, aut tricesimum aetatis annum non expleverit, aut ad eandem vacantem sedem fuerit electus, nominatus vel praesentatus.

§ 2. Vicarius Capitularis sit praeterea in theologia aut iure canonico doctor vel licentiatus aut saltem earundem disciplinarum vere peritus, in eoque morum integritas, pietas, sana doctrina cum prudentiae laude conspirent.

§ 3. Si praescriptae § 1 conditiones posthabitae fuerint, Metropolita, aut si ecclesia metropolitana vacans fuerit, vel de ipso Capitulo metropolitano agatur, antiquior provinciae Episcopus, agnita rei veritate, Vicarium pro ea vice deputet; actus autem illius qui a Capitulo electus fuerat, ipso iure sunt nulli.

CAN. 435. - § 1. Sicut ad Capitulum ante deputationem Vicarii Capitularis, ita deinde ad Vicarium Capitularem transit ordinaria Episcopi iurisdictio in spiritualibus et temporalibus, exceptis iis quae in iure expresse sunt eidem prohibita.

§ 2. Quare Capitulum et postea Vicarius Capitularis omnia possunt quae enumerata sunt canon. 368, § 2; item facultate pollent exercitium pontificalium in dioecesi cuilibet Episcopo permittendi, imo, si Vicarius Capitularis sit Episcopus, potest ipse eadem exercere, excluso tamen usu throni cum baldachino.

§ 3. Vicario Capitulari et Capitulo non licet agere quidpiam quod vel dioecesi vel episcopalibus iuribus praeiudicium aliquod afferre possit; nominatim vero Vicarius Capitularis aliique sive de Capitulo sive extranei, clerici aut laici, per se vel per alium prohibentur Curiae episcopalis documenta quaelibet subtrahere vel destruere vel immutare.

CAN. 436. - Sede vacante nihil innovetur.

CAN. 437. - In Vicario constituendo nullam sibi iurisdictionis partem Capitulum retinere potest, nec gerendo muneri tempus praefinire aliasve restrictiones praestituere.

CAN. 438. - Vicarius Capitularis, edita fidei professione de qua in can. 1406-1408, statim iurisdictionem obtinet, quin necessaria sit ullius confirmatio.

CAN. 439. - Quae in can. 370 de Vicario Generali praescripta sunt, eadem de Vicario quoque Capitulari dicta intelligantur.

CAN. 440. - Vicarius Capitularis obligatione tenetur residendi in dioecesi et applicandae Missae pro populo ad normam can. 338, 339.

CAN. 441. - Nisi aliter fuerit legitime provisum:

1° Vicarius Capitularis et oeconomus ius habent ad congruam retributionem, in Concilio provinciali designatam vel recepta consuetudine concedi solitam, desumendam ex reditibus mensae episcopalis aut ex aliis emolumentis;

2° Cetera emolumenta, quo tempore sedes episcopalis vacaverit,

futuro Episcopo pro dioecesis necessitatibus reserventur, si ad Episcopum, ecclesia non vacante, pertinuissent.

CAN. 442. - Oeconomus rerum ecclesiasticarum et proventuum curam et administrationem gerat, sub auctoritate tamen Vicarii Capitularis.

CAN. 443. — § 1. Vicarii Capitularis et oeconomi remotio Sanctae Sedi reservatur; renuntiatio authentica forma est exhibenda Capitulo, a quo tamen eam acceptari necesse non est, ut valeat; novi autem Vicarii vel oeconomi constitutio post prioris renuntiationem, obitum vel remotionem ad ipsum Capitulum pertinet, facienda ad normam can. 432.

§ 2. Cessat praeterea eorum munus per initam a novo Episcopo possessionem ad norman cap. 334, § 3.

CAN. 444. — § 1. Novus Episcopus a Capitulo, a Vicario Capitulari, ab oeconomo et ab aliis officialibus, qui, sede vacante, fuerunt constituti, rationem exigere debet officiorum, iurisdictionis, administrationis munerisve ipsorum cuiuslibet, et in eos animadvertere, qui in suo officio seu administratione deliquerint, etiamsi, redditis rationibus, a Capitulo vel a Capituli deputatis absolutionem aut liberationem impetraverint.

§ 2. Iidem rationem reddant novo Episcopo scripturarum ad Ecclesiam pertinentium, si quae ad ipsos pervenerint.

471. **Inscriptio capitis.** — Deinde considerandi sunt canones, quos *Caput. VII* continet *De sede impedita*, scilicet: quando eiusdem iurisdictionem habens proprio exercendam nomine patitur impedimentum circa illius moraliter totale exercitium. *aut vacante* eo quod dioecesis careat titulari pastore, *ac de Vicario Capitulari*, scilicet: vices gerente Capituli cathedralis.

472. **Canonum coordinatio.** - Illi sacri canones numero 16 successive iuxta inscriptionem sunt dispositi secundum eius triplicem partem; scilicet: can. 429 de sede impedita, can. 430 de sede vacante, quocum et sequentibus concatenatur ex propria materia can. 431: huic subsequentes sunt de Vicario Capitulari; et quidem ipsius deputationem regunt can. 432-434, tum circa deputandi eum facultatem, tum quoad ipsum deputationis actum et designandi qualitates; deinde potestatem Vicarii Capitularis determinant can. 435-437, etiam temporis momentum a quo illa incipit can. 438, iuraque honorifica et tunc adepta can. 439, obligationes can. 440, et retributionem percipiendam can. 441 exhibet. Ab eodem canone de oeconomo simul cum Vicario Capitulari tractat Codex, et in canone 442 illius obligationes, in seq. can. 443 alterutrius officii amissio multiplex statuitur, et obligationes reddendi rationem de his et aliis muneribus novo supervenienti Episcopo firmat ultimus canon 444.

473. **Sedes impedita.** — Duplicia Sedis episcopalis impedimenta, nempe physica et moralia considerat *can. 429*. § 1.

Sede a) *per Episcopi captivitatem* ab inimicis vel forsitan extraneis, vel per incarcerationem a potestate publica interna, b) *relegationem* in pagum, civitatem regni etc. extra dioecesim, c) *exilium* a regno vel republica, d) *aut inhabilitatem* v. gr. amentiam vel talem infirmitatem *ita impedita, ut ne per litteras quidem cum dioecesanis communicare ipse possit* ad regendos eos, *dioecesis regimen* « tum in spiritualibus tum in temporalibus » (can. 335, § 1), ad normam vero ss. canonum de singulis sequentibus, a) *nisi Sancta Sedes aliter providerit* in casibus, b) *penes Episcopi Vicarium Generalem* iam existentem absolute c) *vel alium virum ecclesiasticum ab Episcopi delegatum*, equidem penes alterutrum pro Episcopi libitu *esto*. - Imo circumstantiis suadentibus § 2. *Potest in casu Episcopus, grari de causa, plures delegare*, non in solidum, sed *qui sibi invicem in munere succedant* secundum conditionem vel eventum. Impedimenta §. 1 sola in Vicario vel Praefecto Aplco. considerantur eisque providetur in can. 309, §. 2.

Sed cum persecutio ut plurimum suscipiat incrementum, et etiam propter humanas vicissitudines, cavet § 3. *His* a) *deficientibus* quocumque modo vel quia de his provisum non fuit; ac prosequitur canon: b) *vel, uti supra dictum est*, scilicet: de Episcopo, *impeditis, Capitulum ecclesiae cathedralis* (significatione iuridica ad normam can. 427) *suum Vicarium constituat, qui regimen assumat cum potestate Vicarii capitularis*. Pro casu solo tertii paragraphi in hodierna disciplina Vicarium Capitularem constituendum praescribitur ad normam cap. 3 de supplenda negligentia Praelatorum (I, 8), in 6°, in quo Bonifacius VIII statuit: « Si Episcopus a Paganis, aut schismaticis capiatur: non archiepiscopus sed Capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illius, in spiritualibus et temporalibus ministrare debebit: donec eum libertati restitui, vel per Sedem Aplicam. (cuius interest Ecclesiarum providere necessitatibus) super hoc per ipsum Capitulum quamcito commode poterit consulendam, aliud contigerit ordinari ». Quae ultima praescriptio ita mutata et ampliata est in Codice, prout habet § 4. *Qui dioecesim regendam, ut supra, suscepit*, hinc etiam Vicarius generalis, et in casu quoque §. 3 Vicarius capitularis, *quamprimum Sanctam Sedem*, sive S. Congr. Consistorialem aut S. Congregationem de Prop. Fide iuxta regiones, vel Secretariam Status, *moneat*

a) *de sede impedita ac* b) *de assumpto munere*. Necessaria enim est haec notitia habenti sollicitudinem omnium Ecclesiarum. Idem fuit praescriptum in can. 310, §. 1 illis « ad quos vicariatus aut praefecturae cura devenerit ».

Huic canoni lucem affert responsio S. C. C. in una Hiberniae [1]: « 1° An casu quo Episcopus ab haereticis captus », sub circumstantiis § 1[i] « eiusdem Episcopi iurisdictio intelligatur suspensa, et ad Capitulum Ecclesiae cathedralis devoluta...? Ad 1m. non esse suspensam iurisdictionem ». Sensus negationis, sicut etiam quod non urgeat comparatio « ac si sedes per mortem vacaret Episcopi » expressa in cit. capite « Si Episcopus », liquet in Declaratione S. Congr. Consists. « de electione vicariorum capitularium in quibusdam Mexicanis dioecesibus » (6 Dec. 1914): « Quod cum tolerari omnino nequeat, S. C. Consists. de mandato Ssmi. D. N. Benedicti PP. XV, declarat nullam esse in expositis adiunctis » scilicet: §[i]. « legitimam causam procedendi ad electionem Vicarii Capitularis, et si quae facta fuerit, eam irritam esse et nullius roboris », quod etiam ex canone arguitur: « sartam e contra tectamque et integram subsistere Episcoporum auctoritatem quam ipsi, vel per Vicarium generalem vel per alium sacerdotem a se delegatum, exercere possunt ac debent: eamque ab omnibus fidelibus et imprimis a canonicis cathedralis ecclesiae rite et omnimode agnoscendam esse et observandam ».

Hucusque de impedimentis physicis, de moralibus autem praescribit § 5. *Si Episcopus* a) *in excommunicationem*, b) *interdictum* c) *vel suspensionem inciderit*, I° *Metropolita*, a) *eoque deficiente*, *vel* b) *si de eodem* supple « Metropolita » *agatur*, scilicet: qui in illam poenam inciderit, alterutro in casu eveniente, II° *antiquior inter Suffraganeos* « promotione ad Ecclesiam suffraganeam » iuxta can. 284, 292, *ad Sedem Apostolicam illico recurrat, ut ipsa provideat;* III° *quod si de dioecesi agatur vel praelatura de quibus in can. 285*, videlicet: si « Episcopus, qui nulli Metropolitae subiicitur, Abbas vel Praelatus nullius, et Archiepiscopus Suffraganeis carens » in excommunicationem, interdictum vel suspensionem inciderit, *Metropolita qui fuit legitime electus* ab eis, « cuius Concilio provinciali cum aliis intersint » ad normam citati canonis, *obligatione recurrendi tenetur*. Immo ad normam can. 20 [2], Metropolita eo deficiente, censeo per antiquiorem inter eiusdem Suffraganeos, ut supra, eumdem recursum peragendum. Meminisse non pigeat praescriptum: « Abbatia vel Praelatura impedita, servetur... can. 429 » (can. 327, §. 2) per totum.

[1] 7 Aug. 1683.

[2] Can. 20. Si certa de re desit expressum praescriptum legis sive generalis sive particularis, norma sumenda est, nisi agatur de poenis applicandis, a legibus latis in similibus...

474. **Sedis episcopalis vacatio et huius effectus.** — *Canon. 430.* § 1. *Sedes Episcopalis vacat* ordinario et I° *Episcopi morte*, II° *renuntiatione a Romano Pontifice acceptata*, cuius normas cognoscimus ex cann. 184-191, III° *translatione ac* IV° *privatione Episcopo intimata*, scilicet: alterutra, quarum normas inspicere possumus generales in can. 192-195.

De effectibus vacationis cuiuslibet ex praedictis est § 2. *Nihilominus, excepta collatione beneficiorum aut officiorum ecclesiasticorum*, quae collatio post vacationem peracta nulla est, prout ex dicendis consequens erit, cetera *omnia vim habent* a) *quae gesta sunt a Vicario generali*, ad quae peragenda supplet praesens canon iurisdictionem, *usque dum hic* nempe: Vicarius generalis *certam de obitu Episcopi notitiam* quomodocumque *acceperit*, non obstante quod ex can. 371 « expirat Vicarii generalis iurisdictio per.... Sedis episcopalis vacationem »: pariter vim habent quae b) *vel* « gesta sunt » *ab Episcopo aut Vicario generali*, supplente vel prorogante canone iurisdictionem necessariam, *usque dum certa de memoratis actibus pontificiis notitia ad eosdem pervenerit* singulos etsi quomodocumque, sed quoad privationem debet ad Episcopum pervenire intimatio ad normam can. 192, § 3.

Effectus translationis proprios continet § 3. *A certa translationis notitia* per documentum fidedignum habita *Episcopus* a) *intra quatuor menses* cohaerenter canoni 333 et computandos ad normam can. 34, § 3, n. 3°, *debet dioecesim ad quam* translatus est *petere eiusdemque canonicam possessionem assumere ad normam can. 333, 334*, illius pro dioecesi petenda, istius pro capienda possessione, b) *et a die captae possessionis*, proinde computandum est sequens tempus ad normam can. 34, § 3, n. 3°, *dioecesis a qua* transfertur, *plene vacat;* dum prius vacaret tamquam dimidiate vel semiplene, sequitur enim: c) *interim vero* scilicet: a translationis notitia praedicta usque ad diem captae possessionis hunc exclusive, *in eadem* videlicet: in dioecesi a qua *Episcopus*: - *1° Vicarii Capitularis potestatem obtinet eiusdemque obligationibus tenetur*, quas discemus in subseq^{s}. cann. 435, 436, 440, 441, *cessante qualibet Vicarii generalis potestate* consequenter canoni 371: « Expirat Vicarii generalis iurisdictio per... sedis episcopalis vacationem », quod est interpretandum: etsi non plenam ad normam praesentis canonis §'. 3, n. 1°: -

2° *Honorifica Episcoporum residentialium privilegia conservat*; ideoque exercenda sicut quando Sedem hanc plene possidebat cum titulo illius, et in hoc differt a Vicario Capitulari ut patebit in can. 439; sicut etiam apparebit alia differentia ex can[s]. 441 collatione cum seq. num. 3° *Integros percipit fructus mensae episcopalis ad normam can. 194*, § 2; videlicet: « Reditus prioris officii translatus percipit, donec aliud occupaverit ».

475. **Ad quem transit regimen dioecesis vacantis.** — Exhibitis tum modis vacandi quoad Episcopalem sedem, tum effectibus iurisdictionis prorogatae usque ad variabile tempus iuxta diversos vacationis modos et praesertim in translatione, incipit de successivo dioecesis regimine tractare *can. 431*. § 1. *Sede vacante*, plene quidem in translatione, a) *nisi adfuerit Administrator Apostolicus*, de quo vigent canones 313 et seq[s]. in cap. IX praec[s]. Tituli explicati, b) *vel aliter a Sancta Sede fuerit provisum* v. gr. per Vicarium generalem Apostolicum eo quod a Sancta Sede Episcopo additum, et cuius non cessat iurisdictio Sede vacante illa episcopali, sicut declaravit pluries S. C. EE. et RR. prout in Aquilana 4 Aug. 1578 et in Aprutina 24 Ian. 1749; extra hos casus pro quibus interveniat Sancta Sedes, c) *ad Capitulum ecclesiae cathedralis regimen dioecesis devolvitur* episcopale, ac respective ad coetum consultorum dioecesanorum ad normam can. 427. « Sane iuxta antiquam Ecclesiae disciplinam », ut ait Pius IX in const. « Romanus Pontifex » [1], « Sede Episcopali vacante, Dioecesis administratio ad Capitulum cathedralis Ecclesiae devolvitur; quod olim per seipsum Dioecesim toto tempore, quo sedes vacabat, administrare poterat, vel uni, aut pluribus Dioecesim administrandam committere, libera eidem relicta potestate deputatos eligendi, eisque delegatam iurisdictionem, sive quoad usum, sive quoad tempus arctandi, et constringendi ».

Uti exceptio est § 2. *Sicubi ex speciali Sanctae Sedis dispositione*, quae salva supponitur v. gr. in Philippinis insulis ex Brevi « Quae mari sinico » [2], vel ex citato ad can. 427 indulto pro quibusdam dioecesibus Statuum Foederatorum Americae, a) *Archiepiscopus* b) *aliusve Episcopus Administratorem dioecesis vacantis designet, hic Administrator designatus omnes et*

[1] 28 Aug. 1873.
[2] 17 Sept. 1902, IV, A. S. S. XXV, 271.

solas facultates habet quae Vicario capitulari competunt, eisdem obligationibus ac poenis obnoxius ad normam canonum et huius Capitis et aliorum in Codice. Ergo iste dioecesanus Administrator venit in iure nomine Vicarii capitularis proprie, sicut etiam designatus a coetu consultorum.

476. **Deputatio Vicarii Capitularis et oeconomi.** — *Canon 432.* § 1. *Capitulum Ecclesiae cathedralis, sede vacante,* respective « coetus consultorum dioecesanorum » (can. 427), a) *intra octo dies ab accepta notitia vacationis,* etiam in translatione post plenam vacationem, computandos ad normam can. 34, § 3°, n. 3°, b) *debet Vicarium capitularem,* sic appellatum etsi a coetu consultorum dioecesanorum ille designetur, *qui loco sui* scilicet: Capituli vel coetus *diocesim regat,* et hac de causa iurisdictio eius est vicaria, secus ac in Capitulo et coetu consultorum, cuius fuit interim propria; insuper sub conditione: c) *si fructuum percipiendorum ei* Capitulo vel coetui ratione dioecesis *munus incumbat, oeconomum unum vel plures* pro illius arbitrio prudenti, sed *fideles ac diligentes constituere.* « Qui rerum ecclesiasticarum, et proventuum curam gerant; quorum rationem ei, ad quem pertinebit, sint reddituri ». Haec addebant verbis canonis « Conc. Tridentini Patres », qui ut ait Pius IX in loc. prox. cit. « animadvertentes gravissima, quae passim oriebantur, incommoda ex administratione viduatae Ecclesiae coetui personarum diversi fere ingenii concredita, ad vitanda sapienter decreverunt » (cap. 16, sess. XXIV de Ref.) quae in praec. et seqq. paragraphis plenius relata sunt.

§ 2. *Si Capitulum intra praescriptum* in praec. §° *tempus Vicarium aut oeconomum,* consequenter vel utrumque, a) *quavis de causa* etiam ob impossibilitatem, seu illud est « tempus continuum, quod nullam patitur interruptionem » (can. 35), *nullum deputaverit,* scilicet: vel omittens deputare, vel irritam iure perficiens electionem, ut infra patebit in hoc et seqq^s. can., *deputatio ad Metropolitam devolvitur...,* idest: Praelatus superior ad illum actum ex iure competens fit, posita illa causa; b) *si autem ecclesia ipsa metropolitana fuerit vacans* providendaque de Vicario capitulari, c) *vel metropolitana simul et suffraganea* utraque vacans, quando in alterutro Capitulo deficiat valida in iure electio Vicarii Capitularis, haec devolvitur, non pro suffraganea ad Metropolitanae capitulum vel eius Vicarium

capitularem, aut Metropolitanae dioecesis Administratorem, sed pro suffraganea vel Metropolitana in casu devolutio deputationis iure defertur *ad antiquiorem ex Episcopis suffraganeis* sensu canonum 284, 292.

Cum in can. 327, « Abbatia vel Praelatura nullius vacante » aut « impedita », praescripta huius capitis servanda dicantur, scilicet: huius can. 432 et seqq. ac pro diversa hypothesi can^s. 429, opportune additur § 3. *Etiam vacante dioecesi* tum « Episcopi qui nulli Metropolitae subiicitur », tum « Archiepiscopi suffraganeis carentis », *aut Abbatia vel Praelatura* scilicet: qualibet nullius, *de quibus* omnibus *in can. 285, si Capitulum* respectivum *intra octiduum* sicut in § praec. *Vicarium vel oeconomum non nominaverit*, et quidem valide, utrumque aut alterutrum *hunc Metropolita qui fuit legitime electus ad normam citati canonis, constituat, nisi in Abbatia vel Praelatura nullius religiosa*, cum capitulo igitur religiosorum, secundum canon. 327 *aliter ad normam constitutionum* religionis illius *provideatur*. Si dioecesis Metropolitae, ad quem devolvitur ex praecedenti § 3° Vicarii capitularis deputatio, vacaret, desideratur in Codice expressa norma, sed iuxta can. 20 [1] respondendum pro antiquiori ex Suffraganeis Metropolitae, vacante huius sede.

§ 4. *Capitulum* a) *quantocius de morte Episcopi et deinde* b) *electus in Vicarium capitularem de sua electione Sedem Apostolicam*, nempe S. Congregationem Consistorialem vel Secretariam Status *certiorem faciant*. Simile praescripto can. 429, § 4° de sede impedita.

477. **Norma procedendi.** — Duae leges irritantes deputationem praedictam statim sequuntur cum normis in huiusmodi electione servandis. - *Can. 433.* § 1. *Unus deputetur Vicarius capitularis*, non plures, idque ubilibet ac semper (can. 5), quia *reprobata contraria consuetudine: secus electio irrita est*, scilicet: de duobus vel pluribus quomodocumque facta, nam si successive fierent de diversis, prima sustinenda esset ceteroquin valida.

Modum procedendi in tali deputatione praescribit § 2. *Vicarii capitularis et oeconomi constitutio fieri debet* a) *per actum capitularem* (qualis debeat hic actus esse docemur a ca-

[1] Vide notam in pag. 464.

non. 411) b) *ad normam can. 160-182* de electione ac postulatione ad officia ecclesiastica, cum tale sit proprie officium Vicarii capitularis, c) *salvis peculiaribus huius capitis normis*, etsi hae illis canonibus derogaverint, ac signanter sequenti: *et ad eius* actus *validitatem* d) *requiritur numerus suffragiorum absolute maior* inter suffragia computanda, eo quod sequitur: *demptis suffragiis nullis* qualitercumque v. gr. datis contra can. 169. Et hic est unus casus exceptionis quoad numerum suffragiorum et scrutiniorum, normae can. 101, § 1, n. 1.

§ 3. *Idem* scilicet: eadem persona *potest in Vicarium capitularem et oeconomum deputari*, et nihil obstat fieri per eumdem capitularem actum, quod innuit connexio huius cum norma § praec.

478. **Qualitates** in Vicarium capitularem deputandi praescribit, duas priores de novo condens, *can. 434*, § 1. *Ad Vicarii Capitularis munus deputari valide nequit clericus qui* a) *ad sacrum presbyteratus ordinem non fuerit promotus*, cohaerenter ad eamdem iuris scripti mutationem pro aliis officiis ecclesiasticis inductam a Codice in can. 154, b) *aut tricesimum aetatis annum non expleverit*, nempe: sicut pro Vicario generali ad normam can. 367, § 1, ita constitutum est hoc in loco, c) *aut ad eamdem vacantem sedem fuerit electus, nominatus vel praesentatus;* prout vigebat ex const. « Romanus Pontifex » Pii IX, et quidem quoties Vicarius capitularis eligi debeat, uti animadvertimus ad can. 334, § 2, ex quo memorari oportet: « sed si ante suam ad episcopatum designationem » uno ex tribus praedictis modis « vicarii capitulares, officiales, oeconomi fuerint renuntiati », scilicet: deputati, « haec officia etiam post designationem retinere et exercere possunt ».

Ex cap. 11, sess. XXIV Conc. Trid. est desumptus sequens § 2. *Vicarius Capitularis sit praeterea* a) *in theologia aut iure canonico doctor vel licentiatus* disiunctive tum quoad sacram disciplinam designatam, tum quoad diversum gradum academicum, b) *aut saltem earumdem disciplinarum vere peritus*, equidem dum sufficienti non careat peritia est praeferendus gradu academico ornatus, et iuxta disciplinam ex resolutionibus Sacrarum RR. Congregationum si talis licentiatus aut doctor in capitulo existat non est praetereundus, si tamen cetera concurrant; *in eoque* idest: in eligendo c) *morum integri-*

tas, pietas, sacra doctrina cum prudentiae laude conspirent. In hoc paragrapho deest clausula irritans actum deputationis, quod animadvertere nos vult legislator in § 3. *Si praescriptae § 1 conditiones posthabitae fuerint,* a) *Metropolita, aut si ecclesia metropolitana vacans fuerit, vel de ipso Capitulo metropolitano agatur* posthabente illas § 1 conditiones, b) *antiquior provinciae Episcopus,* non aetate vel consecratione, sed ut suffraganeus antiquior, *agnita rei veritate,* non ex solo rumore sed ex probatione quae virum prudentem convincat, exhibenda S. Congregationi si necesse fuerit, *Vicarium pro ea vice deputet,* ac norma haec quoad devolutionem providendi similis est alteri canonis 432, § 2, in qua « nullum » ob electionis defectum Vicarium aut oeconomum deputaverat ipsum Capitulum, sed diversa est ab illa, quatenus non ex parte actus, sed ratione inhabilitatis personae, deputatio non sortitur canonicum effectum, quod postremum sic exprimitur in canone: c) *actus autem illius qui a Capitulo electus fuerat, ipso iure sunt nulli,* scilicet: « nullius valoris, momenti et efficaciae esse, et perpetuo fore », ut edicitur in cit. Const. « Romanus Pontifex » Pii IX circa ea « quaecumque a sic nominatis et praesentatis in administrationem vacantium Ecclesiarum intrusis fiant, mandentur, decernantur et ordinentur cum omnibus et singulis inde quovis modo sequutis, et quomodocumque sequuturis ».

479. **Potestates Capituli ac Vicarii capitularis.** — Iurisdictionem Capitulo ac eius Vicario successive propriam determinat *can. 435.* § 1. *Sicut* a) *ad Capitulum ante deputationem Vicarii Capitularis* b) *ita deinde ad Vicarium Capitularem* valide deputatum *transit ordinaria Episcopi iurisdictio in spiritualibus et temporalibus;* scilicet primo illa quae ordinaria est in Episcopo, et quae in eis tam Capitulo quam eius Vicario est etiam iurisdictio ordinaria secundum can. 197, atque secundo transit ad Capitulum tempore ad normam can. 430, 431, illudque eam obtinet usque ad Vicarii Capitularis deputationem validam, aut haec a Capitulo aut ab alio ex iure fiat; atque ex tunc sub conditione noscenda in can. 438 transit omnino illa iurisdictio et potestas ad huiusmodi Vicarium Capitularem; *exceptis* pro Capitulo eiusve Vicario *iis* « spiritualibus et temporalibus » iurisdictionis praedictae, *quae in iure expresse,* ac propter hoc in Codice, *sunt eidem* scilicet: Vicario Capitulari *prohibita,* et modo quo « sunt prohibita » etiam quoad validitatem vel secus.

Consequenter ait § 2. *Quare Capitulum et postea Vicarius Capitularis* a) *omnia possunt quae enumerata sunt can. 368, § 2*; scilicet: « nisi aliud expresse cautum fuerit », imo cum facultate subdelegandi respectiva secundum can. 199, § 2, *item* b) *facultate pollent exercitium Pontificalium* explicatum in canon. 337, § 2 *in dioecesi cuilibet Episcopo permittendi*, quamvis hic membrum sit Capituli, c) *imo, si Vicarius Capitularis sit Episcopus, potest ipse eadem exercere, excluso tamen usu throni cum baldachino.* Et hoc implicite innuit reservatam esse horum usus concessionem residentiali Episcopo ad normam § 3 cit[1]. can[s]. Potestatis vero ratio est Jur. « Reg. XLVI in 6°. Is qui in ius succedit alterius, eo iure, quo ille, uti debebit ».

Subduntur limitationes potestatis heic et in seq. canone. § 3. *Vicario Capitulari et Capitulo non licet agere quidpiam quod* a) *vel dioecesi* b) *vel episcopalibus iuribus praeiudicium aliquod afferre possit;* v. gr. ex cap. 2, tit. IX, lib. III Decret. « quod Capitulum vacante sede, fungatur vice Episcopi in collationibus praebendarum, cum nusquam inveniatur cautum in iure », et ex epistola S. C. CC. et RR. - Al Vicario d'Oria [1]: « È stato più volte risoluto, che Sede vacante non sia lecito al Capitolo di far novità alcuna sopra i beni, e rendite, che appartengono al Vescovo ». - Sequitur in canone: *nominatim vero Vicarius Capitularis aliique sive de Capitulo* etiam capitulariter, *sive extranei, clerici aut laici, per se vel per alium prohibentur Curiae episcopalis*, et non solum, quamvis fortiori motivo, Archivi dioecesani c) *documenta quaelibet subtrahere*, scilicet: occulte accipere etsi cum intentione restituendi, multo magis furari aperteque rapere; non vero efferre sub conditionibus circa documenta archivi servandis ad normam can. 378; prohibentur etiam iidem praedicta documenta d) *vel destruere* e) *vel celare* etiam sine ablatione, f) *vel immutare.*

480. **Limites potestatis.** —Ut autem haec norma prorsus antiqua in custodiam Sedis Episcopalis intacta remaneat, mentem suam complete aperit legislator inserens rubricam perfectam tit. 9 lib. III Decretalium, proindeque veram legem iuris praecedentis, in *can. 436. Sede vacante nihil innovetur.* « Qui canon ius vetus ex integro referens, ex veteris iuris auctoritate.

[1] 29 Nov. 1600.

atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus, est aestimandus », sicut ait can. 6, 2°.

481. **Independentia Vicarii ab eligente Capitulo.** — Pius IX in saepe praelaudata Const. haec inserit de Tridentino Decreto. « Huiusmodi vero Decretum varie interpretati sunt privati canonicarum rerum scriptores. Quidam enim censuerunt posse Capitulum in constituendo Vicario aliquam iurisdictionis partem sibi reservare; alii putaverunt fas esse Capitulo ad certum tempus Vicarium deputare; nec defuerunt qui arbitrati sunt, licere Capitulo Vicarium pro arbitrio removere, et alium substituere.

Recensitae Scriptorum sententiae a nonnullis Capitulis libenter exceptae sunt: quo factum est, ut in hac re tam magni momenti disciplinae uniformitas deficeret, et Tridentinum decretum optatum finem plene non attingeret ». Defectus vere vitandi in canonum interpretatione. - « Quamvis autem Sacrae Urbis Congregationes has sententias, suis responsis in casibus occurrentibus, pluries reprobaverint, ita ut ex earumdem responsis manifeste appareat, quae fuerit mens Patrum Tridentinorum in edendo decreto superius relato, attamen cum nondum omnia ubique ad eam mentem exigi videamus, ad submovendam prorsus quamlibet dubitationis causam vel obtentum, iisdem responsis et declarationibus Apicae. auctoritatis robur adiiciendum censemus ». Quapropter declarat et decernit sicut *can. 437. In Vicario constituendo nullam sibi iurisdictionis partem Capitulum retinere potest*, et hoc primum, item *nec gerendo muneri tempus praefinire*, tertio *aliasve restrictiones praestituere*. « Quamobrem » iuxta const. ultimo cit^m^. « pro nullis habendae sunt limitationes, seu quoad iurisdictionem, seu quoad tempus adiectae a Capitulo electioni Vicarii capitularis, qui idcirco, iis non obstantibus, officium semel sibi rite collatum toto tempore, quo Sedes Episcopalis vacua fuerit, totamque ordinariam iurisdictionem Episcopalem libere et valide exercere perget, donec novus Episcopus Apicas. canonicae suae institutionis Litteras exhibeat », ut statuitur in canone 443, § 2. Cum vero haec praescribantur in Codice, cui obstare nequeunt pacta privatorum, sequitur ita esse can. 437 interpretandum.

482. **Initium officii.** — *Can. 438. Vicarius Capitularis, edita fidei professione de qua* est praescriptum *in can. 1406*,

1408[1], *statim iurisdictionem obtinet*, velut post adimpletam nenecessariam conditionem, imo unicam propter id quod sequitur: *quin necessaria sit ullius confirmatio.*

483. **Iura honorifica.** — *Can. 439. Quae in can. 370 de Vicario generali praescripta sunt*, ibidem sufficienter explicata, *eadem de Vicario quoque Capitulari dicta intelligantur.* Nec obiiciatur absonam videri eiusdem praecedentiam prae ipso Capitulo cuius Vicarius dicitur; evanescit enim difficultas, si diligenter consideretur illum sic appellari ac debite in hodierna disciplina, quia per Capitulum designatur ad hoc ut pro eo iurisdictionem ordinariam exerceat in dioecesi, sed iurisdictio prius a Capitulo habita, nec habitualiter apud Capitulum remanens, illius Vicario per ss. canones tribuitur, legitimae deputationis conditione posita.

484. **Obligationes.** — Duas tantum obligationes Episcopi speciales meminit *can. 440. Vicarius Capitularis obligatione tenetur residendi in Dioecesi et applicandae Missae pro populo ad normam can. 338, 339* ibidem declaratam. Aliae obligationes utpote hic omissae viderentur Vicarium Capitularem non urgere. Revera sic tenendum de visitatione SS. Liminum et de relatione status dioecesis, cum nec Episcopus novus teneatur infra primum biennium, et dioecesis visitatio a novo Episcopo intra tempus praescriptum adimpleri poterit; nostro enim tempore non tantum differtur Sedium Episcopalium provisio. Quoad obligationes in can. 335 et 336 vel alibi recensitas, in ss. canonibus exprimitur, an Vicarium Capitularem illae urgeant, vel sicut in § 2, can. 336 ex iurisdictione ipsius ordinaria profluunt canonica necessitate, indeque non explicite memorandae fuerant.

485. **Ius ad congruam retributionem.** — De iure ad temporalia emolumenta, sub hypothesi cavet *can. 441. Nisi aliter fuerit legitime provisum:* i. e. iure scripto particulari vel consuetudinario, quod in casu servandum foret:

1° *Vicarius Capitularis et oeconomus ius habent ad congruam retributionem*[2], « Quis enim militat suis stipendiis un-

[1] Can. 1406. § 1. Obligatione emittendi professionem fidei, secundum formulam a Sede Apostolica probatam, tenentur: — 4° Coram Capitulo cathedrali, Vicarius Capitularis;...

Can. 1408. Reprobatur quaelibet consuetudo contra canones huius tituli.

[2] I AD COR., IX, 7.

quam ? », I° circa quantitatem a) *in Concilio provinciali designatam* b) *vel recepta consuetudine concedi solitam, et* II° *desumendam* a) *ex reditibus mensae episcopalis* b) *aut ex aliis emolumentis*, v. gr. ipsius Curiae, prout forsitan Conc. prov. aut consuetudo determinaverit.

2° *Cetera emolumenta*, inter quae sunt computandi quoque « reditus mensae episcopalis » saltem partialiter iuxta num. 1[m] praeter portionem designatam vi praecedentium in hoc canone, *quo tempore Sedes episcopalis vacaverit, futuro Episcopo pro dioecesis necessitatibus reserventur*, sub conditione pro emolumentis : *si ad Episcopum, ecclesia non vacante, pertinuissent*, quod revera dici cogimur de illis reditibus. Alia enim quorumcumque utilitatibus destinata, pari modo, ut antea, erunt sede vacante impendenda. Nec illa quae pertinerent ad Episcopum, successori post Sedis vacationem attribuuntur, qui Sede vacante nihil praestitit pro quo sit ei retribuendum. Atque canon iste optime concordat cap. 7 de electione et electi potestate (I, 3) in Clem[s]. « Statutum super bonis a praelatis cathedralium, regularium et collegiatarum ecclesiarum dimissis, aut obvenientibus tempore vacationis earum, futuris successoribus fideliter reservandis editum, locum declaramus habere in omni emolumento, quod provenit ex iuridictione et sigillo curiae ecclesiasticae vel saecularis, aut alias undecumque, quod ad praelatos (ecclesiis non vacantibus) pertineret, consuetudine qualibet contraria non obstante : ita tamen quod in istis et similibus rationabiles deducantur expensae. Ceterum ad singulares personas, ad quas ratione dignitatum, quas obtinent iurisdictio cum eius emolumento devolvitur, sede vacante de consuetudine, privilegio, vel iure alio speciali, nolumus praesentem constitutionem extendi ».

486. **Oeconomi officium.** — De officio oeconomi cum respectu etiam erga Vicarium Capitularem, eo quod sit de temporalibus iuribus, praecedenti canoni opportune subsequitur *can. 442. Oeconomus rerum ecclesiasticarum*, scilicet : temporalium ad Ecclesiam dioecesis pertinentium, *et proventuum* istiusmodi *curam* hos exigendi et illas conservandi *et administrationem gerat*, cum eorum applicatione ac expensarum solutione, *sub auctoritate tamen Vicarii Capitularis*, a quo ergo dependeat in proprio munere.

487. **Officiorum cessatio.** — De utriusque officii cessatione servandus *can. 443.* § 1. *Vicarii Capitularis*, sicut *et* (quae particula etiam disiunctivam subaudit) *oeconomi* a) *remotio Sanctae Sedi reservatur*, a qua sola decernenda erit per Sacram Congregationem Consistorialem, ut videtur, quia ex canone 248, § 3. « Ab hac Congregatione dependent ea omnia quae pertinent ad constitutionem, conservationem et statum dioecesium ». Ad quem « statum » regimen in spiritualibus et temporalibus dioecesis absdubio pertinet. - Secundus modus cessationis illorum munerum habetur b) *renuntiatio*, quae *authentica forma* scilicet: faciente fidem *est exhibenda Capitulo*, legitime igitur coadunato, *a quo tamen eam acceptari necesse non est, ut valeat*, hoc ergo consequitur per exhibitionem antedictam; c) *novi autem Vicarii vel oeconomi constitutio post prioris* idest: illius qui praecessit in alterutro munere *renuntiationem*, non ex iure post remotionem, *ad ipsum Capitulum pertinet, facienda ad normam canon. 432* ibi declaratam, ceterisque normis de prima designatione servandis, propter earum generalem enunciationem.

Modus vero alius cessationis ordinarius continetur in § 2. *Cessat praeterea* seu tertio *eorum* simul *munus per initam a novo Episcopo possessionem ad normam can. 334.* § 3, et planum est.

488. **Rationes reddendae.** — Praedictorum munere cessante ad normam ultimi paragraphi, servandus est *can. 444.* § 1. *Novus Episcopus a Capitulo, a Vicario Capitulari, ab oeconomo, et ab aliis officialibus, qui, sede vacante, fuerunt constituti*, hinc etiam ab iisdem qui legitime renuntiaverunt, et quamvis aliquis praedictorum fuerit ex eodem Capitulo, a) *rationem exigere debet*, non tantum potest, ut aiebat Conc. Trid., *officiorum, iurisdictionis, administrationis munerisve ipsorum cuiuslibet*, b) *et in eos animadvertere*, idest: punire, *qui in suo officio* proprie dicto *seu administratione* muneris *deliquerint*, c) *etiamsi, redditis rationibus, a Capitulo vel a Capituli deputatis absolutionem aut liberationem impetraverint*, v. gr. forsitan qui renuntiaverunt officium Vicarii Capitularis aut oeconomi.

§ 2. *Iidem* qui in § 1° specialiter *rationem reddant novo Episcopo scripturarum ad Ecclesiam pertinentium*, scilicet:

tum Archivo inferendarum Episcopali, tum aliarum dioecesis, *si quae ad ipsos pervenerint* qualitercumque. Totus hic canon, sed ampliatus, ex Conc. Trid.[1] est desumptus. Retineatur igitur § 35 const. « Ad militantis » Bened. XIV[2]. « Appellatio aliqua in Tribunalibus non recipiatur, nec alia per quae Decretorum Conc. Trid. quorumdam exequutio retardetur aut impediatur, quoquo modo concedantur » : « a Mandatis seu Decretis cogentibus Oeconomos, Vicarios Capitulares, ad reddendam rationem Administrationis per eos gestae Sede Episcopali vacante, iuxta praescriptum Sacri Concilii sess. XXIV de Reform. cap. 16 ».

CAPUT VIII.

De Vicariis foraneis.

CAN. 445. - Vicarius foraneus est sacerdos qui vicariatui foraneo, de quo in can. 217, ab Episcopo praeficitur.

CAN. 446. - § 1. Ad munus vicarii foranei Episcopus eligat sacerdotem quem dignum iudicaverit, praesertim inter rectores ecclesiarum paroecialium.

§ 2. Vicarius foraneus ad nutum Episcopi amoveri potest.

CAN. 447. - § 1. Vicario foraneo, praeter facultates quas ei tribuit Synodus provincialis vel dioecesana et secundum normas in eadem Synodo legitime statutas vel ab Episcopo statuendas, ius et officium est invigilandi potissimum :

1° Num ecclesiastici viri sui ambitus seu districtus vitam ducant ad normam sacrorum canonum suisque officiis diligenter satisfaciant, praesertim circa residentiae legem, divini verbi praedicationem, impertiendam pueris atque adultis catechesim et obligationem infirmis assistendi ;

2° Num decreta lata ab Episcopo in sacra visitatione exsecutioni mandentur ;

3° Num debitae cautelae circa materiam Sacrificii Eucharistici adhibeantur ;

4° Num decor et nitor ecclesiarum sacrae supellectilis, maxime in custodia Sanctissimi Sacramenti et in Missae celebratione, accurate servetur ; an sacrae functiones secundum sacrae liturgiae praescripta celebrentur ; bona ecclesiastica diligenter administrentur, adnexaque illis onera, in primis Missarum, rite impleantur ; rectene conscribantur et asserventur libri paroeciales.

§ 2. De iis omnibus ut reddatur certior, vicarius foraneus debet, statutis ab Episcopo temporibus, sui districtus paroecias visitare.

§ 3. Pertinet etiam ad vicarium foraneum, statim atque audierit aliquem sui districtus parochum graviter aegrotare, operam dare ne spiritualibus ac materialibus auxiliis honestoque funere, cum decesserit, careat ; et curare ne, eo aegrotante vel decedente, libri, documenta, sacra supellex aliaque quae ad ecclesiam pertinent, depereant aut asportentur.

CAN. 448. - § 1. Vicarius foraneus debet, diebus ab Episcopo designatis, convocare presbyteros proprii districtus ad conventus seu collationes de quibus in can. 131 eisdemque praeesse ; ubi vero plures habeantur huiusmodi coetus in variis

[1] Cap. 16 sess. XXIV de Ref. — [2] 30 Martii 1742.

districtus locis, invigilare ut rite celebrentur.

§ 2. Si non sit parochus, debet residere in territorio vicariatus vel alio in loco non valde distanti secundum normas ab Episcopo definiendas.

CAN. 449. - Saltem semel in anno vicarius foraneus proprii vicariatus rationem reddere debet Ordinario loci, exponens non solum quae intra annum bene gesta sint, sed etiam quae mala obrepserint, quae scandala exorta sint, quae remedia ad ea reparanda adhibita et quidquid agendum existimet ad ea radicitus exstirpanda.

CAN. 450. - § 1. Vicarius foraneus sigillum habeat vicariatus proprium.

§ 2. Praecedit omnibus parochis aliisque sacerdotibus sui districtus.

489. **Inscriptio capitis et ordo canonum.** — Post considerationem de his qui iurisdictionem ordinariam in universa dioecesi, sed vicariam exercent, restat videre *caput VIII* inscriptum *De Vicariis foraneis*, qui etiam vices gerunt Episcopi, eiusque participant potestatem in foro externo, sed foris seu extra civitatem, qui propter hoc archipresbyteri rurales, decani rurales quandoque vocati fuerunt, easdemque denominationes sine appellativo rurales conservant.

Iuxta consuetum ordinem can. 445 definitionem exprimit ac sequens canon qualitates praevias, can. 447-449 continent diversa munia seu potestatem ac obligationes, honores autem peculiares in 450 canone perspici possunt.

490. **Ius praecedens.** In iure Decretalium fere unicum caput, multa vero complectens de hoc ecclesiastico officio, est cap. 4. De Officio Archipresbyteri (I, 24) ex Synodo Ravennae habita.

Illius tenor est: « Ut singulae plebes archipresbyterum habeant », et haec est institutio, cum scopo « propter assiduam erga populum Dei curam », eiusque munus exponitur « qui non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verum etiam presbyterorum, qui per minores titulos » seu ecclesias et rurales parochias « habitant, vitam ingi circumspectione custodiant: et qua unusquisque industria divinum opus exerceat episcopo suo renuntiet. Nec contendat Episcopus non egere plebem archipresbytero, quasi ipse eam gubernare valeat: quia etsi valde idoneus sit, decet tamen ut sua onera partiatur: et sicut ipse matrici ecclesiae praeest: ita archipresbyteri praesint plebibus, ut nullo titubet ecclesiastica sollicitudo: cuncta tamen referant ad Episcopum, nec aliquid contra eius decretum ordinare praesumant ». Et sic etiam necessitas illius officii aut saltem utilitas defenditur. Uti amplatio ac determinatio circumstantiarum praedicti capitis, et velut commentarium accipi queunt sequentes canones.

491. **Vicarii foranei notio.** — *Can. 445. Vicarius foraneus est* a) *sacerdos* ceu subiectum b) *qui vicariatui foraneo de quo in can. 217*, scilicet: uni districtuum in quos Episcopus territorium suum distribuere debet, illiusque spirituali utilitati c) *ab Episcopo* veluti causa efficiente *praeficitur*, qua praefectura formaliter constituitur.

492. **Qualitates Vicarii et officii.** — *Can. 446* § 1. *Ad munus Vicarii foranei Episcopus eligat* a) *sacerdotem*, ex illius definitione in can. praec., b) *quem dignum iudicaverit*, et hoc sufficeret, attamen c) *praesertim inter rectores ecclesiarum paroecialium*. Hanc mentem voluntatemque legislatoris Episcopum sequi convenit, nisi aliter fieri circumstantiae suadeant. - Iudicium de dignitate eligendi convenienter nititur cap. 7 de electione et electi potestate (I, 6) ex Conc. Later. sub Innoc. III: « Inferiora etiam ministeria, ut puta decanatum, archidiaconatum, et alia quae curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialis ecclesiae regimen, nisi qui iam 25 annum aetatis attigerit », qualis aetas nunc ex Codice ad presbyteratum exigitur suscipiendum, « et scientia et moribus commendandus existat ». - § 2. *Vicarius foraneus ad nutum Episcopi* prudenter agentis *amoveri potest*, et est norma iuxta Reg. 1 Iuris. « Omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur ».

493. **Facultates et obligationes.** — *Can. 447*. § 1. *Vicario foraneo, praeter facultates quas ei tribuit* a) *Synodus provincialis*, et est casus exceptionalis in quo sic appellatur in Codice, b) *vel dioecesana*, quae proinde id facere possunt, c) *et secundum normas* de limitibus ac illarum exercitii circumstantiis *in eadem* alterutra *Synodo* legitime *statutas* d) *vel ab Episcopo statuendas* etsi extra Synodum, atque illae normae ad modum legis particularis moderantur generaliter pro dioecesi tale officium, *ius et officium est invigilandi*, ut in cap. Decretalium citato, ac *potissimum*: circa ea quae respiciunt personas ecclesiastici coetus, Episcopi decreta exequenda, materiam Sacrificii, atque cultum divinum et adnexa ipsi; videlicet:

1° *Num ecclesiastici viri sui ambitus seu districtus*, etiamsi non parochi, a) *vitam ducant ad normam sacrorum canonum* nobis notam ex tit. III, b) *suisque officiis diligenter satisfaciant, praesertim* I° *circa residentiae legem*, II° *divini verbi praedicationem*, III° *impertiendam pueris atque adultis catechesim et* IV° *obligationem infirmis assistendi*, quae omnia in Tit. sequenti partialiter ac in Tit. XX Lib. III quoad praedicationem et catechesim sunt inserta.

2° *Num decreta lata ab Episcopo in sacra visitatione* peculiaria, indeque sub n. 1° non comprehensa *exsequutioni mandentur.*

3° *Num debitae cautelae circa materiam Sacrificii Eucharistici* quoad eius sinceritatem et incorruptionem tutandam *adhibeantur.*

4° *Num* a) *decor* conveniens cultui divino, paupertate Ecclesiae considerata, *et nitor* h. e. mundities *ecclesiarum et sacrae supellectilis, maxime in custodia sanctissimi Sacramenti et in Missae celebratione* ob ipsam Eucharistiae naturam *accurate servetur;* b) *an sacrae functiones secundum sacrae liturgiae praescripta celebrentur*, scilicet: illis praescriptis servatis; c) *bona ecclesiastica diligenter administrentur*, socordia et imprudentia exclusis, d) *adnexaque illis onera* pietatis charitatisve, *in primis Missarum, rite impleantur;* e) *rectene conscribantur et asserventur libri parocciales* iuxta canones in Tit. sequenti explicandos. - Huic vigilantiae operam daturus est ille modis ei bene visis, ast servato § 2. *De iis omnibus ut reddatur certior*, et ex hoc fine est mensurandum quod *vicarius foraneus debet, statutis ab Episcopo temporibus, sui districtus paroecias visitare.* - Praeter vigilantiam § 3. *Pertinet etiam ad vicarium foraneum, statim atque audierit aliquem sui districtus parochum graviter aegrotare*, quamvis sine mortis periculo, a) *operam dare ne spiritualibus ac materialibus auxiliis* ex impotentia sibi providendi propter infirmitatem, ac etiam sacramentis morientium, si usque ad hanc necessitatem pervenerit, *honestoque funere, cum decesserit*, ne *careat*, et haec respiciunt parochi personam; *et* praeterea b) *curare ne, eo* parocho *aegrotante vel decedente*, (ob defectum custodis) *libri, documenta* ecclesiastica, *sacra supellex aliaque quae ad ecclesiam pertinent, depereant aut asportentur* qualitercumque.

494. **Aliae obligationes.** — *Can. 448.* § 1. *Vicarius foraneus debet, diebus ab Episcopo designatis* ad normam can. 131, a) *convocare presbyteros* saeculares omnes, religiosos vero designatos in cit. can. § 3° *proprii districtus ad conventus seu collationes de quibus in can. 131 eisdemque praesse;* b) *ubi vero plures habeantur huiusmodi coetus in variis districtus* proprii *locis, invigilare ut rite celebrentur.*

§ 2. *Si non sit parochus*, quod ad normam can. 446 § 1°

accidere licet, *debet* ex munere *residere in territorio vicariatus* sui *vel alio in loco non valde distanti*, quae residentia determinanda erit *secundum normas ab Episcopo definiendas*.

495. **Ratio reddenda.** — Hucusque dicta complementum accipiunt ex *can. 449. Saltem semel in anno* ex iuris praecepto *vicarius foraneus proprii vicariatus rationem reddere debet Ordinario loci*, ac modus describitur: *exponens non solum* a) *quae intra annum bene gesta* sint, b) *sed etiam quae mala obrepserint*, c) *quae scandala exorta sint*, d) *quae remedia ad ea* tum mala tum scandala *reparanda adhibita* quoad praeteritum, e) *et quidquid agendum existimet ad ea radicitus exstirpanda*.

Patet igitur munus explicatum in hoc Capite inspectionem praecipue spectare, curamque Episcopi paternam in parochorum suprema necessitate gerere, aliquam exsequutionem canonum adhibere; parum ergo officii ecclesiastici proprie dicti habet, ac iurisdictione ordinaria orbatum est, sed huius « aliquam saltem secumfert participationem » (can. 145, § 1).

496. **Sigillum et praecedentia.** — *Can. 450.* § 1. *Vicarius foraneus sigillum habeat* non iam personae, sed *vicariatus proprium*.

§ 2. *Praecedit omnibus parochis aliisque sacerdotibus sui districtus*. Equidem in eo, et extra ipsum quando alii non intersint, salvo loci Ordinarii iure alias normas statuendi de praecedentia ad normam can. 106, 6°.

CAPUT IX.

De Parochis.

CAN. 451. - § 1. Parochus est sacerdos vel persona moralis cui paroecia collata est in titulum cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate exercenda.

§ 2. Parochis aequiparantur cum omnibus iuribus et obligationibus paroecialibus et parochorum nomine in iure veniunt:

1° Quasi-parochi, qui quasi-paroecias regunt, de quibus in canone 216, § 3;

2° Vicarii paroeciales, si plena potestate paroeciali sint praediti.

§ 3. Circa militum cappellanos sive maiores sive minores, standum peculiaribus Sanctae Sedis praescriptis.

CAN. 452. - § 1. Sine Apostolicae Sedis indulto paroecia nequit personae morali pleno iure uniri, ita nempe ut ipsamet persona moralis sit parochus, ad normam can. 1423, § 2.

§ 2. Persona moralis, cui paroecia sit pleno iure unita, habitualem tantum curam animarum retinere potest, servato, quod ad actualem spectat, praescripto can. 471.

CAN. 453. - § 1. Ut quis in paro-

chum valide assumatur, debet esse in sacro presbyteratus ordine constitutus.

§ 2. Sit insuper bonis moribus, doctrina, animarum zelo, prudentia, ceterisque virtutibus ac qualitatibus praeditus, quae ad vacantem paroeciam cum laude gubernandam iure tum communi tum particulari requiruntur.

Can. 454. - § 1. Qui paroeciae administrandae praeficiuntur qua proprii eiusdem rectores, stabiles in ea esse debent; quod tamen non impedit quominus omnes ab ea removeri queant ad normam iuris.

§ 2. At non omnes parochi eandem obtinent stabilitatem; qui maiore gaudent, inamovibiles; qui minore, amovibiles appellari solent.

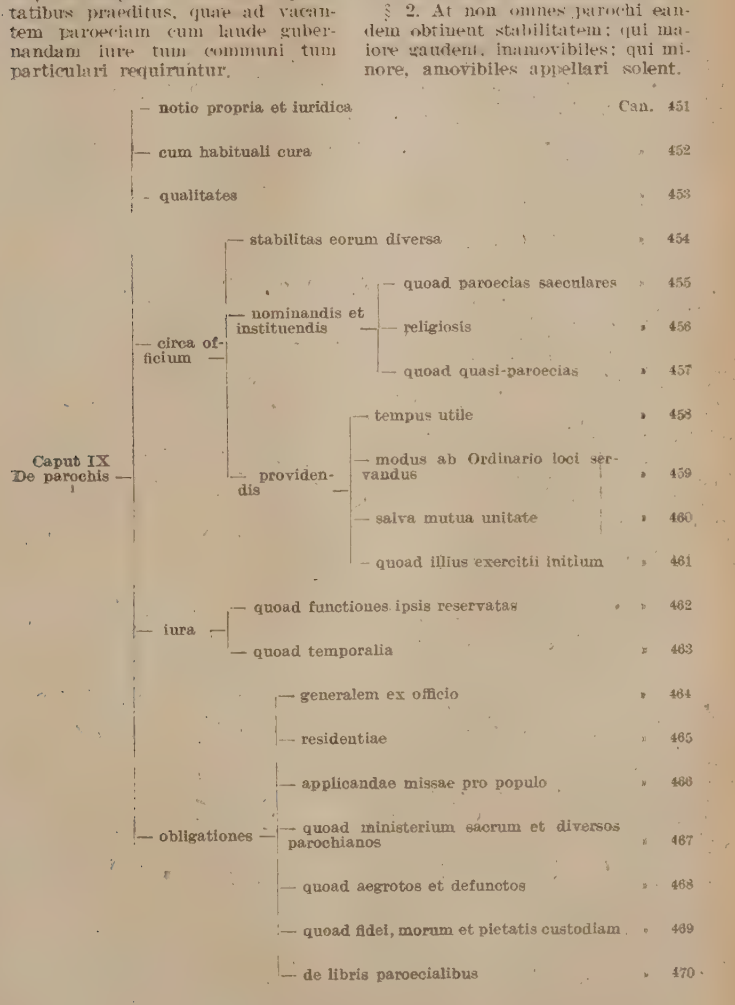

[1] Vide canones in pag. 480-482, 494, 495.

§ 3. Paroeciae inamovibiles nequeunt amovibiles reddi sine beneplacito apostolico; amovibiles possunt ab Episcopo, non autem a Vicario Capitulari, de Capituli cathedralis consilio, inamovibiles declarari; novae quae erigantur, sint inamovibiles, nisi Episcopus, prudenti suo arbitrio, attentis peculiaribus locorum ac personarum adiunctis, audito Capitulo, amovibilitatem magis expedire decreverit.

§ 4. Quasi-paroeciae sunt omnes amovibiles.

§ 5. Parochi autem, ad religiosam familiam pertinentes, sunt semper, ratione personae, amovibiles ad nutum tam loci Ordinarii, monito Superiore, quam Superioris, monito Ordinario, aequo iure, non requisito alterius consensu: nec alter alteri causam iudicii sui aperire multoque minus probare tenetur, salvo recursu in devolutivo ad Apostolicam Sedem.

CAN. 455. - § 1. Ius nominandi et instituendi parochos competit Ordinario loci, exceptis paroeciis Sanctae Sedi reservatis, reprobata contraria consuetudine, sed salvo privilegio electionis aut praesentationis, si cui legitime competat.

§ 2. Sede vacante aut impedita ad normam can. 429, ad Vicarium Capitularem aliumve qui dioecesim regat, pertinet:

1° Vicarios paroeciales constituere ad normam can. 472-476;

2° Confirmare electionem aut acceptare praesentationem ad paroeciam vacantem, et institutionem electo aut praesentato concedere;

3° Paroecias liberae collationis conferre, si sedes ab anno saltem vacaverit.

§ 3. Horum nihil Vicario Generali competit sine mandato speciali, salvo praescripto cit. can. 429, § 1.

CAN. 456. - Ad paroecias religiosis concreditas Superior, cui ex constitutionibus id competit, sacerdotem suae religionis praesentat Ordinario loci; qui eidem, servato praescripto can. 459, § 2, institutionem concedit.

CAN. 457. - Quasi-parochos e clero saeculari proprius loci Ordinarius nominat, audito Consilio de quo in canone 302.

CAN. 458. - Vacanti paroeciae curet loci Ordinarius providere ad normam can. 155, nisi peculiaria locorum ac personarum adiuncta, prudenti Ordinarii iudicio, collationem tituli paroecialis differendam suadeant.

CAN. 459. - § 1. Loci Ordinarius, graviter onerata eius conscientia, obligatione tenetur vacantem paroeciam illi conferendi, quem magis idoneum ad eam regendam habuerit, sine ulla personarum acceptione.

§ 2. In hoc iudicio ratio haberi debet non solum doctrinae, sed etiam earum omnium qualitatum, quae ad paroeciam vacantem rite regendam requiruntur.

§ 3. Quare loci Ordinarius:

1° Ne omittat documenta, si qua sint, ex Curiae tabulario desumere quae clericum nominandum respiciunt et notitias, secretas quoque, si opportunum iudicaverit, prudenter requirere etiam ex locis extra dioecesim;

2° Prae oculis habeat praescriptum can. 130, § 2;

3° Clericum examini super doctrina coram se et examinatoribus synodalibus subiiciat; a quo, de consensu eorundem examinatorum, potest dispensare, si agatur de sacerdote doctrinae theologicae laude commendato.

§ 4. In regionibus in quibus paroeciarum provisio fit per concursum sive specialem ad normam const. Benedicti XIV *Cum illud*, 14 Dec. 1742, sive generalem, haec forma retineatur, donec Sedes Apostolica aliud decreverit.

CAN. 460. - § 1. Parochus ad normam can. 156 unam tantum titulo paroeciam habeat, nisi de paroeciis agatur aeque principaliter unitis.

§ 2. In eadem paroecia unus tantum debet esse parochus qui actualem animarum curam gerat, reprobata contraria consuetudine et revocato quolibet contrario privilegio.

CAN. 461. - Curam animarum parochus obtinet a momento captae possessionis ad normam can. 1443-1445; et ante possessionem aut in ipso possessionis capiendae actu fidei professionem edere debet, de qua in can. 1406, § 1, n. 7.

497. **Inscriptio capitis.** — Deinde tractare oportet de his, quos considerat in suis canonibus *caput IX* inscriptum *De parochis*, qui sunt in postremo gradu hierarchiae ratione iurisdictionis ordinariae propriae, quamvis eam obtineant pro foro tantum interno et cum officio, quod iure tantum ecclesiastico est institutum.

498. **Ordo canonum.** — Parochus secundum propriam et iuridicam significationem describitur in can. 451, cui accedit ut complementum can. 452. Qualitates in parochum assumendi recenset can. 453, quem subsequitur can. 454 de conditione diversa stabilitatis parochorum. Ius nominandi et instituendi parochos diversimode attribuitur in can. 455-457, de servandis quoad ipsam provisionem officii paroecialis tum ex parte providentis tum ex parte providendi statuunt can. 458-461. Deinde recensentur iura parochorum cum praescriptionibus in canon. 462, 463, et obligationes in ceteris usque ad finem capitis, nempe: in can. 464-470.

499. **Parochi notio propria et iuridica.** — *Can. 451.* § 1. *Parochus est sacerdos vel persona moralis* descripta in can. 99, *cui paroecia* in can. 216 definita *collata est in titulum*, scilicet: velut illius tamquam rectoris propria, *cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate exercenda*, et in qua cura continentur facultates iure saltem determinatae. - Talis est proprie parochus, sed ex § 2 *Parochis aequiparantur cum omnibus iuribus et obligationibus paroecialibus* seu officii parochialis, *et parochorum nomine in iure veniunt*, significatione igitur iuridica, quae non excidat e mente, in hoc praesertim capite: - 1° *Quasi-parochi, qui quasi-paroecias regunt*, « sicut peculiares rectores eisdem assignati », de quibus in can. 216, § 3. - 2° *Vicarii paroeciales* de quibus tractat sequens caput, sub conditione: *si plena potestate paroeciali praediti sint*, ibidem cognoscendi. De illis ait S. Congr. de Prop. Fide in eius Instructione:[1] « 6) Constituta quasi-paroecia, ipso facto oriuntur iura et obligationes quasi-parochi, quae a Codice iuris canonici sanciuntur ».

Parochi ergo sunt territoriales, idest: ratione territorii obtinent subditos. Reapse vi can. cit. § 4° hodie tantum per exceptionem invenientur parochi sic dicti personales, eo quod pro

[1] 25 Iul. 1920. CO. XII, 332.

diversitate sermonis seu nationis, familiarum vel conditionum personalium nanciscantur proprios subditos. His tamen aptanda, quae de parochis omnes sacri canones statuunt absque exceptione pro illis. - De quibusdam huiusmodi cavet § 3. *Circa militum cappellanos sive maiores sive minores* pro gradu eorum, *standum peculiaribus Sanctae Sedis praescriptis*, v. gr. pro Hispania, quae utpote non mutata derogant contrariis Codicis normis.

500. **Cura habitualis et actualis.** — Propter § 1 in quo parochum esse quandoque personam moralem invenimus dictum, sequitur de his *can. 452*. § 1. *Sine Apostolicae Sedis indulto*, seu gratiosa concessione ad actum vel actus, *paroecia nequit personae morali* cuilibet proprie dictae *pleno iure uniri*, et exponitur: *ita nempe ut ipsamet persona moralis sit parochus, ad normam can. 1423*, § 2 [1]. Et loquitur paragraphus de unionis actu peragendo; proindeque de unione futura. - Non sic § 2. *Persona moralis, cui paroecia sit pleno iure unita* ut in § 1°, equidem « secundum propriam verborum significationem » (can. 18) vel initio vigoris Codicis vel quandocumque in futurum Codice vim habente, *habitualem tantum curam animarum retinere potest*, veluti subiectum illa ornatum, *servato, quod ad actualem* ipsius curae exequutionem *spectat, praescripto can. 471*, de vicario ad illam gerendam constituendo.

Hic vicarius, qui « parochi nomine in iure venit » (can. 451, § 1, 2°), debet esse distinctus a Priore domus religiosae, alioquin persona moralis seu domus religiosa non retineret « habitualem tantum curam animarum ». Proinde viget quod S. Congr. disciplinae regularis interdixit [2], ne quis regularis simul Parochus et Prior existat.

501. **Qualitates promovendi in parochum.** — *Can. 453*. § 1. *Ut quis in parochum valide assumatur, debet esse in sacro presbyteratus ordine constitutus*. Est particularis norma canonis 154 id ipsum statuentis de officiis, « quae curam animarum sive in foro externo sive in interno secumferunt »; nec utilitate praesens canon orbatur, qui est servandus quomodo-

[1] Can. 1423... § 2. Nequeunt vero (Ordinarii locorum) paroeciam unire cum mensa capitulari vel episcopali, cum monasteriis, ecclesiis religiosorum aut alia persona morali...

[2] 28 Maii 1845.

libet paroecia conferatur, derogatque expresse iuri Decretalium [1] ubi dicitur: « licet ad regimen parochialis ecclesiae non debeat aliquis, nisi subdiaconus sit ad minus, admitti. Dispensative tamen in minoribus ordinibus constituti consueverunt assumi. Dum tamen tales sint, quod infra breve tempus possint in presbyteros ordinari », quod iuxta Glossam erat annus, et ita invenitur statutum (cap. 14 de electione tit. VI in 6°), et postea fuse declaratum (cap. 35 eiusdem cit. tit.), sicut ibidem legi potest. Itaque multo simplicior est inducta disciplina.

Iuxta ea, quae plenius docentur a Bened. XIV in const. « Cum illud »[2], et « quia illitterati et imperiti parochialium ecclesiarum rectores sacris minus apti sunt officiis, et alii propter eorum vitae turpitudinem potius destruunt, quam aedificant », [3], praescribit § 2. *Sit insuper bonis moribus, doctrina, animarum zelo, prudentia,* his semper, *ceterisque virtutibus ac qualitatibus praeditus, quae ad vacantem paroeciam* ei conferendam, et non qualitercumque, sed *cum laude gubernandam, iure tum communi* scilicet: sacris legibus etiam extra hoc caput, *tum particulari* dioecesis, provinciae ecclesiasticae, *requiruntur.* Ideo magis vel minus debet illis esse qualitatibus ornatus pro vacantis paroeciae conditionibus ad gubernii laudem promerendam, « expedit enim maxime animarum saluti, a dignis atque idoneis parochis gubernari » [4].

502. **Diversa parochorum stabilitas.** — Ex Dec. S. Congr. Consistorialis [5]: « Maxima cura semper Ecclesiae fuit, ut christiano populo praecessent et animarum saluti prospicerent selecti e sacerdotum numero viri, qui vitae integritate niterent et cum fructu suis muniis fungerentur.

Quamvis autem, ut hi rectores quae paroeciae utilia aut necessaria esse iudicarent alacriore possent animo suscipere soluti metu ne ab Ordinario amoverentur pro lubitu, praescriptum generatim fuerit, ut stabiles in suo officio permanerent; nihilominus, quia stabilitas haec in salutem est inducta fidelium, idcirco sapienti consilio cautum est, ut eadem non sic urgeatur, ut in perniciem potius ipsorum cedat ». His principiis congruit *can. 454.* § 1. *Qui paroeciae administrandae praeficiun-*

[1] Cap. 5. de aetate, qualitate et ordine praeficiendorum tit. XIV, lib. I.

[2] 14 Dec. 1742, §§ 7, 11. — [3] Conc. Trid. cap. 6 sess. XXI de Ref. — [4] Conc. Trid, cap. 18 sess. XXIV de Ref. — [5] 20 Aug. 1910.

tur, eapropter tam in cura animarum quam in temporalibus, *qua proprii eiusdem rectores*, etiamsi paroecia non territorialis sit ad normam can. 216, § 4, sed dummodo parochi queant denominari secundum can. 451, « sive nuncupentur Vicarii perpetui, sive *desservants*, sive alio quoque nomine » [1], *stabiles in ea esse debent*, sicut Conc. Trid. [2] « mandat episcopis, pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut, distincto populo in certas propriasque parochias, unicuique suum *perpetuum* peculiaremque parochum assignent, qui eas cognoscere valeat, et a quo solo licite sacramenta suscipiant ». Secus est, ac patet, « quoties paroecia committatur curae alicuius sacerdotis qua oeconomi temporalis vel vicarii ad tempus, sive ob infirmitatem parochi, sive ob vacationem beneficii, aut ob aliam similem causam » [3]. De canonis praescripto subditur: *quod tamen non impedit quominus omnes ab ea* per Ordinarium loci *removeri queant ad normam iuris*, id est: saltem propter causas in iure expressas simul ac servato processu praescripto. « Salus enim populi suprema lex est: et parochi ministerium fuit in Ecclesia institutum, non in commodum eius cui committitur, sed in eorum salutem pro quibus confertur ». (Dec. cit. « Maxima cura »).

§ 2. *At non omnes parochi eandem obtinent stabilitatem*: a) *qui maiore gaudent*, ob longiorem processum remotionis, *inamovibiles*; b) *qui minore* propter faciliorem remotionem, quamvis semper ex iusta causa, *amovibiles appellari solent*.

Nec pro libitu Episcopi in alterutram classem numerari queunt parochi, nam sic ait § 3. *Paroeciae* existentes, si *inamovibiles* saltem consuetudine, a) *nequeunt amovibiles reddi sine beneplacito apostolico*; b) *amovibiles possunt ab Episcopo*, per quod verbum « venit quoque intelligendus Abbas vel Praelatus nullius » (can. 215, § 2), sed excluditur Vicarius generalis absque speciali mandato, additurque: *non autem a Vicario capitulari*, quia removendi facilitate Episcopus privaretur, *de Capituli cathedralis consilio inamovibiles declarari*, utpote qualitas instituto parochiali proprior; eademque de causa recte praescribitur ut c) *novae quae erigantur, sint inamovibiles*, tamquam regula

[1] Dec. « Maxima cura » S. Congr. Consist. can. 30: 20 Aug. 1910, CO. II, 647. — [2] Cap. 13, sess. XXIV de Reformatione.
[3] S. Congr. Consists. loc. cit.

generalis, d) *nisi Episcopus, prudenti suo arbitrio*, I° *attentis peculiaribus locorum ac personarum adiunctis*, proindeque in singulis casibus, et II° *audito Capitulo* ut supra, ad normam canon 105, 1°, *amovibilitatem magis expedire decreverit*. Ergo per decretum extraiudiciale necessario statuendum est.

§ 4. *Quasi-paroeciae* definitae per can. 216, § 3 *sunt omnes amovibiles*. Iure igitur, quin exprimi necesse sit.

De stabilitate parochialis officii ob rationem petitam ex ipsa paroecia loquuntur praecedentes paragraphi, personam illud habentem perpendit § 5. *Parochi autem, ad religiosam familiam* sive Ordinis sive Congregationis etiam iuris dioecesani *pertinentes, sunt semper*, ratione personae ex voto pendentis quoad eius vitae ordinationem a Superiore, *amovibiles ad nutum*, scilicet: ad voluntatem rationabiliter seu cum causa agentem, atque sine formali remotionis processu, a) *tum loci Ordinarii, monito Superiore*, b) *quam Superioris, monito Ordinario* praedicto, nec interest praecedat vel sequatur amotionem monitio, dum statim ac directe fiat, *aequo iure*, c) *non requisito alterius consensu*: et sola monitio de amotione est facienda, sequitur enim: d) *nec alter alteri causam iudicii sui*, quae supponitur habenda, ut diximus, *aperire multoque minus probare tenetur*, e) *salvo recursu in devolutivo ad Apostolicam Sedem*. De quo ait Bened. XIV in ep. encycl. « Apostolicum ministerium » [1]: « Nec Regularis ab officio suspensus, vel amotus, ullimode valet appellationis beneficio Mandati exequutionem impedire, vel protrahere: sed post praestitam obedientiam, ad proprium tuendum nomen, innocentiamve vindicandam, si eam laesam existimaret, reclamationibus unice locus erit, et excusationibus, suo Iudici competenti ferendis, uti praescribitur in superius allata const. « Inscrutabili » Greg. XV, atque in alia posteriori, cui initium « Ad militantis » in praesenti nostro Pontificatu vulgata ». Haec norma iuris praec. viget nunc in canonis sensu. Imo huic canoni est adhuc opportuna resp. S. Congr°. de Prop. Fide:[2] « Circa Regulares (ob canonis tenorem religiosos) ex parochiis removendos normam tradi perspicuam a Bened. XIV in const. « Firmandis » (6 Nov. 1744) ».

[1] 30 Martii 1753, § 17. — [2] 13 Maii 1859. Collectanea S. C. de P. F., n. 886.

503. **Ius nominandi et instituendi eos.** — *Can. 455.* § 1. *Ius nominandi*, hoc est, designandi personam *et instituendi* scilicet: providendi canonice de officio *parochos competit Ordinario loci*, « ad cuius (Episcopi) officium, tam institutio quam destitutio sacerdotum (cum gregis cura) noscitur pertinere », ut ait in fine cap. 12 tit. VII, Lib. V. Decretal.; cuinam vero loci Ordinario « competat » infra dicetur: a) *exceptis paroeciis Sanctae Sedi reservatis*, quae designantur in can. 1435, b) *reprobata contraria consuetudine* circa duplex illud ius, c) *sed salvo privilegio electionis aut praesentationis* videlicet: designationis praefatae instituendi in parochum, *si legitime competat*, v. gr. ex fundatione, aplca. concessione, sicut Abbatibus quoad paroecias pleno iure unitas ex c. 6 Urbani II in qu. 2 caus. XVI, vel alii Dignitati ex ead. causa, q. 7 cap. 11 Callisti Papae.

§ 2. *Sede* Episcopali, Abbatiali aut Praelatura *nullius* a) *vacante aut* b) *impedita ad normam can. 429* per totum atque ibi declaratam, *ad Vicarium Capitularem* aut Episcopum translatum ad normam can. 430, § 3, 1°, in illa « vacante » *aliumve qui dioecesim regat*, scilicet: *a*) ad Administratorem Apostolicum aut dioecesanum pro diversitate casuum Sedis vacantis, et quoad litteram *b*) ad « Vicarium generalem vel alium virum ecclesiasticum ab Episcopo delegatum » § 1, vel ad delegatos « plures, qui sibi invicem in munere succedant » § 2, vel ad eum « qui regimen assumat cum potestate Vicarii Capitularis » § 3, *pertinet:* - 1° *Vicarios paroeciales constituere ad normam can. 472-476*, illos etiam qui parochi nomine iure venirent ex can. 451, § 2° n. 2°, exceptis vicariis personarum moralium de quibus est can. 471, hi tamen comprehenduntur sub n. seq. - 2° *Confirmare electionem aut acceptare praesentationem ad paroeciam vacantem*, queis actibus personae designatio completur, *et institutionem* consequentem *electo aut praesentato concedere*. Sic ad normam iuris praec*s*. derivantis ex cap. 1 de Institutionibus (III, 6) in 6°: « Etsi Capitulum sede vacante beneficia, quae ad collationem Episcopi pertinent, conferre non possit: Praesentatos tamen a patronis potest admittere, si sint idonei, et eos instituere in beneficiis ad quae fuerunt praesentati: licet ad Episcopum (si superesset) admissio et institutio huiusmodi pertineret ». - Prosequitur can. 3° *Paroecias liberae collationis* explicatae in can. 152-159 *conferre, si sedes*

ab anno saltem vacaverit computando ad normam can. 34, § 3°, n. 1° et 3°.

§ 3. *Horum nihil Vicario generali* (supple: « sede non impedita » propter finalem § huius clausulam) *competit sine mandato speciali*, hoc est, ius nominandi, et ius instituendi parochos, quae omnia dispescuntur in illos tres praecedentes numeros, *salvo praescripto cit. can. 429*, § 1, quando nempe dioecesim regit Sede impedita, indeque Vicarius generalis recidit sub § 2° praecedenti, ut monuimus.

504. **Quoad paroecias religiosis concreditas.** — Ius de quo in § 1° praecedenti sic dispescit pro casu peculiari *can. 456. Ad paroecias religiosis*, etiam alumnis congregationum votorum simplicium, *concreditas* sive ad tempus sive indefinite forsitan ob unionem pleno iure, v. gr. iuxta can. 452, § 1[m], a) *Superior, cui ex constitutionibus* religionis *id competit, sacerdotem* (pro validitate iuxta can. 453, § 1) *suae religionis*, non alterius, nec saecularem, *praesentat Ordinario loci* competenti iuxta can. praec.; b) *qui eidem*, id est: Sacerdoti canonice praesentato, *servato praescripto can. 459*, § 2, per quod loci Ordinario competit iudicium « non solum doctrinae, sed etiam earum omnium qualitatum, quae ad paroeciam vacantem rite regendam requiruntur », quae si desint in praesentato, non urget pro eodem iste canon; praedito tamen iisdem *institutionem* explicatam in can. 148, § 1 *concedit* Ordinarius loci competens. Ius Superioris ex hoc canone attributum non videtur (ad normam can. 20 iuxta « religiosorum » significationem ex can. 488, 7°) extendendum ad Superiores societatum virorum in communi viventium sine votis. Verumtamen idipsum obtinere potuerunt ob legitimam consuetudinem, aut privilegium apostolicum, si huiusmodi societatibus alterutrum obvenerit. Imo posset Superior ob subiectionis rationem in sodali, quidquam simile praetendere, etiamsi non vi huius canonis.

505. **Quoad quasi-paroecias.** — *Can. 457. Quasi-parochos e clero saeculari*, nam si e clero religiosorum fuerint, vigent tantum can. 455, 456, *proprius loci Ordinarius* secundum caput VIII Tit. praec. *nominat, audito consilio* constituto « ex tribus saltem antiquioribus et prudentioribus missionariis » *de quo in can. 302.*

506. **Tempus providendi utile.** Sequuntur canones de provisionis actu, et primo circa tempus positus est *can. 458*. *Vacanti* de iure *paroeciae*, et ad normam can. 151 si « forte adhuc ab aliquo illegitime possidetur », *curet loci Ordinarius providere ad normam can. 155*, scilicet: non ultra terminum speciali lege praescriptum, vel hac deficiente « non ultra sex menses utiles ab habita notitia vacationis », cum exceptione: *nisi peculiaria locorum ac personarum adiuncta, prudenti Ordinarii iudicio, collationem tituli paroecialis*, quo nempe proprius eiusdem fiat paroeciae rector, *differendam suadeant*. Sicut pro Statibus belligerantibus declaratum ac statutum fuit in S. C. C. « Dec". de provisione officiorum et beneficiorum durante bello » [1], revocatum per aliud « Cum ob belli » eiusdem S. C. [2].

507. **Modus in providendo servandus.** *Can. 459*. § 1. *Loci Ordinarius, graviter onerata eius conscientia, obligatione tenetur vacantem paroeciam illi conferendi, quem magis idoneum ad eam regendam habuerit*, quando inter plures designatio fieri queat ab eo, *sine ulla personarum acceptione*. Clausula explicata in canone 153. Praescriptio igitur haec de magis idoneo non urget, quando alteri nominatio clerici providendi est delata. - § 2. *In hoc iudicio* maioris idoneitatis *ratio haberi debet* scilicet: ponderatio et comparatio institui *non solum* a) *doctrinae, sed etiam* b) *earum omnium qualitatum*, quas in can. 453, § 2 relatas vidimus, *quae ad paroeciam vacantem* scilicet: illam providendam *rite regendam*, idest: cum laude ut in cit. §", *requiruntur*. Omnes enim illa praeinserta idoneitatem conferunt.

Describitur etiam modus rite illud iudicium obtinendi, propterea subditur § 3. *Quare loci Ordinarius* (iubetur): 1° *Ne omittat* a) *documenta, si qua sint, ex Curiae tabulario*, de quo superius in cap. IV, art. II", *desumere* examinanda, *quae clericum* probabiliter *nominandum*, et inde singulos, si plures sint, invicem conferendos *respiciunt*, ad quod iuvat specialiter custodiri positiones clericorum adhuc viventium; b) *et notitias, secretas quoque, si opportunum iudicaverit* tali secreti via etiam uti, « ne omittat » (ut initio dixit canonis paragraphus) *prudenter exquirere* c) *etiam ex locis extra dioecesim*, quando id quoque prudentia suadeat; - 2° *Prae oculis habeat*

[1] 14 Nov. 1916, *CO*. VIII-439. — [2] 26 Feb. 1919, *CO*. XI, 77.

praescriptum can. 130, § 2, scilicet: « ratio habeatur eorum, qui, ceteris paribus, in memoratis §° 1° periculis magis praestiterunt »; - 3° *Clericum* a) *examini super doctrina coram se et examinatoribus synodalibus*, horum enim munus est ut dicitur in can. 389, § 1, *subiiciat*: cum sequenti limitatione: b) *a quo* examine, *de consensu eorumdem examinatorum*, qui sic eum implicite approbant, *potest dispensare* loci Ordinarius, id autem *si agatur de sacerdote doctrinae theologicae laude commendato*. Et omnino aequum iuxta Reg. iur. XXXI in 6°. « Eum qui certus est, certiorari ulterius non oportet ».

De hoc examine loquuntur sequentia dubia soluta a Commiss. Pont. ad Cod. canones auth. interpretandos [1]. « Quaeritur: 1° Utrum huic examini subiici debeat clericus iam de una paroecia provisus, *toties quoties* de nova paroecia providendus erit; an vero sufficiat periculum semel factum pro prima paroecia. - 2° Utrum examini subiiciendus sit parochus remotus a paroecia qui, ad tramitem canonis 2154, transfertur ad aliam paroeciam. - 3° Utrum pariter examini subiiciendus sit parochus qui ex officio transfertur ad aliam paroeciam, ad tramitem tituli XXIX, libri IV, canonum 2162-2167. - 4° Quid agendum si clerici, quos Ordinarius idoneos reputat, nolint examini subiicere, quod forte non semel accidet pro minoribus paroeciis. - 5° Utrum periculum, de quo in canone 996, § 2 et 3, dummodo coram ipsomet Ordinario et examinatoribus synodalibus fiat, sufficere possit saltem ad provisionem pro prima paroecia. - 6° Utrum examen, de quo in canone 130, § 1, sufficiat ad provisionem paroeciarum toto tempore quo sacerdotes illud subire tenentur, dummodo coram Episcopo et examinatoribus synodalibus fiat.

Resp.: Ad 1um: Ad 1^{am} partem providebitur in 2^{a}. Ad 2^{am} partem, *affirmative* si translatio fiat *proponente ac suadente* Ordinario; *negative* si fiat *ad instantiam* parochi, nisi Ordinarius cum examinatoribus synodalibus iudicet idoneitatem adhuc perdurare, eamque esse sufficientem ad novam parochiam. - Ad 2um: Negative. - Ad 3um: Negative. - Ad 4um: Quatenus non sit provisum per responsionem ad 1um dubium, Ordinarius recurrat ad S. Congr. Concilii. - Ad 5um: Negative; nisi examen versetur etiam circa ea omnia, de quibus interrogandus sit cle-

[1] 24 Nov. 1920, CO. XII, 574.

ricus de paroecia providendus. - Ad 6[um]: Negative, salvo tamen praescripto § 2 eiusdem canonis ».

Ultra doctrinam in alias qualitates extendit officium examinatorum synodalium sequens § 4. *In regionibus in quibus paroeciarum provisio fit*, quamvis enim leges hac de re fuerunt universaliter latae, verumtamen praxis earum est peculiaris, nempe: *per concursum*, qui est peculiare ac praescriptum a Conc. Trid.[1] « examen de qualitatibus et doctrina eorum qui paroeciam vacantem consequi desiderant », a) *sive specialem* idest: *ad normam const. Benedicti XIV* « *Cum illud* »[2] relatae in Codice, IV inter Documenta, b) *sive generalem* scilicet: aut pluries in anno de doctrina opportuno tempore, ut quando eveniet vacatio, perpensis aliis qualitatibus cum periculi exitu, paroecia provideatur; aut vacantes differendo paroecias providendas, utque uno peracto plurimorum sacerdotum concursu, aequius illae inter digniores distribuantur; in illis ergo regionibus *haec forma* nempe: alterutra usitata *retineatur* ex praescripto canonis, c) *donec Sedes Apostolica aliud decreverit*, forsitan inducendo uniformitatem ac moderando accuratas circumstantias ex Const. Benedictina servandas in concursu, etsi necessarias pro fine illius de emittendo iudicio secundum veritatem in recursu, quem concurrentes porrigunt adversus sententiam examinatorum vel Ordinarii loci in parochiae adiudicatione.

507*bis*. **Unitas paroeciae et parochi.** — In paroeciae collatione item servari oportet *can. 460*. § 1. *Parochus ad normam canon. 156* de incompatibilitate officiorum *unam tantum titulo* idest: tamquam propriam *paroeciam habeat*, hinc sequitur parochiale officium esse incompatibile ex iure cum altero pari officio stricte ecclesiastico, eiusmodi non est commendatio ad tempus alterius paroeciae, *nisi de paroeciis agatur aeque principaliter unitis*; quae nempe, distinctae quoad cetera earum elementa, veluti unicum officium sunt propter unionem conferendae. - Hic paragraphus « ius vetus ex integro refert » (can. 6, 2°), ut invenitur in cap. 28 de praebendis et dignitatibus X (III, 5): « De multa providentia fuit in Lateranensi concilio prohibitum, ut nullus... plures ecclesias parochiales reciperet contra sacrorum canonum instituta: alioquin recipiens sic acceptum amitteret, et largiendi potestate conferens

[1] C. 18 sess. XXIV de Ref. — [2] 14 Dec. 1742.

privaretur. Quia vero propter praesumptiones et quorumdam cupiditates, nullus hactenus aut rarus de praedicto statuto fructus provenit: Nos evidentius et expressius occurrere cupientes: Praesenti decreto statuimus, ut quicumque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexam, si prius tale beneficium habeat, eo sit ipso iure privatus »: quod etiam nunc viget ad normam can. 188, 3°. Et hoc confirmatum fuerat in Conc. Tridentino (cap. 4, sess. VII) hanc afferente rationem in cap. 17 sess. XXIV de ref.: « Cum ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat clericorum: sancte sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improbae cupiditatis affectu se ipsos, non Deum, decipientes, ea, quae bene constituta sunt, variis artibus eludere, et plura simul beneficia obtinere non erubescunt... etc. ».

Vicissim § 2. *In eadem paroecia unus tantum debet esse parochus*, sed propter moralem personam, quae habitualem animarum curam habens verus est parochus, ex una parte, atque ex altera propter quosdam vicarios paroeciales, qui nomine parochi designantur ad normam can. 451 §§ 1 et 2, addit canon: « parochus », *qui actualem animarum curam gerat*; idque tam absolute, quod subinfertur: a) *reprobata contraria consuetudine*, b) *et revocato quolibet contrario privilegio*. Casus exceptionis in can. 4 positae.

508. **Officii initium exercendi.** — *Can. 461. Curam animarum* a) *parochus obtinet* cum eiusdem igitur iuribus et obligationibus implendis *a momento captae possessionis ad normam can. 1443-1445*, scilicet: quae per loci Ordinarium, sive ecclesiasticum virum ad id delegatum « fiat secundum modum, iure peculiari praescriptum, vel legitima consuetudine receptum, nisi iusta ex causa Ordinarius ab eo modo seu ritu expresse in scriptis dispensaverit: quo in casu haec dispensatio locum tenet captae possessionis ». - Sequitur in canone obligatio hac de causa servanda: b) *et ante possessionem aut in ipso possessionis capiendae actu fidei professionem edere debet, de qua in can. 1406, § 1, n. 7* [1] ibidem explicanda.

[1] Can. 1406, § 1. Obligatione emittendi professionem fidei, secundum formulam a Sede Apostolica probatam, tenentur: ... 7° Coram loci Ordinario eiusve delegato, Vicarius generalis, et ii quibus provisum fuit de beneficiis quibusvis, etiam manualibus, curam animarum habentibus.

CAN. 462. - Functiones parocho reservatae sunt, nisi aliud iure caveatur:

1° Baptismum conferre sollemniter;

2° Sanctissimam Eucharistiam publice ad infirmos in propria paroecia deferre;

3° Sanctissimam Eucharistiam publice aut privatim tanquam Viaticum ad infirmos deferre atque in periculo mortis constitutos extrema unctione roborare, salvo praescripto can. 397, n. 3, 514, 848, § 2, 938, § 2;

4° Sacras ordinationes et ineundas nuptias denuntiare; matrimoniis assistere; nuptialem benedictionem impertiri;

5° Iusta funebria persolvere ad normam can. 1216;

6° Domibus ad normam librorum liturgicorum benedicere Sabbato Sancto vel alia die pro locorum consuetudine;

7° Fontem baptismalem in Sabbato Sancto benedicere, publicam processionem extra ecclesiam ducere, benedictiones extra ecclesiam cum pompa ac sollemnitate impertiri, nisi agatur de ecclesia capitulari et Capitulum has functiones peragat.

CAN. 463. - § 1. Ius est parocho ad praestationes quas ei tribuit vel probata consuetudo vel legitima taxatio ad normam can. 1507, § 1.

§ 2. Potiores exigens, ad restitutionem tenetur.

§ 3. Licet paroeciale aliquod officium ab alio fuerit expletum, praestationes tamen parocho cedunt, nisi de contraria offerentium voluntate certo constet circa summam quae taxam excedit.

§ 4. Gratuitum ministerium ne degenet parochus iis qui solvendo pares non sunt.

CAN. 464. - § 1. Parochus ex officio tenetur curam animarum exercere in omnes suos paroecianos, qui non sint legitime exempti.

§ 2. Potest Episcopus iusta et gravi de causa religiosas familias et pias domos, quae in paroeciae territorio sint et a iure non exemptae, a parochi cura subducere.

CAN. 465. - § 1. Parochus obligatione tenetur residendi in domo paroeciali prope suam ecclesiam; loci tamen Ordinarius potest iusta de causa permittere ut alibi commoretur, dummodo domus ab ecclesia paroeciali non ita distet ut paroecialium perfunctio munerum aliquid inde detrimenti capiat.

§ 2. Eidem abesse permittitur per duos ad summum intra annum menses sive continuos sive intermissos, nisi gravis causa, iudicio ipsius Ordinarii, vel diuturniorem absentiam requirat vel breviorem tantum permittat.

§ 3. Dies quibus parochus piis exercitiis vacat ad normam can. 126, non computantur, semel in anno, in duobus vacationum mensibus, de quibus in § 2.

§ 4. Sive continuum sive intermissum sit vacationum tempus, cum absentia ultra hebdomadam est duratura, parochus, praeter legitimam causam, habere debet Ordinarii scriptam licentiam et vicarium substitutum sui loco relinquere ab eodem Ordinario probandum; quod si parochus sit religiosus, indiget praeterea consensu Superioris et substitutus tum ab Ordinario tum a Superiore probari debet.

§ 5. Si parochus repentina et gravi de causa discedere atque ultra hebdomadam cogatur abesse, quamprimum per litteras Ordinarium commonefaciat, ei indicans causam discessus et sacerdotem supplentem, eiusque stet mandatis.

§ 6. Etiam pro tempore brevioris absentiae parochus debet fidelium necessitatibus providere, maxime si id peculiaria rerum adiuncta postulent.

CAN. 466. - § 1. Applicandae Missae pro populo obligatione tenetur parochus ad normam can. 339, quasi-parochus ad normam can. 306.

§ 2. Parochus qui plures forte paroecias aeque principaliter unitas regat aut, praeter propriam paroeciam, aliam vel alias in administrationem habeat, unam tantum debet Missam pro populis sibi commissis diebus praescriptis applicare.

§ 3. Ordinarius loci iusta de causa permittere potest ut parochus Missam pro populo alia die applicet ab ea qua iure adstringitur.

§ 4. Parochus Missam pro populo

applicandam celebret in ecclesia paroeciali, nisi rerum adiuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant.

§ 5. Legitime absens parochus potest Missam pro populo applicare vel ipse per se in loco in quo degit, vel per sacerdotem qui eius vices gerat in paroecia.

CAN. 467. - § 1. Debet parochus officia divina celebrare, administrare Sacramenta fidelibus, quoties legitime petant, suas oves cognoscere et errantes prudenter corrigere, pauperes ac miseros paterna caritate complecti, maximam curam adhibere in catholica puerorum institutione.

§ 2. Monendi sunt fideles ut frequenter, ubi commode id fieri possit, ad suas paroeciales ecclesias accedant ibique divinis officiis intersint et verbum Dei audiant.

CAN. 468. - § 1. Sedula cura et effusa caritate debet parochus aegrotos in sua paroecia, maxime vero morti proximos, adiuvare, eos sollicite Sacramentis reficiendo eorumque animas Deo commendando.

§ 2. Parocho aliive sacerdoti qui infirmis assistat, facultas est eis concedendi benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria in articulo mortis, secundum formam a probatis liturgicis libris traditam, quam benedictionem impertiri ne omittat.

CAN. 469. - Parochus diligenter advigilet ne quid contra fidem ac mores in sua paroecia, praesertim in scholis publicis et privatis, tradatur, et opera caritatis, fidei ac pietatis foveat aut instituat.

CAN. 470. - § 1. Habeat parochus libros paroeciales, idest librum baptizatorum, confirmatorum, matrimoniorum, defunctorum; etiam librum de statu animarum accurate conficere pro viribus curet; et omnes hos libros, secundum usum ab Ecclesia probatum vel a proprio Ordinario praescriptum, conscribat ac diligenter asservet.

§ 2. In libro baptizatorum adnotetur quoque si baptizatus confirmationem receperit, matrimonium contraxerit, salvo praescripto canonis 1107, aut sacrum subdiaconatus ordinem susceperit, vel professionem sollemnem emiserit, eaeque adnotationes in documenta accepti baptismatis semper referantur.

§ 3. In fine cuiuslibet anni parochus authenticum exemplar librorum paroecialium ad Curiam episcopalem transmittat, excepto libro de statu animarum.

§ 4. Paroeciali utatur sigillo habeatque tabularium, seu archivum, in quo memorati libri custodiantur una cum Episcoporum epistolis aliisque documentis, necessitatis vel utilitatis causa servandis; quae omnia, ab Ordinario vel eius delegato visitationis vel alio opportuno tempore inspicienda, religiose caveat ne ad extraneorum manus perveniant.

509. **Functiones parocho reservatae.** — Incipiunt parochorum iura. *Can. 462. Functiones parocho* et aliis, « qui parochis aequiparantur » (can. 451, § 2) *reservatae sunt, nisi aliud iure* equidem scripto, quia dicitur: eodem *caveatur*, quod exceptionem constitueret: - 1° *Baptismum conferre solemniter:* - 2° *Sanctissimam Eucharistiam* a) *publice* b) *ad infirmos* c) *in propria paroecia deferre*, scilicet: in ea decumbentes ad normam can. 848, § 1 [1]: - 3° *Sanctissimam Eucharistiam* a) *publice aut privatim* sed b) *tamquam Viaticum ad infirmos deferre* eosdem ac

[1] Can. 848. § 1. Ius et officium sacram communionem publice ad infirmos etiam non paroecianos extra ecclesiam deferendi, pertinet ad parochum intra suum territorium.

supra vi can. 850 [1], hoc est primum, *atque* secundum a) *in periculo mortis constitutos* b) *extrema unctione roborare*, in paroeciae territorio praedictos existentes, quamvis parocho non subditos « ex domicilio vel quasi-domicilio » ad normam can. 94, § 1, quia functiones ipsae parocho reservantur; a) *salvo praescripto can. 397, n. 3* quoad Episcopum decumbentem iuxta ibidem datam explicationem, quae hinc roboratur, b) can. *514* ibidem explicandi quoad degentes in religiosa domo, c) can. *848*, § 2, scilicet: « ceteri sacerdotes id possunt (h. e. viaticum ministrare) in casu tantum necessitatis aut de licentia saltem praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii »; d) can. *938*, § *2* videlicet: « in casu autem necessitatis, vel de licentia saltem rationabiliter praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc sacramentum (scilicet: extremae unctionis) ministrare potest »; - 4° Primo *sacras ordinationes*, secundo *et incundas nuptias denuntiare:* ut explicabitur in respectivis titulis; tertio *matrimoniis assistere:* quarto *nuptialem benedictionem impertiri:* quae commentanda sunt in Tit. VII De matrimonio Lib. III. - 5° *Iusta funebria persolvere* idest: in eis praecipuam personam gerere *ad normam can. 1216* quando nempe « ecclesia funeris est ecclesia paroeciae »: - 6° *Domibus ad normam librorum liturgicorum*, scilicet: eorum in quibus divinus cultus publicus describitur ab ecclesiastica iubente auctoritate quoad precum formulas ac ritus in his servandos, *benedicere Sabbato Sancto vel alia die pro locorum consuetudine:* - 7° *Fontem baptismalem* a) *in Sabbato Sancto benedicere*, b) *publicam processionem extra ecclesiam ducere* quamcumque intra parochiae territorium, pariter quaslibet Episcopo non reservatas c) *benedictiones extra ecclesiam cum pompa ac sollemnitate impertiri*, ergo non comprehenduntur quaecumque intra ecclesiam fiant benedictiones, nec privatim ubicumque impertiantur; pro singulis horum in n. 7° recensitis parochus habet ius, hac cum exceptione: *nisi agatur de ecclesia capitulari et Capitulum has functiones peragat.*

510. **Iura quoad temporalia.** — Iura hucusque recensita functiones respiciunt, circa temporalia statuit *can. 463*, § 1. *Ius*

[1] Can. 850. Sacram communionem per modum Viatici, sive publice sive privatim ad infirmos deferre, pertinet ad parochum ad normam can. 848.

est parocho cum significatione iuridica, (can. 451, § 2) *ad praestationes* idest: emolumenta, *quas ei tribuit vel probata* quocumque modo etiam tacite *consuetudo vel legitima taxatio* scilicet designata *ad normam can. 1507, § 1.* Quae talis est: « praefinire taxas huiusmodi est Concilii provincialis aut Conventus Episcoporum provinciae; sed nulla vi praefinitio eiusmodi pollet, nisi prius a Sede Apostolica approbata fuerit », per S. Congregationem Concilii aut S. Congregationem de Prop. Fide secundum regiones ad normam can. 250, § 2, 252. - Illaque taxatio vel consuetudine inducta vel ad Codicis praescriptum vigens decernitur iusta, dicente § 2. *Potiores* praestationes *exigens* parochus (non iam si sponte ipsi tribuantur) *ad restitutionem tenetur.* - Propter ius parochi § 1° sancitum necessario exoritur relative in suscipientibus eius ministerium iustitiae debitum easdem praestationes illi elargiendi. Quod ius adeo nectitur parochi officio, ut dicat § 3. *Licet paroeciale* i. e. proprium parochi v. gr. ex can. 462 et alibi *aliquod officium* h. e. ministerium vel actus *ab alio fuerit expletum*, etsi positive volente parocho, *praestationes tamen* etiam ultroneae illius causa *parocho cedunt, nisi de contraria offerentium voluntate* non probabiliter sed a) *certo constet* ac intelligenda b) *circa summam quae taxam excedit:* quia contra canonem non debet praevalere privatorum voluntas.

Charitatis non oblitus legislator addit § 4. *Gratuitum ministerium* sui officii *ne deneget parochus* ob huius canonis praescriptum *iis qui solvendo pares non sunt.* Hoc enim in casu Domini dictum urget: « Gratis accepistis, gratis date ». Quae obligatio urget quoque illos « qui parochorum nomine veniunt » (can. 451, § 2).

511. **Generale principium.** — Incipiunt obligationes, et primo universaliter loquitur signans subiectos curae pastorali *can. 464.* § 1. *Parochus ex officio* consequenter ex iustitia ob quasi-contractum *tenetur curam animarum exercere in omnes suos paroecianos* determinatos vi can. 94, *qui non sint legitime exempti;* scilicet: vel per sacros canones alibi explicandos vel ratione seq. § 2. *Potest Episcopus* a) *iusta* seu proportionata solummodo *et gravi de causa* b) *religiosas familias* cum tribus nempe votis publicis *et pias domos*, vel eorum nempe qui in communi vivunt more religiosorum, vel destinatas in pietatis vel

charitatis exercitium, c) *quae in paroeciae territorio sint* d) *et a iure non exemptae, a parochi cura subducere*, alteri sacerdoti committendas. Et hinc eruitur nova distinctio exemptionis a parochorum cura, videlicet: personae exemptae a iure aut ab Ordinario, utraque autem exemptio non est confundenda cum ampliore exemptione a locorum Ordinariis, quam innuit exemptio simpliciter dicta seu exemptionis privilegium.

Putamus hic opportune referri ex Instructione S. Congr^. de Prop. Fide [1] num. « 8) Similiter ex quasi-paroeciae erectione sequitur ut omnes ecclesiae, capellae vel oratoria, intra fines territorii quasi-paroeciae sita, subsidiaria habeantur et in eius ditione et dependentia maneant donec quasi-paroecialitatem consequantur vel a quasi-parochi cura exempta fuerint, ad normam can. 464 ».

512. **Residentiae obligatio.** — Greg. X in Conc. Lugd. II [2] ait: « Is etiam, qui ad huiusmodi (paroecialis Ecclesiae) regimen assumetur, ut gregis sibi crediti diligentius curam gerere possit, in parochiali ecclesia, cuius rector extiterit, residere personaliter teneatur ». Iure igitur illa generalis obligatio ut conditio ad ceteras plene adimplendas exprimitur in *can. 465.* § 1. *Parochus obligatione tenetur* a) *residendi* in loco beneficii seu intra paroeciae fines, sic enim interpretata fuit in iure praec. haec residentia ab auctoribus probatis, imo b) *in domo paroeciali*, quia eidem parocho destinata, vel ab eo saltem conducta, quae sita sit *prope suam ecclesiam*, uti norma generalis; *loci tamen Ordinarius potest* a) *iusta de causa permittere ut alibi commoretur* quoad domum, sed intra paroeciae fines, scilicet: b) *dummodo domus ab ecclesia paroeciali non ita distet ut paroecialium perfunctio munerum aliquid inde detrimenti capiat.* Quod detrimentum forsan eveniens aliunde quam ex domus distantia est etiam considerandum in causae iustitia ponderanda. Facultas in loci Ordinario admissa provenit ex cit. cap. Decretalium in fine: « Super residentia vero (ut praemittitur facienda) possit Ordinarius gratiam dispensationis ad tempus facere, prout causa rationabilis id exposcit ». - Immo haec verba cum Decretis Conc. Trid. [3] sunt fundamentum sequentium praescriptionum canonis,

[1] 25 Iul. 1920, CO. XII, 332.
[2] Cap. 14. de electione et electi potestate (I, 6) in 6°.
[3] C. 1 sess. XXIII et c. 2 cess. VI de Ref.

quamvis nova videatur vacationum concessio ex § 2. *Eidem* parocho *abesse permittitur* iure huius canonis *per duos ad summum intra annum menses sive continuos sive intermissos*, computandos igitur ad normam can. 34, § 2, *nisi* a) *gravis causa*, b) *iudicio ipsius Ordinarii, vel* a) *diuturniorem absentiam requirat vel* b) *breviorem tantum permittat:* quia respective iuris permissio coarctatur vel ampliatur quoad temporis limites. Similiter Conc. Trid. statuerat in c. 1. cit. « Discedendi autem licentiam, in scriptis gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant ».

Talis gravis causa videtur iure in casu admitti, dum ait § 3. *Diebus quibus parochus piis exercitiis vacat ad normam can. 126* ibidem declaratam, *non computantur, semel in anno*, (sicut de capitularibus dictum est in can. 420 n. 7°) *in duobus vacationum mensibus, de quibus in* § 2° praecedenti.

Immediate ante verba supra citata Conc[i]. Trid[i]. sunt haec alia: « quandocumque eos, (curatos inferiores, et beneficiarios curam animarum habentes), causa prius per Episcopum cognita et probata, abesse contigerit, vicarium idoneum ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquant ». Huic ergo decreto apprime concordat illud moderans § 4. *Sive continuum sive intermissum sit vacationum tempus, cum absentia ultra hebdomadam est duratura*, quae « constat 7 diebus » ex can. 32. § 1, (nam pro tempore brevioris absentiae extat infra § 6), sequitur canon: *parochus praeter* a) *legitimam causam* et hoc primo, etsi non gravem, scilicet: ut ait Conc. Trid. [1] « ex veris et rationabilibus causis coram Ordinario legitime probandis », *habere debet* b) *Ordinarii scriptam licentiam et* c) *vicarium substitutum* (sic appellatur in Codice sacerdos parochum hac de causa substituens) *sui loco relinquere* d) *ab eodem Ordinario* qui dat licentiam *probandum; quod si parochus sit religiosus, indiget praeterea* e) *consensu Superioris* propter obedientiae votum, auctaque insuper conditione sub littera d): *et substitutus tum ab Ordinario tum a Superiore probari debet.*

Exceptionem in casibus continet § 5. *Si parochus* a) *repentina et* b) *gravi de causa discedere atque* c) *ultra hebdomadam cogatur abesse*, quia supra enunciatas sub litteris b) et d) con-

[1] C. 2 sess. VI de Ref.

ditiones servare nequit, *quamprimum* a) *per litteras Ordinarium commonefaciat* idest: conscium reddat de absentia huiusmodi, b) *ei indicans causam discessus et* c) *sacerdotem supplentem*, supponitur enim quod « debet vicarium substitutum sui loco relinquere » (§ . 4), et iubetur parochus de quo agitur in hoc paragrapho: *eiusque* scilicet Ordinarii commoniti *stet mandatis* per obedientiam. - Hucusque de absentia ultra hebdomadam.

§ 6. *Etiam pro tempore brevioris absentiae*, ad summum 7 dierum, *parochus debet fidelium necessitatibus providere* v. gr. viciniorem rogans pro casu subveniendo inopinato, vel curam proprio marte idoneo sacerdoti delegans; *maxime si id peculiaria rerum adiuncta postulent* v. gr. infirmus graviter decumbens, inimicitiae quae latent inter aliquos parochianos, etc.

513. **Applicatio missae pro populo.** — Quatuor canones sequentes memorantur ea quae, ut ait Conc. Trid. [1] « praecepto divino mandata sunt omnibus, quibus animarum cura commissa est », atque addunt praecepti huius circumstantias. Sed praecipua obligatio videtur « ut offerat dona et sacrificia pro peccatis », ad hoc enim « constituitur in his quae sunt ad Deum », quae optime priorem locum nanciscitur, sicut specialiter tertius idest can. 468 de aegrotis mortique proximis commendandis sollicitus est, ac subsequens can. 469 de peculiari vigilantia et de utilibus mediis admonet parochum, pro tutandis fide, moribus ac pietate fidelium.

Can. 466. § 1. *Applicandae Missae pro populo* sibi commisso ex iustitiae *obligatione tenetur parochus*, necnon « vicarii paroeciales, si plena potestate paroeciali praediti sint » (can. 451, § 2), *ad normam can. 339, quasi-parochus ad normam can. 306*. Hi canones ab invicem differunt solummodo quoad numerum dierum, quia quasi-parochi adiguntur applicare Missae sacrificium, diebus festis (etiam Paschatis et Pentecostes dominicis) in Codice recensitis can. 1247, § 1, [2] omissis tantum ceteris diebus dominicis ac festo Circumcisionis, parochi vero « omnibus domi-

[1] C. 1 sess. XXIII de Ref.

[2] Can. 1247, § 1. Dies festi sub praecepto in universa Ecclesia sunt tantum:

Omnes et singuli dies dominici, festa Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis et Sanctissimi Corporis Christi; Immaculatae Conceptionis et Assumptionis Almae Genitricis Dei Mariae, sancti Ioseph eius sponsi, Beatorum Petri et Pauli Apostolorum. Omnium denique Sanctorum.

nicis aliisque festis diebus de praecepto, etiam suppressis », atque, ut in can. 339 § 1 probavimus, confirmante Commissione ad Codicis can^cs. auth. interpretandos, secundum praecedens ius contentum in Pii IX ep. encycl. « Amantissimi Redemptoris » [1], videlicet : « quemadmodum ipsi animarum curatores debebant, dum memorata Urbani VIII Constitutio in pleno suo vigore vigebat, antequam festivi de praecepto dies imminuerentur et transferrentur ». Id unum excipit quod in § 3 cit. can. 339 est positum. Urbanus VIII in const. « Universa » [2] decrevit : « infrascriptos duntaxat dies pro festis ex praecepto colendos esse, quos nempe vel ab initio veneranda sacravit antiquitas, vel universalis Ecclesiae probavit consuetudo, vel omnium gentium unanimis pietas veneratur », ac eosdem sub « Iudice festorum » relato ad can. 339, § 1 recensel S. Congr. Concilii per illiusmodi Decretum [3] tum quoad illos qui partialiter comprehenduntur sub can. 1247, § 1, tum quoad alia festa suppressa.

Circa 2^m^ ac 3^m^ §§ can. 339 nihil addendum ibi adnotatis. Infra de § 4.

Quamvis § 5 can. 339 sit idem cum seq. § 2 huius can. 466, hic non caret sua utilitate, eo quod per hunc praecedens ius mutatur. S. enim C. Conc. [4] in Cameracen. ad « 1. An parochus qui duas parochias regit, et ideo bis in die celebrat, utrique parochiae suam missam applicare teneatur, non obstante redituum exiguitate? respondit : Affirmative ». - Et S. C. de prop. Fide idem decreverat [5] his verbis : « Non teneri parochos nisi unam Missam pro populo offerre, quando secundam pro commoditate eiusdem populi in eadem parochia celebrant, ne scilicet fideles auditione Sacri priventur; teneri autem secundam Missam applicare pro populo cum duabus vel etiam pluribus parochiis praesunt, et secundam Missam celebrant pro populo diversae paroeciae ». - E contra statuit can. 466 in § 2. *Parochus qui* a) *plures forte paroecias aeque principaliter unitas regat aut*, b) *praeter propriam paroeciam, aliam vel alias in administrationem habeat*, quae subaudit non extare ibidem personam plena potestate paroeciali praeditam, et hoc rite fit per exceptionem, atque confirmat interpretationem datam in can. 460, § 1, illud

[1] 3 Maii 1858. — [2] 13 Sept. 1642, § 2. — [3] 28 Dec. 1919. CO. XII, 43. — [4] 25 Sept. 1858. — [5] C. G. 17 Februarii 1772.

vero fit omnino canonice, *unam tantum debet Missam pro populis sibi commissis diebus praescriptis applicare.*

Etsi § 4 can^s. 339 de applicationis obligatione primario reali simul tamen personali, uti monstratum est ibidem, sit servandus quoque a parochis et quasi-parochis, attamen moderationes sequentes subit: et primo quidem applicationem differendam in alium diem concedit § 3. *Ordinarius loci iusta de causa,* v. gr. propter lucrandam Missae eleemosynam, qua parochus pauper aliter fraudaretur, *permittere potest ut parochus Missam pro populo alia die applicet ab ea qua iure adstringitur.* De loco celebrationis huiusmodi missae applicandae ex praecedenti disciplina determinato ait § 4. *Parochus Missam pro populo applicandam celebret in Ecclesia paroeciali, nisi rerum adiuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant;* v. gr. propter maiorem populi frequentiam in casu extraordinariae festivitatis, propter primam puerorum communionem in aliquo sanctuario paroeciae. Parochi prudenti iudicio exceptio relicta est.

Demum in casu aliquo eius arbitrio defert § 5. *Legitime* tantum *absens parochus* (secus tenetur per se) *potest Missam pro populo applicare* a) *vel ipse per se in loco in quo degit,* b) *vel per sacerdotem,* dummodo hic celebratam illam missam non debeat eadem die pro alio populo applicare, *qui eius vices gerat in paroecia.* Non per alium, nisi ad normam § 4, can. 339. Nec obliviscendum parocho est gravioris momenti pro conscientia praescriptum cit^i. can^s. in § 6.

514. **Aliae obligationes erga diversos fideles.** — *Can. 467.* § 1. *Debet parochus* a) *officia divina celebrare,* quin designentur, proindeque necessaria secundum anni tempora et dies, b) *administrare Sacramenta* omnia, quae ipsi commendata sunt, praesertim confessionis ac communionis *fidelibus, quoties* ipsa *legitime petant,* iuxta dicenda in Tit^s. (praesertim de his duobus sacramentis III et IV) Lib. III, c) *suas oves cognoscere* quoad earum mores *et errantes prudenter corrigere* auctoritate paterna, d) *pauperes ac miseros paterna caritate complecti* affectu pariter et effectu, e) *maximam curam adhibere in catholica puerorum institutione,* a qua multa bona in societatem et Ecclesiam derivari queunt. Et haec urgent eum ratione praecepti pastoribus iniuncti ex iure divino quoad substantiam.

A Conc. Trid. tum in sess. XXII de observandis et evitandis in celebratione missae, tum in c. 4, sess. XXIV de ref., « omnibus locorum Ordinariis proponitur » moderatus § 2. *Monendi sunt fideles*, quin obligatio edicatur, *ut frequenter, ubi commode id fieri possit*, tunc enim exsulat excusatio et fructus monitionis erit prudenter expectandus, a) *ad suas nempe*: uniuscuiusque ad normam can. 94 singulas *paroeciales ecclesias accedant* b) *ibique divinis officiis* seu functionibus quoque ultra missam *intersint et verbum Dei audiant*. Ad has enim convenire praedictis de causis non obligantur, dummodo praeceptum Ecclesiae de missa audienda adimpleant, necessariamque instructionem religiosam possideant; sed minime cunctandum quod facilius ac perfectius in paroeciali ecclesia invenient securiora pascua, utpote benedictione coelesti ac Ecclesiae ordinatione praeparata.

515. **Obligationes circa aegrotos et defunctos.** Attente perlegens parochus Tit. V Ritualis romani capita 2, 4, 5, 7, invenict modum servandi canonem sequentem, ac etiam perpendet quanto cum fundamento gravioribus verbis incipiat *can. 468*. § 1. *Sedula cura* quoad mentis diligentiam *et effusa caritate* quoad voluntatem et cordis affectum *debet parochus* a) *aegrotos in sua paroecia*, etsi parochiani non sint ad normam can. 94, et hunc sensum ad clausulas singulas extendere oportet ob contextum, *maxime vero* ob instantiam salvationis aeternae *morti proximos, adiuvare*, b) *eos sollicite* scilicet: prompte, quantum in eo sit, *Sacramentis reficiendo*, c) *eorumque animas Deo commendando*, tum durante infirmitate tum egressa anima, sicut bonus pastor.

Hac occasione conceditur nova ex iure facultas in fidelium favorem (conformis hodiernae de indulgentiis disciplinae) quam refert § 2. *Parocho aliive sacerdoti qui* ex quolibet motivo *infirmis assistat*, etsi eorum confessarius non fuerit, ratione assistentiae spiritualis *facultas est eis* scilicet: infirmis *concedendi benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria in articulo mortis*, quam « in vero tantum articulo accipi » non in praesumpto declaravit Dec. S. C. Indulg. [1] ad 1^m., atque semel tantum dandam « eadem permanente infirmitate etsi diuturne »,

[1] 23 April. 1675.

pluries « si infirmus convaluerit, ac deinde quacumque de causa in novum mortis periculum redeat ».

Huc pertinet maioris momenti pro praxi Dec. S. Congr. Indulgentiarum... [1] « Cum in una Valentinen. sub die 5 Febr. 1841 sequenti dubio: Utrum infirmus pluries lucrari possit indulgentiam plenariam in mortis articulo a pluribus sacerdotibus facultatem habentibus impertiendam? resolutionem dedisset: Negative in eodem mortis articulo, exinde quaeritur.

1° Utrum vi praecedentis resolutionis prohibitum sit, infirmo, in eodem mortis periculo permanenti, impertiri pluries ab eodem vel a pluribus sacerdotibus hanc facultatem habentibus indulgentiam plenariam in articulo mortis, quae vulgo benedictio papalis dicitur?

2° Utrum vi eiusdem resolutionis item prohibitum sit, impertiri pluries infirmo in iisdem circumstantiis ac supra constituto, indulgentiam plenariam in articulo mortis a multis sacerdotibus hanc facultatem ex diverso capite habentibus, puta ratione aggregationis Confraternitati Sanctissimi Rosarii, sacri Scapularis de Monte Carmelo, Sanctissimae Trinitatis, etc?

Sac. Congregatio.... respondendum censuit. Affirmative ad utrumque, firma remanente resolutione in una Valentinen, sub die 5 Februarii 1841 ».

Illa benedictio apostolica est concedenda, ut sequitur in canone: *secundum formam a probatis liturgicis libris traditam* quibuscumque v. gr. a Rituali Romano in Tit. V, can. 6, et quae fuit invecta per Const. « Pia mater » Bened. XIV [2], de qua scire opus est ex Dec. S. C. Rit. [3] duas sequentes particulas: « I. Pro absolutione in articulo mortis retineatur in omnibus formula praescripta a Constitutione s. m. Benedicti Papae XIV « Pia mater » addito tantum ad Confiteor nomine sancti proprii Fundatoris » quando agitur de regularibus aut tertiariis: atque ad III erat decretum: « Formula benedictina est praescribenda sub poena nullitatis pro omnibus indiscriminatim, facto verbo cum Sanctissimo ». Denique responsum fuit Ad VIII^m.: « Regulas a Benedicto XIV praescriptas esse adamussim observandas », quae in rubricis ad illam formulam adiungi solent. Quas resolutiones Sanctitas sua approbare dignata est, ut in eo Decreto dicitur. - Nec otiose illa facultas est possidenda, propter quod iniungit demum canon: *quam benedictionem impertiri ne omittat*. Et sic explicit can. 468.

516. **Vigilantia specialis et fomentum pietatis.** — Cum « sine fide impossibile sit placere Deo » et « fides sine operibus mortua sit », fides ac mores sunt praecipue in populo christiano tutandi, eo magis quod adeo gravia et frequentiora nostra aetate

[1] Decr. auth. n. 362. 12 Martii 1855. — [2] 5 Ap. 1747. — [3] 7 Maii 1882.

subeunt pericula praesertim ex pravis doctrinis. Porro id cognoscere parochis facilius est propter frequentem ac fere domesticam communicationem cum fidelibus, propterea convenientissimus est *can. 469. Parochus diligenter advigilet ne quid contra fidem ac mores in sua paroecia, praesertim in scholis publicis et privatis, tradatur*, atque id non solum ad hoc ut Episcopum opportune certiorem reddat, sed ut per exhortationes ac monita paterna forsan privata medelam afferre et damna praecavere satagat. - Cum his relationem habet quod in can. sequitur: *et opera caritatis, fidei ac pietatis foveat* ut augmentum obtineant, *aut instituat*, si desiderantur: eo quod fides his operibus alitur, ac crescit, « iustus enim ex fide vivit ».

517. **De libris paroecialibus.** Rit. romanum in Tit. X, cap. II ait: « Liber baptizatorum habeatur in Ecclesiis, in quibus confertur Baptisma ». - « Liber confirmatorum habeatur in Ecclesiis, in quibus confertur Chrisma ». - De aliis libris in eodem capite scriptum est: « Hi tres habeantur a quolibet parocho ». - Nunc in Codice can. 774, § 1 decernit: « Quaelibet paroecialis ecclesia, revocato ac reprobato quovis contrario statuto vel privilegio vel consuetudine, baptismalem habeat fontem »..... et ex can. 785, § 1 « Episcopus obligatione tenetur sacramentum hoc confirmationis subditis rite et rationabiliter petentibus conferendi, praesertim tempore visitationis dioecesis ». Ergo facile id evenire potest in qualibet Ecclesia parochiali. - Concorditer praedictis statuit generaliter *can. 470, § 1. Habeat parochus libros paroeciales*, et quosnam ita nominet, statim explicat: *idest* 1^m. *librum baptizatorum*, 2^m. *confirmatorum*, 3^m. *matrimoniorum*, 4^m. *defunctorum*, 5^m. *etiam librum de statu animarum*, i. e. qui censum continet fidelium per familias cum adnotationibus sacramentorum susceptorum, *accurate conficere pro viribus curet*: sic recte monet, quia propter faciles mutationes habitationis personarum praedictus liber in sua confectione difficultatibus non vacat. De modo vero tales libros redigendi prosequitur: *et omnes hos libros, secundum usum ab Ecclesia probatum* scilicet: in capit^s. 3° et seq^s. Tit^i. X, Rit. Romani, *vel a proprio Ordinario praescriptum* pro diversitate ingeniorum et locorum (qui tamen modus substantialia servet) *conscribat*: quod verbum, quamvis proprie significet manu vel machina exarare per extensum, eidem aequipollet

subscriptio considerata scripturae huiusmodi per alterum factae, vel complementum foliorum typis compositorum. Sic §[us] explicit: *ac diligenter asservet* praefatos libros, cum ex eis sint desumenda testimonia publicae fidei, et valde necessaria pro sacramentorum dispensatione ac status diversi susceptione.

§ 2. *In libro baptizatorum adnotetur quoque*, unde imposterum margo sufficiens vel vacuus proximior locus libri ad has notationes provideri debet, *si baptizatus* a) *confirmationem receperit*, b) *matrimonium contraxerit, salvo praescripto can. 1107* quoad « matrimonium conscientiae non adnotandum in consueto matrimoniorum ac baptizatorum libro, sed in peculiari libro servando in secreto Curiae archivo », c) *aut sacrum subdiaconatus ordinem receperit*, d) *vel professionem solemnem emiserit, eaeque adnotationes*, e) *in documenta accepti baptismatis semper referantur*. Atque hoc modo utilitates inde consequentes salvae erunt. Praescriptum adnotationis quoad confirmationem in libro de statu animarum extat in Rit. Romano, sed adnotationum praefatarum in libro baptizatorum prima iniunctio fuit lata in Dec°. « Ne temere » [1] textu nunc inserto in can. 1103 [2], atque in praesenti canone illa iussio fuit circa alias adnotationes ampliata. Quoad modum ac substantiam earum alibi erit dicendum.

§ 3. *In fine cuiuslibet anni parochus authenticum* (saltem propter subscriptionem ac sigillum) *exemplar librorum paroecialium* quoad partem atque adnotationes illi anno respondentes *ad Curiam episcopalem transmittat, excepto libro de statu animarum*. Quia forsitan hic liber paroeciae fere unice necessarius est.

Propter parochorum praedictum munus, et archivi paroecialis custodiam eisdem assertam in can. 384, plura decernit sequens § 4. *Paroeciali* I° *utatur sigillo* scilicet: parochus, II° *habeatque tabularium seu archivum*, III° *in quo memorati libri custodiantur* habitualiter *una cum Episcoporum epistolis, aliisque documentis*, sive ab Episcopo sive ab aliis Ordinariis vel

[1] 2 Aug. 1907. — [2] Can. 1103..., § 2. Praeterea, ad normam can. 470, § 2, parochus in libro quoque baptizatorum adnotet coniugem tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se sive per Curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptizatorum librum referatur.

a privatis personis provenientibus, *necessitatis vel utilitatis causa servandis*: tales sunt, v. gr. communicationes receptae denunciationum matrimonialium alibi factarum, vel matrimonii in aliena parochia contracti a fideli hac in parochia baptizato, etc. Quarto: *quae omnia, ab Ordinario vel eius delegato visitationis vel alio opportuno tempore inspicienda*, quinto *religiose caveat*, i. e. quantum religioni congruit, *ne ad extraneorum manus* sive privatarum sive publicarum personarum *perveniant*. Salvo quidem iure inspectionis ac obtinendi transcriptionem documentorum pro his quorum interesse possit, ut in can. 384 est declaratum.

CAPUT X.

De vicariis paroecialibus.

CAN. 471. - § 1. Si paroecia pleno iure fuerit unita domui religiosae, ecclesiae capitulari vel alii personae morali, debet constitui vicarius, qui actualem curam gerat animarum, assignata eidem congrua fructuum portione, arbitrio Episcopi.

§ 2. Excepto casu tum legitimi privilegii aut consuetudinis, tum dotationis vicariae ab Episcopo factae, reservata sibi libera nominatione, vicarium praesentat Superior religiosus, Capitulum aliave persona moralis; loci autem Ordinarius eundem, si idoneum, servato praescripto can. 459, repererit, instituat.

§ 3. Vicarius si sit religiosus, est amovibilis sicut parochus religiosus de quo in can. 454, § 5; ceteri omnes vicarii ex parte praesentantis sunt perpetui, sed ab Ordinario possunt, ad instar parochorum, removeri, monito eo qui praesentavit.

§ 4. Ad vicarium exclusive pertinet tota animarum cura cum omnibus parochorum iuribus et obligationibus ad normam iuris communis et secundum probata statuta dioecesana vel laudabiles consuetudines.

CAN. 472. - Vacante paroecia:

1° Ordinarius loci in ea quamprimum constituat idoneum vicarium oeconomum, de consensu Superioris, si de religioso agatur, qui eam tempore vacationis regat, assignata eidem parte fructuum pro congrua sustentatione;

2° Ante oeconomi constitutionem, paroeciae regimen, nisi aliter provisum fuerit, assumat interim vicarius cooperator; si plures vicarii sint, primus; si omnes aequales, munere antiquior; si vicarii desint, parochus vicinior; si tandem agatur de paroecia religiosis concredita, domus Superior; loci autem Ordinarius in Synodo vel extra Synodum tempestive determinet quaenam paroecia cuique paroeciae vicinior habenda sit;

3° Qui paroeciae regimen ad normam n. 2 assumpsit, debet loci Ordinarium de paroeciae vacatione statim certiorem facere.

CAN. 473. - § 1. Vicarius oeconomus iisdem iuribus gaudet iisdemque officiis adstringitur, ac parochus, in iis quae animarum curam spectant; nihil tamen ipsi agere in paroecia licet, quod praeiudicium afferre possit iuribus parochi aut beneficii paroecialis.

§ 2. Oeconomus novo parocho vel oeconomo successori coram vicario foraneo vel alio sacerdote ab Ordinario designato tradat clavem archivi et inventarium librorum ac documentorum aliarumque rerum quae ad paroeciam pertinent, et rationem reddat accepti et expensi tempore administrationis.

CAN. 474. - Vicarius substitutus qui constituitur ad normam can. 465, §§ 4, 5 et can. 1923, § 2, locum parochi tenet in omnibus quae curam animarum spectant, nisi Ordinarius loci vel parochus aliquid exceperint.

CAN. 475. - § 1. Si parochus ob senectutem, mentis vitium, imperitiam, caecitatem aliamve permanentem causam suis muniis rite obeundis impar evaserit, Ordinarius loci det vicarium adiutorem, praesentatum a Superiore, si de paroecia agatur religiosis concredita, qui suppleat eius vicem, assignata eidem congrua fructuum portione, nisi aliter provisum sit.

§ 2. Adiutori, si in omnibus suppleat parochi vicem, iura omnia et officia competunt parochorum propria, excepta Missae applicatione pro populo quae parochum gravat; si vero suppleat ex parte dumtaxat, eius iura et obligationes desumantur ex litteris deputationis.

§ 3. Si parochus sit sui compos, adiutor operam suam praestare debet sub eiusdem auctoritate secundum Ordinarii litteras.

§ 4. Quod si per vicarium adiutorem bono animarum provideri nequeat, locus est parochi amotioni ad normam can. 2147-2161.

CAN. 476. - § 1. Si parochus propter populi multitudinem aliasve causas nequeat, iudicio Ordinarii, solus convenientem curam gerere paroeciae, eidem detur unus vel plures vicarii cooperatores, quibus congrua remuneratio assignetur.

§ 2. Vicarii cooperatores constitui possunt sive pro universa paroecia, sive pro determinata paroeciae parte.

§ 3. Non ad parochum, sed ad loci Ordinarium, audito parocho, competit ius nominandi vicarios cooperatores e clero saeculari.

§ 4. Vicarios cooperatores religiosos Superior cui id ex constitutionibus competit, audito parocho, praesentat Ordinario, cuius est eosdem approbare.

§ 5. Vicarius cooperator obligatione tenetur in paroecia residendi secundum statuta dioecesana vel laudabiles consuetudines aut Episcopi praescriptum; imo prudenter curet Ordinarius, ad normam canon 134, ut in eadem paroeciali domo commoretur.

§ 6. Eius iura et obligationes ex statutis dioecesanis, ex litteris Ordinarii et ex ipsius parochi commissione desumantur; sed, nisi aliud expresse caveatur, ipse debet ratione officii parochi vicem supplere eumque adiuvare in universo paroeciali ministerio, excepta applicatione Missae pro populo.

§ 7. Subest parocho, qui eum paterne instruat ac dirigat in cura animarum, et invigilet et saltem quotannis ad Ordinarium de eodem referat.

§ 8. Si nec per vicarios cooperatores spirituali fidelium bono consuli rite queat, Episcopus provideat ad normam can. 1427.

CAN. 477. - § 1. Vicarii paroeciales de quibus in can. 472-476, si religiosi sint, amoveri possunt ad normam can. 454, § 5; secus ad nutum Episcopi vel Vicarii Capitularis, non autem Vicarii Generalis sine mandato speciali.

§ 2. Quod si vicaria sit beneficialis, vicarius cooperator removeri potest processu ad normam iuris, non solum ob causas propter quas alii parochi removeri possunt, sed etiam si graviter subiectioni defecerit parocho debitae in exercitio suarum functionum.

CAN. 478. - § 1. Sicut parochus ecclesiae cathedralis, ita vicarius paroecialis Capituli cathedralis praecedit omnibus aliis dioecesis parochis aut vicariis; oeconomi vero ius praecedentiae regitur normis in canon. 106 statutis.

§ 2. Vicarii substituti et adiutores praecedunt dum in munere manent, vicariis cooperatoribus; hi aliis sacerdotibus ecclesiae paroeciali addictis.

518. **Inscriptio capitis.** — Consequenter post canones de parochis ordinariam iurisdictionem pro foro interno habentibus propriam, sequitur *Caput* X de his, qui hunc gradum iurisdic-

tionis quandoque ordinariae, semper autem vicariae, habent: quod est prorterea inscriptum *De vicariis paroecialibus*, melius quam « parochorum », quatenus ab iis non constituuntur, sed eorum vicem gerunt in paroeciali ministerio.

519. **Diversi paroeciales vicarii.** — Quinque classes eorum in capite hoc recensentur, qui diversimode sunt appellati; scilicet: 1° « vicarius » simpliciter vel sine addito, qui est vicarius personae moralis parochi, seu vicarius cum actuali solum animarum cura, 2° « vicarius oeconomus », seu paroeciae vacantis, 3° « Vicarius substitutus » idest: parochi absentis, 4° « vicarius adiutor » scilicet: impediti parochi, et 5° « vicarius cooperator », videlicet: parochi nimia cura gravati animarum.

520. **Ordo canonum.** — De his singulis vicariis paroecialibus singuli canones tractant successive, quamvis duo canones vicarium oeconomum respiciant, igitur sex sunt can. 471-476; sequuntur canones 477 de amotione horum vicariorum, excepto vicario personae moralis parochi, et can. 478 de iure praecedentiae. Quae de singulis paroecialibus vicariis desiderentur, in relativo canone sub distinctis paragraphis erunt reperienda.

521. **De vicario simpliciter dicto** est *can. 471* § 1. *Si paroecia pleno iure fuerit unita*, scilicet quoad ipsius bona temporalia et paroeciale officium, a) *domui religiosae*, quamvis religionis votorum simplicium, b) *ecclesiae capitulari*, c) *vel alii personae morali* v. gr. eidem Capitulo, loco pio, vel etiam dignitati capitulari, iuxta illud cap. 30 de praebendis et dignitatibus (III, 5) « nisi forte dignitati vel praebendae parochialis ecclesia sit adnexa: in quo casu concedimus (Innoc. III in Conc. Gen.) ut qui talem habet praebendam vel dignitatem, cum oporteat eum in maiori ecclesia deservire, in ipsa parochiali ecclesia, idoneum et perpetuum habeat vicarium canonice institutum, qui (ut praedictum est) congruentem habeat de ipsius ecclesiae proventibus portionem ». - In quolibet igitur casu paroeciae pleno iure, ut praedictum est, unitae iubet canon: *debet constitui vicarius*, scilicet: « personae moralis habitualem tantum curam animarum retinentis » (can. 452, § 2), a) *qui actualem curam gerat animarum* hinc vocandus proprie vicarius paroecialis, b) *assignata eidem congrua fructuum*, v. gr. ex bonis paroeciae unitae, *portione, arbitrio Episcopi* quoad sufficientem quantitatem, sub cuius « nomine venit quoque Abbas vel Praela-

tus nullius », ex can. 215, § 2; minime autem Vicarius generalis aut Capitularis, eo quod sit mutata formula cap. VII, sess. VII Conc. Trid. « cum tertiae partis fructuum, aut maiori, vel minori, arbitrio ipsorum Ordinariorum, portione, etiam super re certa assignanda ». In suo arbitrio illustrando Episcopus consulere potest Const. Pii V « Ad exequendum » an. 1567 in qua declarat, qualiter sit portio assignanda. Huius vero assignationis rationem assumere possumus ex cit°. Decretalium cap. 30: « Cum igitur os bovis ligari non debeat triturantis, sed qui altari servit, de altari vivere debeat: statuimus, ut (consuetudine qualibet episcopi vel patroni, seu cuiuslibet alterius non obstante) portio presbyteris ipsis sufficiens assignetur ».

De iure nominandi ac instituendi praefatum vicarium praescribit § 2. *Excepto casu* a) *tum legitimi privilegii aut consuetudinis* scilicet legitimae, adversus paragraphi normam servandorum, b) *tum dotationis vicariae ab Episcopo factae* aliunde, quam ex fructibus paroeciae unitae aut personae moralis parochi, et cum hoc *reservata sibi libera nominatione, vicarium praesentat* a se designatum a) *Superior religiosus* pro religiosa domo, b) *Capitulum* pro ecclesia capitulari, c) *aliave persona moralis*, cui unita est paroecia; *loci autem Ordinarius*, cui proinde facienda est praesentatio, *eundem*, scilicet praesentatum, *si idoneum, servato praescripto can. 459* (ad praesentatum proinde extenso) *repererit, instituat*. Sub illa ergo conditione repertae idoneitatis obligatur Episcopus praesentatum instituere in vicarium.

De iure amovendi vicarium istum est § 3. *Vicarius* a) *si sit religiosus*, v. gr. quando paroecia sit domui religiosae unita, *est amovibilis* ratione personae *sicut parochus religiosus de quo in can. 454*, § 5: scilicet: « ad nutum tam loci Ordinarii, monito Superiore, quam Superioris, monito Ordinario, aequo iure, non requisito alterius consensu; etc. », quae omnia sunt in cit. can. declarata; b) *ceteri omnes vicarii ex parte praesentantis sunt perpetui*, quatenus eorum remotio nequaquam pendet a praesentante persona morali, *sed ab Ordinario possunt, ad instar parochorum*, scilicet: ad normam canonum de horum remotione, *removeri, monito eo qui praesentavit*, ut queat uti iure suo ad novum instituendum vicarium.

Cum autem remotio illa sit facienda ex can. 454, §1 « ad normam iuris », quae diversa est pro diversa inscriptione Titulorum Lib. IV. « De modo procedendi in remotione parochorum » (tituli XXVII) « inamovibilium », (tit. XXVII) « amovibilium »; exurgit dubium ad cuius tituli normam sunt amovendi vicarii paroeciales canonis 471? - Ad dubii solutionem iuvat referre cap. 7, sess. VII, Conc. Trid.: « Beneficia ecclesiastica curata, quae cathedralibus, collegiatis, seu aliis ecclesiis, vel monasteriis, beneficiis, seu collegiis, aut piis locis quibuscumque perpetuo unita, et annexa reperiuntur » (brevius comprehensa initio canonis praesentis) « ab Ordinariis locorum singulis annis visitentur, qui sollicite providere procurent, ut per idoneos vicarios, etiam perpetuos », nunc dicendum ad Codicis normam: inamovibiles, « nisi ipsis Ordinariis pro bono ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur », scilicet: constituendo ipsos vicarios amovibiles, « ab eis... ibidem deputandos, animarum cura laudabiliter exerceatur »... Dubium ergo propositum rite videtur eluendum, si ad normam can. 20 quando « certa de re desit expressum praescriptum legis, sive generalis, sive particularis » sicut impraesentiarum; dicamus verba can. 471 « ad instar parochorum » implicite innuere praescriptum can. 454 de inamovibilitate et amovibilitate paroeciarum ampliandum esse ad vicarios curatos personarum moralium, eo magis quod est omnino consonum capiti citato Conc. Trid. ac iuri praecedenti.

Statuit ultimus § 4. *Ad vicarium exclusive*, scilicet: quin aliquis, etiam Superior personae moralis se immisceat, *pertinet tota animarum cura cum omnibus parochorum iuribus et obligationibus ad normam* a) *iuris communis et* b) *secundum probata statuta dioecesana* de parochis c) *vel laudabiles consuetudines*. Videlicet: praedicti « parochorum nomine in iure veniunt » ad normam canonis 451, § 2, 2°. Praeterea, hi vicarii munus habent stabiliter constitutum, quia vi § 1[1], uno deficiente alius subrogandus est vicarius; eorum munus ad normam § 2 est conferendum, et secum fert participationem ecclesiasticae potestatis ordinis ac iurisdictionis. Ergo huiusmodi munus est officium ecclesiasticum stricto sensu ad normam can. 145. - Immo quia potestas iurisdictionis parochorum est huius vicarii officio adnexa ipso iure § 4., sequitur eam esse ordinariam pro foro interno, quamvis non propriam ut in parochis, sed vicariam.

522. **De vicario oeconomo.** Conc. Trid. in cap. 18 sessionis XXIV de Ref. decrevit: « debeat episcopus statim, habita notitia vacationis Ecclesiae, si opus fuerit, idoneum in ea vicarium, cum congrua eius arbitrio fructuum portionis assignatione, constituere; qui onera ipsius ecclesiae sustineat, donec ei de rectore provideatur ». - Haec aliquatenus verbis moderata refert de vicario, quem oeconomum nominat, *can. 472. Vacante paroecia*: tria peragenda sunt a diversis personis:

1° *Ordinarius* loci ad normam can. 455 *in ea quamprimum constituat* a) *idoneum*, nempe: qui talis iudicetur, salva proportione cum parocho, ad normam can. 453, § 2., *vicarium oeconomum*, b) *de consensu Superioris* constituendi, *si de religioso agatur* etsi votorum simplicium; et vicarii oeconomi munus describitur prosequente canone: *qui eam* paroeciam a) *tempore vacationis regat*, scilicet: potestate paroeciali, b) *assignata eidem parte fructuum* paroeciae vacantis *pro congrua sustentatione:* consideratis proinde circumstantiis loci, personae, etc.

Cum huius vicarii constitutio praehabitam vacationis paroeciae notitiam exigat, et adverbio « quamprimum » satisfiat etiam intra triduum, additur in canone: 2° *Ante oeconomi constitutionem* vicarii, *paroeciae regimen*, a) *nisi aliter provisum fuerit*, v. gr. in casu ab Episcopo removente parochum vel generaliter ex iure particulari scripto aut consuetudinario, quae provisio servanda foret utpote salva per illam canonis clausulam, convenienter autem mutaretur ad sequentem normam: b) *assumat interim* a momento vacationis paroeciae, ac per seipsum huius praescripti auctoritate *vicarius cooperator* cognoscendus ex can. 476; c) *si plures* huiusmodi *vicarii sint* equidem ordinati ad invicem, *primus:* d) *si omnes aequales, munere* cooperatoris illius paroeciae *antiquior*, munus autem cooperatoris, ut patebit in can. 476, est accidentale determinatae paroeciae; proinde *si vicarii desint* supple: cooperatores, e) *parochus vicinior;* et quia haec maior proximitas inter duos alios parochos posset dubia esse, providet legislator: *loci autem Ordinarius in Synodo vel extra Synodum tempestive* (praeveniens controversias et dubium regimen) *determinet quaenam paroecia cuique paroeciae vicinior habenda sit*, determinatio inutilis quando certa est de facto, servanda e contra dum sit quomodocumque dubia, eo quod determinationis episcopalis obiectum non est quae revera sit vicinior, sed quae talis iure habenda sit ad effectum praescripti sub hoc numero.

3° *Qui paroeciae regimen ad normam n. 2 assumpsit*, etiam vi clausulae « nisi aliter provisum fuerit », *debet loci Ordinarium de paroeciae vacatione statim certiorem facere* fortassis nescientem, atque hoc ut n[i]. 1[i] praescriptum servari possit. Quando igitur assumens illud regimen certus est de notitia praedicta per Epicopum qualitercumque habita, sine culpa omittere

notitiam dandam posset vi regulae iuris XXXI in 6° « Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet ».

523. **Munus vicarii oeconomi.** — Notandum ex n. 1° vicarium oeconomum constitui, ut paroeciam tempore vacationis regat, propter quod illius munus non est iure stabiliter constitutum, et consequenter nec constituit officium ecclesiasticum stricto sensu sumptum ad normam can. 145. - Imo eiusdem potestas de qua statim, non videtur ordinaria utpote non adnexa officio quod deest, quamvis iure ipso can. sequentis determinata. Contrarium vero asseritur quoad facultatem ad confessiones excipiendas de his qui loco parochi sunt in can. 873, § 1, quem locum habet vicarius oeconomus.

Sed in praxi parum refert an credatur ordinaria vel delegata ad universitatem negotiorum, eo quod hi vicarii oeconomi ad normam can. 451, § 2, n. 2, « parochorum nomine in iure veniunt » quia « plena potestate paroeciali sunt praediti », sicut statuit *can. 473*, § 1, *Vicarius oeconomus* a) *iisdem iuribus gaudet iisdemque officiis adstringitur, ac parochus, in iis quae animarum curam spectant* : extenso autem iuris principio can. 436 « sede vacante nihil innovetur », est hoc in loco additum : b) *nihil tamen ipsi* scilicet : vicario oeconomo *agere in paroecia licet, quod praeiudicium afferre possit* scilicet diminutionem, impedimentum, *iuribus parochi*, nempe : ab ipso ratione officii habendis, *aut beneficii* paroecialis ab eo possidendi, quatenus hoc sua dotatione seu bonis praeter officium constat.

Provisione autem paroeciae facta, vel alioquin cessante vicarii huius munere, cavet § 2. *Oeconomus novo parocho vel oeconomo successori* a) *coram vicario foraneo*, quem Episcopus pro his et similibus in usu ad manum habet, b) *vel alio sacerdote ab Ordinario designato*, atque ab illis distincto, *tradat* I° *clavem archivi et* II° *inventarium librorum* (praesertim parochialium) *ac documentorum aliarumque rerum quae ad paroeciam pertinent*, atque ordinarie in archivo repositum, quod igitur cum archivi clave inveniri supponitur apud vicarium oeconomum, qui prudenter initio sui muneris ea exquirat apud seipsum possidenda ; *et* denique III° *rationem reddat*, illi et coram eo de quibus supra, *accepti et expensi tempore administrationis* paroeciae vacantis a seipso habitae.

524. **Vicarius substitutus.** — *Can. 474. Vicarius substitutus*, nempe: sacerdoti paroeciam legitime possidenti ac bene valenti per se administrare illam, verumtamen *qui constituitur ad normam can. 465, §§ 4, 5* propter parochi absentiam ultra hebdomadam, et sunt casus commissionis paroecialis curae a parocho factae, sub qua comprehenditur « a lege communi de observantia festorum itemque de observantia abstinentiae et ieiunii dispensare » (can. 1245, § 1), *et can. 1923* § 2 [1] occasione parochi privati sua paroecia per sententiam et contra illam adeuntis Sanctam Sedem, quo casu ab Ordinario ille substitutus est designandus; qui tamen uterque vi huius canonis 474 *locum parochi tenet* (bene notandum respectu habito ad can. 873, § 1) [2] *in omnibus quae ad curam animarum spectant, nisi* a) *Ordinarius loci* in quolibet casu, b) vel parochus solummodo in designatione ad normam can. 465, §§ 4, 5 *aliquid exceperint*. Qua exceptione non posita, Vicarius substitutus etiam parochorum nomine in iure veniret ad normam can. 451 § 2 n. 2°.

525. **Vicarius adiutor.** — *Can. 475.* § 1. *Si parochus* a) *ob senectutem*, cum nempe vires deficiunt, b) *mentis vitium* v. gr. debilitatem, vel amentiam, c) *imperitiam* scilicet: prudentiae aut scientiae defectum, « quia illiterati, et imperiti parochialium ecclesiarum rectores » ut ait Conc. Trid. [3] « sacris minus apti sunt officiis », d) *coecitatem*, quamvis non completam e) *aliamve permanentem causam* in persona eius, non transitoriam infirmitatem, qua durante sufficeret vicarius substitutus; quando ob quamlibet ex his causis parochus *suis muniis rite obeundis impar exaserit, Ordinarius loci det vicarium adiutorem* proprie sic appellatum utpote praebentem auxilium debiliori, *praesentatum a Superiore*, ad instar Vicarii can. 471, § 2, *si de paroecia agatur religiosis concredita*, etsi domui religiosae non unita pleno iure, propter religiosorum dependentiam ex voto, *qui* vicarius adiutor a) *suppleat eius* deficientis parochi *vicem*, b) *assignata eidem* vicario *congrua fructuum* paroeciae *portione*,

[1] Can. 1923... § 2. Ad executionem privationis beneficii iudex ne procedat contra clericum qui Sanctam Sedem adierit; sed si agatur de beneficio, cui adnexa sit animarum cura, Ordinarius provideat per designationem vicarii substituti.

[2] 1 Can. 873. § 1. Ordinaria iurisdictione ad confessiones excipiendas... potiuntur... pro suo quisque territorio Ordinarius loci, et parochus aliique qui loco parochi sunt.

[3] Cap. 6 sess. XXI de Ref.

nisi aliter provisum sit casui praedicto. Idque conformiter sive capiti Conc. Trid. citato, sive capiti 3 de clerico aegrotante vel debilitato (III, 6). Etiam iste vicarius officium stricto sensu non habet, cum desideretur stabilitas constitutionis, ideoque nec potestate ordinaria gaudet.

Quoad eiusdem munus caute animadvertenda distinctio, quam affert § 2. *Adiutori*, I° *si in omnibus suppleat parochi* impotentis *vicem, iura omnia et officia competunt parochorum propria, excepta Missae applicatione pro populo quae parochum gravat*, hinc si celebrare parochus nequeat, sequatur normam § 4 can. 339, nec obliviscatur § 6 eiusdem can.; sed hac nor obstante limitatione officiorum vicarii adiutoris, cum iste « plena potestate paroeciali sit praeditus, parochorum nomine in iure venit » vi can. 451 § 2, 2°, et « parochi loco est » ad normam can. 873, § 1. Aliter dicendum in sequenti hypothesi: II° *si vero suppleat ex parte dumtaxat*, eo quod parochus adiutus non adeo sit impeditus, *eius* vicarii praedicti *iura et obligationes desumantur ex litteris deputationis* ab Episcopo eiusve iussu exaratae.

Pro utroque autem membro distinctionis servandus § 3. *Si parochus sit sui compos, adiutor operam suam praestare debet sub eiusdem* parochi *auctoritate secundum Ordinarii litteras*, quae designabunt normas relationis mutuae. Atque obligatio haec vicarii adiutoris est bene notanda, ut patebit in can. 477, § 2.

§ 4. *Quod si per vicarium adiutorem bono animarum provideri nequeat*, hac igitur solum conditione, *locus est parochi* huiusmodi sive amovibilis sive inamovibilis *amotioni ad normam can. 2147-2161.*

526. **Vicarius cooperator.** — Praecedens canon subiectivas parochi conditiones, quae ipsum officio imparem reddunt, consideravit; sed quandoque ipsius vires quamvis magis vel minus completas superat paroeciae onus, et his casibus providet *canon 476*. § 1. *Si parochus propter populi multitudinem* ait Conc. Trid. [1] « unus rector non possit sufficere ecclesiasticis sacramentis ministrandis, et cultui divino peragendo », sequitur in canone: *aliasve causas* v. gr. ex cap. 3 de ecclesiis aedificandis vel reparandis (III, 48): « pars populi tantum ab ecclesia parochiali distet, ut tempore hiemali, cum pluviae inundant, non pos-

[1] Cap. 4 sess. XXI de Ref.

sint parochiani sine magna difficultate ipsam adire: unde non valent congruo tempore ecclesiasticis interesse officiis ». Generaliter igitur causas innuens canon statuit: « si parochus » *nequeat, iudicio Ordinarii*, cui principaliter cura ovium dioecesis est iniuncta, *solus convenientem curam gerere paroeciae, eidem* a) *detur unus vel plures vicarii cooperatores*, scilicet: simul cum eo vineam Domini paroecialem excolentes, b) *quibus congrua remuneratio* assignetur, vel fortassis « ex fructibus ad paroeciam quomodocumque pertinentibus, vel si necesse fuerit, compellendo populum ea subministrare, quae sufficiant ad vitam dictorum sacerdotum sustentandam », prout suggerit Conc. Trid. loc. cit°., vel aliter iuxta prudens Episcopi arbitrium. Imo extare possunt beneficia in hoc munus erecta et cum eo providenda.

§ 2. *Vicarii cooperatores constitui possunt sive pro universa paroecia*, quam regit parochus, *sive pro determinata paroeciae parte*, non sublata vero parochi regimini.

§ 3. *Non ad parochum, sed ad loci Ordinarium*, solummodo *audito parocho, competit ius nominandi*, scilicet: personas designandi necessario a parocho recipiendas in *vicarios cooperatores e clero saeculari*.

§ 4. *Vicarios cooperatores religiosos*, et ob hanc rationem a) *Superior cui id ex constitutionibus* religionis *competit, audito* tamen *parocho, praesentat Ordinario*, b) *cuius est eosdem approbare*, si eosdem idoneos repererit, atque tali approbatione vicarios cooperatores constituit.

§ 5. *Vicarius cooperator* quilibet ratione sui muneris a) *obligatione tenetur in paroecia residendi*, non praecise ad normam canonis 465 de parochi residentia, sed *secundum statuta dioecesana vel laudabiles consuetudines aut Episcopi praescriptum* forsitan eis derogans; b) *imo prudenter curet Ordinarius, ad normam can. 134* de consuetudine vitae communis suadenda, et ubi viget servanda, *ut in eadem paroeciali domo commoretur*. Obligatio tamen huius commorationis non decernitur.

§ 6. *Eius*, scilicet: vicarii cooperatoris *iura et obligationes* a) *ex statutis dioecesanis*, b) *ex litteris Ordinarii* qui potest illis derogare, c) *et ex ipsius parochi commissione desumantur*, et en alius delegationis casus quoad potestatem paroecialem: gegeneraliter ergo hi vicarii I° non gaudent plena paroeciali potestate, nec parochorum nomine in iure veniunt (can. 451, § 2

n. 2°), II° potestatem paroecialem obtinent ex commissione parochi, non iure ipso, ac proinde delegatam (can. 197); III° nec officium stricto sensu habent, quia non est ordinatione ecclesiastica stabiliter sed ab homine constitutum, nisi agatur de beneficio cum hoc cooperatoris vicarii munere adnexo. Aliqua obligatio generalis edicitur in canone, videlicet: *sed, nisi aliud expresse caveatur*, supple in statutis vel in Episcopi litteris vel in parochi commissione, quod servandum esset in casu illo; alias vicarius cooperator *ipse debet ratione officii* cooperatoris a) *parochi vicem supplere*, servatis servandis quoad licentiam vel potestatem requisitam obtinendam, b) *eumque adiuvare in universo paroeciali ministerio* saltem rogatus, a) *excepta applicatione Missae pro populo;* quae tamen eidem deferri posset sicut alii sacerdoti.

Immo ex § 7. *Subest parocho, qui eum*, scilicet: quemlibet vicarium cooperatorem a) *paterne instruat ac dirigat in cura animarum*, b) *ei invigilet* etiam quoad alia c) *et saltem quotannis*, idest: semel in anno ad minus *ad Ordinarium de eodem referat*. His servatis, unitas in regimine mutuaque benevolentia foveri possunt. Iste ac praecedens paragraphus suadent Episcopum ac Superiorem in designandis vicariis cooperatoribus prudenter acturos, si deferant parochi audito consilio ad normam §§ 3, 4.

Denique § 8. *Si nec per vicarios cooperatores spirituali fidelium bono consuli rite queat*, nam e contrario si possit, abstinendum esset a sequenti servando praecripto, *Episcopus prorideat ad normam can. 1427* [1] scilicet: per paroeciae divisionem aut dismembrationem.

527. **Vicariorum paroecialium remotio.** — Cum tantummodo de vicarii personae moralis amotione in huius capitis can°. primo dictum sit, de ceteris vicariis decernit *can. 477*. § 1. *Vicarii paroeciales de quibus in can. 472-476*, a) *si religiosi sint, amoveri possunt ad normam can. 454*, § 5 de parochi religiosi amotione

[1] Can. 1427. § 1. Possunt etiam Ordinarii ex iusta et canonica causa paroecias quaslibet, invitis quoque earum rectoribus et sine populi consensu, dividere, vicariam perpetuam vel novam paroeciam erigentes, aut earum territorium dismembrare.

§ 2. Causa canonica ut divisio aut dismembratio paroeciae fieri possit, ea tantum est, si aut magna sit difficultas accedendi ad ecclesiam paroecialem, aut nimia sit paroecianorum multitudo, quorum bono spirituali subveniri nequeat ad normam can. 476, § 1.

ibidem explicatam: b) *secus* nempe: si religiosi non sint, amoveri possunt *ad nutum Episcopi vel Vicarii capitularis*, scilicet; ad beneplacitum uniuscuiusque prudenter directum, quamvis causa non sit in iure expressa, nec processus requiritur, *non autem* ad nutum *Vicarii generalis sine mandato speciali*. Qui casus limitationis quoad Vicarii generalis iurisdictionem mente retineatur.

Monitio necessaria sequitur in § 2. *Quod si vicaria sit beneficialis, scilicet*: in beneficium proprie dictum erecta iuxta canon. 1409 [1] de natura beneficii ecclesiastici, *vicarius cooperator removeri potest* a) *processu ad normam iuris*, non ad nutum praedictum in § 1°, sed b) *non solum ob causas propter quas alii parochi removeri possunt* recensitas in can. 2147, § 2, qui est primus in Titulo XXVII, lib. IV de modo procedendi vi huius §[i], servando, c) *sed etiam si graviter subiectioni defecerit parocho debitae* ad normam §§ 6, et 7 can[s]. praecedentis *in exercitio suarum functionum*, et circa hoc tantum.

528. **Praecedentia inter eos.** — *Can. 478*, § 1. *Sicut parochus ecclesiae cathedralis*, ac proinde is quoque, *ita vicarius paroecialis Capituli cathedralis praecedit omnibus aliis dioecesis parochis aut vicariis*, scilicet: alteruter primum locum obtinet inter hos omnes de quorum praecedentia mutua nihil cautum est in Cap. IX de parochis: *oeconomi vero*, scilicet: Capituli cathedralis propter numerum verbi singularem atque ob adversativam particulam «vero»; illius ergo *ius praecedentiae regitur normis in can. 106 statutis*. Quae cum sint generales, non erant memorandae utiliter, nisi vellet legislator quidquam innuere per hanc citationem. Et ni fallor, quia oeconomus quilibet magis quam substitutus locum parochi teneat, eidem est applicanda norma ex n. 1° can[s]. 106: « Qui alius personam gerit, ex eadem obtinet praecedentiam », eo amplius quod de praecedentia oeconomorum prae aliis vicariis paroecialibus quibuscumque, nihil aliud caveatur, et oeconomi vicarii potiori ratione quam substituti debeant praecedere vicariis cooperatoribus quod ultimum viget iuxta § 2. *Vicarii substituti et adiutores praecedunt, dum in munere manent, vicariis cooperatoribus*, velut constitutis in gradu

[1] Can. 1409. Beneficium ecclesiasticum est ens iuridicum a competente ecclesiastica auctoritate in perpetuum constitutum seu erectum, constans officio sacro et iure percipiendi reditus ex dote officio adnexos.

inferiori ratione muneris, dum illi ad invicem aequiparantur; *hi* supple vicarii cooperatores *aliis sacerdotibus* tantummodo *ecclesiae paroeciali addictis*.

CAPUT XI.

De ecclesiarum rectoribus.

Can. 479. - § 1. Nomine rectorum ecclesiarum hic veniunt sacerdotes, quibus cura demandatur alicuius ecclesiae, quae nec paroecialis sit nec capitularis, nec adnexa domui communitatis religiosae, quae in eadem officia celebret.

§ 2. De cappellano religiosarum, sodalium virorum religionis laicalis, confraternitatis vel alius legitimae associationis, serventur particularium canonum praescripta.

Can. 480. - § 1. Ecclesiarum rectores libere nominantur ab Ordinario loci, salvo iure eligendi aut praesentandi, si cui legitime competat; quo in casu Ordinarii est rectorem approbare.

§ 2. Licet ecclesia pertineat ad aliquam religionem exemptam, rector tamen a Superiore nominatus debet ab Ordinario loci approbari.

§ 3. Si ecclesia coniuncta sit cum Seminario aliove collegio quod a clericis regitur, Superior Seminarii vel collegii est simul ecclesiae rector, nisi aliter loci Ordinarius constituerit.

Can. 481. - In ecclesia sibi commissa rector functiones paroeciales peragere nequit.

Can. 482. - Ecclesiae rector potest divina officia etiam sollemnia ibidem celebrare, salvis legitimis fundationis legibus et dummodo non noceant ministerio paroeciali; in dubio autem utrum huiusmodi detrimentum contingat, necne, Ordinarii loci est rem dirimere et opportunas normas praescribere ad illud evitandum.

Can. 483. - Si ecclesia, Ordinarii loci iudicio, ita a paroeciali distet ut paroeciani non sine gravi incommodo possint paroecialem ecclesiam adire ibique divinis officiis interesse:

1° Loci Ordinarius gravibus quoque statutis poenis, potest rectori praecipere ut horis populo commodioribus officia celebret, fidelibus dies festos ac ieiunia denuntiet et catecheticam instructionem et Evangelii explicationem tradat;

2° Parochus potest ex eadem sanctissimum Sacramentum, inibi ad normam can. 1265 forte asservatum, pro infirmis desumere.

Can. 484. - § 1. Sine rectoris vel alius legitimi Superioris licentia, saltem praesumpta, nemini licet in ecclesia Missam celebrare, Sacramenta ministrare aliasve functiones sacras peragere; haec vero licentia dari vel negari debet ad normam iuris.

§ 2. Quod attinet ad conciones in ecclesia habendas, serventur praescripta can. 1337-1342.

Can. 485. - Rector ecclesiae, sub auctoritate Ordinarii loci servatisque legitimis statutis ac quaesitis iuribus, debet curare seu advigilare ut divina officia ad sacrorum canonum praescripta ordinate in ecclesia celebrentur, onera fideliter adimpleantur, bona rite administrentur, sacrae suppellectilis atque aedium sacrarum conservationi et decori prospiciatur et ne quidpiam fiat quod sanctitati loci ac reverentiae domo Dei debitae quoquo modo repugnet.

Can. 486. - Rectorem ecclesiae, etsi ab aliis electum aut praesentatum, Ordinarius loci removere ad nutum potest ex qualibet iusta causa; quod si rector fuerit religiosus, servetur, circa eius remotionem, praescriptum can. 454, § 5.

529. **Inscriptio capitis et ordo canonum.** — Ultimo perpendendum est *Caput* XI inscriptum *De ecclesiarum rectoribus*: de illis videlicet sacerdotibus, quibus demandata est cura solum

earum et rerum ad eas pertinentium, actuumque divini cultus atque ceterorum qui in eis fiunt, ad hoc ut participata Episcopi auctoritate omnia haec regant seu moderentur, quamvis revera iurisdictione non potiantur, carentes subditis.

Ordo canonum in hoc capite solitus est; videlicet: rectores ecclesiarum accurate discernit can. 479, et sequens canon agit de rectoris nominatione, ac praenuntiante quid non possit rector can^{e}. 481, ipsius potestas et obligationes enumerantur in can. 482-485, quibus additur ultimus de ipsorum amotione.

530. **Rectoris ecclesiae notio.** — *Can. 479.* § 1. *Nomine rectorum ecclesiarum hic veniunt*, scilicet: in hoc Capite ac ex consequenti praesumendum in Codice: *sacerdotes, quibus cura demandatur alicuius ecclesiae*, ita scilicet determinatae: *quae* a) *nec paroecialis sit*, b) *nec capitularis*, nam de istarum cura provisum est in capitibus « de parochis » et « de capitulis canonicorum », c) *nec adnexa domui communitatis religiosae, quae in eadem officia celebret*, scilicet: altaris ministeria, illius enim cura est propria Superioris, iuxta inferius dicenda in parte secunda.

Aliae adhuc ecclesiae vel oratoria sunt ex huius capitis consideratione eliminanda de quibus indirecte agit § 2. *De cappellano* a) *religiosarum*, scilicet: sacris deputato in earum ecclesia vel oratorio, b) *sodalium virorum religionis laicalis*, quamvis exemptae, c) *confraternitatis vel alius legitimae associationis* ad normam ss. canonum, ad earum sacras functiones explendas sive in propria cappella sive in aliena ecclesia: de his omnibus *serventur particularium canonum* Codicis *praescripta*, posita ut plurimum in secunda et tertia parte huius primi libri.

531. **Nominatio et approbatio.** — *Can. 480.* § 1. *Ecclesiarum rectores libere nominantur ab Ordinario loci, salvo iure eligendi aut praesentandi* sacerdotem, *si cui* personae physicae vel morali *legitime competat* praedictum ius; *quo in casu Ordinarii est rectorem* illum *approbare*; scilicet: potestate huius muneris donare.

§ 2. *Licet ecclesia pertineat ad aliquam religionem exemptam*, cuius domui tamen non sit adnexa iuxta § 2^{m}. praecedentem, *rector tamen a Superiore nominatus debet ab Ordinario loci approbari*; ut videtur, propter publicum eius ministerium erga Ordinarii loci subditos.

Deputatio fit a iure in casu § 3. *Si ecclesia coniucta sit cum Seminario aliove collegio* instructionis vel educationis *quod a clericis regitur, Superior Seminarii vel Collegii est simul ecclesiae* illius *rector, nisi aliter loci Ordinarius constituerit*, prout relinquitur eius potestati.

532. **Limites potestatis.** — *Can. 481. In ecclesia sibi commissa rector functiones paroeciales*, scilicet: parocho reservatas ad normam can. 462, *peragere nequit.*

533. **Potestas.** — *Can. 482. Ecclesiae rector potest* qua talis *divina officia*, scilicet sacerdotales functiones, *etiam sollemnia ibidem celebrare*, a) *salvis legitimis fundationis legibus, et* b) *dummodo non noceant ministerio paroeciali*, quamvis ea in ecclesia non exercendo; *in dubio autem utrum huiusmodi detrimentum contingat, necne*, ad sopiendas controversias *Ordinarii loci est* a) *rem dirimere* b) *et opportunas normas praescribere ad illud evitandum* forsan existens vel probabiliter futurum.

534. **Obligationes sub conditione.** — Immo ex connexione materiae decernit *can. 483. Si ecclesia, Ordinarii loci iudicio, ita a paroeciali distet ut parocciani non sine gravi incommodo possint* a) *paroecialem ecclesiam adire* b) *ibique divinis officiis interesse*, dum alteri ecclesiae sunt viciniores:

1°. *Loci Ordinarius, gravibus quoque statutis poenis, potest rectori praecipere*, a) *ut horis populo commodioribus officia celebret*, non solum missae sacrificium, quamvis illud praecipue, b) *fidelibus dies festos ac ieiunia denuntiet*, c) *et catecheticam instructionem et Evangelii explicationem tradat;*

2°. *Parochus potest ex eadem* ecclesia *sanctissimum Sacramentum, inibi ad normam can. 1265* [1] tunc explicandam *forte asservatum, pro infirmis* praesertim morti proximis *desumere* iure proprio.

[1] Can 1265. § 1. Sanctissima Eucharistia, dummodo adsit qui eius curam habeat et regulariter sacerdos semel saltem in hebdomada Missam in sacro loco celebret:

...2° Custodiri potest, de licentia Ordinarii loci, in ecclesia collegiata et in oratorio principali sive publico sive semi-publico tum domus piae aut religiosae, tum collegii ecclesiastici quod a clericis saecularibus vel a religiosis regatur.

§ 2. Ut in aliis ecclesiis seu oratoriis custodiri possit, necessarium est indultum apostolicum; loci Ordinarius hanc licentiam concedere potest tantummodo ecclesiae aut oratorio publico ex iusta causa et per modum actus.

535. **Licentia necessaria.** — Econtra statuit *can. 484.* § 1. *Sine rectoris vel alius legitimi Superioris licentia:* scilicet vel Ordinarii loci, si Ecclesia sit eidem subiecta, vel illius qui locum rectoris tenet in aliis ecclesiis ad normam can. 479, a) *nemini* etiam parocho *licet* a) *in ecclesia Missam celebrare*, b) *Sacramenta ministrare*, v. gr. audiendo confessiones, c) *aliasve functiones peragere* v. gr. benerictiones cum Ssmo. Sacramento: - *haec vero licentia dari vel negari debet ad normam iuris:* scilicet: servatis tum ecclesiasticis legibus sive communibus sive particularibus, tum consuetudinibus quoad earum applicationem.

Specialiter memoratur in § 2. *Quod attinet ad conciones in Ecclesia habendas, serventur praescripta can. 1337-1342* posita in Tit. XX « de divini verbi praedicatione » Lib. III.

536. **Cura et vigilantia.** — *Can. 485. Rector Ecclesiae*, primo ac semper a) *sub auctoritate Ordinarii loci, servatisque* data opportunitate b) *legitimis statutis ac* c) *quaesitis iuribus* aliarum personarum, *debet curare seu advigilare* cum efficaci prudentia a) *ut divina officia ad sacrorum canonum praescripta ordinate in Ecclesia celebrentur*, b) *onera fideliter adimpleantur* v. gr. missarum celebrandarum, novendialium, etc., c) *bona rite administrentur* quaecumque ad Ecclesiam pertineant, d) *sacrae supellectilis* scilicet: rerum ad cultum divinum dicatarum *atque aedium sacrarum conservationi et decori prospiciatur, et* e) *ne quidquam fiat quod sanctitati loci ac reverentiae domo Dei debitae quoquo modo repugnet*, v. gr. confabulationes, deambulationes, concentus profani et alia quae meminit Conc. Trid. in Decreto « de observandis et evitandis in celebratione missae » sess. XXII.

537. **Remotio rectoris Ecclesiae.** — *Can. 486. Rectorem ecclesiae, etsi ab aliis electum aut praesentatum*, a) *Ordinarius loci removere ad nutum potest ex qualibet iusta*, idest, proportionata *causa;* b) *quod si rector fuerit religiosus* etsi votorum simplicium, *servetur, circa eius remotionem, praescriptum can. 454*, § 5, quod loquitur de remotione parochi religiosi.

COMMENTARIUM TEXTUS

CODICIS IURIS CANONICI

IN LIB. II

DE PERSONIS

(EDITIO ALTERA)

AUCTORE

R. P. DR. ET MAG. FR. ALBERTO BLAT O. P.

APPENDIX

USQUE AD DIEM 2 IUNII 1924

(A. A. S. ANNO 1924 FASC. 6)

ROMA

FRANCESCO FERRARI

EDITORE LIBRAIO

1924

Auctoris iura
secundum vigentes leges reservantur

NIHIL OBSTAT

Fr. Celedonius Blanco, O. P.
Fr. Augustinus Darmanin, O. P.

Imprimi permittimus:

Romae, die 20 Febr. 1924.

Fr. Lud. Theissling, O. P., *Mag. Gen.*

IMPRIMATUR

Fr. Albertus Lepidi O. P. S. P. Ap. Magister

IMPRIMATUR

† Iosephus Palica, Archiep. Philippen., Vic. Ger.

ROMA - SCUOLA TIPOGRAFICA PIO X, VIA DEGLI ETRUSCHI, 36

ADDENDA ET CORRIGENDA IN VOL. "DE PERSONIS,,

EX COMMENTARIO OFFICIALI

POST SECUNDAM ILLIUS EDITIONEM, USQUE AD DIEM 2 IUNII 1924

(A. A. S. anno 1924, Fasc. 6)

Ad can. 93, § 2, in calce pag. 16 [1] « I. Utrum uxor, a viro malitiose deserta, possit, ad normam can. 93, § 2, obtinere proprium ac distinctum domicilium. — Resp. Negative, nisi a iudice ecclesiastico obtinuerit separationem perpetuam, aut ad tempus indefinitum ». Quod confirmat interpretationem a nobis datam.

Ad can. 130, § 1 in pag. 84. Quod confirmatur sequenti declaratione: « II... 1. Utrum parochi vel vicarii curati religiosi examen, de quo in can. 130, § 1, subire teneantur coram Ordinario eiusve delegato, si coram Superiore religioso eiusve delegatis examen subierint, de quo in can. 590. Et quatenus negative. — 2. Utrum in casu negligentiae Superiorum religiosorum circa examen, de quo in can. 590, Ordinarius loci cogere possit religiosos istos ut examen, ad normam cit. can. 130, § 1, coram se suisve delegatis subeant.

Resp. Ad 1. Negative. — Ad 2. Recurrendum esse in casu ad S. C. de Religiosis ».

Ad can. 134 in pag. 90. Immo sic legitur in Sacrae Congr. de P. F. instructione [2] « Certe ambigi non potest singulari elogio

[1] Pont. Commissio ad Cod. Cann. auth. interpretandos. 14 Iul. 1922. CO. XIV, 526. — [2] 18 Oct. 1893. V-2. Collectanea S. C. de P. F. n. 1606.

dignos se praebuisse et esse habendos illos Vic. App. qui in regionibus extremi orientis vitam, ut aiunt, communem in clerum invexerunt. Ita prae ceteris inter tunquinenses missionarios summa cum laude factum est, cum institutione *Domorum Dei,* quae vocantur, sanctissimi praesules disciplinam missionariorum ac maxime indigenarum eo exitu corroborarunt, qui in assiduis ac atrocissimis persecutionibus manifeste in martyrum ac confessorum fortitudine ad haec usque tempora enituit. Quod plane propositum S. Congregatio numquam satis sese commendare posse arbitratur pro iis locis in quibus locorum adiuncta hanc disciplinae rationem adhiberi permittant ».

Ad can. 135, in pag. 91. Verba canonis « integre recitandi » respicit duplex S. Congr. Conc. responsum. Videlicet [1]: « An Episcopus, Missam pontificalem celebraturus, satisfaciat obligationi horae canonicae *Tertiae* vel *Nonae,* recitando preces a *Coeremoniali Episcoporum* praescriptas? — R. *Affirmative.*

« An Episcopus satisfaciat respectivae obligationi officii divini, dum pontificaliter celebrat in Vesperis et Laudibus, in processione Litaniarum maiorum et minorum, aliisque in sollemnibus functionibus, quin ipse eas recitet. — R. Negative, nisi aliqua caeremonia iuxta rubricas Caeremonialis Episcoporum ipse impediatur » [1].

Ad can. 138 in calce pag. 98. Valde hoc in loco est notanda Resolutio sequens S. Congr. Concilii: ... [2] proposito dubio in hanc formulam concepto: « An Episcopus prohibere possit suis clericis venationem etiam non clamorosam, poena suspensionis ipso facto incurrenda »; Emi Patres respondendum censuere: « *Negative;* nisi graves et speciales adsint rationes ».

Ad can. 139, § 4 in pag. 102. Utramque §[i] partem afficit resp. Commiss. Pont. ad 1.[m], secundam vero solam resp. ad 2.[m], ut patet in eis [3]. « I. An S. R. E. Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi sive residentiales, sive titulares ad normam canonis 139 § 4, munus senatorum aut deputatorum sollicitare vel acceptare possint.

[1] 9 Iul. 1921. Ius Pontificium, An. I, pag. 9. — [2] 11 Iun. 1921. CO. XIII, 501. — [3] Commiss. Pont. ad Cod. canones auth. interpretandos. 25 Apr. 1922. CO. XIV, 313.

II. An Ordinarii locorum in concedenda licentia sacerdotibus, qui se candidatos ad deputatorum comitia sistere cupiunt, potius difficiles quam faciles se praebere debeant. — Resp. Ad 1.um Negative et ad mentem. Mens est: Si vi constitutionis civitatis, Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi sint de iure senatores, et Sancta Sedes aliquo modo id probaverit, Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi possunt sine speciali licentia Sanctae Sedis huiusmodi munus explere, dummodo per Vicarium generalem aliove modo suis obligationibus satisfaciant. In quolibet autem alio casu Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi sive residentiales, sive titulares indigent venia Sanctae Sedis. — Ad 2.um Affirmative ad 1am partem, negative ad 2.am ».

Ad can. 139, §§ 3, 4, in pag. 101. Pro missionum locis valet monitum S. Congr. de Prop. Fide, in eius Instructione ad Vicarios App. Societatis Mission. ad exteros [1]: « Tam longe semper abeste a rebus politicis negotiisque Status, ut civilium rerum administrationem, nequidem rogati et enixis precibus fatigati, suscipiatis: quam semper rem Sacra haec Congregatio, et serio, ut districte prohibuit et porro prohibebit. Quare vobis et vestris idipsum est diligentissime cavendum; et hoc vobis certissime persuasum sit rem S. C. molestissimam facturum eum quicumque se rebus huiusmodi ingesserit, aut etiam immisceri se siverit; neque id modo, cum res cedit in detrimentum Religionis et in distractionem Missionariorum, verum etiam tum quoque cum certissima spes affulget inde Religionem augendi, et fidem longe lateque propagandi ».

Ad can. 160 in pag. 129. His adiungenda decreta, quae continentur in Motu proprio « Cum proxime » Pii PP. XI [2]. « I. Derogantes iis, quae in Const. Pii X... praescribuntur, ut Cardinalibus, qui longius absunt, fiat Urbem tempore adeundi facultas, decem dierum moram, quae, post diem obitus Summi Pontificis, ad Conclave ineundum dabatur, ad quindecim solidos dies prorogamus; praetereaque Sacro Cardinalium Conlegio potestatem facimus ingressus in conclave etiam per alios duos tresve dies proferendi, ea tamen lege, ut decem et octo ad summum diebus elapsis, Cardi-

[1] Anno 1659. Collectanea S. C. de P. F., num. 135. — [2] 1 Martii 1922. CO. XIV, 145.

nales, quotquot praesentes aderunt, statim Conclave ingrediantur et ad electionis negotium procedant. Quod vero attinet ad novendialia,... Cardinales, in primo eorum conventu, praefinient dies, quibus sex priora (exsequiae) habenda sint.

II. Quod in eadem Constitutione decernitur tit. II, cap. II, n. 38, ita volumus observari, ut cuilibet Cardinali, quamvis liberum sit duobus servientibus, clericis, vel laicis, vel uno clerico et uno laico uti, liceat tamen unum solum eumque laicum in Conclave secum adducere...

III. Legem, quae de communione... habetur in Piana illa const.e..., sic novamus, ut liceat cuilibet Cardinali sacrum facere; qui vero, quavis de causa, se a sacro peragendo abstinuerit, is in designato sacello et consueta Missa ad sacram Synaxim accedat.

Iubemus autem Nostras has Litteras Motu proprio datas legi coram omnibus S. R. E. Cardinalibus praesentibus, in prima Congregatione generali, quae post obitum Summi Pontificis habebitur ».

Ad can. 180, § 1, in pag. 150. Hunc paragraphum elucidant sequentia dubia soluta in plenario coetu Commiss. Pont. ad Cod. canones auth. interpretandos [1]: « 1.° Utrum ad normam can. 180, § 1, concurrente postulatione cum electione, si in primo, altero et tertio scrutinio suffragia dividuntur inter postulatum et eligibilem, atque nec postulatus duas tertias partes suffragiorum obtinuerit nec eligibilis maioritatem absolutam, sed relativam tantum, hic valide electus sit. — 2.° Si plures sint eligibiles, utrum valide electus sit qui inter eos maioritatem obtinuerit relativam. — Resp.; Ad 1.um Affirmative, seu in tertio scrutinio valide eligi maioritate relativa, excluso postulato. — Ad 2.um Affirmative, sive inter eligendos valide eligi eum qui obtinuit maioritatem relativam, excluso in casu postulato ».

Ad can. 189, § 2 in pag. 159. Imo tempus est intelligendum iuxta resp. sequens Commiss. Pont. ad Codicis cann. auth. interpretandos [2]: « III. — 1. Utrum ad normam cann. 189, § 2. Ordinarius renunciationem valide acceptare possit, elapso iam integro mense a renunciatione facta, quin nova intercesserit resignatio?

[1] 1 Iul. 1922. CO. XIV, 406. — [2] 14 Iul. 1922. CO. XIV, 526.

Resp. Affirmative, nisi resignatarius ante acceptationem renunciationis, renunciationem Ordinario exhibitam revocaverit, et revocationem Ordinario significaverit ».

Ad can. 191, § 3 in pag. 159. **Renunciationis effectus eiusque acceptationis notificatio.**

— Commiss. Pontificia ad Codicis cann. auth. interpretandos [1] ad Dubium « III. — 2. Utrum, ad normam can. 191, § 1, resignans renunciationem revocare valeat ante acceptationem? Resp. Affirmative ». Proinde, quamvis aliter dictum sit in Commentario, sic intelligendus est *can. 191. § 1. Semel* notetur *legitime* videlicet iuxta praecedentes canones *facta* et proinde « acceptata » quoque renunciatione, *non datur amplius penitentiae locus,* id est revocationi ex parte resignantis, ne illudere videatur Ordinario contra eiusdem voluntatem, *licet renuntians possit officium* etiam cum effectu vacationis renunciatum *ex alio titulo consequi,* saltem numerice distincto ab eo quo antea officium obtinuit.

Ad can. 216, § 4 in pag. 193. Praescriptum esse intelligendum de « diversitate idiomatis seu nationis » disiunctive, prout interpretati sumus, constat authentice ex sequenti Commissionis Pontificiae responso [2]. « I. Utrum in regionibus mixtae linguae, quae politice unicum Statum efformant, sed diversis utuntur linguis, ut aiunt, officialibus requiratur, vi can. 216, § 4, indultum apostolicum ad erigendam paroeciam exclusive destinatam fidelibus determinati sermonis seu linguae, etiamsi haec determinata lingua sit una ex linguis officialibus eiusdem nationis, et paroecia erigenda suam distinctam habeat partem territorialem in dioecesi. — Resp. Affirmative ».

Ad can. 247, § 4 sub pag. 254 in calce. De ultima §[1] parte habetur « Monitum ad locorum Ordinarios » [3], quod sic se habet. « Accidit non infrequenter ut scriptores, etiam qui ut boni catholici vulgo habentur, in foliis quotidianis vel periodicis laudent, magnificent, adprobent libros, scripta, picturas, sculpturas aliave id genus ingenii et artis opera catholicae doctrinae seu christiano sensui contraria, quandoque etiam a Sancta Sede expresse reprobata.

[1] 14 Iul. 1922. CO. XIV, 527. — [2] 20 Maii 1923, CO. XVI, 113. — [3] 15 Martii 1923. CO. XV, 152.

Quam grave inde, si Pastores animarum haec inobservata et impunita relinquant, fidelium scandalum cum fidei morumque detrimento oriri possit, facile intelligitur. Quod ne fiat Suprema haec S. Congr. S. Officii, adprobante Ssmo D. N. Pio PP. XI, locorum Ordinarios admonendos censet, ut pro eorum munere erga scriptores huiusmodi, si quos forte inter proprios subditos adesse compererint (praecipue si de clero seu saeculari seu regulari), sive per se sive adhibita quoque Consiliorum vigilantiae cooperatione, non omittant quas efficaciores in Domino iudicaverint, nulla interiecta mora, providentias adhibere ».

Ad can. 248, § 2 in pag. 256. Ad Dubium III. « Utrum Sacra Congr. Consistorialis an S. Congr. Concilii sit competens ad decernendum circa ea quae respiciunt: ..... 3) erectionem et suppressionem unius vel alterius dignitatis in Capitulis constitutis; 4. reditus et bona ad mensas episcopales spectantia ». Coetus S. R. E. Cardinalium [1]. Resp. ad 3.m et 4.m: « Competentem esse S. Congregationem Consistorialem ».

Ad can. 248, § 3 in pag. 256. In Motu Proprio « Post datam » Pii PP. XI [2] legitur: « Ministri autem S. Congr. Consistorialis, saltem ante initium cuiuscumque quinquennii a singulis S. Sedis Officiis requirent an in « facultatibus quinquennalibus aliqua mutatio perficienda sit, eamque in formulis, quae distribuendae deinde erunt, adamussim introducent ».

Ad can. 249, § 3 in pag. 258. Ad rem facit sequens dubium II. « Utrum quae respiciunt obligationes Ordinibus maioribus adnexas vel validitatem Sacrae Ordinationis, quoad sodales religiosos, decernenda pertineant ad S. Congr. de Sacramentis an ad S. Congr.m de Religiosis ». Coetus S. R. E. Cardinalium [3] resp.: « Pertinere ad S. Congregationem de Sacramentis, ad normam can. 1993 C. I. C. ».

Ad can. 250 §§ 1 et 2 in pag. 259. Pius PP. XI decrevit [4]: « Itaque, *motu proprio* (« Orbem catholicum ») ac de Apostolicae

[1] 7 Dec. 1922. CO. XV, 40. — [2] 20 Apr. 1923. CO. XV, 193. — [3] 7 Dec. 1922. CO. XIV, 39. — [4] 29 Iun. 1923. CO. XV, 328.

potestatis plenitudine, Nos apud S. Congregationem Concilii peculiare Officium instituimus et... institutum declaramus, quo velut instrumento utatur Apostolica Sedes ad urgendam toto orbe terrarum obtemperationem suis legibus de populo christianae doctrinae praeceptis erudiendo: cuius Officii sit universam in Ecclesia actionem catechisticam moderari ac provehere ».

Ad dubium vero de competentia III. « Utrum S. Congr. Consistorialis an S. Congr. Concilii sit competens ad decernendum circa ea quae respiciunt: 1) sacerdotes sive alumnos sive magistros in scholis laicalibus; 2) associationes inter clerum earumque foederationem »; ac Coetus S. R. Cardinalium [1] resp.: « ad 1.um: « Competentem esse S. Congr.m Concilii. Ad 2.nm: Competentem esse Sacram Congr. Concilii. Haec tamen, in iis quae respiciunt associationes vel earum foederationes inter clerum alicuius nationis universae, informationem petere a S. C. Consistoriali ne omittat ».

Ad can. 251 § 3 in pag. 265. Ad ultimam canonis clausulam se refert per similitudem materiae sequens dubium I « Utrum facultas concedendi sodalibus religiosis, utriusque sexus, dispensationem super lege ieiunii eucharistici ad sacram Synaxim recipiendam, pertineat ad S. Congr. de disciplina Sacramentorum an ad S. Congr. de Religiosis ». Coetus S. R. C. Cardinalium [1] resp.: « Pertinere ad S. Congregationem de Religiosis ».

Ad can. 252, § 1, in pag. 267. Pius PP. XI « de Apl.cae potestatis plenitudine, Motu proprio [2] et certa scientia, haec statuit et sancivit.

I Pium Opus *a Propagatione Fidei,* in novam formam redactum, iam nunc Romae esto apud Sacram Congregationem de Propaganda Fide, ut ipsius Apostolicae Sedis sit instrumentum ad fidelium stipes undique cogendas easque erogandas in usum omnium Missionum catholicarum.

II. Operi universo Consilium praesidebit, a Nobis per eandem Sacram Congregationem electum ex Clero earum nationum, quae sollemne habeant certam pecuniae vim in Opus conferre.

[1] 7 Dec. 1922. CO. XIV, 39. — [2] « Romanorum Pontificum », 8 Maii 1922. CO. XIV, 324.

III. Natio Gallica, utpote quae ipsum Opus, de quo agitur, peperérit, atque in traducendis ad fidem barbaris utilissime semper laboraverit, Generalis Consilii praecipuo quodam iure particeps esto.

IV. Pium Opus itemque Generale Operis Consilium quem ad modum dirigi oporteat, gemina lege, his adiuncta Litteris (in pag. 326 et seqq.), statutum est.

V. Consilia uniuscuiusque Nationis centralia, quae dicuntur, ad has Nostras leges, de sententia Generalis Consilii, sua ipsorum statuta exigant. Quod sicubi huiusmodi Consilia desiderentur, ea quam primum Episcopi instituenda curabunt. Ubi autem res iam simili instituto adsit, quamquam alio nomine, eorumdem erit effìcere ut, omni sublato discrimine, ad hoc Opus redigatur, vehementer enim in hoc genere ad fructum interest, ubique, quantum locorum varietas patitur, teneri aequabilitatem ».

Praeter Statuta generalia eiusdem Pii Operis, in praxi consultatione digna sunt de eodem Opere « Monita » [1].

Ad can. 256, § 1, in pag. 273. Huic praescripto optime infertur quod Coetus S. R. E. Cardinalium ad Dubium [2]. IV. « Utrum concessio facultatis alienandi bona, quae spectant ad Seminaria dioecesana, pertineat ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus an ad Sacram Congregationem Concilii. Resp.: « Pertinere ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus ».

Ad can. 256, § 1 in pag. 274. In Brevi « Bibliorum scientiam » [3] Pius PP. XI ait sub num. « VI. Ut, quod postremo loco hortati sumus, id exemplo confirmemus Nostro, ducenta libellarum italicarum millia largimur, quarum annuum reditum in sacerdotes duos, ut supra, Romae alendos per Sacram Congregationem Seminariis studiorumque Universitatibus praepositam erogaturi sumus: cui quidem Sacrae Congregationi omnia, quae superioribus quinque capitibus decrevimus, ad effectum deducenda ac pro prudenti arbitrio moderanda attribuimus ».

[1] 22 Nov. 1922. CO. XIV, 647. — [2] 7 Dec. 1922. CO. XV, 40. — [3] 27 Apr. 1924. CO. XVI, 181.

Ad can. 293, § 1, in pag. 309. In profectum Missionum epistola missa fuit a Sacra Congregatione De Prop. Fide sub data 20 Maii 1923 [1], in qua legitur: « Su tali punti, esposti per sommi capi, la S. C. di Propaganda richiama l'attenzione di tutti i Superiori degli Istituti Missionari, sicura che, se ciò che qui è esposto sarà debitamente considerato e convenientemente eseguito, non potrà mancare quel benefico risultato che ardentemente si cerca.

La S. C. di Propaganda, quindi, invita i Superiori Generali a voler communicare questa lettera ai Prepositi di quelle Provincie, cui sono affidate Missioni, e a vigilare accuratamente affinchè il contenuto della medesima sia messo in pratica ».

Ad can. 300, § 1, in pag. 317 [2]. « Itaque *de mandato Ssmi D. N. Pii PP. XI,* nova haec quaestionum series (Epistolae adnexa) ad normam cc. 300 et 340, § 1, Codicis I. C. ab universis Episcopis, Vicariis Praefectisque Apostolicis ac Missionum Superioribus subiectis huic S. C. de Propaganda Fide in posterum prae oculis habenda erit in relationibus conficiendis.

Animadvertenda: I. Relatio latina lingua, nitidis characteribus, in charta non translucida conscribenda erit et ab ipso Ordinario et ab uno saltem ex canonicis vel consultoribus (*in dioecesibus*) aut ex consiliariis Missionis subsignanda, adiectis die, mense et anno quibus data fuerit. — II. In prima relatione, post acceptam praesentem epistolam danda, ad singulas quaestiones, quae infra ponuntur, accurate ac plene responderi debet. — III. Idem faciendum erit ab omni novo Missionis Superiore, prima vice qua relationem quinquennalem exhibere debebit. — IV. In relationibus quae primam sequentur, Ordinarii omittere poterunt ea omnia, quae partem historicam ceterasque generales notitias Missionis respiciunt, si immutata permanserint ».

Subiungitur eidem Epistolae [3] « Appendix seu Compendium notionum circa statum Missionum », quod typis exaratum erit utiliter addendum singulis relationibus.

Ad can. 305 in pag. 320. Recenter habemus documentum [4] S. C. de Prop. Fide, in quo invenitur inter alia: « II. Di sommo

[1] CO. XV, 369. — [2] Epistola S. C. de Prop. Fide, die Paschae Resurrectionis anni 1922. CO. XIV, 287. — [3] CO. XIV, 302. — [4] Epistola ad Superiores Ordinum etc. 20 Maii 1923. CO. XV, 370.

interesse è che i Superiori veglino, affinchè nelle Missioni ai loro Istituti affidate si attenda alla formazione del clero indigeno. Ed invero ciò è necessario, poichè i vari territori furono propriamente a loro commessi a fine di fondarvi e stabilirvi la Chiesa. Orbene la conversione degl' infedeli è soltanto il principio, la prima pietra di tale stabilimento; ad essa deve seguire la formazione delle cristianità con proprie cappelle e chiese, con l'istituzione (e, possibilmente, con la dotazione) di scuole, orfanotrofi, asili, ospedali ed altre opere; a ciò deve seguire, o andare di pari passo, la formazione di clero indigeno e di Religiosi indigeni di ambo i sessi ».

Ad can. 309, in pag. 323. Ex eadem Epistola depromitur sequens num. « II. Curino i Superiori che in ogni Missione vi siano uomini capaci di prendere, al bisogno, le redini della Missione stessa, affinchè, venendo a mancare il Vicario o il Prefetto Apostolico, non si abbiano gravi difficoltà per la scelta del successore, nè si sia costretti di nominare a tale ufficio un ecclesiastico che non abbia conoscenza della Missione stessa e ne ritardi il progresso ».

Ad can. 322, § 2, in pag. 333. Ex Brevi Benedicti PP. XV « Pro benedictione » [1] haec constant. « Pro benedictione Abbatum duplex in Rom. Pontificali formula habetur, altera pro benedictione auctoritate Apostolica, altera autem pro benedictione Ordinarii auctoritate peragenda... Prior formula assumebatur, prouti adhuc in praesens assumitur, in benedictione Abbatum exemptorum, quorum quidem benedictio vel in Curia Romana fit, vel de mandato Apostolico extra Romanam Curiam peragitur, quin loci Ordinario, de cuius potestate exempti sunt, subiectionem et obedientiam promittere debeant... Sed cum ipsa benedictio saepius extra Romanam Curiam sit impertienda, peculiare in singulis casibus Apostolicum mandatum debet exquiri, quod generaliter dirigitur ad Episcopum, cuius in dioecesi futurum benedicendi Abbatis coenobium reperitur, nisi agatur de Abbate nullius dioecesis benedicendo, aut peculiare privilegium adfuerit a quolibet Episcopo benedictionem recipiendi. Codex enim, cum hac in re integre ius antiquum referat, a man-

[1] 19 Iun. 1921. CO. XIII, 416.

dato Apostolico impetrando non eximit, neque illud de iure confert Episcopo dioecesano, sed enunciati mandati necessitas, sicuti antea permanet ».

Ad can. 330 in pag. 344. Decretum S. Congr. Consistorialis ultimo prodiit generale de hac re, quamvis derogatorium, ut ibidem adnotatur. Videlicet [1]: « ut unica habeatur norma in re tanti momenti, Ss.mus D. N. Pius PP. XI,... statuit, ut, firma inquisitione secreta iuxta leges in singulis regionibus aut locis statutas, quae accuratissime erit semper perficienda, vetus duorum testium interrogatio, quam in sua Instructione Particulari, die 15 Maii 1591, Urbanus PP. VIII statuit, cesset nec amplius locum habeat ».

Ad can. 336, § 2, in pag. 352. In M. pr. Pii PP. XI « Orbem catholicum » [2] versus finem scriptum est: « Episcoporum vero erit omnibus de religione scholis assidue advigilare; itemque de opera in hoc genere posita deque rei exitu, maxime quod attinet ad scholas, quas diximus, altiores et collegiorum, tertio quoque anno ad Sacram Congregationem Concilii accurate referre. Ita feliciter, speramus, fiet ut maxima illa nationum catholicarum macula eluatur quae est divinae religionis ignoratio, increbrescente late reditu sitientium animarum ad inexhaustos fontes veritatis et gratiae, id est *aquae salientis in vitam aeternam* ».

Ad can. 340, in pag. 364-367 animadvertere oportet hunc canonem vigere adamussim pro Episcopis, Vicariis ac Praefectis Apostolicis et Superioribus Missionum vi can. 300, ut formaliter supponitur in Epistola ad eosdem ad talem can. 300 relata.

Ad can. 394, §§ 2, 3, in pag. 425, animadvertatur: « erectionem et suppressionem unius vel alterius dignitatis in Capitulis constitutis pertinere ad Sacram Congregationem Consistorialem », uti authentice declaravit Coetus S. R. E. Cardinalium in Resp. ad 3[um] in III dubio [3].

[1] 29 Febr. 1924. CO. XVI, 161. — [2] 29 Iun. 1923. CO. XV, 329. — [3] 7 Dec. 1922. CO. XV, 40.

Ad can. 397, 4°, in pag. 428 utiliter commemoranda videtur resolutio S. C. C. [1] in Placentina, Iuris praesidendi. Etenim subiectum fuit Emis Patribus dubium: « An canonicus coadiutor ius habeat praesidendi coetibus capitularibus in casu ». Huic S. Conc. Congr. respondendum censuit: « Negative ».

— Ad can. 399, § 1 in pag. 429. Nunc de canonico theologo viget quod in genere praescribitur in Brevi Pii PP. XI « Bibliorum scientiam » [2] sub. n. « II. Beneficium, in quo canonice insit onus Sacrae Scripturae populo explanandae, ulli ne conferatur, nisi, praeter alia, sit is licentia aut laurea in re biblica potitus ».

Ad can. 404 in pag. 433. Clausula « ceteris paribus » explicatur et vis canonis in seq. authentica interpretatione [3]: « Utrum in collatione canonicatuum, de quibus in can. 404, abrogatae sint leges particulares, revocata privilegia et revocatae consuetudines, vi quarum iidem canonicatus nonnisi indigenis seu civibus originariis civitatis, in qua sedem habet ecclesia, conferri possint, aut isti ceteris praeferri debeant.

Resp.: Affirmative, salva contraria fundationis lege, et firmo praescripto canonum 3 et 1435 § 3, ita tamen ut etiam in his casibus, si nullus inter indigenas reperiatur idoneus seu dignus, canonicatus conferri possint ac debeant aliis idoneis et dignis, ad normam cit. can. 404 ».

Ad can. 410, in pag. 439 [4] S. C. C. sic edixit: « Constat autem alia haud pauca adesse Capitula, quae vel antiquis statutis aut solis consuetudinibus, quandoque lege reprobatis, adhuc reguntur. Quare haec Sacra Congregatio Concilii, cuius est moderari quae canonicos spectant, Episcopis mandat ut quisque proprio Capitulo terminum praestituat sex mensium ad sua statuta conficienda vel ad iuris tramitem emendanda; quo tempore frustra elapso, ipse Episcopus eadem conficiat imponatque Capitulo.

Vix autem transacto ab his litteris anno, Episcopi eamdem

[1] 11 Dec. 1920. CO. XIV, 42. — [2] 27 Apr. 1924. CO. XVI, 181. — [3] Pont. Comm. ad Codicis canones auth. interpr. 26 Nov. 1922. CO. XV. 128. — [4] 25 Iul. 1923, CO. XV, 453.

Sacram Congregationem certiorem reddant de confectis aut emendatis statutis capitularibus deque eorum observantia ».

Ad can. 416, in pag. 445. In una Conchen. Onerum canonicalium, legitur: « Pont. vero Commissio iuris canonici interpres eorumdem canonicorum petitionem ad hanc Sacram (Concilii) Congregationem remisit ». Etenim dubium fuit « 3. Utrum canonicus Theologus et Poenitentiarius ex canonis 416 praescripto eximantur a ministerio diaconi et subdiaconi in altaris servitio etiam in Missis Pontificalibus ». Emi Patres respondendum censuere: « Ad 3um Detur resolutio in Boianen. diei 14 Februarii 1920 ». Scilicet proposito dubio [1]: « An vi can. 416 C. I. C., canonicus theologus et Poenitentiarius exempti sint ab officio diaconi et subdiaconi praestando Episcopo solemniter celebranti; S. Congr. Conc. respondendum censuit: Negative, et servetur Caeremoniale Episcoporum ».

Ad cann. 395 et 418, § 1, in pagg. 426 et 447. Hunc paragraphum et illum canonem mirifice illustrant sequentes S. C. C. decisiones in Toletana et aliarum; Servitii choralis [2]. VI « Utrum absentiae tempus sit per dies an per horas canonicas supputandum, et quoties dies illegitimae absentiae requirantur ut quis irresidens censeatur, ac contra cum procedi possit ad normam can. 2168-2175 ». Et prius dubium ibi descriptum est: « I. Utrum sustineri, vel tolerari, possit centenaria et immemorabilis hispanica consuetudo lucrandi fructus praebendae quotidianos, etiamsi una tantum vel duabus horis canonicis praebendatus choro assistat in die naturali vel liturgico ». Emi Patres respondendum censuere: « Ad I. *Negative.* — Ad VI. Esse supputandum per dies integras et tempus illegitimae absentiae computari statim a tempore transacto trium mensium, seu alio, legitimae vacationi ».

Ad can. 420 in pag. 452. Confirmatur authentice ac declaratur data ibidem interpretatio ex resp. Commiss. Pont. [3] ad sequens quaesitum: « Utrum praescriptum can. 420 comprehendat quoque cappellanos seu clericos secretos personae Romani Pontificis actu

[1] CO. XII, 119. — [2] 10 Iul. 1920, CO, XII, 364. — — 20 Maii 1923, CO, XVI. 113.

inservientes. Resp.: *Affirmative* qnoad praescriptum can. 420, § 1, n. 6, *negative* quoad praescriptum eiusdem canonis § 2.

Ad can. 460, § 2 in pag. 493. Vis utriusque derogatoriae clausulae declaratur in sequentibus authenticis interpretationibus Commiss.ne Pont. [1]. « IV. 1. Utrum can. 460, § 2, applicetur dumtaxat ad paroecias erigendas post promulgationem Codicis; an etiam ad paroecias iam erectas. — Et quatenus negative ad 1^am^ partem, affirmative ad 2^am^; 2. Utrum idem canonis praescriptum applicetur etiam paroeciis, in quibus pluralitas parochorum inducta est non consuetudine aut privilegio, sed legitimo statuto. — Et quatenus affirmative: 3. Utrum iura iam quaesita parochis, ut aiunt, proportionariis seu cumulativis, integra maneant tum quoad spiritualia, tum quoad temporalia, an vero revocentur etiam quoad temporalia. — Et quatenus negative ad 1^am^ partem, affirmative ad 2^am^, 4. Utrum cura animarum principalis et unica tribuenda sit parocho qui praeeminentiam honoris habeat prae aliis; an vero antiquiori professione.

Resp. ad 1. Negative ad 1^am^ partem; affirmative ad 2^am^. — Ad 2. Affirmative. — Ad 3. et 4. Provisum in praecedentibus; pro applicatione vero canonis ad hos casus particulares recurrendum esse ad S. C. Concilii ».

Ad can. 462, n. 7 in pag. 496. Confirmatur data interpretatio, atque innuuntur speciales ex aliis canonibus exceptiones per authenticam Commissionis Pont. interpretationem sequentem [2]: « Utrum verba canonis 462, n. 7: *publicam processionem extra ecclesiam ducere* intelligenda sint tantummodo de processione, quae initium ducit ab ecclesia paroeciali: an etiam de iis quae faciunt initium ab aliis ecclesiis intra ambitum territorii paroeciae sitis, idque etiam si hae ecclesiae non sint filiales et proprium Rectorem habeant. — Resp. Negative ad 1^am^ partem, affirmative ad 2^am^, firmo tamen praescripto canonum 482, 1291, § 2 ».

Ad can. 465, §§ 4 et 5 in pag. 499. Ex huiusmodi praescripto valde utilis quaestio exurgit, quae connexionem habet cum cann. 451, § 2, n. 2° et 1094. Talis quaestio sic proposita et resoluta

[1] 14 Iul. 1922, CO, XIV, 527. — [2] 12 Nov. 1922. CO, XIV, 661.

fuit a Commiss. Pont. ad Codicis canones auth. interpretandos [1]. « V. 1. Utrum vicarius substitutus, de quo in can. 465, § 4, possit post Ordinarii approbationem licite et valide assistere matrimoniis, si nulla limitatio apposita fuerit. 2. Utrum idem vicarius id possit etiam ante Ordinarii approbationem. — 3. Utrum idem vicarius parochi religiosi id possit post approbationem Ordinarii, sed ante approbationem Superioris religiosi. — 4. Utrum vicarius, seu sacerdos supplens, de quo in cit. can. 465, § 5, id possit ante approbationem Ordinarii.

Resp. ad 1. Affirmative. — Ad 2 Negative. Ad 3. Affirmative. — Ad 4. Affirmative, quoadusque Ordinarius, cui significata fuit designatio sacerdotis supplentis, aliter non statuerit ».

Ad can. 473, § 1, in pag. 513. Quia « ubi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus », ex praescripto canonis recte infertur quod nunc est authentice sic declaratum [2]: « VI. Utrum vicarius oeconomus, qui plures paroecias tempore vacationis regit, unam tantum debeat Missam pro populis sibi commissis diebus praescriptis applicare. — Resp. Affirmative, ad normam can. 473, § 1, collati cum can. 466, § 2 ».

Ad can. 488, 7° in pag. 531. « Contingit aliquando (ait S. Congr. de Religiosis) [3] ut monasteria monialium, ex instituto quidem votorum solemnium, in quibus tamen ex praescripto Apostolicae Sedis pro aliquibus locis vota nonnisi simplicia emittuntur, procedant ad fundandum novum monasterium eiusdem Ordinis, missis aliquibus monialibus in locum eidem praescripto minime obnoxium. Hinc quaeritur:

I° An vota emissa, aut emittenda, in novo monasterio, ut supra fundato aut fundando, habenda sint solemnia ad normam iuris communis. — III° An monasterium monialium cum votis solemnibus et clausura Papali, quando in alium locum transfertur, pergat esse clausurae Papalis et votorum solemnium. — IV° Quid iuris quando monasterium monialium, de quibus in can. 488 n.° 7°, trans-

[1] 14 Iul. 1922, CO, XIV, 527. — [2] Commiss. Pont ad Codicis cann. auth. interpretandos. 12 Iul. 1922, CO, XIV, 528. — [3] 11 Oct. 1922, CO, XIV, 551; et XV, 358, I.

fertur in locum ubi non viget praescriptum S. Sedis de quo in dicto canone. Porro Emi Patres... respondendum censuerunt:

Ad I. Affirmative, dummodo accedat beneplacitum Apostolicae Sedis. Ad III et IV. Recurrendum in singulis casibus ad Apostolicam Sedem ».

Ad can. 492, § 1 in pag. 537. « S. C. negotiis Religiosorum sodalium praeposita, ea quae sequuntur statuit [1]:

I. Quilibet Episcopus, aut Praelatus quasi-episcopalem iurisdictionem in territorio separato exercens, quamprimum inquirat de omnibus et singulis Congregationibus religiosis, aut Piis societatibus ad modum religiosorum viventibus, utriusque sexus, etiamsi unica domo constent, in sua dioecesi aut territorio existentibus, quae ab Apostolica Sede saltem per decretum laudis approbatae non fuerint:

1) An per formale decretum episcopale, cuius tenor cognoscatur, fuerint erectae.

2) An statuta seu constitutiones ab eadem auctoritate approbatas habeant.

II. Si quas invenerit Congregationes vel Pias societates quae decretum erectionis minime vel dubie obtinuerint, sed aequipollenter, per repetitos actus plurium annorum decursu ante Codicis promulgationem, ab Ordinario tanquam approbatae habitae fuerint, ex. gr. per professionis receptionem, sacram visitationem, episcopales ordinationes aut similia, Episcopus, nisi aliud adiuncta consulere videantur, iuxta inferius dicenda sub n. III, eas recognoscat per suum formale decretum, in quo breviter iis quae hactenus praecesserunt expositis, Congregationem religiosam vel Piam societatem iuris dioecesani erectam declaret; dummodo pro Institutis, quae post supra memoratum Motu proprio *Dei providentis* anni 1906 initium habuerunt, Aplcae. Sedis venia obtenta fuerit. Statuit autem haec S. Congr. ut praedictum recognitionis decretum vim habeat sanandi defectum canonicae erectionis quoad praeteritum, quatenus opus fuerit.

III. Si Institutum in plures dioeceses fuerit diffusum, Ordinarius loci, de quo in n. I, est ille in cuius dioecesi exstat domus

[1] 30 Nov. 1922, CO, XIV, 644.

princeps, qui tamen decretum recognitionis ne edat nisi collatis consiliis cum ceteris Praesulibus ipsisque saltem non contradicentibus.

IV. Si ob statum Instituti vel ob parvum alumnorum numerum, aut ob defectum argumentorum de quibus in n. II, vel aliis de causis, Ordinarius minime opportunum iudicaverit aliquam Congregationem aut Piam societatem, de qua in praecedentibus, per formale decretum recognoscere, vel aliquis ex Ordinariis, de quibus in n. III, positive obstet, rem ad hanc Sacram Congregationem deferat.

V. De universis et singulis Congregationibus aut Piis societatibus iuris dioecesani iam legitime erectis, aut ut supra nunc recognitis, quarum domus praecipua vel unica domus in dioecesi in praesenti existat, Ordinarius ad hanc S. Congr.^m^ elenchum mittat, in quo distincte exprimatur:

a) Titulus, *b*) scopus, *c*) fundatoris nomen et fundationis leges, *d*) erectionis aut recognitionis decretum, *e*) in quas dioeceses facta fuerit diffusio, *f*) alumnorum et domorum numerus.

VI. Si quis loci Ordinarius in suae iurisdictionis territorio nullam Congregationis religiosae iuris dioecesani domum principem aut domum independentem in praesenti existere comperiat, certiorem de hac re faciat hanc S. Congr.^m^ per espressam in scriptis declarationem.

VII. In posterum vero, quatenus Ordinarius, debita venia Apostolicae Sedis obtenta, aliquam novam Congregationem aut Piam societatem religiosam erigere voluerit, satagat ut erectio fiat per formale decretum in scriptis datum, cuius exemplar tam in tabulario Instituti quam in Archivo dioecesano servandum erit. De peracta autem huiusmodi erectione hanc S. Congregationem edoceat, ac decreti exemplar transmittat, in quo praecipue curet ut tam titulus quam scopus Instituti peculiaris explicite et exacte praefiniatur, habitis prae oculis iis quae de hac re in Normis, a S. Congr. approbatis sub die 6 Martii 1921, cap. II et IV (Act. Ap. Sedis, vol. XIII p. 312), habentur.

... Sanctitas Sua decretum approbavit atque ab omnibus ad quos spectat servari mandavit ».

Ad can. 497, § 1 in pag. 541, Confirmatur data interpretatio quoad « monasterium monialium » sequenti resolutione data per S. Congr.^m^ de Religiosis dubio « II°. An moniales de quibus in

can. 488 n. 7° possint alibi fundare nova monasteria absque beneplacito Sedis Apostolicae... Porro Emi. Patres... respondendum censuerunt [1]: Ad II. *Negative*, et supplicandum Ssmo. ut fundationes huiuscemodi hactenus absque Sedis Apostolicae interventione peractas sanare dignetur ».

Ad can. 505, in pag. 551. De munere supremi Moderatoris ad vitam S. Congregationi Religiosorum... subiectum fuit sequens dubium [2]: « An fundatores aut fundatrices Congregationum Religiosarum vel Piarum Societatum, more religiosorum viventium, qui quaeve munere Supremi Moderatoris aut Moderatricis in sua Congregatione funguntur, ius habeant illud retinendi *ad vitam*, non obstante praescripto Constitutionum, quae durationem muneris praedicti ad certum tempus coarctent et reelectionem eiusdem personae ultra certum limitem prohibeant? » S. Congr., re mature perpensa, respondendum censuit: « Negative, nisi apostolicum indultum obtinuerint ».

Ad can. 505 in pag. 552. Huic canoni putamus adiiciendum opportune sequens Dubium S. Congr. de Religiosis [3]. Cum in aliquibus Ordinibus aut Congregationibus Religiosis extent Domus *stricte filiales*, quae videlicet non constituunt propriam Communitatem nec bona propria possident, sed sunt quasi membra Domus maioris, a qua omnimode dependent et reguntur a Superiore delegato *ad nutum* Superioris, qui totam gubernat Communitatem et residet in domo maiore, propositum fuit dubium: « An Superiores Domorum *stricte fidelium*, de quibus agitur, qui sunt simplices delegati *ad nutum* Superioris Domus matricis, veniant sub nomine Superioris localis ad sensum Codicis iuris canonici »... Emi Patres respondendum censuerunt: *Negative; et ad mentem.*

Mens autem est ut in revisione Constitutionum singulorum Ordinum aut Congregationum ad Codicem conformatarum, apposite provideatur per applicationem eorum canonum qui circa relationes inter subditos et praepositos pressius versantur, prout in singulis casibus opportunum iudicabitur ».

[1] 11 Oct. 1922, CO, XIV, 555. — [2] S. Congr. de Religiosis, 6 Martii 1922, CO, XIV, 163. — [3] 1 Febr. 1924, CO, XVI, 95.

Ad can. 506, § 4, in pag. 354. Mirum inde est dubium propositum Sacrae Congr.[1] de Religiosis [1]: « II. Utrum eidem Ordinario, de quo in praecedenti dubio (nempe: « domus principis Congregationis religiosae iuris dioecesani, quae iam per plures dioeceses diffusa est »), competat praesidere electioni Moderatricis Generalis eamque confirmare vel rescindere; an potius spectet ad Ordinarium loci, in quo electio peragitur? — Porro Emi Patres respondendum censuerunt: Ad II. *Negative* ad primam partem, *affirmative* ad secundam iuxta canonem 506, § 4 ».

Ad can. 507, § 1, in calce pag. 354. Hinc dubio [2] « I. Utrum ad Ordinarium domus principis Congregationis religiosae iuris dioecesani, quae iam per plures dioeceses diffusa est, spectet ius statuendi locum ubi Capitulum Generale celebrandum sit; an potius ad Moderatricem Generalem? Emi Patres respondendum censuerunt: Ad I. *Negative* ad primam partem, *affirmative* ad secundam ad normam canonum 162 et 507 ».

Ad can. 510 in calce pag. 358 [3]. « Ut autem hoc canonum praescriptum ordinate et utiliter effectum detur, Sacra Congregatio de Religiosis, re mature perpensa, ea quae sequuntur decernenda statuit: « I. Quinquennia sint fixa et communia omnibus Religionibus, incipiantque a die prima mensis Ianuarii 1923. — Relationem itaque exhibebunt: *A*) Ex Religionibus virorum: *a*) in primo quinquennii anno: Canonici Regulares, Monachi, Ordines Militares. *b*) in altero: Mendicantes. *c*) in tertio: Clerici Regulares. *d*) in quarto: Congregationes votorum simplicium tam clericales quam laicales. *e*) in quinto: Societates virorum more religiosorum viventium, sine votis aut cum votis privatis. — *B*) Ex religionibus mulierum relationem mittent Congregationes, habito respectu ad regionem in qua exstat domus princeps Instituti, seu ubi sedem ex officio habet Moderatrix Generalis, sequenti ratione: I. anno quinquennii: ex Italia, Hispania et Lusitania; II. anno: ex Gallia, Belgio, Hollandia, Anglia et Hibernia; III. anno: ex reliquis Europae regionibus; IV. anno: ex utriusque Americae partibus; V. anno:

[1] 2 Iul. 1921, CO. XIII, 481. — [2] Ibid. — [3] 8 Martii 1922, CO, XIV, 161.

ex aliis orbis partibus, et insuper Societates mulierum sine votis more religiosarum viventium vel cum votis privatis.

II. Religiones quae relationem iam forte exhibuerint intra quinque annos praecedentes eum, de quo, ad normam supra descriptam eam mittere deberent intra quinquennium 1923-1927, eximuntur ab ea rursum mittenda pro hac prima vice.

III. In exaranda relatione pro Institutis votorum simplicium prae oculis habeantur quaestiones propositae in Instructione data a S. C. EE. et RR., nunc vero ab hac S. C. reformatae ad Codicis conformitatem, eisque fideliter respondeatur. (De hac infra redibit sermo).

IV. Moderatores vero supremi Ordinum Regularium et earum Congregationum etiam votorum simplicium aut Societatum more religiosorum viventium, quae ad relationem mittendam ante Codicis promulgationem non tenebantur, quoadusque aliter a Sacra Congregatione provideatur, relationem de statu suae Religionis integram et veritati respondentem — super quo eorum conscientia oneratur — diligenter exarare curent ea ratione et forma, quae Instituti naturae aptior videatur; ita tamen ut ex ea Apostolica Sedes de statu tam materiali quam morali et disciplinari Religionis plenam sibi notitiam comparare queat.

Prima autem relatio, ante alia de actuali statu religionis, contineat notitias historicas de Ordinis aut Congregationis fundatione; et praecipue ea quae spectant ad eiusdem approbationem per Apostolicam Sedem et ad Constitutiones quibus in praesenti regitur. Interna quoque regiminis forma et natura votorum exponatur, et si qua mutatio in hisce facta fuerit decursu temporum aut si qua in Regulae observantia relaxatio, et quadam auctoritate inducta fuerit, declaretur.

Si qua Congregatio peculiare praescriptum habeat de relatione frequentius mittenda in Constitutionibus a Santa Sede *post Codicis promulgationem revisis aut approbatis*, hoc servandum erit, nullo habito respectu ad ea quae de quinquennio praesens decretum praescribit ».

Instructio reformata, cuius fit mentio in n. III, invenitur exarata sub die 25 Martii 1922 in Commentario officiali, et quidem in lingua latina vol. XIV, pag. 278. Translationes vero ipsius continentur in vol. XV eorumdem Actorum Apl.cae Sedis, atque italice

in pag. 69, hispanice in pag. 158, gallice in pag. 360, anglice in pag. 459 et germanice in pag. 550.

Ex eadem transcribere oportet postrema norma, quae sic se habet: « Quod si quis ex iisdem Consiliariis seu Assistentibus aliquid magni momenti praeterea S. Sedi significandum esse putaverit, id etiam per privatas atque secretas litteras praestare poterit. Verumtamen memor ipse sit conditionis suae et sciat conscientiam suam graviter oneratum iri, si quid a veritate alienum secretis eiusmodi litteris exponere praesumpserit ».

Ad can. 540, § 3 in pag. 590. Adnotare oportet in confirmationem quod legitur in Sacrae Congr.ae Instructione [1] sub n. IV: « Adspirantes ad habitum religiosum clausuram ingrediuntur de licentia Ordinarii ».

Ad can. 552, § 2 in pag. 610. Consuetudo aliquid exigendi pro eiusmodi exploratione fuit adversa Conc. Trid., quando ait « vel aliquis eorum sumptibus ». Porro has consuetudines adversus Con.i Trid.i decreta non admittebat Sacra Concilii Congr., et hinc non est mirandum, responsum maioris ceteroquin momenti, quod dedit S. Congr. de Religiosis [2]. Ut perpendantur circumstantiae casus propositi, dubium integrum referimus.

« Ordinarius dioecesis N., exposuit... quod consuetudo forsan immemorabilis huius dioecesis N., et supra 400 annorum memoriam comprobata, tenuit semper taxationes aliquas pro canonica voluntatis religiosarum exploratione ab earumdem exigere communitatibus ».

Afferebat insuper rationes propter quas talis consuetudo ipsi videbatur confirmanda, praecipue quod in praesenti ex Codicis praescripto, non bis uti antea, sed ter praestanda est exploratio; quod cum Ordinarius in pluribus occupatus personaliter eam explere nequeat, alium sacerdotem delegare cogatur: « ad haec tamen Episcopus non habet unde arduum laborem, dignissimum mercede, istius sacerdotis, remunerare possit ».

Sacra Congregatio, praerequisito voto duorum Consultorum, rem detulit ad plenarium coetum Emorum. Patrum per subsequens

[1] De clausura monialium votorum solemnium, 6 Febr. 1924, CO, XVI, 100. — [2] 20 Martii 1922. CO. XIV, 352.

dubium: « An consuetudo exigendi taxam pro exploratione voluntatis Religiosarum sustineatur in casu ». — Porro Emi Patres... respondendum censuerunt: « *Negative* ». Quia vero casus circumstantiae adeo notabiles consuetudinem non cohonestant, idipsum cogimur dicere pro qualibet huiusmodi consuetudine in hac re.

Ad can. 555, § 1 in pag. 614. — 2.° *per annum integrum*, quod nunc intelligendum est iuxta sequentem interpretationem authenticam [1]. « 1. Utrum annus integer novitiatus, praescriptus in can. 555, §§ 1, 2, computandus sit iuxta normam statutam in can. 34, § 3, 3... Et quatenus affirmative: 2.° Utrum eiusmodi norma computandi annum in ordine ad novitiatum servanda sit ad validitatem, an tantum ad liceitatem. — Resp. Ad 1.um affirmative, seu servandum esse praescriptum canonis 34, § 3, 3... Ad 2.um affirmative ad 1.am partem, negative ad 2.am, seu canonem servandum esse ad validitatem novitiatus ».

Ad can. 557 in pag. 617. Quia in can. 633, § 1, legitur: « Transiens ad aliam religionem novitiatum peragere debet », Sacrae C. de Religiosis [2] propositum fuit sequens dubium pro opportuna solutione: « Religiosus, qui in quadam religione professus, obtento indulto Apostolico, ad aliam religionem transit, teneturne ad habitum novitiorum religionis *ad quam* suscipiendum et gestandum perdurante novitiatu in nova religione? » — Sacra autem Congr. re mature perpensa respondendum censuit, prout respondet: « *Affirmative* ».

Ad can. 565 in calce pag. 621. « Plures extant religiones in quarum constitutionibus praescribitur alter novitiatus annus et facultas fit Superioribus adhibendi tyrones, eo perdurante, in operibus Instituti exercendis. Ne vero exinde aliquid detrimenti capiat tyronum religiosa informatio et abusus qui irrepere possent arceantur, ...Sanctitas Sua (Bened. PP. XV) mandavit, ut hac de re instructio ederetur, cui (praedictae) omnes et singulae congregationes (sive iuris pontificii, sive dioecesani) ...integre se conformare teneantur [3] ».

[1] Pont. Comm. ad Cod. canones auth. interpretandos. 12 Nov. 1922. CO. XIV, 661. — [2] 14 Maii 1923. CO. XV, 289. — [3] 3 Nov. 1921. CO. XI, 539.

I. ...idipsum liceat, salvis fundamentalibus novitiatus legibus. Ideoque prae oculis habendum et novitiatum esse institutum ad novitiorum animos informandos, in iis quae ad vitia extirpanda, motus animi compescendos, virtutes acquirendas necnon vitam regularem addiscendam per constitutionum studium, pertinent; ut novitii ad christianam perfectionem per evangelicorum consiliorum ac votorum professionem, in quo praecise cuiusque religiosi finis consistit, tendere discant. Et iure merito novitiatus ultra annum praescribitur in aliquibus Institutis, ex eis praecipue quorum religiosi operibus exterioribus dant operam, quippe qui variis distracti curis, saeculi periculis magis obnoxii, solidiore atque firmiore spiritus fundamento egent. Quamobrem mandat Sacra de Religiosis Congregatio ut, etiam secundo novitiatus anno perdurante, ante omnia quaelibet munia disciplina spiritualis vitae apprime curetur.

II. Fas tamen esto, secundo novitiatus anno, novitio vel novitiae Instituti operibus vacare si id ferant constitutiones; verum prudenter et moderate id fiat, tantummodo ad novitiorum instructionem; nec unquam in iisdem operibus tyrones adeo occupentur, ut per se soli officia exerceant (v. gr.: supplendo in scholis magistris aut quasi-magistris absentibus, vel in nosocomiis infirmis ministrando), sed operibus ipsis vacent sub directione et vigilantia gravis religiosi, vel religiosae, qui verbo doceat exemploque praecurrat.

III. Si quando a constitutionibus permittatur ut novitius vel novitia, secundo novitiatus anno, ad opera Instituti extra domum novitiatus mittatur, hoc nonnisi per modum exceptionis agatur et dummodo gravis adsit causa, quae id suadeat: haec autem causa ex parte novitii vel novitiae se habere debet, quatenus in domo novitiatus aut sufficienter institui nequeant, aut ibidem aliter permanere non valeant; numquam vero, sub quocumque praetextu, sufficiens esse causa possit necessitas aut utilitas religionis, si, exempli gratia, ex deficientia religiosorum novitii in operibus Instituti illis substituerentur.

IV. Sive autem in domo novitiatus, sive extra, tyrones permanserint, duobus ante professionem mensibus ab omni opere externo abstineant, si extra novitiatum fuerint, ad illum revocentur, ut per integrum bimestre ad professionem emittendam, in spiritu suae vocationis firmati, se praeparent.

V. « Ssmus... tenorem huius Instructionis approbavit eamque ab omnibus servari mandavit ».

Ad can. 567, § 1 in pag. 623 [1]. « Iam inde a Codicis promulgatione dubium exortum est: " an decretum quod incipit *Spirituali consolationi*, a S. Congr. de Religiosis editum sub die 10 Sept. 1912 [2], adhuc vigeat „ praecipue cum in Codice iuris canonici nulla mentio de professione in articulo mortis fiat... et plurium Consultorum praerequisito voto Emi Patres... ad propositum dubium respondendum censuerunt: *Affirmative*, et declarandum », ut ibidem.

Praedicti decreti dispositiones ad sensum resolutionis... accomodatae... sunt tenoris sequentis quoad substantiam:

In quocumque Ordine, Congregatione religiosa, vel monasterio, vel etiam in Institutis viventium more religiosorum, liceat exinde Novitios seu Probandos, qui medici iudicio... in mortis articulo constituti existimentur, ad professionem vel consecrationem aut promissionem iuxta proprias Regulas seu Constitutiones admittere.

Attamen... oportet: 1. Ut novitiatum seu probationem canonice inceperint. 2. Superior qui eam professionem etc. admittit, esse possit etiam ille qui monasterium, vel novitiatus aut probandatus domum actu regat, aut praedictorum (ibidem) Superiorum delegatus. 3. Formula sit eadem quae in usu est; et vota, si nuncupentur, sine temporis determinatione aut perpetuitate pronuntientur. 4. (Praeter Codicis concessiones) eidem plenaria peccatorum suorum indulgentia et remissio in forma Iubilaei misericorditer in Domino conceditur. 5. Talis actus nullum omnino alium producit effectum.

Proinde: *A*) Si postea intestatus decedat, Institutum nulla bona vel iura ad ipsum pertinentia sibi vindicare poterit; *B*) si convalescat antequam tempus novitiatus seu probandatus exspiret, in eadem omnino conditione versetur ac si nullam professionem emisisset; ideoque particulariter haec determinantur, prout de iure.

Ad can. 580 §§ 1 et 2 in pag. 643 [3]. « Circa pecunias religiosis obvenientes occasione servitii militaris praestiti tempore belli: Sacrae Congr. de Religiosis sequentia dubia proposita fuere:

[1] CO. IV, 589. -- [2] 30 Dec. 1922. CO. XV, 156. — [3] 16 Martii 1922. CO. XIV, 196.

III. Utrum religiosi simpliciter professi, ...quorum constitutiones excludunt post professionem omnem ulteriorem acquisitionem bonorum temporalium, teneantur dictas pecunias omnes suae Religioni tradere.

IV. Utrum religiosi quomodocumque simpliciter professi,..... quorum Constitutiones non obstant, de pecuniis *titulo stipendii* (le solde) acceptis quidquam suum facere valeant, vel potius quidquid post eorum dimissionem ex exercitu superfuerit, respectivae Religioni tradere teneantur.

V. Utrum pensio vitalicia data ob mutilationem vel debilitationem in bello perpessam religiosis simpliciter professis, vel iis de quibus in can. 673, § 1, aut demum iis quorum vota vel promissa suspensa manebant, pertineat ad respectivam Religionem aut Societatem.

VI. Utrum emolumenta pecuniaria, ob decus militare (la médaille militaire, la croix de la légion d'honneur) in bello reportatum obvenientia pertineant ad ex-milites aut potius ad Religionem.

VII. Utrum retributio singulis militibus in actu eorum dimissionis tributa tanquam sollemne publicae gratitudinis signum (la prime de la démobilisation) pertineat ad Religionem.

VIII. Utrum qui de pecuniis occasione belli perceptis contra superiores resolutiones (etiam ad I et II, quas infra referam) iam disposuerint etiam in favorem tertii, teneantur ad restitutionem.

Porro Eminentissimi Patres... ad proposita dubia respondendum censuerunt:

Ad III. *Affirmative*, quoad religiosos qui tempore servitii militaris votis ligati erant; *negative*, quoad ceteros.

Ad IV. Si agatur de iis qui tempore servitii militaris votis adstricti erant: *negative* ad 1^{am} partem, *affirmative* ad 2^{am}; si vero de iis quorum vota cessarunt, *affirmative* ad 1^{am} partem; quoad alteram vero: aequam compensationem suae Religioni tradant.

V. Quoad religiosos tempore servitii militaris votis obstrictos: pertinet ad Religionem; quoad ceteros: pertinet ad personam, quae tamen tenetur eam suo Instituto tradere quamdiu in eo permaneat.

Ad VI. *Negative* ad 1^{am} partem; *affirmative* ad 2^{am}, nisi de iis agatur qui votis non erant obstricti tempore belli.

Ad VII. *Affirmative;* nisi tempore belli votis ligati minime fuerint.

Ad VIII. *Affirmative;* nisi Religiosus ex permissione Superioris, rationabiliter praesumpta, egerit ».

Ad can. 582 in pag. 645. Ex solutione dubiorum paulo ante citata S. C.ª de Religiosis. « I. Utrum religiosi sollemniter professi ad tenorem iuris communis quidquam pecuniarum, quae illis occasione servitii militaris durante bello praestiti obvenerunt, vel obvenient, iure sibi retinere valeant, vel potius eas omnes suo Ordini refundere teneantur.

II. Utrum religiosi sollemniter quidem professi, sed ex indulto Apostolico post professionem nihilominus capaces adquirendi, quidquam pecuniarum, de quibus in primo dubio, suas facere valeant absque assensu et licentia expressa sui Superioris maioris.

Ad I. *Negative* ad 1.am partem; *affirmative,* ad 2.am.

Ad II. *Negative*

Ad can. 590 in pag. 654 [1]. « II. 2. Utrum in casu negligentiae Superiorum religiosorum circa examen, de quo in cit. can. 590, Ordinarius loci cogere possit religiosos istos ut examen, ad normam cit. can. 130, § 1, coram se suisve delegatis subeant. Resp. ad 2. Recurrendum esse in casu ad S. C. de Religiosis ».

Ad can. 600 in pag. 667 [2]. « Moniales, vi suae professionis et legis ecclesiasticae, contrahunt obligationem in can. 601 et 600 expressam. — Haec est clausurae Papalis lex et obligatio, eaque afficit etiam Monasteria in quibus monialium numerus quantuncumque imminutus sit ».

Ad can. 600, 1°, in pag. 668. Confirmatur data interpretatio sequentibus citatae Instructionis verbis. « III. 2° *b*) Pro sola igitur visitatione *locali* peragenda visitatori clausuram ingredi licet. Visitatio *personalis* extra clausuram ad crates fieri debet. Nec Ordinario aut Superiori regulari aut visitatori extra actum visitationis ratione officii clausuram ingredi fas est:

c) Causa explorationis, quae ante vestitionem et utramque professionem ab Ordinario loci vel eius delegato fieri debet, nec

[1] Pont. Commissio ad Cod. canones auth. interpret. 14 Iul. 1922. CO. XIV. 526. — [2] Instr. de clausura monialium... n. 1.

non pro electione Antistitae, Ordinarius loci aut eius delegatus clausuram ingredi non debet.

d) Si vestitioni vel professioni Monialium Episcopus vel alius sacerdos praesit, neque ipsis clausuram ingredi, neque postulanti aut professurae ex ea egredi licet.

e) Visitator ingressurus clausuram inspectionis causa ab uno saltem clerico vel religioso, etiam converso, maturae aetatis, comitari debet, qui toto tempore, quo in monasterio moratur, ab eo non discedat ».

Ad can. 600, 2° in pag 669. Commentarium confirmatur et explicatur sequentibus ex cit. Instructione paragraphis. « III. 2°,

f) « Haec facultas respicit confessarium ordinarium monasterii, vel qui eius vices gerit, quibus ex can 514, § 2 competit administratio Sacramentorum et adsistentia morientibus in monasteriis monialium; in horum defectu alius etiam sacerdos clausuram ingredi potest.

g) Ad excipiendas confessiones aegrotantium ingredi clausuram potest, quoties requiratur, non solum confessarius ordinarius, sed etiam extraordinarius vel adiunctus aut confessarius quilibet a graviter aegrotante accersitus, de quo in can. 523 fit sermo.

h) Debitae cautelae adhibendae *pro Communione administranda* in decreto Sacrae Congregationis de Religiosis diei 1ae Septembris 1912 exhibentur: « Oportet ut quatuor religiosae maturae aetatis, si fieri possit, ab ingressu in clausuram usque ad egressum sacerdotem comitentur, qui sacram pixidem, aliquas consecratas Particulas continentem, deferre, sacram Communionem administrare, reverti ad ecclesiam, eamdemque sacram pyxidem reponere debet, servatis rubricis a *Rituali Romano* pro Communione infirmorum statutis ».

i) *Pro Confessione excipienda* sequentes cautelae praescribuntur: duae moniales confessarium ad cellam infirmae comitentur ibique ante ostium cellae apertum expectent, dum Confessionem audit, ut redeuntem ad monasterii ianuam iterum comitari possint.

k) Quandocumque sacerdotem ad supradicta ministeria obeunda clausuram ingredi contingat, finito ipso ministerio statim e monasterio egredi debet.

l) Si verbum Dei monialibus ad crates commode praedicari non potest, Sanctae Sedis licentia exquirenda est, quae, si graves

adsint rationes, eam denegare non solet, ut praedicatores clausuram ingredi et in choro sive in capitulo praedicare valeant, servatis tamen animadversionibus et cautelis pro ingressu confessarii supra descriptis ».

Ad can. 600, 4° in pag. 670. Maiorem commentarii determinationem exhibet sequens citatae Instructionis pars. « III. 2°, *o*) Antistita ergo, facultate hac ipsa lege a Sancta Sede ipsi tributa, potest omnibus personis, quorum opera intra septa monasterii necessaria est, ingressum permittere; prius tamen ab Ordinario loci saltem habitualem adprobationem obtinere debet. Hinc usuvenit, ut moniales in principio cuiuslibet anni in libro apposito recenseant eos omnes, quorum opera, ut plurimum, in monasterio, vel in horto, vel in officinis intra septa monasterii sitis, durante anno, occurret (medicos, aut alios ad infirmarum curationem necessarios, operarios pro horto, pro cella vinaria, pro stabulis opifices et alias huiusmodi personas); quem librum Ordinario pro illa habituali adprobatione obtinenda subscribendum praesentent. Si vero in aliquo casu extraordinario necessitas monasterii ingrediendi urgeat, nec tempus suppetat adprobationem ab Ordinario petendi, haec adprobatio iure praesumitur, id est ipsa lex hanc praesumptionem ratam habet.

p) Antistitae autem iniungitur in omnibus casibus debitas adhibere cautelas. Quae quidem cautelae in hoc consistunt quod personae ingredientes, ex assumptis certis informationibus, sint optimae famae ac moribus praestantes, a duabus monialibus, ex gravioribus, ad locum, ubi eorum opera requiritur, comitentur, nec ulli moniali permittatur huiusmodi personas alloqui praeter eas, quae cum illis de eorum officiis agere debent.

IV. Claves clausurae diu noctuque semper sint apud antistitam, quae illas tradet monialibus designatis, quoties opus fuerit... Puellas tamen educationis causa vel alia etiam pia causa in monasterium admittere, absque Sanctae Sedis licentia, non licet ».

Ad can. 601, § 1 in pag. 671. Confirmantur et determinantur haec in praecitata Instructione his verbis. « III. 1° *a*) Talia pericula erunt: incendium, inundatio, ruina fabricae, terrores belli, invasio militum et cetera huiusmodi. Eadem provenire possunt etiam ex parte cuiusdam monialis, exempli gratia, dementia peri-

culosa affectae aut morbo epidemico laborantis, quo in casu huiusmodi monialis e clausura recedere debet, ut incolumitati religiosae communitatis consulatur. Si tamen tempus permittat, Ordinarius loci, a monialibus rogatus, periculum et causam sufficientem egrediendi e clausura scripto recognoscere debet.

b) Sine licentia Sanctae Sedis ergo non potest monialis ab uno monasterio ad aliud, etiam eiusdem Ordinis, nec ad breve tempus, transferri, nec exire causa novae fundationis faciendae; nec ut exerceat munus abbatissae seu antistitae aut magistrae novitiarum; nec ad curandam valetudinem; nec ad invigilandum aedificationi novi monasterii. Quae tamen licentiae a Sacra Congregatione, iustis de causis et debitis praescriptis conditionibus, concedi solent.

c) Si supra tectum monasterii sit ambulacrum, ad illud accedere moniales poterunt, dummodo cratibus undequaque rite protegatur.

d) Cum saepissime necessitas adsit, ut moniales, propter decorem domus Dei, per seipsas in ecclesia exteriore ea faciant, quae requiruntur ut semper debita munditie et nitore resplendeat, et praecipue in festis maioribus convenienti ornatu decoretur, Sancta Sedes, pro monasteriis id petentibus, antistitae facultatem concedit designandi religiosas, quotquot videantur necessariae, quae, tempore quo nemo est in ecclesia et haec omnino clausa manet, in eam descendere possint, ut ea omnia agant quae ad cultum ecclesiae eiusque munditiem pertinent.

e) Quamvis adspirantes ad habitum religiosum, dum postulatum peragunt, lege clausurae teneantur (can. 550 § 2), tamen libere et absque licentia Sanctae Sedis e monasterio egredi possunt quando ad saeculum sponte eas redire aut a superioribus dimitti contingat; et idem de novitiis dicendum, aut de professis votorum temporariorum, quando vota expiraverint, vel legitime dimissae fuerint ».

Ad can. **602**, in pag. **672**. Sic explicatur in saepius praelaudata Instructione: « II... 1° Si quae fenestrae respiciant publicam plateam vel domos vicinas, vel communicationem cum extraneis permittant, ita vitris opacis vel valvulis (foriculis) muniri debent, ut prospectus hic inde impediatur.

2° Si chorus crates habet per quas moniales altare videant, ita crates dispositae esse debent ut fideles, e loco ipsis reservato, ipsas moniales videre nequeant.

3° Sedes confessionalis ita disposita sit oportet ut confessarius extra clausuram, poenitentes vero intra reperiantur.

4° Locus in quo moniales sacram Communionem recipiunt, ita, sive porta sive sipario, occlusus esse debet, ut moniales a fidelibus videri nequeant.

5° Apud ianuam monasterii in sacrario et ubicumque necessarium videatur, rota muro inseratur, per quam res necessariae transmitti possint. Nihil obstat, quominus in hac rota parvum foramen sit, per quod videri possit quaenam res rotae immittantur.

6° Intra limites Clausurae Papalis non comprehenditur publicum templum cum continenti sacrario, ad quae, propterea, sine Sanctae Sedis indulto, moniales accedere nequeunt.

V. In collocutorio, quo moniales, intra limites a Constitutionibus uniuscuiusque religionis praescriptos, externas personas recipere possunt, duae debent esse crates, inter se spatio circiter viginti centimetrorum distantes atque muro infixae, ita ut aperiri nequeant. Si Constitutiones id permittant, in collocutorio etiam rota esse potest. Quo vero ad cetera omnia quae collocutorium respiciunt, praecipue circa continuam vigilantiam de iis quae ibi fiunt aut dicuntur, Constitutiones uniuscuiusque monasterii exacte observentur ».

Ad can. 610 § 2 in pag. 677. Confirmatur data initio §[1] praecedentis interpretatio per sequens resp. Pont. Commiss. ad Cod. canones auth. interpretandos [1]. « III. Utrum, vi canonis 610, § 2, quo praescribitur: « Missa quoque Officio diei respondens secundum Rubricas quotidie celebrari debet in religionibus virorum, et etiam, quoad fieri possit, in religionibus mulierum », Missa Officio diei respondens debeat celebrari tantum in religionibus regularium et monialium vota sollemnia habentium; an etiam in domibus religiosarum vota simplicia habentium, quibus ex Constitutionibus a Sancta Sede approbatis est obligatio chori. Resp. *Negative* ad 1[am] partem; *affirmative* ad 2[am] ».

[1] 20 Maii 1923, CO, XVI, 113.

— Ad can. 610, § 2 in pag. 677. Scitu valde utilis videtur sequens declaratio S. Congr. Rituum [1]. « I. An in novis rubricis generalibus Missalis Romani tit I, n. 1, ubi agitur de pluribus Missis Conventualibus sive in choro sive extra chorum celebrandis, comprehendantur etiam Ecclesiae Religiosorum in quibus adest obligatio chori ». Et S. Rituum Congr. respondendum censuit: « Ad I. *Negative;* seu non comprehendi, nec teneri Religiosos, iuxta Rubricas generales Missalis tit. III, n. 2... etc.; seclusis legitima consuetudine aut eorum constitutionibus ».

Ad can. 615 in pag. 684. EE. PP. Cardinales Sacrae Congr. de Religiosis praepositae [2], censuerunt supplicandum SSmo ut declarare et, quatenus opus sit, decernere dignaretur: « II. Ea tamen Monasteria (monialium in Gallia et in Belgio) Superioribus Regularibus, salvo peculiari privilegio, minime esse subiecta, ideoque ad normam can. 615 exemptione non gaudere, sed esse Ordinariorum locorum iurisdictioni subiectas in iis quae canones Ordinariis ipsis circa moniales attribuunt ».

Ad can. 625 in pag. 693. Opportuna videtur insertio privilegii, quod, ut ait Benedictus rec. mem. XV, « Apostolica Nostra auctoritate, praesertium vi [3], perpetuumque in modum, pro omnibus Ordinis Sancti Benedicti confoederati Abbatibus, in posterum, extra Romanam Curiam benedicendis, ubique terrarum, generale seu commune mandatum Apostolicum ad Episcopum dioecesanum respectivum directum, semel pro semper, largimur, quod ad ritualem *Pontificalis* interrogationem « habetis mandatum Apostolicum » legi possit. Ad haec, quoniam dioecesani Episcopi nonnumquam impediti sunt, quominus benedictionem abbatialem opportuno tempore impertiant, concedimus ut, firmis peculiaribus privilegiis, non solum Abbates *nullius,* de quibus mentio fit in can. 322, § 2; 323, § 1, nec non Abbates quorum monasteria reperiantur intra fines alicuius dioecesis *nullius,* sed etiam ceteri Abbates Ordinis S. Benedicti confoederati praefatam benedictionem recipere valeant a quolibet Episcopo cum hac Sancta Sede Apostolica communionem

[1] Dubia. 2 Maii 1924. CO. XVI, 248. — [2] 23 Iun. 1923. CO. XV, 358. — [3] Breve. « Pro benedictione » 19 Iun. 1921. CO. XIII, 417.

habente, quoties sedes episcopalis vacaverit, vel quoties in scriptis constiterit, Episcopum dioecesanum aut legitime impeditum esse, quominus eam ipse conferat, aut consensum suum ad hoc dedisse. Praecipimus vero, ut in sollemni benedictionis caeremonia Abbas benedicendus debitae fidelitatis iugiter servandae consueto iureiurando se adstringat ».

Ad can. 634 in pag. 706. Relationem habet etiam cum praescripto can. 575, § 2, sequens dubium : « VIII. Utrum suffragium Capituli in admittendo religioso, de quo in can. 634, ad professionem sollemnem aut simplicem perpetuam, habeat vim deliberativam; an tantum consultivam [1]. Resp. Affirmative ad 1.am partem; negative ad 2.am ».

Ad can. 639 in pag. 710. Ex seq. authentica interpretatione extensiva, canonis praescriptum valet quoad indultum exclaustrationis ab Ordinario loci obtentum. Sic enim ad Dubium : « III. 2. Utrum qui indultum exclaustrationis ab Ordinario loci obtinuerunt, teneantur conditionibus appositis in can. 639. Resp. [1] Ad 2. Affirmative, salva Ordinarii potestate concedendi exclaustrato ob rationes particulares facultatem retinendi habitum religiosum ».

Ad can. 640, § 1, in pag. 711. Confirmatur authentice data interpretatio per sequentem ad Dubium : [2] « III. 1. Utrum can. 640, § 1, comprehendat omnes qui saecularizationis indultum obtinuerint sive a Sede Apostolica, sive ab Ordinario loci. Resp. Ad 1.um Affirmative ».

Ad can. 640, § 1, in pag. 711. Confirmatur quod initio diximus: (« manente impetrandi externa voluntate ») intelligenda sic clausula; iuxta seq. interpretationem S. C. de Religiosis [3]. « An religiosus qui saecularizationis indultum aut simplicium votorum dispensationem impetravit, possit primum aut alteram recusare cum a locali Superiore eiusdem notitiam accipit, quamvis Superior generalis in scriptis iam exsecutoriale decretum rescripti emiserit ad normam can. 56 Codicis Iuris Canonici. Emi PP. respondendum

[1] Pont. Commissio ad Cod. canones auth. interpretandos. 14 Iul. 1922. CO. XIV, 528. — [2] Pont. Commissio supra citata. 12 Nov. 1922. CO. XIV, 662. — [3] 1a Aug. 1922. CO. XIV, 501.

censuerunt: *Affirmative*, dummodo Superiores graves rationes in contrarium non habeant, quo in casu ad Sacram Congregationem referant ».

— Ad can. 643, § 2, in pag. 715. Servetur nunc declaratio S. Congr.ae de Religiosis promulgata in Commentario Officiali [1] sequentis tenoris. « Utrum Religio, in qua dos non pertingit ad rationabilem subsidii caritativi aestimationem, omni obligatione erga Religiosam discedentem liberetur ex simplici dotis restitutione, an e contrario supplere teneatur id quod, iuxta can. 643, § 2, defecerit ad aequum subsidium caritativum constituendum? — Sacra Congregatio, re mature perpensa, respondendum censuit. prout respondet: *Negative* ad primam partem, *affirmative* ad secundam; facto verbo cum SSmo. » atque « Sanctitas Sua resolutionem (hanc) approbavit et confirmavit ».

Ad can. 647, § 2 in pag. 721. Quaeritur: « Quale spatium temporis concedatur ad recursum interponendum, quoad effectum suspensivum? Emi Patres respondendum censuerunt [2]: Tempus utile ad interponendum recursum quoad effectum suspensivum, de quo in can. 647, § 2, esse decem dierum ab intimatione decreti religioso dimisso facta, iuxta normam traditam in similibus casibus, ut can. 1465, § 1 et 2135, § 1, 2 ».

... haec S. Congregatio prae oculis habenda et servanda animadvertit.

1 Recursum contra dimissionis decretum Religiosus interponere potest vel immediate per epistolam ad S. C. de Religiosis mittendam, vel mediate, videlicet per eum qui dimissionis decretum sibi communicavit.

2. Ad interpositi recursus probationem requiritur et sufficit vel authenticum documentum vel saltem duorum fide dignorum testimonium.

3. Tempus utile decem dierum ab intimatione decreti Religioso facta supputandum erit ad normam can. 34, § 3, n. 3°, et ita ut non currat si dimissus recurrendi ius ignoret, aut agere non valeat

[1] 2 Martii 1924. CO. XVI, 165. — [2] S. C. de Religiosis, 20 Iul 1923, CO, XV, 457.

iuxta dispositiones can. 35; quapropter expedit ut Superior de praedicto iure et de limite temporis dimissum edoceat in actu ipso intimationis.

4. Recursus utili tempore interpositus effectum habet suspensivum; ideoque, donec decretum dimissionis a S. C. de Religiosis confirmetur, ac de facta confirmatione Superior dimittens, authentico S. Congr. documento, edoceatur, dimissionis decretum nullum sortitur effectum, et exsequutioni demandari nequit.

5. Pendente recursu, dimissus adhuc est Religiosus, ideoque eisdem ac ceteri tenetur obligationibus et potitur iuribus, et eodem prorsus modo ac ante dimissionem. Quapropter in domo religiosa commorandi ius et obligationem habet, et sub Superiorum obedientia manere debet, firmo praescripto can. 2243, § 2 ».

Ad can. 673 in pag. 745. Animadvertatur his societatibus respicere Dec. « Quod iam per Const. Conditae a Christo » S. C. de Religiosis, relatum ad can. 567, § 1. (Vide in hoc Appendice, pag. 26).

Ad can. 676 § 3 in pag. 763. Huc pertinet quoque Dubium V et eius solutio relata ad can. 580, §§ 1 et 2. (Vide in hoc Appendice, pag. 27).

Ad can. 703 § 3, in pag. 766. De postulato circa numisma substituendum parvo habitui seu scapulari pro tertio Ordine S. Francisci et aliis [1], « Sanctitas Sua... quoad expetitae facultatis concessionem annuendum haud esse censuit.

Considerans tamen quae Leo XIII fel. rec., in cap. III, § 6, Regulae Tertii Ordinis saecularis S. Francisci sancivit,... voluit ut Superiores Tertii Ordinis (huius), quoad Tertiarios suos, ea potestate utantur in singulis casibus, iuxta gravique accidente causa, ad supramemoratam commutationem elargiendam.

Revocavit insuper, quamlibet facultatem commutandi habitum cuiuscumque Tertii Ordinis saecularis in numisma, sive per Rescriptum sive per ipsam personam Summorum Pontificum in scriptis aut vivae vocis oraculo impertitam ».

[1] S. C. de Religiosis, 25 Martii 1922, CO. IV, 353.

INDEX

CANONUM ET COMMENTARII

	Can.	Pag.
Benevolo lectori		v

INTRODUCTIO

Commentarii huius nomen et scopus. — Methodus		1
Schema: De personis		2

LIBER SECUNDUS

De Personis.

Canones 87-98		3
Inscriptio Libri et connexio cum immediatis. — Ordo canonum		4
Personae notio	87	5
Diversae ac iuridicae personarum denominationes	88	7
Effectus canonici distinct. praec. personarum	89	10
Diversae personarum denominationes iuridicae ratione commorationis in loco		10
Locus originis	90	10
Denominationes personae ex loco	91	11
Domicilium et quasi-domicilium diversum	92	12
Domicilium necessario retentum	93	15
Effectus domicilii et quasi-domicilii	94	17
De amissione domicilii aut quasi-domicilii	95	18
De consanguinitate et affinitate		18
Cognationis notio ac divisio. — Consanguinitatis notio		19
Linea, gradus, stipes		21
Consanguinitatis computatio	96	22
Affinitatis notio	97	25
Relatio Codicis ad ius praecedens		27
Affinitatis linea et gradus	§ 3	30
Distinctio personarum ratione rituum		31

	Can.	Pag.
Modus sortiendi ritum inter catholicos	98	32
Prohibitiones mutationis	§ 2	33
Concessio exceptionis	§ 4	33
Cautio	§ 5	34
Canones 99-102		34
Persona moralis eiusque distinctio	99	85
Personae moralis initium	100	36
Membrorum numerus	§ 2	37
Quo iure gaudent	§ 3	38
Personarum moralium actus	101	38
Personae moralis existentia	102	40
Canones 103-107		41
De actuum valore, si vi, metu, dolo erroreve fiant	103	42
Error	104	44
De actu personarum a Superiore requirendo	105	45
De praecedentia inter personas	106	46
Personarum generalis distinctio	107	52

PARS PRIMA.

De Clericis.

SECTIO I.

De clericis in genere.

Canones 108-110		55
Inscriptiones Partis ac Sectionis		55
Clericorum definitio	108	55
In hierarchiam cooptatio	109	59
Praelati duplex denominatio	110	60
Titulorum ordo		60

TITULUS I.

De clericorum adscriptione alicui dioecesi.

Canones 111-117		61
Inscriptio tituli et ordo canonum		61
Adscriptionis clerici initium	111	62
Excardinatio et incardinatio	112	62
Ordinarius competens	113	63
Excardinatio et incardinatio ipso facto	114	63
Excardinationis alius casus	115	64
Excardinationis normae	116	64
Incardinationis normae	117	64

TITULUS II.

De iuribus et privilegiis clericorum.

	Can.	Pag.
Canones 118-123		66
Inscriptio tituli — Canonum ordo — Iura	118	67
Ius ac privilegium	119	68
Privilegium fori	120	70
Clericorum immunitas personalis	121	72
Privilegium competentiae	122	74
Privilegiorum amissio	123	75

TITULUS III.

De obligationibus clericorum.

Canones 124-136		76
Schema: De obligationibus clericorum		77
Tituli inscriptio et canonum ordo. — Generale principium	124	79
Exercitia ordinaria	125	80
Exercitia spiritualia	126	81
Reverentia et obedientia	127	81
In muneribus adimplendis (submissio)	128	82
Circa studium	129	82
Circa examina annualia	130	83
Collationes seu conferentiae casuum	131	84
Coelibatus	132	85
Coabitatio cum mulieribus	133	87
Vita communis	134	89
De horarum canonicarum recitatione	135	90
Habitus ecclesiasticus. — Annuli prohibitio	136	93-95
Canones 137-144		96
Ordinatio praecedentium canonum. — Fideiussio prohibita	137	97
Quae statum clericalem dedecent	138	98
Ab statu clericali aliena	139	99
Oblectamenta prohibita clericis	140	102
Militiae exercitium voluntarium	141	103
Negotiatio et mercatura	142	105
Licentia abessendi e dioecesi	143	109
Peculiaris lex de clericis trans Oceanum migrantibus		109
Revocatio vel remissio	144	111

TITULUS IV.

De officiis ecclesiasticis.

Canones 145-146		111
Connexio tituli et inscriptio. — Officii ecclesiastici notio	145	112
De beneficialibus officiis	146	112

CAPUT. I. — **De provisione officiorum ecclesiasticorum.**

	CAN.	PAG.
Canones 147-151		113
Inscriptio capitis ac eius canones. — De provisione canonica	147	113
Provisionis canonicae divisio	148	114
Idoneitatis providendi examen	149	116
Provisio ac promissio officii non vacantis	150	117
Officium de iure solum vacans	151	118

ART. I. — *De libera collatione.*

Canones 152-159		118
Inscriptio articuli et coordinatio canonum		119
A quo facienda officii collatio	152	119
Qualitates providendorum	153	120
Ordo sacerdotalis	154	121
Provisionis tempus	155	122
Officiorum incompatibilitas	156	122
Speciales prohibitiones	157	124
Animadversio iuris practica	158	125
Provisionis documentum	159	125

ART. II. — *De electione.*

Canones 160-178		125
Schema: De electione. — Inscriptio articuli		128
Canonum ordo. — Romani Pontificis electio	160	129
Electionum tempus utile	161	136
Eligentium convocatio	162	137
Ius eligendi actu	163	138
Elector ex pluribus titulis	164	139
Extraneus collegio	165	139
Libertas electionis	166	140
Inhabiles ad suffragium ferendum	167	140
Elector infirmus	168	141
Suffragiorum qualitates necessariae	169	141
Specialis voti conditio	170	142
Scrutinii forma	171	142
Compromissi forma	172	143
Campromissi cessatio	173	144
Electio efficax	174	145
Electionis intimatio	175	145
Intimationis effectus	176	146
Electionis confirmatio	177	147
Provisionis devolutio	178	148

ART. III. — *De postulatione.*

	CAN.	PAG.
Canones 179-182		148
Inscriptio articuli et canones		149
Postulatio electoribus concessa	179	149
Postulationis normae	180	150
Postulationis missio	181	150
Postulationis reiectio vel admissio	182	152

CAPUT. II. — **De amissione officiorum ecclesiasticorum.**

Canones 183-195		153
Schema: de amissione officiorum ecclesiasticorum		154
Inscriptio capitis et ordo canonum		154
Amissionis sex modi	183	155
Renunciatio. – Quis renuntiare possit	184	155
Renunciationes irritae	185	156
Conditiones renunciationis	186	156
Cuinam facienda sit	187	156
Renunciatio tacita	188	157
Renunciationis acceptatio	189	159
Acceptationis effectus	190	159
Renunciationis status eiusque acceptationis notificatio	191	159
Officiorum privatio	192	160
Translatio	193	161
Translationis effectus	194	161
Exclusi a postremis quatuor modis	195	161
Schema: De potestate (ordinaria et delegata)		162

TITULUS V.

De potestate ordinaria et delegata.

Canones 196-210		162
Inscriptio tituli et ordo canonum		164
Potestatis iurisdictionis notio	196	165
Distinctio ratione fori	196	166
Iurisdictionis divisio	197	168
Ordinarii et locorum Ordinarii	198	169
Quinam possunt delegare ac subdelegare	199	170
Dubia de iurisdictione qualiter sint solvenda	200	173
Iurisdictionis exercitium quoad personas et territorium	201	173
Exercitium quoad forum	202	175
Iurisdictionis delegatae validum exercitium	203	176
Iurisdictio voluntaria manens in exercitio libera	204	176
De delegatione simul pluribus facta	205	176
Delegata pluribus successive	206	177

	Can.	Pag.
Potestatis delegatae extinctio	207	178
Iurisdictionis ordinariae cessatio, etc.	208	179
Iurisdictio quam supplet Ecclesia	209	180
An delegari queat ordinis potestas	210	180
Synopsis potestatis iurisdictionis in Ecclesia Christi.		182

TITULUS VI.

De reductione clericorum ad statum laicalem.

Canones 211-214		183
Inscriptio tituli. — Statuum, officiorum et graduum diversitas.		183
Ordo canonum. — Reductio ad statum laicalem	211	186
Regressus ad statum clericalem.	212	187
Effectus reductionis ad statum laicalem	213	187
Reductio per sententiam iudicis in casu metus	214	188

SECTIO II.

De clericis in specie.

Canones 215-217		188
Inscriptio sectionis. — Divisiones territoriales Sedi Apostolicae reservatae	215	189
Nomina iuridica dioecesis et Episcopi	§ 2	190
De divisione dioecesium	216	190
Divisio dioecesis in vicariatus foraneos	217	193

TITULUS VII.

De suprema potestate deque iis qui eiusdem sunt ecclesiastico iure participes.

Divisio sectionis in titulos et huius tituli VII in capita.		194
Synopsis Tituli VII Libri secundi		195

Caput I. — De Romano Pontifice.

Canones 218-221		196
Inscriptio capitis et eius canones		196
Romani Pontificis officium et potestas	218	197
Divisiones		197
De initio potestatis in unoquoque Rom. Pont.	219	199
Causae maiores.	220	199
Summi Pontificatus renunciatio.	221	200

CAPUT II. — **De Concilio Oecumenico.**

	CAN.	PAG.
Canones 222-229		202
Inscriptio capitis et ordo canonum. — Convocatio (Concilii Oecum)	222	203
Patres Concilii Oecumenici, aliique intervenientes	223	205
Praedictorum obligationes	224	206
Obligatio non discedendi	225	206
Ius proponendi	226	206
Conciliaria Decreta	227	206
Concilii Oecumenici potestas	228	207
Eiusdem suspensio	229	209

CAPUT III. — **De S. R. E. Cardinalibus.**

Canones 230-238		210
Schema: de S. R. E. Cardinalibus		211
Inscriptio capitis. — Ordo canonum		212
S. R. E. Cardinalium dignitas	230	212
Sacrum Collegium	231	213
S. Consistorium		214
Qualitates creandi S. R. E. Cardinalis	232	214
Cardinalium creatio	233	216
Iuramentum quandoque emittendum	234	217
Promotionis effectus	235	217
Cardinalium optiones	236	218
Decanatus Sacri Collegii	237	220
Obligatio residendi	238	220
Can. 239		221
Privilegiorum legalis ordinatio		222
Schema: privilegia S. R. E. Cardinalium		223
Privilegia. — Privil. novum absolvendi ubique, omnes et a quibusvis peccatis et censuris	239	224
Eligendi confessarium sibi et familiaribus	239	225
Praedicandi. — Celebrationis missae ob diem horamve prohibitae. — Benedictionis cum indulgentarium applicatione	239	226
Quoad stationes et crucifixos pro Via Crucis	239	227
Celebrationis super aram portatilem. — Missae proprio calendario conformis. — Cum altari privilegiato. — Quoad lucrandas indulgentias	239	228
Quoad benedicendum populum	239	229
Insignia pontificalia. — Celebrandi in sacello privato. — Usus throni et baldachini. — Honorum propriorum Episcopis	239	229

	Can.	Pag.
Quoad oracula pontificia. — Quoad proprium sacellum	239	229
Circa reditus beneficiarios	239	230
Quoad consecrationes et benedictiones. — Ius praecedentiae	239	230
Quoad collationem primae tonsurae et ord. min.		230
Quoad ministrandam confirmationem. — Concedendi indulgentias		231
Logica coordinatio (privilegiorum S. R. E. Cardinalium)	239	231
Peculiaria privilegia	§ 2	232
Privilegia Card. Proto-Diaconi	§ 3	232
Canones 240, 241. — Iura (S. R. E.) Cardinalium	240	233
Potestas S. Collegii Cardinalium et Romanae Curiae	241	234

CAPUT IV. — **De Curia Romana.**

Canones 242-245		226
Inscriptio capitis		236
Curiae Romanae constitutio	242	238
Normae servandae	243	238
Necessarius Rom. Pont. interventus in actis	244	243
Dubia de competentia	245	244

ART. I. — *De Sacris Congregationibus.*

Canones 246-250		246
Schema: Art. I. De SS. Congregationibus		247
Constitutio SS. Congregationum	246	249
Competentia Congr. S. Officii, ac specialis constitutio	247	251
Ut tribunal	§ 2	252
In re matrimoniali	§ 3	253
Circa libros et scripta	§ 4	254
Circa ieiunium eucharisticum	§ 5	255
Constitutio S. Congr^{is}. Consistorialis. — Competentia	248	255
Competentia S. Congr^{is}. de disciplina Sacramentorum	249	256
Competentia S. Congr. Concilii	250	258
Quoad Concilia	250	261
Canones 251-254		262
Diversa limitatio competentiae SS. Congregationum		263
Competentia S. Congr. de Religiosis	251	264
Competentia S. Congr. de Prop. Fide	252	267
Congregatio SS. Rituum	253	269
Congregatio Caeremonialis	254	271
Canones 255-257		272
Congregatio pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis	255	272
Congr. de Seminariis et Studiorum Universitatibus	256	273

	Can.	Pag.
Alia pars competentiae	256	273
Constitutio		274
Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali	257	274
Competentia. — Facultates	§§ 2, 3	275

ART. II. — *De Tribunalibus Curiae Romanae.*

Canones 258-259. — Inscriptio articuli		276
Sacrae Poenitentiariae constitutio et competentia	258	276
Quoad indulgentias	§ 2	278
Tribunalia fori externi	259	278

ART. III. — *De Officiis Romanae Curiae.*

Canones 260-264		278
Cancellaria Apostolica	260	278
Dataria Apostolica	261	280
Camera Apostolica	262	281
Secretaria Status	263	282
Secretariae duae	264	283

CAPUT V. — **De Legatis Summi Pontificis.**

Canones 265-270		283
Capitis inscriptio. — Romani Pontificis ius	265	284
Ordo canonum. — Legati a latere notio	266	285
Nuntii ac Internuntii et Delegati Apostolici		286
Eorum potestates	267	286
Muneris Legatorum multiplex cessatio	268	287
Iura Legatorum	269	287
Legati causa honoris	270	289

CAPUT VI. — **De Patriarchis, Primatibus, Metropolitis.**

Canones 271-280		289
Schema: Caput VI. De Patriarchis, Primatibus, Metropolitis. — Capitis inscriptio		290
Patriarchae ac Primatis iura honoris. — Ordo canonum	271	290
Metropolita	272	291
Iura in propria dioecesi	273	291
Iura in dioecesibus Suffraganeorum	274	291
Obligatio	275	293
Pallii necessitas iuridica	276	294
Usus quoad tempus et locum	277	294
Connexio cum sede	278	295
Connexio cum persona	279	295
Ius praecedentiae	280	295

CAPUT VII. — **De Conciliis plenariis ac provincialibus.**

	CAN.	PAG.
Canones 281–292		296
Inscriptio capitis. — Canonum ordo		297
Schema: Caput VII. De Conciliis plenariis et provincialibus		298
Concilii plenarii notio	281	298
Convenientes in Concilium plenarium	282	298
Decretum pro celebratione conciliorum in regionibus Italiae		299
Concilium provinciale	283	300
Convocatio ac praesidatus	284	300
Convocandi extra-provinciales Ordinarii	285	300
Firmitas huius can. 285 quoad Italiae regiones		301
Convocandi ad Concilium Provinciale	286	301
De utrisque Conciliis		303
Assistentia per procuratorem	287	303
De celebratione Conciliorum	288	303
Vetitum discessus	289	304
Conciliorum munus	290	304
Conciliorum Decreta	291	304
Conferentiae Episcoporum	292	304
Lex particularis pro Italia		305

CAPUT VIII. — **De Vicariis et Praefectis Apostolicis.**

Canones 293–298		305
Schema: Caput VIII. De Vicariis et Praefectis Apostolicis		306
Inscriptio capitis. — Ordo canonum		307
Evolutio Praefecturarum et genesis Vicariatuum Apostolicorum		308
Vicarii et Praefecti Apostolici notio	293	309
Iura et facultates	294	309
Ratio seqq. canonum. — Quoad litteras exigendas et concedendum sacri ministerii exercitium	295	312
Subiectio missionariorum Vicariis et Praefs Aplcis.	296	313
Coactio missionariorum ad animarum curam exercendam	297	314
Compositio dissidiorum	298	315
Canones 299–306		315
Visitatio SS. Liminum	299	316
Relatio Vicariatus ac Praefecturae Aplcae.	300	316
Residentiae obligatio	301	317
Consilium missionariorum	302	318
Coadunatio eorum	303	319
De Archivo et Conciliis	304	319
Indigenae ac incolae ad sacerdotium promovendi	305	320
Applicatio missae pro populo	306	320

	Can.	Pag.
Canones 307–311		321
De recessu missionariorum	307	321
Iura honorifica	308	322
Regiminis non defuturi provisio	309	323
Facultates eorum ad quos pervenit regimen	310	324
Praepositus ad certum tempus	311	325

Caput IX. — **De Administratoribus Apostolicis.**

Canones 312–318		325
Inscriptio capitis et ordo canonum. — Constitutio Administratoris Apostolici	312	326
Canonica administrationis possessio	313	327
Regula generalis iurium, officiorum ac privilegiorum	314	328
Iura, officia et privilegia sub distinctione Administratoris Apostolici	315	328
Relationis iurisdictionis cum Episcopo ac Vicario generali	316	329
Casus iurisdictionis Administratoris Aplci. impeditae aut cessantis	317	329
Ordinarius modus quo cessat illius iurisdictio	318	330

Caput X. — **De Praelatis inferioribus.**

Canones 319–328		330
Inscriptio capitis		331
Abbatis vel Praelati nullius notio	319	332
Nominatio et institutio	320	332
Electionis suffragia necessaria	321	332
Possessio capienda et benedictio suscipienda	322	333
Potestates ac obligationes	323	333
Capitulum	324	334
Iura honorifica	325	334
Coetus consultorum	326	335
Regimen Abbatiae vel Praelaturae vacantis aut impeditae	327	335
De aliis Praelatis Romanae Curiae	328	335

TITULUS VIII.

De potestate episcopali deque iis qui de eadem participant.

Inscriptio tituli et ordo capitum	336
Schema: Titulus VIII. De potestate episcopali deque iis qui de eadem participant	337

Caput I. — **De Episcopis.**

Canones 329–337	337
Schema: Caput I. De Episcopis	338

	Can.	Pag.
Inscriptio et canonum ordo. — Episcoporum notio	329	340
Idoneitas necessaria	330	343
Qualitates idoneitatis	331	344
Institutio et obligationes praeviae	332	346
Obligationes post provisionem	333	348
Officium episcopale eiusque initium	334	348
Triplex potestas episcopalis	335	350
Obligationes circa leges ecclesiasticas	336	351
Exercitium pontificalium	337	352
Canones 338-349		354
Canonum ordo. — Residentiae notio ac distinctio		356
Fundamentum iuridicum		357
Residentia Episcoporum	338	358
Applicanda missa pro populo	339	360
De relatione super statu dioecesis	340	364
Conditiones relationis	§§ 2, 3	365
De visitatione SS. Liminum	341	367
Obligatio personalis in genere	342	367
Obligatio visitandae dioecesis	343	367
Obiecta visitationis pastoralis	344	369
Forma procedendi	345	369
Circumstantiae visitationis	346	369
Ius praecedendi	347	370
Episcopus titularis	348	372
Privilegia et insignia Episcoporum	349	372

Caput II. — **De Coadiutoribus et Auxiliaribus Episcoporum.**

Canones 350–355		376
Inscriptio capitis. — Ordo canonum. — Coadiutorum concessio	350	377
Coadiutorum diversitas	§ 2	378
Iura Coadiutoris Episcopo dati	351	379
Potestas Coadiutoris Sedi concessi	352	380
Modus capiendae possessionis Coadiutoriae	353	380
Obligatio residendi	354	380
Cessatio ab officio Coadiutoris	355	381

Caput III. — **De Synodo dioecesana.**

Canones 356–362		381
Inscriptio capitis. — Ordo canonum		382
Obligatio celebrandi Synodum	356	383
De convocatione, praesidatu et loco	357	384
Vocandi et Synodum	358	385
Obligatio Synodalium	359	388

	Can.	Pag.
Commissiones praesynodales	360	388
Sessiones praeparatoriae	361	389
Legislator in Synodo	362	389

CAPUT IV. — **De Curia dioecesana.**

Canones 363-365		390
Capitis inscriptio et canones. — Curiae dioecesanae notio	363	391
Nominatio et obligationes	364	391
Ordo tractationis quoad diversas personas	365	392

ART. I. — *De Vicario Generali.*

Canones 366-371		393
Vicarii notio ac distinctiones		393
Inscriptio articuli. — Canonum ordo		394
Nominatio	366	395
Qualitates nominandi	367	396
Vicarii generalis potestas	368	398
Servanda in officii exercitio	369	400
Ius praecedentiae	370	400
Cessatio officii Vic. generalis	371	401

ART. II. — *De cancellario aliisque notariis et archivo episcopali.*

Canones 372-384		401
Schema articuli II		403
Inscriptio articuli et ordo canonum. — Cancellárii munus	372	404
Notariorum classes et qualitates	373	405
Officium notariorum	374	406
Ordo canonum de archivis. — De archivo dioecesano erigendo	375	407
Archivi complementum	376	408
Archivi custodia	377	408
Scripturarum custodia	378	408
De archivo secreto	379	409
Designandus clavis futurus custos	380	410
Quando tradendae claves	381	410
De aperitione archivi secreti per Vicarium Capitularem	382	411
Archiva caetera	383	412
Documenta communicanda	384	413

ART. III. — *De examinatoribus synodalibus et parochis consultoribus.*

Canones 385-390		413
Inscriptio articuli		414

	Can.	Pag.
Ordo canonum. — Nominatio examinatorum et parochorum consultorum	385	415
Nominatio prosynodalium	386	416
Perduratio utriusque muneris	387	416
Remotio	388	417
Pro quibus sint examinatores adhibendi	389	417
Compatibilitas munerum	390	417

CAPUT V. — **De Capitulis canonicorum.**

Canones 391-409		418
Schema: de Capitulis canonicorum: Pars prima et secunda		420
Inscriptio capitis		421
Canonum distributio		422
Capitulorum notio ac distinctio	391	422
Capitulorum reservatio Sedi Apostolicae	392	423
Constitutio Capitulorum	393	423
Numerus capitularium et erectio	394	424
Distributiones quotidianae constituendae	395	425
Dignitates	396	427
Ius et officium	397	428
Canonici theologus et poenitentiarius	398	428
Qualitates eorum	399	429
Officium canonici theologi	400	430
Officium poenitentiarii	401	431
Officium curae animarum	402	431
Canonicatus	403	431
Qualitates respiciendae in canonicatuum provisione	404	432
Possessionis effectus	405	433
Canonici ad honorem	406	433
Illorum iura	407	434
Capitulorum iura honorifica	408	434
Vestis choralis ac insignia	409	435
Schema: De Capitulis canonicorum: Pars tertia		436
Canones 410-422		436
Statuta capitularia	410	439
Sessiones capitulares	411	439
Capituli obligationes erga Praelatum	412	440
Quoad divinum cultum	413	441
Capitularium obligatio choralis	414	441
Relationes iuridicae quandoque	415	442
Servitium altaris	416	444
Applicatio missae conventualis	417	445
Capitularium residentia. — Vacationes capitularium	418	447
De supplendis choro adstrictis	419	448

	Can.	Pag.
Excusatio a choro cum fructibus et distributionibus.	420	448
Fructus absque distributionibus.	421	452
Canonici emeriti	422	454

CAPUT VI. — **De consultoribus dioecesanis.**

Canones 423-428		455
Inscriptio capitis ac ordo canonum. — Consultorum dioecesanorum constitutio	423	455
Eorum nominatio	424	456
Numerus et iusiurandum	425	456
Permanentia consultorum in officio	426	457
Coetus consultorum diocesanorum	427	458
Remotio consultorum	428	459

CAPUT VII. — **De Sede impedita aut vacante ac de Vicario Capitulari.**

Canones 429-444		459
Schema Capitis VII		460
Inscriptio capitis. — Canonum coordinatio		462
Sedes impedita	429	462
Sedis episcopalis vacatio et huius effectus	430	465
Ad quem transit regimen dioecesis vacantis	431	466
Deputatio Vicarii Capitularis et oeconomi	432	467
Norma procedendi	433	468
Qualitates	434	469
Potestates Capituli ac Vicarii capitularis	435	470
Limites potestatis	436	471
Indipendentia Vicarii ab eligente Capitulo	437	472
Initium officii	438	472
Iura honorifica	439	473
Obligationes	440	473
Ius ad congruam retributionem	441	473
Oeconomi ufficium	442	474
Officiorum cessatio	443	475
Rationes reddendae	444	475

CAPUT VIII. — **De Vicariis foraneis.**

Canones 445-450		476
Inscriptio capitis et ordo canonum		477
Ius praecedens. — Vicarii foranei notio	445	477
Qualitates Vicarii et officii	446	478
Facultates et obligationes	447	478
Aliae obligationes	448	479
Ratio reddenda	449	480
Sigillum et praecedentia	450	480

CAPUT IX. — **De parochis.**

	CAN.	PAG.
Canones 451-461		480
Schema: Caput IX. — De parochis		481
Inscriptio capitis. — Ordo canonum		483
Parochi notio propria et iuridica	451	483
Cura habitualis et actualis	452	484
Qualitates promovendi in parochum	453	484
Diversa parochorum stabilitas	454	485
Ius nominandi et instituendi eos	455	488
Quoad paroecias religiosis concreditas	456	489
Quoad quasi-paroecias	457	489
Tempus providendi utile	458	490
Modus in providendo servandus	459	490
Unitas paroeciae et parochi	460	492
Officii initium exercendi	461	493
Canones 462-470		494
Functiones parocho reservatae	462	495
Iura quoad temporalia	463	496
Generale principium	464	497
Residentiae obligatio	465	498
Applicatio missae pro populo	466	500
Aliae obligationes erga diversos fideles	467	502
Obligationes circa aegrotos et defunctos	468	503
Vigilantia specialis et fomentum pietatis	469	504
De libris paroecialibus	470	505

CAPUT X. — **De vicariis parochialibus.**

Canones 471-478		507
Inscriptio capitis		508
Diversi paroeciales vicarii. — Ordo canonum		509
De vicario simpliciter dicto	471	509
De vicario oeconomo	472	511
Munus vicarii oeconomi	473	513
Vicarius substitutus	474	514
Vicarius adiutor	475	514
Vicarius cooperator	476	515
Vicariorum paroecialium remotio	477	517
Praecedentia inter eos	478	518

CAPUT XI. — **De ecclesiarum rectoribus.**

Canones 479-486. — Inscriptio capitis et ordo canonum		519
Rectoris ecclesiae notio	479	520
Nominatio et approbatio	480	521
Limites potestatis	481	521

	Can.	Pag.
Potestas	482	521
Obligationes sub conditione	483	521
Licentia necessaria	484	522
Cura et vigilantia	485	522
Remotio rectoris Ecclesiae	486	522

PARS SECUNDA.

De Religiosis.

Canone 487-491		523
Schema canonis 488		524
Inscriptio partis secundae		524
Status religiosus	487	525
Verborum significatio	488	528
Regulae et constitutiones ante Codicem	489	531
Significatio generis vocabulorum	490	533
Ius praecedentiae	491	533
Divisio huius partis in titulos		534

TITULUS IX.

De erectione et suppressione religionis, provinciae, domus.

Canones 492-498		535
Inscriptio tituli et ordo canonum. - Erectio novae religionis	492	536
Suppressio religionis	493	538
Distributio religionis in provincias	494	538
Erectio domus Congregationis iuris dioecesani	495	539
Erectio domus religiosae	496	539
Licentia requirenda	497	540
Suppressio domus religiosae	498	543

TITULUS X.

De religionum regimine.

Caput I. — De Superioribus et de Capitulis.

Canones 499-507		543
Schema: Caput I. De Superioribus et de Capitulis		544
Inscriptiones tituli et capitis		545
Canonum coordinatio. — Superiores ex potestate suprema	499	546
Subiectio erga locorum Ordinarios	500	547
Potestas Superiorum et Capitulorum	501	548
Amplitudo potestatis	502	549

	Can.	Pag.
Potestas constituendi notarios	503	549
Qualitates Superiorum	504	549
Tempus officii et successio in oedem	505	550
Circa Moderatricis generalis vel Monialium Antistitae successivam postulationem		552
Iuramentum, praeses ac scrutatores in electionibus	506	552
Normae servandae	507	554
Canones 508-517		555
Ordo sequentium canonum		557
Residentia	508	557
Cura circa decreta S. Sedis et Constitutiones legendas	509	557
Relatio de statu religionis	510	558
Visitatio canonica	511	559
Ordinarii loci visitatio	512	559
Normae visitationis canonicae	513	560
Peculiaris lex a religiosorum Superioribus servanda		561
Ius et officium circa postrema sacramenta et funus	514	561
Prohibitio titulorum mere honorificorum	515	562
De consiliariis et oeconomis	516	563
De procuratore generali	517	564

Caput II. — **De Confessariis.**

Canones 518-530		564
Schema: Caput II. De confessariis et cappellanis		566
Inscriptio capitis et ordo canonum. — Ius praecedens		567
Confessarii domuum religiosorum clericorum	518	567
Alii confessarii religiosorum	519	569
Ordo canonum de confessariis religiosarum. — Ius praecedens		570
Confessarius ordinarius et peculiaris	520	571
Confessarii extraordinarii	521	572
Confessarius adeundus in casibus	522	573
Confessarius graviter aegrotantium	523	574
Qualitates et designatio confessariorum	524	574
Confessariorum illorum nominatio	525	575
Perduratio et confirmatio in munere	526	575
Amotio confessariorum	527	576
Confessarii pro religionibus laicalibus	528	576
Cappellani	529	577
De conscientiae aut animae aperitione	530	577

Caput III. — **De bonis temporalibus eorumque administratione.**

Canones 531-537		578
Inscriptio capitis ac ordo canonum		579
Ius acquirendi et possidendi	531	580

37111